Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

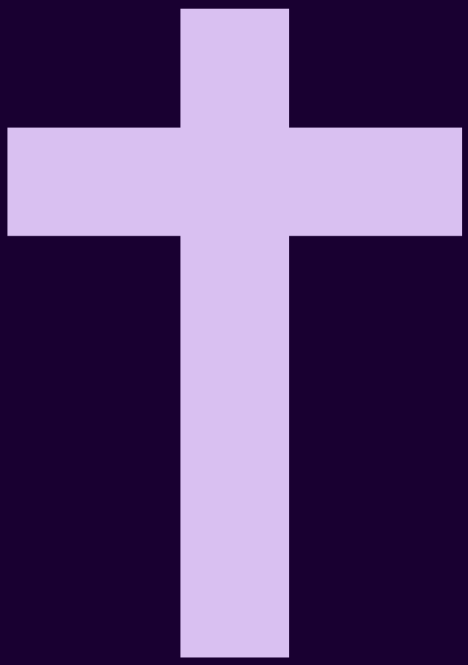

Monkole New Testament

Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ
Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282

Contents

Mɑtie 1
Mɑɑku 38
Luku 61
Zãɑ 99
Woo Bɛ Ŋɑ 127
Romu 162
Kɔrɛnti I 177
Kɔrɛnti II 192
Gɑlɑti 202
Efɛɛzu 208
Filipi 213
Kolosee 217
Tɛsɑlonikɑ 1 221
Tɛsɑlonikɑ 2 224
Timɔtee I 226
Timɔtee II 231
Titee 234
Filemɔɔ 236
Ebɛɛ 237
Zɑɑki 249
Piɛɛ 1 253
Piɛɛ 2 257
Zãɑ 1 260
Zãɑ 2 264
Zãɑ 3 265
Zudu 266
Kuyɛi Zãɑ 268

Laabaau jiida iyi Matie í kɔ

Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa
(Cɔ Luku 3:23-28)

1 Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa wee. Jesu
Kirisii í jɛ tɔkui Davidi, nɔ Davidi mɔ wa jɛ
tɔkui Aburahamu.
2 Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki mɔi í bí
Zakɔbu. Zakɔbu mɔi í bí Zuda do igbãɛ do
ifɔɛ ŋa.
3 Zuda do Tamaa aboɛ aŋa mɔi à bí Farɛsi
do Zara. Farɛsi mɔ í bí Esiromu. Esiromu
mɔ í bí Aramu.
4 Aramu mɔ í bí Aminadabu. Aminadabu
mɔ í bí Nasõɔ. Nasõɔ mɔ í bí Salamɔɔ.
5 Salamɔɔ do Rahabu aboɛi à bí Boazi.
Boazi mɔ do Rutu aboɛi à bí Obɛdi. Obɛdi
mɔ í bí Izai.
6 Izai mɔ í bí Davidi iyi í na í jɛ ilaaluu.
Davidiu mɔ í bí Salomɔɔ. Iyei Salomɔɔui í
jɛ aboi Urii iyi Davidi í sou.
7 Salomɔɔ mɔ í bí Roboamu. Roboamu mɔ
í bí Abia. Abia mɔ í bí Azafu.
8 Azafu mɔ í bí Zozafati. Zozafati mɔ í bí
Zoramu. Zoramu mɔ í bí Oziasi.
9 Oziasi mɔ í bí Zoatamu. Zoatamu mɔ í bí
Akazi. Akazi mɔ í bí Ezekia.
10 Ezekia mɔ í bí Manasee. Manasee mɔ í
bí Amɔɔ. Amɔɔ mɔ í bí Zoziasi.
11 Zoziasi mɔ í bí Zekonia do ifɔɛ ŋa si
waati iyi ilaalui Babilɔni, ilu nlau, í jɛ inɛi
Izirɛli ŋa igũ í nɛò ŋa si ilɛɛ.
12 Si anyii iyi à nɛò ŋa ikpa Babilɔni ŋɔi
Zekonia í bí Salatɛli, nɔ Salatɛli mɔ í bí
Zorobabɛli.
13 Nɔ Zorobabɛli mɔ í bí Abiudu. Abiudu
mɔ í bí Eliakimu. Eliakimu mɔ í bí Azɔɔ.
14 Azɔɔ mɔ í bí Sadɔku. Sadɔku mɔ í bí
Akimu. Akimu mɔ í bí Eliudu.
15 Eliudu mɔ í bí Eleazaa. Eleazaa mɔ í bí
Matani. Matani mɔ í bí Zakɔbu.
16 Nɔ Zakɔbu mɔ í bí Zozɛfu mɔkɔi Maari,
nɔ Maari mɔi í jɛ iyei Jesu iyi à ya kpe Kirisi.
17 Bɛɛbɛi si dimi nŋau hai waatii
Aburahamu wa hee ku naa si waatii Davidi,
tɔku ikã ikã maatẽɛi í wɛɛ. Hai bi Davidi má
ku naa si waati iyi à bɔò ŋa Babilɔni tɔku ikã
ikã maatẽɛi í wɛɛ. Si anyiɛ, hai waati iyi à bɔò
ŋa Babilɔniu ku naa si waati iyi à bí Jesu iyi
à ya kpe Kirisi tɔku ikã ikã maatẽɛi í wɛɛ má.

Kubíi Jesu Kirisi
(Cɔ Luku 2:1-7)

18 Yaase bɛi à bíò Jesu Kirisi wee. Hai
waati iyi Maari í wɛɛ mudẽɛi à mua Zozɛfu.
Amma hee a maa tɔtɔɔ sẽɛ Maari í nɛ asĩ do
gbugbãi Hundei Ilaaõ.
19 Zozɛfu mɔkɔɛu wee inɛ dee deei. Kù bi
nŋu ku dasi Maari anyɔ si bantuma. Na ŋɔi í
ce í dasi idɔ nŋu ku kɔsiɛ si asii.
20 Si bɛi wa lasabu bɛɛbɛ ŋɔi amalekai
Aõ Lafẽɛ í naa í sõɔ si ala í ni, Zozɛfu, awɔ
tɔkui Davidi ilaaluu, maà ce njoi i so Maari,
mudẽɛ iyi à muɛu. Dasiɛ kpasẽ. Asĩ iyi í nɛu
bɛ, do gbugbãi Hundei Ilaaõi.
21 Á bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu. Nŋui á
faaba inɛɛ ŋa hai si dulum du ŋa.
22 Mii ŋau ihẽ fei í cei ku ba ide iyi Aõ Lafẽɛ
í tako í sõ walii Ezai ku sisia inɛ ŋau ku kõ,
23 iyi í ni,
Mudẽɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ á na ku nɛ asĩ.
Á bí ama inɛmɔkɔ,
Nɔ a kpoo Emanuɛli.
Yaasei iriui í jɛ Ilaaõ í wɛɛ do awa.
24 Iyi Zozɛfu í jĩ ŋɔi í ce bɛi amalekau í sõɔ,
í dasi Maari kpasẽɛ.
25 Amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sẽɛ hee í koo í bíò
ama inɛmɔkɔɛ. Nɔ Zozɛfu í sɔɔ Jesu.

2

Woo mà ŋa à naa Jesu ku cɔ hai nunui daakɔ

1 À bí Jesui Betelehɛmu si ilɛi Zudee si
waatii amanlu Herodu. Si anyii kubíɛ woo
mà yaasei andaiya gɔ ŋa à naa Zeruzalɛmu
hai nunui daakɔ,
2 nɔ à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ŋa iyi à bí
nsɛiu í wa. Hai nunui daakɔi à yɛ andaiyaɛ í
fita, ŋɔi à naa ku tɔɔɛ.
3 Iyi amanlu Herodu í gbɔ ideu, ŋɔi inɔɛ
í fɔ, bɛɛbɛ mɔi inɛi Zeruzalɛmu ŋau fei inɔ
nŋa í fɔ.
4 Ŋɔi í tɔtɔɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa fei nɔ í bee ŋa
tengi bii à ni aa bí Inɛ iyi Ilaaõ í cicau.
5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Betelehɛmui si ilɛi Zudee
domi bɛɛbɛi walii Misee í tako í kɔɔ wo,
6 í ni,
Ilaaõ í ni,
Iŋɛ inɛi Betelehɛmu ŋa, si ilɛi Zudee,
Ntɔ ntɔ, ilu nŋɛ kù kere si ilu nlai Zudee ŋa
fei,
Si na iyi í jɔ̀ hai si ilu nŋɛi ilaaluu á fita
Inɛ iyi á gbã inɛi Izirɛli, inɛm ŋa.

7 Ŋɔi Herodu í jɔ̀ à kpe woo mà ŋau do asii,
í bee ŋa si waati iyi andaiyau í fita dee dee.
Nɔ à sɔ̃ɔ.
8 Iyi í gbɔ bɛɛbɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í ni a bɔ
Betelehɛmu a koo a bee yaasei amau wa sãa
sãa. Bii à yɔɔ nɔ a nyi wa a naa a sɔ̃ nŋu ku ba
nŋu mɔ nŋu koo gulɛa.
9 Iyi à gbɔ ideɛu à tã, ŋɔi à dasi kpãa. Nɔ
andaiya iyi à tako à yɛ hai nunui daakɔu í nyi
í cua nŋa má hee tengi bii amau í wa, í bɛi í
leekĩ lele bɛ cau.
10 Iyi à yɛ andaiyau í leekĩ bɛɛbɛ, ŋɔi idɔ
nŋa í dɔ̃ hee í caa.
11 Nɔ à lɔ ile bɛ ŋɔi à yɛ amau do Maari iyeɛ.
Nɔ à gulɛ à tɔɔɛ. Nɔ à fũ bɔgɔi amani nŋa à nya
wura à muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku
dɔ̃ inunu iyi à ya kpe miru.
12 Si anyiɛ Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋa si ala í ni a maà nyi
bi amanlu Herodu má. Nɔ à too kpãa mmu
à nɛò ilɛi ide nŋa.

Zozɛfu ŋa à sa à nɛ ilɛi Ezibiti

13 Iyi woo mà ŋau à to anyi à nɛ, nɔ
amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala í
ni, dede i so amau do iyeɛ i sa i nɛò ŋa ilɛi
Ezibiti, domi Herodu á dɛ amau ku kpa. I
koo i buba bɛ titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi
wa má ŋa.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í dede idũ í so amau
do iyeɛ í nɛò ŋa Ezibiti.
15 Bɛi à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi bɛ
í cei ku ba ide iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ waliiɛ ku sisia
inɛ ŋau ku kɔ̃, si bɛi í ni, hai Ezibitii ǹ kpe
amam wa.

À kpa ama keeke ŋa

16 Ŋɔi amanlu Herodu í yɛ iyi woo mà
andaiya ŋau à lɛlɛ nŋui, ŋɔi idɔɛ í kɔ̃ jiida
jiida. Ŋɔi í ce dooi waati iyi woo mà ŋau à
yɛ andaiyau í fita, ŋɔi í jɔ̀ à koo à kpa ama
inɛmɔkɔ kpɔtɔɔ ŋa hee ku koo si do amai adɔ̃
minji ŋa fei si ilui Betelehɛmu do ilɛɛkoɛ ŋa
fei.
17 Bɛɛbɛi ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í
ni,
18 À gbɔ anu ku dɔ̃ si ilui Rama.
À gbɔ inɛ ŋa à kpata,
À waa cã buubuu.
Asee, Rasɛlii wa kpata na irii amaɛ ŋa.
Nɔ à bɔ ku lɛlɛɛ,
Amma í kɔ ku gbɔ kulɛlɛu
Si na iyi í jɔ̀ amaɛ ŋa a kù wɛɛ má.

Zozɛfu ŋa à baa hai ilɛi Ezibiti

19 Si anyiɛ Herodu í naa í ku, ŋɔi amalekai
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala ilɛi Ezibiti bɛ,
20 í ni, dede i so amau do iyeɛ i nyiò ŋa ilɛi
Izirɛli. Inɛ ŋa iyi à waa dɛ amau ku kpa à ku.
21 Nɔ Zozɛfu í dede í so amau do iyeɛ à nyi
ilɛi Izirɛli má.
22 Amma í gbɔ iyi Aakelausii í jɛ bommai
baaɛ Herodu si ilɛi Zudeeu, ŋɔi wa ce njoi
ku bɔ ku buba bɛ. Nɔ Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ si ala má í ni
ku bɔ ilɛi Galilee. Ŋɔi í tekĩ í bɔ Galilee si bɛi
Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ.
23 Nɔ í koo í buba Nazarɛti. Bɛɛbɛi idei
walii ŋau í kɔ̃, si bɛi à ni aa kpoo inɛi
Nazarɛti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Waati bɛɛbɛi, Zãa woo dasi inyi í naa wa
ce waazo si gbabuai Zudee.
2 Í ni, i kpaasi idɔ nŋɛ ŋa domi waati í maai
iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bommaɛ.
3 Idei Zãaui walii Ezai í fɔ wo, si waati iyi í
ni,
À gbɔ imui inɛ gɔ wa dɔ̃ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
4 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa dĩ
santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikɔ̃i sakoi í jɛ
ijɛɛ.
5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalɛmu
do hai ilɛi Zudee fei do hai ilu ŋa iyi à wa
cingaai idoi Zuudɛ̃ɛu fei.
6 À ce tuubai dulum du ŋa nɔ à jɔ̀ Zãa í dasi
ŋa inyi si idoi Zuudɛ̃ɛu.
7 Farisi do Sadusi ŋa mɔ à waa naa bi tɛɛ
aŋa nkpɔ nkpɔ ku ba ku dasi ŋa inyi. Iyi Zãa
í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo
wukuku, yooi í sɔ̃ ŋɛ í ni i saa idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃
iyi í maai wa.
8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì
kpaasi idɔ ŋa.
9 I maà tamaa mà aa ba faaba ŋa si na iyi í
jɔ̀ ì ya maa ni ì jɛ tɔkui Aburahamu ŋa. An sɔ̃
ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku so kuta ŋau ihɛ̃ ku ce ŋa
tɔkui Aburahamu ŋa.
10 Wee dagba wa kãsi tã mɔm a daò icui jĩi.
Na nŋu, jĩi iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a
dasi ina.

11 Amu inyii ǹ wa n dasi ŋɛ ku ba ku jɛ
sɛɛdai idɔ ku kpaasi nŋɛ, amma inɛ gɔ á na ku
naa si anyim. Í rem do gbugbã ntɔ ntɔ, n kù
to baa ǹ bɔ baataɛ. Nŋui á da nŋɛ si Hundei
Ilaaɔ̃ do ina.
12 Wa mu mii ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku
kpã bileeu bii à kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku
dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

13 Waati bɛɛbɛ Jesu í naa hai ilɛi Galilee nɔ
í bɔ idoi Zuudɛ̃ɛ ku ba Zãa ku dasiɛ inyi.
14 Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi nŋu inyi, ŋɔi
Zãa wa bi ku kɔ, í ni, awɔi ì nɛ kpãa i dasim
inyi, nɔ bɛirei í ce ì waa naa bi tom.
15 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, jɔ̀ ku ce bɛɛbɛ titã,
domi bɛɛbɛi à nɛ ka ce ka ceò mii iyi Ilaaɔ̃ í
bi fei. Nɔ Zãa í jɛ.
16 Iyi í dasi Jesu inyi í tã, bɛ gbakã Jesu í fita
wa hai si inɔ inyiu. Ŋɔi lelei Aɔ̃ í cĩ nɔ Zãa í
yɛ Hundei Ilaaɔ̃ wa de siɛ wa bɛi ankasiidi.
17 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni,
inɛ ihɛ̃i í jɛ Amam. Ǹ buu jiida jiida, siɛi inɔ
didɔ̃m fei í ya wa.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu
(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

1 Si anyii nŋu, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í bɔò Jesu
si gbabua ku ba Seetam ku lɛlɛɛ.
2 Ŋɔi Jesu í ce anu ku dĩ dasã ciiji do idũ
ciiji, si anyiɛ nɔ ari wa kpaa.
3 Ŋɔi Seetam woo lɛlɛu, í naa siɛ í ni, bii
awɔu Amai Ilaaɔ̃i do ntɔ, jɔ̀ kuta ŋau ihɛ̃ a
kpɔò pɛ̃ɛ.
4 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
amanɛ ci ya wɛɛ na ijɛ nŋu akã, amma á maa
wɛɛi na ide iyi Ilaaɔ̃ wa fɔ fei.
5 Nɔ Seetam í bɔòɛ Zeruzalɛmu, ilu
kumáu, nɔ í gũòɛ hee si antai ile lelei kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u.
6 Ŋɔi í ni má, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i, fo i
dingaa ilɛ, domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ á na amalekaɛ ŋa wooda na iriɛ a maa
degbeɛ,
Nɔ a maa muɛ si awɔ
Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.
7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma kukɔi idei Ilaaɔ̃
í ni má, maà ti i sii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ.
8 Si anyii nŋu, Seetam í bɔò Jesu hee
antai iri kuta nla gɔ má nɔ í nyisiɛ bommai
andunya fei do amboe nŋa.
9 Nɔ í ni, bii ì gulɛ ì tɔɔm, mii ŋau ihɛ̃ fei an
muɛɛ.
10 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, sɛkɛɛ bɛ Seetam.
Kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛi aa tɔɔ, nɔ i wɛɛ
na irii nŋu akã.
11 Ŋɔi Seetam í bɛi í sɛkɛɛ hai bi tɛɛ, nɔ
amaleka ŋa à naa à sobiɛ.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

12 Ŋɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̃ɔ.
Nɔ í sinda í nyi ilɛi Galilee.
13 Amma iyi í to Nazarɛti, kù buba bɛ,
Kapɛranumui í koo í buba, ilu iyi í wa kɔkɔi
tenku iyi à ya kpe Galilee, si ilɛi Zabulɔ̃ɔ do
Nɛfitali.
14 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako
í fɔu ku kɔ̃ waati iyi í ni,
15 Inɛi Zabulɔ̃ɔ do inɛi Nɛfitali ŋa,
Aŋa iyi à wa kɔkɔi kpãa iyi wa bɔ Tenku,
Aŋa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛu,
Aŋa iyi à wa ilɛi Galilee bii dimi mmu ŋa à
wa,
16 Aŋa iyi à wa si ilu kuku wo,
Aŋai à yɛ inya kumá nla nla.
Aŋa iyi à wa si ilɛ bii iku do ilu kuku í wa,
Aŋai inya kumá í naa si.
17 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku waazo, í
ni, i kpaasi idɔ nŋɛ si na iyi í jɔ̀ waati í maai
wa iyi Ilaaɔ̃ á jɛ bommaɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ si itĩi tenku iyi à ya
kpe Galilee, ŋɔi í yɛ sɔɔkɔ minji gɔ ŋa, Simɔɔ
iyi à ya kpe Piɛɛ do ifɔɛ Anderee, à waa le
taao si inɔ tenkuu.
19 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i toom wa ŋa, nɔ an ce ŋɛ
woo dɛdɛ inɛ ŋa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ̃.
20 Bɛ gbakã à jɔ̀ taao nŋa ŋa à tooɛ.
21 Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ minji gɔ ŋa má,
Zaaki do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ŋa. Inɛ ŋau
à wa si akɔi inyi gɔ do baa nŋa, à waa teese
taao nŋa ŋa. Nɔ Jesu í kpe ŋa.
22 Bɛ gbakã aŋa mɔ à jɔ̀ akɔu do baa nŋa à
waa tooɛ.
23 Nɔ Jesu í dabii si ilɛi Galilee fei wa kɔ inɛ
ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa
ŋa, wa sisi nŋa laabaau jiida si bɛi Ilaaɔ̃ wa

ce sɔɔlu ku na ku jɛ bommaɛ, nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa à waa ba iri si bɔ̃ɔ dimi ikã ikã nŋa ŋa fei.
24 Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si ilɛi Siri fei, hee inɛ ŋa à wasi ku naaò bɔ̃ɔ nŋa ŋa wa bi tɛɛ. Inɛ ŋa iyi à nɛ dimii bɔ̃ɔ ikã ikã fei do inɛ ŋa iyi à nɛ wahalai ara kuro nkpɔ do inɛ ŋa iyi inɛi inɔɔko ŋa à mu, do inɛ ŋa iyi à waa ce bɔ̃ɔi cukuuna do wɛɛgɛ ŋa, à naaò aŋa fei wa bi tɛɛ, nɔ í jɔ̀ aŋa fei à ba iri.
25 Nɔ zamaa nkpɔ gɔ í too fitiɛ wa hai ilɛi Galilee do hai ilui Zeruzalɛmu do ilɛi Zudee hee do icei idoi Zuudɛ̃ɛu bii Ilu Mɛɛwa ŋau à wa fei.

5

Inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ
(Cɔ Luku 6:20-23)

1 Iyi Jesu í yɛ zamaau ŋɔi í koo í gũ iri kuta gɔ í buba. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à naa à tɔtɔɔ siɛ.
2 Nɔ í lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
Si cioɛu í ni,
3 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ do
ara kukaye,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa kpata,
Domi Ilaaɔ̃i á tũ idɔ nŋa.
5 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi daa nŋa í dɔ̃,
Domi aŋai aa nɛ ilɛu fei.
6 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ari do
agbɛi mii iyi Ilaaɔ̃ wa bee,
Domi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ a yo.
7 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à ya nɛ araarei inɛ
ŋa,
Domi Ilaaɔ̃ mɔ á nɛ araare nŋa.
8 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi idɔ nŋa í má,
Domi aa yɛ Ilaaɔ̃.
9 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa ce icɛi laakai
ku sũ,
Domi Ilaaɔ̃ á kpe ŋa amaɛ ŋa.
10 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à kpã ŋa iju si na
iyi í jɔ̀ à waa ce mii iyi Ilaaɔ̃ í bee ŋa,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa.
11 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai, bii à waa bu ŋɛ nɔ à waa kpã ŋɛ iju nɔ à waa má ŋɛ laalɔ baa yooma fei na irim.
12 I jɔ̀ i nyaanyi i wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa si na iyi í jɔ̀ riba iyi à jilɛ nŋɛ leleaɔ̃ í la. Ntɔ ntɔ bɛɛbɛi à kpã walii ŋa iyi à cua nŋɛ ŋau mɔ iju.

Mɔndai imu do ti inya kumá
(Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

13 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, iŋɛi ì jɛ imu si inɔi inɛi andunya ŋa. Bii didɔ̃i imu í ku, mii aa dasi ku jɔ̀ ku dɔ̃ má. Í gbe de a nikãɛ, nɔ inɛ ŋa a tɛɛsɛɛ.
14 Nɔ iŋɛi ì jɛ inya kumái andunya. Ilu iyi à ma si iri kuta kaa manji.
15 A ci ya má fitila a biiɛ do caka. Amma à ya kɔaɛi tengi bii á má inya, inɛi kpasɛ̃ fei ku yɛò ilu.
16 Bɛɛbɛ mɔi i jɔ̀ inya kumá nŋɛ ku má si wajui inɛ ŋa ku ba a yɛ kookoosu jiida nŋɛ ŋa nɔ irii Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

17 Jesu í ni má, i maà tamaa bɛi ṅ naa woodai Moizi do cioi walii ŋau ku kpai. Aawo, ṅ naa ku kɔ̃ɔi.
18 Ntɔ ntɔ, hee lele do ilɛ koo tãò, baa wasalii wooda keeke akã kaa gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku kɔ̃i.
19 Na nŋu, inɛ iyi í kua wooda, baa bii í jɛ icu akã keeke gɔi, nɔ í sɔ̃ inɛ gɔ ŋa mɔ í ni a ce bɛɛbɛ, aa kpe lafɛ̃ɛ inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃. Amma inɛ iyi wa jirimaɛ nɔ wa kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si, aa kpe lafɛ̃ɛ inɛ nla si bommai Ilaaɔ̃.
20 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i kaa jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa bii kù jɛ ì ce mii iyi Ilaaɔ̃ í bee ŋɛ ŋa í re woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋau.

Idei idɔɔkɔ̃

21 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í sɔ̃ bala nŋɛ ŋa í ni, i maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa inɛ fei aa bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa a nyisiɛ bɔ̃nɛ.
22 Amma amu, an sɔ̃ ŋɛ, inɛ iyi wa ce idɔɔkɔ̃ do kpaasiɛ aa bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa a kpãa iju, nɔ inɛ iyi wa cɔ kpaasiɛ nfe aa kiitiɛ si wajui inɛ ngbo ŋau, inɛ mɔ iyi wa cɔ kpaasiɛ nnyɛi á lɔ si ina iyi ci ya kuu.
23 Na nŋu, bii ì naaò amuai Ilaaɔ̃ wa bi kuwee nɔ bɛi ì ye gigi iyi kpaasiɛ gɔ wa mu taaleɛ,
24 jɔ̀ amuaɛu bi kuweeu bɛ titã, i koo i teese ideu gbakã, awɔ do kpaasiɛ. Si anyiɛ, i bɛi i nyi wa i cea Ilaaɔ̃ amuaɛ.
25 Bii í jɛ inɛ gɔ wa bɔòɛ ile kiiti na idei gbese gɔ, ce kookaai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ i gbɔsi njɛ ku ba ku maà dasiɛ awɔi woo

kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ si
awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasiɛ
ile piisõɔ.
26 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõɛi, bii à dasiɛ piisõɔ, bii i
kù sã gbeseu fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia
si.

Idei sakara

27 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í ni, i maà
ce sakara.
28 Amma amu, an sõ ŋɛ, awɔ inɛmɔkɔ iyi í
cɔ inaabo hee binɛɛ í dede, ì ce sakara mbɛ
tã si idɔɛ.
29 Na nŋu, bii iju njɛɛi wa dasiɛ dulum,
nyaa i nyɔɔ ku jĩiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikõ akãi araɛ
gɔ do iyi aa sɔsi araɛ fei si ina iyi ci ya ku.
30 Bii í jɛ awɔ njɛɛi wa dasiɛ dulum, buu i
nyɔɔ ku jĩiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikõ akãi araɛ gɔ do
iyi aa sɔsi araɛ fei si ina iyi ci ya ku.

Idei abo ku kɔsi
(Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

31 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, Moizi í ni, inɛ iyi
wa kɔsi aboɛ á náa tiai njɛ kukɔsii.
32 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛ, inɛ iyi í
kɔsi aboɛ nɔ kù jɛ na sakara, mɔkɔu í dasiɛ
sakarai. Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi à kɔsiu, í
ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

33 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi
í sõ bala nŋɛ ŋau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui
Aõ Lafɛ̃ɛ ì ni aa ce, jɔ̀ i coo.
34 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi, i maà ya ce
kugbasi ŋa pai. I maà ya gbasi do lele ŋa
domi batai bommai Ilaaõi.
35 Nɔ i maà ya gbasi do ilɛ ŋa, domi bi ku
lesi isɛɛi. Nɔ i maà ya gbasi do Zeruzalɛmu
ŋa domi ilui Ilaaõ amanlu nlaui.
36 Nɔ i maà ya gbasi do iri nŋɛ ŋa si na iyi
í jɔ̀ i kaa yɔkɔ i fũuta baa ntoi iri akã nŋɛ hee
ma jɛ i jɔ̀ ku dũ ŋa.
37 I jɔ̀ ide ku fɔ nŋɛ ku jɛ ntɔ. Bii ì ni ooi
ku jɛ oo do ntɔ, bii aawo mɔi, ku jɛ aawo. Iyi
aa lesi antaɛ bɛbɛi fei ŋa, hai bi Seetam inɛ
laalɔui wa naa.

Idei laalɔ ku sã
(Cɔ Luku 6:29-30)

38 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ
wo í ni, inɛ iyi í nya ijui inɛ gɔ, aa nya ti nŋu
mɔ. Inɛ mɔ iyi í cɛ inyii inɛ gɔ, aa cɛ ti nŋu
mɔi.
39 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi, i maà ya sãa
inɛ laalɔ iyi í ce nŋɛ. Bii inɛ í sambalaɛ si njɛ,
toa cangau má.
40 Bii inɛ gɔ í bɔòɛ kiiti ku ba ku gba
danzigiɛ, naa kumbooɛ mɔ má.
41 Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso i nɛò zakai
kilo akã, so i nɛaa ku to kilo minji gbakã. *
42 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í
nàa mii gɔ ku kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ŋa ku bi
(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)

43 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ wo í
ni, bi kpaasiɛ, nɔ i cé mbɛɛɛ.
44 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi, i ya bi mbɛɛ
nŋɛ ŋa, nɔ i ya cea inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju
kutɔɔ ŋa.
45 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa ì waa nyisi inɛ ŋa
iyi ì jɛ amai Ilaaõ Baa nŋɛ iyi í wa lelei, domi
Ilaaõ í jɔ̀ inunuɛ wa má inya si inɛ jiida do si
inɛ laalɔ ŋa. Nɔ í jɔ̀ ijĩ wa rɔa inɛ ŋa iyi à waa
ce idɔɔbiɛ hee do bi inɛ ŋa iyi a kù waa coo
fei.
46 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi
ŋa, to, riba yoomai aa ba ŋa. Baa woo gba
fiai lɛmpoo ŋa mɔ à ya ce dimiɛ.
47 Bii kpaasi nŋɛ ŋa aŋa akãi ì ya ce fɔɔ ŋa,
to, iŋɛ mɔ yooi ì tia ŋa. Baa hai dasi Ilaaõ
naanɛ ŋa mɔ à ya ce bɛɛbɛ.
48 Na nŋu, i jɔ̀ jiida nŋɛ ku kõ bɛi ti Ilaaõ Baa
nŋɛ iyi í wa lele í kõ.

6

Idei amua ku cea ilu are ŋa

1 Jesu í fɔ má í ni, bii ì waa ce mii iyi
Ilaaõ í jilɛ nŋɛ, i ya ce laakai ŋa i maà coo si
bantuma. Bii ì waa coo si bantuma ku ba inɛ
ŋa a yɔɔ, i kaa ba riba kãma hai bi Baa nŋɛ iyi
í wa lele.
2 Na nŋu, bii ì waa mua ilu are ŋa ngɔgɔ ŋa,
i maà ti i cã kɛsɛɛdɛ bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce.
À ya ce amua nŋa ŋai si ile bii à ya ce kutɔtɔɔ
ŋa do si kpãa ŋa ku ba inɛ ŋa a saabu ŋa. Ntɔ
ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
3 Amma iŋɛ, waati iyi ì waa mua ilu are ŋa
ngɔgɔ ŋa, i maà jɔ̀ awɔ canga nŋɛ ku mà mii
iyi awɔ njɛu wa ce,

* **5:41** Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso Waati bɛɛbɛ, inɛi Romu ŋai à waa jɛ inɛ ngboi ilɛu. Nɔ akawe nŋa ŋa do sooge nŋa ŋa à nɛ kpãa a tilasiò inɛ gɔ ku so nŋa aso.

4 ku ba amua iyi ì waa ce ŋa i coo si afei inɛ
minji. Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii fei á sã
nŋɛ ribaɛ.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:2-4)

5 Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya ce
bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya bi aŋa a leekĩ
a ce kutɔɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do bi tafa
ŋa ku ba inɛ fei ku yɛ ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa
à ba riba nŋa fei tã.
6 Amma inɛ, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa, i lɔ hee
ilaawa i cĩmbo ŋa, i tɔɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ bɛ tengi
bii inɛ gɔ kù waa yɛ ŋɛ, nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ
mii iyi wa manji fei á sã nŋɛ.
7 Bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya fɔ ide akã i
maa sisi ŋa bɛ́i hai mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya ce. À waa
tamaa na ide nkpɔ ku fɔi aŋai Ilaaɔ̃ á gbɔò
kutɔɔi aŋa.
8 I maà ya jɔ ŋa ŋa, domi hee i maà tɔɔ ŋa,
Baa nŋɛ í mà bukaatai mii iyi ì nɛ tã ŋa.
9 Bɛi í sĩa i ya ce kutɔɔ ŋa wee.
Ilaaɔ̃ Baa nwa iyi í wa lele,
Jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
10 Naa jɛ bommaɛ.
Jɔ̀ inɛ fei ku ce idɔɔbiɛ si ilɛu ihɛ̃ bɛi à waa ce
lele.
11 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
12 Kpa idei dulum du wa bɛi awa mɔ à ya ka
kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
13 Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.
[Domi awɔi ì nɛ bomma do gbugbã do
amboe hee do ajɔ fei. Ami.]
14 Nɔ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara
iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ mɔ á kpa
idei kurara nŋɛ.
15 Amma bii inɛ mɔ i ci ya kpa idei kurara
iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ kaa kpa idei
kurara nŋɛ.

Idei anu ku dĩ

16 Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku dĩ ŋa, i
maà ya jɔ̀ waju nŋɛ ku nyisi wahala nŋɛ bɛ́i
ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya kpaasi waju nŋa
ku ba inɛ fei ku yɔɔ iyi à waa dĩ anu. Ntɔ ntɔ
ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
17 Amma inɛ, bii ì waa dĩ anu, i wɛɛju sãa
sãa ŋa nɔ i jɔsi waju nŋɛ ikpo
18 ku ba inɛ ŋa a maà mà iyi ì waa dĩ anu
ŋa, í gbe Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa bii a kù waa
yɔɔ. Nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii iyi wa manji
fei, á sã nŋɛ.

Amanii lele ku dɛ
(Cɔ Luku 12:33-34)

19 Í sõ ŋa má í ni, i maà ti i dɛdɛ amani si
andunyau ihɛ̃, bii tũtũ ŋa aa jɔɔ, do bii á mu
atɛ, do bii ile ŋa aa lɔ do gbugbã a koo a ce
ileɛ.
20 Amma i dɛdɛ amanii lele bii kaa mu atɛ
nɔ tũtũ ŋa a kaa yɔkɔ a bɛjɛɛ, nɔ ile ŋa mɔ a
kaa yɔkɔ a lɔ a ce ileɛ.
21 Ntɔ ntɔ, í sĩa i dɛdɛ amanii lele ŋa domi
bii amanii inɛ í wa, bɛ mɔi laakaɛ í ya wa.

Inya kumái ara
(Cɔ Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í jɛ fitilai ara. Bii ijuɛ wa nɛ
baani, araɛ fei ì wa si inya kumái.
23 Amma bii ijuɛ kù waa nɛ baani, araɛ mɔ
fei í wa si ilu kukui. Na nŋu, mii iyi í nɛ ku
ceɛ inya kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu
á la ku caa.

Ilaaɔ̃ ku dasi naanɛ
(Cɔ Luku l6:13; 12:22-31)

24 Jesu í sõ ŋa má í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku
cea lafɛ̃ɛ minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ, á cé inɛ akã nɔ
ku bi inɛ akã, walakɔ á jirima inɛ akã nɔ ku
donda inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ
ŋa.
25 Na nŋu ǹ wa n sõ ŋɛi, i maà ya maa
weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa,
walakɔ do jĩnɛ iyi aa dasi ŋa. Kuwɛɛi amanɛ
í re ijɛ, ara mɔ í re jĩnɛ.
26 I cɔ yɛi ŋa iyi à waa fo lele. A kù waa gbɛ̃
hee a da ngɔgɔ a dasi suu. Do nŋu fei, Baa
nŋɛ iyi í wa lele wa wo ŋa. I kù mà ŋa iyi
bɛɛrɛ nŋɛ í re ti yɛi ŋau bɛ?
27 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku
kɔ̃ɔsi kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.
28 To, na mii í ce ì ya maa weewea do idei
jĩnɛ ŋa. I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko si inɔ
sako mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nɔ a wõ acɔ.
29 Amma ǹ wa n sõ ŋɛ, baa Salomɔɔ ilaalu
nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jĩnɛ iyi
boodaɛ í to kokoi jĩi ŋau bɛ baa akã.
30 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusĩaɛ amma ala aa
dasiɛ inai. To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa
na a dasi ina booda ku sĩa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku
mu nŋɛ nyau ku re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ
naanɛ nŋɛi kù la?

31 Na nŋu, i maà ya weewea i ni ŋa, mii aa
ka jɛ, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biiò ara
nwa.
32 Hai mà idei Ilaaõ ŋai à ya maa kpataa mii
ŋau bɛ fei, amma Baa nŋɛ iyi í wa lele í mà
iyi ì nɛ bukaatai mii ŋau bɛ fei ŋa.
33 Na nŋu, i hanya titã ŋa i ce idɔɔbii Ilaaõ
do bɛi aa ce i jò bommaɛ ku bɔ waju. Iyi í gbe
bɛi fei Ilaaõi á kõɔ nŋɛ si.
34 Ajɔ fei wahalaɛ í ya tooi. Na nŋu, i maà
kpataò ala ŋa, domi ala mɔi á mà tɛɛ.

7

Idei kiiti
(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)

1 Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya kiiti inɛ ŋa ku
ba Ilaaõ mɔ ku maà kiiti nŋɛ.
2 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sõ ŋɛi, do yaase bɛi ì ya
maa kiiti inɛ ŋa, bɛɛbɛ mɔi Ilaaõ mɔ á naa ku
kiiti nŋɛ. Nɔ si gũa bii ì wãaò inɛ ŋa, si bɛ mɔi
aa wãa iŋɛ mɔ.
3 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ keeke iyi í wa si
ijui kpaasiɛ nɔ i kù yɛ ɲ̃i ite iyi í wa si titɛɛ.
4 Bɛirei aa ce i sõ kpaasiɛ i ni, jò n nyaɛ fɔfɔ
si ijuɛ, awɔ iyi ɲ̃i ite í wa si tɛɛ.
5 Awɔ ilu muafitii, jò i tako i nya ɲ̃i ite iyi í
wa si ijuɛ titã ku ba i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya
fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasiɛ.
6 I maà nyɔ lɛgɛ jiida nŋɛ ŋa si wajui
kuusɔɔ ŋa ku ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i na
aja ŋa mii kumá ŋa ku ba a maà na a sinda a
ŋɔ ŋɛ *.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:9-13)

7 Jesu í ni má, i ya tɔɔ ŋa, aa mu nŋɛ. I ya
dɛdɛ ŋa, aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa, aa cĩ nŋɛ.
8 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í ya tɔɔ fei, aa mua. Inɛ mɔ
iyi wa dɛdɛ fei, á ba. Inɛ mɔ iyi wa cã gambo
fei, aa cĩa lafɛ̃ɛ.
9 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi bii amaɛ í tɔɔɛ
pɛ̃ɛ á so kuta ku naa.
10 Bɛɛbɛ mɔi inɛ kãma kù wɛɛ iyi bii amaɛ
í tɔɔɛ cɛ̃ɛ á so njo ku naa.
11 Debɛi, bii iŋɛ iyi ì ya ce laalɔ ŋa ì mà mii
jiida ku na ama nŋɛ ŋa, ì waa tamaa mà Baa
nŋɛ iyi í wa lele kaa yɔkɔ ku mua inɛ ŋa iyi à
waa tɔɔɛ mii jiida ku re bɛɛbɛ ŋa?
12 Na nŋu, mii iyi ì bi inɛ ŋa a ya ce nŋɛ fei,
iŋɛ mɔ i ce nŋa bɛɛbɛ ŋa, domi iyi bɛi í jɛ icui
idei kukɔsii walii ŋau do ti woodai Moizi.

Andɛ iyi kù cĩ
(Cɔ Luku 13:24)

13 Í sõ ŋa má í ni, koofa nla do kpãa ku cĩ
gɔ í wɛɛ, do minjisia ku mongolo gɔ iyi wa
bɔ ala nwa. Í lɔ do koofa ku mongolou ŋa,
domi koofa nlau do kpãa ku cĩu, bi ikui wa
bɔ, nɔ inɛ nkpɔi wa too do bɛ.
14 Amma kpãa iyi wa bɔ bi kuwɛɛ hai tã í
mante, andɛɛ kù cĩ. Nɔ inɛ ŋa iyi à yɛ kpãau
à waa tooɛ a kù kpɔ.

Idei ɲ̃i do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-44)

15 Jesu í ni má, i ya ce laakai ŋa do walii
ilu ibo ŋa. À ya naa bi tu ŋɛi do daa didõ bɛi
angudã ŋa, amma idɔ nŋa í yɛi bɛi idɔi mbo
ŋa.
16 Aa yɔkɔ i mà ŋa ŋai si kookoosu nŋa ŋa
bɛi à ya mà ɲ̃i hai si isoɛ. A ci ya ka isoi rezɛ̃ɛ
si agũ. Nɔ a ci ya ka figi si agũ fũfũ.
17 Ɲ̃i jiida fei iso jiidai í ya so, nɔ ɲ̃i laalɔ
mɔ ku so iso laalɔ.
18 Ɲ̃i jiida kaa yɔkɔ ku so iso laalɔ, bɛɛbɛ
mɔi ɲ̃i laalɔ kaa yɔkɔ ku so iso jiida.
19 Nɔ ɲ̃i iyi kù waa so iso jiida fei à ya daai
a dasi ina.
20 Si bɛi à ya mà ɲ̃i hai si isoɛ, bɛɛbɛ mɔi aa
mà walii ilu ibo ŋa hai si kookoosu ŋa.

N kù mà ŋɛ ajɔ kãma
(Cɔ Luku 13:25-27)

21 Jesu í ni má, kù jɛ inɛ iyi wa kpem Lafɛ̃ɛ
Lafɛ̃ɛ feii á na ku lɔ si bommai Ilaaõ, bii kù jɛ
inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele.
22 Ajɔ nŋu bɛ, inɛ nkpɔi á maa ni, Lafɛ̃ɛ
Lafɛ̃ɛ, a kù ce walii do iriɛ? A kù lele inɛi
inɔɔko ŋa do iriɛ? A kù ce maamaake nkpɔ
do iriɛ?
23 Amma an sõ ŋa si wajui inɛ fei n ni, n
kù mà ŋɛ ajɔ kãma. I sɛkɛɛ hai bi tom, iŋɛ iyi
i kù ce idɔɔbim ŋa.

Idei woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Luku 6:47-48)

24 Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, na nŋu,
inɛ iyi í gbɔ ide iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃ fei nɔ wa

* **7:6** Yaasei ideui í jɛ, kuwɛɛ jiida nŋɛ iyi ì nɛ hai bi Ilaaõ, i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi kuusɔɔ ŋa iyi a kù bi bɛɛrɛi ideu ku mà, ku ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa mɔ iyi à yɛ bɛi aja ŋa iyi aa naa a sinda a ŋɔ ŋɛ.

jirimaɛ, á yɛi bɛi mɔkɔ ilu bisi iyi í ma ileɛ si kuta.
25 Iɟ̀ í rɔ, ido í kɔ̃ í nikã, nɔ fufu nla nla í
dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai à
maa.
26 Amma awɔ iyi ì gbɔ ide iyi ǹ wa n fɔu
ihɛ̃ fei nɔ i kù saaluɛ, aa yɛi bɛi mɔkɔ nnyɛi
iyi í koo í ma ileɛ si sãai ido.
27 Iɟ̀ í rɔ, ido í kɔ̃ í nikã, nɔ fufu nla nla í
dede si ileu, nɔ í cuku í lɛgɛ fei.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi zamaau í biti
do si bɛi wa kɔ ŋa si cio.
29 À bitii si na iyi í jɔ̀ do yiikoi wa kɔ ŋa si,
kù jɛ bɛi woo kɔ inɛ ŋa si wooda nŋa ŋau.

8

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

1 Jesu í sɔ̃ ŋa ide ŋau ihɛ̃ feii í bɛi wa kita
wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ŋɔi
zamaa nla gɔ wa tooɛ.
2 Nɔ dintɛ gɔ í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni,
Lafɛ̃ɛ, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri n jɛ inɛ iyi í
má.
3 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ǹ bi. Ba
iri nɔ i jɛ inɛ kumá. Bɛ gbakã í ba iri hai si
bɔ̃ɔɛu.
4 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, gbɔ, maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu
ihɛ̃, amma koo nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u,
nɔ i ce kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á
nyisi ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi.

Jesu í jɔ̀ amaacɛi inɛ ngboi sooge gɔ ŋa í ba iri
(Cɔ Luku 7:1-10; Zãa 4:43-54)

5 Ŋɔi Jesu í bɔ Kapɛranumu. Waati iyi í lɔ
inɔ iluu ŋɔi inɛ ngboi sooge cĩɔ gɔ í koo í tɔɔɛ
ku faaba nŋu,
6 í ni, Lafɛ̃ɛ, amaacɛm wa ce bɔ̃ɔ kpasɛ̃, ci
ya yɔkɔ ku wu baa awɔ, wa kpãa iju ntɔ ntɔ.
7 Ŋɔi Jesu í ni, í sĩa, an koo n faabaɛ.
8 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í jɛaa í ni,
Lafɛ̃ɛ, n kù to i lɔ kpasɛ̃m. Baa hai ihɛ̃ fɔ ide,
amaacɛm nɔu á ba iri.
9 Amu takam, ǹ nɛ inɛ ngbo ŋa iyi ǹ wa n
jirima, nɔ ǹ nɛ sooge gɔ ŋa mɔ iyi ǹ wa n gbã.
Inɛ akã nŋa iyi ǹ bɛ á kooi, inɛ iyi ǹ kpe mɔ á
naai, nɔ icɛ iyi ǹ ni amaacɛm ku ce nŋui í ya
ce.
10 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à
waa tooɛu í ni, ntɔ ntɔ, baa si inɔi inɛi Izirɛli
ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naanɛ nla
bɛi inɛɛu ihɛ̃.
11 An sɔ̃ ŋɛ, hai jɛ Zuifu nkpɔ á na ku naa
hai do bii fei a buba si bommai Ilaaɔ̃. Aŋai aa
jɛ do Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu bala
nŋɛ ŋa ajɔ.
12 Amma iŋɛ, tɔku nŋa ŋa iyi í jɔ iŋɛò ŋa i
wa bɛ aa nyɔ ŋɛ angule si ilu kuku. Tengi bɛi
aa lesi awɔ si iri i maa kpataò ŋa.
13 Nɔ Jesu í sɔ̃ inɛ ngboi sooge ŋau í ni, bɔ
kpasɛ̃ɛ. Fei ndɛɛ á ce si bɛi ì dasi naanɛu. Bɛ
gbakã amaacɛu í ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

14 Si anyiɛ, Jesu í bɔ kpasɛ̃i Piɛɛ, í koo í ba
iyei aboi Piɛɛ kù waa nɛ baani, wa sũò ara
gbãa.
15 Ŋɔi Jesu í lu awɔɛ nɔ ara gbãau í nya. Nɔ
abou í dede í yaaɛ.
16 Iyi alɛ í lɛ, à naa Jesu inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi
inɔɔko ŋa wa nkpɔ nkpɔ. Nɔ í lele inɛi inɔɔko
ŋau do ide ku fɔ, nɔ inɛ ŋa iyi à waa ce bɔ̃ɔ fei
í jɔ̀ à ba iri.
17 Í ce nŋu ŋau bɛi ku ba ide iyi walii Ezai
í fɔu ku kɔ̃ iyi í ni, nŋu takaɛ í so gbugbã hai
nɛ nwa nɔ í nya bɔ̃ɔ nwa ŋa.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cɔ Luku 9:57-62)

18 Ajɔ nŋu gɔ, zamaa nkpɔ gɔ í kaako Jesu.
Iyi Jesu í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni a bɔ icei
tenkuu do ikpa ihɔ̃.
19 Hee a maa nɛ ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda
gɔ í naa bi tɛɛ nɔ í ni, Mɛɛtu, an tooɛ bii ì waa
bɔ fei.
20 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa
nɔ baa yɛi ŋa mɔ à nɛ bi ku sũ. Amma amu
Amai Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sũ n sĩmi.
21 Nɔ inɛ akãi mɔcɔi Jesu gɔ mɔ í ni, Lafɛ̃ɛ,
jɔ̀ n koo n si baam wa titã.
22 Amma Jesu í jɛaa í ni, awɔ de toom wa,
nɔ i jɔ̀ iku ŋa a si iku nŋa ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

23 Si anyii nŋu, Jesu í lɔ akɔi inyi nɔ mɔcɔɛ
ŋa mɔ à lɔ à tooɛ.
24 Iyi à waa nɛ ŋɔi fufu nla gɔ í dede
si tenkuu hee kutãngãm ndii inyiu wa bii
akɔu. Amma Jesu wa sĩ njoo.

25 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à jũu à ni, Lafɛ̃ɛ,
faaba wa, à waa bɔ nfe ku ce.
26 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, naanɛ ku dasi nŋɛ
kù la. Na mii í ce ì jò njo wa mu ŋɛ ŋa.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í dede í la si inyiu do
fufuu nɔ à coko sõm sõm.
27 Nɔ mɔcɔ ŋau fei à biti à waa ni, inɛ dimi
yoomai ihɛ̃. Baa inyi do fufu ŋa fei à waa
jirima ideɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ minji gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

28 Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ihõ si
ilɛi Gadara, ŋɔi amanɛ minji gɔ ŋa à fita wa
hai bi ku si iku ŋa à kòo wa. Inɛ ŋau à nɛ inɛi
inɔɔko ku gaabu ntɔ ntɔ hee í jò inɛ gɔ ci ya jɛ
ku too kpãau.
29 Nɔ à dõ anu à ni, mii í wa si gãmɛi awaɛ
ŋa, awɔ Amai Ilaaõ. Ì naa ku kpã wa iju hai
waatiu kù toi?
30 Nɔ à hõnnɛ kuusɔɔ gaa gɔ ŋa waju à waa
jɛ.
31 Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, bii ì
waa lele wai, jò kaa mu kuusɔɔ gaa ŋau ihõ.
32 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni a koo. Nɔ à fita hai
si inɛ ŋau à koo à mu kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ
gaa ŋau fei à sɛi wa hai antai iri kutau à na à
dasi tenkuu, inyi í jɛ ŋa.
33 Woo degbe kuusɔɔ ŋau à sa à nɛ inɔ ilu
à koo à sisia inɛ ŋa ideu fei do bɛi à cea inɛ
minji ŋau.
34 Nɔ inɛi inɔ ilu ŋau fei à fita à bɔ Jesu ku
cɔ. Iyi à koo à yɔɔ ŋɔi à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide
nŋa.

9

Jesu í jò wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

1 Iyi inɛ ŋau à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide nŋa
ŋɔi Jesu í lɔ akɔi inyi í kua icei tenkuu má. Í
nɛ ilui nŋu takaɛ *.
2 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa wɛɛgɛ gɔ wa, wa sũ si
makɛɛ. Iyi Jesu í yɛ naanɛ ku dasi nŋau, nɔ í
sõ wɛɛgɛu í ni, baakɔɔm, maà mɔngɔ temua,
ǹ kpa idei dulum dɛɛ.
3 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa
bɛ. Iyi à gbɔ wa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa lasabu si
idɔ nŋa à waa ni, inɛɛu ihɛ̃ wa bu Ilaaõi.
4 Jesu í bɛi í mà ide iyi à waa lasabu ŋɔi í
ni, na mii í ce ì waa ce lasabu laalɔ bɛɛbɛ ŋa.
5 Si ide minji ŋau ihɛ̃, yoomai kufɔɛ í faala
í re, inɛ ku sõ inɛ gɔ ku ni ǹ kpa idei dulum
dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku nɛ.
6 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ
ǹ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si
andunya.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sõ wɛɛgɛu í ni, dede i
so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃.
7 Ŋɔi wɛɛgɛu í dede í nɛ ideɛ.
8 Wee inɛ nkpɔ nkpɔi í wa bɛ. Iyi à yɔɔ
bɛɛbɛ ŋɔi njo í mu ŋa à waa saabu Ilaaõ do
iyi í na amanɛ dimii yiikou bɛ.

Jesu í kpe Matie
(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

9 Ŋɔi Jesu í dede hai bɛ í bɔ inɔ iluu. Iyi
wa nɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Matie wa
buba ile bi ku gba fiai lɛmpoo. Ŋɔi í sõɔ í ni,
toom wa. Nɔ Matie í dede í tooɛ.
10 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasɛ̃i mɔkɔu, ŋɔi
woo gba fiai lɛmpoo do inɛ nkpɔ gɔ ŋa má
iyi kuwɛɛ nŋa kù sĩa à naa à buba bi Jesu do
mɔcɔɛ ŋau.
11 Wee Farisi gɔ ŋa à yɛ ŋa, nɔ à bee mɔcɔɛ
ŋau à ni, na mii í ce Mɛɛtu nŋɛ wa jɛ do woo
gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ ŋa.
12 Iyi Jesu í gbɔ ide nŋau ŋɔi í ni, ilu baani
ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bõɔ ŋa.
13 Ǹ wa n sõ ŋɛi, n kù naa ku kpe inɛ dee
dee ŋa, amma dulum ŋai ǹ naa ku kpe. I koo
i bee yaasei kukɔu iyi í ni, Ilaaõ í ni, ǹ bi i ce
araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee.

Idei anu ku dĩ
(Cɔ Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zãa woo dasi inyiu mɔ í nɛ mɔcɔ ŋa.
Mɔcɔɛ ŋau à naa bi Jesu nɔ à beeɛ à ni, na mii
í ce awa do Farisi ŋau à ya ka dĩ anu amma
awɔ, mɔcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu.
15 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii mɔkɔ titõ ŋa
aa nɛ inɔ kufɔ gɔ waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ
nŋai? Aawo, amma ajɔ gɔ wa naa iyi aa nya
mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛ aa dĩ
anu.
16 Ŋɔi í kpa nŋa mɔnda í ni, inɛ gɔ kaa sɔ
jaaɛ ngbo do titõɛ ku tɔtɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ,
titõu á ga jaaɛ ngbou ku kõɔsi.

* **9:1** ilui nŋu takaɛ kù jɛ Bɛtɛlehɛmu bii à buu. Kù nɔ kù jɛ Nazarɛti bii à biiɛ. Amma Kapɛranumui wa fãa, ilu bii í buba wa ceò icɛɛ.

17 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titõ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bɔgɔ bata ngbo ŋau aa gai, nɔ vɛ̃ɛu ku nikã, bɔgɔ ŋau mɔ á ce nfe. À ya dasi vɛ̃ɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa. Baa bii wa gba, bɔgɔu kaa ga.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

18 Si waati iyi Jesu wa sõ ŋa ideu ihɛ̃ ŋɔi inɛ ngbo gɔ í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni, ama inaabom wee í ku nsɛi nsɛi, amma naa le siɛ awɔ ku ji̧ má.
19 Nɔ Jesu í dede do mɔcɔɛ ŋa à too mɔkɔu.
20 Waati iyi à dasi kpãa à waa nɛ, inaabo gɔ wa too ŋa. Abou wa ce bõɔi awɔ ku mu hai adõ maateeji wa. Ŋɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í lu iti̧i ibɔɛ.
21 Í ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í fɔ si idɔɛ í ni, baa bii jaaɛi ṅ ba ṅ lu an ba iri.
22 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ í ni, abooyi, maà mɔngɔ temua, naanɛɛi í faabaɛ. Bɛ gbakã abou í ba iri.
23 Ŋɔi Jesu í mɔsi isɛɛnɛɛ í to kpasɛ̃i inɛ ngbou í yɛ woo fã gaasiai iku ŋa do zamaa nla nla gɔ wa dõ anu.
24 Nɔ í ni, i fita hai ihɛ̃. Ama inaabou kù ku, wa si̧ njooi, nɔ à waa yaakoɛ.
25 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à fita nɔ í lɔ í mu awɔi mudɛ̃ɛu nɔ í dede.
26 Nɔ laabaaui ideu í fangaa si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu

27 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ. Si isɛɛnɛɛu fɛɛju minji gɔ ŋa à tooɛ à waa dõ siɛ anu, à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa i jɔ̀ ka yɛ ilu.
28 Ŋɔi Jesu í nɛ hee í to kpasɛ̃. Nɔ fɛɛju ŋau à naa bi tɛɛ nɔ í bee ŋa í ni, ì dasi naanɛ ŋa iyi an yɔkɔ n coo? Nɔ aŋa mɔ à ni, oo, Lafɛ̃ɛ.
29 Nɔ Jesu í lu iju nŋau í ni, ku ce nŋɛ si bɛi ì dasi naanɛu ŋa.
30 Nɔ à yɛ ilu. Nɔ Jesu í sõ ŋa í kɔnkɔn du ŋa í ni, i gbɔ ŋa, i maà sõ inɛ gɔ ideu ihɛ̃.
31 Amma iyi à sɛkɛɛ gbakã à lɔsi laabaaui Jesuu ku sisi si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ deki̧ gɔ í gbɔ ide

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ hai bɛ, ŋɔi à naa Jesu inɛ gɔ wa. Inɛɛu inɛi inɔɔko deki̧ gɔ í muu.
33 Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í leleɛ gbakã nɔ mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ. Inɛ ŋa à biti à wasi ku ni, a kù yɛ dimiɛ si ilɛi Izirɛli ajɔ kãma.
34 Amma Farisi ŋau à ni, Seetam ilaalui inɛi inɔɔko ŋaui í muaa gbugbã ku leleò ŋa.

Jesu í ce araarei inɛ ŋa

35 Jesu wa dabii dabii si ilu nla ŋa do si ilɛɛko ŋa, wa kɔ inɛ ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa, nɔ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaõ nɔ í jɔ̀ bõɔ ŋa do kõɔ ŋa fei à ba iri.
36 Iyi í yɛ zamaau, araare fei í muu, domi à wɛɛ do biti, inɔ nŋa fei í fɔ, à wɛɛ nŋa bɛi angudã ŋa iyi a kù nɛ woo degbe.
37 Ŋɔi í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, amaajɛ iyi í ji̧a í to ku da í kpɔ, amma woo da ŋau a kù kpɔ.
38 Na nŋu, i tɔɔ ilu ikou ku bɛ woo da ŋa wa má.

10

Irii mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

1 Si anyii nŋu, Jesu í kpe mɔcɔ maateejiɛ ŋau í tɔtɔɔ ŋa bi tɛɛ. Nɔ í mu nŋa yiiko a leleò inɛi inɔɔko ŋa nɔ a jɔ̀ kõɔ ŋa a ba iri do inɛ ŋa iyi à waa ce bõɔ dimi ikã ikã fei.
2 Irii woo bɛ maateeji ŋau wee. Sinte, Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛu do ifɔɛ Anderee, do ama minjii Zebedee ŋa Zaaki do ifɔɛ Zãa,
3 do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do Matie iyi í tako í jɛ woo gba fiai lɛmpoo, do Zaaki amai Alifee do Tadee,
4 do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *, do Zudasi Isikariɔti, inɛ iyi á na ku zambaɛu.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

5 Jesu í bɛ amanɛ maateeji ŋau nɔ í sõ ŋa bɛi nŋu í bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ŋa, nɔ i maà lɔ si ilui inɛi Samari kãma ŋa.
6 Amma i bɔ bi inɛi Izirɛli ŋa, aŋa iyi à nyɔ bɛi ama angudã ŋa.
7 I koo i waazo ŋa i ni, Ilaaõ í maai ku jɛ bommaɛ.
8 Nɔ i jɔ̀ bõɔ ŋa a ba iri nɔ i ji̧ iku ŋa, i jɔ̀ dintɛ ŋa a ba iri a jɛ inɛ kumá, nɔ i lele inɛi inɔɔko ŋa iyi à wa si inɛ ŋa. Si bɛi ì ba hai nɛ kusã ŋa, iŋɛ mɔ i na hai nɛ kusã.

* **10:4** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

9 I maà ti i so fia ŋa.
10 I maà ti i so bɔgɔ, i maà ti i so ibɔ
minjisia, wala baata, wala golo. I maà so
mii ŋau bɛ kãma ŋa si na iyi í jɔ̀ woo ce icɛ
í nɛ kpãai a náa bukaatai mii iyi í nɛ ku maa
wɛɛò.
11 Bii ì to ilu nla walakɔ si ilɛɛko gɔ, i dɛdɛ
inɛ iyi í jɛsi ku gba ŋɛ, nɔ i buba kpasɛ̃ɛ bɛ ŋa
hee ku to ajɔ iyi ì waa nɛ hai si iluu.
12 Bii ì lɔ kpasɛ̃ gɔ i ya ce inɛ ŋau fɔɔ i ni ŋa,
laakai ku sũ ku wɛɛ do iŋɛ.
13 Bii à gba ŋɛ, laakai ku sũu á wɛɛ do aŋai,
amma bii a kù gba ŋɛ, á baa si ŋɛi.
14 Si ilu gɔ wala si kpasɛ̃ gɔ, bii inɛ ŋau à
kɔ ku gba ŋɛ, hee má jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i nɛ hai
bɛ nɔ i gbugbã nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku ba
ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa.
15 Ntɔ ntɔ, an sɔ̃ ŋɛ, si ajɔi kiitiu, Ilaaɔ̃ á
ce araarei inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ † ŋa ku re
inɛi ilu dimi bɛɛbɛ ŋau bɛ

Ijuukpã iyi á naa
(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

16 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, wee ǹ wa n bɛ ŋɛ nɔ
aa yɛ ŋai bɛi angudã ŋa si inɔi mbo ŋa. Na
nŋu, i jɔ̀ i nɛ bisi bɛi njo ŋa, ‡, nɔ i jɛ hai ce
laalɔ bɛi ankasiidi ŋa.
17 Nɔ i ce laakai ŋa si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa aa
na a mu ŋɛ a bɔò ŋɛ bi ku ce kiiti, aa nɔ a cã
ŋɛ ile bi ku ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa.
18 Aa bɔò ŋɛ si wajui ilu ilɛ ŋa do bi amanlu
ŋa na irim, ku ba i jɛ sɛɛdam si waju nŋa ŋa
do bi dimi mmu ŋa.
19 Amma bii à bɔò ŋɛ bi ku kiiti, i maà ti
i biti do ide iyi aa fɔ ŋa wala do yaase bɛi aa
fɔɔò ŋa. Bii waatiu í to, Ilaaɔ̃ á mu nŋɛ ide iyi
aa fɔ ŋa.
20 Nɔ ide iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ ide nŋɛ, á naai
hai bi Hundei Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa si ŋɛ.
21 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ
igbã nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa
ŋa aa maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa
dede si baa nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa.
22 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim, amma inɛ iyi í
temua hee kɔɔ á ba faaba.
23 Bii à waa kpã ŋɛ iju si ilu gɔ i sa i bɔ ilu
mmu. Ntɔ ntɔ, an sɔ̃ ŋɛ, i kaa dabii si ilɛi
Izirɛliu i kpa iriɛ ŋa amu Amai Amanɛ n to
wa.
24 Ama cio ci ya re woo kɔsiɛ, amaacɛ mɔ
ci ya re lafɛ̃ɛɛ.
25 Na nŋu, í sĩa ama cio ku jɛsi a cea nŋu
bɛi à cea woo kɔsiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, í sĩa amaacɛ
mɔ ku jɛsi a cea nŋu bɛi à cea lafɛ̃ɛɛ. Bii à
waa kpe amu ilu kpasɛ̃u Seetam, aa sɔ iŋɛ
inɛi kpasɛ̃ɛ ŋau iri laalɔ iyi í re bɛɛbɛ.

Njoi inɛ iyi í jɔ̀ i ce ŋa
(Cɔ Luku 12:2-7)

26 Nɔ Jesu í ni má, do nŋu fei i maà ce njo
nŋa ŋa, domi ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi
kaa fita gbugbãa, nɔ asii kãma kù wɛɛ iyi a
kàa na a mà.
27 Iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ si ilu kuku, i fɔɔ si inya
kumá ŋa. Iyi ì gbɔ si asii ŋa i cã kɛsɛɛdɛɛ.
28 I maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa kpa ara nŋu
akã, nɔ a kaa yɔkɔ a kpa hunde. Amma i ce
njoi inɛ iyi á yɔkɔ ku kpa ara do hunde ajɔ si
ina iyi ci ya ku.
29 A ci ya ta ama yɛi minji súù akã ba. Do
nŋu fei, Ilaaɔ̃ wa mà baani nŋa. Baa akã nŋa
ci ya nɔ ku ku iyi kù jɛ do kumàsiɛ.
30 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ ŋa fei Ilaaɔ̃ í
mà jĩa nŋa.
31 Na nŋu, i maà ce njo ŋa, bɛɛrɛ nŋɛ í re
yɛi ŋa hee bii í jĩ.
32 Na nŋu, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ŋa í ni
nŋu í gbam, amu mɔ an gbaa si wajui Baam
iyi í wa lele.
33 Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ŋa,
amu mɔ an kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù jɛ laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà tamaa mà laakai ku
sũi ǹ naa nŋɛ wa si andunya. Aawo, ijai ǹ
naaò wa.
35 Ǹ naa ku kosi ama inɛmɔkɔ do baaɛi,
ama inaabo mɔ do iyeɛ, aso mɔkɔ mɔ do iyei
mɔkɔɛ.
36 Inɛi kpasɛ̃ nŋɛ ŋai aa jɛ mbɛɛ nŋɛ ŋa.
37 Inɛ iyi í bi baaɛ walakɔ iyeɛ í rem, lafɛ̃ɛ
kù to ku jɛ inɛm. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í bi ama
inɛmɔkɔɛ walakɔ ama inaaboɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù
to ku jɛ inɛm.
38 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so jĩi ku gaauɛ ku
toom do wa, kù to ku jɛ inɛm.

† **10:15** Sodomu do Gɔmɔɔ Ilu minji ŋau, Ilaaɔ̃ í tako í lɛgɛ ŋa à kpaò bomma si na iyi í jɔ̀ dulum dii inɛ nŋa ŋa í caa.
‡ **10:16** i jɔ̀ i nɛ bisi bɛi njo ŋa I cɔ K.A. 3:1. Í ni njo í nɛ bisi í re iŋai sako iyi Ilaaɔ̃ í taka fei.

39 Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na
ku kuaɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim,
lafɛ̃ɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

40 Jesu í ni má, inɛ iyi í gba ŋɛ í gbam nii,
nɔ inɛ iyi í gbam í gba inɛ iyi í bɛm wai.
41 Inɛ iyi í gba walii si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í bɔɔ
wa, Ilaaɔ̃ á na nŋu mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í
gba amanɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀
í jɛ dee dee, Ilaaɔ̃ á na nŋu mɔ ribai inɛ dee
dee.
42 Inɛ mɔ iyi í mua taaka gɔ baa inyi tũtũ si
na iyi í jɔ̀ í jɛ mɔcɔm, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, lafɛ̃ɛ kaa
kua ribaɛ pai.

11

Woo bɛi Zãa ŋa
(Cɔ Luku 7:18-35)

1 Waati iyi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ maateejiɛ ŋau ide
ŋau fei í tã, ŋɔi í nɛ hai bɛ í koo í dabii si
ilui Galilee ŋau í kɔ inɛ ŋa si cio nɔ í ce nŋa
waazo.
2 Wee waati bɛɛbɛ Zãa woo dasi inyiu í wa
piisɔ̃ɔ. Nɔ hai ile piisɔ̃ɔ bɛ í gbɔ baaui icɛi
Jesu iyi à ya kpe Kirisi. Ŋɔi í bɛ siɛ mɔcɔɛ gɔ
ŋa
3 a koo a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á
na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.
4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i koo i sisia Zãa mii
iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa.
5 Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, woo sukutɛ ŋa à
waa nɛ dee dee, dintɛ ŋa à ba iri à jɛ inɛ
kumá, dekĩ ŋa à waa gbɔ ide, iku ŋa à jĩ, nɔ a
waa sisia ilu are ŋa laabaau jiida.
6 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi kaa nyiò anyi si naanɛ
ku dasiɛ na irim.
7 Iyi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ, ŋɔi à
sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi
ku sisia zamaau idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ
si gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.
8 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi
ibɔ ku sĩau. Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi ibɔi
fia nkpɔ, aŋai à ya wa kabai ilaalu ŋa.
9 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku
cɔ ŋa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa
walii.
10 Zãai kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, wee ǹ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ
iyi á teeseɛ kpãaɛ.
11 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo
ŋa à bí fei, kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa woo
dasi inyi. Amma do nŋu fei, baa inɛ iyi í kere
í re si bommai Ilaaɔ̃ í roo.
12 Hai waati iyi Zãa í sinti ku waazo hee
do nsɛi fei bommai Ilaaɔ̃ wa bɔ wajui do
gbugbã, nɔ ilu gbugbã ŋai à ya baa *.
13 Moizi í fɔ idei bommau si woodaɛ. Nɔ
walii ŋau mɔ, aŋa fei à fɔ ideɛ hee í koo í to
wa si waatii Zãa woo dasi inyiu.
14 Ì gbɔ ŋa iyi à ni Elii á na ku naa. Bii ì jɛsi
i gbɔ idem ŋa, Zãai í jɛ Eliiu.
15 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.
16 Yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃. À yɛi bɛi
amu ŋa iyi à waa buba bantuma à sɔ̃ njɛ à
waa ni,
17 à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kɔ̃ nŋɛ
irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa.
18 Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ waati iyi Zãa woo
dasi inyiu í naa í ya dĩ anu nɔ ci ya mɔ vɛ̃ɛ, nɔ
à ni í nɛ inɛi inɔɔkoi.
19 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ǹ naa, ǹ ya n
jɛ nɔ n maa n mɔ, nɔ inɛ ŋa à ni ǹ bi ijɛ nɔ
ǹ jɛ woo mɔ atɛ̃, nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba fiai
lɛmpoo ŋa do ilu dulum ŋa. Do nŋu fei, à yɛ
iyi bisii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi wa ce.

Ilu ŋa bii inɛ ŋa à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Luku 10:13-15)

20 Nɔ Jesu í lɔsi ku gbagba si inɛi ilu ŋa bii
í ce maamaake nkpɔ nkpɔ ŋau si na iyi í jɔ̀ a
kù kpaasi idɔ.
21 Í ni, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ inɛi
Kɔrazɛ̃ɛ ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi Bɛsaida ŋa, inɔ kufɔ
nla nlai á jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa iyi à ce si
ilu nŋɛ ŋau ihɛ̃, bii í jɛ Tii do Sidɔ̃ɔi †. à coo
wo, inɛi ilu ŋau aa dĩ saaki a kpataò na irii
dulum du ŋa nɔ a kpaasi idɔ hai ku kpɛ.
22 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu
ijuukpãi inɛi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa á tia tu ŋɛ.
23 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu ŋa, ì waa
tamaa ŋa aa so ŋɛ hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ
ŋɛi hee bi ku wai iku ŋa. Ntɔ ntɔ, maamaake
nkpɔ nkpɔ iyi ǹ ce si ilu nŋɛ, bii í jɛ Sodomui
ǹ coo wo, iluu á wɛɛ baa nnyi.

* **11:12** bommai Ilaaɔ̃...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inɛ á yɔkɔ ku gbɔɔò má wee, inɛ ŋa à wasi ku ce kookaai a ba a jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃u. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aŋai aa lɔ si. † **11:21** Tii do Sidɔ̃ɔ Ilaaɔ̃ í kpa inɛi ilu ŋau si na iyi í jɔ̀ kuce nŋa ŋa kù sĩa.

24 Na ŋəi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajəi kiitiu
ijuukpãi inɛi Sodomu ŋa á tia tu ŋɛ.

I naa wa bi tom i naa i gba kusĩmi
(Cə Luku 10:21-22)

25 Waati bɛɛbɛ ŋəi Jesu í ni, Baaba, awə iyi
ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ǹ wa n saabuɛ do iyi ì
singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nə
ì nyisi amu ŋa.
26 Í sĩa Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.
27 Nə í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, Baam nii í daam mii
fei si awə. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii
kù jɛ Baau. Nə inɛ kãma kù mà Baau bii kù
jɛ amu Amau do inɛ ŋa iyi ǹ bi n nyisi ŋa.
28 Iŋɛ iyi ì gbɛɛji nə aso wa wə ŋɛ fei i naa
wa bi tom an mu nŋɛ kusĩmi.
29 I jɛsi n lesi ŋɛ zuugum nə i gba idei
ciom ŋa, si na iyi í jɔ̀ amuu amanɛ kurə do
woo kaye arai. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, aa ba
kusĩmii hunde nŋɛ ŋa.
30 Ntə ntə, zuugum nəu kù gaabu nə aso iyi
an kã nŋɛ kù wo.

12

Jesu do ajəi kusĩmi
(Cə Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

1 Si anyii ajə minji, ajəi kusĩmi gə, Jesu do
məcɔɛ ŋa à waa too kɔəi ilɛ gə. Nə wee ari wa
kpa məcɔɛ ŋau ŋəi à wə amaajɛ iyi à gbɛ̃ si
ilɛu à nunu ijuɛ si awə à waa ŋə.
2 Wee Farisi gə ŋa à wa bɛ. Iyi à yəə ŋəi à sɔ̃
Jesu à ni, cə, məcɔɛ ŋa à waa ce mii iyi a kù
nɛ kpãai ku ce si ajəi kusĩmi.
3 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, i kù cio mii iyi
Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nŋu do inɛɛ
ŋa?
4 Í lə kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nə í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ í
jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Nə wee a kù nɛ kpãai pɛ̃ɛu
ku jɛ, í gbe woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã.
5 Mà i kù cioɛ si tiai woodai Moizi ŋa iyi
si ajəi kusĩmi woo wee ŋa iyi à ya nɛ icɛ si
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ a kù waa jirima ajəi kusĩmi? Do
nŋu fei, a kù jɛ ilu taale ŋa.
6 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi inɛ gə í wa ihɛ̃ iyi í nɛ
bɛɛrɛ í re kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
7 Kukəi idei Ilaaɔ̃ wa fə í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi i
ce araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee. Bii í jɛ
ì mà yaasei ideu bɛ ŋa wo i kaa maa yɛ taalei
hai nɛ taale ŋa.
8 Nə aa mà ŋa iyi amu Amai Amanɛi ǹ jɛ
inɛ ngboi ajəi kusĩmi.

Inɛ iyi awə akãɛ í ku
(Cə Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

9 Nə Jesu í nɛ hai bɛ í koo í lə ile bii Zuifu
ŋa à ya ce kutətəu.
10 Wee məkə gə í wa bɛ, awə akãɛ í ku í gbɛ.
Nə inɛ ŋa iyi à wa bɛu à bee Jesu à ni, wooda
í na inɛ kpãa ku jɔ̀ inɛ ku ba iri si ajəi kusĩmi?
À waa fə bɛɛbɛi ku ba a yɛ taaleɛ.
11 Nə Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inɛ gə nŋɛ í nɛ
angudã akã nə í koo í dasi inə isa baa bii ajəi
kusĩmii, lafɛ̃ɛ kaa nyaa?
12 Amanɛ í bɛi í re angudã hee bii í jĩ.
Na nŋu, inɛ í nɛ kpãa ku ce mii jiida si ajəi
kusĩmi.
13 Nə Jesu í sɔ̃ məkəu í ni, tɛ awəɛ. Iyi í təə
nə í baa dee dee bɛi awə akãu má.
14 Ŋəi Farisi ŋau à fita à koo à waa busi njɛ
bɛi aa ce a kpaò Jesu.
15 Amma Jesu í mà si ŋa nə í nɛ hai bɛ.

Jesui í jɛ woo ce icɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica

Waati iyi Jesu wa nɛ, zamaa nla nla gə í
tooɛ. Nə í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à jɛ bɔ̃ə ŋa fei à ba iri.
16 Amma í sɔ̃ ŋa í kənkən du ŋa í ni a maà
sɔ̃ inɛ gə inɛ iyi nŋu í jɛ.
17 Í jɔ̀ à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í fəu
ku kɔ̃, iyi í ni,
18 Ilaaɔ̃ í ni,
Woo ce icɛm iyi ǹ cica wee.
Nŋui ǹ bi jiida, siɛi inə didɔ̃m fei í ya wa.
An daa si Hundem,
Nə ku sisia dimi fei dee dee ku jɛm.
19 Kaa ce kakəə do inɛ gə hee ku la siɛ.
Bɛɛbɛ məi kaa kosi inɛ ŋa ija si inə ilu pai.
20 Kaa tambə ama jĩi iyi í kəmba wa bi ku cɛ,
Nə kaa kpa fitila iyi inya kumáɛ kù la *,
Hee waati koo to si bii á jɔ̀ dee dee ku jɛm ku
kãmia inɛ fei,
21 nə kpãa ku cəi dimi fei kú wa siɛ.

Jesu wa kəò araɛ
(Cə Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

22 Si anyii nŋu, à naa Jesu məkə gə wa iyi
inɛi inəəko í jɔ̀ í fɛɛju nə í dekĩ. Nə Jesu í
faaba inɛɛu, í jɔ̀ wa yɛ ilu nə wa fə ide.
23 Nə zamaau fei í biti à waa ni, debɛi, á jɛ
təkui Davidiu mbɛ.

* **12:20** ama jĩi... fitila iyi inya kumáɛ kù la ama jĩi do fitilau inɛ ŋa iyi gbugbã nŋa kù lai wa fãa.

24 Amma iyi Farisi ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à ni,
mɔkɔu ihɛ̃ wa lele inɛi inɔɔko ŋai do gbugbãi
Bɛɛlizebuu †. ilaalu nŋa.
25 Si bɛi Jesu í mà lasabu nŋa, ŋɔi í sõ ŋa í
ni, bomma iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusõɔ á
na ku gbe ngbɛ. Bɛɛbɛ mɔi ilu walakɔ kpasɛ̃
gɔ iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusõɔ kaa na ku
kpɛ.
26 Na nŋu, bii Seetam wa lele araɛ, wa ce
igũ do araɛi, bommaɛ kaa kpɛ.
27 Bii í jɛ do gbugbãi Bɛɛlizebuui ǹ wa
n leleò inɛi inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi
mɔcɔ nŋɛ ŋa mɔ à waa leleò ŋa. Debɛi aŋa
taka nŋa aa yɛ taale nŋɛ.
28 Amma bii do gbugbãi Hundei Ilaaõi ǹ
wa n leleò inɛi inɔɔko ŋau, nŋu bɛ wa nyisi
iyi Ilaaõ í sinti ku jɛ bommaɛ si anini nŋɛ.
29 Bɛirei inɛ á ce ku lɔ kpasɛ̃i inɛ iyi í nɛ
gbugbã ku coo ile bii kù jɛ í tako í dĩ ilu
gbugbãu. Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.
30 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm nii. Inɛ iyi kù
waa bam ku tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.
31 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sõ ŋɛ, Ilaaõ á yɔkɔ ku
kpa idei dulum do arabu fei. Amma inɛ iyi
wa bu Hundei Ilaaõ, kaa ba a kpa idei dulum
dɛɛ pai.
32 Bii amanɛ wa fɔ laalɔi Amai Amanɛ Ilaaõ
á yɔkɔ ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma inɛ iyi
wa fɔ taalei Hundei Ilaaõ kaa ba a kpa idei
dulum ndɛɛ hai nnyi hee do ala fei.

Jĩi do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-45)

33 Jesu í sõ ŋa má í ni, à ya mà jĩii hai si
isoɛ. Jĩi jiida iso jiidai í ya so, amma jĩi laalɔ,
iso laalɔi í ya so.
34 Iŋɛ inɛ buu ŋai bɛi njo wukuku. Iŋɛ inɛ
laalɔ ŋa, bɛirei aa ce i fɔ ide jiida ŋa. Mii iyi
wa kõ si idɔɛ nŋui gɛlɛɛ í ya fɔ.
35 Inɛ jiida ide jiidai í ya fɔ. Nɔ ide jiidau
í ya naai hai si ide jiida iyi wa singa si idɔɛ.
Bɛɛbɛ mɔi inɛ laalɔ ide laalɔi í ya fɔ. Nɔ ide
laalɔu mɔ í ya naai hai si ide laalɔ iyi wa singa
si idɔɛ.
36 An sõ ŋɛ, ide nfe iyi inɛ ŋa à waa fɔ fei,
Ilaaõ á na ku bee ŋa si ajɔi kiitiu,
37 domi hai si ideɛi Ilaaõ á kiitiɛ, nɔ ku kpeɛ
hai nɛ taale walakɔ ilu taale.

Inɛ ŋa à ni Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

38 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi gɔ
ŋa à sõ Jesu à ni, Mɛɛtu, à bi i ce maamaake
gɔ iyi á nyisi wa iyi Ilaaõi í bɛɛ wa.
39 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ laalɔi nsɛi
ŋa iyi a kù waa leekĩ do Ilaaõ nŋu akã,
maamaakei à ya maa bi, amma maamaake
gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ ti walii
Zonasi,
40 domi si bɛi Zonasi í ce dasã mɛɛta do
idũ mɛɛta si inɔi cɛ̃ɛ nlau, bɛɛbɛ mɔi Amai
Amanɛ á ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta si balɛ.
41 Si ajɔi kiitiu, inɛi Ninivu ŋa aa dede si
inɛi nnyi ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à
kpaasi idɔ nŋa na waazoi Zonasi. Wee nsɛi
inɛ iyi wa sõ ŋɛ ideu ihɛ̃ í re Zonasi.
42 Si ajɔi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai
awɔ cangai kpãai inunu á dede si inɛi nnyi
ŋa ku yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ hai jĩijĩi í
dede í naa ku gbɔ idei bisii Salomɔɔ, ilaalu
nlau. Nɔ wee nsɛi inɛ iyi wa sõ ŋɛ ideu ihɛ̃ í
re Salomɔɔ.

Kunyii inɛi inɔɔko wa ma
(Cɔ Luku 11:24-26)

43 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii
inɛi inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa
ŋai ku maa dɛ bi ku sĩmi. Bii í kua,
44 ŋɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ǹ
fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í yɛ
bɛi ile ngbɛ iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa,
45 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo
wa má bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa
wa bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia
baa ti ankãanyiɛ má. Mii iyi á ba inɛ laalɔi
nsɛi ŋa mbɛ.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)

46 Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ,
ŋɔi iyeɛ do ifɔɛ ŋa à naa à leekĩ waduude, à
waa bi a baa ide ku fɔ.
47 Nɔ inɛ gɔ í naa í sõ Jesu í ni, iyeɛ do ifɔɛ
ŋa wee, à wa waduude à waa bi a baɛ ide ku
fɔ.
48 Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í jɛ iyem,
nɔ yoo ŋai à jɛ ifɔm ŋa.
49 Nɔ í tosi mɔcɔɛ ŋau awɔ í ni, iŋɛi ì jɛ iyem
do ifɔm ŋa.
50 Ntɔ ntɔ inɛ iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi
í wa lele, lafɛ̃ɛi í jɛ ifɔm wala wecĩm wala
iyem.

† **12:24** Bɛɛlizebuu iri iyi à sɔ Seetam nii.

13

Məndai woo gbɛ̃
(Cə Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

1 Si ajə akãu bɛ má, Jesu í fita hai kpasɛ̃ í
koo í buba itĩi tenku.
2 Nə zamaa nla nla gə í tətəə siɛ. Ŋəi í lə
akəi inyi gə í buba ku ba ku kə ŋa si cio. Nə
zamaau fei wa leekĩ itĩ tenkuu bɛ.
3 Nə í sõ ŋa mii nkpə do məndə. Í ni, məkə
gə í fita wa fã dimi.
4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋəi gəgə ŋa à cuku si
kpãa nə yɛi ŋa à naa à jəə.
5 Nə gəgə ŋa mə à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta,
tengi bii sãa kù kpə. Nə í fita bɛ gbakã si na
iyi í jə̀ sãa kù la bɛ.
6 Amma iyi inunu wa ce, ŋəi í joo nə í gbɛ,
domi icãɛ kù mi lɛlɛ.
7 Gəgə ŋa mə à cuku si inə agũ ŋa. Ŋəi agũ
ŋau à dede siɛ à biiɛ à kpaa.
8 Nə gəgə ŋa mə à cuku si ilɛ jiida nə à bí.
Gəgə ŋa à nɛ iju cĩə, gəgə ŋa mə kita, gəgə ŋa
mə kuntaa.
9 Iyi Jesu í kpa məndau í tã ŋəi í ni, inɛ iyi
í nɛ itĩ iyi á gbəò ide, ku gbə.

Na mii í jə̀ Jesu í ya maa kpa mənda
(Cə Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

10 Ŋəi məcəɛ ŋa à naa à beeɛ à ni, na mii í
ce ì ya maa sõ inɛ ŋa ide do məndə.
11 Nə í sõ ŋa í ni, iŋɛi Ilaaõ í jə̀ ì mà asiii
bommaɛ ŋa. Amma kù jə̀ inɛ ŋa iyi à gbe ŋau
a màa.
12 Inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kõəa si, nə kunɛu ku
la. Amma inɛ iyi kù nɛ, baa keeke iyi í nɛu à
ya gbaai má.
13 Inɛ ŋau, à ya maa cə ilu amma a kù waa
yɛ, nə à waa sõ ŋa ide amma a kù waa gbə
yaaseɛ. Na ŋəi i jə̀ ṅ ya n maa n sõ ŋa ide do
məndə.
14 Mii iyi í ba ŋau bɛ Ezai í tako í ce waliiɛ
í ni,
Aa ya desi ide itĩ amma ì kaa gbə yaaseɛ ŋa,
Nə aa maa cə ilu amma ì kaa yɛ ngəgə ŋa.
15 Idə nŋa í baa í le.
À dĩ itĩ nŋa ku ba a maà gbə ide gə,
Nə à bii iju nŋa ku ba a maà yɛ ngəgə,
Nə idə nŋa mə ku maà mà ngəgə.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa naa a sinda wa bi Ilaaõ nə
ku jə̀ a ba iri.
16 Amma Jesu í sõ məcəɛ ŋau í ni, iŋɛ ilu inə
didõ ŋai, si na iyi í jə̀ iju nŋɛ wa yɛ ilu, nə itĩ
nŋɛ wa gbə ide má.
17 Ntə ntə ṅ wa n sõ ŋɛi, walii do inɛ nkpə iyi
wa jirima idei Ilaaõ, à bi aŋa à yɛ mii iyi ì waa
yɛu ihɛ̃ ŋa, amma a kù yəə. Nə à bi aŋa a gbə
mii iyi ì waa gbəu ihɛ̃ ŋa, a kù nə a kù gbəə.

Yaasei məndai woo gbɛ̃u
(Cə Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

18 Jesu í sõ ŋa má í ni, i de itĩ i gbə yaasei
məndai woo gbɛ̃u ŋa.
19 Inɛ iyi wa gbə idei bommai Ilaaõ nə kù
gbə yaaseɛ, í yɛi bɛi kpãa bii dimiu í cuku.
Seetam inɛ laaləui, i ya naa ku nya ide iyi à
gbɛ̃ si idəɛ.
20 Inɛ mə iyi í yɛ bɛi ilɛ kuta bii dimiu í
cukuu, bii wa gbə ideu gbakã í ya gbaai do
inə didõ.
21 Amma ci ya jə̀ ideu ku ce icã jiida si idəɛ,
nə kaa yəkə ku leekĩ ku kpɛ. Bii wahala gə í
dede, walakə ijuukpã gə na irii ideu, í ya fũsi
awəi gbakã.
22 Inɛ mə iyi í gba ideu bɛi si ilɛ ku nɛ agũ
ŋau, wa gbə ideu amma lasabu bututui mii
ŋa iyi wa bitandiɛ do fia ku bi iyi wa dĩ ijuɛ,
aŋai à waa ganji ideu ku ce icɛ si inɛɛu.
23 Inɛ mə iyi í gba ideu bɛi si ilɛ jiida, nŋui
í jɛ inɛ iyi wa gbə ideu nə í gbəə do yaaseɛ, nə
í so iso. Bi inɛ gə ŋa, dimiu í so iso cĩə, inɛ gə
ŋa kita, inɛ gə ŋa mə kuntaa.

Məndai fəfə laalə

24 Nə Jesu í kpa nŋa mənda má í ni, faaji
iyi wa fə idei bommai Ilaaõ wee. Məkə gəi í
koo í gbɛ̃ dimi jiida si ilɛɛ.
25 Amma idũ si waati iyi inɛ fei wa sĩ njoo,
ŋəi mbɛɛi məkəu í naa í gbɛ̃a fəfə laalə * si inə
ilɛɛ nə í nɛɛ.
26 Nə dimi jiidau í fita, wa la, nə í bí. Fəfə
laaləu mə í fita, nə aŋa fei à la ajə.
27 Ŋəi amaacɛɛ ŋau à naa à sõə à ni, lafɛ̃ɛ, í
jə dimi jiidai ì gbɛ̃ si ilɛɛ ya. To, nə hai iwoi
fəfə laaləu ihɛ̃ í fita wa má.
28 Ŋəi í sõ ŋa í ni, mbɛɛ gəi í coo. Nə
amaacɛɛ ŋau à beeɛ à ni, ì bi kaa logoo fəfə
laaləu?
29 Nə í ni, aawo. Bii ì waa bi i logoo fəfə
laaləu bii i kù laakai ŋa aa na i tətəə i logooò
dimi jiidau ŋa.

* **13:25** fəfə laalə Fəfəu í jə dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya jɛ ijui fəfəu, domi bii inɛ í jəə, á bía bõə.

30 I jɔ̀ aŋa fei a dede nŋa hee bii kumuɛ í
to. Waati bɛɛbɛ an sɔ̃ woo mu ŋau a kpa fɔfɔ
laaləu titã a dũu a dasi ina, a bɛi a tətəə dimi
jiidau a dasi suum.

Məndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cə Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

31 Nə Jesu í kpa nŋa məndа gə má í ni,
bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ
gə í so í gbɛ̃ si ilɛɛ.
32 Ngbou í kere í re ngbo ŋa iyi à gbe fei,
amma bii à gbɔ̃ə, nŋui í ya fita ku lá ku re
ama ji̇̃i fei, hee yɛi ŋa à ya maa ce antɛ si
amaawəɛ ŋa.

Məndai lefee
(Cə Luku 13:20-21)

33 Nə Jesu í kpa nŋa məndа gə má í ni,
bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi lefee iyi abo gə í so
í dasi iyafũi pɛ̃ɛ gũa mɛɛta, nə fei í dede í
kpante.

Idei məndа ŋau
(Cə Maaku 4:33-34)

34 Ide ŋau bɛ fei sãa sãa do məndai Jesu í
sɔ̃ zamaau, ci ya fə ide iyi kù jɛ do məndа.
35 Bɛɛbɛi idei inɛ akãi walii ŋau í ce iyi í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Do məndai an ya n sɔ̃ ŋa ide,
Nə si bantumai an fə mii iyi wa manji hai
waati iyi ṅ taka andunya.

Jesu í sisi yaasei məndai fəfə laaləu

36 Jesu í jɔ̀ zamaau nə í koo í lə kpasɛ̃. Nə
məcəɛ ŋau à bə bi tɛɛ à ni, sisi nwa yaasei
məndai fəfə laaləu.
37 Nə í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í gbɛ̃ dimi jiidau
amu Amai Amanɛi.
38 Ilɛui í jɛ andunya. Dimi jiidau mə, nŋui
í jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa. Fəfə laaləu nŋui í jɛ
inɛi Seetam ŋa.
39 Mbɛɛ iyi í gbɔ̃ə nŋui í jɛ Seetam. Ajəi
kumuu məi í jɛ ajə iyi andunya á kpa iri, nə
woo mu ŋau mə aŋai à jɛ amaleka ŋau.
40 Nə si bɛi à ya kpa fəfə laaləu a dasi inau,
bɛɛbɛ məi á jɛ si ajə iyi andunya á kpa iri.
41 Amu Amai Amanɛ, an bɛ amalekam ŋa
wa a na a nya inɛ ŋa iyi à waa dasi inɛ ŋa
kurara do woo ce laalə ŋau a tekɩ̀ò ŋa hai
tengi bii an na n jɛ bommam,
42 nə a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Tengi bɛi aa
lesi awə si iri a kpataò.

43 Nə waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à waa dɛ idəəbii
Ilaaɔ̃ ku ce aa maa má inyai bɛi inunu si
bommai Ilaaɔ̃ Baa nŋa. Inɛ iyi í nɛ itɩ̃ iyi á
gbəò ide, ku gbə.

Məndai amani iyi wa singa

44 Nə Jesu í ni má, məndа gə iyi wa fə idei
bommai Ilaaɔ̃ wee. Ajə nŋu gə inɛ gə í koo í
kãsi amani iyi wa singa si inə ilɛ. Iyi í yəə nə
í teese í singaɛ ma. Nə í nɛ do inə didɔ̃ í koo
í ta mii iyi í nɛ fei, nə í naa í ra ikou.

Məndai lɛgɛ

45 Jesu í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi lɛgɛ
jiida ŋa iyi woo nya sɩ̃a gə wa dɛ.
46 Iyi í yɛ akã iyi í jɛ jiida ti fia nkpə gə, nə í
koo í ta mii iyi í nɛ fei í naa í raa.

Məndai taao

47 Jesu í ni má, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi
taao iyi à səsi inə inyi ku mu cɛ̃ɛ dimi ikã ikã
fei.
48 Bii í mu cɛ̃ɛ ŋau í tã, səəkə ŋau à ya faa
wa icei. Nə a buba a cica cɛ̃ɛ jiida ŋau a dasi
kələ, cɛ̃ɛ ŋa iyi a kù ce ncɛɛu mə nə a nikã ŋa.
49 Nə bɛɛbɛ məi á yɛ si iri ku kpai andunya.
Amaleka ŋa aa na a nya inɛ ŋa iyi à waa ce
laalə hai si inəi inɛ ŋa iyi à waa ce idəəbii
Ilaaɔ̃,
50 a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Bɛi aa lesi awə
si iri a kpata.

Amani titɔ̃ do nwo

51 Jesu í bee ŋa í ni, ì gbə yaasei ideu fei
ŋa? Nə à jɛ à ni, oo.
52 Nə í sɔ̃ ŋa í ni, bɛɛbɛ məi, woo kə inɛ ŋa
si wooda baa yooma fei iyi í baa í jɛ inɛ iyi í
mà idei bommai Ilaaɔ̃, í yɛi bɛi ilu kpasɛ̃ gə
iyi wa nya mii titɔ̃ ŋa do mii nwo ŋa hai si
amaniɛ.

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ
(Cə Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

53 Iyi Jesu í kpa nŋa məndа ŋau bɛ í tã, nə
í nɛ hai bɛ.
54 Í bə ilu bii í jɛ ama. Iyi í to bɛ í ləsi ku kə
inɛ ŋa si cio ile bii à ya maa ce kutətəə hee
inɛ ŋa iyi à waa gbə ideɛ ŋau à na à biti. Nə à
waa ni, hai iwoi inɛɛu ihɛ̃ í ba dimii bisiu ihɛ̃
wa. Bɛirei í ce wa ceò maamaake ŋau ihɛ̃.
55 Í jə amai woo gbe ji̇̃i nəu mbɛ ya. Kù jɛ
iyeɛi à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozɛfu do
Siməə do Zudu ŋa si à jɛ ifəɛ ŋa?

56 Awaò wecĩɛ ŋa fei si à wa ihẽ ba. Bii
bɛɛbɛi nɔ hai iwoi í ba gbugbãu ihẽ fei wa.
57 To, lasabu nŋu ŋau bɛi í ganji ŋa a dasiɛ
naanɛ. Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù nɛ bii walii ci
ya nɛ bɛɛrɛ bii kù jɛ si ilɛi ideɛ do si kpasẽɛ.
58 Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ bɛ si na iyi
í jò a kù dasiɛ naanɛ.

14

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

1 Si waati bɛɛbɛi Herodu, ilaalui Galileeu í
gbɔ laabaaui Jesu.
2 Nɔ í sõ amaacɛɛ ŋa í ni, inɛɛu bɛ Zãa woo
dasi inyiui í jĩ wa hai si balɛ. Na ŋɔi í jò í nɛ
gbugbã wa ceò maamaake ŋau bɛ.
3-4 Mii iyi í jò Herodu í fɔ bɛɛbe wee.
Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu,
ifɔɛ. Ŋɔi Zãa í sõɔ í ni, kù sĩa i gba aboi ifɔɛ i
dasi kpasẽɛ. Ide iyi Zãa í fɔ na irii Herodiasiu
í jò Herodu í ni a muu a dũu a dasiɛ piisõɔ.
5 Nɔ Herodu wa bi ku kpaa, amma wa ce
njoi inɛ ŋa si na iyi í jò aŋa fei à ni Zãa waliii.
6 Ŋɔi ajɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau
ku yeò gigii ajɔi kubiɛ. Nɔ ama inaaboi
Herodiasi wa jojo si wajui inɛ ŋa iyi à kpe
ku jɛu. Ŋɔi í dõa Herodu si jiida jiida
7 hee í ceaa kuwã nɔ í gbasi í ni nŋu á muaa
mii iyi í bi fei.
8 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ, nɔ í nyi
wa í naa í sõɔ í ni, ǹ bi i muum irii Zãa woo
dasi inyiu wa si pɛrɛnti.
9 Ŋɔi inɔi ilaaluu í fɔ. Do nŋu fei í jɛsi nɔ í
ni a koo a bu irii Zãau wa a naa a náa. Í jɛsii
si na iyi í jò í gbasi tã do mii fei si wajui inɛ
njooɛ ŋau.
10 Nɔ í bɛ inɛ ŋa ile piisõɔ bɛ a koo a bu irii
Zãa wa.
11 Ŋɔi inɛ ŋau à koo à buu nɔ à lesi pɛrɛnti
wa à naa à na ama inaabou nɔ nŋu mɔ í koo
í na iyeɛ.
12 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ ideu. Nɔ à naa à
so ikuɛu à koo à suu. Nɔ à koo à sõ Jesu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

13 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í nɛ hai bɛ. Í lɔ akɔi
inyi do mɔcɔɛ ŋa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi inɛ ŋa
à gbɔ, ŋɔi à fita hai inɔ ilu nŋa ŋa à da hãmɛɛ
nŋa wa do isɛ.
14 Iyi à fita hai si akɔi inyiu ŋɔi Jesu í yɛ
zamaau. Nɔ í ce araare nŋa nɔ í jò bõɔ nŋa
ŋa à ba iri.
15 Iyi alɛ wa lɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à naa bi tɛɛ à
ni, si gbabuai à wa ihẽ nɔ wee idũ wa dũ. Na
nŋu, jò inɛ ŋau a nɛ ilɛɛko ŋa a koo a ra mii
iyi aa jɛ.
16 Amma Jesu í sõ ŋa í ni, a kù nɛ bukaatai
a nɛ. Iŋɛ taka nŋɛ, i na ŋa ijɛ a jɛ.
17 Ŋɔi à ni, pẽɛ iyi à nɛ ihẽ kù re ara miu do
cẽɛ minji.
18 Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihẽ.
19 Nɔ í ni zamaau ku buba si fɔfɔu, nɔ í
so pẽɛ ara miu do cẽɛ minjiu, í wu iju lele í
saabu Ilaaõ. Nɔ í bububu pẽɛ ŋau í na mɔcɔɛ
ŋau nɔ aŋa mɔ à kpẽa zamaau.
20 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee mbɔɛ í gbe. Ŋɔi
mɔcɔɛ ŋau à ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateeji í
kõ.
21 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amanɛ
dubu miu (5.000), baai inaabo do amu ŋa
baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

22 Iyi à tã ŋɔi Jesu í ni mɔcɔ ŋau à lɔ akɔi
inyiu ku ba a takoɛ a kua ice ihõ. Iyi à waa
nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ.
23 Waati iyi í jò à nɛ nɔ í koo í gũ iri kuta gɔ
ku ba ku ce kutɔɔ. Nɔ idũ í dũ í báa bɛ nŋu
akãɛ.
24 Wee waati bɛɛbɛ akɔi inyiu í wa si aninii
tenkuu tã. Nɔ kutãngãm dii inyiu í wasi ku
taleɛ si na iyi í jò fufu wa ko ŋa ikpó.
25 Zakai amɛɛjuma ŋɔi Jesu wa nɛ si antai
inyiu, wa bɔ bi mɔcɔɛ ŋa.
26 Waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai tenkuu wa
ŋɔi zigi nŋa í da, njo wa mu ŋa, à waa ni, zĩii.
Nɔ njou í jò à wasi ku dõ anu.
27 Bɛ gbakã Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sõ ŋa í
ni, i sũ laakai nŋɛ ŋa. Amui Jesu, i maà ce
njo ŋa.
28 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, Lafẽɛ, bii awɔi, jò amu
mɔ n nɛ n naa bi tɛɛ si antai inyiu.
29 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, naa wa.

Nɔ Piɛɛ í kita hai si akɔi inyiu nɔ í nɛ si
antai inyiu wa bɔ bi Jesu.
30 Amma iyi laakaɛ í bɔ si fufu iyi wa ce do
gbugbãu, ŋɔi njo í muu. Nɔ í sinti ku mile.
Ŋɔi í dõ anu í ni, Lafẽɛ, faabam.

31 Nɔ gbakã̃ Jesu í yɔ awɔ í muu nɔ í ni, na
mii í ce ì waa sika sika má. Naanɛɛ kù la.
32 Ŋɔi aŋa minji fei à gũ akɔi inyiu nɔ
fufuu í leekĩ.
33 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa si inɔi akɔu à gulɛ si
wajui Jesu à ni, ntɔ ntɔ, awɔu Amai Ilaaɔ̃i.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Maaku 6:53-56)

34 Iyi à kua, nɔ à to ilɛi Genesarɛti.
35 Si bɛi inɛi bɛ ŋau à mà Jesu, ŋɔi à fɔ
laabaauɛ bii fei à ni í to wa. Nɔ à naa bɔ̃ɔ fei
wa.
36 Nɔ à tɔɔɛ à ni ku jɔ̀ aŋa a lu baa itĩi
kumbooɛ, nɔ inɛ iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Maaku 7:1-13)

1 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda gɔ ŋa à naa hai Zeruzalɛmu à bɔ bi
Jesu à beeɛ à ni,
2 na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù waa too
dedembai bala nwa ŋa. Na mii í ce a ci ya
wɔɔ a bɛi a jɛ.
3 Nɔ Jesu í jɛ nŋa do ide ku bee í ni, na mii
í ce iŋɛ mɔ dedemba nŋɛ ŋa ku too í jɔ̀ i kù
waa jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ni, i gbɔa iyeò
baa nŋɛ ŋa i jirima ŋa ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi
wa fɔ laalɔi iyeò baaɛ ŋa a kpa lafɛ̃ɛ.
5 Amma iŋɛ ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ
á yɔkɔ ku sõ iyeò baaɛ ku ni, fia iyi an yɔkɔ n
sobiɛ do, ǹ jilɛaa Ilaaɔ̃.
6 Nɔ inɛ iyi í fɔ bɛɛbɛ kaa sobi iyeò baaɛ má
hee ku jirima ŋa. Bɛɛbɛi ì waa kpa idei Ilaaɔ̃
ŋa ku ba i too dedemba iyi à jɔ̀ nŋɛ.
7 Iŋɛu ilu muafiti ŋai. Hai tako Ezai í ce
waliiɛi dee dee na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ
í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
8 Inɛ ŋau ihɛ̃ à waa jirimam nii
Do gelɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jĩim.
9 À waa tɔɔm nii si ngbɛ.
Woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si
Nɔ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Maaku 7:14-23)

10 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau nɔ í ni, i de itĩ i
gbɔ yaasei ideu.
11 Kù jɛ mii iyi wa lɔ hai do gelɛi amanɛi í
ya dasiɛ riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si
gelɛi amanɛi á dasiɛ riisi.
12 Nɔ mɔcɔɛ ŋau à na à sõɔ à ni, i kù mà ide
iyi ì fɔu bɛ í jɛa Farisi ŋau taale?
13 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, jĩi baa yooma iyi
Baam iyi í wa lele kù lɔ fei, aa tuui.
14 I jɔ̀ ŋa bɛ. Woo mu golo fɛɛju ŋai. Nɔ
bii fɛɛju wa mua fɛɛju golo aŋa minji fei à ya
koo a dasi gooi.
15 Ŋɔi Piɛɛ í ni, sisi nwa yaasei mɔndau bɛ.
16 Nɔ Jesu í ni, iŋɛ mɔ, i kù nɛ bisi ŋai?
17 I kù mà ŋa, mii iyi wa lɔ hai do gelɛi
amanɛ fei, si inɔɛi wa bɔ? Si anyiɛ nɔ ku fita
hai si ara.
18 Amma ide iyi í ya fita hai si gelɛ, hai si
idɔi wa naa. Nŋu bɛi wa dasi amanɛ riisi,
19 domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalɔ wa
naa. Inɛ ku kpa, do sakara, do sɛ̃ɛ ku tɔtɔɔ do
mudɛ̃ɛ hai ce abɔdɔ̃, do ile, do ibo, do inɛ ku
bɛjɛ, mii ŋau bɛ fei hai si idɔi wa naa,
20 nɔ nŋu ŋau bɛi í ya dasi amanɛ riisi.
Amma kù jɛ kujɛ hai wɔɔi á dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 7:24-30)

21 Si anyii nŋu, Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ikpa Tii
do Sidõɔ.
22 Inaaboi ilɛi Kanaã gɔ iyi í wa bɛ í naa
bi tɛɛ nɔ í dõ anu í ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui Davidi
amanlu nlau, ce araarem. Ama inaabom í
nɛ inɛi inɔɔko, nɔ wa kpãa iju ntɔ ntɔ.
23 Amma Jesu kù jɛaa ide kãma. Nɔ mɔcɔɛ
ŋa à naa à tɔɔɛ à ni, abou ihɛ̃ wa dõ anu wa
too anyi nwa. I kaa leleɛ?
24 Nɔ í jɛ í ni, bi inɛi Izirɛli ŋa aŋa akãi à
bɛm wa, inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi angudã ŋa iyi à
nyɔ.
25 Amma abou í naa í gulɛ si wajuɛ í ni,
Lafɛ̃ɛ, sobiim.
26 Nɔ Jesu í ni, kù sĩa a gba ijɛi amu ŋa a na
aja keeke ŋa.
27 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafɛ̃ɛ. Amma do nŋu
fei, aja keeke ŋau à ya wa abɛi taabu a maa
jɛ buubuui ijɛ iyi wa cuku wa hai si taabui
lafɛ̃ɛ nŋa ŋa.
28 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, abooyi, naanɛ ku dasiɛ
í la. Bɛ́i ì bi fei á ce. Nɔ gbakã ama inaaboɛu
í ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri

29 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í too itĩi tenkui
Galilee, í koo í gũ antai kuta gɔ í buba.
30 Nɔ zamaa nla gɔ í naa bi tɛɛ. À naaò ilu
kutɛ akã ŋa wa, do fɛɛju ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do
dekĩ ŋa, do bɔ̃ɔ nkpɔ má nɔ à jilɛ ŋa si wajui
Jesu, nɔ í jɔ̀ à ba iri.
31 Ŋɔi inɛ ŋau à biti iyi à yɛ dekĩ ŋau à waa
fɔ ide, wɛɛgɛ ŋau à ba iri, ilu kutɛ akã ŋau à
waa nɛ, fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, nɔ à waa saabu
Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi Izirɛli ŋa.

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Maaku 8:1-10)

32 Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋa í ni, araarei inɛ ŋau
ihɛ̃ wa mum, domi ajɔ mɛɛta nŋai ihɛ̃ iyi à
wa bi tom, nɔ sɔnda kãma kù gbe nŋa má.
Nɔ n kù bi n jɔ̀ a nɛò ariu ku ba a maà na a
koo a cuku kpãa.
33 Nɔ mɔcɔɛ ŋau mɔ à beeɛ à ni, to, iwoi aa
ka ba ijɛ si gbabuau ihɛ̃ iyi á yo zamaa nla
nlau ihɛ̃.
34 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi
à ni, pɛ̃ɛ ara mɛɛjei do cɛ̃ɛ wɛwɛɛ gɔ ŋa.
35 Nɔ Jesu í ni inɛ ŋau a buba ilɛ.
36 Nɔ í so pɛ̃ɛ ara mɛɛjeu do cɛ̃ɛ ŋau, í saabu
Ilaaɔ̃ titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋa a kpɛ̃
nŋa. Ŋɔi à kpɛ̃a inɛ ŋau.
37 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee pɛ̃ɛu í gbe. Ŋɔi à
ko pɛ̃ɛ iyi í gbeu nɔ í ce kɔlɔ mɛɛje.
38 Inɛ ŋa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amanɛ dubu
mɛɛ (4.000), baai inaabo do ama keeke ŋa
baasi.
39 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ í bɛi í lɔ akɔi inyi
í nɛ ikpa ilɛi Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

1 Si anyii nŋu, Farisi do Sadusi ŋa à naa bi
Jesu a cɔ laakaɛ. À tɔɔɛ ku ce maamaake iyi á
nyisi iyi gbugbãɛ hai bi Ilaaɔ̃i wa naa.
2 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inunu wa bɔ ku
lɔ nɔ lele í kpã ì ya ni ŋa, iju iyi á má ala á dɔ̃.
3 Bii daakɔi í ya ni ŋa, ijĩ á rɔ domi ijĩ í dũ
í we mango. Ì waa mà yaasei lele ŋa amma i
kù waa mà yaasei waati iyi à wa si nsɛi ŋa.
4 Inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù leekĩò Ilaaɔ̃
nŋu akã, nyindai à ya maa bi ku yɛ. Amma
nyinda gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ
ide iyi í ba walii Zonasiu.
Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jɔ̀ ŋa í nɛ.

Lefeei Farisi do Sadusi ŋa
(Cɔ Maaku 8:14-21)

5 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋau à koo à lɔ
akɔi inyi à waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ihɔ̃.
Nɔ wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ku so pɛ̃ɛ kosĩa.
6 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, i ce laakai do lefeei
Farisi do Sadusi ŋau.
7 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa lasabu si idɔ nŋa à
waa ni, na iyi í jɔ̀ a kù so pɛ̃ɛ kosĩai í jɔ̀ wa fɔ
bɛɛbɛ.
8 Amma Jesu í mà lasabu nŋa iyi à waa ce
nɔ í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa ni ŋa, na iyi
í jɔ̀ inɛ i kù so pɛ̃ɛ kosĩai í jɔ̀ ǹ wa n fɔ bɛɛbɛ.
Naanɛ nŋɛ kù la.
9 I kù gbɔ yaaseɛ hee nsɛi ŋa? I kù waa ye
gigii pɛ̃ɛ ara miu iyi ǹ bu ǹ kpɛ̃a amanɛ dubu
miu do jiai pɛ̃ɛ kɔlɔ iyi í gbe má ŋa?
10 Mà i kù waa ye gigii pɛ̃ɛ ara mɛɛje iyi ǹ
bububu ǹ na amanɛ dubu mɛɛ ŋau do jiai
pɛ̃ɛ kɔlɔ iyi í gbe má ŋa?
11 Na mii í ce i kù mà ŋa iyi pɛ̃ɛ si ǹ wa n
fãa. I ce laakai do lefeei Farisi ŋa do Sadusi
ŋau.
12 Bɛbɛi mɔcɔ ŋau à mà iyi kù jɛ lefee iyi í
ya jɔ̀ pɛ̃ɛ ku wui wa fãa, amma à mà iyi cioi
Farisi do ti Sadusi ŋaui wa fãa.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)

13 Nɔ Jesu í to Sezaree si ilɛi Filipee. Nɔ í
bee mɔcɔɛ ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni amu
Amai Amanɛ ǹ jɛ.
14 Ŋɔi à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa
woo dasi inyiui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu
Elii walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni
awɔu Zeremiii, walakɔ walii mmu gɔ má.
15 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni
ǹ jɛ ŋa.
16 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amai Ilaaɔ̃
nŋu iyi í jɛ irii kuwɛɛui. Awɔi ì jɛ inɛ iyi í
cicau.
17 Ŋɔi Jesu í ni, Simɔɔ, amai Zãa, awɔu ilu
inɔ didɔ̃i. Kù jɛ amanɛi í sɔ̃ɛ, bii ku jɛ Baam
iyi í wa lele.

* **16:18** baa iku takaɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃ kù má sãa sãa. Yaase bɛi inɛ gɔ ŋa à gbɔɔ wee. Nkãma kaa yɔkɔ ku ceaa ngɔgɔ, baa gbugbãi iku takaɛ.

18 Amui ṅ wa n sɔ̃ɛ iyi awɔu Piɛɛi, waatɔ
kuta. Si antai kutaui an jilɛ igbɛm, nɔ baa iku
takaɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu *.
19 Awɔi an na yiiko si kpãai bommai Ilaaɔ̃.
Mii iyi ì kɔsi si andunya, lele mɔ à kɔsii. Nɔ
mii iyi ì jɛsi si andunyau, lele mɔ á jɛsii.
20 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau do kugaabu í ni
a maà na a sɔ̃ inɛ gɔ iyi nŋu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ
(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)

21 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku sɔ̃ mɔcɔɛ
ŋa í ni tilasii nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. Tengi
bɛi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kpã nŋu
iju. Aa kpa nŋu, amma si ajɔ mɛɛtasia nŋu á
jĩ má hai si balɛ.
22 Ŋɔi Piɛɛ í gbãa í bɔòɛ kɔkɔlɛ í sɔ̃ɔ í ni, Ilaaɔ̃
ku waasu ideu, Lafɛ̃ɛ. Ide dimi bɛɛbɛ kaa baɛ
pai.
23 Amma Jesu í sinda í sɔ̃ Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai
bi tom Seetam. Ì waa bi i jɛɛm bi ku koosɛ,
domi i kù waa ce lasabui Ilaaɔ̃, í gbe ti amanɛ
ŋa.
24 Si anyii nŋu Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ
iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔbiɛ nɔ ku so jĩi
ku gaauɛ ku toom wa.
25 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbiɛ,
kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim,
lafɛ̃ɛ á baa do ntɔ.
26 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba
amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ. Mà mii
í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasiò kuwɛɛɛ.
27 Amu Amai Amanɛ an nyi wa má dei
kam kam do amboei Baam do amalekam ŋa
ajɔ. Si waati bɛɛbɛi an sãa inɛ fei si yaase bɛi
í jɛò kuwɛɛɛ.
28 Ntɔ ntɔ ṅ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃,
gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ amu Amai Amanɛ n na n jɛ
bommam hee aŋa fei a maa ku.

17

Arai Jesu í daana
(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

1 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki
do Zãa ifɔɛ í nya ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta
nla gɔ aŋa nŋa.
2 Ŋɔi à ba wee araɛ í kpaasi. Wajuɛ wa
daana jiida jiida, nɔ jaaɛ ŋa í fũuta pai pai bɛi
inya kumá.
3 Si anyiɛ ŋɔi Moizi do Elii à faata wa anu
akã à waa baa ide ku fɔ.
4 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, í sĩa ka maa
wa ihɛ̃. Bii ì bi, jò ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã
titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii.
5 Wa fɔ ideu kù tã mɔm nɔ inya kumá gɔ í
naa si ŋa bɛi bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai
si inɔɛ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ amam. Ṅ buu jiida
jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa. I ya gbɔ ideɛ
ŋa.
6 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ide ku fɔu ŋɔi njo í mu
ŋa hee à sɛɛbata ilɛ.
7 Amma Jesu í naa bi tu ŋa í lu ŋa í ni, i
dede ŋa i maà jò njo ku mu ŋɛ.
8 Nɔ à wu iju lele, amma a kù yɛ inɛ gɔ bii
kù jɛ Jesu nŋu akã.
9 Ŋɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ
Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i maà sɔ̃ inɛ gɔ mii iyi í yɛu
bɛ ŋa hee amu Amai Amanɛ n koo n ku nɔ n
jĩ hai si balɛ má.
10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í
ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à ya ni Eliii á
tako inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ku naa.
11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ
ku teese mii fei sãa sãa.
12 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi Elii í naa tã, inɛ ŋa a
kù màa, nɔ à ceaa bɛi à bi. Bɛɛbɛ mɔi amu
Amai Amanɛ an ba ijuukpã si awɔ nŋa.
13 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à mà bɛbɛi iyi Zãa woo
dasi inyii wa fãa.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ŋɔi mɔkɔ gɔ
í naa í gulɛ si wajui Jesu
15 í ni, Lafɛ̃ɛ, ce araarei ama inɛmɔkɔm
nɔu ihɛ̃. Inɛi inɔɔko gɔ í sɔsiɛ bɔ̃ɔi cukuuna,
wa wahalaɛ mɔi jiida jiida. Ajɔ gɔ ŋa í ya
dasiɛ inɔ ina walakɔ inɔ inyi.
16 Ṅ soo ṅ naaɛ wa bi mɔcɔɛ ŋau ihɛ̃ amma
à mɔngɔ ku faabaɛ.
17 Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ ŋa,
hee waati yoomai an maa ṅ wa inɔ nŋɛ. Mà
hee waati yoomai an maa n temuaò ŋɛ. I
naam amau wa ihɛ̃ ŋa.
18 Nɔ à naa Jesu amau wa, ŋɔi í la si inɛi
inɔɔkou nɔ í fita siɛ nɔ amau í ba iri tengi bɛu
bɛ.
19 Ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ bi tɛɛ aŋa duusɔ̃ɔ
à beeɛ à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele
inɛi inɔɔkou.

20 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, si na iyi í jɔ̀ naanɛ
nŋɛ kù lai. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii naanɛ
nŋɛ í la í to baa dimii mii ku gbɛ̃ iyi í kere í
re, aa yɔkɔ i sɔ̃ iri kutau ihɛ̃ ŋa í ni ku dede
hai bɛ ku bɔ ihɔ̃, nɔ bɛɛbɛ mɔi á dede. Nkãma
kù wɛɛ iyi aa mɔngɔ ku ce ŋa. [
21 Amma dimii inɛi inɔɔko bɛɛbɛ ci ya fita
bii kù jɛ do kutɔɔ do anu ku dĩ.]

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)

22 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi mɔcɔ ŋau à tɔtɔɔ Galilee
bɛ ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, aa mu amu Amai
Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ.
23 Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jĩ hai
si balɛ má.
Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ.

Fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

24 Si anyii nŋu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ
Kapɛranumu, ŋɔi woo gba fia iyi à nɛ ku sã
na icɛi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à naa bi Piɛɛ à beeɛ à
ni, Mɛɛtu nŋɛ ci ya sã fiai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃?
25 Nɔ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ŋɔi Piɛɛ í nɛ
kpasɛ̃. Iyi í lɔ ile nɔ Jesu í tako í beeɛ í ni,
Simɔɔ, bɛirei ì waa lasabu. Ilaalui andunya
ŋau ihɛ̃, hai bi yooi à ya gba fiai lɛmpoo. Hai
bi amaalu ŋa de, mà hai bi inɛ njoo ŋa.
26 Nɔ Piɛɛ í jɛ í ni, hai bi inɛ njoo ŋai. Ŋɔi
Jesu í ni, na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã *.
27 Amma do nŋu fei, kù sĩa ka jɛ nŋa bi ku
koosɛ. Na nŋu, bɔ tenku bɛ i koo i le kootia,
cɛ̃ɛ iyi í tako í muu, la gɛlɛɛ. Aa yɛ kpɛkɛlɛ bɛ
iyi á to fia ku sãi awaɛ fei. Nyaa i koo i sã nŋa.

18

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Maaku 9;33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

1 Waati nŋu, mɔcɔi Jesu ŋau à naa bi tɛɛ à
beeɛ à ni, si bommai Ilaaɔ̃ yooi í jɛ inɛ ngbo.
2 Ŋɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekĩɛ si
anini nŋa.
3 Nɔ í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii i kù
kpaasi idɔ nŋɛ nɔ i kù yɛ bɛi ama keeke ŋa, i
kaa lɔ tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ.
4 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si bommai Ilaaɔ̃ nŋui
í jɛ inɛ iyi í kaye araɛ í baa í yɛ bɛi amau ihɛ̃.
5 Inɛ iyi í nɔ í gba ama keeke bɛi inɛ ihɛ̃ na
irim, amui í gba.
6 Inɛ iyi í dasi inɛ akãi ama keeke ŋa iyi à
dasim naanɛu ihɛ̃ dulum, á tia a dĩa lafɛ̃ɛu alɔ
si kɔ̃ɔ a tale siɛ inɔ tenku inyi ku jɔɔ.
7 Ijuukpã nla nlai inɛi andunya ŋa aa yɛ
si na iyi í jɔ̀ à ya maa dasi kpaasi nŋa ŋa
dulum. Kù nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ gɔ ŋa a
kù dasi kpaasi nŋa ŋa dulum, amma inɛ iyi
í ce bɛɛbɛ á yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ.
8 Bii í jɛ awɔɛ walakɔ isɛɛ wa dasiɛ dulum,
buu i nyɔɔ ku jĩòɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci
ya tã do awɔ akã walakɔ kutɛ akã do iyi aa nɛ
awɔ minji do kutɛ minjiu fei nɔ a dasiɛ ina
iyi ci ya ku.
9 Bii í nɔ í jɛ ijuɛi wa dasiɛ dulum, nyaa i
nyɔɔ ku jĩòɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã
do iju akã do iyi aa nɛ iju minji fei nɔ a dasiɛò
ina iyi ci ya ku.

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Luku 15:3-7)

10 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i ce laakai i maà
donda baa inɛ akãi amu ŋau ŋa. Ntɔ ntɔ ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛi, amaleka woo degbe nŋa ŋa à ya
maa leekĩi ajɔ fei si wajui Baam iyi í wa lele.
[
11 Amu Amai Amanɛ ǹ naa ku faaba inɛ ŋa
iyi à nyɔi.]
12 Bɛirei ì waa lasabu ŋa. Bii inɛ gɔ í nɛ
angudã cĩɔ nɔ akãɛ í nyɔ, kaa jɔ̀ cĩɔ fakã kù
wa siu titã si geete bii à wau koo dɛdɛ akã
iyi í nyɔu wa?
13 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ ŋɛi, bii í yɔɔ, á nɛ inɔ
didɔ̃ nla nla na iriɛ ku re baa cĩɔ fakã kù wa
si iyi kù nyɔu.
14 Bɛɛbɛ mɔi, Baa nŋɛ iyi í wa lele kù bi baa
inɛ akãi ama keeke ŋau ku nyɔ.

Bɛi aa ce bii woo dasi naanɛ gɔ í rara

15 Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naanɛ
gɔ í ce dulum, bɔ bi tɛɛ awɔ akã nɔ í jɔ̀ ku mà
yaasei dulum nɔu. Bii í gbɔ ideɛ, ì baaɛ wa
má si kpãa jiidai.
16 Amma bii í kɔ ku gbɔ ideɛ, dɛdɛ inɛ akã
wala minji si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. I bɔ
bi tɛɛ ŋa, nɔ inɛ ŋau aa jɛ sɛɛdai ideu fei.
17 Bii í kɔ ku gbɔ ide nŋa, sɔ̃ inɛi igbɛ ŋau.
Bii í nɔ í kɔ ku gbɔ baa idei inɛi igbɛ ŋau, i

* **17:26** na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã Si fee nŋa à ni, amai aŋa taka nŋa ŋa a kù nɛ ku sã. Nɔ do yaase bɛɛbɛ inɛ ŋa aa mà iyi Jesu nŋu iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̃ kù nɛ ku sã.

dooɛ bɛi hai dasi naanɛ walakɔ bɛi woo gba fiai lɛmpoo.

18 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, mii iyi ì kɔsi si andunya fei ŋa, lele mɔ á kɔsi. Nɔ mii iyi ì jɛsi si andunya fei ŋa lele mɔ á jɛsi.

19 Ǹ wa n sõ ŋɛ má iyi bii amanɛ minji í ce anu akã si andunya ihẽ a tɔɔ ngɔgɔ, Baam iyi í wa lele á mu nŋa,

20 domi tengi bii amanɛ minji wala mɛɛta í tɔtɔɔ à waa ce kutɔɔ do irim, ǹ wa si anini nŋa.

Amaacɛ iyi í kɔ ku cea kpaasiɛ suuru

21 Ŋɔi Piɛɛ í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii kpaasim í ceem kurara isɛ fɛloi an ceaa suuru. Hee isɛ gbɛɛje?

22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, aawo. N kaa n sõɛ iyi andi isɛ gbɛɛjei, amma aa ceaa suurui isɛ kitaò fɛɛwa tuuba mɛɛje.

23 Sotĩ i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bɛi bommai Ilaaõ í yɛ. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseɛ iyi amaacɛɛ ŋa à waa mu.

24 Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ŋɔi à naaò inɛ gɔ wa bɛ, iyi wa mu gbeseɛ í to baa fɔɔtɔ ciwa nkpɔ nkpɔ *.

25 Si bɛi inɛɛu kù nɛ mii iyi á sãò gbeseu, ŋɔi lafɛ̃ɛɛ í ni a taa bɛi aru, nŋu do aboɛ do amaɛ ŋa do mii iyi í nɛ fei a sãò gbeseu.

26 Ŋɔi amaacɛu í gulɛ si wajui lafɛ̃ɛɛu wa tɔɔɛ suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ mbɛ fei.

27 Nɔ lafɛ̃ɛɛu í ce araareɛ í kpa gbeseu nɔ í jɔɛ í nɛ.

28 Iyi amaacɛu í fita hai bɛ gbakã, nɔ í ko amaacɛ kpaasiɛ gɔ iyi wa mu gbeseɛ zakai kpɛkɛlɛ cĩɔ. Ŋɔi í bataɛ í tɛ kõɔɛ í ni, sãam gbesem iyi ì waa muu.

29 Ŋɔi kpaasiɛu í gulɛ si wajuɛ í tɔɔɛ suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ gbeseɛ.

30 Amma kù jɛ, nɔ í jɔ à dasi kpaasiɛu piisõɔ hee koo sãò gbeseu fei ku tã.

31 Ŋɔi amaacɛ iyi à gbe ŋau à yɛ bɛi í ce nɔ inɔ nŋa fei í fɔ, ŋɔi à koo à sisia lafɛ̃ɛ nŋa yaasei ideu fei.

32 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í kpoo í ni, awɔ amaacɛ laalɔ, í jɔ iyi ì tɔɔm suuru ǹ kpa gbeseɛu feii mɛɛ.

33 Awɔ mɔ ì nɛ i ce araarei amaacɛ kpaasiɛi wo si bɛi ǹ ceɛ.

34 Nɔ idɔi lafɛ̃ɛu í kõ, ŋɔi í jɔ̀ à dasiɛ piisõɔ si awɔi woo kpã inɛ ŋa iju hee koo sãò gbeseu fei ku tãu.

35 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi Baam iyi í wa lele á ce nŋɛ, iŋɛ iyi i ci ya cea kpaasi nŋɛ ŋa suuru do inɔ akã.

19

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ (Cɔ Maaku 10;1-12)

1 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ í nɛ hai ilɛi Galilee í bɔ ikpa ilɛi Zudee iyi í wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu.

2 Ŋɔi zamaa nla gɔ wa tooɛ nɔ í jɔ̀ bõɔ ŋa à ba iri.

3 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ laakaɛ. Nɔ à beeɛ à ni, amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi aboɛ si ide baa yooma fei?

4 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio iyi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ ŋa? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ŋai inɛmɔkɔ do inaabo.

5 Nɔ í ni má, na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do aboɛ a maa wɛɛ nɔ aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã.

6 Si bɛɛbɛ a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à jɛ. Na nŋu, amanɛ kù nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaõ í tɔtɔɔ.

7 Nɔ Farisi ŋau à beeɛ à ni, bii bɛɛbɛi, na mii í ce Moizi í na wooda í ni inɛ iyi wa bi ku kɔsi aboɛ ku ceaa tiai njɛ ku kɔ ku bɛi ku kɔsiɛ.

8 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, Moizi í jɔ̀ ì waa lele abo nŋɛ ŋai na idɔ kulele nŋɛ. Amma waati iyi Ilaaõ í taka amanɛ kù jɛ bɛɛbɛ.

9 An sõ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù jɛ na sakara, nɔ í so mmuɛ, nŋu takaɛ í ce sakarai.

10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sõɔ à ni, bii bɛɛbɛi si gãmɛi aboò mɔkɔ í tia a maà ya so njɛ.

11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ǹ wa n fɔ nsɛi, kù jɛ inɛ feii á yɔkɔ ku gbɔ yaaseɛ, bii kù jɛ inɛ ŋa iyi Ilaaõ í mu nŋa gbugbãɛ.

12 Mii ikã ikã iyi wa ganji inɛ ŋa njɛ ku so í kpɔ. Inɛ gɔ ŋa bɛɛbɛi à bí ŋa do, a kaa yɔkɔ dei. Inɛ gɔ ŋa mɔ amanɛ ŋai à ce nŋa bɛɛbɛ. Inɛ gɔ ŋa mɔ a kù bi abo ku so ku ba a ce icɛi bommai Ilaaõ jiida jiida. Inɛ iyi á yɔkɔ ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ŋa (Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

* **18:24** dubu ciwa nkpɔ nkpɔ Si fee nŋa à ni talã dubu mɛɛwa. Talã akã fei fiai icɛi adõ maatũ iyi à ya sãa inɛ akã.

13 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa
à naa Jesu wa ku le si ŋa awɔ nɔ ku ce nŋa
kutɔɔ. Amma mɔcɔɛ ŋa à waa gbagba si ŋa.
14 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi
tom, i maà ganji ŋa, domi bommai Ilaaõ í jɛ
ti inɛ ŋa iyi à jɔ ŋa.
15 Ŋɔi í le nŋa awɔ si iri nɔ í ce nŋa kutɔɔ í
bɛi í nɛ hai bɛ.

Idei awaasũ ilu fia gɔ
(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í naa bi Jesu nɔ í
beeɛ í ni, Mɛɛtu, mii jiida yoomai an ce n baò
kuwɛɛ hai tã.
17 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa beem
idei jiida ku ce. Ilaaõ nŋu akãi í jɛ jiida. Bii ì
bi i ba kuwɛɛ iyi ci ya tã, jirima woodai Ilaaõ
ŋau.
18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma ŋai. Nɔ
í sõɔ í ni, maà kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce
ile, nɔ i maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo.
19 Jirima iyeò baaɛ, nɔ i bi kpaasiɛ bɛi ì bi
araɛ.
20 Nɔ awaasũu í ni, ǹ wa n jirima iyi bɛ fei
tã, mii í gbe n ce má.
21 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, bii ì bi i kõ dee dee, koo
ta mii iyi ì nɛ fei, nɔ i kpẽa ilu are ŋa fiau. Bii
ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aõ. Si anyiɛ
nɔ i naa i toom.
22 Iyi awaasũu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í sinda í nɛ
do inɔ kufɔ domi ilu amani nla nlai.
23 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa
n sõ ŋɛi, á gaabua ilu fia ku lɔ tengi bii Ilaaõ í
jɛ bommaɛ.
24 Nɔ an sõ ŋɛ má iyi á faalaa kpookpo ku
lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á lɔò tengi bii
Ilaaõ í jɛ bommaɛ.
25 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à biti kaa
kaa, nɔ à ni, bii bɛɛbɛi, to, yooi á ba faaba.
26 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa nɔ í ni, bi amanɛ ŋai kaa
ce, amma Ilaaõ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.
27 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, wee à jɔ̀ mii fei tã à waa
tooɛ. To, yoomai á na ku jɛ tu wa.
28 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi,
waati iyi Ilaaõ á ce mii fei titõ nɔ amu Amai
Amanɛ n maa n buba si batai bomma ilu
amboem, iŋɛ amanɛ maateeji iyi ì waa toom
ŋau ihẽ, iŋɛ mɔ aa buba si batai bommau i
kiitiò dimi maateejii inɛi Izirɛli ŋau.
29 Nɔ inɛ baa yooma iyi í jɔ̀ kpasẽɛ wa,
walakɔ igbã do ifɔɛ ŋa, walakɔ wecɩ́ɛ ŋa,
walakɔ baaɛ, walakɔ iyeɛ, walakɔ amaɛ ŋa,
walakɔ ikoɛ ŋa na irim, á ba ribaɛ ikɔ cɩ́ɔ, nɔ
ku ba kuwɛɛ hai tã má.
30 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi,
nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi anyi, nɔ inɛi anyi ŋa
mɔ, nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi waju.

20

Mɔndai ilu kpasẽ do gaanɔɔmaɛ ŋa

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihẽ í ni, idei
bommai Ilaaõ í jɔ idei ilu kpasẽ gɔ iyi í fita
daadaakɔ wa dɛdɛ amaacɛ ku bɔò ŋa ikoɛ.
2 Waati iyi í ba amaacɛ ŋau aŋaò ŋa à fɔ à
gbɔa njɛ ku sã nŋa si bɛi à ya sãa woo ce icɛ
si ajɔ akã, nɔ í ni a bɔ ikoi nŋu a koo a ce icɛ.
Nɔ à koo.
3 Nɔ zakai isɔ mɛɛsã í fita má í koo í ba inɛ
gɔ ŋa à waa buba si tafa a kù waa ce nkãma.
4 Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ mɔ, i bɔ ikom i koo i ce
icɛ ŋa. An sã nŋɛ si bɛi í jɔ.
5 Ŋɔi à koo. Ŋɔi ilu kpasẽu í fita má zakai
dasã, do alɛ zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide
dimi akãui í ya fɔ.
6 Alɛ zakai isɔ miu ŋɔi í fita nɔ í yɛ inɛ gɔ ŋa
má à waa buba. Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce
ì waa buba ihẽ ngbɛ ngbɛ hai daakɔ ŋa.
7 Ŋɔi à jɛaa à ni, si na iyi í jɔ̀ inɛ kãma kù
dasi wa icɛi. Ŋɔi í ni, to, iŋɛ mɔ i bɔ ikom i
koo i ce icɛ ŋa.
8 Iyi í to alɛ zakai kulɔi inunu ŋɔi ilu
kpasẽu í kpe inɛ ngboi amaacɛɛ ŋau í sõɔ í ni,
kpe gaanɔɔma ŋau wa, sã nŋa fia nŋa, sinti
hai bi inɛi ankãanyi ŋau hee ku koo si inɛ
sinte ŋau.
9 Inɛ ŋa iyi à sinti icɛ alɛ zakai isɔ miu ŋau
à naa à gba fiai icɛi ajɔ akã.
10 Amma iyi à to si inɛ sinte ŋau à tamaa
bɛi ti aŋa á re bɛɛbɛi. Amma fiai icɛi ajɔ akãi
à sãa aŋa mɔ.
11 Iyi à yɛ fiau bɛɛbɛ ŋɔi à wasi ku gbagba
si ilu kpasẽu.
12 À waa ni, inɛ ŋa iyi à naa ankãanyiu isɔ
akãi à ce icɛ nɔ ì sã nŋa bɛi awa iyi à ce icɛ si
inya gbãa hai daakɔ hee à gbɛɛji.
13 Ŋɔi ilu kpasẽu í sõ inɛ akã nŋa í ni,
kpaasim, n kù takiɛ, domi ì jɛsi i gba fiai icɛi
ajɔ akã, mà kù jɛ bɛɛbɛ.
14 To, gba fiaɛ i nɛ. Ǹ bi n sãa inɛi
ankãanyiu ihẽ bɛi awɔ mɔ.
15 Kù jɛ bɛi ǹ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce
igu si na iyi í jɔ̀ ǹ ce jiidai.

16 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi inɛi anyi ŋa aa
na á jɛ inɛi waju, nɔ inɛi waju ŋa mɔ a na á jɛ
inɛi anyi ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalɛmu.
Nɔ í nya mɔcɔ maateeji ŋau ikã, ŋɔi í sõ ŋa si
kpãa í ni,
18 wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa mu
amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam.
19 Si anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu
ŋa, aa yaakom, nɔ a tɛɛm kpɔtɔɔ, nɔ a
kpakpam si jĩi ku gaau. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an
jĩ má hai si balɛ.

Mii iyi iyei Zaaki do Zãa í tɔɔ Jesu
(Cɔ Maaku 10:35-45)

20 Si anyii nŋu ŋɔi iyei amai Zebedee ŋa í
naa bi Jesu do amaɛ ŋa nɔ í gulɛ si wajuɛ ku
tɔɔɛ ngɔgɔ.
21 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi. Ŋɔi í ni, si
waati iyi aa naa i jɛ bomma, jɔ̀ ama minjim
ŋau ihẽ, inɛ akã ku buba awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ
awɔ cangaɛ.
22 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔ minji ŋau í ni, i kù mà
mii iyi ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò
ijuukpã iyi an yɛ ŋa? Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ.
23 Nɔ í sõ ŋa má í ni, ntɔi, aa yɛ ijuukpã iyi
an yɛ ŋa. Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi
aa buba si canga do njɛm. Bi ku bubau bɛ,
inɛ ŋa iyi Ilaaõ Baam í cea sɔɔluɛ ŋai aa buba
si.
24 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ŋau à gbɔ ideu
nɔ idɔ nŋa í kõò minji ŋau.
25 Ŋɔi Jesu í kpe aŋa fei í sõ ŋa í ni, iŋɛ mɔ
ì mà ŋa si andunyau ihẽ ilaalu ŋau à ya maa
taa inɛ nŋa ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo nŋa ŋa
mɔ a maa nyisi yiiko nŋa.
26 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi
wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce
nŋɛ icɛ.
27 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo
cua nŋɛ, á jɛ aru nŋɛ.
28 Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa
inɛ ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ,
nɔ n na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu
(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

29 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko
nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau,
zamaa nla gɔ wa too ŋa.
30 Wee fɛɛju minji gɔ ŋa à waa buba itĩ
kpãa bɛ, nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Ŋɔi à dõ anu
à maa ni, Lafẽɛ, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare
nwa.
31 Nɔ zamaau wa la si ŋa wa ni a coko.
Amma béi à waa ni a cokou, bɛɛbɛ mɔi à ya
dõ anu hee lele à maa ni, Lafẽɛ, tɔkui Davidi,
ce araare nwa.
32 Ŋɔi Jesu í leekĩ í kpe ŋa í bee ŋa í ni, mii
ì bi n ce nŋɛ.
33 Ŋɔi à jɛaa à ni, Lafẽɛ, à bi ka yɛ ilui.
34 Nɔ Jesu í ce araare nŋa í lu iju nŋau. Nɔ
gbakã inɛ ŋau à yɛ ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à mɔsi isɛɛnɛ nŋa nɔ
à maai Zeruzalɛmu wa. À to Bɛtifaje si geete
iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í bɛ mɔcɔ minji
gɔ ŋa
2 í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ, aa yɛ
bii gbankɛlɛ gɔ wa so do amaɛ. I fũ ŋa i naam
wa ŋa.
3 Bii inɛ gɔ wa bee ŋɛ ide gɔ, i jɛaa i ni,
Lafẽɛi í nɛ bukaata nŋa. Inɛɛu á jɔ̀ i naaò ŋa
wa ŋa.
4 Nŋu ŋau bɛ í cei ku ba idei waliiu ku kõ
iyi í ni,
5 I sõ inɛi Siõɔ ŋa, i ni,
I cɔ ilaalu nŋɛ wa naa bi tu ŋɛ.
Amanɛ kurɔi.
Si gbankɛlɛui í gũ,
Si amaɛ.
Mɛɛmu ku so asoi.
6 Nɔ mɔcɔ ŋau à koo à ce bɛi í sõ ŋau.
7 À naaò gbankɛlɛu do amaɛ wa, à tɛ acɔ
nŋa si antaɛ nɔ Jesu í gũu.
8 Nɔ si zamaau inɛ nkpɔ í tɛ ibɔɛ si kpãau.
Inɛ gɔ ŋa mɔ à da amaawɔi jĩi ŋa à tɔɔ si
kpãau.
9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu do inɛ ŋa iyi à
waa tooɛ fei à wasi ku dõ anu à waa ni, tɔkui
Davidi, à waa saabuɛ. Aõ Lafẽɛ ku weeɛ, awɔ
iyi ì waa naa do iriɛ. Ka saabu Ilaaõ hee lele
*.

* **21:9** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

10 Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu, inɛi iluu
fei í biti. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ̃.
11 Ŋɔi zamaau í jɛ í ni, Jesu waliiui, inɛi
Nazarɛti si ilɛi Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Maaku 11;15-19; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

12 Ŋɔi Jesu í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Iyi
í to bɛ í lele woo ta iwò ŋa do woo ra ŋa iyi à
wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ŋa,
do kitãi woo ta ankasiidi ŋa.
13 Nɔ í sõ ŋa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni ilei nŋu
ile bi ku tɔɔi á jɛ. Amma inɛ wee ì coo bi ku
tɔtɔɔi ile ŋa.
14 Ŋɔi fɛɛju do ilu kutɛ akã gɔ ŋa à naa bi
Jesu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ nɔ í jɔ̀ à ba iri.
15 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, idɔ nŋa í kõ iyi
à yɛ maamaake ŋa iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ŋa à
wasi ku dõ anu à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi,
à waa saabuɛ.
16 Nɔ à bee Jesu à ni, ì bɛi ì gbɔ iyi à waa
fɔ mbɛ? Nɔ í jɛ nŋa í ni, oo. Mii iyi wa ceu
ihɛ̃, i kù cio ideɛ ŋa tengi bii à ni, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à
gbɔ saabuɛ hai si gɛlɛi amu ŋa do si gɛlɛi ama
kpɔtɔɔ ŋa.
17 Si anyii nŋu, í jɔ̀ ŋa í nɛ hai ilu bɛ í koo í
sũ Betani.

Jesu í ceekpe jɩ̃i ndii figi
(Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Iju kumáɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani
wa nyi Zeruzalɛmu, nɔ ari wa kpaa.
19 Ŋɔi í yɛ jɩ̃i ndii figi gɔ itɩ̃ kpãa bɛ, nɔ í yaa
siɛ. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai í
nɛ. Ŋɔi í sõ jɩ̃i nɔu í ni, awɔ i kaa so má ajɔ
kãma. Nɔ gbakã jɩ̃i nɔu í gbɛ.
20 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ, ŋɔi à biti. À bee Jesu
à ni, bɛirei í ce jɩ̃i ndii figiu ihɛ̃ í gbɛ anu akã
bɛɛbɛ.
21 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ ntɔ ɩ̀ wa n sõ
ŋɛi, bii ì dasi naanɛ nɔ i kù waa sika ŋa, aa
yɔkɔ i ce bɛi ɩ̀ cea jɩ̃i nɔu ihɛ̃ ŋa. Nɔ kaa jɛ
baa iyi bɛ nŋu akã, aa yɔkɔ i sõ iri kutau ihɛ̃
ŋa i ni ku dede hai bɛ koo dási tenku, á nɔ
ku koo.
22 Bii ì dasi naanɛ ŋa, mii iyi ì tɔɔ Ilaaɔ̃ fei,
aa ba ŋa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa
(Cɔ Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

23 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu nɔ í bɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ má wa kɔ inɛ ŋa si cio.
Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo
ŋa à naa bi tɛɛ, à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa
ceu ihɛ̃, yooi í naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do
yiikoi yooi ì waa cooò.
24 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu mɔ an bee ŋɛ
ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ŋa, amu mɔ an sõ ŋɛ
inɛ iyi í nam yiiko ɩ̀ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.
25 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa
inyi. Hai bi Ilaaɔ̃ de, mà hai bi amanɛ ŋa. Ŋɔi
à busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka jɛaa. Nsɛi nɔɔ,
bii à jɛaa à ni Ilaaɔ̃i, á bee wa na mii í ce a kù
dasi Zãa naanɛ.
26 Nɔ wee njo kaa jɔ̀ ka ni hai bi amanɛ ŋai.
Bii à ni hai bi amanɛ ŋai, zamaau á yɛ taale
nwa si na iyi í jɔ̀ inɛ fei í jɛsi iyi Zãa waliii
kam kam.
27 Ŋɔi à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu mɔ í
sõ ŋa í ni, debɛi, amu mɔ n kaa n sõ ŋɛ yiikoi
inɛ iyi ɩ̀ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

Mɔndai ama minji

28 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bɛirei
ì waa lasabu ŋa. Mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ
minji. Nɔ í sõ inɛ sinteu í ni, amaayi, bɔ ikom
i koo i ce icɛ nnyi.
29 Nɔ í ni, n kaa n koo. Amma do ankãanyi
í ce lasabu mmu nɔ í koo.
30 Nɔ mɔkɔu í koo í sõ ama minjisiaɛu mɔ
bɛɛbɛ, nɔ amau í jɛaa í ni, to, an koo, baaba.
Amma kù koo.
31 Si ama minji ŋau yoo nŋai í ce idɔɔbii
baaɛ. Ŋɔi à ni, inɛ sinteui. Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni,
ntɔ ntɔ ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, woo gba fiai lɛmpoo do
inaabo woo ta icu ŋa aa tako ŋɛ a lɔ si tengi
bii Ilaaɔ̃ í jɛ bomma.
32 Ɩ̀ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Zãa í naa
ku nyisi ŋɛ kpãa jiida, nɔ i kù dasiɛ naanɛ
ŋa. Woo gba fiai lɛmpoo do woo ta icu ŋai
à dasiɛ naanɛ. Amma inɛ, do iyi ì yɛ idɔ ku
kpaasi nŋa ŋa fei i kù kpaasi idɔ nŋɛ i dasiɛ
naanɛ ŋa.

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20;9-19)

33 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, i gbɔ mɔnda gɔ
má ŋa. Ilu kpasɛ̃ gɔ í ce ikoɛ, nɔ í lɔ si jɩ̃i ndii
rezɛ̃ɛ ŋa nɔ í ce kaa í kaakooɛò. Nɔ í ce bi ku
fõ inyii isoɛ. Nɔ í cã tafa bii ku degbe ikou.
Ŋɔi í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa
logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ.

34 Waati iyi isoi ɲ̌ii nɔu í ɲ̌ia í to ku ka, ŋɔi
í bɛ amaacɛ ŋa wa bi woo logoo ŋau a koo a
gba iyi í jɛ ti nŋu wa.
35 Amma gaanɔɔma ŋau à dede à wo si ŋa,
à cã inɛ akã, nɔ à kpa inɛ akã má, nɔ à ta inɛ
mɛɛtasiau mɔ kuta à kpaa.
36 Nɔ ilu ilɛu í bɛ si ŋa amaacɛ gɔ ŋa wa má.
Inɛ nŋu ŋa à kpɔ à re baa inɛi tako ŋau. Do
nŋu fei, à ce nŋa bɛi à cea inɛi tako ŋau.
37 Si anyii aŋa fei í bɛ si ŋa ama abíɛ wa, í
ni, aa jirima amam.
38 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à yɛ amau à fɔ
aŋa duusõɔ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na ku jɛ
tubuu. I naa wa ka kpaa nɔ ilɛu ku baa ku jɛ
tu wa.
39 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inɔ kaau à koo à
kpaa.
40 To, waati iyi ilu ilɛu á naa, bɛirei á cea
gaanɔɔma ŋau.
41 Ŋɔi à jɛaa à ni, á kpa inɛ laalɔ ŋaui kaa ce
araare nŋa nɔ ku dɛ gaanɔɔma mmu ŋa ku
dasi ŋa si ilɛɛu, inɛ ŋa iyi bii isoi ɲ̌ii nɔu í ɲ̌ia
aa ya náa iyi í jɛ tɛɛ.
42 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù cio iyi ihẽ si
kukɔi idei Ilaaõ ŋa ba. Í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
Aõ Lafẽɛi í coo, nɔ í mu wa biti.
43 Nɔ Jesu í ni má, ǹ wa n sõ ŋɛi, Ilaaõ á gba
bommaɛ hai bi tu ŋɛ ku na dimi mmu ŋa iyi
à waa ce idɔɔbiɛ. [
44 Inɛ iyi í cuku si kutau ihẽ, kutau á lɛgɛɛi.
Inɛ iyi í nɔ í bata mɔ á lɔlɔ lafẽɛi nɛkõ nɛkõ.]
45 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do
Farisi ŋau à gbɔ mɔndai Jesu ŋau, à mà iyi
aŋai wa fãa.
46 Ŋɔi à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a muu.
Amma à waa ce njoi zamaau si na iyi í jɔ̀ à
dasi naanɛ iyi waliii ntɔ ntɔ.

22

Mɔndai ijɛi abɔdõ
(Cɔ Luku 14:15-25)

1 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa ide do mɔnda ŋa má í ni,
2 i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi ŋɛ bɛi bommai
Ilaaõ í yɛ. Ilaalu gɔ wa cea amaɛ abɔdõ,
3 nɔ í bɛ amaacɛɛ ŋa í ni a koo a kpe inɛ ŋa
iyi à kpe abɔdõu wa. Amma inɛ ŋau a kù waa
bi ku naa.
4 Nɔ í bɛ amaacɛ mmu gɔ ŋa má í ni, i koo
i sõ inɛ ŋa iyi ǹ kpe ŋau i ni ǹ tã sɔɔlu. Kɛtɛ
kombo ŋa do mɛɛmu ku nɛ ikpo gɔ ŋai ǹ kpa
nɔ à ce icɛi fei ndɛɛ à tã, a naa wa bi ku ce
abɔdõu.
5 Amma inɛ ŋa iyi à kpe ŋau a kù saaluɛ
mɔm, inɛ fei í nɛ wũaɛ. Inɛ gɔ ŋa à nɛ iko nŋa,
inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ s̃ia nŋa.
6 Gɔgɔ ŋa à mu amaacɛ ŋau à cã ŋa à kpa
ŋa.
7 Ŋɔi idɔi ilaaluu í kõ nɔ í bɛ soogeɛ ŋa à koo
à kpa woo kpa inɛ ŋau nɔ à dasi ilu nŋau ina.
8 Ŋɔi í sõ amaacɛɛ ŋau má í ni, to, ijɛi
abɔdõu í ɲ̌ia, amma inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpe
ŋau a kù jɔò ijɛu bɛ má.
9 Na nŋu, i bɔ si tafa ŋa i kpe inɛ ŋa iyi à wa
bɛ fei wa ŋa.
10 Nɔ amaacɛ ŋau à bɔ si tafa ŋau à tɔtɔɔ inɛ
ŋa iyi à wa bɛ fei wa, hai inɛ jiida do inɛ laalɔ
ŋa, nɔ abɔdõu í kõ do amanɛ.
11 Iyi ilaaluu í lɔ ile bi ku ce abɔdõu, í cɔ
inɛ ŋa iyi à naa ku jɛu, nɔ i ba wee, inɛ akã
kù waa dasi ɲ̌inɛi abɔdõ iyi í na ŋa.
12 Ŋɔi í beeɛ í ni, kpaasi, bɛirei í ce ì lɔ wa
ihẽ i kù waa dasi ɲ̌inɛi abɔdõ. Nɔ inɛɛu kù ni
ide kãma.
13 Ŋɔi ilaaluu í sõ amaacɛɛ ŋa í ni, i d̃i awɔɛ
do isɛɛ ŋa nɔ i soo i nyɔɔ angule si ilu kuku,
tengi bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri a kpata.
14 Nɔ Jesu í ni má, do iyi Ilaaõ í kpe inɛ
nkpɔ fei, inɛ iyi í cica kù kpɔ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

15 Waati bɛɛbɛ Farisi ŋa à koo à tɔtɔɔ à waa
busi njɛ a ba a lea Jesu taai ide.
16 Ŋɔi à bɛ mɔcɔ nŋa gɔ ŋa do inɛi Herodu
gɔ ŋa bi tɛɛ. Iyi à to ŋɔi à ni, Mɛɛtu, à mà iyi
ì ya fɔ ntɔ, nɔ ì waa kɔ inɛ ŋa si idei Ilaaõ do
ntɔ. Bɛɛbɛ mɔi i kù waa ce njoi inɛ gɔ, domi
i ci ya cɔ ijui amanɛ ŋa.
17 Na nŋu, sõ wa bɛi ì yɛ. Í s̃ia ka sãa ilaalu
Sezaa fiai lɛmpoo? Ma ka maà sãa.
18 Wee Jesu í mà lasabu nŋa iyi à waa ce
tã, ŋɔi í sõ ŋa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋa, na mii í
ce ì waa leem taai ide ŋa.
19 I nyisim kpɛkɛlɛ iyi ì ya sãò lɛmpoou wa
ŋa. Nɔ à nyisiɛ kpɛkɛlɛ gɔ.
20 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, fotooi yooi í wa si
kpɛkɛlɛu ihẽ nɔ irii yooi à kɔ si.
21 Nɔ à ni, ti Sezaai. Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, to,
debɛi i sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa, nɔ i sãa Ilaaõ
mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa.

22 Iyi à gbɔ ideu bɛɛbɛ, ŋɔi à biti à jɔ̀ɔ à nɛ.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Maaku 12;18-27; Luku 20:27-40)

23 Si ajɔ akã̃u Sadusi gɔ ŋa mɔ à naa bi Jesu
má. Aŋai à ya maa ni iku ŋa a kaa jĩ. Iyi à to
wa bi Jesu ŋɔi à beeɛ à ni,
24 Mɛɛtu, Moizi í ni bii inɛ gɔ í ku í jɔ̀ aboɛ
nɔ kù bíò ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía
igbã̃ɛ ama.
25 Wee si inɔ nwa inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi
à jɛ amai baa akã̃. Igbã̃ nŋa í so abo nɔ kù bíò
ama nɔ í ku í jɔ̀a ifɔɛ jaaɔ̃u.
26 Bɛɛbɛi inɛ minjisiau mɔ í ce, do
mɛɛtasiau, hee í koo í kã̃siò amanɛ
mɛɛjesiau.
27 Si anyii aŋa fei nɔ abou mɔ í na í ku.
28 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a jĩ, aboi yoo nŋai
á jɛ, si bɛi aŋa fei à soo aboi.
29 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, ì waa rara ŋai si
na iyi í jɔ̀ i kù mà gbugbã̃i Ilaaɔ̃ ŋa hee má jɛ
mii iyi kukɔi ideɛ wa fɔ.
30 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku ŋa aa naa a jĩ,
waati bɛɛbɛ inɛmɔkɔ ŋa do inaabo ŋa a kaa
so njɛ má, amma aa yɛi bɛi amaleka ŋa.
31-32 Iyi í jɛ ti idei kujĩi iku ŋa, à kɔɔ wo à
ni, Ilaaɔ̃ í ni nŋu Ilaaɔ̃, Lafɛ̃ɛi Aburahamui,
do ti Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù cio ideu bɛ
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋɛi? Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa,
Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à wɛɛi.
33 Nɔ zamaa iyi í wa bɛ fei í gbɔ cioi ideɛ nɔ
ideu í tosi ŋa.

Wooda iyi í re
(Cɔ Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

34 Ŋɔi Farisi ŋau à gbɔ iyi Jesu í kã̃mia
Sadusi ŋau si ideu nɔ à tɔtɔɔ má.
35 Inɛ akã̃ nŋa iyi wa jɛ woo kɔ inɛ ŋa si
woodau wa bi ku cɔ laakai Jesu nɔ í beeɛ í
ni,
36 Mɛɛtu, si wooda ŋau fei, yoomai í re.
37 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ
fei do lasabuɛ fei.
38 Nŋu bɛi í jɛ wooda sinte, nŋui í nɔ í re
ŋa.
39 Minjisia iyi í too wee. Bi inɛ mmu ŋa
bɛi ì bi araɛ.
40 Wooda minji ŋau bɛi à jɛ icui idei
woodai Moizi do ti idei walii ŋa fei.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bɛi Farisi ŋau à tɔtɔɔ, ŋɔi Jesu í bee ŋa
ideu ihɛ̃
42 í ni, bɛirei ì waa lasabu si idei inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cica ŋa. Tɔkui yooi í jɛ. Ŋɔi à jɛaa à
ni, tɔkui ilaalu Davidii.
43 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bii bɛɛbɛi, bɛirei
í ce Davidi wa kpoo Lafɛ̃ɛ waati iyi í fɔ do
gbugbã̃i Hundei Ilaaɔ̃ í ni,
44 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm ihɛ̃
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
45 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo
Lafɛ̃ɛɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.
46 Nɔ baa inɛ akã̃ nŋa kù yɔkɔ ku jɛaa ide
kã̃ma. Nɔ hai waati bɛɛbɛu inɛ gɔ kù beeɛ ide
gɔ má.

23

Muafitii Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ zamaau do mɔcɔɛ ŋau,
2 í ni, woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do
Farisi ŋau, aŋai à sã̃si agbɛi Moizi à waa sisi
woodaɛ.
3 Na nŋu, i ya gbɔ ide nŋa nɔ i ce mii iyi à
waa sɔ̃ ŋɛ fei. Amma i maà ya ce kookoosu
bɛi à waa ce, domi ide iyi à ya fɔ a ci ya ceò
icɛ.
4 À ya dĩ aso ku wo a maa kã̃a inɛ ŋa, amma
aŋa taka nŋa a ci ya jɛsi a luu baa do amaawɔ
akã̃.
5 Kookoosu nŋa iyi à waa ce fei à waa cooi
ku ba a yɛ ŋaò. Bɛɛbɛi à ya dĩ ama tia iyi í la í
re ti kpaasi ŋa nɔ a dasi jaba nŋa ikũ sisɔ iyi
í re ti kpaasi ŋa si itĩ do ilɛ *.
6 Nɔ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku jɛ jingau
ŋa do kitã̃i inɛ ngbo ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ
ŋa.
7 À ya bi inɛ ŋa a maa ce aŋa fɔɔ si bantuma
do bɛɛrɛ nɔ a maa kpe ŋa lafɛ̃ɛ.
8 Amma iŋɛ, i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ lafɛ̃ɛ, domi
iŋɛ fei saa ŋai, nɔ Lafɛ̃ɛ akã̃ lege legei ì nɛ ŋa.
9 Nɔ i maà kpe inɛ kã̃ma Baaba si ilɛ ihɛ̃ ŋa,
domi inɛ akã̃i í jɛ Baa nŋɛ. Nŋui í wa lele.

* **23:5** ama tia ama tia iyi à ya dĩu isɛɛde ŋa iyi à wa si tiai idei Ilaaɔ̃i à ya kɔ si, nɔ a dũu si ikpo nŋa walakɔ si awɔ.

10 Nɔ i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ ilaalu ŋa domi
ilaalu akã lege legei ì nɛ ŋa, nŋui í jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau.
11 Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nŋɛ nŋui í nɛ ku jɛ
woo ce icɛ nŋɛ.
12 Inɛ iyi í so araɛ lele, aa kayeɛi, inɛ mɔ iyi
í kaye araɛ aa soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa na muafiti nŋa
(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

13 Jesu í ni, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ
ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa cĩmboa inɛ ŋa
kpãai bommai Ilaaɔ̃ ŋa. Iŋɛ taka nŋɛ, i kù jɛsi
i lɔ ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku lɔ, ì waa ganji ŋa
ŋa. [
14 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si
na iyi í jɔ̀ ì ya maa ce kutɔɔ sisɔ ŋa ku ba inɛ
ŋa a ni iŋɛu inɛ jiida ŋai. Nɔ wee mii iyi jaaɔ̃
ŋa à nɛ fei ì ya gbaa ŋai. Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã
nŋɛ á la ku re.]
15 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si
na iyi í jɔ̀ ì waa dabii bii fei ŋa, ì waa nɛ si
tenku do si ilɛ fei ì waa dɛdɛ baa inɛ ŋa iyi
aa ba i kpaasi idɔ nŋa ŋa. Nɔ bii ì ba ŋa ì ya
sinda lafɛ̃ɛ ŋai ku jɛ inɛ iyi à nɛ a dasiɛ ina iyi
ci ya ku ku re baa iŋɛ taka nŋɛ isɛ gbeeji.
16 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju ŋa,
aa yɛ ijuukpã ŋa. Ì ya maa ni ŋa, bii inɛ í
ceekpe do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ kù jɛ taale baa bii kù
kɔ̃ɔ. Amma bii í ceekpe do wurai kpasɛ̃u,
tilasii ku kɔ̃ ideu.
17 Iŋɛ fɛɛju nnyɛi ŋai. Yoomai í la í re.
Wurau? Mà kpasɛ̃ iyi í jɔ̀ wurau í jɛ ti Ilaaɔ̃.
18 Nɔ ì waa ni má ŋa, bii inɛ í ceekpe do bi
kuwee kù jɛ taale baa bii kù kɔ̃ɔ, amma bii í
ceekpe do iŋai kuweeu, tilasii ku kɔ̃ ideu.
19 Iŋɛ fɛɛju ŋai. Yoomai í la í re. Iŋai
kuweeu? Mà bi kuwee iyi í jɔ̀ iŋai kuweeu í
jɛ ti Ilaaɔ̃.
20 Na nŋu, inɛ iyi í ceekpe do bi kuwee,
hee do mii iyi wa lesi feii í ceekpeò.
21 Inɛ mɔ iyi í ceekpe do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, hee
do Ilaaɔ̃ iyi í wa bɛ feii í ceekpeò.
22 Inɛ mɔ iyi í nɔ í ceekpe do lele, hee
do batai bommai Ilaaɔ̃ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi wa
buba bɛi í ceekpeò.
23 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si
na iyi í jɔ̀ ì waa na Ilaaɔ̃ hee do zakaai nyaui
ayɛ ŋa, amma ì waa gbɛjɛ mii iyi í la í re si
wooda ŋa. Mii ŋaui í jɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ku ce do
araare ku nyisi do ilu naanɛ ku jɛ. Nŋu ŋau
bɛi í jɔ i ce ŋa, nɔ i maà gbɛjɛ iyi í gbe ŋau.
24 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju ŋa.
Ì waa coo inyi nŋɛ na kokoo ŋa nɔ ì bɛi ì waa
miò kpookpo ŋa.
25 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa si
na iyi í jɔ̀ anyii kɔɔfu do ti jɛɛ ŋai ì ya wiɛ ŋa,
amma hai si binɛ laalɔ do ilei ì baò mii ndii
inɔɛ ŋa.
26 Awɔ Farisi fɛɛju, wiɛ inɔi jɛɛ titã, anyiu
mɔ ku bɛi ku má.
27 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si
na iyi í jɔ̀ ì yɛ ŋai bɛi balɛ iyi à jɔsi mii fũfũ
ku ba anyiɛ ku sĩa, amma inɔɛ kũkũi amanɛ
do konkombi wa kɔ̃ si.
28 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ, bii inɛ ŋa à waa
yɛ ŋɛ, iŋɛ inɛ jiida ŋai, amma si idɔ nŋɛ
muafiti do laalɔi wa kɔ̃.
29 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na
iyi í jɔ̀ ì waa teese balɛi walii ŋau, nɔ ì waa ce
booda si ti inɛ dee dee ŋau mɔ má ŋa.
30 Nɔ ì waa ni ŋa, bii í jɛ si waatii bala nwa
ŋai à dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii
ŋau ku kpa.
31 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa nyisi iyi iŋɛ tɔkui inɛ
ŋa iyi à kpa walii ŋaui.
32 To, i hanya i tambɔ laalɔ iyi bala nŋɛ ŋa
à sintiu.
33 Iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo wukuku. I kù nɛ
bɛi aa ce i saa ina iyi ci ya kuu ŋa.
34 Na nŋu, i de itĩ i gbɔ, an bɛ nŋɛ walii ŋa
wa do ilu bisi ŋa do woo mà tia ŋa. Si inɔ
nŋa aa kpa gɔgɔ ŋa, nɔ i kpakpa gɔgɔ ŋa mɔ si
jĩi ku gaau, gɔgɔ ŋa mɔ nɔ i tɛ nŋa kpɔtɔɔ ile
bii ì ya ce kutɔtɔɔ nŋɛ ŋa, nɔ i lele ŋa si ilu ŋa
fei.
35 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa inɛ dee dee
ŋau fei á jɛ si iri nŋɛi. Abɛlii í jɛ inɛ dee dee
sinte iyi ì kpa ŋa. Zakari amai Baraki iyi
ì kpa si afei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do bi kuweeu ŋa,
nŋui í jɛ inɛ ankãanyi iyi ì kpa ŋa. Ikui inɛ
dee dee ŋau bɛ fei, hai Abɛli hee ku koo si
Zakari, iŋɛi aa yɛ ijuukpãɛ ŋa.

36 Ntɔ ntɔ, ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, ijuukpãi mii ŋau
bɛ fei si inɛi nnyi ŋau ihẽi á baa ku jɛ si.

Jesu do Zeruzalɛmu
(Cɔ Luku 13:34-35)

37 Jesu í ni, iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi
ì ya kpa walii ŋa nɔ i ta ama abɛi Ilaaõ ŋa mɔ
kuta i kpa ŋa ŋa. Isɛ fɛloi ɲ̀ ya n bi n tɔtɔɔ
ŋɛ si abɛm bɛi ajɛɛ í ya tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ,
amma i kù jɛ ŋa.
38 Wee nsɛi Ilaaõ á fũ nŋɛ kpasẽ nŋɛ si awɔ.
39 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, hai nsɛi i kaa yɛm
má ŋa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaõ ku weea
inɛ iyi wa naa do irii Lafẽɛ.

24

Jesu wa fɔ idei kpasẽi Ilaaõ ku lɛgɛ
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋɔi Jesu í fita hai kpasẽi Ilaaõ. Iyi wa nɛ
ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à koo à baa à nyisiɛ bɛi à ma
kpasẽi Ilaaõu do ileɛ ŋa sãa sãa.
2 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, ì waa yɛ mii ŋau bɛ fei ŋa
ya. Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, kuta baa akã kaa
naa ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)

3 Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Ŋɔi
mɔcɔɛ ŋa à bɔ bi tɛɛ aŋa duusõɔ à beeɛ à ni, sõ
wa waati iyi mii nɔu bɛ á ce. Nyinda yoomai
á nyisi kunyiɛ wa do waatii ankãanyi.
4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gɔ
ku maà naa ku dĩ iju nŋɛ,
5 domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa akã akã
a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau aa kpɔ.
Aa dĩ ijui inɛ nkpɔ.
6 Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ do
jĩijĩ ŋa. I maà jɔ̀ ku da zigi nŋɛ, domi í gbe
mii ŋau bɛ fei ku ce. Amma kù jɛ waatii
ankãanyiu bɛ titã.
7 Dimi gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi
mmu ŋa. Ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu
mmu ŋa. Nɔ ilɛ á yaya si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce.
8 Inɛ nŋu bɛ fei á yɛi bɛi ara kuro sintei
bãasĩ ku bɛi ku bí.
9 Si waati nŋu, aa dasi ŋɛ si awɔi inɛ ŋa a
kpã ŋɛ iju, aa kpa ŋɛ mɔm. Dimi fei á cé ŋɛi
na irim.
10 Waati bɛɛbɛ, inɛ nkpɔ á nyiò anyi, aa
maa zamba njɛ nɔ a cé njɛ.
11 Walii ibo nkpɔ ŋai aa na a naa a maa wa
inyii itĩi inɛ nkpɔ.
12 Laalɔ ku ce á kõɔsi hee ku jɔ̀ inɛ nkpɔ kaa
nɛ kubii kpaasi ŋa má.
13 Amma inɛ iyi í temua hee kɔɔɛ á ba
faaba.
14 Aa waazo laabaau jiidai bommai Ilaaõu
si andunya fei ku ba dimi fei ku gbɔɔ,
andunya ku bɛi ku kpa iri.

Faajii mii laalɔ iyi wa riisi kpasẽi Ilaaõ
(Cɔ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

15 Jesu í ni, walii Daniɛli í fɔ idei mii laalɔ
gɔ wo iyi á riisi kpasẽi Ilaaõ. Nŋui aa yɛ ŋa í
wa si inya iyi í jɛ ti Ilaaõ. Inɛ iyi wa cio idei
mii laalɔu, ku ce laakai ku gbɔɔ sãa sãa.
16 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a
sa a bɔ iri kuta ŋa.
17 Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita
ilɛ ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.
18 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasẽ
koo so kumbooɛ má.
19 Waati bɛɛbɛ wahalai bãasĩ ŋa do ayawo
ŋa á caa mɔm.
20 I ce kutɔɔ ŋa ku ba waatii kusau ku maà
na ku jɛ sukui tũtũ walakɔ ajɔi kusĩmi *.
21 Ntɔ ntɔ, waati bɛɛbɛ wahala nla nlai á
naa iyi a kù yɛ dimiɛ hai sintei andunya hee
do nnyi, nɔ a kaa ka yɛ dimiɛ má hee do ajɔ
fei.
22 Bii Ilaaõ kù jilɛ si nŋu ku kaye kukpɔi
ajɔu wo inɛ gɔ kaa wɛɛ. Amma í kayeɛi na
irii inɛ ŋa iyi í cicau.
23 Waati bɛɛbɛ, bii inɛ gɔ í sõ ŋɛ í ni, i cɔ inɛ
iyi Ilaaõ í cicau í wa ihẽ, walakɔ inɛ mmu gɔ
ku ni, í wa ihõ, i maà dasi lafẽɛ naanɛ ŋa.
24 Inɛ gɔ ŋa aa na a naa akã akã a maa ni
aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau walakɔ a ni aŋai à
jɛ walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu
do maamaake ŋa ku ba a dĩ hee do ijui inɛ ŋa
iyi Ilaaõ í cicau bii aa yɔkɔ.
25 Na ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ wa n sõ ŋɛ fei ndɛɛ do
njuma.
26 Na nŋu, bii à na à sõ ŋɛ à ni, inɛ iyi Ilaaõ
í cicau í wa gbabua, i maà koo. Walakɔ bii à
sõ ŋɛ à ni, wa manji ilaawa, i maà dasi naanɛ.
27 Si bɛi kunɔi ijĩ í ya má inya hai nunui
daakɔ hee ku bɔ nunui alɛ anu akã, bɛɛbɛ
mɔi kunaai amu Amai Amanɛ á jɛ.

* **24:20** sukui tũtũ sukui tũtũ nŋa sukui atɛi, nɔ bii gɔ ku bɔ í ya gaabu.

28 Tengi bii iku í wa, bɛi yembeeku ŋa à ya tɔtɔɔ.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

29 Jesu í ni, si anyii wahalau gbakã, nunu á kuku inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má, andaiya ŋa aa cuku wa hai lele nɔ gbugbãi lele ŋa a yaya.
30 Waati bɛɛbɛ nyindai Amai Amanɛ á fita lelei Aɔ̃. Nɔ dimii andunya ŋa fei aa le awɔ si iri a maa kpata. Aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ wa n naa si kudũi ijĩ do gbugbã nla nla do amboe.
31 Kãakãakĩ nla nla á dɔ̃ anu nɔ n bɛ amalekam ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ǹ cica si andunyau fei.

Mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ wa si
(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

32 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu wua kpɔtɔɔ, ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
33 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má, ajɔu í maai wa mɔm.
34 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
35 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa a kaa tã pai.

Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà ajɔu
(Cɔ Maaku 13;32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

36 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà waatiu hee má jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ̃ Baaba nŋu akã.
37 Si bɛi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
38 Hee kukɔ̃i inyi nlau ku maa naa, inɛ ŋa à waa jɛ, à waa mɔ, à waa ce abɔdɔ̃ ŋa, à waa mua ama nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í to si ajɔ iyi Nowee í koo í lɔò akɔi inyiu.
39 A kù waa lasabu do wahala dimi bɛɛbɛ hee í to kukɔ̃i inyi nlau í jɛ ŋa fei. Bɛɛbɛ mɔi á jɛ si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
40 Si waati nŋu, amanɛ minji á wa iko nɔ aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
41 Inaabo minji á maa lɔlɔ, aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
42 Na nŋu, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi i kù mà ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nŋɛ á nyi wa.
43 I gbɔ iyi ihɛ̃ má ŋa. Bii ilu kpasɛ̃ í mà idũ zaka iyi ile á naa, á wɔ njoo nɔ ku ganjiɛ ku lɔ kpasɛ̃ɛ.
44 Na nŋu, iŋɛ mɔ, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi amu Amai Amanɛ an nyi wa si waati iyi i kù waa tamaa ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Luku 12:41-48)

45 Í sɔ̃ ŋa má í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃ gɔ í kpe í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa si awɔ ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ.
46 Inɔ didɔ̃i á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í naa í báa wa ce bɛɛbɛ.
47 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ fei si awɔ.
48 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má,
49 nɔ ku dede ku maa cã amaacɛ kpaasiɛ ŋa nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ do woo mɔ atɛ̃ ŋa ajɔ.
50 Bɛɛbɛi, lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa cɔ kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa,
51 nɔ á kpãa iju jiida jiida, nɔ nŋu do ilu muafiti ŋau fei wahala nŋa á jɛ inya akã. Tengi bɛi á le awɔ si iri ku maa kpataò.

25

Mɔndai mudɛ̃ɛ gɔ ŋa

1 Jesu í ni, ajɔ iyi an naa n jɛ bommam á yɛi bɛi faajii mudɛ̃ɛ mɛɛwa gɔ ŋa iyi à so fitila nŋa ŋa à bɔ mɔkɔ titɔ̃ ku ko.
2 Si inɔ nŋa amanɛ miu í jɛ ilu laakai, amanɛ miu mɔ kù nɛ laakai.
3 Mudɛ̃ɛ miu hai nɛ laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa nɔ a kù so ikpo kosĩa.
4 Amma ilu laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa do ikpo kosĩa.
5 Wee mɔkɔ titɔ̃u kù to wa ńya. Si bɛi wa kpɛ, ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à siiko à waa sĩ njoo.
6 Hee zakai laja ŋɔi à gbɔ anu ku dɔ̃i inɛ ŋa. À waa ni, mɔkɔ titɔ̃u wee wa to wa, i dede ka kòo.
7 Ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à jĩ à waa teese fitila nŋa ŋa.
8 Hai nɛ laakai ŋau à tɔɔ inɛ ihɔ̃ ŋau à ni, i mu nwa ikpo domi fitila nwa ŋa à waa ku.
9 Ŋɔi ilu laakai ŋau à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo i ra tu ŋɛ gbakã.

10 Iyi à bɔ ikpou ku ra ŋɔi mɔkɔ titɔ̃u í to
wa. Inɛ ngu ŋa iyi à ce sɔɔlu jiida ŋau à tooɛ
à lɔ bi ku ce abɔdɔ̃u nɔ à ĩmbo gambou.
11 Si anyiɛ ŋɔi woo bɔ ikpo ku ra ŋau mɔ à
to wa, à wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, lafɛ̃ɛ, lafɛ̃ɛ,
ĩ nwa gambo.
12 Amma mɔkɔ titɔ̃u í ni, ntɔ ntɔ, n kù mà
ŋɛ.
13 Ŋɔi Jesu í ni má, to, na nŋu, i maa cɔ
kpãa ŋa domi i kù mà ajɔ iyi an nyi wa ŋa
hee má jɛ waatiu.

Mɔndai amaacɛ mɛɛta gɔ ŋa (Cɔ Luku 19:11-27)

14 Jesu í sɔ̃ ŋa má, í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi
má bɛi faajii mɔkɔ gɔ iyi wa bi ku bɔ ilu koo
kpɛ bɛ. Nɔ í kpe amaacɛɛ ŋa í so amaniɛ fei í
da nŋa si awɔ.
15 Í na inɛ akã fiai wura kpɛkɛlɛ nla miu,
inɛ akã mɔ minji, inɛ mɛɛtasiau mɔ akã, í na
aŋa feii si bɛi gbugbãi inɛ fei í to, í bɛi í nɛɛ.
16 Ŋɔi gbakã amaacɛ iyi à na fia kpɛkɛlɛ
miuu í so fiau wa ceò sĩa, nɔ í ba riba miu
má.
17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à na minjiu mɔ, í ba
riba minji má.
18 Amma inɛ iyi à na akãu í koo í tu isai í
singa fiai lafɛ̃ɛu.
19 Si bɛɛbɛ ajɔ í koo wa baa ŋɔi lafɛ̃ɛi inɛ
ŋau í baa nɔ í kpe ŋa a na a sisia nŋu bɛi à
cea fiau.
20 Amaacɛ iyi í na fia kpɛkɛlɛ miuu í naaò
miu mmuɛ wa má, nɔ í sõɔ í ni, lafɛ̃ɛ, fia
kpɛkɛlɛ miu iyi ì nam nɔu n ceò sĩa hee ń ba
riba miu má.
21 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛ í sõɔ í ni, í sĩa, awɔu amaacɛ
jiida ilu naanɛi. Si mii keekeu ihɛ̃ ń yɛ iyi ì
jɛ ilu naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii nla si awɔ.
Naa wa ka jɛ jingau.
22 Inɛ iyi í na kpɛkɛlɛ minjiu mɔ í naa í ni,
lafɛ̃ɛ, fia kpɛkɛlɛ minji iyi ì nam nɔu, ń ba
riba minji ma.
23 Nɔ lafɛ̃ɛɛ í ni, í sĩa, awɔu amaacɛ jiida
ilu naanɛi. Si mii keekeu ihɛ̃ ń yɛ iyi ì jɛ ilu
naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii nla si awɔ. Naa
wa ka jɛ jingau.
24 Si anyii nŋu ŋɔi amaacɛ iyi í na kpɛkɛlɛ
akãu mɔ í naa í ni, lafɛ̃ɛ, ń mà iyi awɔu inɛ ku
gaabui. Bii i kù gbɛ̃ bɛi ì ya da, nɔ tengi bii i
kù fã dimi, bɛi ì ya mu.
25 Njoi nŋu dei í mum bɛ, nɔ ń koo ń si
fiaɛu ilɛ. To, fiaɛ wee.
26 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛu í sõɔ í ni, awɔu amaacɛ yaamɔ
ilu ikai, awɔi ì mà iyi ń ya n da baa bii n kù
gbɛ̃, nɔ bɛi n kù fã dimi ń ya n mui.
27 To, iyi ì mà bɛɛbɛ wo, aa na inɛ gɔ fiam
nɔui, nɔ i daa si inyi. Bii ì ce bɛɛbɛ wo an yɛ
ndom do ribaɛ fei waati iyi ń baa.
28 Si anyiɛ ŋɔi í sõ amaacɛ kpaasi ŋau í ni, i
gba fia kpɛkɛlɛ akãu i na inɛ iyi í nɛ mɛɛwau,
29 domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kõɔa si ku ba
iyi í nɛu ku kõɔsi má. Amma inɛ iyi kù nɛ,
baa keeke iyi í nɛu má à ya gbaai.
30 Amaacɛ nfeu mɔ, i soo i nyɔɔ angule si
ilu kuku tengi bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri a
kpata.

Kiitii ankãanyi

31 Ŋɔi Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai
Amanɛ an naa do amboem do amaleka ŋau
fei, an buba si batai bomma ilu amboem.
32 Dimii andunya fei á tɔtɔɔ si wajum,
nɔ an fɛɛfɛ inɛ ŋa bɛi woo degbe í ya fɛɛfɛ
angudã do iwo ŋa.
33 An jilɛ inɛ dee dee ŋau ikpa awɔ njɛm,
inɛ laalɔ ŋau mɔ ikpa awɔ cangam.
34 Waati bɛɛbɛ amu ilaaluu an sõ inɛ ŋa iyi
à wa awɔ njɛm n ni, i naa wa ŋa, iŋɛ iyi í ba
kuweei Baam. I naa i buba si bomma iyi à
ce nŋɛ sɔɔluɛ hai waatii kusintii andunya.
35 Bommau tu ŋɛi si na iyi í jɔ̀ si waati iyi
ari wa kpam, ì muum ijɛ ń jɛ ŋa. Nɔ si waati
iyi agbɛ wa kpam má, ì muum inyi ń mɔ ŋa.
Nɔ si waati iyi ń jɛ inɛ njoo ì gbam si kpasɛ̃
nŋɛ ŋa.
36 Nɔ si waati iyi ń wɛɛ basĩ ì bii anyim ŋa.
Nɔ iyi ń wa n ce bõɔ ì gbɔɔm ŋa. Nɔ si waati
iyi ń wa ile piisõɔ ì ya naa ku cɔm ŋa.
37 Waati nŋu, inɛ dee dee ŋau aa jɛɛm a ni,
Lafɛ̃ɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à naɛ
ijɛ ì jɛ wala agbɛ wa kpaɛ à naɛ inyi ì mɔ.
38 Waati yoomai à yɛ ì jɛ inɛ njoo à gbaɛ si
kpãsɛ nwa, walakɔ à yɛɛ basĩ nɔ à bii anyiɛ.
39 Mà waati yoomai à yɛ ì waa ce bõɔ
walakɔ ì wa ile piisõɔ nɔ à naa ku cɔɛ.
40 Amu ilaaluu an jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ, bii
ì cea inɛ akãi inɛm ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ̃
bɛɛbɛ ŋa, amui ì cea ŋa.
41 Si anyii nŋu, n bɛi n sõ inɛi awɔ cangam
ŋau mɔ n ni, i fa ara nŋɛ hai kɔkɔm, iŋɛ iyi

Ilaaɔ̃ í ceekpe. I bɔ si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekaɛ ŋa.
42 Aa lɔ si ina ŋai si na iyi í jɔ̀ waati iyi ari wa kpam wo i kù muum ijɛ n jɛ ŋa. Nɔ waati iyi agbɛ wa kpam i kù muum inyi n mɔ ŋa.
43 Waati iyi ń jɛ inɛ njoo i kù gbam si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa. Nɔ si waati iyi ń wɛɛ basĩ i kù bii anyim ŋa. Iyi ń wa n ce bɔ̃ɔ nɔ ń wa ile piisɔ̃ɔ, i ci ya naa ku cɔm ŋa mɔm.
44 Aŋa mɔ aa jɛɛm a ni, Lafɛ̃ɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ, walakɔ agbɛ, walakɔ í jɛ inɛ njoo, walakɔ basĩ, walakɔ si bɔ̃ɔ, walakɔ ile piisɔ̃ɔ nɔ a kù sobiɛ.
45 An jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ ń wa n sɔ̃ ŋɛi, si bɛi i kù cea inɛ akãi inɛ ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ̃ bɛɛbɛ, amui i kù cea ŋa.
46 Na nŋu, aa yɛ ijuukpã ŋai si ina iyi ci ya ku. Amma inɛ dee dee ŋau aa lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã.

26

Inɛ ngbo ŋau à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Iyi Jesu í fɔ ide ŋau fei í tã, ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni,
2 ì mà ŋa iyi ajɔ minjii í gbe ka jɛò jingaui Iku ku kua. Nɔ waati bɛɛbɛi aa dasi amu Amai Amanɛ si awɔi inɛ ŋa a kpam si jĩi ku gaau.
3 Waati iyi Jesu wa sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa ideu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ kabai Kaifu woo wee nlau.
4 Bɛi à waa busi njɛ bɛ́i aa ce a ba a mu Jesu do bisi a kpaa.
5 Amma à waa ni, kù sĩa ku jɛ si ajɔi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare
(Cɔ Maaku 14:3-9; Zãa 12:1-8)

6 Jesu í wa Betani kpasɛ̃i Simɔɔ iyi í tako í ce bɔ̃ɔi dintɛu,
7 ŋɔi abo gɔ í naa bi tɛɛ waati iyi à waa jɛ. Wa mu ama caka ku sĩa gɔ iyi í nɛ tulare ku nɛ fia gɔ, nɔ í fãsi tulareu si irii Jesu.
8 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ, ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ à ni, na mii í ce abou í koo í ce asɔɔi tulareu ihɛ̃.
9 Aa ka taai wo fia nkpɔ nkpɔ ka kpɛ̃a ilu are ŋa fiau.
10 Iyi Jesu í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa yɛ taalei abou ŋa. Mii jiidai í ceem bɛ.
11 Ntɔ ntɔ, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ waati kãma fei, amma amu n kaa n maa n wɛɛ do iŋɛ hee do ajɔ fei.
12 Abou í fãsi aram tulare do njuma ku ceò sɔɔlui kusim.
13 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou ihɛ̃ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

14 Ŋɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau,
15 í bee ŋa í ni, mii aa muum ŋa bii ń da nŋɛ Jesu si awɔ. Nɔ à ka fia isɔ fũfũ ara kuntaa à naa.
16 Hai waati bɛɛbɛi, Zudasi wa dɛ kpãa bɛ́i á ce ku zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ ijɛi jingaui Iku ku kua do mɔcɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

17 Si ajɔ sintei jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu mɔcɔi Jesu ŋau à naa à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ sɔɔlui jingaui Iku ku kuau.
18 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wãanɛ kasa i sɔ̃ɔ i ni, amu Mɛɛtu ń ni, waatim í to. Bi tɛɛi an jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔm ŋa.
19 Nɔ mɔcɔ ŋau à ce bɛi Jesu í sɔ̃ ŋa, à ce sɔɔlui jingauu.
20 Iyi alɛ í lɛ Jesu do mɔcɔ maateeji ŋau à waa jɛ.
21 Waati iyi à waa jɛ ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ akã nŋɛ á zambam.
22 Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beeɛ akã akã à waa ni, isa kù jɛ amu ya Lafɛ̃ɛ.
23 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í gũsi pɛ̃ɛ si inɔ jɛɛ awaò ajɔ, lafɛ̃ɛi á zambam.
24 Amu Amai Amanɛ an ku si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. Amma inɛ iyi á zambam á yɛ ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii í jɛ a kù buu mɔm wo.
25 Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù jɛ amu ya Mɛɛtu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, awɔi aa coo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-35)

26 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ nɔ
í saabu Ilaaɔ̃ titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ
ŋau, í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ aram, i gba i jɛ ŋa.
27-28 Si anyii nŋu, nɔ í so kɔɔfu si bii à dasi
vɛ̃ɛ í saabu Ilaaɔ̃ nɔ í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ
njɛm. Nŋui í jɛ nyindai akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dĩ
do amanɛ ŋa. An nikãɛ na irii inɛ nkpɔ ku ba
n kpa idei dulum du ŋa. Iŋɛ fei, i mɔ ŋa.
29 An sɔ̃ ŋɛ, hai nnyi n kaa n mɔ atɛ̃ vɛ̃ɛ má
í gbe hee ajɔ iyi awaɛ ŋa fei aa ka mɔ vɛ̃ɛ titɔ̃
si bommai Baam.
30 Si anyiɛ à kɔ̃ iri ŋa nɔ à fita à bɔ iri kutai
Olivieu.

Piɛɛ á jã ku ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, idũuyi mɔm,
iŋɛ fei aa nyiò anyi na irim. Bɛ́i Ilaaɔ̃ í fɔ
si kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi á ce. I ni, á kpa woo
degbeu nɔ angudã ŋau a fangaa bii fei.
32 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ n cua nŋɛ n bɔ
ilɛi Galilee.
33 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò
anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai.
34 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ntɔ ntɔ, idũuyi mɔm,
hee ajɛɛ ku maa kɔ, aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù
màm.
35 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, n kaa n kɔsiɛ pai,
baa bii í jɛ an ku do awɔ ajɔi. Nɔ mɔcɔ ŋau
mɔ fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

36 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ inya gɔ iyi à
ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í ni,
i buba ihɛ̃ titã ŋa n koo n ce kutɔɔ wa.
37 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do ama minjii Zebedee
ŋau à bɔ waju. Nɔ inɔ kufɔ í naa siɛ hee araɛ
fei í rɔ.
38 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɔ kufɔ í naa sim nla nla
hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ̃, i bam njoo ku
wɔ ŋa.
39 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í bɔ waju keeke í
koo í sɛɛbata ilɛ wa ce kutɔɔ í ni, Baam, bii
á ce, jɔ̀ wahalau ihɛ̃ ku jĩim. Amma do nŋu
fei, ku maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku
ce.
40 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi mɔcɔ mɛɛta ŋau í
ba ŋa à waa sĩ njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, debɛi,
i kù yɔkɔ i kù bam njoo ku wɔ baa lɛɛu akã
ŋa?
41 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ ŋa ku ba
i maà dasi kulɛlɛi inɛ ŋa. Idɔi amanɛ í bi,
amma araɛ í kua gbugbãɛ.
42 Nɔ í jĩò ŋa isɛ gbeejisia má í koo í ce
kutɔɔ í ni, Baam, bii ì jɛ wahalau ihɛ̃ kaa jĩim,
bii í jɛ kù nɛ bɛi á ce iyi n kù yɔɔi, jɔ̀ idɔɔbiɛ
ku ce.
43 Iyi í ce kutɔɔ í tã ŋɔi í nyi wa bi tu ŋa má
nɔ í ba ŋa à waa sĩ njoo má, domi njoo wa
kpa ŋa.
44 Jesu í jɔ̀ ŋa má, í koo í ce kutɔɔ isɛ
gbɛɛtasiaɛ si ide akãu.
45 Nɔ í nyi wa bi tu ŋa má í sɔ̃ ŋa í ni, ì sũ ì
waa sĩmi ŋai hee nsɛi? I cɔ, waati í gbe keeke
iyi aa mu amu Amai Amanɛ a daa ilu dulum
ŋa si awɔ.
46 Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa
kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã, ŋɔi Zudasi,
inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau í to wa. Zamaa
nla gɔ wa tooɛ wa à waa mu taakuba ŋa do
golo ŋa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ
ngbo ŋaui à bɛ ŋa wa.
48 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nŋu ku zamba
Jesuu, í sɔ̃ inɛ ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í
ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ, Lafɛ̃ɛ mbɛ, i
muu.
49 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛi si Jesu
í ni, irei ì caalɛ, Mɛɛtu. Nɔ í baabaɛ.
50 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku
ceu, coo.

Nɔ inɛ ŋau à to Jesu awɔ gbakã à muu.
51 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ŋau í yɔ taakubaɛ
í café itĩi amaacɛi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í buu.
52 Amma Jesu í sɔ̃ɔ í ni, sindo taakubaɛ si
ankɔ̃ɔɛ. Inɛ iyi wa kpa inɛ do taakuba fei,
taakubai á na ku kpa lafɛ̃ɛ mɔ.
53 I kù mà iyi bii ń bi an yɔkɔ n tɔɔ Baam,
nɔ gbakã ku sambaam amaleka dubu nkpɔ
nkpɔ wa a naa a sobim?
54 Amma bii ń ce bɛɛbɛ, kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi
í ni mii ŋau ihɛ̃ fei á bam nii kaa kɔ̃.
55 Ŋɔi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku
mu bɛ ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo ce

ile? Ǹ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei n maa n kɔ
inɛ ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa.
56 Amma nŋu ŋau bɛ fei í cei ku ba ide iyi
walii ŋau à fɔ si tiai idei Ilaaɔ̃ ku kɔ̃.
Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

57 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à bɔòɛ bi Kaifu
woo wee nlai Ilaaɔ̃. Tengi bɛi woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ.
58 Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa too Jesu wa do
anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛ̃i woo wee
nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo degbe andɛ koofa
ŋau na ku yɛò bɛi ideu á kpaò iri.
59 Waati nŋu inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do igbɛi woo kiiti ŋau fei à waa dɛ a má Jesu
ide iyi aa yɛò taaleɛ ku ba a kpaa.
60 Amma a kù ba ide iyi aa yɛò taaleɛ baa
do iyi ilu sɛɛda ibo nkpɔ í naa í máa ide fei.
Si anyii nŋu, amanɛ minji gɔ ŋa à naa.
61 À ni, mɔkɔu ihɛ̃ í ni nŋu á yɔkɔ ku lɛgɛ
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ si afei ajɔ mɛɛta nŋu ku ma
mmuɛ má.
62 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í dede í bee
Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ŋau
ihɛ̃ à waa yɛò taaleɛ.
63 Amma Jesu wa cokoɛ. Ŋɔi woo wee
nlau í sɔ̃ɔ í ni, do irii Ilaaɔ̃, fɔ bii awɔu Amai
Ilaaɔ̃ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui *.
64 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bɛi ì fɔ. Nɔ
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ wa n
buba awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ mɔi
aa na i yɛm ŋa ajɔ akã n naa si kudũi ijĩ má.
65 Ŋɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò
idɔɔkɔ̃ɛ. Ŋɔi í ni, wa bu Ilaaɔ̃. A kù waa dɛ
ilu sɛɛda kãma má. I gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa.
66 Bɛirei ì yɛ a cea mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa fei à
yɛ taaleɛ à ni í to a kpaa.
67 Ŋɔi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ nɔ à
waa daa kutu, inɛ gɔ ŋa mɔ à waa sambalaɛ.
68 Nɔ à ni, awɔ iyi ì waa kpe araɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

69 Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai
kpasɛ̃u. Ŋɔi mudɛ̃ɛ woo ce icɛ gɔ í sɛkɛɛ siɛ
wa í ni, awɔ mɔ ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi
Galileeu.
70 Amma í jã si wajui aŋa fei í ni, n kù mà
iyi ì waa fɔ.
71 Si anyiɛ, nɔ í dede í bɔ ikpa andɛ kabau.
Ŋɔi mudɛ̃ɛ amaacɛ mmu gɔ í yɔɔ má, nɔ í sɔ̃
inɛ ŋa iyi à wa bɛu í ni, inɛɛu ihɛ̃ í tako í wɛɛ
do Jesu inɛi Nazarɛtiu.
72 Ŋɔi Piɛɛ í jã má nɔ í ceekpe í ni, n kù mà
inɛɛu bɛ.
73 Iyi í kɔ̃ɔsi má, ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à
sɛkɛɛ si Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ awɔu inɛ akã nŋai.
Ide ku fɔɛ wa nyisi iyi awɔu inɛi Galileei.
74 Ŋɔi í teese í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔu.
Bɛ gbakã ajɛɛ wa kɔ.
75 Nɔ Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sɔ̃ɔu wo í
ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù
màm. Ŋɔi í fita í koo wa kpata ntɔ ntɔ.

27

À bɔò Jesu wajui Pilati
(Cɔ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋa do inɛ ngbo ŋa fei à jilɔɔ si aŋa a kpa Jesu.
2 Nɔ à dũu à koo à daa Pilati ilu ilɛu si awɔ.

Ikui Zudasi
(Cɔ IWB 1:18-19)

3 Zudasi, nŋu iyi í zamba Jesuu, í yɛ bɛi à
yɛ taaleɛ a kpaa, ŋɔi inɔɛ í fɔ. Nɔ í nyiò fiai isɔ
fũfũ kuntaau bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do inɛ ngbo ŋau.
4 Í sɔ̃ ŋa í ni, ǹ ce dulum si bɛi ǹ zamba
inɛ dee deeu ihɛ̃ a kpaa. Amma à jɛaa à ni,
yoomai í yɛ wa. Í jɛ idei iriɛ.
5 Ŋɔi Zudasi í nyɔ fiau si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í
nɛɛ. Nɔ í koo í dasi kɔ̃ɔɛ ikũ lele í kpa araɛ.
6 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à tasi fiau
à ni, bɛirei aa ka ceò fiau ihɛ̃. A kù nɛ kpãa
ka dasi kpakoi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ fia iyi
à sã na a nikãò njɛi inɛ gɔi.
7 Iyi à busi njɛ à tã, nɔ à so fiau à raò ikoi
woo ma caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ŋa.
8 Na ŋɔi í jɔ̀ à ya kpe ikou ikoi njɛ baa nnyi.
9 Bɛɛbɛi idei Zeremii waliiu í ce si bɛi í ni,
à so fiai isɔ fũfũ kuntaau, fia iyi inɛi Izirɛli
ŋa à jɛsi aŋa a sã na iriɛu,
10 nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bɛi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í dasim.

* **26:63** do irii Ilaaɔ̃ Do Gɛrɛki à ni, do irii Ilaaɔ̃ iyi í wɛɛ.

Pilati wa bee Jesu ide ŋa
(Cɔ Maaku 15;2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

11 Ŋɔi à koo à leekĩ Jesu si wajui Pilati ilu ilɛu, nɔ í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
12 Si anyii nŋu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋau à waa máa ide, nɔ kù ni nŋa ide kãma.
13 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ŋa iyi inɛ ŋa à fɔ à waa yɛò taaleɛ ba.
14 Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í muu.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23;13-25; Zãa 18;39-19:16)

15 Wee si jingaui Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya jɔ̀ inɛi piisɔ̃ɔ akã iyi zamaa í bii.
16 Wee, waati bɛɛbɛ inɛ gɔ í wa ile piisɔ̃ɔ bɛ, à ya kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa.
17 Ŋɔi í jɔ̀ iyi zamaau í tɔtɔɔ, Pilati í bee ŋa í ni, yooi ì bi n jɔ̀ nŋɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu.
18 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa mà sãa sãa iyi na igui í jɔ̀ à daa nŋu Jesu si awɔ.
19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ŋɔi aboɛ í bɛ siɛ inɛ gɔ wa í ni, maà dasi idei inɛ dee deeu bɛ baa, domi idũ, iyi ǹ wa n sũ, ǹ yɛ wahala jiida jiida si ala na iriɛ.
20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋau à wasi ku mante zamaau à waa ni à sõ Pilati ku nyaa aŋa Barabaa nɔ ku jɔ̀ a kpa Jesu.
21 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, si amanɛ minji ŋau bɛ, yoo nŋai ì bi n jɔ̀ nŋɛ. Nɔ à ni, Barabaa.
22 Nɔ Pilati í ni, to, bɛirei an cea Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. Ŋɔi aŋa fei à ni, kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
23 Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bɛi í ce. Amma bɛ́i Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau à ya dõ anu hee lele a ni, kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
24 Iyi Pilati í yɛ mii iyi nŋu wa ce fei ngbɛi, wakatau wa kɔ̃ɔsi mɔm nii, ŋɔi í bu inyi í wɔɔ si wajui zamaau í nyisi iyi baai nŋu kù wa si ideu, í ni, njɛi mɔkɔ dee deeu ihẽ ku nikãɛ kù yɛm, í jɛ idei irii nŋɛ.
25 Ŋɔi inɛ ŋau fei à jɛ à ni, kunikãi njɛɛu ku jɛ idei irii awa do ama nwa ŋa.
26 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ nŋa Barabaa, nɔ í jɔ̀ à tɛa Jesu kpɔtɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í da nŋa si awɔ a koo a kpakpaɛ si jĩi.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Maaku 15:16-20; Zãa 19:2-3)

27 Si anyii nŋu ŋɔi sooge ŋa à gbã Jesu à lɔòɛ kabai ilu ilɛu, nɔ à tɔtɔɔ soogeɛ ŋa iyi à gbe ŋau fei bɛ.
28 À bɔ nyauɛ ŋa nɔ à daa si ibɔ nkpa sisɔ gɔ.
29 Nɔ à ba fulai agũ à lea si iri, nɔ à naa kpokpoo si awɔ njɛɛ, à bɛi à gulɛ si wajuɛ à waa yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa.
30 Ŋɔi à tu siɛ antɔ nɔ à gba kpokpoou à cãa si iriɛ.
31 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à bɔaa ibɔ nkpau à bɛi à daa si ibɔɛ à gbãa à waa bɔ ku kpakpaɛ si jĩi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jĩi ku gaau
(Cɔ Maaku 15:21-32; Luku 23;26-43; Zãa 19:17-27)

32 Waati iyi à waa fita hai inɔ iluu ŋɔi à ko inɛi Sirɛni gɔ à ya kpoo Simɔɔ. Ŋɔi sooge ŋau à tilasiɛ à kãa jĩi ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu.
33 Nɔ à waa bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gɔɔgɔta, waatɔ inya iyi í jɔ kokoi iri. Waati iyi à to bɛ,
34 à na Jesu atẽ vẽɛ iyi à yɔgɛɛ do alolo. Amma iyi í tiɛɛ kù bi nŋu ku mɔɔ.
35 Ŋɔi à kpakpaɛ si jĩi ku gaauu nɔ à ta kpasa si jĩnɛɛ ŋau à ce ikpẽɛ.
36 Nɔ à buba à waa degbeɛ.
37 Si antai iriɛ do lele, à kɔ ide iyi wa fɔ taale iyi í ce à ni, inɛ ihẽi í jɛ Jesu, Ilaalui Zuifu ŋa.
38 Ŋɔi à kpakpa ile minji gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ cangaɛ.
39 Inɛ ŋa iyi à waa too do bɛ à ya gbugbã irii a maa buu,
40 a maa ni, kù jɛ awɔi ì ni aa lɛgɛ kpasẽi Ilaaɔ̃ nɔ i maa má si afei ajɔ mɛɛta? To, bii awɔu Amai Ilaaõi, faaba araɛ bɛ, kita wa hai si antai jĩi ku gaauu.
41 Bɛɛbɛi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋau à ya maa yaakoɛ a maa ni,
42 í faaba inɛ gɔ ŋa amma í mɔngɔ ku faaba araɛ. Kù jɛ í ni nŋu ilaalui inɛi Izirɛli ŋai? To,

ku kita wa hai si antai jĩi nɔu ku ba ka dasiɛ naanɛ.
43 Í dasi Ilaaõ naanɛ nɔ í ni nŋu Amai Ilaaõi.
Debɛi, bii Ilaaõ í nɛ kubiɛ ntɔ ntɔi ku faabaɛ.
44 Bɛɛbɛ mɔi ile ŋa iyi à kpakpa do Jesu
ajɔu à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19;28-30)

45 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í
koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
46 Nɔ si isɔ mɛɛtau Jesu í dõ anu hee lele í
ni, Eli, Eli, lama sabatani, waatɔ Ilaaõ, Ilaaõ,
na mii í ce ì fũsim awɔ.
47 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu. Nɔ
à ni, wa kpe Elii.
48 Ŋɔi gbakã inɛ akã nŋa í sɛi í koo í dĩ
kanya si golo gɔ í sɔsi inyiikã í bɛi í naa í toa
Jesu ku cõɔcõɔɛ.
49 Amma inɛ ŋa iyi à gbe ŋau à ni, jɔ̀ɔ titã,
ka cɔ bii Elii á na ku faabaɛ.
50 Nɔ Jesu í dõ anu má hee lele í bɛi í ku.
51 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui Zeruzalɛmu,
ridoo iyi í wa kpasẽi Ilaaõu í ga í kpẽ minji
hai lele hee ku bɔ ilɛ, nɔ ilɛ í yaya hee kuta
ŋa à la.
52-53 Balɛ ŋa à cĩ, nɔ woo dasi Ilaaõ naanɛ
nkpɔ ŋa iyi à tako à ku wo à jĩ má, à fita
hai inɔ balɛ. Si anyii kujĩi Jesu nɔ à bɔ
Zeruzalɛmu ilu kumáu à tusɛ ara nŋa bi inɛ
nkpɔ.
54 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋa do inɛ ŋa iyi à wa
bi tɛɛ à waa degbe Jesuu à yɛ kuyayai ilɛu do
mii ŋa iyi í ce fei ŋɔi njo nla nla í mu ŋa à
waa ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu ihẽ Amai Ilaaõi.
55 Inaabo nkpɔ gɔ ŋa à wa bɛ, à waa cɔ Jesu
wa hai jĩijĩ. À too Jesu wai hai Galilee a naa
a gbɔa.
56 Si inɔ nŋa Maari inɛi Madalau do Maari
iyei Zaaki do Zozɛfu, do iyei amai Zebedee
ŋa, aŋa fei à wa bɛ.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

57 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi mɔkɔ ilu fia gɔ í naa bɛ.
À ya kpoo Zozɛfu, inɛi Arimateei. Wee nŋu
mɔ mɔcɔi Jesui wa jɛ.
58 Ŋɔi í bɔ bi Pilati í tɔɔɛ ikui Jesu. Nɔ Pilati
í yɔɔdaa í ni a naa.
59 Zozɛfu í so ikuu í woo do acɔ fũfũ titõ
gɔ.
60 Nɔ í koo í suu si isai kuta gɔ iyi í jɔ̀ à gbea
nŋu takaɛ wo, amma a kù dasi inɛ gɔ titã.
Si anyiɛ nɔ í bimbili kuta nla gɔ í dĩò andɛi
balɛu í bɛi í nɛ.
61 Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihõu à
wa bɛ à waa buba kɔkɔi balɛu.

Balɛ ku degbe

62 Iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri, ŋɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do Farisi ŋau à
bɔ bi Pilati ajɔ *.
63 À ni, lafẽɛ, à ye gigii ide iyi ilu ibou í fɔ si
waati iyi í wɛɛ si andunya í ni si ajɔ mɛɛtasia
nŋu á jĩ hai si balɛ má.
64 Na nŋu, jɔ̀ a maa degbe balɛu hee ku to
zakai ajɔ mɛɛta, ku ba mɔcɔɛ ŋa a maà na a
nya ikuu, a bɛi a koo a sõ inɛ ŋa a ni, í jĩ hai
si balɛ. Waati bɛɛbɛ iboi ankãanyiu ihẽ á na
ku re baa ti takou má.
65 Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni, i gbã sooge ŋau a
koo a degbeɛ bɛi ì bi ŋa.
66 Nɔ aŋaò ŋa fei à bɔ bi balɛu. À ce
nyindai amanlu si kutau ku ba inɛ gɔ ku maà
cũu. Nɔ à jilɛ sooge ŋa bɛ à waa degbeɛ.

28

Kujĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmiu í lɔ, ajɔ amaazuma
daadaakɔ Maari inɛi Madalau do Maari iyi
ihõ à bɔ balɛu ku cɔ.
2 Ŋɔi gbakã ilɛ kuyaya nla gɔ í dede nɔ
amalekai Aõ Lafẽɛ gɔ í kita wa hai lele í naa í
tale kutau wa buba si.
3 Wajuɛ wa daana bɛi kuŋɔi ijĩ nɔ nyauɛ ŋa
mɔ wa fũuta bɛi iwu tafa.
4 Ŋɔi njo í mu woo degbe ŋau hee à waa
yaya nɔ à cuku ilɛ bɛi iku ŋa.
5 Ŋɔi amalekau í sõ inaabo ŋau í ni, iŋɛ, i
maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. Ǹ mà iyi Jesu inɛ iyi à
kpakpa si jĩi ku gaauui ì waa dɛ ŋa.
6 Kù wa ihẽ má, í jĩ hai si balɛ si bɛi í tako í
fɔu. I naa i cɔ bii í tako wa sũ wo,
7 nɔ i koo ńya ńya i koo i sõ mɔcɔɛ ŋa i ni,
í jĩ hai si balɛ. Á cua nŋɛ ikpa Galilee. Bɛi aa
yɔɔ ŋa. Iyi ǹ nɛ an sõ ŋɛ mbɛ.

* **27:62** iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri Bi Zuifu ŋa ajɔ mmu í ya sintii hai isɔ mɛɛfai alɛ.

8 Ŋɔi à sinda ńya ńya hai bi balɛu do njo.
Nɔ baa do iyi à waa ce njo fei à nɛ inɔ didɔ̃
nla nla má. Ŋɔi à sɛi à koo à sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa
laabaauu.
9 Ŋɔi Jesu í kò ŋa í ni, i fɔɔ. Ŋɔi à sɛkɛɛ siɛ
wa à naa à mu kutɛɛ à sɛɛbata si wajuɛ.
10 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu
ŋɛ. I koo i sɔ̃ kpaasim ŋa a bɔ Galilee, bɛi aa
yɛm.

Idei woo degbe ŋa

11 Waati iyi à wa si kpãa à waa nɛu, inɛ gɔ
ŋa si woo degbe ŋau à bɔ inɔ ilu à koo à sisia
inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa mii iyi í ceu fei.
12 Nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à ce
kutɔtɔɔ do inɛ ngbo ŋau à busi njɛ nɔ à mua
sooge ŋau fia nkpɔ gɔ,
13 à sɔ̃ ŋa à ni, i sɔ̃ inɛ ŋa i ni mɔcɔɛ ŋa à naa
idũ laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi ì waa sĩ
njoo ŋa.
14 Bii ilu ilɛu í gbɔ ideu, à mà bɛi aa ka ce
ku ba ku maà kpã ŋɛ iju.
15 Sooge ŋau à gba fiau nɔ à ce bɛi à tɔɔ ŋau.
Ŋɔi í jɔ̀ ideu í fangaa si inɔi Zuifu ŋa hee do
nnyi fei.

Icɛ iyi Jesu í jɔ̀a mɔcɔɛ ŋa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

16 Jesu í bɔ Galilee. Si anyii nnu nɔ mɔcɔ
maatakã ŋau à koo à baa bɛ si iri kuta bii í
tako í sɔ̃ ŋa wou.
17 Iyi à yɔɔ, ŋɔi à waa gulɛaa. Amma gɔgɔ
ŋa à waa sika sika.
18 Ŋɔi Jesu í sɛkɛɛ si ŋa wa í ni, yiikoi lele
do ti ilɛ fei à nam nii.
19 Na nnu, i koo si dimi fei, i ce ŋa mɔcɔm
ŋa. Nɔ i dasi ŋa inyi do irii Baaba do ti Ama
do ti Hundei Ilaaɔ̃.
20 Nɔ ide ŋa iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ fei, i kɔ ŋa si ide ŋau
ku jirima ŋa. Nɔ an maa n wɛɛ do iŋɛ ajɔ fei
hee kɔɔi andunya

Laabaau jiida iyi Maaku í kɔ si tiaɛ

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Kusintii laabaau jiidai Jesu Kirisi Amai
Ilaaɔ̃ wee.
2 Í sinti si bɛi Ezai walii í tako í kɔ si tiaɛ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, cɔ, an bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ,
iyi á teeseɛ kpãaɛ.
3 Nŋui á dɔ̃ anu si gbabuau ku ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
4 Bɛɛbɛi Zãa í naa si gbabua wa dasi inɛ ŋa iyi
à koo bi tɛɛ inyi. Wa waazoa inɛ ŋa wa ni, i
kpaasi idɔ ku ba Ilaaɔ̃ ku kpa idei kurara nŋɛ
nɔ a dasi ŋɛ inyi.
5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalɛmu do hai
ilɛi Zudee fei. À ce tuubai dulum du ŋa nɔ à
jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi idoi Zuudɛ̃ɛu.
6 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa dĩ
santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikɔ̃i sakoi í jɛ
ijɛɛ.
7 Wa waazoa zamaa wa ni, inɛ gɔ á naa si
anyim iyi í nɛ gbugbã í rem. N kù to baa n
bate n fũ ikũi baataɛ si kutɛɛ.
8 Amu ǹ dasi ŋɛ inyi, amma njɛ Hundei
Ilaaɔ̃i á da nŋɛ si.

À dasi Jesu inyi nɔ Seetam í lɛlɛɛ
(Cɔ Matie 3:13-4:11; Luku 3:21-22; 4:1-13)

9 Waati bɛɛbɛ Jesu í dede wa hai Nazarɛti
si ilɛi Galilee í naa bi Zãa. Iyi í to wa nɔ Zãa í
dasiɛ inyi si idoi Zuudɛ̃ɛ.
10 Waati iyi Jesu wa fita wa hai si inyiu
gbakã ŋɔi í ba lelei Aɔ̃ í cĩ. Nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í
de siɛ wa bɛi ankasiidi.
11 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ wa hai lele í ni, awɔu
amam nii, ǹ biɛ jiida jiida. Siɛi inɔ didɔ̃m fei
í ya wa.
12 Ŋɔi gbakã, Hundeu í tale siɛ gbabua.
13 Bɛi í ce ajɔ ciiji nɔ Seetam wa lɛlɛɛ ku ce
laalɔ. Í wa bɛ do iŋai sako ŋa nɔ amaleka ŋa
à sobiɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa a tooɛ
(Cɔ Matie 4:12-22; Luku 4:14-15; 5:1-11)

14 Si anyiɛ ŋɔi à dasi Zãa piisɔ̃ɔ. Nɔ waati
bɛɛbɛ Jesu í bɔ ilɛi Galilee wa waazo laabaau
jiida iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃.
15 Í ni, awaati í to iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ
bommaɛ. I kpaasi idɔ nŋɛ nɔ i dasi laabaau
jiidau naanɛ ŋa.
16 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa too tenku sisɔi
Galileeu. Ŋɔi í yɛ Simɔɔ do ifɔɛ Anderee,
sɔɔkɔ ŋa, à waa le taao si inɔ tenkuu.
17 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i toom wa ŋa nɔ n ce
ŋɛ woo dɛdɛ inɛ ŋa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ̃.
18 Ŋɔi gbakã à jɔ̀ taao nŋa ŋa à waa tooɛ.
19 Ŋɔi Jesu í nɛ í jĩ keeke nɔ í yɛ Zaaki do
ifɔɛ Zãa, amai Zebedee ŋa. Aŋa mɔ à wa si
inɔ akɔi inyi nŋa, à waa teese taao nŋa ŋa.
20 Ŋɔi gbakã í kpe ŋa. Nɔ à jɔ̀ Zebedee baa
nŋa si inɔi akɔi inyiu bɛ do woo ce icɛɛ ŋa,
nɔ à waa tooɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko hai si inɛ gɔ
(Cɔ Luku 4:31-37)

21 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ Kapɛranumu.
Nɔ ajɔi kusĩmi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya
ce kutɔtɔɔu, wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃.
22 Wa kɔ nŋa si cio do yiiko. Kù waa kɔ nŋa
si bɛi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Nŋui í jɔ̀ à
biti.
23 Wee inɛ gɔ í wa ile bɛ, í nɛ inɛi inɔɔko.
Nɔ í dɔ̃ anu hee lele í ni,
24 mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa, Jesu, awɔ inɛi
Nazarɛti. Ì naa ku kpa wai? Ǹ mà inɛ iyi ì jɛ.
Awɔi ì jɛ Inɛ kumá iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa.
25 Ŋɔi Jesu í la siɛ í ni, coko, fita hai si inɛɛu
bɛ.
26 Ŋɔi inɛi inɔɔkou í dɔ̃ anu nla nla, í yayaɛ
do gbugbã nɔ í fita siɛ.
27 Nɔ aŋa fei à biti ntɔ ntɔ hee à waa bee
njɛ ide à waa ni, dimii mii iyi ihɛ̃. Inɛɛu wa
kɔ wa si cio titɔ̃ do yiiko. Wa jilɛa hee do inɛi
inɔɔko ŋa fei ide nɔ à waa jirimaɛ.
28 Ŋɔi gbakã í nya iri si ilɛi Galilee fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:14-17; Luku 4:38-41)

29 Ŋɔi Jesu í fita hai ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu, nŋu do Zaaki do Zãa nɔ à bɔ kpasɛ̃i
Simɔɔ do Anderee.
30 Wee iyei aboi Simɔɔ wa sũ domi wa ce
ara gbãa. Iyi à to wa gbakã ŋɔi à koo à sɔ̃ Jesu
à ni abou kù waa nɛ baani.
31 Ŋɔi í sɛkɛɛ siɛ wa í mu awɔɛ í dedeɛ. Bɛ
gbakã ara gbãau í nya nɔ abou í yaaɛ ŋa.

32 Alɛ ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ ŋɔi inɛ ŋa à naaa
Jesu bɔ̃ɔ ŋa wa do inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko
ŋa fei.
33 Nɔ inɛi ilu ŋau fei à naa à tɔtɔɔ si andɛ
koofau.
34 Í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri si bɔ̃ɔ ikã ikã ŋa, nɔ
í lele inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔ. Amma ci ya jɛ
inɛi inɔɔko ŋau a fɔ ide domi à màa.

Jesu í dabii si ilɛi Galilee

35 Daadaakɔu, hee inya ku maa má, Jesu í
dede í fita hai kpasɛ̃u í bɔ si gbabua gɔ, í koo
í ce kutɔɔ bɛ.
36 Ŋɔi Simɔɔ do kpaasiɛ ŋa à wasi ku dɛdɛɛ.
37 Iyi à na à yɔɔ, ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, inɛ fei wa
dɛdɛɛ.
38 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ka bɔ waju si ilu mmu
ŋa ku ba n waazo idei Ilaaɔ̃ bɛ, domi na ŋɔi í
jɔ̀ ṅ naa.
39 Nɔ à koo à dabii si ilɛi Galilee fei. Í ya
maa waazo ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ
ŋau, nɔ í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Luku 5:12-16)

40 Ŋɔi dintɛ gɔ í naa bi Jesu í naa í gulɛ si
wajuɛ, wa tɔɔɛ wa ni, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba
iri nɔ n jɛ inɛ iyi í má.
41 Ŋɔi Jesu í ce araareɛ. Í yɔ awɔɛ í luu nɔ í
ni, ṅ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá.
42 Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya siɛ nɔ í jɛ inɛ
iyi í má.
43-44 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ ide do gbugbã í ni, gbɔ.
Maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihɛ̃, amma koo nyisi araɛ
bi woo weei Ilaaɔ̃u. Nɔ i ce kuwee iyi Moizi
í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í
má bɛbɛi. Iyi í sɔ̃ɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í ni ku nɛ.
45 Do nŋu fei inɛɛu, iyi í nɛ, í koo í wasi ku
sisi ideu bantuma hee lele, nŋui í jɔ̀ Jesu kù
yɔkɔ ku lɔ si inɔ ilu do gaaze má. I ya maa
mu araɛi angule si gbabua ŋa. Nɔ inɛ ŋa a ya
maa koo bi tɛɛ bɛ hai bii fei.

2

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Luku 5:17-26)

1 Iyi í ce ajɔ minji má Jesu í nyi wa
Kapɛranumu. Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ iyi í wa kpasɛ̃
gɔ bɛ.
2 Nɔ à tɔtɔɔ bɛ bututu hee andɛi ileu kaa
yɔkɔ ku gba ŋa. Ŋɔi wa sɔ̃ ŋa idei Ilaaɔ̃.
3 Nɔ inɛ mɛɛ gɔ ŋa mɔ à naa bi tɛɛ à waa so
wɛɛgɛ gɔ wa.
4 Wee a kaa ba a to wa bi Jesu na irii
zamaau. Ŋɔi à gũ antai ileu à lu antai sikifai
tengi bii Jesu í wau. Ŋɔi à to wɛɛgɛu do
makɛɛ si bii wa sũ siu hai do ikpa andɛ bii
à luò sikifau.
5 Iyi Jesu í yɛ naanɛi inɛ ŋau ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu
í ni, baakɔɔm, ṅ kpa idei dulum dɛɛ.
6 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à waa
buba bɛ à waa lasabu si idɔ nŋa à waa ni,
7 bɛirei inɛɛu í ce wa fɔ bɛɛbɛ. Wa bu Ilaaɔ̃.
Yooi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii inɛ gɔ bii
kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
8 Jesu í mà gbakã si idɔɛ mii iyi à waa
lasabu, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, na mii í ce ì waa ce
dimii lasabuu bɛ si idɔ nŋɛ ŋa.
9 Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ̃ wɛɛgɛ ku ni
ṅ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede
ku so makɛɛɛ ku nɛ.
10 Amma ṅ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ
ṅ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si
andunya.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni,
11 dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃ɛ.
12 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu í dede í so makɛɛɛ í nɛ
wa fita hai inɔ kpasɛ̃u. Fei ndɛɛ í cei si wajui
inɛ ŋa hee í mu aŋa fei biti. Nɔ à saabu Ilaaɔ̃
à waa ni aŋa a kù yɛ dimiɛ ajɔ kãma.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Luku 5:27-32)

13 Ŋɔi Jesu í nyi itii tenkuu má. Ŋɔi zamaa
fei í naa bi tɛɛ. Wa cio nŋa idei Ilaaɔ̃.
14 Ŋɔi í gbe wa lɔ kɔkɔi ile bi ku gba fiai
lɛmpoo nɔ í yɛ Levi, amai Alifee wa buba bɛ.
Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, toom wa. Nɔ Levi í dede í tooɛ.
15 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Levi. Nɔ wee,
woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ nkpɔ wa jɛ
do nŋu do mɔcɔɛ ŋa ajɔ, si na iyi í jɔ̀ aŋa nkpɔ
nkpɔi à waa tooɛ.
16 To, wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ iyi à jɛ woo
kɔ inɛ ŋa si wooda. Iyi à yɔɔ wa jɛ do woo
gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋau nɔ à bee
mɔcɔɛ ŋau à ni, bɛirei í ce wa jɛ nɔ wa mɔ do
woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋau.
17 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, ilu
baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ
bɔ̃ɔ ŋa. Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ dee
dee ŋa, amma ilu dulum ŋai ṅ naa ku kpe.

Jesu wa fɔ idei anu ku dĩ
(Cɔ Matie 9:14-17; Luku 5:33-39)

18 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔi Zãa ŋa do ti Farisi ŋa à waa dĩ anu ŋɔi inɛ gɔ nŋa ŋa à naa à bee Jesu à ni, bɛirei í ce mɔcɔi Zãa do ti Farisi ŋa à ya dĩ anu, nɔ wee mɔcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu.
19 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii mɔkɔ titõ ŋa aa yɔkɔ a dĩ anu waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa? Ntɔ ntɔ, waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa fei, a kaa yɔkɔ a dĩ anu.
20 Amma ajɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi aa dĩ anu.
21 Ntɔ ntɔ, inɛ gɔ kaa sɔ jaaɛ ngbo do titõɛ ku tɔtɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titõu á ga jaaɛ ngbou ku kõɔsii.
22 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vẽɛ titõ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bɔgɔ bata ngbo ŋau aa gai, nɔ vẽɛu ku nikã. Nɔ bɔgɔ ŋau do vẽɛu fei ku ce nfe. Amma à ya dasi vẽɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa.

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusĩmi
(Cɔ Matie 12:1-8; Luku 6:1-5)

23 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Si isɛɛnɛ nŋau ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à wɔ amaajɛ iyi à gbẽ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.
24 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, i kù waa yɔɔi? Na mii í ce à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi.
25 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio ajɔ kãma ŋa mii iyi Davidi í ce si waati iyi í wa si wahala nɔ ari wa kpa nŋu do inɛɛ ŋa?
26 Í lɔ kpasẽi Ilaaõ nɔ í jɛ pẽɛ iyi à jilɛa Ilaaõ iyi à ganji inɛ fei ku jɛ bii kù jɛ woo weei Ilaaõ ŋa aŋa akã. Amma Davidi í so pẽɛu nɔ í na do inɛɛ ŋa fei à jɛ. Waati bɛɛbɛ Abiatai wa jɛ woo wee nlau.
27 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, Ilaaõ í jilɛ ajɔi kusĩmii na aranfãanii amanɛ ŋa. Kù jɛ amanɛ ŋai aa na a jɛ arui ajɔi kusĩmiu.
28 Na nŋu, i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

3

Idei inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Matie 12;9-14; Luku 6:6-11)

1 Si anyii nŋu ŋɔi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu má. Wee inɛ gɔ í wa bɛ, awɔ akãɛ í ku í gbɛ.
2 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛ à kãsi Jesu iju, à waa cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu ku ba iri si ajɔi kusĩmi. À waa cɔɔ domi à waa bi a yɛ taaleɛi.
3 Ŋɔi Jesu í sõ inɛ iyi awɔɛ í kuu í ni, dede i leekĩ si anini nŋa bɛ.
4 Nɔ í bee inɛ ŋau í ni, si ajɔi kusĩmi, í sĩa amanɛ ku ce jiida de mà laalɔ, ku faaba inɛ de, mà ku kpaa. Ŋɔi aŋa fei à coko.
5 Ŋɔi Jesu wa cɔ aŋa fei do idɔɔkõ, nɔ inɔɛ í fɔ ntɔ ntɔ domi í yɛ idɔ nŋa í le. Ŋɔi í sõ inɛɛu í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɔɔ nɔ awɔu í baa dee dee.
6 Na nŋu, Farisi ŋau à fita hai ileu bɛ. Nɔ à tɔtɔɔ do inɛi Herodu ŋa. À waa busi njɛ bɛi aa ce a kpaò Jesu.

Zamaa nla gɔ wa naa bi Jesu

7 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fa ara nŋa à bɔ ikpa tenkui Galilee, nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ wa hai ilɛi Galilee.
8 Nɔ inɛi Zeruzalɛmu ŋa do inɛi ilu mmu gɔ ŋa iyi à wa si ilɛi Zudee má, do inɛi ilɛi Idumee ŋa, do inɛi icei idoi Zuudẽɛ ŋa, do inɛi ilɛɛkoi Tii do Sidõɔ ŋa à gbɔ mii iyi wa ce nɔ à naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ.
9 Ŋɔi í ni mɔcɔ ŋau a jilɛa nŋu akɔi inyi na bii zamaau í na wa manteɛ wa.
10 Ntɔi, si bɛi í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri, nŋui í jɔ̀ bõɔ ŋa fei à ya maa naa bi tɛɛ a maa tale njɛ a ba a luu ku ba a ba iri.
11 Nɔ bii inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa à yɔɔ à ya na a gulɛ si wajuɛi a dõ anu a maa ni, awɔi ì jɛ Amai Ilaaõ.
12 Amma Jesu í ya sõ inɛi inɔɔko ŋau ide do kugaabu ku ba a maà sõ inɛ ŋa inɛ iyi nŋu í jɛ.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋa
(Cɔ Matie 10:1-4; Luku 6:12-16)

13 Si anyii nŋu, Jesu í gũ iri kuta gɔ, ŋɔi í kpe inɛ ŋa iyi í bi. Nɔ à naa bi tɛɛ.
14 Ŋɔi í cica amanɛ maateeji ku ba a ya maa wa bi tɛɛ, nɔ ku bɛ ŋa a koo a waazoa inɛ ŋa. Nɔ í sɔ ŋa woo bɛ ŋa.
15 Nɔ í mu nŋa gbugbã a leleò inɛi inɔɔko ŋa.
16 Amanɛ maateeji ŋa iyi í cicau wee. Sinte titã í cica Simɔɔ nɔ í sɔɔ Piɛɛ, waatɔ kuta.
17 Si anyii nŋu, ŋɔi í cica Zaaki, do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ŋa, nɔ í sɔ ŋa Boanɛzɛɛ, waatɔ inɛ ŋa iyi à jɔ ibai ijĩ.

18 Si anyii nŋu í bɛi í cica Anderee, do
Filipu, do Baatelemi, do Matie, do Tomaa,
do Zaaki amai Alifee, do Tadee, do Simɔɔ
inɛi igbɛi Zelɔtu *,
19 do Zudasi Isikariɔti, inɛ iyi á na ku
zambaɛu.

Nyaanzei Jesu ŋa à waa bi a nɛòɛ

20 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ kpasɛ̃. Nɔ
zamaa í tɔtɔɔ bɛ hee a kù ba baa fayai ku jɛ.
21 Ŋɔi nyaanzei Jesu ŋa à gbɔ mii iyi wa ce,
nɔ à waa naa ku muu, domi à ni kù wɛɛ dee
dee mai.

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide
(Cɔ Matie 12:22-32; Luku 11:14-23; 12:10)

22 Wee, woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa
bɛ iyi à naa hai Zeruzalɛmu. À ni, Bɛɛlizebu,
waatɔ Seetam inɛ ngboi inɛi inɔɔko ŋai í wa
siɛ. Nŋui í mua gbugbã wa leleò inɛi inɔɔko
ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í bee ŋa ide do mɔnda
í ni, bɛirei Seetam á ce ku lele araɛ.
24 Bii inɛi bomma akã ŋa à waa jaò njɛ,
bommau bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má.
25 Bii inɛi kpasɛ̃ akã ŋa à waa jaò njɛ,
kpasɛ̃u bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má.
26 Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa ja do araɛ,
bommaɛ á kpɛ̃i nɔ kaa bɔ waju má, á tãi.
27 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku lɔ kpasɛ̃i inɛ iyi í nɛ
gbugbã ku coo ile, bii kù jɛ í tako í dĩ lafɛ̃ɛ.
Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.
28 Ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ, alabu do dulum ŋa iyi
amanɛ í ce fei, Ilaaõ á yɔkɔ ku cea suuru ku
kpa ideu.
29 Amma inɛ iyi á bu Hundei Ilaaõ, Ilaaõ
kaa kpa idei dulum dii lafɛ̃ɛ ajɔ kãma. Du-
lum dɛɛu á maa wɛɛai hee do ajɔ fei.
30 Jesu í sõ ŋa bɛɛbɛi si na iyi í jò inɛ ŋa à
waa ni í nɛ inɛi inɔɔko.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 12:46-50; Luku 8:19-21)

31 Ŋɔi iyei Jesu do ifɔɛ ŋa à to wa à waa
leekĩ waduude. Nɔ à bɛ inɛ gɔ koo kpoo wa.
32 Wee zamaa í buba í kaakoɛ. Ŋɔi à sõɔ à
ni, cɔ, iyeɛ do ifɔɛ ŋa à wa waduude, à waa
kpeɛ.
33 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ
yoo ŋai à jɛ ifɔm ŋa.
34 Nɔ í cɔ inɛ ŋa iyi à buba à kaakoɛu nɔ í
ni, iŋɛi ì jɛ iyem do ifɔm ŋa.
35 Nɔ í ni má, inɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaõ fei,
lafɛ̃ɛi í jɛ ifɔm, wala wecĩm wala iyem.

4

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:1-9; Luku 8:4-8)

1 Ŋɔi Jesu í lɔsi ku cioa inɛ ŋa idei Ilaaõ má
kɔkɔi tenkuu. Nɔ zamaa nla gɔ í naa í tɔtɔɔ siɛ
í kaakoɛ ŋɔi í jò í gũ akɔi inyiu í buba. Akɔi
inyiu í wa si tenkuu nɔ zamaau fei wa leekĩ
itĩi tenkuu.
2 Wa kɔ ŋa si mii nkpɔ do mɔnda. Si bɛi wa
kɔ ŋa si ciou í sõ ŋa í ni,
3 i sotĩ i gbɔ mɔnda gɔ ŋa. Mɔkɔ gɔ í fita wa
fã dimi.
4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si
kpãa, nɔ yɛi ŋa à naa à jɔɔ.
5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta,
tengi bii sãa kù kpɔ. Nɔ í fita bɛ gbakã, amma
si bɛi sãa kù la bɛ, ŋɔi í jò icãɛ kù ba ku mi lɛlɛ.
6 Iyi inunu wa ce, ŋɔi í joo nɔ í gbɛ, domi
icãɛ kù mi lɛlɛ.
7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ
ŋau à dede siɛ à biiɛ, nɔ à ganjiɛ ku bí.
8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida. Ŋɔi à fita
à la, à bí jiida. Dimi gɔ ŋa à so kuntaa, gɔgɔ
ŋa mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ cĩɔ.
9 Iyi Jesu í kpa mɔndau í tã ŋɔi í ni, inɛ iyi
í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mii iyi í jò Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Matie 13:10-17; Luku 8:9-10)

10 Waati iyi Jesu í kpaa zamaau mɔnda
nkpɔ í tã ŋɔi í jò inɛ ŋau à nɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à
gbe bi tɛɛ do mɔcɔ maateeji ŋau à waa beeɛ
yaasei mɔnda ŋau.
11 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, iŋɛi Ilaaõ í jò ì mà asiii
bommaɛ ŋa. Amma inɛ ŋa iyi à gbe fei à waa
gbɔ ideu do mɔndai.
12 Ǹ ya n fɔ nŋa ide do mɔndai ku ba
"Baa bii à cɔ ilu a maà yɛ.
Nɔ baa bii à gbɔ ide a kaa mà yaaseɛ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa na a sinda wa bi Ilaaõ, nɔ
Ilaaõ ku kpa idei dulum du ŋa."

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Luku 8:11-15)

* **3:18** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

13 Ɲɔi Jesu í bee ɲa má í ni, debɛi i kù gbɔ
yaasei mɔndau bɛ ɲa? Nɔ bɛirei aa ce i gbɔ
yaasei mɔnda ɲa iyi à gbe fei.
14 Yaaseɛ wee. Mɔkɔu, idei Ilaaɔ̃i wa fã.
15 Inɛ gɔ ɲa à yɛi bɛi inya ɲa bii ideu i cuku
si kpãau. Iyi à gbɔ ideu gbakã Seetam í naa í
nyaa hai si idɔ nɲa.
16 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ ɲa à yɛi bɛi inya ɲa bii
ideu í cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta. Iyi à gbɔ ideu
gbakã à gbaai do inɔ didɔ̃.
17 Amma a kù jɔ̀ kù ce icã si idɔ nɲa. Inɛ
dimi bɛɛbɛ ɲa a ci ya leekĩ ku kpɛ. Waati iyi
ijuukpã do wahala gɔ í naa si ɲa na irii idei
Ilaaɔ̃ gbakã, à ya fũsi awɔi.
18 Inɛ gɔ ɲa mɔ à yɛi bɛi dimi ɲa iyi à cuku
si inɔ agũ ɲa. Aɲai à jɛ inɛ ɲa iyi à gbɔ idei
Ilaaɔ̃,
19 amma lasabu bututui mii ɲa wa bitandi
ɲa. Fia ku bi wa dĩ iju nɲa nɔ à nɛ kɔdɛɛi mii
nkpɔ. Mii ɲau bɛi wa ganji ideu ku ce icɛ si
ɲa.
20 Inɛ gɔ ɲa mɔ à yɛi bɛi dimi ɲa iyi à cuku
si ilɛ ncɛɛ. Iyi à gbɔ idei Ilaaɔ̃ à gbaa nɔ wa so.
Si inɔ nɲa inɛ gɔ ɲa à so kuntaa, inɛ gɔ ɲa mɔ
kita, inɛ gɔ ɲa mɔ cĩɔ.

Mɔndai fitila
(Cɔ Luku 8:16-18)

21 Ɲɔi Jesu í sõ ɲa má í ni, a ci ya má fitila a
biiɛ do caka walakɔ a dasi abɛ daayi. Amma
si antai taabui à ya lesi. Mà kù jɛ bɛɛbɛ.
22 Mii iyi wa manji fei á fita gbugbãa nɔ
asiii ide gɔ mɔ kù wɛɛ iyi a kàa fɔɔ.
23 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.
24 Ɲɔi í sõ ɲa má í ni, i ce laakai ɲa do ide
iyi ì gbɔ ɲa. Si gũa iyi ì wãaò kpaasi nɲɛ ɲa,
si bɛi Ilaaɔ̃ á wãaò iɲɛ mɔ nɔ ku kɔ̃ɔsi má ku
re bɛɛbɛ.
25 Ǹ wa n sõ ɲɛi, inɛ iyi í nɛ, nɲui à ya na
má, amma inɛ iyi kù nɛ, baa andi iyi í nɛu
má à ya gbaai.

Mɔndai kugbɛ̃ iyi wa fita do araɛ

26 Ɲɔi Jesu í fɔ má í ni, ide iyi aa ka wãò
bommai Ilaaɔ̃ wee. Inɛ gɔ í fã dimi si ikoɛ.
27 Si anyiɛ, baa bii wa sũ walakɔ wa cɔ ilu,
alɛò daakɔ, waati kãma fei dimiu i fita wa la.
Kù mà baa bɛi wa ce.
28 Ilɛ í ya jɔ̀ amaajɛ ku fitai do araɛ. Í ya ce
wuai titã, ku bɛi ku ce asĩ nɔ ku bí.
29 Bii amaajɛu í jĩa nɔ a muu do kɔɔma,
domi waatii kumui í to.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32, 34; Luku 13:18-19)

30 Ɲɔi Jesu í fɔ má í ni, mii aa ka wãò
bommai Ilaaɔ̃. Do mɔnda yoomai aa ka sisiò
yaaseɛ.
31 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi waati iyi à
waa gbɔ̃ɔ, nɲui í kere í re ngboi mii ku gbɛ̃
fei si ilɛ.
32 Amma waati iyi à gbɔ̃ɔ à tã, nɲui í ya
dede ku la ku re ama jĩi fei. Nɔ í ya ce
amaawɔ nla nla hee yɛi ɲa a maa ce antɛ si
amaawɔɛ ɲa, nɔ a wa si jĩjĩɛ.
33 Do mɔnda nkpɔ bɛɛbɛi Jesu í kɔ inɛ ɲa si
cio, zaka bɛi à yɔkɔ à gbɔɔ.
34 Ci ya sõ ɲa ide hai nɛ mɔnda, amma bii
í gbe nɲu do mɔcɔɛ ɲa í ya tusɛ nɲai fei.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Matie 8:23-27; Luku 8:22-25)

35 Alɛ ajɔ nɲu, Jesu í sõ mɔcɔɛ ɲa í ni, ka bɔ
ice ihõ.
36 Iyi à jɔ̀ zamaau í nɛ ɲɔi à lɔ akɔi inyi bii
Jesu í tako í wau ku ba a kua ice ajɔ. Nɔ akɔ
mmu gɔ ɲa mɔ à waa too ɲa má.
37 Ɲɔi fufu nla gɔ í dede, í jɔ̀ inyi wa lɔ inɔ
akɔu hee í maai ku kõ.
38 Amma Jesu wa sĩ njoo si anyii akɔu, í
lesi iriɛ si lɛfɛu gɔ. Ɲɔi à jũu à beeɛ à ni,
Mɛɛtu, kù jɛɛ ide kãma bii à waa bi ka ce nfe?
39 Iyi Jesu í jĩ, ɲɔi í la si fufuu, nɔ í sõ
tenkuu í ni, í to bɛɛbɛ, i coko. Nɔ fufuu í
leekĩ nɔ inyau í coko cau.
40 Ɲɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ɲa í ni, na mii í ce ì
jɔ̀ njo wa mu ɲɛ ɲa. Mii í ce i kù dasim naanɛ
ɲa.
41 Ɲɔi njo nla nla wa mu ɲa nɔ à sõ njɛ à
waa ni, inɛ dimi yoomai ihɛ̃, iyi fufu do inyi
fei wa jirimaɛ.

5

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í ba iri
(Cɔ Matie 8:28-34; Luku 8:26-39)

1 Ɲɔi à to icei tenkuu do ikpa ihõ si ilɛi ilui
Zerazee.
2 Nɔ Jesu í kita wa hai si antai akɔi inyiu.
Nɔ gbakã inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í fita wa
hai ikpa bi ku si iku ɲa wa koo wa *.

* **5:2** bi ku si iku ɲa Si waati nɲa, si isai kuta ɲai à ya si iku ɲa.

3 Bi ku si iku ŋai í jɛ ideɛ. Nɔ wee í nɛ
gbugbã hee í jɔ̀ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku dũu, baa
do sesee.
4 À ya daa si kpɛmkpɛm, nɔ a dĩ isɛɛ
do sesee amma í ya da seseeui nɔ ku cɛ
kpɛmkpɛm nɔu. Wee, inɛ gɔ kù nɛ gbugbã
iyi á yɔkɔ ku nɔɔ.
5 Waati kãma fei, dasã do idũ, si aninii iri
kuta ŋa do bi ku si iku ŋai í ya wa ku maa dõ
anu, nɔ ku maa mɛɛ araɛ do kuta ŋa.
6 Iyi í yɛ Jesu wa hai ji̇ijĩ ŋɔi í sɛi, í koo í
gulɛ si wajuɛ.
7 Ŋɔi í dõ anu hee lele í ni, mii í wa aninii
awaɛ, Jesu, awɔ Amai Ilaaõ. Ilaaõ í re fei, nɔ
ǹ wa n tɔɔɛ do iriɛ, maà wahalam.
8 Í fɔ bɛɛbɛ si na iyi í jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔkou
kú fita siɛ.
9 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ. Ŋɔi í jɛaa í ni,
irim nii Zamaa, domi à kpɔ.
10 Ŋɔi í tɔɔ Jesu suuru ku maà nyɔ aŋa ikpa
angule.

11 Wee à yɛ kusɔɔ gaa ŋa à waa jɛ ikpa iri
kutau bɛ.
12 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, jɔ̀ kaa
mu kusɔɔ ŋau ihõ, ku ba ka maa wa bɛ.
13 Nɔ Jesu í yɔɔda nŋa. Ŋɔi à fita hai si
inɛɛu à koo à mu kusɔɔ ŋau à tale si ŋa hai
antai iri kutau à dasi inyi nɔ inyiu í jɛ ŋa.
Kukpɔ nŋa í to dubu minji (2.000).

14 Woo degbe kusɔɔ ŋau à sa à koo à waa
sisi laabaaui ideu si ilu nlau do si ilɛɛko ŋa.
Nɔ inɛ ŋa à fita à bɔ ku cɔ mii iyi í ceu.
15 Iyi à naa bi Jesu, à yɛ inɛ iyi í tako í nɛ
inɛi inɔɔko bututuu í baa si laakaɛ í dasi jĩnɛ
ŋa wa buba. Ŋɔi à biti, njo í mu ŋa jiida.
16 Inɛ ŋa iyi ideu í ce iju nŋa à waa sisia inɛ
ŋa.
17 Nɔ inɛ ŋau à tɔɔ Jesu ku fita hai ilɛi ilu
nŋa.

18 Waati iyi Jesu wa lɔ akɔi inyiu, ŋɔi inɛ
iyi í tako í nɛ inɛi inɔɔko ŋau waa tɔɔɛ í ni ku
jɔ̀ nŋu ku tooɛ.
19 Amma Jesu í kɔ. Nɔ í sõɔ í ni, bɔ kpasɛ̃ɛ bi
inɛɛ ŋa koo sõ ŋa mii iyi Lafɛ̃ɛ í ceɛ, do yaase
bɛi í ce araareɛ.
20 Ŋɔi inɛɛu í nɛ, í wasi ku sisia inɛi ilɛ iyi à
ya kpe Ilu Mɛɛwa ŋau mii iyi Jesu í cea nŋu
fei. Ŋɔi aŋa fei à biti jiida jiida. Nɔ Jesu mɔ í
dede wa hai bɛ.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Matie 9:18-26; Luku 8:40-56)

21 Jesu í baa hai ice ikpa ihõ do akɔi inyiu. Í
wa ití tenkuu bɛ nɔ zamaa nla gɔ í naa í tɔtɔɔ
bi tɛɛ.
22 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. À ya kpoo Zairusi.
Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi
í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ.
23 Ŋɔi í tɔɔɛ ku sobi nŋu í ni, ama inaabom
wa bi ku ku. Ǹ wa n tɔɔɛ, i naa i lesiɛ awɔ, nɔ
ku ba iri ku maa wɛɛ baani.
24 Ŋɔi aŋaò Jesu à waa nɛ. Nɔ zamaa nla gɔ
wa tooɛ hee à waa manteɛ.
25 Wee si inɔi inɛ ŋau inaabo gɔ í wa bɛ iyi
wa ce bõɔi awɔ ku mu hai adõ maateeji wa.
26 Í wahala jiida si awɔi lokotoro nkpɔ hee
andi fia iyi í nɛ fei í jɔɔ, kù nɔ kù ce baa
daama, amma bõɔɛu í teese wa kõɔsii.
27 Abou í gbɔ laabaaui Jesu wo, ŋɔi í jɔ̀ í naa
do anyiɛ si inɔi zamaau í lu jaaɛ.
28 Í ce bɛɛbɛi domi í fɔ si idɔɛ í ni, baa bii
jaaɛi ǹ lu an ba iri.
29 Ŋɔi gbakã bõɔi awɔ ku muɛu í leeki. Ŋɔi
í gbɔ fufui baani si araɛ.
30 Ŋɔi Jesu í mà gbakã iyi gbugbã gɔ í fita
hai si arai nŋu nɔ í sinda wa cɔ zamaau nɔ í
ni, yooi í lu jaaɛm.
31 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à sõɔ à ni, debɛi i kù waa yɛ
zamaa iyi wa manteɛi, nɔ ì waa ni yooi í luɛ?
32 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔ inɛ ŋau ku ba ku yɛ
inɛ iyi í ce bɛɛbɛu.
33 Ŋɔi abou wa yaya do njo, domi í mà mii
iyi nŋu í ce. Ŋɔi í naa í gulɛ si wajuɛ í sõɔ ntɔ
si mii iyi í ba nŋu fei.
34 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, abooyi, naanɛɛi í
faabaɛ. Koo wɛɛ si laakaɛ, ì ba iri si bõɔɛu
mbɛ.
35 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu, inɛ gɔ ŋa à naa
hai kpasɛ̃i Zairusi inɛ ngbou, à sõɔ à ni, ama
inaaboɛu í ku. Maà wahala Mɛɛtu má.
36 Amma Jesu kù dasi ide nŋau. Nɔ í sõ
Zairusi í ni, maà jɔ̀ zigiɛ ku da, awɔ de dasi
naanɛ.
37 Ŋɔi í ni inɛ gɔ ku maà si nŋu kpasɛ̃i
Zairusi wa bii kù jɛ Piɛɛ do Zaaki, do Zãa ifɔi
Zaaki.
38 Iyi à to nɔ Jesu í yɛ zamaa nla gɔ bɛ à waa
cã kpokpoo, à waa kpata à waa dõ anu nla
nla.

39 Ŋɔi í lɔ kpasɛ̃u í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa dɔ̃ anu bɛɛbɛ ŋa. Na mii í jɔ̀ ì waa kpata ŋa. Amau kù ku mɛɛ, wa sɨ̃ njooi.
40 Nɔ à waa yaakoɛ. Ŋɔi Jesu í jɔ̀ aŋa fei à fita, í gbe baau do iyei amau do mɔcɔ mɛɛta ŋa iyi à suu wau, ŋɔi à lɔ bii amau í wa.
41 Ŋɔi Jesu í mu awɔi amau í fɔ do feeɛ í ni, talita kumi, waatɔ ama inaabo, dede. Amui, ǹ sɔ̃ɛ.
42 Ŋɔi gbakã ama inaabou í dede nɔ wa nɛ. Í nɛ zakai adɔ̃ maateeji. Iyi inɛ ŋau à yɔɔ ŋɔi à biti ntɔ ntɔ.
43 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni a náa ijɛ ku jɛ. Nɔ í sɔ̃ ŋa má do kugaabu í ni a maà jɔ̀ inɛ gɔ ku gbɔ ideu.

6

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ (Cɔ Matie 13:53-58; Luku 4:16-30)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai kpasɛ̃i Zairusi bɛ í bɔ ilu bii í jɛ ama. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à suu.
2 Iyi ajɔi kusɨ̃mi í naa ŋɔi í lɔsi ku sisia inɛ ŋa ide ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi inɛ nkpɔ nkpɔ í gbɔ ideu nɔ à biti à waa ni, hai iwoi nŋu í ba dimii lasabu jiidau bɛ. Dimii bisi yoomai à mua nŋu. Bɛirei í ce wa ce dimii maamaakeu ihɛ̃.
3 Kù jɛ woo gbe jɨ̃i nɔu mbɛ ya, amai Maariu mɛɛ. Mà kù jɛ igbãi Zaaki do Zozee, do Zudu do Simɔɔ mbɛ ba. Nɔ wecɨ̃ɛ ŋa a kù wa inɔ nwa ihɛ̃? To, lasabu nŋu ŋau bɛi wa ganji ŋa a dasiɛò naanɛ.
4 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ bii walii ci ya nɛ bɛɛrɛ bii kù jɛ si ilɛi ideɛ do si inɔi inɛɛ ŋa do kpasɛ̃ɛ.
5-6 Ŋɔi Jesu í biti domi a kù dasiɛ naanɛ. Bɛɛbɛi kù yɔkɔ kù ce maamaake bɛ, bii kù jɛ bɔ̃ɔ gɔ ŋa iyi í lesi awɔ nɔ à ba iri.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau minji minji (Cɔ Matie 10:5-15; Luku 9:1-6)

Si anyiɛ, Jesu í ya maa dabii dabii si ilɛɛko ŋau ku maa sisia inɛ ŋa idei Ilaaɔ̃.
7 Ŋɔi í kpe woo bɛ maateejiɛ ŋau nɔ í bɛ ŋa minji minji, í mu nŋa gbugbã a leleò inɛi inɔɔko ŋa.
8 Í sɔ̃ ŋa í ni, i maà so nkãma si isɛɛnɛ nŋɛu. I maà so ijɛ hee má jɛ bɔgɔ, hee má jɛ fia, í gbe golo.
9 I dasi baata nŋɛ amma i maà kpele ibɔ minji.
10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, bii ì to ilu bii ì waa bɔ ŋa, i wa kpasɛ̃ bii à dasi ŋɛ hee i koo i nɛò hai ilu bɛ ŋa.
11 Bii í jɛ bii gɔ ŋa inɛ ŋa a kù gba ŋɛ hee má jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i fita hai bɛ ŋa, nɔ i gbugbã nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku ba ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa.
12 Nɔ mɔcɔ ŋau à nɛ nɔ à waa waazoa inɛ ŋa à waa ni a kpaasi idɔ.
13 Nɔ à lele inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔ, nɔ à ya tontooa bɔ̃ɔ nkpɔ nkpɔ ikpo si iri. Nɔ à ba iri.

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu (Cɔ Matie 14:1-12; Luku 9:7-9)

14 Ilaalu Herodu í gbɔ baaui Jesu, si na iyi í jɔ̀ iriɛ í fangaa bii fei. Nɔ inɛ gɔ ŋa à nia Jesu, Zãa woo dasi inyiui í jɨ̃ hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í nɛ gbugbã wa ceò maamaake.
15 Inɛ gɔ ŋa mɔ à waa nia Jesu, Elii walii nlai takoui. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa niaa, nŋu mɔ waliii bɛi ti tako ŋaui.
16 Amma iyi Herodu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, Zãa woo dasi inyiui. Ǹ jɔ̀ à bu iriɛ wo. Debɛi nŋui í jɨ̃ hai si balɛ.
17 Mii iyi í jɔ̀ Herodu wa fɔ bɛɛbɛ wee. Hai tako Herodu takaɛ í ni a mu Zãa a dũu a dasiɛ piisɔ̃ɔ na ku tũò idɔi Herodiasi. Wee Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔɛ.
18 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ɔ í ni, kù sɨ̃a i gba aboi ifɔɛ i dasi kpasɛ̃ɛ.
19 Na ŋɔi í jɔ̀ Herodiasi wa mu Zãa do idɔɔkɔ̃. Wa bi ku kpaa amma kù ba kpãa
20 si na iyi í jɔ̀ Herodu í mà bɛɛrɛi Zãa. Bii wa gbɔ ideɛ idɔɛ í ya dedei, amma do nŋu fei í ya bi nŋu ku gbɔɔ. Í mà iyi amanɛ dee deei nɔ kuwɛɛɛ kù nɛ taale kãma. Na ŋɔi í jɔ̀ í bii anyiɛ.
21 Do nŋu fei, ajɔ nŋu gɔ Herodiasi í ba kpãaɛ. Ajɔ nŋu Herodu í nya jingau nla nla ku yeò gigii ajɔi kubíɛ. Ŋɔi í kpe akawe nlaɛ ŋa do inɛ ngboi soogeɛ ŋa, do inɛ ngboi ilɛi Galilee ŋa fei.
22 Ŋɔi ama inaaboi Herodiasi í lɔ ileu wa jojo, ŋɔi í dɔ̃a Herodu si do inɛɛ ŋa iyi í kpe wa ŋau fei. Ŋɔi Herodu í sɔ̃ mudɛ̃ɛu í ni, tɔɔm mii iyi ì bi fei, an muuɛ.
23 Nɔ í gbasi do mii fei í ni, mii iyi ì tɔɔm fei, an muuɛ, baa bii í jɛ bubui bommam nii.

24 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ í ni, mii
í jɔ n tɔɔɛ. Ŋɔi iyeɛ í jɛ í ni, tɔɔɛ irii Zãa woo
dasi inyiu.
25 Ŋɔi gbakã ama inaabou í naa bi ilaaluu í
sɔ̃ɔ í ni, ǹ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu
nsɛi nsɛi si pɛrɛnti.
26 Baa do iyi inɔi ilaaluu í fɔ ntɔ ntɔ fei kù
bi ku kɔɔ, si na iyi í jɔ̀ í gbasi do mii fei si
wajui inɛ njooɛ ŋau.
27 Ŋɔi gbakã í bɛ sooge gɔ koo bù irii Zãa
woo dasi inyiu wa. Ŋɔi soogeu í koo í bu irii
Zãa wa hai ile piisɔ̃ɔ.
28 Nɔ í naaò wa si pɛrɛntiu í naa í na ama
inaabou. Nɔ ama inaabou mɔ í koo í na iyeɛ.
29 Iyi mɔcɔi Zãa ŋa à gbɔ iyi í ku, ŋɔi à naa
à soo à koo à suu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

30 Nɔ woo bɛ maateeji ŋa iyi Jesu í tako í
bɛ ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa
à ce fei do cio iyi à kɔ inɛ ŋa si fei.
31 Nɔ inɛ ŋa à wasi ku naa ku nɛ hee Jesu
do mɔcɔɛ ŋa a kù ba fayai ku jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í sõ
ŋa í ni, i jɔ̀ ka nya ara nwa ka bɔ ikpa gbabua
ku ba i sĩmi keeke ŋa.
32 Ŋɔi à jɔ̀ inɛ ŋau bɛ, nɔ à koo à lɔ akɔi
inyiu à bɔ ikpa gbabuau.
33 Amma inɛ nkpɔ í yɛ ŋa waati iyi à waa
nɛ, nɔ à mà ŋa. Ŋɔi à mà tengi bii à waa bɔu.
Nɔ inɛ ŋa à sɛi wa do isɛ hai ilu ŋa fei à cua
nŋa tengi bii à waa bɔu.
34 Iyi Jesu í to wa ŋɔi í fita hai inɔ akɔu. Nɔ
í yɛ zamaa nkpɔu. Ŋɔi í ce araare nŋa, domi
à yɛi bɛi angudã ŋa iyi a kù nɛ woo degbe.
Ŋɔi í lɔsi ku kɔ nŋa si cio nkpɔ.
35 Si bɛi alɛ wa lɛ, ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ
à ni, inyau wee gbabuai, nɔ idũ wa dũ.
36 Na nŋu, da inɛ ŋau a bɔ ilɛɛko ŋa do inɔ
ilu ŋa iyi à wa amɛɛ, ku ba a koo a ra mii iyi
aa jɛ.
37 Amma í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i na ŋa ijɛ
a jɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, i kù mà baa bii à so fiai
icɛi cukpa mɛɛjɔ, kaa to ka ra nŋa pɛ̃ɛ ka na
ŋa a jɛ.
38 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. I
koo i cɔ wa. Iyi à koo à cɔ, ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ miui
à nɛ do cɛ̃ɛ minji.
39 Nɔ Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋau í ni a jɔ̀ inɛ ŋau a
buba si fɔfɔ tũtũu bɛ ikã ikã.
40 Ŋɔi à buba ikã ikã, tuuba gɔ ŋa amanɛ
cĩɔ, tuuba gɔ ŋa mɔ amanɛ ciitaa.
41 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ miuu do cɛ̃ɛ minjiu, nɔ
í wu iju lele í saabu Ilaaõ. Ŋɔi í bububu pɛ̃ɛu
nɔ í na mɔcɔ ŋau a kpɛ̃a zamaau. Nɔ í kpɛ̃ nŋa
cɛ̃ɛ minjiu mɔ inɛ fei í ba.
42 Aŋa fei à jɛ à yo.
43 Ŋɔi à ko pɛ̃ɛ do cɛ̃ɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ
maateeji í kõ.
44 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛ pɛ̃ɛu à wɛɛi amanɛ
dubu miu (5.000) bàkà inaabo do amu ŋa
baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Zãa 6:15-21)

45 Iyi à tã gbakã ŋɔi Jesu í jɔ̀ mɔcɔɛ ŋau à
lɔ akɔi inyiu ku ba a takoɛ a kua ice ihõ, ikpa
Bɛsaida. Iyi à waa nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ.
46 Waati iyi í jɔ̀ à nɛ ŋɔi í koo í gũ iri kuta
gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.
47 Nɔ í wa bɛ hee idũ í koo í dũ, nɔ akɔi
inyiu í wa si aninii tenkuu do mɔcɔ ŋau nɔ
Jesu mɔ í wa ilɛ nŋu akã.
48 Í yɛ mɔcɔɛ ŋau à wa si wahalai ku wai
akɔi inyiu, domi fufuu wa kò ŋa. Zakai
amɛɛjumá ŋɔi í maai si ŋa, wa nɛ si antai
inyiu wa bi ku cua nŋa.
49 Amma waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai
tenkuu ŋɔi à tamaa bɛi zĩii, ŋɔi à waa dõ anu.
50 Aŋa fei à yɔɔ ŋɔi njo wa mu ŋa. Ŋɔi
gbakã Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sõ ŋa í ni, i sũ
laakai nŋɛ ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa.
51 Ŋɔi í lɔ inɔ akɔu í ba ŋa bɛ, nɔ fufuu í
leekĩ. Ŋɔi zigi nŋa fei í da à biti hee,
52 domi a kù gbɔ yaasei maamaakei pɛ̃ɛu
si na iyi í jɔ̀ idɔ nŋa í le.

Jesu í jɔ̀ bõɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Matie 14:34-36)

53 Iyi à kua tenkuu à tã ŋɔi à to ilɛi
Genesarɛti à koo à dĩ akɔ nŋa bi ku leekĩu.
54 Wee inɛ gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi Jesu do mɔcɔɛ
ŋa à fita hai si akɔu gbakã ŋɔi inɛ ŋau à mà
Jesu.
55 Ŋɔi aŋa fei à sɛi à waa naaò bõɔ ŋa wa hai
inɔ ilu ŋa. À ya so ŋa wai si sɛ̃ɛ ŋa a naaò ŋa
wa tengi bii à gbɔ í wau.
56 Bii Jesu í to fei, hai ilɛɛko ŋa do ilu nla
ŋa do iko bii inɛ ŋa à waa sũ fei, à ya maa
naaò bõɔ ŋa wai si bantuma bii í wau. Ŋɔi à

ya tɔɔɛ ku jɔ̀ aŋa a lu baa itĩi kumbooɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à luu fei à ya ba irii.

7

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Matie 15:1-9)

1 Ŋɔi Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔgɔ ŋa à naa hai Zeruzalɛmu nɔ à tɔtɔɔ kɔkɔi Jesu.
2 Ŋɔi à yɛ mɔcɔɛ gɔ ŋa à waa jɛ do awɔ riisi, waatɔ a kù wɔɔ si bɛi à ya ce si dedemba nŋa.
3 Wee Farisi ŋa do Zuifu ŋa iyi à gbe fei, à waa too dedembai bala nŋa ŋa. Bii kù jɛ à wɔɔ sãa sãa a ci ya jɛ ngɔgɔ.
4 Bɛɛbɛ mɔi, bii à baa hai aja nɔ a kù wɔɔ a ci ya jɛ. Mii nkpɔ nkpɔi à ya ce má iyi í jɛ dedemba nŋa. Mii ŋau gɔgɔ ŋa wee, kɔɔfu ku wiɛ do boonyi do cakai isɔ nkpa ŋa.
5 To, si bɛi Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à yɛ mɔcɔ ŋau à waa jɛò awɔ riisi ŋɔi í jɔ̀ à bee Jesu à ni, na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù waa too dedembai bala nwa ŋa. Na mii í jɔ̀ à ya jɛ do awɔ riisi.
6 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋa, hai tako Ezai í ce waliiɛi dee dee na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ í ni,
"Ilaaɔ̃ í ni,
Inɛ ŋau ihẽ à waa ceem bɛɛrɛi do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jĩim.
7 Kutɔɔ iyi à waa ceem ngbɛi,
Domi woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si nɔ à waa ni woodam nii."
8 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ì waa jɔ̀ woodai Ilaaɔ̃ ŋa nɔ ì waa too dedembai amanɛ ŋa.
9 Do ntɔ í waa kpa woodai Ilaaɔ̃ ŋai ku ba i sãsi dedemba nŋɛ ŋa.
10 Moizi í ni, "i jirima iyeò baa nŋɛ ŋa". Nɔ í ni má, "inɛ iyi wa fɔ laalɔi iyeò baaɛ ŋa, a kpa lafẽɛ."
11 Amma iŋɛ, ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ á yɔkɔ ku sõ iyeò baaɛ ku ni fia iyi nŋu á sobi ŋa do, ti Ilaaɔ̃i. Fiaui ì waa kpe kɔɔbãa ŋa.
12 Nɔ bii inɛ í dõ bɛɛbɛ, i kaa náa kpãa ku sobiò iyeò baaɛ má ŋa.
13 Bɛɛbɛ, ì waa kpa idei Ilaaɔ̃ ŋa nɔ ì waa too dedemba iyi à jɔ̀ nŋɛ ŋa. Nɔ ì waa ce mii laalɔ nkpɔ má iyi í jɔ dimi bɛɛbɛ ŋa.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Matie 15:10-20)

14 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau má bi tɛɛ ŋɔi í sõ ŋa í ni, iŋɛ fei i sotĩ i gbɔ yaasei idem ŋa.
15 Nkãma kù wɛɛ iyi á lɔ do gɛlɛi amanɛ ku dasiɛ riisi. Amma iyi á fita hai si idɔi amanɛ, nŋui á dasiɛ riisi. [
16 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.]
17 Ŋɔi Jesu í nya araɛ hai bi zamaau í koo í lɔ kpasẽ. Waati iyi í lɔ kpasẽu ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ yaasei mɔndau.
18 Ŋɔi í bee ŋa í ni, i kù nɛ bisi ŋai? I kù mà ŋa mii iyi á lɔ inɔi amanɛ hai waduude kaa dasiɛ riisi?
19 Kaa dasiɛ riisi, domi ijɛ kaa lɔ si idɔi inɛ bii kù jɛ si inɔɛ, nɔ ku yɔ́ ku bɛi ku fita. Jesu í fɔ bɛɛbɛi ku ba ku sõ ŋa iyi ijɛ kãma kù jɛ ìwɔ̀.
20 Nɔ í ni má, mii iyi wa fita hai si idɔi amanɛi í ya dasiɛ riisi,
21 domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalɔ do icu ku ko, do ile ku ce, do inɛ ku kpa,
22 do sakara, do kɔdɛɛ, do inɔ ku kã, do takii, do daa iyi í lɔ zaka, do igu, do funɛi inɛ ku nya, do faao, do idɔ ku le í ya fita.
23 Mii laalɔ ŋau bɛ fei hai si idɔi amanɛi wa fita nɔ aŋai à ya dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 15:21-28)

24 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í dasi kpãa í bɔ ilɛɛkoi Tii, ŋɔi í lɔ kpasẽ gɔ. Wee kù waa bi inɛ gɔ ku mà, amma kaa yɔkɔ ku manji.
25 Abo gɔ í wa bɛ, ama inaaboɛ í nɛ inɛi inɔɔko. Iyi í gbɔ Jesu í to wa bɛ gbakã, ŋɔi í naa í gulɛ si wajuɛ.
26 Abou í bɛi í jɛ dimi mmu. À buui Fenisi si ilɛi Siri. Ŋɔi wa tɔɔ Jesu ku lelea nŋu inɛi inɔɔkou hai si amaɛu.
27 Amma Jesu í sõɔ í ni, jɔ̀ amu ŋa a jɛ a yo titã, domi kù sĩa a gba ijɛi amu ŋa a na aja keeke ŋa.
28 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafẽɛ. Amma baa do nŋu fei, aja keeke ŋau à ya wa abɛi taabu a maa jɛ buubuui ijɛi amu ŋa iyi wa cuku wa.
29 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, na ide iyi ì fɔu bɛ, nɛ. Inɛi inɔɔkou í fita siɛ mbɛ.
30 Iyi í nyi kpasẽɛ ŋɔi í koo í ba amau wa sũ si daayi, inɛi inɔ ikou í fita siɛ tã.

Jesu í jɔ dekĩ gɔ í ba iri

31 Ŋɔi Jesu í dede hai ilɛɛkoi Tii í too do
Sidɔ̃ɔ, í bɛi í bɔ tenkui Galilee si ilɛ iyi à ya
kpe Ilu Mɛɛwa ŋau.
32 Iyi í to, ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naaò dekĩ gɔ wa,
iyi ci ya yɔkɔ ku fɔ ide sãa sãa, ŋɔi à tɔɔ Jesu
ku lesiɛ awɔ.
33 Ŋɔi Jesu í bɔòɛ hee bii í jĩò zamaau. Ŋɔi
í dasi amaawɔɛ si itĩi dekĩu, nɔ í tu antɔ, í jɔa
si amɛɛ.
34 Nɔ í wu iju lele í jilɛ idɔ í fɔ do fee nŋa í
ni, efata, waatɔ, cĩ.
35 Ŋɔi gbakã itĩi mɔkɔu í cĩ nɔ amɛɛ í tɛ, nɔ
í sinti ku fɔ ide dee dee.
36 Jesu í sõ ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ, amma si
bɛi wa sõ ŋau, bɛɛbɛ mɔi aŋa mɔ à wasi ku sõ
inɛ ŋa.
37 Ŋɔi inɛ ŋau à biti hee í caa à waa ni, mii
iyi wa ce fei í sĩai. Í jɔ̀ baa dekĩ ŋa à waa gbɔ
ide, inɛ ŋa iyi a ci ya yɔkɔ a fɔ ide wo à waa
fɔ bɛbɛi.

8

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Matie 15:32-39)

1 Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi zamaa nla gɔ í tɔtɔɔ
bi tɛɛ má. Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa jɛ. Ŋɔi
Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋau í sõ ŋa í ni,
2 araarei zamaau ihẽ wa mum domi ajɔ
mɛɛta nŋai ihẽ iyi à wa bi tom, nɔ sɔnda
kãma kù gbe nŋa má.
3 Bii ǹ jɔ̀ à nɛò ari aa koo a cuku kpãa, si bɛi
idei inɛ gɔ ŋa í jĩ.
4 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, iwoi aa ka ba
pẽɛ si gbabuau ihẽ iyi aa jɛ a yoò.
5 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, pẽɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi
à ni, ara mɛɛjei.
6 Ŋɔi Jesu í ni zamaau fei ku buba ilɛ. Nɔ
í so pẽɛ ara mɛɛjeu í bɛi í saabu Ilaaõ, nɔ í
bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau a kpẽ nŋa. Ŋɔi à
kpẽa zamaau.
7 Wee à nɛ cẽɛ keeke gɔ ŋa bɛ má. Ŋɔi Jesu
í saabu Ilaaõ má, í bɛi í ni a kpẽ nŋa, nɔ à kpẽ
nŋa cẽɛ ŋau má.
8 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Ŋɔi à naa à ko bubui
pẽɛ ŋa iyi í gbeu kɔlɔ mɛɛje.
9 Jiai inɛ ŋau í to zakai aŋa dubu mɛɛ
(4.000). Ŋɔi Jesu í bɛi í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ.
10 Ŋɔi gbakã í koo í lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ
ŋa à bɔ ikpa Daamanuta.

Farisi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Matie 16:1-4)

11 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi Jesu à wasi
ku baa kakɔɔ ku ce. À cɔ laakaɛ, à tɔɔɛ ku
ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugbãɛ hai bi
Ilaaõi wa naa.
12 Ŋɔi Jesu í jilɛ idɔɛ í ni, na mii í ce inɛi
nsɛi ŋau ihẽ à waa tɔɔm n ce maamaake. Ntɔ
ntɔ, n kaa n nyisi ŋɛ maamaake kãma gɔ.
13 Ŋɔi í jɔ̀ ŋa í koo í lɔ akɔu do mɔcɔɛ ŋa a
kua do ice ihõ.

Lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu ŋa
(Cɔ Matie 16:5-12)

14 Wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ijɛ ku so, pẽɛ akãi
à nɛ si akɔu bɛ.
15 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i ce laakai i nya ara
nŋɛ hai bi lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu
ŋa.
16 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa sõ njɛ ide à waa ni,
si na iyi í jɔ̀ a kù nɛ ijɛi í jɔ̀ wa dõ bɛɛbɛ.
17 Wee Jesu í mà iyi à waa fɔ ŋɔi í ni, na mii
í ce ì fɔ ì waa ni ŋa, si na iyi í jɔ̀ a kù nɛ pẽɛi.
Iŋɛ mɔ i kù mà ŋa hee nsɛi? I kù gbɔ yaasei
ideu ŋai? I kù nɛ bisi ŋai? Idɔ nŋɛ mɔ í lei?
18 Í jɔ ì nɛ iju ŋa mɛɛ, i ci ya yɛ ilu ŋai? I kù
nɛ itĩ ŋa ba. I ci ya gbɔ ide ŋai? I ci ya ye gigi
ŋai?
19 Waati iyi ǹ kpẽa amanɛ dubu miu pẽɛ
ara miuu, pẽɛ kɔlɔ fɛloi búbù iyi í gbeu í ce.
Ŋɔi à jɛaa à ni, kɔlɔ maateejii.
20 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, si waati iyi ǹ bu
pẽɛ ara mɛɛjeu ǹ na amanɛ dubu mɛɛ ŋau,
pẽɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ fɛloi ì kóo ŋa. Ŋɔi à
jɛaa à ni, kɔlɔ mɛɛjei.
21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i kù gbɔ hee nsɛi ŋa?

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ í ba iri Bɛsaida

22 Ŋɔi à to ilu gɔ iyi à ya kpe Bɛsaida, nɔ inɛ
gɔ ŋa à náaa Jesu fɛɛju gɔ wa, à tɔɔɛ ku luu.
23 Ŋɔi í mu awɔi fɛɛjuu í bɔòɛ alalai iluu.
Ŋɔi í daa antɔ si ijuɛ í lesiɛ awɔ í ni, ì waa yɛ
ngɔgɔ?
24 Ŋɔi fɛɛjuu í cɔ ilu í ni, ǹ wa n yɛ amanɛ
ŋa à waa nɛ, amma à yɛi bɛi jĩi ŋa.
25 Ŋɔi Jesu í lea awɔ si iju má. Iyi inɛɛu í cɔ
ilu má nɔ í ba wee nŋu í ba iri, wa yɛ ilu wau
wau.
26 Ŋɔi Jesu í ni ku nɛ kpasẽɛ, amma ku maà
too do inɔ ilu má.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cica
(Cɔ Matie 16:13-20; Luku 9:18-21)

27 Ɲɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ ikpa ilu ŋa iyi
à wa kɔkɔi Sezaree, si ilɛi Filipi. Ɲɔi si kpãau
í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni ɲ̀ jɛ.
28 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa
woo dasi inyii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii
walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu
inɛ akãi walii ŋaui.
29 Ɲɔi Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni
ɲ̀ jɛ ŋa. Ɲɔi Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Kirisii, inɛ
iyi Ilaaõ í cica.
30 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa do kugaabu í ni a maà sõ
inɛ gɔ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ
(Cɔ Matie 16:21-28; Luku 9:22-27)

31 Ɲɔi Jesu í sinti ku sõ mɔcɔɛ ŋau í ni nŋu
Amai Amanɛ, í gbe nŋu ku ce wahala jiida.
Inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kɔsi nŋu
a kpa nŋu, amma nŋu á jĩ hai si balɛ si ajɔ
mɛɛtasia.
32 Í fɔ ideui sãa sãa, kù singaɛ. Ɲɔi Piɛɛ í
gbãa í bɔòɛ kɔkɔlɛ nɔ í ni ku maà fɔ bɛɛbɛ.
33 Amma Jesu í sinda í cɔ mɔcɔɛ ŋa, nɔ í la
si Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai bi tom, Seetam, domi i
kù waa ce lasabui Ilaaõ, í gbe ti amanɛ ŋa.
34 Si anyiɛ, í kpe zamaau do mɔcɔɛ ŋa, í sõ
ŋa í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ
ku so jĩi ku gaauɛ ku toom wa.
35 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbiɛ,
kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim
do na laabaau jiidau, lafɛ̃ɛ á baa do ntɔ.
36 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba
amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ.
37 Mà mii í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasiò
kuwɛɛɛ.
38 Nɔ Jesu í ni má, inɛi nsɛi ŋa ilu dulum
ŋai iyi a kù leekĩò Ilaaõ nŋu akã. Na nŋu, inɛ
iyi wa ce anyɔi amu Amai Amanɛ, walakɔ
wa ce anyɔi idem si waju nŋa, amu mɔ an
ce anyɔi lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati
iyi an nyi wa an nyi wai do amboei Baam do
amalekaɛ ŋa ajɔ.

9

1 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi
à wa ihɛ̃ si nsɛi, gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ bommai
Ilaaõ wa naa do gbugbã a bɛi a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-13; Luku 9:28-36)

2 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki
do Zãa í nya ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla
gɔ aŋa duusõɔ. Si bɛi à waa cɔɔ ŋɔi à ba arae í
kpaasi.
3 Ɲɔi jaaɛ ŋa wa daana jiida í fũuta pai pai
hee inɛ gɔ kù wɛɛ si andunya ihɛ̃ iyi á yɔkɔ
ku fɔ acɔɛ ku fũuta bɛɛbɛ má.
4 Si anyiɛ ŋɔi Elii do Moizi à faata wa à waa
baa ide ku fɔ.
5 Nɔ Piɛɛ í sõ Jesu í ni, Mɛɛtu, á sĩa ka maa
wa ihɛ̃. Jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã
mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii.
6 Wa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo í mu ŋa hee
í jɔ̀ kù mà baa bɛi á ni.
7 Ɲɔi bukɔɔ gɔ í naa í bii ŋa, nɔ hai si
bukɔɔu à gbɔ ide ku fɔ gɔ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ
amam, ɲ̀ buu jiida jiida. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
8 Ɲɔi gbakã mɔcɔɛ ŋau à cɔ bii fei, nɔ a kù
yɛ inɛ gɔ bii kù jɛ Jesu nŋu akã do aŋa taka
nŋa.
9 Ɲɔi à waa kita wa hai iri kutau nɔ Jesu í
sõ ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ mii iyi à yɛ hee nŋu
Amai Amanɛ koo ku nɔ ku jĩ hai si balɛ má.
10 Nɔ à jirima ide iyi í sõ ŋau amma à waa
bee njɛ ide à waa ni, yoomai í jɛ inɛ ku ku nɔ
ku jĩ má.
11 Nɔ à bee Jesu à ni, na mii í ce woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋau à ni Elii á tako Kirisi ku naa.
12 Ɲɔi í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa
ku teese mii fei sãa sãa. Amma kukɔi idei
Ilaaõ í ni má, inɛ ŋa aa kpã Amai Amanɛ iju
jiida nɔ a dondaɛ, mà iboi.
13 Amma ɲ̀ wa n sõ ŋɛ iyi Elii í naa tã, nɔ inɛ
ŋa à wahalaɛ bɛi à bi, si bɛi kukɔi idei Ilaaõ
wa fɔ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Matie 17:14-21; Luku 9:37-43a)

14 Waati iyi Jesu do mɔcɔ mɛɛta ŋau à waa
to wa kɔkɔi mɔcɔ bubu ŋau, ŋɔi à yɛ zamaa
nla nla gɔ í kaako ŋa, do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda gɔ ŋa iyi à waa ba ŋa kakɔɔ ku ce.
15 Iyi inɛ ŋau à yɛ Jesu gbakã à biti nɔ à sɛi
à koo à coo fɔɔ.
16 Ɲɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, kakɔɔi mii ì
waa ce iŋɛò ŋa.
17 Ɲɔi si inɔi zamaau inɛ akã í jɛaa í ni,
Mɛɛtu, ɲ̀ naaɛ ama inɛmɔkɔm wa si na iyi í
jɔ̀ í nɛ inɛi inɔɔko iyi í jɔ̀ ci ya fɔ ide.
18 Waati iyi í dede siɛ fei í ya kɛkɛɛ ilɛi nɔ
gɛlɛɛ ku ce antɔ foko ku maa ŋɔ inyi nɔ ku

kasãm. Wee ɲ̀ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a leleaa, amma a
kù yɔkɔ.
19 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, iŋɛ hai dasi naanɛ
ŋa, hee waati yoomai an maa n wa inɔ nŋɛ.
Ma hee waati yoomai an maa n temuaò ŋɛ.
I naam amau wa ihẽ ŋa.
20 Nɔ à naaɛ wa. Iyi amau í yɛ Jesu gbakã,
ŋɔi inɛi inɔɔkou í yayaɛ do gbugbã, nɔ amau
í cuku ilɛ wa bimbili í ce antɔ foko si gɛlɛɛ.
21 Nɔ Jesu í bee baaɛ í ni, hai waati yoomai
inɛi inɔɔkou ihẽ í muu. Ŋɔi baau í jɛaa í ni,
hai waati iyi í wɛɛ keekei.
22 Nɔ inɛi inɔɔkou í nɛ dɔɔnɛɛi ku dasiɛ inɔ
inai walakɔ inɔ inyi ku ba ku kpaa. Amma,
bii aa yɔkɔ i ce ngɔgɔ, ce araare nwa, i sobi
wa.
23 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, ì ni bii an yɔkɔ wó. Inɛ
iyi í dasi naanɛ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.
24 Ŋɔi gbakã baai amau í dõ anu nla gɔ í ni,
ɲ̀ dasi naanɛ. Sobim ku ba n maà n sika si
naanɛ ku dasim.
25 Iyi Jesu í yɛ akpɔi inɛ ŋau wa kõɔsi à sɛi
à waa naa bi ti nŋu ŋɔi í lasi inɛi inɔɔkou í ni,
awɔ iyi ì ya dasi inɛ dekĩ ku mɔngɔ ide ku fɔ,
amui ɲ̀ ni, fita si amau nɔ i maà nyi wa siɛ
má.
26 Ŋɔi inɛi inɔɔkou í dõ anu nɔ í yaya amau
do gbugbã í bɛi í fita. Ŋɔi amau í kasãm hee
inɛ nkpɔ í ni í kui.
27 Amma Jesu í mu awɔɛ í dedeɛ nɔ amau
í leekĩ.
28 Si anyiɛ Jesu í lɔ kpasẽ gɔ, nŋu do mɔcɔɛ
ŋa aŋa duusõɔ. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, na
mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inɛi inɔɔkou.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, do kutɔɔ nŋu akãi
aa yɔkɔ i nyaò dimii inɛi inɔɔkou bɛ ŋa.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ má
(Cɔ Matie 17:22-23; Luku 9:43b-45)

30 Si anyiɛ, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ hai bɛ nɔ
à koo à dabii dabii si ilɛi Galilee. Wee Jesu
kù bi inɛ ŋa a mà bii nŋu í wa,
31 domi wa kɔ mɔcɔɛ ŋau si cio nɔ í sõ ŋa
í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si
awɔ. Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jĩ hai
si balɛ má.
32 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu,
nɔ à waa ce njoi ku beeɛ.

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Matie 18:1-5; Luku 9:46-48)

33 Ŋɔi à to wa Kapɛranumu. Waati iyi à to
kpasẽ ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, kakɔɔi mii
ì waa ce wa si kpãau bɛ ŋa.
34 Ŋɔi à coko, domi hai kpãa à waa ce kakɔɔ
wai aŋa duusõɔ a ba a mà inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo.
35 Ŋɔi Jesu í buba, nɔ í kpe amanɛ maateeji
ŋau í sõ ŋa í ni, inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ
sinte, lafẽɛi á jɛ inɛi ankãanyii inɛ fei nɔ ku
jɛ woo ce icɛi inɛ fei.
36 Ŋɔi í so ama keeke gɔ í leekĩɛ si anini
nŋa, nɔ í so amau si ikpaɛ, í bɛi í sõ ŋa í ni,
37 inɛ iyi í gba ama keeke bɛi inɛ ihẽ na
irim, amui í gba. Inɛ mɔ iyi í gbam, kù jɛ amu
akãi í gba, inɛ iyi í bɛm wai í gba.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nwa inɛ nwai
(Cɔ Luku 9:49-50)

38 Ŋɔi Zãa í sõɔ í ni, Mɛɛtu, à yɛ inɛ gɔ iyi
í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à kɔa
domi kù waa tooɛ kù jɛ inɛ nwa.
39 Amma Jesu í jɛaa í ni, i maà kɔa ŋa. Inɛ
gɔ kaa yɔkɔ ku ce maamaake do irim nɔ bii í
tɛkɛɛ gbakã ku fɔ laalɔm má.
40 Do ntɔ, inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nwa inɛ nwai.
41 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í mu nŋɛ inyi ku mɔ na
irim, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ titom ŋa, lafẽɛ kaa kua
ribaɛ pai.

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-9; Luku 17:1-2)

42 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, inɛ iyi í dasi inɛ
akãi ama keeke ŋa iyi à dasim naanɛu ihẽ
kurara, í tia a dĩa lafẽɛ alɔ gɔ si kõɔɛ, nɔ a sɔsiɛ
si tenku.
43 Bii í jɛ awɔ akãɛi wa dasiɛ kurara, buu.
Á tia i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ akã do
iyi aa nɛ awɔ minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala
si ina iyi ci ya ku. [
44 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ
inau mɔ kaa ku.]
45 Bii í jɛ kutɛ akãɛi wa dasiɛ kurara, buu.
Á tia i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do kutɛ akã do
iyi aa nɛ kutɛ minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala.
[
46 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ
inau mɔ kaa ku.]
47 Nɔ bii í jɛ iju akãɛi wa dasiɛ kurara,
nyaa. Á tia i lɔ si bommai Ilaaõ do iju akã do
iyi aa nɛ iju minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala.
48 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ
inau mɔ kaa ku.

49 Ntɔ ntɔ si bɛi à ya fãsi iŋa fei imu, bɛɛbɛ
mɔi inɛ fei à yɛ ijuukpã iyi í yɛ bɛi ina ku cɔ
laakaɛ.
50 Imu mii ncɛɛi, amma bii didɔ̃i imu í ku,
mii aa dasi i jɔ̀ ku dɔ̃ má ŋa.
51 Iŋɛ fei í sĩa i yɛ bɛi imu ŋa, i maa gbɔ si
njɛ ŋa.

10

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ
(Cɔ Matie 19:1-12; Luku 16:18)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ilɛi Zudee. Si
anyiɛ nɔ í kua í bɔ ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛ. Ŋɔi
zamaa gɔ í tɔtɔɔ kɔkɔɛ má, ŋɔi í lɔsi ku kɔ nŋa
si cioi idei Ilaaɔ̃ si bɛi í nɛ dɔ̃ɔnɛɛi ku ce.
2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ
laakaɛ, nɔ à beeɛ bii í jɛ amanɛ í nɛ kpãa ku
kɔsi aboɛ.
3 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si ideu bɛ, wooda
yoomai Moizi í kɔ nŋɛ wo.
4 Ŋɔi à ni, Moizi í ni, bii ì waa kɔsi aboɛ aa
ceaa tiai njɛ ku kɔ i bɛi i kɔsiɛ.
5 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, na idɔ ku le nŋɛi í jɔ̀
Moizi í kɔ nŋɛ bɛɛbɛ.
6 Amma hai sinte, waati iyi Ilaaɔ̃ í taka
andunya, í ce inɛmɔkɔi do inaabo.
7 Na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do
aboɛ a maa wɛɛ
8 nɔ aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã. Si bɛɛbɛ
a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à jɛ.
9 Na nŋu, amanɛ ku nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ̃
í tɔtɔɔ.
10 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi à bɔ kpasɛ̃ nɔ mɔcɔɛ
ŋau à waa beeɛ ide si ide akãu má.
11 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ
í so mmuɛ dulum nii í ce bi abo sinteu si na
iyi í jɔ̀ í ce sakara.
12 Bɛɛbɛ mɔi bii inaabo í kɔ mɔkɔɛ nɔ í so
mɔkɔ titɔ̃ í ce sakarai.

Jesu í weea ama keeke ŋa
(Cɔ Matie 19:13-15; Luku 18:15-17)

13 Ŋɔi inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa à naaa
Jesu wa ku lu ŋa. Amma mɔcɔɛ ŋau à waa
lasi inɛ ŋa iyi à naaò ŋa wa.
14 Iyi Jesu í yɛ mii iyi à waa ceu, ŋɔi idɔɛ
í kɔ̃, í sɔ̃ ŋa í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi tom, i
maà ganji ŋa. Domi Ilaaɔ̃ í jɛ ilaalui inɛ ŋa iyi
à jɔ ŋa.
15 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ bɛi
ama keeke, Ilaaɔ̃ kaa jɛ ilaalui lafɛ̃ɛ pai.
16 Ŋɔi í so amu ŋau si ikpaɛ í lesi aŋa fei
awɔ, nɔ í wee nŋa.

Idei ilu fia gɔ
(Cɔ Matie 19:16-30; Luku 18:18-30)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa. Iyi wa nɛ, ŋɔi inɛ gɔ
í sɛi wa í naa í gulɛ si wajuɛ í ni, Mɛɛtu, awɔ
inɛ ncɛɛ, mii an ce n baò kuwɛɛ hai tã.
18 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa
kpem inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í jɛ ncɛɛ bii
kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
19 Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi
wooda í ni wee, maà kpa inɛ, maà ce sakara,
maà ce ile, maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo, maà takii
inɛ gɔ, jirima iyeò baaɛ.
20 Nɔ inɛɛu í ni, Mɛɛtu, ǹ wa n jirima iyi bɛ
fei tã hai keekem.
21 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛɛu do kubi nɔ í ni, í gbeɛ
mii akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei nɔ i kpɛ̃a ilu
are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida
lelei Aɔ̃. Si anyiɛ nɔ i naa i toom.
22 Ide iyi Jesu í fɔu kù dɔ̃a inɛɛu si. Nɔ si
bɛi í jɛ ilu amani nla nla ŋɔi í sinda wa nɛ do
inɔ ku fɔ.
23 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛ ŋa iyi à kaakoɛu nɔ í sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku
jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
24 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à biti do ide iyi Jesu í fɔu.
Nɔ Jesu í ni má, kpaasim ŋa, á gaabu hee ku
caa inɛ ku jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
25 Í faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi
ilu amani á jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
26 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à biti hee í caa nɔ à bee
njɛ à waa ni, bii bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba.
27 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa tii, nɔ í ni, bi amanɛ ŋai
kaa ce, amma bi Ilaaɔ̃ á ce, domi Ilaaɔ̃ ci ya
mɔngɔ ngɔgɔ.
28 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, wee, à jɔ̀ mii fei tã à
waa tooɛ.
29 Ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ
wa, walakɔ igbãɛ ŋa walakɔ ifɔɛ ŋa walakɔ
wecĩɛ ŋa, walakɔ iyeò baaɛ, walakɔ amaɛ ŋa,
walakɔ ikoɛ ŋa na irim do na laabaau jiidau,
30 baa hai si andunyau ihɛ̃ á ba mii ŋau bɛ
fei ikɔ cĩɔ. Á ba kpasɛ̃ ŋa, do igbã do ifɔ ŋa
do wecĩ ŋa, do iye ŋa, do amu ŋa, do iko ŋa,
nɔ si antaɛ á ba wahala mɔ má. Nɔ ala á ba
kuwɛɛ iyi ci ya tã.
31 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi,
nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi anyi ŋa nɔ inɛi anyi
ŋa mɔ aa na a jɛ inɛi waju ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Luku 18:31-34)

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à dasi kpãa má, nŋu
takaɛ wa cua nŋa. À waa bɔ Zeruzalɛmu. Ŋɔi
njo í mu mɔcɔɛ ŋau nɔ inɛ mmu ŋa iyi à waa
too anyi nŋau, zigi nŋa í da. Ŋɔi Jesu í nya
mɔcɔ maateeji ŋau ikã í lɔsi ku sõ ŋa mii iyi
á na ku ba nŋu.
33 Í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi
aa mu amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam. Si
anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa,
34 aa yaakom nɔ a tusim antɔ, aa tɛɛm
kpɔtɔɔ, nɔ a kpam. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jĩ má
hai si balɛ.

Kutɔɔi Zaaki do Zãa
(Cɔ Matie 20:20-28)

35 Ŋɔi Zaaki do Zãa, amai Zebedee ŋa, à bɔ
bi Jesu à sõɔ à ni, Mɛɛtu, à waa bi i ce nwa
mii iyi à waa tɔɔɛ.
36 Nɔ í bee ŋa í ni, mii ì bi n ce nŋɛ ŋa.
37 Ŋɔi à jɛaa à ni, waati iyi aa na i jɛ bomma
do amboe, jɔ̀ ka buba inɛ akã awɔ njɛɛ, inɛ
akã mɔ awɔ cangaɛ.
38 Nɔ Jesu í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm
ŋa mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò ijuukpã iyi an yɛ
ŋa? Zaka bɛi inɛ ŋa aa kpãm iju á caa. Aa jɛsi
aa ce nŋɛ dimiɛ ŋa?
39 Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ. Nɔ í sõ ŋa má í ni,
ntɔi, aa yɛ ijuukpã iyi an yɛ ŋa. Zaka bɛi inɛ
ŋa aa kpãm iju, bɛɛbɛi aa cea iŋɛ mɔ.
40 Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi aa
buba canga do njɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa
iyi à cea sɔɔluɛ, aŋai aa buba si.
41 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ
nŋa í kõò Zaaki do Zãa.
42 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í ni, iŋɛ mɔ ì mà ŋa si
andunyau ihẽ ilaalu ŋa à ya maa taa inɛ nŋa
ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo ŋa mɔ a maa nyisi
yiiko nŋa.
43 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi
wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce
nŋɛ icɛ.
44 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo
cua nŋɛ, nŋui á jɛ arui inɛ fei.
45 Bɛɛbɛ mɔi baa amu Amai Amanɛ n kù
naa inɛ ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa
icɛ, nɔ n na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si
dulum.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ iyi à ya kpe Baatimee í yɛ ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Luku 18:35-43)

46 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko
nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi à waa fitau
zamaa nla gɔ wa too ŋa. Wee fɛɛju woo bara
gɔ iyi à ya kpe Baatimee, amai Timee, wa
buba itĩ kpãa wa bara.
47 Iyi í gbɔ à ni Jesu inɛi Nazarɛtiui wa
lɔ, ŋɔi í wasi ku dõ anu wa ni, Jesu, tɔkui
Davidi, ce araarem.
48 Nɔ inɛ nkpɔ wa la siɛ à waa ni ku coko.
Amma bɛ́i à waa ni ku cokou, bɛɛbɛ mɔi í ya
dõ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce
araarem.
49 Ŋɔi Jesu í leekĩ í ni a kpoo wa. Nɔ à kpe
fɛɛjuu wa à sõɔ à ni, maà jɔ̀ inɔɛ ku fɔ, dede
wa. Jesu wa kpeɛ.
50 Ŋɔi fɛɛjuu í nyɔ kumbooɛ í dede gbakã í
koo bi Jesu.
51 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi
fɛɛjuu í jɛaa í ni, Mɛɛtu, ǹ bi n yɛ ilui.
52 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, koo. Naanɛɛ í faabaɛ.
Ŋɔi gbakã í yɔkɔ í yɛ ilu, nɔ í too Jesu si
isɛɛnɛɛu.

11

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Jesu do mɔcɔɛ ŋa à maai Zeruzalɛmu wa.
À wa tengii Bɛtifaze do Betani, nɔ à to Geetei
Olivie ŋau. Ŋɔi Jesu í bɛ mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa,
2 í sõ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ.
Bii ì lɔ iluu gbakã ŋa aa yɛ ama gbankɛlɛ gɔ
wa so bɛ iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu nɔ i naam
wa ihẽ ŋa.
3 Bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni, na mii í ce ì waa fũu
ŋa, i ni Lafẽɛi í nɛ bukaatae nɔ á sindo wa ihẽ
nsɛi.
4 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi inɛ ŋau à koo.
Nɔ à ba ama gbankɛlɛu wa so si andɛi ile gɔ
itĩ kpãa, ŋɔi à fũu wa.
5 Nɔ si inɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu inɛ gɔ ŋa à
bee ŋa à ni, mii ì waa ce bɛ ŋa. Bɛirei í ce ì
waa fũ ama gbankɛlɛu ŋa.
6 Ŋɔi à jɛ nŋa si bɛi Jesu í fɔu wo. Nɔ inɛ
ŋau à jɔ̀ à nɛò.
7 Ŋɔi à naaa Jesu ama gbankɛlɛu wa. Nɔ à
té si ibɔ nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antae í buba si.

8 Ŋɔi inɛ nkpɔ gɔ ŋa à tɛ jaaɛ nŋa ŋa si kpãa,
inɛ gɔ ŋa mɔ à da wua ŋa wa hai iko ŋa à waa
tɔɔ si kpãau.
9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu do inɛ ŋa iyi à
waa tooɛ fei à wasi ku dõ anu à waa ni, à waa
saabuɛ. Aõ Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa
do iriɛ *.
10 Ilaaõ ku weea bomma iyi wa naa. Ku
weea bommai Davidi, bala nwa. Ka saabu
Ilaaõ hee lele.
11 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu, í koo í lɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ. Ŋɔi í cɔ mii fei í
kaakoɛ. Iyi í yɛ idũ wa dũ ŋɔi í bɔ Betani do
mɔcɔ maateeji ŋau.

Jesu í ceekpe jɩ̃i ndii figi
(Cɔ Matie 21:18-19)

12 Iju kumáɛ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa nɛ hai
Betani ku ba a bɔ Zeruzalɛmu má. Ŋɔi ari wa
kpa Jesu.
13 Nɔ í hõnnɛ jɩ̃i ndii figi gɔ do wuaɛ ŋa. Ŋɔi
wa bɔ ku cɔ mà á ba siɛ iso. Amma iyi í to
kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai fei domi kù jɛ waatii
kusoi figi.
14 Ŋɔi í sõ jɩ̃i nɔu í ni, inɛ gɔ kaa jɛ isoɛ má
ajɔ kãma.
Nɔ mɔcɔɛ ŋau à gbɔ ideu.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ
(Cɔ Matie 21:12-17; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

15 Waati iyi à to Zeruzalɛmu Jesu í bɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ. Nɔ í lɔsi ku lele woo
ta iwò ŋa do woo ra iwo ŋa iyi à wa bɛ. Í fuka
fuka taabui woo kpaasi fia ŋa do kitãi woo ta
ankasiidi ŋa.
16 Kù jɛ inɛ kãma ku so aso gɔ si inɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ bɛ.
17 Ŋɔi í sinti ku kɔ inɛ ŋau si cio í ni, à kɔɔ
à ni, Ilaaõ í ni ilei nŋu ile bi ku tɔɔi inɛ feii á
jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ŋa.
18 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à gbɔ ideu bɛ, ŋɔi à
waa dɛ kpãa iyi aa kpaò Jesu, domi à waa ce
njoɛ si na iyi í jɔ̀ zamaau fei í biti do saabui
cioɛ.
19 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fita hai
inɔ iluu.

Idei Jesu do jɩ̃i ngbɛ
(Cɔ Matie 21:20-22)

20 Ŋɔi à waa lɔ daakɔ, nɔ à yɛ jɩ̃i ndii figiu í
gbɛ hee do icãɛ ŋa fei.
21 Wee Piɛɛ wa ye gigii mii ŋa iyi í tako
í ceu, ŋɔi í sõ Jesu í ni, Mɛɛtu, cɔ jɩ̃i iyi ì
ceekpeu í gbɛ.
22 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, i dasi Ilaaõ
naanɛ ŋa.
23 Ntɔ ntɔ, bii inɛ gɔ í sõ iri kutau ihɛ̃ í ni,
dede hai bɛ i koo i dasi tenku nɔ kù waa sika
sika si idɔɛ, bii í dasi naanɛ, bɛɛbɛ mɔi á ce.
24 Na iyi ihɛ̃i ǹ wa n sõ ŋɛ, mii iyi ì waa tɔɔ
si kutɔɔ nŋɛ fei, i dasi naanɛ iyi ì baa tã ŋa nɔ
bɛɛbɛ mɔi á ce nŋɛ.
25 Waati iyi ì dede ì leekɩ̃ ì waa bi i ce kutɔɔ
ŋa, bii ì nɛ ide gɔ do inɛ gɔ ŋa i kpa idei
kurara iyi í wa si gãmɛi iŋɛò ŋa titã ku ba Baa
nŋɛ mɔ iyi í wa lele ku kpa idei dulum du ŋɛ.
[
26 Amma bii iŋɛ taka nŋɛ i kù waa kpa idei
kurara iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ iyi í wa
lele kaa kpe idei kurara nŋɛ.]

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(Cɔ Matie 21:23-27; Luku 20:1-8)

27 Ŋɔi à nyi à bɔ Zeruzalɛmu má. Iyi Jesu
wa dabii si bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ ŋɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau à naa bi tɛɛ,
28 à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa ceu ihɛ̃, yooi í
naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do yiikoi yooi ì waa
cooò.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu mɔ an bee ŋɛ
ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ŋa, an sõ ŋɛ inɛ iyi í
nam yiiko ǹ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.
30 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa
inyi. Hai bi Ilaaõ de, ma hai bi amanɛ ŋa. I
jɛɛm ŋa.
31 Nɔ à busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka jɛaa.
Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni hai bi Ilaaõi, á bee wa
bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ.
32 Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ ŋai, to. Wee à
fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi zamaau,
domi zamaau fei í jɛsi iyi Zãa waliii kam
kam.
33 Ŋɔi í jɔ̀ à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu
mɔ í sõ ŋa í ni, to, debɛi amu mɔ, n kaa n sõ
ŋɛ yiikoi inɛ iyi ǹ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

* **11:9** à waa saabuɛ do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

12

Məndai gaanəəma laalə ŋa
(Cə Matie 21:33-46; Luku 20:9-19)

1 Si anyii nŋu, Jesu í ləsi ku sõ ŋa ide do
məndɑ. Í ni, inɛ gə í ce ikoɛ, í lə si jɨ̃i ndii
rezɛ̃ɛ ŋa nə í ce kaa í kaakoɛò. Nə í ce bi ku
fõ inyii isoɛ. Nə í cã tafa bii ku degbe ikou.
Ŋəi í so gaanəəma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa
logooɛ, í bɛi í bə ilu koo kpɛ bɛ.
2 Waati iyi jɨ̃i nəu í so í to ku ka ŋəi í bɛ
woo ce icɛ gə bi gaanəəma ŋau koo gba iyi í
jɛ ti nŋu wa.
3 Ŋəi à muu à cãa nə à leleɛ í nɛ awə ngbɛ.
4 Nə ilu ikou í bɛ woo ce icɛ mmu má bi tu
ŋa. Ŋəi à bu nŋu mə nə à cãa si iriɛ.
5 Nə í bɛ amanɛ mɛɛtasia nə à cãa à kpaa.
Bɛɛbɛi à cea inɛ nkpə má. À cã inɛ gə ŋa nə à
kpa inɛ gə ŋa mə.
6 Nsɛi í gbe ama abíi ilu ilɛu iyi í bi jiida
jiida. Nŋui í bɛ do ankãanyi í ni, aa jirima
amam.
7 Amma waati iyi amaɛu wa to, woo ce icɛ
ŋau à fə aŋa duusõə à waa ni, i cə inɛ iyi á na
ku jɛ tubuu. Ka kpaa nə tubuu ku baa ku jɛ
tu wa.
8 Ŋəi à muu à kpaa nə à soo à koo à nyəə do
alalai kaau.
9 Ŋəi Jesu í ni, to, bɛbɛi bɛirei ilu ikou
takaɛ á ce nŋa. Á koo ku kpa ŋai nə ku dɛ
inɛ mmu ŋa ku dasi ŋa ikou.
10 To, i kù cio kukəi idei Ilaaõu ŋa tengi bii
í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kəsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
11 Aõ Lafɛ̃ɛi í coo, nə í mu wa biti.
12 Iyi Jesu í fə bɛɛbɛ í tã ŋəi inɛ ngboi Zuifu
ŋau à waa dɛ Jesu ku mu, domi à mà na irii
aŋai í kpa məndau. Amma si bɛi à waa ce
njoi zamaau, ŋəi í jə̀ à jə̀ə à nɛ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cə Matie 22:15-22; Luku 20:20-26)

13 Ŋəi inɛ ngboi Zuifu ŋau à bɛ Farisi gə ŋa
do inɛi Herodu gə ŋa bi Jesu a koo a lea taai
ide.
14 Iyi à to bi tɛɛ nə à sõə à ni, Mɛɛtu, à mà iyi
ì ya fə ntə. Bɛɛbɛ məi i kù waa ce njoi inɛ gə,
domi i ci ya cə ijui amanɛ ŋa, amma ì waa kə
inɛ ŋa si idei Ilaaõ do ntə. Í sɨ̃a ka sãa ilaalu
Sezaa fiai lɛmpoo? Mà ka maà sãa.
15 Amma Jesu í mà muafiti nŋa, nə í ni,
bɛirei í ce ì waa leem taai ide ŋa. I naam
kpɛkɛlɛ akã wa n cə ŋa.
16 Ŋəi à naa akã wa. Nə Jesu í bee ŋa í ni,
fotooi yooi í wa si kpɛkɛlɛu ihɛ̃ nə irii yooi à
kə si. Ŋəi à jɛaa à ni, ti Sezaai.
17 Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, to, i sãa Sezaa iyi í jɛ
tɛɛ ŋa. Nə i sãa Ilaaõ mə iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Ŋəi inɛ
ŋa à biti ntə ntə do yaase bɛi í fə̀ ide.

Idei kujɨ̃i iku ŋa
(Cə Matie 22:23-33; Luku 20:27-40)

18 Ŋəi Sadusi gə ŋa à naa bi Jesu. Aŋai à ya
maa ni iku ŋa a kaa jɨ̃. Iyi à to wa bi Jesu ŋəi
à beeɛ à ni,
19 Mɛɛtu, tako wo Moizi í kə̀ nwa í ni, bii
inɛ gə í ku í jə̀ aboɛ, nə nŋu do aboɛu a kù nɛ
ama, ifəɛ ku so jaaõu ku ba ku bía igbãɛ ama.
20 Wee, inɛ mɛɛje gə ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai
baa akã. Igbã nŋa í so abo nə í ku, nŋu do
aboɛ a kù nɛ ama.
21 Ŋəi inɛ minjisiau í so jaaõu nə nŋu mə
í ku, kù ba ama. Ŋəi inɛ mɛɛtasiau mə í ce
bɛɛbɛ má.
22 Nə aŋa mɛɛje iyi à so abou fei à kú, baa
inɛ akã nŋa kù ba ama. Si anyi nŋa, ŋəi abou
mə í na í ku.
23 To, ajə iyi iku ŋa aa na a jɨ̃, aboi yoo nŋai
á jɛ, si bɛi aŋa mɛɛjeu fei à soo aboi.
24 Ŋəi Jesu í jɛ nŋa í ni, ì waa rara ŋai si na
iyi í jə̀ i kù mà gbugbãi Ilaaõ ŋa hee ma jɛ mii
iyi kukəi ideɛ wa fə.
25 Ntə ntə, si waati iyi iku ŋa aa na a jɨ̃,
waati bɛɛbɛ inɛməkə do inaabo ŋa a kaa so
njɛ má, amma aa yɛi bɛi amaleka ŋa.
26 Iyi í jɛ ti idei kujɨ̃i iku ŋa, Moizi í kə si
tiaɛ tengi bii wa fə idei ama jɨ̃i nəu. Tengi
bɛi Ilaaõ í sõə ide gə. Í ni nŋu Aõ Lafɛ̃ɛi
Aburahamui, do ti Izaaki, do ti Zakəbu. I kù
cio ideu bɛ ŋa?
27 Bii Ilaaõ í ni nŋu í jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ gə ŋa iyi à
kú, iyi bɛ wa nyisi iyi inɛ ŋau à wɛɛ baa bii à
ku. Ntə ntə, Ilaaõ kù jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa, Lafɛ̃ɛi
inɛ ŋa iyi à wɛɛi. Debɛi i kù yɛ iyi ì wa si
kurara nla nla ŋa?

Wooda iyi í re
(Cə Matie 22:34-40; Luku 10:25-28)

28 Ŋəi inɛ akãi woo kə inɛ ŋa si wooda ŋau í
gbə à waa ce kakəəu. Í yɛ iyi Jesu í jɛa Sadusi
ŋau í ce ncɛɛ. Ŋəi í bə bi Jesu í beeɛ í ni, si
wooda ŋau fei yoomai í re.

29 Ɲɔi Jesu í jɛaa í ni, wooda iyi í reu wee.
I de itĩ i gbɔ, iɲɛ inɛi Izirɛli ɲa. Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ
nwa, nɲu akãi í jɛ Lafɛ̃ɛ.
30 Bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do lasabuɛ fei,
do gbugbãɛ fei.
31 Minjisiau wee. Bi inɛ mmu ɲa bɛi ì bi
araɛ. Wooda gɔ kù wɛɛ iyi í re bɛɛbɛ má.
32 Ɲɔi woo kɔ inɛ ɲa si woodau í sɔ̃ Jesu í
ni, í sĩa Mɛɛtu. Ide iyi ì fɔu ntɔi. Ilaaɔ̃ akãi í
wɛɛ, nɔ Lafɛ̃ɛ gɔ kù wɛɛ má bii kù jɛ nɲu akãu.
33 Amanɛ ku bi Ilaaɔ̃ do idɔɛ fei, do lasabuɛ
fei, do gbugbãɛ fei, nɔ ku bi inɛ ɲa bɛi í bi
araɛ, inɛ nɲu bɛi í sĩa í re kuwee iyi à ya jo si
ina fei sãa sãa do kuwee ɲa iyi à gbe fei.
34 Iyi Jesu í yɛ í jɛ do lasabu jiida, ɲɔi í sɔ̃ɔ
í ni, í gbe keeke i jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
Si anyii nɲu, inɛ kãma kù jɛ ku bee Jesu
ide gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Luku 20:41-44)

35 Si anyii nɲu, Jesu í wasi ku kɔa inɛ ɲa
si cio inɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í bee ɲa í
ni, bɛirei í ce woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau à
ni inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau tɔkui ilaalu Davidii.
36 Davidi takaɛ í fɔ do gbugbãi Hundei
Ilaaɔ̃ í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm,
Hee n ce mbɛɛɛ ɲa bi ku lesi isɛɛ.
37 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi takaɛ wa
kpoo Lafɛ̃ɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.

I mu ara nɲɛ do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa
(Cɔ Matie 23:1-36; Luku 20:45-47)

Nɔ zamaa nkpɔ gɔ wa gbɔ idei Jesu do inɔ
didɔ̃.
38 Wa sɔ̃ ɲa si cioɛu wa ni, i mu ara nɲɛ do
woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau, aɲa iyi à ya bi a
maa dabii do jaba ɲau nɔ à bi inɛ ɲa a ya ce
aɲa fɔɔ do jirima si bantuma.
39 À ci ya bi kaa kitãi inɛ ngbo ɲa ile bi ku
ce kutɔtɔɔ, do inya sinte bi ku ce jingau ɲa.
40 À ya takii jaaɔ̃ ɲa a gba mii ndu ɲa ɲa
fei, nɔ à ya maa ce kutɔɔ sisɔ ku ba a yɛ ɲa
nɲu akã. Na ɲɔi í jɔ̀ ijuukpã nɲa á la ku caa.

Idei fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Luku 21:1-4)

41 Ɲɔi Jesu í koo í buba kɔkɔi kpakoi
kɔlɛtiu wa cɔ bɛi inɛ ɲa à waa dasi fia. Ilu fia
gɔ ɲa à dasi fia nkpɔ.
42 Ɲɔi jaaɔ̃ ilu are gɔ mɔ í naa, ɲɔi í dasi
kpɛkɛlɛ keeke minji gɔ ɲa iyi kù re baa dala.
43 Ɲɔi Jesu í kpe mɔcɔɛ ɲau í sɔ̃ ɲa í ni, ntɔ
ntɔ, jaaɔ̃ ilu areu í dasi fia si kpakoi kɔlɛtiu
ihɛ̃ í re inɛ fei,
44 domi aɲa fei, iyi í lesi antai fia nɲa ɲai
à dasi, amma abou baa do iyi í jɛ ilu are, í
dasii andi iyi í nɛ fei, nkãma kù gbea iyi á
maa wɛɛò má.

13

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ɲɔi Jesu wa fita wa hai bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ nɔ mɔcɔ akãɛ gɔ í ni, Mɛɛtu, cɔ bɛi kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u ihɛ̃ í la nɔ à maa do kuta kusĩa ɲa.
2 Ɲɔi Jesu í ni, ì waa yɛ ile nla ɲau ihɛ̃?
Kuta baa akã kaa na ku maa lesi njɛ bɛ má,
aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Luku 21:7-19)

3 Ɲɔi Jesu í koo í buba si iri kutai Olivieu
wa cɔ ikpa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Ɲɔi Piɛɛ do Zaaki do
Zãa do Anderee à wa bi Jesu aɲa nɲa. Ɲɔi à
beeɛ à ni,
4 sɔ̃ wa waati iyi mii nɔu bɛ á ce. Nyinda
yoomai aa ka yɛ ka ba ka mà iyi waatiu í to.
5 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, i ce laakai ɲa inɛ gɔ
ku maà na ku dĩ iju nɲɛ,
6 domi inɛ ɲa iyi aa na a maa naa akã akã
a maa ni aɲai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ.
Aa dĩ ijui inɛ nkpɔ.
7 Bii ì gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ ɲa do baaui
igũ ɲa hee jĩijĩ i maà jɔ̀ idɔ nɲɛ ku dede, domi
í gbe mii ɲau bɛ fei ku cei. Amma kù nɔ kù
jɛ waatii ankãanyiu bɛ titã.
8 Dimi gɔ ɲa aa ya na a maa ja do dimi
mmu ɲa, nɔ ilaalu gɔ ɲa mɔ aa maa ja do
ilaalu mmu ɲa. Nɔ ilɛ á yaya si ilu gɔ ɲa, nɔ
ari á ce. Nɲu bɛ á yɛi bɛi ara kuro sintei bãasĩ
ku bɛi ku bí.
9 Amma inɛ taka nɲɛ i ce laakai. Aa na a
mu ɲɛ a koo a na woo kiiti ɲa, nɔ a tɛ nɲɛ
kpɔtɔɔ ile bi kutɔtɔɔ ɲa. Nɔ aa bɔò ɲɛ bi ilaalu
ɲa do bi ilu ilɛ ɲa na irim ku ba i jɛ nɲa sɛɛda
ɲa.
10 Amma í gbe a waazoa inɛ ɲa laabaau
jiidai Ilaaɔ̃ si dimi fei waatii ankãanyiu ku
bɛi ku to wa.
11 Waati iyi à mu ɲɛ à waa bɔ ku na woo
ce kiiti ɲau, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ ɲa,

amma bii awaatiu í to i fɔ ide iyi í naa nŋɛ si idɔ. Nɔ ide ŋa iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ ide nŋɛ, Hundei Ilaaɔ̃i á fɔɔ.
12 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ igbã nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si baa nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa.
13 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim. Amma inɛ iyi í temua hee kɔɔ á ba faaba.

Faajii ide laalɔ iyi í ya bɛjɛ mii ŋa
(Cɔ Matie 24:15-28; Luku 21:20-24)

14 Nɔ Jesu í ni má, aa yɛ mii laalɔ iyi wa bɛjɛ mii ŋa tengi bii kù jɔ ku wa ŋa. Inɛ iyi wa cio idei mii laalɔu ku ce laakai ku gbɔɔ sãa sãa. Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋau.
15 Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ilɛ ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.
16 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ̃ koo so kumbooɛ má.
17 Waatii bɛɛbɛ wahalai bãasĩ ŋa do ayawo ŋa á caa mɔm.
18 I ce kutɔɔ ŋa ku ba ide sãmiu bɛ ku maà jɛ si sukui tũtũ.
19 Ntɔ ntɔ, ajɔ nŋu wahala nla nlai á naa iyi a kù yɛ dimiɛ hai sinte waati iyi Ilaaɔ̃ í taka andunya hee ku baa nsɛi. Nɔ a kaa ka yɛ dimiɛ má hee do ajɔ fei.
20 Nɔ bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ kù jilɛ si nŋu ku kaye kukpɔi ajɔu wo inɛ gɔ kaa wɛɛ má. Amma í kayeɛ na irii inɛ ŋa iyi í cicau.
21 Waati bɛɛbɛ bii inɛ gɔ í sɔ̃ ŋɛ í ni, i cɔ, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau í wa ihɛ̃, walakɔ inɛ mmu gɔ ku ni í wa ihɔ̃, i maà dasi lafɛ̃ɛ naanɛ.
22 Inɛ gɔ ŋa aa na a naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau walakɔ a ni aŋai à jɛ walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ŋa ku ba a dĩ hee do ijui inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicau bii aa yɔkɔ.
23 To, iŋɛ, i máa ce laakai ŋa. Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ fei ndɛɛ do njuma.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Luku 21:25-28)

24 Amma si ajɔ nŋu si anyii wahalau, inunu á kuku inya, cukpa mɔ kaa má inya má,
25 andaiya ŋa aa cuku wa hai lele, nɔ gbugbãi lele ŋa a yaya.
26 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa aa yɛ amu Amai Amanɛ, ǹ wa n naa si kudũi ijĩ do gbugbã nla gɔ do amboe.
27 Si anyii nŋu, an bɛ amaleka ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa bɔ bii fei a tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ǹ cicau. Aa tɔtɔɔ ŋa si andunyau fei.

Yaase iyi jĩi ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Luku 21:29-33)

28 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu wua kpɔtɔɔ ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
29 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má, ajɔu í maai wa mɔm.
30 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
31 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa kaa tã pai.

Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà ajɔ iyi mii ŋau á ce
(Cɔ Matie 24:36-44)

32 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà waatiu hee ma jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ̃ Baaba nŋu akã.
33 I ce laakai ŋa, i ya maa cɔ kpãa nɔ i ya ce kutɔɔ ŋa si na iyi í jɔ̀ i kù mà waati iyi ajɔu á to wa ŋa.
34 Á yɛi bɛi inɛ iyi wa bɔ ilu nɔ í jɔ̀a woo ce icɛɛ ŋa kpasɛ̃ɛ í na inɛ fei icɛɛ, nɔ í sɔ̃ woo degbe andɛ koofau ku maa cɔ kpasɛ̃u.
35 Si na iyi í jɔ̀ i kù mà ŋa ma alɛi ilu kpasɛ̃u á na ku to wa walakɔ idũ laja, walakɔ waatii kukɔi jɛɛ, walakɔ daadaakɔ, na nŋu, i máa cɔ kpãa ŋa,
36 ku ba ku maà naa ku ba ŋɛ ì waa sĩ njoo ŋa, nɔ ku maà naa ku boe ŋɛ.
37 Ide iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛu ihɛ̃, nŋu mɔi ǹ wa n sɔ̃ inɛ fei. I máa cɔ kpãa ŋa.

14

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Si afei ajɔ minji jingaui Iku ku kua do ti Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee á to wa. Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a mu Jesu do bisi a kpaa.
2 Amma à waa ni, kù sĩa ku jɛ si ajɔi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare
(Cɔ Matie 26:6-13; Zãa 12:1-8)

3 Jesu í wa Betani kpasẽi Simɔɔ iyi í tako í ce bõɔi dintɛu, ŋɔi abo gɔ í lɔ wa bi tɛɛ waati iyi à waa jɛ. Wa mu ama caka ku sĩa gɔ iyi à ce do abatii, iyi í nɛ tulare ku nɛ fia iyi à ce do ikpoi naadi. Tulareu í bɛi í caada. Ŋɔi í lɛgɛ ama cakau nɔ í fãsi tulareu si irii Jesu.

4 Nɔ inɛ gɔ ŋa à wa bɛ. À sõ njɛ do idɔɔkõ à waa ni, na mii í ce abou ihẽ í koo í ce asɔɔi tulareu ihẽ.

5 Aa ka taai wo zakai fiai icɛi adõ akã nɔ ka mua ilu are ŋa. Ŋɔi à waa la si abou do kugaabu.

6 Amma Jesu í ni, i jɔ̀ abou. Na mii í ce ì waa yɛ taaleɛ ŋa. Mii jiidai í ceem bɛ.

7 Ntɔ ntɔ, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ waati kãma fei, nɔ waati iyi ì bi fei aa yɔkɔ i ce nŋa jiida ŋa, amma amu n kaa n na n wɛɛ do iŋɛ hee do ajɔ fei.

8 Abou í ce andi gbugbãɛ iyi á yɔkɔ mbɛ, í fãsi aram tulare do njuuma béi à ya fãsi arai iku ŋa a bɛi a si ŋa.

9 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunya fei, aa sisi ide iyi abou ihẽ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Matie 26:14-16; Luku 22:3-6)

10 Ŋɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau í ni nŋu á da nŋa Jesu si awɔ.

11 Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi inɔ nŋa í dõ nɔ à ni aŋa aa muaa fia. Ŋɔi Zudasi wa dɛ kpãa béi á ce ku zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 26:17-25; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

12 Si ajɔ sintei jingaui Pẽɛ hai nɛ lefeeu, si waati iyi inɛ ŋa à ya saka angudãi jingaui Iku ku kua a ceò kuwee, ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ ijɛi jingauu.

13 Ŋɔi í bɛ amanɛ minji si inɔi mɔcɔɛ ŋau í sõ ŋa í ni, i bɔ inɔ ilu, aa yɛ mɔkɔ gɔ wa so inyi jɔlɔ. I tooɛ.

14 Mɔkɔu á koo ku lɔ kpasẽ gɔ. Kpasẽ bii á lɔu, i koo i sõ ilu kpasẽu i ni ŋa, Mɛɛtu í ni ka beeɛ ile bii nŋu á jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔi nŋu ŋa.

15 Mɔkɔu á bɔò ŋɛ si antai ile ku kpɛkɛ gɔ nɔ á nyisi ŋɛ ilaawa nla gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ tã. Bɛi aa ce nwa sɔɔlui jingauu ŋa.

16 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à dasi kpãa à nɛ. Iyi à to inɔ iluu nɔ à yɛ ideu í ce bɛi Jesu í sõ ŋau, ŋɔi à ce ijɛi jingauu bɛ.

17 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi Jesu í to wa do mɔcɔ maateeji ŋau.

18 Waati iyi à waa jɛ ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ akã nŋɛ iyi awɔò à waa jɛ, nŋui á zambam.

19 Ŋɔi inɔi aŋa fei í fɔ, nɔ à wasi ku beeɛ akã akã à waa ni, isa kù jɛ amu ya.

20 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si inɔi iŋɛ maateejiu, inɛ akã nŋɛ á gũsi pẽɛ si inɔ jɛɛ awɔò ajɔ. Lafẽɛi á zambam.

21 Do ntɔ amu Amai Amanɛ an ku si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ. Amma inɛ iyi á zambam á yɛ ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii í jɛ a kù búu mɔm wo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Matie 26:26-30; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-25)

22 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu í so pẽɛ í saabu Ilaaõ titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau í ni, i gba ŋa. Iyi ihẽi í jɛ aram.

23 Ŋɔi í so kɔɔfu má si bii à dasi vẽɛ í saabu Ilaaõ nɔ í na ŋa aŋa fei à mɔ.

24 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, iyi ihẽi í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ nyindai akabuu iyi Ilaaõ í dĩ do amanɛ ŋa. An nikãɛ na irii dulum dii inɛ nkpɔ.

25 Ntɔ ntɔ, n kaa n mɔ atẽ vẽɛ má í gbe hee ajɔ iyi an mɔ vẽɛ titõ si andunya titõi Ilaaõ.

26 Si anyiɛ à kõ iri ŋa nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivie ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni kù mà nŋu
(Cɔ Matie 26:31-35; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

27 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, iŋɛ fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaaõ í fɔ si kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi á ce. Í ni nŋu á kpa woo degbeu nɔ angudã ŋau a fangaa bii fei.

28 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ n cua nŋɛ n bɔ ilɛi Galilee.

29 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai.

30 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, ntɔ ntɔ, nnyi, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ isɛ gbeeji, aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.

31 Amma bɛ́i Jesu wa fɔ, bɛɛbɛ mɔi Piɛɛ í ya
fɔ hee lele ku ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii í jɛ
an ku do awɔ ajɔi. Ŋɔi aŋa fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Matie 26:36-46; Luku 22:39-46)

32 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ inya gɔ iyi à
ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sõ ŋa í ni,
i buba ihɛ̃ titã ŋa n koo n ce kutɔɔ wa.
33 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do Zaaki do Zãa à bɔ waju.
Nɔ njo í muu hee araɛ fei í rɔ.
34 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɔ ku fɔ í naa sim nla nla
hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ̃, i wɔ njoo ŋa.
35 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í bɔ waju keeke í koo
í sɛɛbata ilɛ wa ce kutɔɔ, bii á ce, wahalau ku
jĩò nŋu.
36 Wa ni, Baam, aa yɔkɔ i ce mii fei. Jɔ̀
wahalau ihɛ̃ ku jĩim. Amma do nŋu fei, ku
maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.
37 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi mɔcɔ mɛɛta ŋau í
ba ŋa à waa sĩ njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, Simɔɔ,
ì waa sĩ njooi? Debɛi, i kù yɔkɔ i kù wɔ njoo
baa lɛɛu akã?
38 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ ŋa ku ba
i maà dasi kulɛlɛi inɛ ŋa. Idɔi amanɛ í bi,
amma araɛ í kua gbugbãɛ.
39 Ŋɔi í nyi má í koo í ce kutɔɔ si ide akãu.
40 Iyi í nyi wa bi tu ŋa má, nɔ í ba ŋa à waa
sĩ njoo má, domi njoo wa kpa ŋa. Iyi í jĩ ŋa
nɔ a kù mà bɛi aa sõɔ má.
41 Ŋɔi í nyi í koo í ce kutɔɔ má nɔ í baa bi tu
ŋa isɛ gbɛɛtasiaɛ í bee ŋa í ni, ì sũ ì waa sĩmi
ŋai hee nsɛi? Í to bɛɛbɛ. Wee, awaatiu í to tã,
iyi aa mu amu Amai Amanɛ, á daa ilu dulum
ŋa si awɔ.
42 Wee, inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede
ka kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

43 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ, gbakã ŋɔi Zudasi,
inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau, í to wa. Zamaa
nla gɔ wa tooɛ wa à waa mu taakuba ŋa do
golo ŋa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋaui
à bɛ ŋa wa.
44 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nŋu ku zamba
Jesuu, í sõ inɛ ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í
ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ, lafɛ̃ɛ mbɛ. I
muu dim dim i nɛɛ ŋa.
45 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛ si Jesu
í ni, Mɛɛtu. Ŋɔi í baabaɛ.
46 Ŋɔi inɛ ŋau à to Jesu awɔ à muu.
47 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔ ŋau í yɔ taakubaɛ í
cafe itĩi amaacɛi woo wee nlai Ilaaõu í buu.
48 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, amui ì naa ku mu
ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo ce ile?
49 Ǹ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei n maa n kɔ inɛ
ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaõ, nɔ i kù mum ŋa. Amma
nŋu ŋau bɛ fei í ce ku ba kukɔi idei Ilaaõ ku
kõ.
50 Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.
51 Ŋɔi ama awaasũ gɔ mɔ wa too Jesu, wa
kpaka acɔ. Ŋɔi inɛ gɔ wa dɛ ku muu,
52 amma í sa basĩ í jɔ̀ acɔu.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Matie 26:57-68; Luku 22:54-44, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

53 Ŋɔi à bɔò Jesu bi woo wee nlai Ilaaõu.
Tengi bɛi inɛ ngboi woo wee ŋau do inɛ
ngbo ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à
tɔtɔɔ.
54 Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa too Jesu wa do
anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛ̃i woo wee
nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo degbe andɛ koofa
ŋau, wa nyia kɔkɔi ina.
55 Waati nŋu inɛ ngboi woo wee ŋa do
igbɛi woo kiiti ŋau fei à waa dɛ ide gɔ iyi aa
yɛò taalei Jesu a ba a kpaa. Amma a kù ba.
56 Inɛ nkpɔ í wasi ku máa ide, amma ide
nŋa kù waa so njɛ.
57 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à dede à máa ide à ni,
58 à gbɔ iyi í ni nŋu á lɛgɛ kpasɛ̃i Ilaaõu nɔ si
afei ajɔ mɛɛta nŋu á be ku ma mmuɛ iyi kaa
jɛ do awɔi amanɛ.
59 Amma baa si bɛ, ide nŋa kù so njɛ.
60 Ŋɔi woo wee nlau í dede í leekĩ si wajui
aŋa fei, nɔ í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ?
Ide mii inɛ ŋau ihɛ̃ à waa yɛò taaleɛ.
61 Amma Jesu wa cokoɛ, kù fɔ ide gɔ. Ŋɔi
woo wee nlau í beeɛ má í ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi
Ilaaõ í cica, Amai Ilaaõ?
62 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui. Nɔ aa yɛ ŋa
amu Amai Amanɛ ǹ wa n buba si awɔ njɛi
Ilaaõ ilu gbugbã fei. Nɔ ajɔ akã aa na i yɛm
ŋa ǹ wa n naa si kudũi ijĩ má.
63 Ŋɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò
idɔɔkõɛ. Nɔ í ni, a kù waa dɛ siɛ ilu sɛɛda
kãma má.

64 Ì gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛirei ì yɛ a cea
mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa fei à yɛ taaleɛ à ni a kpaa.
65 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à wasi ku tusi Jesu antɔ
gbakã nɔ à bii ijuɛ à bɛi à waa daa kutu à beeɛ
à waa ni, awɔ walii, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ. Ŋɔi
sooge ŋau à mu Jesu à wasi ku sambalaɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:69-75; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

66 Waati iyi Piɛɛ í wa bantumai kpasẽu, ŋɔi
inɛ akãi ama inaabo woo ce icɛi woo wee
nlai Ilaaɔ̃u í naa bɛ.
67 Iyi í yɛ Piɛɛ wa nyia, ŋɔi í cɔɔ sẽɛ í ni, awɔ
mɔ, ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Nazarɛtiu.
68 Amma í jã í ni, n kù màa fɔ́, n kù gbɔ ide
iyi ì waa fɔ. Ŋɔi í fita í bɔ ikpa andɛ kabau.
Waati bɛɛbɛi jɛɛ wa kɔ.
69 Ŋɔi ama inaabo woo ce icɛu í yɔɔ bɛ má,
ŋɔi í wasi ku sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu wa ni,
inɛɛu ihẽ inɛ akã nŋai.
70 Ŋɔi Piɛɛ í jã má. Iyi í kpɛ keeke, ŋɔi inɛ
ŋa iyi à wa bɛu à sɔ̃ Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ, awɔu
inɛ akã nŋai, domi awɔ mɔ inɛi Galileei.
71 Ŋɔi Piɛɛ í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔ iyi
ì waa fãau bɛ ŋa.
72 Bɛ gbakã ajɛɛ í kɔ isɛ gbeejisiaɛ. Ŋɔi Piɛɛ
í ye gigii ide iyi Jesu í sɔ̃ɔu wo í ni, hee ajɛɛ
ku maa kɔ isɛ gbeeji aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù
màm. Ŋɔi Piɛɛ í lɔsi ku kpata.

15

À bɔò Jesu si wajui Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Luku 23:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau do inɛ ngbo ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau do inɛ ŋa iyi à gbe si igbɛi woo
kiiti ŋau fei à tɔtɔɔ à wũa ideu ajɔ. Nɔ à dĩ
Jesu à koo à daa Pilati si awɔ.
2 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu
ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
3 Ŋɔi inɛ ngboi woo wee ŋau à má Jesu ide
ikã ikã fei.
4 Ŋɔi Pilati í beeɛ má í ni, i kù waa fɔ ide
gɔ? I kù gbɔ bɛi à waa niɛ?
5 Amma Jesu kù jɛ ide kãma má hee biti í
mu Pilati.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-26; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

6 Wee si jingaui Iku ku kua fei Pilati í ya jɔ̀
inɛi piisɔ̃ɔ akã iyi zamaa í bii.
7 Wee inɛ gɔ í wa ile piisɔ̃ɔ bɛ do kpaasiɛ
ŋa si na iyi í jɔ̀ à kpa inɛ gɔ si waatii ide ku kɔ
nŋa. Iriɛi Barabasi.
8 Ŋɔi zamaau í bɔ bi Pilati à waa tɔɔɛ ku cea
aŋa bɛi í ya ce nŋa adɔ̃ fei si jingauu.
9 Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, ì bi n jɔ̀ nŋɛ ilaalui
Zuifu ŋau ŋa?
10 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa mà sãa sãa iyi
na igui í jɔ̀ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à
daa nŋu Jesu si awɔ.
11 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à
wasi ku mante zamaau à ni a sɔ̃ Pilati ku nya
nŋa Barabasi.
12 Nɔ Pilati í bee ŋa má í ni, to, bɛirei ì bi n
cea inɛ iyi ì ya maa kpe ilaalui Zuifu ŋau.
13 Ŋɔi à dɔ̃ anu à ni, kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
14 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bɛi
í ce. Amma bɛ́i Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau à ya dɔ̃ anu hee lele a ni, kpakpaɛ si jĩi
ku gaau.
15 Si na iyi í jɔ̀ Pilati í bi ku ce iyi á dɔ̃a
zamaau si, nŋui í jɔ̀ í nya nŋa Barabasi nɔ í
mu Jesu í jɔ̀ à tɛaa kpɔtɔɔ. Si anyiɛ, nɔ í daa
sooge ŋa si awɔ a koo a kpakpaɛ si jĩi ku gaau.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Matie 27:27-31; Zãa 19:2-3)

16 Ŋɔi sooge ŋau à gbã Jesu à bɔòɛ kabai
ilaalu, nɔ à tɔtɔɔ sooge ŋa iyi à gbe ŋau fei
bɛ.
17 Ŋɔi à daa Jesu si ibɔ nkpa sisɔ gɔ, nɔ à ba
fulai agũ à daa si iriɛ.
18 Ŋɔi à yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu
ŋa.
19 Ŋɔi à ya maa cãa kpokpoo si iriɛ, a maa
tusiɛ antɔ, nɔ à waa gulɛa à waa sɛɛbata si
wajuɛ.
20 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à nyaa ibɔ nkpau à
bɛi à daa si ibɔɛ, nɔ à bɔòɛ waduude à koo à
kpakpaɛ si jĩi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jĩi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Luku 23:26-43; Zãa 19:17-27)

21 Wee inɛi Sirɛni gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ wa
baa hai iko, nɔ í to wa bɛ. Baai Alesandu
do Rufusui. Iyi í to wa nɔ sooge ŋau à muu
do gbugbã à kãa jĩi ku gaau bii aa kpakpa si
Jesuu.

22 Ŋɔi à bɔò nŋu do Jesu si inya gɔ iyi à ya
kpe Gɔɔgɔta, waatɔ inya iyi í jɔ kokoi iri.
23 Nɔ à ná Jesu atẽ vẽɛ iyi à yɔgɛɛ do iwɔ iyi
à ya kpe miru, amma í kɔ ku mɔɔ.
24 Ŋɔi à kpakpaɛ si j̈ii nɔu. Si anyiɛ sooge
ŋau à ta kpasa si j̈ĩnɛɛ ŋa a ba a yɛ iyi inɛ fei
á ba. Bɛɛbɛi à ce ikpẽi jaaɛɛ ŋau.
25 Daakɔ zakai bɛi isɔ mɛɛsãi à kpakpaɛ si
j̈ii nɔu.
26 Ŋɔi à kɔ kuraraɛ si j̈ii gɔ à masi j̈ii bii à
kpakpaɛu, à ni ilaalui Zuifu ŋa.
27 Ŋɔi à kpakpa ile minji gɔ ŋa bɛ má,
inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ
cangaɛ. [
28 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í kõ iyi í ni, à
dooaɛ si inɛ laalɔ ŋa.]
29 Woo lɔ ŋa à ya maa gugbã iri a buu a maa
ni, ahã, kù jɛ awɔi ì ni aa lɛgɛ kpasẽi Ilaaɔ̃u nɔ
i maa ma si afei ajɔ mɛɛta?
30 To, faaba araɛ bɛ, kita hai si antai j̈ii ku
gaauu.
31 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à waa yaakoɛ.
À sõ njɛ à waa ni, í faaba inɛ gɔ ŋa amma kaa
yɔkɔ ku faaba araɛ.
32 Bɛbɛi, nŋu Kirisi ilaalui Izirɛliu ku kita
wa hai si j̈ii nɔu ku ba ka yɔɔ, nɔ ka dasiɛ
naanɛ. Bɛɛbɛ mɔi, inɛ ŋa iyi à kpakpa do Jesu
ajɔ́u à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-56; Luku 23:44-49; Zãa 19:28-30)

33 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í
koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
34 Ŋɔi si isɔ mɛɛtau Jesu í dõ anu hee lele
í ni, Eloi, Eloi, lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ̃,
Ilaaɔ̃, na mii í ce ì fũsim awɔ.
35 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu. Nɔ
à ni, i gbɔ, wa kpe Elii.
36 Ŋɔi inɛ akã nŋa í sɛi í koo í d̈ĩ kanya si
golo gɔ í sɔsi inyiikã í bɛi í naa í toa Jesu ku
cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ, nɔ í ni, ka leek̈ĩ, ka cɔ ma Elii á naa
ku kitaɛ hai si j̈ii ku gaauu.
37 Ŋɔi Jesu í dõ anu hee lele í bɛi í ku.
38 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui Zeruzalɛmu,
ridoo iyi í wa kpasẽi Ilaaɔ̃u í ga í kpẽ minji
hai lele hee ku bɔ ilɛ.
39 Inɛ ngboi sooge ŋa iyi í wa wajui Jesu
í yɛ yaase bɛi í ce í bɛi í ku, nɔ í ni, ntɔ ntɔ,
inɛɛu ihẽ Amai Ilaaɔ̃i.
40 Ŋɔi inaabo gɔ ŋa mɔ à wa bɛ à waa cɔ ilu
wa hai j̈ĩij̈ĩ. Si inɔ nŋa Maari inɛi Madalau í
wa bɛ do Salomee do Maari, iyei Zozee do
Zaaki iyi í jɛ ama awaasũu.
41 Wee hai tako, waati iyi Jesu í wa ilɛi
Galilee, aŋai à tooɛ à ya maa cea icɛ. Nɔ
inaabo nkpɔ gɔ ŋa mɔ à wa bɛ, iyi aŋaò ŋa
à sì Jesu wa iyi wa naa Zeruzalɛmu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

42-43 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi Zozɛfu inɛi Arimateeu
í naa bɛ. Í bɛi í jɛ ilu bɛɛrɛ si inɔi Zuifu woo
kiiti ŋau, nɔ wa cɔ kpãa iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ
bomma. Wee ajɔi sɔɔlui jingaui. Iju kumáɛ
ajɔi kusĩmii á jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í bɔ bi
Pilati do wɔɔkɔ ku tɔɔɛ ikui Jesu.
44 Ŋɔi Pilati í biti do iyi í gbɔ à ni í kú tã.
Ŋɔi í kpe inɛ ngboi sooge ŋau í beeɛ ma Jesu
í kú í kpɛ.
45 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í sisiaa yaase bɛi
Jesu í kuò, ŋɔi í jɛsi Zozɛfu koo so ikuu.
46 Ŋɔi Zozɛfu í koo í ra acɔ fũfũ, nɔ í nya
ikui Jesu wa hai si j̈ii ku gaauu, í woo do
acɔu. Nɔ í suu si isai kuta gɔ iyi à gbe wo. Si
anyiɛ í bimbili kuta nla gɔ í d̈ĩò andɛi balɛu.
47 Ŋɔi Maari inɛi Madalau do Maari iyei
Zozee à yɛ bii à waa dasi ikui Jesuu.

16

Kuj̈ii Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-8; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmi í lɔ, ŋɔi Maari inɛi
Madalau do Salomee do Maari iyei Zaaki, à
ra tulare iyi aa koo a fãsi ikui Jesu.
2 Ŋɔi ajɔ amaazuma daadaakɔu abo ŋau à
bɔ bi balɛu,
3 ŋɔi à waa bee njɛ si kpãau à waa ni, yooi
á tale nwa kutau hai si andɛi balɛu ya.
4 À waa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ kutau í la í caa.
Amma iyi à cɔ waju à yɛ kutau í bimbili.
5 Ŋɔi à lɔ inɔ balɛu nɔ à yɛ awaasũ gɔ wa
buba do awɔ njɛ bɛ, wa dasi jaba fũfũ, nɔ njo
í mu ŋa jiida jiida.
6 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. Ǹ
mà iyi Jesu, inɛi Nazarɛtiui ì waa dɛdɛ ŋa, iyi
à kpakpa si j̈ii ku gaauu. Í j̈ĩ hai si balɛ, kù wa
ihẽ má. I cɔ tengi bii à dasiɛu wo.

7 Amma i koo bɛbɛi i koo i sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau
do Piɛɛ takaɛ i ni, á cua nŋɛ ku bɔ ilɛi Galilee.
Bɛi aa koo i yɔɔ ŋa si bɛi í sɔ̃ ŋɛ wo.
8 Ŋɔi à fita wa à sa hai bi balɛu do kuyaya
domi njo í mu ŋa ntɔ ntɔ. A kù nɔ a kù sɔ̃ inɛ
gɔ ideu na irii njo iyi í mu ŋau.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau araɛ
(Cɔ Matie 28:9-10; Zãa 20:11-18)

[
9 Iyi Jesu í jĩ hai si balɛ ajɔ amaazuma
daadaakɔu, bi Maari inɛi Madalaui í tako í
nyisi araɛ. Maariui Jesu í tako í lelea inɛi
inɔɔko mɛɛje wo.
10 Ŋɔi abou í koo í sɔ̃ kpaasiɛ ŋa laabaauu.
Aŋai à waa too Jesu wo nɔ à wɛɛò inɔ kufɔ à
wasi ku kpata.
11 Iyi í ni Jesu í jĩ má, nŋu í yɔɔ, a kù dasiɛ
naanɛ.

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ
(Cɔ Luku 24:13-35)

12 Si anyii nŋu, ŋɔi Jesu í tusɛ araɛ bi mɔcɔ
minjiɛ gɔ ŋa iyi à waa nɛ si kpãa, à waa bɔ
ilɛɛko. Amma í kpaasi araɛ si kuyɛ nŋa.
13 Ŋɔi inɛ ŋau à baa inɔ ilu nɔ à koo à sɔ̃ inɛ
bubu ŋau, amma kpaasi ŋau a kù dasi aŋa
mɔ naanɛ má.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

14 Si anyiɛ Jesu í koo í tusɛ araɛ bi mɔcɔ
maatakã ŋau bii à waa jɛ. Ŋɔi í gbagba si ŋa
na naanɛ hai dasi nŋa do idɔ kule nŋa, si na
iyi í jɔ̀ a kù jɛsi idei inɛ ŋa iyi à yɔɔ í jĩ hai si
balɛu.
15 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ si andunya fei, nɔ i
waazoa inɛ baa yooma fei laabaau jiidau ŋa.
16 Inɛ iyi í dasi naanɛ nɔ í jɔ̀ à dasiɛ inyi á
ba faaba, amma inɛ iyi kù dasi naanɛ, Ilaaõ á
yɛ taaleɛ ku kpãa iju.
17 I cɔ maamaake gɔ ŋa iyi woo dasim
naanɛ ŋa aa ce. Aa lele inɛi inɔɔko ŋa do
irim, nɔ aa fɔ ide do fee ŋa iyi i kù waa gbɔ
ŋa.
18 Aa mu njo ŋa do awɔ, nɔ baa bii à mɔ
kɔɔtẽ gɔ kaa ce nŋa ide kãma. Aa lesi bõɔ ŋa
awɔ nɔ a ba iri.

Jesu í nyi bi Ilaaõ má
(Cɔ Luku 24:50-53; IWB 1:9-11)

19 Iyi Lafẽɛ Jesu í sõ ŋa ideu í tã, ŋɔi à soo
lele í koo í buba si awɔ njɛi Ilaaõ.
20 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à waa waazoa inɛ ŋa
bii fei. Nɔ Lafẽɛ wa sobi ŋa si icɛu, í jɔ̀ à ya
maa ce maamaake ŋa ku ba inɛ ŋa a mà iyi
ide nŋa í jɛ ntɔ.]

Laabaau jiida iyi Luku í kɔ

Ide Sinte

1-4 Baakɔɔm Teofilu, ilu bɛɛrɛ nla, ɲ̀ wa n ceɛ fɔɔ.
Í sĩaam si n kɔɛ tiau ihẽ wa n sõɛ dee dee mii iyi í ce si anini nwa. Inɛ ŋa iyi à yɔɔ hai sinte, nɔ à baa à jɛ woo ce icɛi ideu, aŋai à sõ wa. Iyi inɛ ŋa à gbɔɔ, inɛ nkpɔ nkpɔi í ce kookaai ku ba a kɔɔ dee dee. Nɔ í sĩaam si amu mɔ n kɔɛ wa ku ba i mà kam kam iyi ide ŋa iyi à kɔɛ siu ntɔi, domi ɲ̀ wũa ideu fei hai sinteɛ.

Amaleka gɔ wa fɔ idei kubíi Zãa woo dasi inyi

5 Si waati iyi Herodu í jɛ ilaalui Zudee, woo weei Ilaaõ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Zakari. Si wuai woo weei Ilaaõ ŋa iyi í jɛ ti Abiai í wa. Aboɛi à ya kpe Elizabɛti. Si dimii Arõɔ iyi í jɛ woo wee nla sintei Ilaaõui í wa.
6 Aŋa minji fei à jɛ dee dee si wajui Ilaaõ nɔ à waa jirima woodai Lafẽɛ do ideɛ fei mam mam.
7 Amma a kù nɛ ama domi Elizabɛti gbɛndai, nɔ aŋa minji fei à gbo tã.
8 Ajɔ nŋu gɔ, Zakari wa ce icɛi kuweeɛ si wajui Ilaaõ domi si wuaɛi kuweeu í to si.
9 Wee, à ya ta kpasai ku ba a mà inɛ iyi á lɔ si kpasẽi Ilaaõ koo jo tulare. Ŋɔi ajɔ nŋu bɛ, kpasau í so Zakari, ŋɔi í jɔ̀ í lɔ inɔ ileu koo jo tulareu.
10 Nɔ zamaau fei wa ce kutɔɔ waduude si waati iyi wa jo tulareu.
11 Ŋɔi amalekai Ilaaõ gɔ í naa siɛ, wa leekĩ si awɔ njɛi bi ku jo tulareu.
12 Iyi Zakari í yɔɔ ŋɔi zigiɛ í da, nɔ njo í muu hee í caa.
13 Amma amalekau í sõɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ, Zakari. Ilaaõ í gbɔ kutɔɔɛ. Elizabɛti aboɛ á bíɛ ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Zãa.
14 Aa nɛ inɔ didõ nla nla nɔ inɛ nkpɔ á wɛɛ do inɔ didõ na kubiɛ,
15 si na iyi í jɔ̀ inɛ nlai á jɛ si wajui Aõ Lafẽɛ. Kaa mɔ vẽɛ, hee má jɛ atẽ kulele mmu gɔ. Nɔ á kõò Hundei Ilaaõ hai inɔi iyeɛ.
16 Á jɔ̀ inɛi Izirɛli nkpɔ ku kpaasi idɔ nɔ a nyi wa bi Aõ Lafẽɛ nŋa.
17 Nŋui á cuaa Ilaaõ nɔ ku yɛ bɛi Elii walii nlai takou. Gbugbãɛ mɔ á yɛi bɛi ti Elii. Á jɔ̀ baa do ama nŋa ŋa a gbɔsi njɛ, nɔ á jɔ̀ hai gbɔ ide ŋa mɔ a ce lasabu bɛi inɛ dee dee ŋa.
18 Amma Zakari í sõ amalekau í ni, amu wee ɲ̀ gbo tã nɔ abom mɔ í ce inɛ ngbo. To, bɛirei an ce n mà iyi ideu á ce.
19 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, amui Gabiɛli. Amui ɲ̀ ya n wa bi Ilaaõ n maa n ceaa icɛ. Nŋui í bɛm wa n na n baɛ ide ku fɔ nɔ n sisiɛ laabaau jiidau ihẽ.
20 Amma i kù dasi idem nɔu naanɛ baa do iyi á na ku ce bii waatiɛ í to. Na nŋu, aa dekĩ, i kaa yɔkɔ i fɔ ide má í gbe ajɔ iyi ideu í cei.
21 Wee inɛ ŋa à waa degbe Zakari, nɔ à biti do iyi wa kpɛ inɔ kpasẽi Ilaaõ bɛ.
22 Iyi í fita wa, kù yɔkɔ ku ba ŋa ide ku fɔ má, ŋɔi à mà iyi í ce kuyɛ gɔi si inɔ ileu bɛ. Wa ba ŋa ide ku fɔ do awɔ ku nyisi iyi ntɔi, amma kù yɔkɔ ku fɔ ide do gɛlɛ.
23 Si anyii kuyɛu, Zakari í mɔsi icɛɛ má hee í koo í to ajɔ iyi icɛɛ í kpa iri inɔ kpasẽ bɛ. Ŋɔi í nyi ideɛ.
24 Si anyiɛ, Elizabɛti aboɛ í ba asĩ, nɔ wa singa araɛ zakai cukpa miu, í ni *,
25 cɔ mii iyi Ilaaõ í ceem. Í cɔm do iju jiida nɔ í nyaam anyɔ si wajui amanɛ ŋa.

Amaleka wa fɔ idei kubíi Jesu

26 Iyi asĩi Elizabɛti í ba cukpa mɛɛfa, ŋɔi Ilaaõ í bɛ amaleka Gabiɛli Nazarɛti si ilɛi Galilee.
27 Í bɔɔi bi mudẽɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ, amma à mua awaasũ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, si dimii ilaalu Davidi. Irii mudẽɛui í jɛ Maari.
28 Amalekau í lɔ bi tɛɛ í sõɔ í ni, ɲ̀ wa n ceɛ fɔɔ, awɔ iyi Ilaaõ í cea didõ. Aõ Lafẽɛ í wɛɛ do awɔ.
29 Ŋɔi Maari í biti do ideu nɔ wa bee araɛ ide wa ni, yoomai í jɛ yaasei fɔɔu ihẽ.
30 Ŋɔi amalekau í sõɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ Maari. Ilaaõ í ceeɛ didõ.
31 Aa ba asĩ i bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu.
32 Á na ku jɛ inɛ nla. Amai Ilaaõi aa ya kpoo, nŋu iyi kù nɛ saa. Aõ Lafẽɛ á coo ilaalu, á náa bommai Davidi balaɛ.
33 Nŋui á jɛ bomma si dimii Zakɔbu do ajɔ fei. Bommaɛ kaa nɛ kɔɔ †.

---

* **1:24** wa singa araɛ Ara ku singaɛu kù jɛ na anyɔ. Á yɔkɔ ku jɛ wa bi ku maa wɛɛ nŋu akã ku ba ku saabu Ilaaõ. † **1:33** Zakɔbu Zakɔbui à ya kpe Izirɛli má. Bii à ni á jɛ bomma si dimii Zakɔbu, si dimii inɛi Izirɛli ŋa feii à waa fãa.

34 Ŋɔi Maari í bee amalekau í ni, bɛirei á
ce ku ce, si bɛi n kù mà mɔkɔ.
35 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, Hundei Ilaaɔ̃i á
naa siɛ, nɔ gbugbãɛ ku biiɛ bɛi j̃ij̃i̇. Nŋui í jɔ̀
aa kpe ama kumá iyi aa na i biu Amai Ilaaɔ̃.
36 Elizabɛti nyaanzeɛu mɔ iyi à ya maa
kpe gbɛndau, do si agboɛu fei, í nɛ asi̇̃i ama
inɛmɔkɔ. Í wɛɛ si cukpa mɛɛfasiaɛ nsɛi.
37 Maari, jɔ̀ i mà iyi nkãma kù wɛɛ iyi Ilaaɔ̃
í mɔngɔ.
38 Ŋɔi Maari í ni, amu woo ce icɛi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛi. Fei ndɛɛ ku ceem bɛi ì sɔ̃m nɔu. Ŋɔi
amalekau í nɛ.

Maari í bɔ Elizabɛti ku cɔ

39 Si anyii nŋu, ŋɔi Maari í dede do saasa
í dasi kpãa wa nɛ ikpa geete ŋa, í bɔ ilu gɔ si
ilɛi Zudee.
40 Iyi í to bɛ ŋɔi í lɔ kpasɛ̃i Zakari nɔ í ce
Elizabɛti fɔɔ.
41 Waati iyi Elizabɛti í gbɔ fɔɔi Maariu, ŋɔi
amau í yaga si inɔɛ, nɔ Elizabɛti í kɔ̃ò Hundei
Ilaaɔ̃.
42 Nɔ í dɔ̃ anu hee lele í ni, Ilaaɔ̃ í weeɛ í re
inaabo fei, nɔ kuweeu á sɔ si ama iyi aa na i
bíu.
43 Yooi ǹ jɛ hee iyei Lafɛ̃ɛm í naa bi tom.
44 Waati iyi ǹ gbɔ fɔɔɛu bɛ, ama iyi í wa
inɔm í yaga do inɔ didɔ̃.
45 Ilu inɔ didɔ̃i awɔ iyi ì dasi naanɛ iyi mii
iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɛ á na ku ce.

Iri ku kɔ̃i Maari

46 Nɔ Maari í ni,
Idɔm wa saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
47 Nɔ ǹ wɛɛò inɔ didɔ̃ na irii Ilaaɔ̃ Woo
faabam,
48 Si na iyi í jɔ̀ í kãsim iju jiidaɛ, amu woo ce
icɛɛ iyi n kù jɛ ngɔgɔ.
Nɔ hai nsɛi inɛi andunya ŋa fei aa maa ni
amuu ilu inɔ didɔ̃i,
49 Domi Ilaaɔ̃, ilu gbugbã fei í ceem mii nla
nla.
Iriɛ í má.
50 Í ya ce araarei inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ hee
do ajɔ fei.
51 Í ce icɛ gbugbã ŋa do gbugbãi awɔɛ
Nɔ í fangaa inɛ ŋa iyi lasabui idɔ nŋa í nɛ
faao.
52 Í kɛkɛ ilaalu ŋa si batai bomma nŋa ŋa,
Nɔ í so ilu are ŋa lele.
53 Í jɔ̀ inɛ ŋa iyi ari wa kpa à jɛ mii jiida ŋa à
yo,
Amma í lele ilu fia ŋa awɔ ngbɛ.
54-55 Í sobi inɛi Izirɛli woo ce icɛɛ ŋa,
Í ce araare nŋa hee do ajɔ fei
Bɛi í tako í sɔ̃ Aburahamu do tɔkuɛ ŋa
Aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa.
56 Iri iyi Maari í kɔ̃u mbɛ. Si anyiɛ nɔ í
buba bi Elizabɛti bɛ zakai cukpa mɛɛta, í bɛi
í nyi ideɛ.

Kubíi Zãa woo dasi inyiu

57 Awaati í to bii Elizabɛti á bí amaɛ, nɔ í bí
ama inɛmɔkɔ.
58 Kpaasiɛ ŋa do nyaanzeɛ ŋa à gbɔ iyi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í ce araareɛ ntɔ ntɔ, nɔ aŋaò ŋa à wɛɛò
inɔ didɔ̃ ajɔ.
59 Si ajɔ mɛɛjɔsia à naa ku dasi amau
bango, nɔ à waa bi à kpoo Zakari, irii baaɛu.
60 Amma iyeɛ í so ide í ni, aawo, Zãai aa
kpoo.
61 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, si nyaanzeɛ inɛ kãma kù
nɛ dimii iriu bɛ.
62 Nɔ à bee baaɛ do awɔ ku ba a mà bɛi í bi
a kpe amau.
63 Ŋɔi Zakari í tɔɔ mii gɔ si bii á kɔ si, nɔ í
kɔ í ni, Zãai í jɛ iriɛ. Nɔ aŋa fei à biti.
64 Ŋɔi gbakã Zakari í yɔkɔ í fɔ ide do gɛlɛɛ,
nɔ í lɔsi ide ku fɔ wa saabuò Ilaaɔ̃.
65 Ŋɔi njo í mu hee do inɛ ŋa iyi à wa amɛɛ
amɛɛ fei. Nɔ si ilɛɛkoi geetei Zudee ŋa fei inɛ
ŋa à wasi ku ce faajii ideu.
66 Inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei à ya maa muui
si idɔ nŋa nɔ a maa ni, debɛi, bɛirei amau ihɛ̃
á na ku jɛ.
Mii ŋa iyi í ceu ihɛ̃ fei wa nyisi iyi gbugbãi
Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.

Iri ku kɔ̃i Zakari

67 Ŋɔi Zakari baai amau í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃,
nɔ í ce walii í ni,
68 Saabui í jɛ ti Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi Izirɛli ŋa
Si na iyi í jɔ̀ í naa bi inɛɛ ŋa í na í ya ŋa.
69 Nɔ í naa nwa Woo faaba ilu gbugbã wa si
nyaanzei ilaalu Davidi amaacɛɛu,
70 Si bɛi í jɔ̀ walii kumáɛ ŋau à fɔ wo hai ku
kpɛ.
71 Nŋui á faaba wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ŋa,
Do hai bi inɛ ŋa iyi à cé wa fei.
72 Bɛɛbɛi í nyisi bala nwa ŋa araareɛ,
Nɔ wa yeò gigii akabuu kumáɛ.
73 Akabuuui í jɛ kuwã iyi í cea Aburahamu
bala nwa,
74 Í ni nŋu á nya wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ŋa,

Nɔ nŋu ku jɔ̀ ka cea nŋu icɛ do wɔɔkɔ.
75 Nɔ icɛ iyi aa ka ceau ku jɛ do idɔ kumá
nɔ ka jɛ dee dee si wajuɛ do ajɔ fei si
kuwɛɛ nwa.
76 Nɔ awɔ amam, aa kpeɛ waliii Ilaaɔ̃, nŋu iyi
kù nɛ saa,
Domi aa cuaa Lafɛ̃ɛ i maa teesea kpãa,
77 Nɔ aa jɔ̀ inɛɛ ŋa a mà iyi aŋa aa ba faaba
waati iyi Ilaaɔ̃ á nya dulum du ŋa.
78 Ntɔ ntɔ, araarei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa í lá si wa.
Na saabui araareɛui í jɔ̀ inya kumá í naa si
wa hai lele bɛi nunui daakɔ,
79 Ku ba ku má inya si inɛ ŋa iyi à waa buba
si ilu kuku do si jĩjĩi iku
Ku maa nɛò awa fei si kpãai laakai akã.
80 Iri iyi Zakari í kɔ̃u mbɛ. Si anyii nŋu
amau wa la, nɔ bisiɛ wa kɔ̃ɔsi nɔ í koo í wa
gbabua hee í koo í tóò ajɔ iyi í nyisi araɛ
bantuma si wajui inɛi Izirɛli ŋa.

2

Kubíi Jesu
(Cɔ Matie 1:18-25)

1 Waati bɛɛbɛ, ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe
Ogusitu í na wooda í ni a ce inɛ ŋa kuka si
ilɛɛ fei.
2 Kuka sinteu ihɛ̃ à cooi si waati iyi
Kiriniusi wa jɛ ilu ilɛ si ilɛi Siri.
3 Nɔ inɛ fei í nɛ si iluɛ koo na iriɛ a kɔɔ si
tia.
4 Ŋɔi Zozɛfu mɔ í nɛ hai Nazarɛti si ilɛi
Galilee, í bɔ ilɛi Zudee si ilui Davidi iyi à
ya kpe Betelehɛmu, domi nŋu mɔ nyaanzei
Davidii wa jɛ.
5 Í bɔ ku na iriɛ, nŋu do Maari aboɛ iyi í nɛ
asĩ *.
6 Si waati iyi à wa bɛ, ajɔ í na í to bii á bí
amaɛ.
7 Nɔ í bí ama sinteɛ, ama inɛmɔkɔ. Í biiɛ do
acɔ nɔ í tɔɔ si bi ku jɛi angudã ŋa, si na iyi í jɔ̀
inya kù wɛɛ bii inɛ njoo ŋa aa sɔ.

Amaleka gɔ ŋa à naa bi woo degbe ŋa

8 Woo degbe gɔ ŋa à wa inɔ sako bɛ, à waa
degbe angudã ŋa idũ.
9 Ŋɔi amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ gɔ í faata si ŋa wa,
nɔ inya kumá nla gɔ í kaako ŋa. Inya kumáu
amboei Lafɛ̃ɛui. Ŋɔi njo í mu ŋa jiida.
10 Amma amalekau í sɔ̃ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo
ku mu ŋɛ. Laabaau jiidai ǹ naa ku sisi nŋɛ,
iyi á jɛa inɛ fei inɔ didɔ̃ nla nla.
11 Laabaauu wee. Nnyi, si ilui Davidi, à bí
nŋɛ Woo faaba. Nŋui í jɛ Lafɛ̃ɛ, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau.
12 Yaase bɛi aa màau ŋa wee. Aa yɛ ama
kpɔtɔɔ gɔ bɛ à biiɛ do acɔ, wa sũ si bi ku jɛi
angudã ŋa.
13 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi gbakã amaleka mmu
gɔ ŋa à naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ nɔ à saabu
Ilaaɔ̃ à waa ni,
14 ka jɔ̀ irii Ilaaɔ̃ ku nɛ amboe hee lele. Nɔ
laakai ku sũ ku wa si ilɛ si inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi.

Woo degbe ŋau à bɔ Betelehɛmu

15 Ŋɔi amaleka ŋau à jɔ̀ ŋa à nyi lele. Si
anyii nŋu, woo degbe ŋau à sabuu njɛ à waa
ni, debɛi, ka bɔ Betelehɛmu, kaa cɔ mii iyi í
ce, iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à mà.
16 Nɔ à ce saasa à sɛi à koo. Ŋɔi à to nɔ à yɛ
Maari do Zozɛfu, do ama kpɔtɔɔu bii wa sũ
si bi ku jɛi angudã ŋa.
17 Iyi à yɔɔ, à waa sisi mii iyi amalekau í sɔ̃
ŋa si gãmɛi amau.
18 Nɔ inɛ ŋa iyi à gbɔ idei woo degbe ŋau
fei ideu í ya mu ŋa bitii.
19 Amma Maari njɛ wa mu fei ndɛɛ si idɔɛ,
nɔ wa lasabu si do laakai.
20 Ŋɔi woo degbe ŋau à sinda à waa nɛ. Nɔ
à waa nyisi amboei Ilaaɔ̃, à waa saabuɛ na
irii mii iyi à gbɔ do iyi à yɛ fei, domi fei ndɛɛ
í cei si bɛi amalekau í sisi nŋa.

À bɔò Jesu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

21 Si ajɔ mɛɛjɔsia ŋɔi à sɔɔ Jesu, iri iyi
amalekau í ni a kpoo hai waati iyi iyeɛ kù nɛ
asĩu. Ajɔ nŋu bɛ mɔi aa dasiɛ bango.
22-23 Mii iyi Moizi í kɔ si woodaɛ wee. Í ni,
ama inɛmɔkɔ iyi à bí sinte fei aa nyaa ikãi ku
jɛ ti Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ iyi waati í to si bii
aa ce kuwee Maari ku bɛi ku má si ayawo
iyi í ceu Zozɛfu do Maari à so amau à bɔò
Zeruzalɛmu ku ba a nyisi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
24 nɔ a ce kuwee. Kuweeu do kufe minji
wala do ankasiidi minjii à ya cooò si bɛi à kɔɔ
si woodai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
25 Wee mɔkɔ gɔ í wa Zeruzalɛmu bɛ à ya
kpoo Simeɔ̃. Mɔkɔu í jɛ inɛ dee dee nɔ í mà

* **2:5** Maari aboɛ à ni Maari í jɛ aboɛ si na iyi í jɔ̀ aŋaòi à wɛɛ, amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hee í koo í bíò Jesu.

bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Wa degbe inɛ iyi á na ku tũ idɔi
inɛi Izirɛli ŋa nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.
26 Hundei Ilaaɔ̃u í sɔ̃ɔ wo í ni á yɛ inɛ iyi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í cicau ku bɛi ku ku.
27 Ŋɔi Hundeu í tale siɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku bɔ.
Iyi iyeò baai Jesu ŋa à lɔòɛ bɛ ku ba a cea bɛi
wooda í fɔ,
28 ŋɔi Simeɔ̃ í gbaa í muu si awɔɛ í saabu
Ilaaɔ̃ wa ni,
29 Lafɛ̃ɛ, nsɛi jɔ̀ amu woo ce icɛɛ n jɔ̀ andunya
do laakai ku sũ si bɛi ì sɔ̃m wo,
30 Domi ijum í yɛ faabaɛ,
31 Iyi ì ce sɔɔluɛ si wajui dimi fei.
32 Nŋui í jɛ inya kumá iyi á nyisi dimi mmu
ŋa kpãaɛ.
Nɔ nŋui í jɛ amboei inɛɛ ŋa, inɛi Izirɛli ŋa.

Walii iyi Simeɔ̃ í ce

33 Ide iyi Simeɔ̃ wa fɔ si gãmɛi amau í mu
iyeò baaɛ fei biti.
34 Simeɔ̃ í wee nŋa nɔ í sɔ̃ Maari iyei Jesuu
í ni, Ilaaɔ̃ í cica amau ihɛ̃i ku kɛkɛ inɛ nkpɔ
nɔ ku dede inɛ nkpɔ mɔ si inɔi inɛi Izirɛli ŋa.
Nŋui Ilaaɔ̃ í bɛ wa ku jɛ bɛi nyinda, amma inɛ
ŋa aa kɔ siɛ.
35 Nɔ lasabui idɔi inɛ nkpɔ kú fita gbugbãa.
Awɔ takaɛ, inɔ ku fɔ á gũɛ ajɔ akã si idɔɛ bɛi
taakuba.

Ana walii inaabo

36 Inaabo walii gɔ mɔ í wa bɛ à ya kpoo
Ana, amai Fanuɛli si dimii Azɛɛ ŋa. Abou
í gbo ntɔ ntɔ. Í ce muau zakai adɔ̃ mɛɛje
mɔkɔɛ kù bɛi kù na kù wɛɛ,
37 nɔ í buba jaaɔ̃ adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. Nsɛi
abou í nɛ adɔ̃ cinɛ do mɛɛ, nɔ ci ya fita hai
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Dasã do idũ fei, í ya
maa cea Ilaaɔ̃ icɛi do anu kudɨ do kutɔɔ.
38 Waati bɛɛbɛ nŋu mɔ í sɛkɛɛ si ŋa wa, wa
saabu Ilaaɔ̃, nɔ í lɔsi idei amau ku sisia inɛ
ŋa iyi à waa degbe inɛ iyi á na ku faaba inɛi
Zeruzalɛmu ŋa fei.
39 Waati iyi iyeò baai Jesu ŋa à tã mii ŋa
iyi woodai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni a ceu fei, ŋɔi à nyi
Nazarɛti ilu nŋa si ilɛi Galilee.
40 Nɔ amau wa la, gbugbãɛ wa kɔ̃ɔsi nɔ í
kɔ̃ò bisi. Nɔ didɔ̃i Ilaaɔ̃ í wɛɛa.

Jesu í bɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ si waati iyi í nɛ adɔ̃ maateeji

41 Adɔ̃ fei iyeò baai Jesu ŋa à ya bɔ jingaui
Iku ku kuai Zeruzalɛmu.
42 Si waati iyi Jesu í nɛ adɔ̃ maateeji ŋɔi à
bɔ jingauu si bɛi à nɛ dɔ̃ɔnɛɛ.
43 Iyi jingauu í tã à waa nɛ, ŋɔi Jesu í gbe
Zeruzalɛmu bɛ, amma baaɛ ŋa a kù mà.
44 A waa tamaa bɛi í wa si inɔ nŋai. Wee à
nɛi zakai ajɔ akã, ŋɔi à dɛdɛɛ si inɔi nyaanze
nŋa ŋa do kpaasi nŋa ŋa.
45 Amma a kù yɔɔ, nɔ à sinda à nyi ikpa
Zeruzalɛmu à waa dɛdɛɛ.
46 Si ajɔ mɛɛtasia ŋɔi à yɔɔ bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃. Wa buba si aninii woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa, wa gbɔ ide nŋa nɔ wa bee ŋa ide.
47 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ fei à bitiò bisiɛ
do si bɛi wa jɛ nŋa ide.
48 Iyi baaɛ ŋau à yɔɔ bɛ, ŋɔi aŋa mɔ à biti,
nɔ iyeɛ í ni, amam, na mii í ce ì ce nwa bɛɛbɛ.
Amu do baaɛ wee, à wasi ku dɛdɛɛ do inɔ ku
fɔ nla nla.
49 Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa dɛdɛɛm
ŋa. I kù mà ŋa iyi wũai Baam nii ṅ nɛ n ce?
50 Amma ide iyi wa sɔ̃ ŋau a kù gbɔ yaaseɛ.
51 Ŋɔi í too ŋa à nɛ Nazarɛti nɔ wa gbɔ ide
nŋa. Wee iyeu wa mu ide ŋau ihɛ̃ fei si idɔɛ.
52 Jesu í lá wa koo nɔ bisiɛ mɔ wa kɔ̃ɔsi nɔ
wa dɔ̃a Ilaaɔ̃ si hee do amanɛ ŋa fei.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi

(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Zãa 1:19-28)

1 Iyi ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe Tibɛɛ í
ce adɔ̃ maatũ si bommaɛ, waati bɛɛbɛ Pɔnsu
Pilatii wa jɛ ilu ilɛi Zudee, nɔ Herodu mɔ wa
jɛ inɛ ngbo si ilɛi Galilee, nɔ Filipu ifɔɛu mɔ
wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Iture do Takoniti, nɔ
Lisania mɔ wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Abilɛni.
2 Ani do Kaifu ŋa mɔ à waa jɛ woo wee nlai
Ilaaɔ̃. Waati bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Zãa amai Zakari
ide si gbabua.
3 Nɔ Zãa í bɔ si ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi idoi
Zuudɛ̃ɛ fei wa waazo nŋa wa ni, i kpaasi idɔ
ku ba Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋɛ nɔ a dasi
ŋɛ inyi.
4 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai í kɔ si tiaɛu í ce.
Í ni,
Imui inɛ gɔ wa dɔ̃ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
5 Nɔ aa dɨ lɔɔma ŋau fei.
Nɔ geete do iri kuta fei á munga anu,
Nɔ kpãa ku ka ŋa fei aa tɛ,
Kpãa iyi í sãmi fei á sɨa.

6 Inɛ fei á yɛ bɛ́i Ilaaɔ̃ wa faaba wa.

7 Zamaa nkpɔ nkpɔi wa koo bi Zãa ku dasi
ŋa inyi. Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo
wukuku, yooi í sɔ̃ ŋɛ í ni i saa idɔɔkɔ̃i kiitii
Ilaaɔ̃ iyi á na ku naau.

8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi
ì kpaasi idɔ ŋa, nɔ i maà tamaa mà aa ba
faaba ŋa si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ni iŋɛ ì jɛ dimii
Aburahamu ŋa. Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku
so kuta ŋau ihɛ̃ ku ce ŋa dimii Aburahamu
ŋa.

9 Wee dagba wa kã si jɪ̀i tã mɔm a daò icuɛ.
Na nŋu, jɪ̀i iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a
dasi ina.

10 Ŋɔi zamaau í beeɛ wa ni, debɛi, bɛirei aa
ka ce.

11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í nɛ ibɔ minji ku
so akã ku mua kpaasiɛ iyi kù nɛ, nɔ inɛ mɔ
iyi í nɛ ijɛ ku kpɔ̃ɔ do kpaasiɛ.

12 Woo gba fiai lɛmpoo gɔ ŋa mɔ à naa
a dasi aŋa mɔ inyi, ŋɔi à beeɛ à ni, Mɛɛtu,
bɛirei aa ka ce.

13 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, i maà gba ku lɔ zaka bɛi à
da nŋɛ.

14 Ŋɔi sooge gɔ ŋa mɔ à beeɛ à ni, awa mɔ
ni, bɛirei aa ka ce. Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i maà ya gba
fiai inɛ gɔ do gbugbã ŋa, nɔ i maà ya má inɛ
gɔ ide, nɔ i maà ya donda iyi à waa sã nŋɛ.

15 Inɛ ŋau à waa cɔ kpãai inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau nɔ à waa lasabu si idɔ nŋa mà Zãai í jɛ
inɛɛu.

16 Nɔ Zãa í sɔ̃ aŋa fei í ni, inyii amu ṅ wa
n dasi ŋɛ, amma inɛ gɔ wa naa iyi í rem do
gbugbã. N kù to n fũ baa ikũi baataɛ. Nŋui á
da nŋɛ si Hundei Ilaaɔ̃ do ina.

17 Wa mu kaale ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku
kpã bileeu bii à kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku
dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

18 Do faaji nkpɔ gɔ ŋa mɔi Zãa wa ceaò inɛ
ŋa waazoi laabaau jiidau.

19 Amma hai tako ilaalu Herodu í so Heri-
odiasi, aboi ifɔɛ, í jɛ aboɛ, ŋɔi Zãa í gbagba siɛ
na ideu do na daa laalɔ ŋa iyi í ce fei wo.

20 Si antai laalɔ ŋa iyi Herodu wa ce, do
ankãanyi í na í jɔ̀ à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̃ɔ má.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Matie 3:13-17; Maaku 1:9-11)

21 Zãa í wasi inɛ nkpɔ nkpɔ ku dasi inyi si
waati iyi a kù dasiɛ piisɔ̃ɔ, ŋɔi Jesu mɔ í naa
bi tɛɛ, nɔ í dasi Jesu mɔ inyi. Ŋɔi Jesu wa ce
kutɔɔ nɔ lelei Aɔ̃ í cɪ̀,

22 nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í de siɛ wa hai lele do
ara gɔ bɛi ankasiidi. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa
hai lele í ni, awɔu amam nii, ṅ biɛ jiida jiida.
Siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa.

Balai Jesu ŋa
(Cɔ Matie 1:1-17)

23 Jesu í to adɔ̃ kuntaa í bɛi í sinti icɛɛ. Inɛ
ŋa à ya maa cɔɔi bɛi amai Zozɛfu *. Balai
Zozɛfu † ŋa wee

24 Heli do Matati do Levi do Mɛliki do
Zanai Zozɛfu,

25 do Matatia do Amɔsu do Naumu do
Esili do Nagai,

26 do Maatu do Matatia do Semɛni do
Zozɛki do Zoda,

27 do Zoanani do Reza do Zorobabɛli do
Salatɛli do Neri,

28 do Mɛliki do Adi do Kosamu do
Elimadamu do Ɛɛ,

29 do Zozue do Eliezɛɛ do Zorimu do
Matati do Levi,

30 do Simeɔ̃ do Zuda do Zozɛfu do
Zonamui do Eliakimu,

31 do Melea do Mɛna do Matata do Natãa
do Davidi,

32 do Izai do Obɛdi do Boazi do Salumɔ do
Nasɔ̃ɔ,

33 do Aminadabu do Adimi do Aani do
Esiromu do Perɛzi do Zuda,

34 do Zakɔbu do Izaaki do Aburahamu do
Tera do Nakɔɔ,

35 do Seruku do Ragau do Falɛki do Ebɛɛ
do Sala,

36 do Kainamu do Aafasadi do Sɛmu do
Nowee do Lamɛki,

37 do Matusala do Enɔku do Zeredi do
Maleleli do Kainamu,

38 do Enɔsi do Sɛti do Adamu do Ilaaɔ̃.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu
(Cɔ Matie 4:1-11; Maaku 1:12-13)

1 Jesu í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í baa hai idoi
Zuudɛ̃ɛ. Nɔ Hundeu í bɔòɛ si gbabua.

* **3:23** à ya maa cɔɔi bɛi amai Zozɛfu Ntɔ ntɔ Zozɛfu kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do Maari à bɛi à bí Jesu. Ilaaɔ̃i í jɛ baaɛ. † **3:23** balai Zozɛfu Tengi ihɛ̃ idei balai Maarii à waa fɔ. Bii à ni balai Zozɛfu, na iyi aŋaò Maari à so njɛi.

2 Nɔ Seetam í lɛlɛɛ bɛ zakai ajɔ ciiji. Nɔ si
ajɔu bɛ fei kù jɛ nkãma. Iyi baai nŋu í lɔ, ŋɔi
ari wa kpaa.
3 Nɔ Seetam í sõɔ í ni, bii awɔu Amai Ilaaõi
do ntɔ, jɔ̀ kutau ihẽ ku kpɔò pẽɛ.
4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaõ í ni,
amanɛ ci ya wɛɛ na ijɛ nŋu akã.
5 Nɔ Seetam í bɔòɛ hee antai iri kuta gɔ, í
nyisiɛ bommai andunya fei si iju kãmɛɛ.
6 Nɔ í sõɔ í ni, amboei bomma ŋau fei an
muuɛ nɔ an jɔ̀ i nɛ yiiko si ŋa. Inɛ iyi ń bi,
lafẽɛi an mua, si na iyi í jɔ̀ à nam nii.
7 Na nŋu, bii ì naa ì gulɛ si wajum, fei ndɛɛ
á jɛ tɛɛ.
8 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaõ í ni, Aõ
Lafẽɛɛi aa gulɛa, nɔ nŋu akãi aa tɔɔ.
9 Nɔ Seetam í gbãa í bɔòɛ Zeruzalɛmu nɔ í
gũòɛ hee si antai ile lelei kpasẽi Ilaaõ nɔ í sõɔ
í ni, bii awɔu amai Ilaaõi, fo i dinga ilɛ,
10 domi kukɔi idei Ilaaõ í ni, Ilaaõ á na
amalekaɛ ŋa wooda na iriɛ a maa degbeɛ,
11 nɔ a maa muɛ si awɔ ku ba i maà ti i
koosɛ si kuta.
12 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaõ í ni,
maà ti i sii Aõ Lafẽɛɛ.
13 Iyi Seetam í lɛlɛɛ si bisiɛ ŋau bɛ fei í tã,
ŋɔi í jɔ̀ɔ titã í nɛ hee waati mmu gɔ má.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Matie 4:12-17; Maaku 1:14-15)

14 Nɔ Jesu í nyi ikpa ilɛi Galilee do gbugbãi
Hundei Ilaaõ, nɔ iriɛ í fangaa si ilɛu fei.
15 Wa kɔ ŋa si cioi idei Ilaaõ ile bii Zuifu ŋa
à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa, nɔ inɛ fei wa saabuɛ.

À kɔsi Jesu Nazarɛti bɛ
(Cɔ Matie 13:53-68; Maaku 6:1-6)

16 Nɔ Jesu í bɔ Nazarɛti ilu bii í jɛ amau.
Ŋɔi si ajɔi kusĩmi í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Ŋɔi í dede ku cio
tia.
17 Ŋɔi à náa tia iyi Ezai waliiu í kɔ. Si bɛi
wa fũu ŋɔi í kã si kukɔ gɔ iyi wa ni,
18 Hundei Aõ Lafẽɛ í wa sim.
Í cicaam n sisiaò ilu are ŋa laabaau jiidau.
Í bɛm n koo n sõ inɛi piisõɔ ŋa n ni aa jɔ̀ ŋa a
nɛ
Nɔ n sõ fɛɛju ŋa n ni aa yɛ ilu má,
Nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa iyi inɛ ŋa à waa taa gbugbã a nɛ
ara nŋa.
19 Nɔ n sisia inɛ ŋa n ni awaatii didõi Lafẽɛ í
to wa.
20 Ŋɔi Jesu í ka tiau má í sindoa woo ce
icɛu nɔ í buba. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ bɛ fei
à kãsiɛ iju.
21 Ŋɔi í sinti ideɛ ku sõ ŋa í ni, nnyii kukɔi
idei Ilaaõ iyi ì gbɔ nsɛiu ŋa í kõ.
22 Ŋɔi aŋa fei à waa jɛaa sɛɛda jiida, nɔ biti
í mu ŋa do ide didõ iyi wa fita hai si gɛlɛɛu.
À ni, kù jɛ amai Zozɛfuu mbɛ ya.
23 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù nɛ sika aa kpaam
mɔndau ihẽ í ni ŋa, awɔ lokotoro, faaba araɛ.
Ce iluɛ ihẽ mii ŋa iyi à gbɔ ì ce Kapɛranumu
fei.
24 Amma an sõ ŋɛ, walii kãma kù wɛɛ iyi í
ya nɛ bɛɛrɛ si ilui nŋu takaɛ.
25 Ì mà sãa sãa ŋa iyi ari nla gɔ í ce si ilɛu fei
si waatii Elii walii nlau. Ijĩ kù rɔ si afei adõ
mɛɛta do cukpa mɛɛfa, ma irei. Waati bɛɛbɛ
inaabo jaaõ nkpɔi í wa si ilɛi Izirɛli.
26 Do nŋu fei, Ilaaõ kù bɛ Elii walii nlau bi
kãma nŋa bii kù jɛ bi jãaõ gɔ í wa Sarɛputa si
ilɛi Sidõɔ *.
27 Nɔ dintɛ nkpɔ mɔi í wɛɛ wo si ilɛi Izirɛli
si waatii Elizee waliiu. Do nŋu fei, kù jɔ̀ gɔgɔ
nŋa gɔ ku ba iri, bii kù jɛ Naama inɛi ilɛi
Siriu.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi idɔi inɛ ŋa iyi à
wa ile bii à ya ce kutɔtɔɔu bɛ fei í kõ.
29 Ŋɔi à dede à leleɛ hai inɔ iluu à bɔòɛ hee
si antai iri kuta si bii à ma ilu nŋa ku ba a
taleɛ wa ilɛ.
30 Amma í lɔ anini nŋa bɛ í nɛɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔkoi inɛ gɔ
(Cɔ Maaku 1:21-18)

31 Nɔ Jesu í bɔ Kapɛranumu, ilui Galilee
gɔ nɔ wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaõ si ajɔi
kusĩmi.
32 Wa kɔ ŋa si cio do yiiko. Nŋui í jɔ̀ ideu í
tosi ŋa.
33 Wee mɔkɔ gɔ í wa ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu bɛ í nɛ inɛi inɔɔko, ŋɔi í dõ anu hee
lele í ni,
34 mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa awɔ Jesu inɛi
Nazarɛti. Ì naa ku kpa wai? Ǹ mà inɛ iyi ì jɛ.
Awɔi ì jɛ inɛ kumá iyi Ilaaõ í bɛ wa.

* **4:26** Sarɛputa si ilɛi Sidõɔ Sarɛputa do Sidõɔ fei irii ilu ŋai, amma bii à waa fɔ idei ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi Sidõɔ, si ilɛi Sidõɔi à ya ni à wa.

35 Ŋɔi Jesu í la siɛ í ni, coko, fita hai si
mɔkɔu. Ŋɔi inɛi inɔɔkou í ta mɔkɔu ilɛ si
anini nŋa, nɔ í fita siɛ, kù mɛɛ.
36 Ŋɔi aŋa fei à biti, à bee njɛ aŋa duusɔ̃ɔ à
waa ni, ide dimi yoomai ihɛ̃. Mɔkɔu wee wa
sɔ̃ inɛi inɔɔko ŋa ide do yiiko do gbugbã nɔ à
waa fita.
37 Ŋɔi iriɛ í fangaa si ilɛɛkoi iluu fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:14-17; Maaku 1:29-34)

38 Ŋɔi Jesu í fita hai ile bii à ya ce kutɔtɔɔu,
nɔ í bɔ kpasɛ̃i Simɔɔ. Wee iyei aboi Simɔɔu
wa ce bɔ̃ɔi ara gbãa ntɔ ntɔ. Ŋɔi à tɔɔɛ ku jɔ̀
ku ba iri.
39 Ŋɔi í kɔmba si abou í la si ara gbãau nɔ í
nya. Nɔ abou í dede gbakã í yaaɛ ŋa.
40 Alɛi ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ, ŋɔi inɛ ŋa iyi
inɛ nŋa ŋa à waa ce bɔ̃ɔ dimi ikã ikã fei à wasi
ku naaò ŋa wa bi tɛɛ. Nɔ í lesi aŋa fei awɔ í jɔ̀
à ba iri.
41 Inɛi inɔɔko ŋa mɔ à fita hai si inɛ nkpɔ, à
dɔ̃ò anu à waa ni, awɔi ì jɛ Amai Ilaaɔ̃. Amma
Jesu í la si ŋa nɔ wa ganji ŋa ide ku fɔ domi
à mà iyi nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicai.

Jesu wa waazo ilɛi Zudee
(Cɔ Maaku 1:35-39)

42 Iyi iju í má ŋɔi Jesu í fita hai inɔ ilu í bɔ
gbabua. Ŋɔi zamaa nkpɔ nkpɔ gɔ wa dɛdɛɛ.
Iyi à to bi tɛɛ ŋɔi à tɔɔɛ suuru ku maà nɛ ku
jɔ̀ aŋa.
43 Amma í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ bɛi an ce iyi n
kù waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ si ilu
mmu ŋa má, domi na nŋui à bɛm wa.
44 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í koo í dabii wa ce
waazo ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ilɛi
Zudee.

5

Jesu wa kpe mɔcɔ sinteɛ ŋa
(Cɔ Matie 4:18-22; Maaku 1:16-20)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa leekĩ kɔkɔi tenku iyi
à ya kpe Genesarɛti, nɔ zamaa nla gɔ wa
manteɛ ku ba a gbɔ idei Ilaaɔ̃.
2 Nɔ í yɛ akɔi inyi minji itĩi tenkuu bɛ.
Amma sɔɔkɔ ŋau à fita à waa wiɛ taao nŋa
ŋa.
3 Nɔ Jesu í lɔ inɔ akɔi inyiu akã. Akɔi inyi
iyi í lɔ siu inɛ nŋu ti Simɔɔi. Nɔ í kpe Simɔɔ
í tɔɔɛ í ni ku na ku sɛkɛɛò akɔu hai itĩi inyiu
keeke. Ŋɔi í buba si inɔi akɔu, wa kɔ zamaau
si cio.
4 Iyi í fɔ ideɛ í tã nɔ í sɔ̃ Simɔɔ í ni, bɔò akɔu
si bua, nɔ i le taao nŋɛ ŋa si inyiu i mu cɛ̃ɛ
ŋa.
5 Ŋɔi Simɔɔ í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, à ce icɛ do idũ
fei a kù mu ngɔgɔ. Amma si bɛi awɔi ì fɔ, an
dasi taao ŋau inɔ inyi.
6 Ŋɔi à dasi taao nŋa ŋau inɔ inyi. Iyi à dasi
ŋɔi à mu cɛ̃ɛ bututu hee taao nŋa ŋau à waa
bi a ga.
7 Nɔ à kpe kpaasi nŋa ŋa iyi à wa si akɔ
minjisiau do awɔ a naa a sobi ŋa. Iyi aŋa mɔ
à naa nɔ akɔ minjiu fei í kɔ̃ do cɛ̃ɛ hee wa bi
ku mi.
8 Iyi Simɔɔ Piɛɛ í yɛ mii nɔu í ce bɛɛbɛ ŋɔi
í koo í gulɛ si wajui Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, tɛkɛɛ hai
bi tom, domi amuu ilu dulum nii.
9 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo í muu, nŋu do
kpaasiɛ ŋau fei na cɛ̃ɛ nkpɔ nkpɔ iyi à muu.
10 Bɛɛbɛ mɔi njo í mu kpaasi minjiɛ ŋa,
Zaaki do Zãa amai Zebedee ŋau. Amma Jesu
í sɔ̃ Simɔɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ. Bɛbɛi inɛ
ŋa iyi aa toom ŋai aa ya maa dɛdɛ.
11 Ŋɔi à bɔò akɔi inyiu ice nɔ à jɔ̀ fei ndɛɛ à
waa too Jesu.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Maaku 1:40-45)

12 Si anyii nŋu Jesu í wa si ilu gɔ bɛ, nɔ
mɔkɔ gɔ í naa bi tɛɛ. Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi dintɛ
jiida. Iyi í yɛ Jesu ŋɔi í naa í sɛɛbata si wajuɛ
í tɔɔɛ suuru í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n
ba iri n jɛ inɛ iyi í má.
13 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ñ bi. Ba iri
nɔ i jɛ inɛ kumá. Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya.
14 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni ku maà sɔ̃ inɛ kãma
ideu bɛ, amma koo nyisi araɛ bi woo weei
Ilaaɔ̃u. Nɔ í ni ku ce kuwee iyi Moizi í jilɛu.
Kuweeu bɛi á nyisi inɛ ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má
bɛbɛi.
15 Do nŋu fei, iriɛ í fangaa wa kɔ̃ɔsi, nɔ
zamaa nkpɔ nkpɔ í ya maa tɔtɔɔ bi tɛɛ ku ba
a gbɔ ideɛ nɔ ku ba a ba iri si bɔ̃ɔ nŋa ŋa.
16 Amma Jesu í ya bɔ gbabuai nŋu akã koo
ce kutɔɔ.

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Maaku 2:1-12)

17 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa kɔ inɛ ŋa si cio. Wee
Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à waa
buba bɛ. À naai hai Zeruzalɛmu do hai ilu

ŋa iyi à wa ilɛi Zudee do ilɛi Galilee fei. Nɔ inɛ ŋa à waa yɛ gbugbãi Lafɛ̃ɛ Jesu waati iyi í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à waa ba iriu.

18 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ à naa bɛ à waa so wɛɛgɛ gɔ wa si makɛɛ. Nɔ à waa dɛdɛ bɛi aa ce a lɔòɛ ile a koo a jilɔɔ si wajui Jesu.

19 Amma a kù ba do bii aa lɔòɛ na irii zamaau, ŋɔi à koo à gũ antai ileu, à luu nɔ à kitaaɛ do makɛɛu si aninii zamaau si wajui Jesu.

20 Iyi Jesu í yɛ naanɛ nŋa ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, mɔkɔɔyi, ǹ kpa idei dulum dɛɛ.

21 Woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋa à wasi ku bee ara nŋa ide à waa ni, yooi inɛɛu ihɛ̃ í jɛ iyi wa bu Ilaaɔ̃. Yooi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii inɛ gɔ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.

22 Amma Jesu í mà lasabui idɔ nŋa, ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í jɔ̀ ì waa ce dimii lasabu bɛɛbɛ si idɔ nŋɛ ŋa.

23 Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ̃ inɛ gɔ ku ni ǹ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku nɛ.

24 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃.

25 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu í dede si waju nŋa, í so makɛɛ iyi wa sũ siu, nɔ wa nɛ kpasɛ̃ wa saabuò Ilaaɔ̃.

26 Ŋɔi aŋa fei à biti à waa saabu Ilaaɔ̃. Njo í bɛi wa mu ŋa à waa ni, à yɛ mii maamaake nnyi.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Maaku 2:13-17)

27 Si anyii nŋu, Jesu í fita wa nɛ si inɔ ilu. Nɔ í yɛ woo gba fiai lɛmpoo gɔ à ya kpoo Levi, wa buba ile bi ku ce icɛɛ, nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, toom wa.

28 Ŋɔi Levi í dede, í jɔ̀ mii ndɛɛ fei í tooɛ.

29 Si anyiɛ, í cea Jesu jingau nla gɔ si kpasɛ̃ɛ. Woo gba fiai lɛmpoo bututu do inɛ gɔ ŋa mɔ à waa ba ŋa ku jɛ.

30 Wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ do Farisi mmu gɔ ŋa iyi à jɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aŋai à waa gbagba si mɔcɔi Jesu ŋau à waa ni, na mii í ce ì jɛ ì waa mɔ ŋa do woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ ŋa.

31 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ilu baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa.

32 Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ dee dee ŋa, amma ilu dulum ŋai ǹ naa ku kpe a kpaasi idɔ nŋa.

Jesu wa fɔ idei anu ku dĩ
(Cɔ Matie 9:14-17; Maaku 2:18-22)

33 Ŋɔi inɛ ŋau à bee Jesu má à ni, bɛirei í ce mɔcɔi Zãa woo dasi inyiu do ti Farisi ŋa à ya dĩ anu a maa ceò kutɔɔ, nɔ wee mɔcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu. À ya maa jɛi nɔ a maa mɔ.

34 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, aa yɔkɔ i jɔ̀ kpaasii mɔkɔ titõ ŋa à dĩ anu si waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa?

35 Amma ajɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi aa dĩ anu.

36 Ŋɔi í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, a ci ya ga ibɔ titõ a sɔò ibɔ ngbo. Bii ì ce bɛɛbɛ, ì bɛjɛ ibɔ titõu mbɛ nɔ jaaɛ titõu á wɛɛi ikã kaa ce si ibɔ ngbou.

37 Inɛ gɔ ci ya nɔ kù dasi vɛ̃ɛ titõ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii í ce bɛɛbɛ, vɛ̃ɛu á jɔ̀ bɔgɔ ŋau ku ga, vɛ̃ɛu ku nikã nɔ bɔgɔ ŋau ku bɛjɛ.

38 Amma à ya dasi vɛ̃ɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa.

39 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á mɔ vɛ̃ɛ nwo nɔ ku bi vɛ̃ɛ titõ má, domi á ni nwou í cea nŋu.

6

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusĩmi
(Cɔ Matie 12:1-8; Maaku 2:23-28)

1 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu wa too kɔɔi ilɛ gɔ, ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.

2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à bee ŋa à ni, na mii í jɔ̀ ì waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi.

3 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce, nŋu do inɛɛ ŋa, si waati iyi ari wa kpa ŋau?

4 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ í jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Wee à ganji inɛ fei ku jɛ pɛ̃ɛu bɛ bii kù jɛ woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã.

5 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, amu Amai Amanɛ, amui ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Matie 12:9-14; Maaku 3:1-6)

6 Si ajɔi kusĩmi mmu gɔ, Jesu í lɔ ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ í wasi ku cea inɛ
ŋa cioi idei Ilaaõ. Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ
njɛɛ í ku í gbɛ.
7 Woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋa à
kãsi Jesu iju, à waa cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu ku ba iri
si ajɔi kusĩmi. À waa cɔɔ domi à waa bi a yɛ
taaleɛi.
8 Amma Jesu í mà lasabu nŋa, ŋɔi í sõ mɔkɔ
iyi awɔɛ í kuu í ni, dede i leekĩ si anini nŋa
bɛ. Nɔ í dede í leekĩ.
9 Nɔ Jesu í ni, ǹ wa n bee ŋɛi, si ajɔi kusĩmi,
í sĩa amanɛ ku ce jiida de mà laalɔ, ku faaba
amanɛ de, mà ku kpaa.
10 Ŋɔi í cɔ aŋa fei í kaako ŋa, nɔ í sõ mɔkɔu
í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɛ awɔu ŋɔi í baa dee dee.
11 Ŋɔi idɔ nŋa í kõ, nɔ à waa busi njɛ bɛi aa
cea Jesu.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:1-4; Maaku 3:13-19)

12 Waati bɛɛbɛ Jesu í koo í gũ iri kuta gɔ ku
ce kutɔɔ. Nɔ idũu fei í wasi ku ce kutɔɔ.
13 Iyi iju í má í tɔtɔɔ mɔcɔɛ ŋa nɔ í cica
amanɛ maateeji si inɔ nŋa, í sɔ ŋa woo bɛ ŋa.
14 Iri nŋa wee, Simɔɔ iyi í sɔ Piɛɛ, do
Anderee ifɔɛ, do Zaaki do Zãa do Filipu do
Baatelemi
15 do Matie do Tomaa do Zaaki amai Al-
ifee, do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *,
16 do Zudasi amai Zaaki, do Zudasi
Isikariɔti iyi á na ku zambaɛu.

Didõ do ijuukpã
(Cɔ Matie 4:23-25; 5:1-12)

17 Waati iyi Jesu í cica woo bɛ maateeji
ŋau í tã ŋɔi aŋaò ŋa à kita wa à waa leekĩ si
ilɛ ku munga anu gɔ. Tengi bɛi mɔcɔ nkpɔɛ
ŋau à wa do zamaa nla gɔ. Inɛ ŋau à naai hai
ilɛi Zudee fei do Zeruzalɛmu ilu nlaɛ, do hai
Tii do Sidõɔ, ilu ŋa iyi à wa ikpa bi inyi dũdũ.
18 À naa bi tɛɛi ku ba a gbɔ ideɛ nɔ a ba iri
si bõɔ nŋa. Inɛ ŋa iyi inɛi inɔɔko ŋa à sinda
iri nŋa à ba iri.
19 Ŋɔi inɛ ŋau fei à waa dɛ ku luu, domi
gbugbã nla nla í ya fita siɛ nɔ ku jɔ̀ aŋa fei a
ba iri.
20 Ŋɔi Jesu í cɔ mɔcɔɛ ŋau í ni,
Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ ilu are ŋa, domi iŋɛi ì jɛ
inɛi bommai Ilaaõ ŋa.
21 Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ iyi ari wa kpa si nsɛi
domi Ilaaõ á jɔ̀ i yo ŋa.
Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ iyi ì waa kpata si nsɛi,
domi aa na i nyaanyi ŋa.
22 Iŋɛ ilu inɔ didõ ŋai bii inɛ ŋa à cé ŋɛ, nɔ à
lele ŋɛ hai inɔ nŋa, nɔ à waa bu ŋɛ, nɔ à waa
sɔ ŋɛ iri laalɔ na irii amu Amai Amanɛ.
23 Ajɔ nŋu, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dõ, i fo i dingaa
do inɔ didõ, domi riba iyi à jilɛ nŋɛ lelei Aõ
í la. Inɛ ŋau bɛ, bɛɛbɛi mɔi bala nŋa ŋa à cea
walii ŋau wo.
24 Amma inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ ilu fia ŋa, domi
ì ba inɔ nŋɛ í tũ tã ŋa.
25 Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì wa si ayo si nsɛi,
domi ari á na ku kpa ŋɛ.
Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì waa nyaanyi si nsɛi,
domi aa na i kpata i maa cã kpokpo
ŋa.
26 Iŋɛ ilu inɔ kufɔ ŋai bii inɛ fei wa saabu ŋɛ
domi bɛɛbɛi bala nŋɛ ŋa à cea walii ilu
ibo ŋau wo.

I bi mbɛɛ nŋɛ ŋa
(Cɔ Matie 5:38-48; 7:12a)

27 Amma iŋɛ iyi ì sotĩ ì waa gbɔ idem ŋa, ǹ
wa n sõ ŋɛi, i ya bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi
à cé ŋɛ i ya ce nŋa jiida ŋa.
28 I weea inɛ ŋa iyi à waa ce ikpe ŋɛ, nɔ i
ya cea inɛ ŋa iyi à waa ce nŋɛ laalɔ kutɔɔ ŋa.
29 Bii inɛ gɔ í sambalaɛ, toa kɛkɛlɛ akãɛ má.
Inɛ iyi í gba ibɔ kumbooɛ, maà ti i kɔ ku so
danzigiɛ má.
30 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í
so mii ndɛɛ gɔi, maà ti i beeɛ má.
31 Dimi iyi ì bi inɛ ŋa a ce nŋɛ, iŋɛ mɔ i ce
nŋa dimi nŋu.
32 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi
ŋa, saabu yoomai ì nɛ ŋa. Baa woo ce laalɔ
ŋa taka nŋa à ya bi kpaasi nŋa ŋa.
33 Bii inɛ ŋa iyi à waa ce nŋɛ jiida, aŋai iŋɛ
mɔ ì waa sãa gbese, saabu yoomai ì nɛ ŋa.
Baa woo ce laalɔ ŋa taka nŋa à ya ce bɛɛbɛ.
34 Bii ì waa wẽa inɛ ŋa ngɔgɔ na iyi í jɔ̀ ì waa
tamaa aa na a sã nŋɛ, to, saabu yoomai ì nɛ
ŋa. Baa woo ce laalɔ ŋa taka nŋa à ya wẽa njɛ
nɔ a sã.
35 Amma i bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, i ce nŋa jiida
ŋa, i ya wẽ nŋa i maà cɔ kpãai ku sã ŋa. Bii
ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, riba nŋɛ á la nɔ aa jɛ amai
Ilaaõ ŋa, nŋu iyi kù nɛ saa, domi nŋu takaɛ

* **6:15** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

wa nyisi amanɛ gudulu ŋa do amanɛ laalɔ ŋa didɔ̃ɛ.
36 I jɔ̀ i nɛ araarei inɛ ŋa bɛi Baa nŋɛ mɔ í nɛ.

Maà kiiti kpaasiɛ
(Cɔ Matie 7:1-5)

37 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà ya kiiti inɛ ŋa, nɔ Ilaaɔ̃ mɔ kaa kiiti ŋɛ. I maà ya yɛ taalei inɛ ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ kaa yɛ taale nŋɛ. I ya kpa idei kurarai njɛ ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ á kpa idei kurarai iŋɛ mɔ.
38 I ya mua njɛ ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ á mu nŋɛ. Si gũa nla nlai á ce nŋɛ amua. Á yagaɛ ku kitigbaɛ ku kɔ̃ hee andɛɛ, nɔ ku cuu nŋɛ si bɔgɔ. Ntɔ ntɔ gũa iyi ì wãaò kpaasi ŋa, nŋui Ilaaɔ̃ mɔ á wã nŋɛ do.
39 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, fɛɛju á yɔkɔ ku mua fɛɛju akpa? Bii fɛɛju ŋa à waa mua njɛ akpa aŋa minji fei a kaa dasi isa?
40 Woo kɔkɔ icɛ ci ya re inɛ ngboɛ. Amma inɛ fei, waati iyi í mà mii iyi inɛ ngboɛ í nyisiɛ, nŋu mɔ í ya yɛi bɛi inɛ ngbou.
41 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ keeke iyi í wa si ijui kpaasiɛ nɔ i kù yɛ ɟ̈i ite iyi í wa si titɛɛ.
42 Bɛirei aa ce i ni, kpaasi, jɔ̀ n nyaɛ fɔfɔ si ijuɛ, nɔ awɔ i kù waa yɛ ɟ̈i ite iyi í wa si titɛɛ. Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i nya ɟ̈i ite iyi í wa si ijuɛu titã ku ba i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasiɛ.

À ya mà ɟ̈iii hai si isoɛ
(Cɔ Matie 7:16-20; 12:33-35)

43 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ɟ̈i jiida kaa so iso laalɔ. Bɛɛbɛ mɔi ɟ̈i laalɔ kaa so iso jiida.
44 Ntɔ ntɔ ɟ̈i fei hai si isoɛi à ya màa. A ci ya ka figi si agũ, bɛɛbɛ mɔi a ci ya ka rezɛ̃ɛ si agũ fũfũ, mà irei.
45 Amanɛ jiida í ya nya jiida wai hai si mii jiida iyi wa singa si idɔɛ. Amanɛ laalɔ mɔ í ya nya laalɔ wai hai si mii laalɔ iyi wa singa si idɔɛ, domi mii iyi wa kɔ̃ si idɔi amanɛ, nŋui gɛlɛɛ í ya fɔ.

Woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Matie 7:24-27)

46 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, na mii í ce ì ya maa kpem Lafɛ̃ɛ, Lafɛ̃ɛ, nɔ i ci ya ceò ide iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ icɛ ŋa.
47 Inɛ iyi í naa bi tom fei nɔ wa gbɔ idem nɔ wa jirimaɛ, an nyisi ŋɛ inɛ iyi lafɛ̃ɛ í jɔ.
48 Í jɔ mɔkɔ gɔ iyi wa ma ile. Mɔkɔu í tu isa titã í ɟ̈i hee í koo í kãsi kuta í bɛi í nyɔ icui ileu. Si anyiɛ ŋɔi iɟ̈i í na í rɔ nɔ ido í kɔ̃ wa nikã, wa cã ileu, amma kù yɔkɔ ku kɛkɛɛ domi kumaɛ í sɪ̈a.
49 Amma inɛ iyi í gbɔ idem nɔ kù waa jirimaɛ, í yɛi bɛi mɔkɔ gɔ iyi í ma ile nɔ kù nyɔ icuɛ do kuta. Ŋɔi ido í na í kɔ̃ í nikã wa cã ileu nɔ gbakã í cuku í lɛgɛ fei.

7

Jesu í jɔ̀ amaacɛi sooge inɛ ngbo gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:5-13)

1 Iyi Jesu í sɔ̃ ŋa ideu fei í tã, ŋɔi í bɔ Kapɛranumu.
2 Wee inɛ ngboi sooge gɔ í wa bɛ. Soogeu í nɛ amaacɛɛ, nɔ í buui jiida jiida. Amaacɛui wa ce bɔ̃ɔ hee wa bi ku ku.
3 Ŋɔi soogeu í gbɔ baaui Jesu, nɔ í bɛ inɛ ngboi Zuifu gɔ ŋa bi tɛɛ a koo a tɔɔɛ ku na ku faaba amaacɛi nŋu.
4 Ŋɔi inɛ ŋau à koo. Iyi à to bi Jesu, ŋɔi à tɔɔɛ suuru ntɔ ntɔ à ni mɔkɔu í to i sobiɛ
5 domi í bi dimi nwa. Nŋui í nɔ í ma nwa ile bii à ya ka ce kutɔtɔɔu bɛ.
6 Nɔ aŋaò Jesu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ. Iyi à maai kpasɛ̃u ŋɔi soogeu í bɛ kpaasiɛ gɔ ŋa a koo a sɔ̃ɔ a ni, Lafɛ̃ɛ, soogeu njɛ í ni i maà taabi araɛ, domi nŋu kù to i lɔ wa kpasɛ̃i nŋu.
7 Na nŋui í ce mɔm í yɔɔ iyi nŋu kù to nŋu ku naa bi tɛɛ do araɛ. Amma í ni i fɔ ide nŋu akã wa, amaacɛi nŋu á ba iri.
8 Nɔ í ni baa nŋu takai nŋu, idei inɛ ngboi nŋu ŋai nŋu wa gbɔ, nɔ nŋu mɔ í nɛ sooge ŋa iyi wa gbã. Bii nŋu í sɔ̃ inɛ akã nŋu í ni ku bɔ ihɔ̃, í ya kooi. Bii nŋu í nɔ í kpe inɛ gɔ nŋa í ya naai. Nɔ bii nŋu í sɔ̃ amaacɛi nŋu gɔ nŋu í ni ku ce iyi ihɛ̃ í ya cooi.
9 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti, nɔ í sinda í sɔ̃ zamaa iyi wa tooɛu í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa si inɔi inɛi Izirɛli ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naanɛ nla nla bɛi inɛɛu ihɛ̃.
10 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi ama abɛ ŋau à nyi kpasɛ̃, nɔ à ba amaacɛu í ba baani.

Jesu í ɟ̈i amai jaaɔ̃ gɔ iyi í ku

11 Si anyiɛ ŋɔi Jesu í bɔ ilu gɔ iyi à ya kpe Nayini. Mɔcɔɛ ŋa do zamaa nla gɔ wa tooɛ.
12 Waati iyi í maai si gamboi bindii iluu, í yɛ à so ikui ama awaasũ gɔ à waa bɔ ku suu.

Ama awaasũu nŋu akãi iyeɛ í bí nɔ iyeu jaaɔ̃i. Inɛi inɔ ilu nkpɔ nkpɔi wa too fitii abou.

13 Iyi Lafɛ̃ɛ í yɛ abou ŋɔi araare í muu, nɔ í sɔ̃ɔ í ni, maà kpata.

14 Ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í lu kpakoi ikuu nɔ inɛ ŋa iyi à waa soou à leekɩ̃. Nɔ Jesu í ni, awɔ awaasũ, ǹ wa n sɔ̃ɛ, dede.

15 Nɔ awaasũ iyi í kúu í dede í buba wa fɔ ide. Nɔ Jesu í sindoa iyeɛ.

16 Ŋɔi njo í mu aŋa fei, nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni, walii ilu gbugbãi í naa si wa. Nɔ à wa ni má, Ilaaɔ̃ í naa bi inɛɛ ŋa ku ba ku sobi ŋa.

17 Ŋɔi ideu í fangaa si ilɛi Zudee do si ilɛɛkoɛ ŋa fei.

Inɛ ŋa iyi Zãa woo dasi inyi í bɛ (Cɔ Matie 11:2-19)

18 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa à koo à baa ile piisɔ̃ɔ bɛ à sisiaa mii ŋau bɛ fei. Nɔ í kpe amanɛ minji si inɔ nŋa,

19 í bɛ ŋa bi Lafɛ̃ɛ a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.

20 Iyi à to wa bi Jesu, ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Zãa woo dasi inyiui í bɛ wa ka naa ka beeɛ ka ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.

21 Wee si waati nŋu bɛi, Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ do kɔ̃̀ɔ ŋa à waa ba iri, nɔ wa lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ gɔ ŋa, nɔ í jɔ̀ fɛɛju nkpɔ í yɛ ilu má.

22 Nɔ í jɛa ama abɛ ŋau í ni, i koo i sisia Zãa mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa. Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee, dintɛ ŋa à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekɩ̃ ŋa à waa gbɔ ide, iku ŋa à jɩ̃, nɔ à waa waazoa ilu are ŋa laabaau jiidau.

23 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi kaa nyiò anyi si naanɛ ku dasiɛ na irim.

24 Iyi ama abɛi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ, ŋɔi à sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.

25 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi jaaɛ jiidau? Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi jaaɛi fia nkpɔ nɔ à wa si inɔi amani nla nla, aŋai à ya wa kabai ilaalu ŋa.

26 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii.

27 Zãai kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ̃ í ni,

Wee, ǹ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ iyi á teeseɛ kpãaɛ.

28 An sɔ̃ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à bí fei, kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa. Amma do nŋu fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃ í roo.

29 Nɔ Jesu í ni má, inɛ ŋa iyi à gbɔ idei Zãa fei hee do woo gba fiai lɛmpoo ŋa fei à jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi nɔ nŋu bɛ wa nyisi iyi à mà iyi Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee.

30 Amma Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa a kù jɛ Zãa ku dasi ŋa inyi. Bɛɛbɛ mɔi à kɔsi mii iyi Ilaaɔ̃ í dasi idɔ ku ce nŋa.

31 Ŋɔi Jesu í ni, yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃. Yooi à jɔ.

32 À jɔ amu ŋa iyi à waa buba bantuma, à sɔ̃ njɛ à waa ni, à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kɔ̃ nŋɛ irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa.

33 Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ waati iyi Zãa woo dasi inyi í naa, í ya dɩ̃ anu, ci ya mɔ vɛ̃ɛ, nɔ ì ni í nɛ inɛi inɔɔko ŋa.

34 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ǹ naa, ǹ ya n jɛ nɔ n maa n mɔ, nɔ í ni ŋa ǹ bi ijɛ nɔ ǹ jɛ woo mɔ atɛ̃ nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba fiai lɛmpoo ŋa do ilu dulum ŋa.

35 Do nŋu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi wa ce.

Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Farisi gɔ

36 Farisi gɔ í kpe Jesu ku jɛ bi tɛɛ ajɔ nŋu gɔ. Nɔ Jesu í lɔ ileɛ í buba wa jɛ.

37 Wee, abo à ta icu gɔ í wa si iluu bɛ. Iyi í gbɔ à ni Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Farisiu, ŋɔi í naaò tulare wa si ama caka ku sɩ̃a gɔ iyi à ce do abatii.

38 Abou í naa í wai do anyii Jesu bi isɛɛ ŋa. Wa kpata nɔ cikãajuɛ ŋa wa tontoo si isɛɛ hee í cɔɔ, nɔ wa gbãa do ntoi iriɛ ŋa, wa cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ, í fã siɛ tulareu.

39 Farisi iyi í kpe Jesu ku jɛu, iyi í yɔɔ, ŋɔi í fɔ si idɔɛ í ni, mɔkɔu ihɛ̃, bii waliii, á mà dimii inaabo iyi wa luu ihɛ̃ domi woo ta icui.

40 Nɔ Jesu í ni, Simɔɔ, ǹ nɛ ide gɔ iyi an sɔ̃ɛ. Nɔ í ni, fɔ, Mɛɛtu.

41 Ŋɔi Jesu í ni, mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi amanɛ minji wa mu gbeseɛ. Inɛ akã wa mu kpɛkɛlɛ cɩ̃ɔ miu, inɛ akã mɔ ciitaa.

42 Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa sãaò, nɔ í cea
aŋa minji fei suuru. To, si aŋa minjiu, yoo
nŋai á bi mɔkɔu ku re.
43 Nɔ Simɔɔ í jɛaa í ni, ǹ tamaa inɛ iyi
gbeseɛ í reui. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ntɔi ì fɔ.
44 Iyi í ni bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda si inaabou
nɔ í sɔ̃ Simɔɔ í ni, ì yɛ abou ihɛ̃? Iyi ǹ lɔ wa
kpasɛ̃ɛ i kù muum inyi n wiɛ kutɛm, amma
abou ihɛ̃ í cɔ̀ kutɛm do cikãajuɛ ŋa, nɔ í gbãa
do ntoi iriɛ ŋa.
45 I kù cem fɔɔ do kucɔ̃ɔcɔ̃ɔ amma abou
ihɛ̃, hai waati iyi ǹ lɔ wa, kù jɔ̀ kutɛm ku
cɔ̃ɔcɔ̃ɔ.
46 Nɔ i kù jɔsi irim ikpo, amma abou ihɛ̃, í
fãsi isɛm tulare.
47 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ɛ kubi nlai abou ihɛ̃
wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í kpa idei dulum dɛɛ, baa
do iyi í kpɔ fei. Amma inɛ iyi à cea suuru
keeke, kubiɛ mɔ keekei.
48 Ŋɔi í sɔ̃ abou í ni, à kpa idei dulum dɛɛ.
49 Inɛ ŋa iyi à waa jɛ aŋaò ŋau, à bee njɛ ide
à waa ni, dimii amanɛ yoomai ihɛ̃ iyi á yɔkɔ
ku kpa idei dulum dii amanɛ ŋa.
50 Nɔ Jesu í sɔ̃ abou í ni, naanɛɛi í faabaɛ.
Koo nɛ do laakai ku sũ.

8

Inaabo ŋa iyi à waa too Jesu

1 Si anyii nŋu, Jesu í dabii dabii si wangaa
ŋa do si ilɛɛko ŋa, wa waazo wa sisi laabaau
jiidai bommai Ilaaɔ̃. Nɔ mɔcɔ maateeji ŋau à
suu
2 do inaabo nkpɔ gɔ ŋa. Si inɔi inaabo ŋau,
gɔgɔ ŋa à waa ce bɔ̃ɔ wo, gɔgɔ ŋa mɔ à nɛ
inɛi inɔɔko ŋa wo, nɔ Jesu í jɔ̀ aŋa fei à ba
iri. Inaabo ŋau wee. Maari iyi à ya kpe inɛi
Madala, nŋui Jesu í lelea inɛi inɔɔko mɛɛje
ŋau,
3 do Zoana aboi Cuza, woo mu amanii
ilaalu Herodu, do Suzani do inaabo nkpɔ gɔ
ŋa ma. Abo ŋau à waa sobi ŋa do amani nŋa.

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:1-9; Maaku 4:1-9)

4 Hai ilu fei inɛ ŋa à wasi ku naa bi Jesu. Si
bɛi zamaa í tɔtɔɔ ŋɔi í kpa nŋa mɔnda.
5 Si mɔndau í ni, mɔkɔ gɔ í fita wa fã dimi.
Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpãa,
nɔ inɛ ŋa à nɛ̀ si nɔ yɛi ŋa à jɔɔ.
6 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta.
Iyi í fita gbakã, í gbɛi, domi mandi kù wa si.
7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ
ŋau do dimi jiidau à fita ajɔ, ŋɔi agũ ŋau à
dede à la à bii dimi jiidau.
8 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida, nɔ à fita à la
à so iso cĩɔ cĩɔ.
Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, nɔ í la hee lele í ni,
inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Matie 13:10-17; Maaku 4:10-12)

9 Nɔ mɔcɔɛ ŋa à beeɛ yaasei mɔndau.
10 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, iŋɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà asiii
bommaɛ, amma inɛ ŋa iyi à gbe à waa sɔ̃ ŋai
do mɔnda ŋa ku ba
Baa bii à waa cɔ a maà yɔɔ.
Nɔ bii à waa gbɔ a kaa mà yaaseɛ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Maaku 4:13-20)

11 Yaasei mɔndau wee. Dimiu, idei Ilaaɔ̃i.
12 Inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi kpãa tengi bii dimiu í
cuku. Aŋai à gbɔ ideu, amma Seetam í naa í
nyaa hai si idɔ nŋa ku ba a maà dasi naanɛ a
ba faaba.
13 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ kuta. Aŋai à gbɔ
ideu nɔ à gbaa do inɔ didɔ̃. Amma a kù jɔ̀
kù ce icã si idɔ nŋa. Naanɛ ku dasi nŋa í kpɛ
keeke amma iyi wahala í naa, à nyiò anyi.
14 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi inya iyi í nɛ agũ
ŋau. Aŋai à gbɔ ideu, amma si bɛi à waa nɛ,
inɔ ku fɔ do amani do didɔ̃i andunya ŋai à
bii ideu à kpaa, nɔ iso nŋa ŋa kù jĩa.
15 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ jiidau. Aŋai à
gbɔ ideu nɔ à jilɔɔ si idɔ jiida hai nɛ muafiti,
nɔ à waa temua hee wa so iso.

Mɔndai fitila
(Cɔ Maaku 4:21-25)

16 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa ma í ni, inɛ gɔ ci ya
ma fitila ku biiɛ do caka, walakɔ ku dasi abɛ
daai. Amma à ya kɔaɛi lele ku ba inɛ ŋa iyi à
waa lɔ wa fei a yɛ inya kumá.
17 Si bɛɛbɛ mii iyi wa manji fei á boli, nɔ
mii iyi à ce si asii fei á na ku fita gbugbãa.
18 Na nŋu, i ce laakai ŋa do yaase bɛi ì waa
gbɔò ide ŋa, domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa
si. Inɛ mɔ iyi kù nɛ, andi iyi wa tamaa siu má
à ya gbaai.

Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 12:46-50; Maaku 3:31-35)

19 Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ, amma a
kù ba a kù to siɛ na zamaau.

20 Nɔ inɛ ŋa à sɔ̃ɔ à ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa à waa
leekĩ waduude à waa bi ku yɛɛ.
21 Amma í jɛ nŋa í ni, inɛ ŋa iyi à waa gbɔ
idei Ilaaɔ̃ nɔ à waa jirimaɛ, aŋai à jɛ iyem
walakɔ ifɔm ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Matie 8:23-27; Maaku 4:35-41)

22 Ajɔ nŋu gɔ Jesu í lɔ akɔi inyi nŋu do
mɔcɔɛ ŋa, nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, ka kua tenkuu ka
bɔ ice ikpa ihɔ̃. Nɔ à nɛ.
23 Si bɛi à waa nɛu, Jesu í sĩ njoo. Ŋɔi fufu
nla gɔ í dede si tenkuu, nɔ inyi wa kɔ̃ akɔu.
À wa si mbirisi.
24 Ŋɔi à sɛkɛɛ si Jesu à jũu à ni, Mɛɛtu,
Mɛɛtu, à waa bɔ nfe ku ce.
Ŋɔi Jesu í jĩ nɔ í la si fufuu do kucãi inyiu.
Nɔ à dɛ̀ à coko sɔ̃m sɔ̃m.
25 Nɔ í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, hee iwoi naanɛ
iyi ì dasim í wa.
Nɔ njo í mu ŋa à biti, à bee njɛ à waa ni,
dimii amanɛ yoomai ihɛ̃, iyi wa ba fufu do
inyi ide ku fɔ nɔ à waa gbɔ ideɛ.

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í ba iri
(Cɔ Matie 8:28-34; Maaku 5:1-20)

26 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋau à to ice ikpa ihɔ̃,
si ilɛi inɛi Zerazee ŋa iyi í wa do wajui ilɛi
Galilee.
27-29 Ŋɔi à fita hai inɔi akɔi inyiu. Iyi à
kita ilɛ ŋɔi Jesu í yɛ mɔkɔ gɔ wa naa ku kòo.
Mɔkɔu inɛi ilu bɛi. Wee í bɛi í nɛ inɛi inɔɔko
ŋa. Waati kãma fei à ya maa dede siɛi. Ŋɔi
inɛ ŋa à ya dũu do sesee nɔ à dĩ isɛɛu do isɔ
ku ba a nɔɔ. Amma í ya da kudĩ ŋaui fei nɔ
inɛi inɔɔkoɛ ŋau à bɔòɛ hee si gbabua ŋa. Hai
kukpɛ basĩi í ya maa wɛɛ, ci ya buba kpasɛ̃.
Bi ku si iku ŋai í ya wa.
Iyi mɔkɔu í yɛ Jesu ŋɔi í koo í cuku si wajuɛ
í dɔ̃ anu hee lele wa ni, mii í wa aninii awaɛ,
Jesu awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í re fei nɔ ǹ wa n
tɔɔɛi, maà wahalam. Wa dɔ̃ bɛɛbɛi si na iyi í
jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔko ŋau a fita siɛ.
30 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ. Nɔ í jɛaa í
ni, Zamaa. Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛi inɔɔko
nkpɔ nkpɔi í nɛ.
31 Nɔ inɛi inɔɔkoɛ ŋau à waa tɔɔ Jesu suuru
ntɔ ntɔ ku maà dasi aŋa si isa nla hai nɛ kɔɔu.
32 Wee, kuusɔɔ gaa nla gɔ ŋa à wa bɛ à waa
jɛ si iri kuta gɔ. Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu
ku jɔ̀ aŋa a koo a mu kuusɔɔ ŋau ku ba aŋa a
maa wa bɛ. Nɔ í yɔɔda nŋa.
33 Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à fita hai si mɔkɔu, à
koo à mu kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ gaa ŋau à
sɛi hai antai iri kutau à dasi tenku nɔ inyiu í
jɛ ŋa.
34 Ŋɔi woo degbe kuusɔɔ ŋau à yɛ mii iyi
í ce, nɔ à sa à koo à waa sisi laabaaui ideu si
ilu nlau do si ilɛɛko ŋa.
35 Nɔ inɛ ŋa à fita à bɔ̀ ku cɔ mii iyi í ceu.
Iyi à to bi Jesu, ŋɔi à yɛ mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko
ŋa à fita siɛu. Mɔkɔu í baa si laakaɛ má, nɔ
wa buba kɔkɔi Jesu í dasi jĩnɛ ŋa. Ŋɔi njo í
mu ŋa.
36 Inɛ ŋa iyi ideu í ce iju nŋa à waa sisia inɛ
ŋa bɛi inɛɛu í ce í ba iri.
37 Ŋɔi inɛi ilɛi Zerazee ŋa fei à tɔɔ Jesu
suuru à ni ku nɛ hai bɛ, domi njo í mu ŋa
ntɔ ntɔ. Nɔ Jesu í lɔ akɔi inyiu wa bi ku nɛ.
38 Ŋɔi mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko ŋa à fita siɛu wa
tɔɔ Jesu ku jɔ̀ nŋu ku tooɛ. Amma Jesu í ni
ku sinda ku
39 nyi ideɛ, koo sisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ceaa fei.
Nɔ inɛɛu í nɛ í koo í wasi ku sisi mii iyi Jesu
í cea nŋu fei si iluu fei.

Ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Matie 9:18-26; Maaku 5:21-43)

40 Iyi Jesu í baa hai ilɛi Zerazee nɔ zamaa í
wasi ku coo fɔɔ, domi aŋa fei à waa degbeɛi.
41 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. Lafɛ̃ɛi à ya kpe
Zairusi. Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ
nɔ í tɔɔɛ ku naa kpasɛ̃i nŋu.
42 Wa tɔɔ Jesu ku naa kpasɛ̃ɛi si na iyi
í jɔ̀ ama inaabo akã lege legeɛ iyi í nɛ adɔ̃
maateeji, wa bi ku ku. Ŋɔi Jesu wa koo.
Iyi wa koo, nɔ zamaa nla nla wa manteɛ.
43 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi wa ce bɔ̃ɔi awɔ
ku mu hai adɔ̃ maateeji. Nɔ í jɛ fiaɛ fei bi
lokotoro ŋa, nɔ kãma nŋa kù yɔkɔ kù faabaɛ.
44 Ŋɔi í sɛkɛɛ si Jesu do anyi í koo í lu itĩi
ibɔɛ. Bɛ gbakã bɔ̃ɔu í tã.
45 Nɔ Jesu í bee í ni, yooi í lum. Ŋɔi aŋa
fei à waa jã, ŋɔi Piɛɛ í ni, Mɛɛtu, zamaaui í
kaakoɛ wa manteɛ.
46 Amma Jesu í ni, ǹ mà iyi inɛ gɔ í lum
kam kam si na iyi í jɔ̀ gbugbãm í ce icɛ.
47 Iyi abou í yɛ iyi Jesu í mà iyi inɛ gɔ í luu,
ŋɔi í koo í gulɛ si wajuɛ do kuyaya. Nɔ í fɔ si
wajui zamaau mii iyi í ce í jɔ̀ nŋu í lu Jesu,
do bɛi nŋu í ba iri anu akã.

48 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi, naanɛɛi í faabaɛ, koo nɛ do laakai ku sũ.
49 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu ŋɔi inɛ gɔ í naa hai kpasɛ̃i Zairusi inɛ ngbou í sɔ̃ɔ í ni, ama inaaboɛu kù wɛɛ, maà bitandi Mɛɛtu má.
50 Iyi Jesu í gbɔ ideu nɔ í sɔ̃ Zairusi í ni, maà jɔ̀ zigiɛ ku da, awɔ de dasi naanɛ, á ba iri.
51-53 Ŋɔi à dasi kpãa má à waa koo. Iyi í to kpasɛ̃ bɛ, í ba wee, inɛ fei í wasi ku kpata à waa cã kpokpo na irii amau. Nɔ Jesu í ni, i maà kpata ŋa, kù ku, wa sĩ njooi. Ŋɔi à waa yaakoɛ domi à mà iyi í kui. Ŋɔi Jesu kù jɛ inɛ gɔ ku lɔ kpasɛ̃u do nŋu ajɔ bii kù jɛ Piɛɛ do Zãa do Zaaki do iyeò baai amau.
54 Iyi í to bi ama inaabou ŋɔi í mu awɔɛ nɔ í fɔ ide hee lele í ni, ama mudɛ̃ɛ, dede.
55 Nɔ hundeɛ í baa má, nɔ í dede tengi bɛ gbakã. Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni a na amau ijɛ.
56 Nɔ nyaanzeɛ ŋau à biti ntɔ ntɔ, amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni a maà sɔ̃ inɛ gɔ mii iyi í ce.

9

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:5-15; Maaku 6:7-13)

1 Jesu í kpe mɔcɔ maateejiɛ ŋau í tɔtɔɔ ŋa í mu nŋa gbugbã do yiiko a leleò inɛi inɔɔko ŋa fei nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.
2 Ŋɔi í bɛ ŋa a koo a waazo idei bommai Ilaaɔ̃ nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.
3 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i maà so nkãma si isɛɛnɛ nŋɛu, baa golo hee má jɛ bɔgɔ, wala ijɛ, wala fia, nɔ i maà so baa ibɔ minjisia.
4 Kpasɛ̃ bii ì sɔ ŋa, i ya wa bɛ hee i koo i fita hai ilu bɛ ŋa.
5 Ilu bii à kɔ ku gba ŋɛ, i fita hai ilu bɛ ŋa nɔ i gbugbã nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa.
6 Mɔcɔ ŋau à dede à dabii si ilɛɛko ŋau, à waa sisiò laabaau jiidau nɔ à wasi ku jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à waa ba iri bii fei.

Laakai Herodu í dede
(Cɔ Matie 14:1-12; Maaku 6:14-29)

7 Wee Herodu ilu ilɛu, í gbɔ mii iyi Jesu wa ce fei, nɔ laakaiɛ í dede. Kù mà baa bɛi á lasabu má si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa à waa ni Zãai í jĩ hai si balɛ,
8 inɛ gɔ ŋa mɔ à ni Elii walii nlaui í naa má, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ni inɛ akãi waliii tako ŋaui í jĩ hai si balɛ má.
9 Nɔ Herodu í ni, ṅ jɔ̀ à bu irii Zãa. Debɛi, inɛ ihɛ̃ iyi ṅ ya maa n gbɔ baauɛ iyi wa ce dimii mii ŋau bɛ, yooi. Ŋɔi wa dɛ ku yɔɔ.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Zãa 6:1-14)

10 Nɔ mɔcɔ maateeji ŋa iyi Jesu í tako í bɛ ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à ce fei. Nɔ Jesu í gbã ŋa ikã í bɔò ŋa ikpa kɔkɔi ilu gɔ iyi à ya kpe Bɛsaida.
11 Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ ikpa bii à wa nɔ zamaa nkpɔ gɔ í hãmɛɛ ŋa bɛ. Nɔ Jesu í gba ŋa wa sɔ̃ ŋa idei bommai Ilaaɔ̃, nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi a kù waa nɛ baani à ba iri.
12 Iyi inunu wa lɔ ŋɔi woo bɛ maateeji ŋau à sɛkɛɛ siɛ à sɔ̃ɔ à ni, jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ inɔ ilu walakɔ ilɛɛko ŋa à dɛ bii aa sũ do mii iyi aa jɛ, domi si gbabuai à wa ihɛ̃.
13 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i na ŋa ijɛ a jɛ mɛɛ. Amma à ni, pɛ̃ɛ iyi à nɛ kù re ara miu do cɛ̃ɛ minji. Mà ì bi awa taka nwa kaa ra ijɛ iyi inɛ fei á jɛi.
14 Wee si inɔi inɛ ŋau inɛmɔkɔ ŋa à to zakai amanɛ dubu miu (5.000). Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni, i jɔ̀ a buba wua ikã ikã amanɛ ciitaa ciitaa.
15 Nɔ à ce bɛɛbɛ à jɔ̀ aŋa fei à buba.
16 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ miu do cɛ̃ɛ minjiu nɔ í wu iju lele í saabu Ilaaɔ̃ nɔ í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau a kpɛ̃a zamaau.
17 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Nɔ à ko iyi à jɛ í gbeu, nɔ í kɔ̃ kɔlɔ maateeji.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 16:13-19; Maaku 8:27-29)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nya ara nŋa ikã nɔ wa ce kutɔɔ. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni ṅ jɛ.
19 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa woo dasi inyii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu inɛ akãi waliii tako ŋaui í jĩ wa hai si balɛ.
20 Ŋɔi í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni ṅ jɛ ŋa. Ŋɔi Piɛɛ í ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ
(Cɔ Matie 16:20-28; Maaku 8:30-9Ɛ1)

21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ ŋau do kugaabu í ni a maà na a sɔ̃ inɛ gɔ.
22 Í sɔ̃ ŋa má í ni, amu Amai Amanɛ, kù nɛ bɛi á ce iyi n kù yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ. Inɛ ngbo

ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kɔsim a kpam, amma an ji̍ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia.
23 Nɔ í sɔ̃ aŋa fei í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so ji̍i ku gaauɛ ku toom wa.
24 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛɛ do idɔɔbiɛ kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim, lafɛ̃ɛi á baa do ntɔ.
25 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba amanii andunya fei, nɔ í kua kuwɛɛɛ.
26 Nɔ í ni má, inɛ iyi wa ce anyɔi amu Amai Amanɛ, walakɔ wa ce anyɔi idem, amu mɔ an ce anyɔi lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi an nyi wa, an nyi wai do amboei Baam do amalekaɛ ŋa ajɔ.
27 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃ si nsɛi, gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ bommai Ilaaɔ̃ wa naa a bɛi a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-8; Maaku 9:2-8)

28 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, iyi í ce zakai ajɔ mɛɛjɔ ŋɔi í kpe Piɛɛ do Zãa do Zaaki à koo à gũ antai iri kuta nla gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.
29 Iyi wa ce kutɔɔ ŋɔi wajuɛ í kpaasi dimi ikã, nɔ jaaɛɛ í fũuta pai pai.
30-31 Ŋɔi gbakã Moizi do Elii à faata wa do amboe à waa baa ide ku fɔ. À waa fɔ idei ikuɛ iyi á kú Zeruzalɛmu ku jɔ̀ɔ̀ andunyau ihɛ̃.
32 Wee Piɛɛ do kpaasiɛ ŋa à waa siiko ntɔ ntɔ, amma iyi iju nŋa í má à yɛ amboei Jesu nɔ à yɛ amanɛ minji ŋa iyi à waa leeki̍ bi tɛɛu.
33 Waati iyi inɛ ŋau à waa jɔ̀ Jesu, Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, á si̍a ka maa wa ihɛ̃. Jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ kù mà mii iyi wa fɔ.
34 Si bɛi wa fɔ ideu, bukɔɔ í naa í bii ŋa. Iyi mɔcɔ ŋau à yɛ bukɔɔu wa bii ŋa ŋɔi njo í mu ŋa.
35 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si bukɔɔu í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ Amam. Nŋui ǹ cica. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
36 Si anyii ide ku fɔu, Jesu nŋu akãi à yɛ bɛ. Ŋɔi si waatiu bɛ mɔcɔ ŋau a coko a kù sɔ̃ inɛ kãma mii iyi à yɛ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Matie 17:14-18; Maaku 9:14-27)

37 Iju kumáɛ iyi à kita wa hai antai iri kutau, zamaa nla gɔ í naa í ko Jesu.
38 Ŋɔi si inɔi zamaau mɔkɔ gɔ í dɔ̃ anu hee lele í ni, Mɛɛtu, cɔ ama inɛmɔkɔ akãu ihɛ̃i ǹ nɛ. Ǹ wa n tɔɔɛ i faabaɛ
39 domi inɛi inɔɔko gɔ í ya dede siɛi. Nɔ waati iyi í dede fei, anu akã amau í ya dɔ̃ anui. Nɔ inɛi inɔɔkou í ya gbugbãɛ jiida, nɔ amau í ya maa ce antɔ foko ku maa mɛɛ araɛ, nɔ kufitaɛ í ya gaabu.
40 Ǹ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a lelea, amma à mɔngɔ.
41 Ŋɔi Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ ŋa, hee waati yoomai an wa inɔ nŋɛ. Mà hee waati yoomai an maa temuaò ŋɛ. Ŋɔi í sɔ̃ mɔkɔu í ni, naaò amaɛu wa ihɛ̃.
42 Nɔ wa naaɛ wa. Iyi í toɛ wa kɔkɔi Jesu ŋɔi inɛi inɔɔkou í kɛkɛɛ ilɛ í gbugbãɛ jiida. Amma Jesu í fɔ si inɛi inɔɔkou ide do gbugbã ŋɔi í fita nɔ amau í ba iri. Nɔ Jesu í sindoa baaɛ.
43 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei à biti do bɛi gbugbãi Ilaaɔ̃ í la í to.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kuji̍ɛ má
(Cɔ Matie 17:22-23; Maaku 9:30-32)

Si bɛi aŋa fei à wɛɛò bitiu bɛɛbɛ do mii iyi Jesu wa ce fei, ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni,
44 iŋɛ, i de iti̍ i gbɔ ide iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛu ihɛ̃ sãa sãa ŋa. Aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ.
45 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu, domi ideu kù má nŋa titã, nŋui í jɔ̀ a kù gbɔ yaaseɛ. Nɔ wee à waa ce njoi yaasei ideu ku bee Jesu má.

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Matie 18:1-5; Maaku 9:33-37)

46 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔ ŋau à waa ce kakɔɔ ku ba a mà inɛ iyi í re si inɔ nŋa.
47 Wee Jesu í mà lasabui idɔ nŋa, ŋɔi í so ama keeke gɔ í leeki̍ɛ kɔkɔɛ,
48 nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í gba amau ihɛ̃ na irim, amu takam nii í gba. Inɛ mɔ iyi í nɔ í gbam, inɛ iyi í bɛm wai í gba. Inɛ iyi í kere í re si inɔ nŋɛ, nŋui í re iŋɛ fei.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ inɛ nŋɛi
(Cɔ Maaku 9:38-40)

49 Ŋɔi Zãa í ni, Mɛɛtu, à yɛ inɛ gɔ í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à ganjiɛ, domi kù wa inɔ nwa, kù waa tooɛ.
50 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, i maà ganjia ŋa, domi inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ, inɛ nŋɛi.

Inɛ ŋa à kɔ ku gba Jesu si ilui Samari gɔ

51 Wee waati í maai wa si bii Jesu á jɔ̀ andunya ku nyi lele má, ŋɔi í dasi idɔ mam
mam nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu.
52 Nɔ í bɛ inɛ gɔ ŋa a cuaa ku ba a koo a ceaa
sɔɔlui bi ku sũ. Ŋɔi inɛ ŋa iyi í bɛ ŋau à to ilui
Samari gɔ,
53 amma inɛi ilu bɛ ŋa a kù jɛ ku gbaa si na
iyi í jɔ̀ Zeruzalɛmuui wa bɔ.
54 Iyi Zaaki do Zãa à gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi à beeɛ
à ni, Lafɛ̃ɛ, ì bi ka jɔ̀ ina ku kita si ŋa wa hai
lele ku kpa ŋa?
55 Amma Jesu í sinda í la si ŋa do gbugbã.
[Í ni, i kù mà iyi ì waa fɔ ŋa mɔm.
56 Amu Amai Amanɛ n kù naa ku kpa
amanɛ ŋa, bii kù jɛ n faaba ŋa.]
Nɔ à bɔ ilu mmu gɔ má.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cɔ Matie 8:19-22)

57 Si bɛi à waa nɛ ŋɔi inɛ gɔ í naa í sõ Jesu í
ni, an tooɛ bii ì waa bɔ fei.
58 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa,
nɔ baa yɛi ŋa mɔ à nɛ bi ku sũ. Amma amu
Amai Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sũ n sĩmi.
59 Nɔ í sõ inɛ mmu gɔ í ni, toom wa. Amma
inɛɛu í ni, jɔ̀ n koo n si baam wa titã.
60 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, jɔ̀ iku ŋa a si iku
nŋa ŋa, amma awɔ, koo sisi laabaau jiidai
bommai Ilaaõ bii fei.
61 Nɔ inɛ gɔ í sõɔ má í ni, an tooɛ Lafɛ̃ɛ,
amma jɔ̀ n koo n tɔɔ inɛm ŋa sukudõ titã.
62 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, inɛ iyi í lesi awɔɛ
si kaakoi kɛtɛ nɔ í sinda í cɔ anyi, kù jɔò
bommai Ilaaõ.

10

Jesu í bɛ amanɛ kitaò fɛɛwa

1 Si anyii nŋu, Lafɛ̃ɛ í cica amanɛ kitaò
fɛɛwa mmu má, í bɛ ŋa minji minji a cuaa
si ilu ŋa fei do bii nŋu takaɛ á nɛ ku bɔ fei.
2 Nɔ í sõ ŋa í ni, amaajɛ iyi í to ku da í kpɔ,
amma woo da ŋau a kù kpɔ. Na nŋu, i tɔɔ ilu
ikou ku bɛ inɛ ŋa iyi aa ce icɛu wa.
3 I dasi kpãa ŋa, ǹ wa n bɛ ŋɛi bɛi ama
angudã ŋa si inɔi mɛɛmu kugaabu ŋa.
4 I maà so taalili hee má jɛ bɔgɔ, walakɔ
baata, nɔ i maà ya leekĩ kpãa i maà ce inɛ gɔ
fɔɔ ŋa.
5 Kpasɛ̃ bii ì lɔ ŋa i tako i sõ ŋa ŋa i ni, Ilaaõ
ku mu nŋɛ laakai ku sũ.
6 Bii ilu laakai ku sũ gɔ í wa bɛ, laakai ku sũ
nŋɛ á to siɛ. Bii kù wɛɛ mɔi á nyi wa si ŋɛi.
7 Kpasɛ̃ bii à gba ŋɛu, kpasɛ̃ bɛi aa maa wa
ŋa, sɔnda do inyi iyi à na ŋɛ fei i ya gba i jɛ
ŋa, domi inɛ kaa máa ce icɛ iyi kù waa jɛ. I
maà ya lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋa.
8 Ilu iyi ì lɔ fei ŋa bii à gba ŋɛ, ijɛ iyi à na ŋɛ
i ya jɛ ŋa.
9 I sõ inɛi ilu ŋau i ni, bommai Ilaaõ í maai
si ŋɛ. Nɔ bõɔ ŋa iyi à wa bɛ i jɔ̀ a ba iri ŋa.
10 Amma ilu bii ì lɔ nɔ a kù gba ŋɛ, i bɔ
bantumai iluu nɔ i ni,
11 wee à waa gbugbã nŋɛ hee do irùrùi ilu
nŋɛ iyi í wa si kutɛ nwa. Do nŋu fei, i mà ŋa
iyi bommai Ilaaõ í maai wa.
12 Nɔ Jesu í ni má, an sõ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu,
ijuukpãi inɛi Sodomu ŋa ilu nlai takou, á tia
do ti inɛi ilu ŋau.

Inɛi ilu ŋa iyi à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 11:20-24)

13 Nɔ Jesu í ni má, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu
ŋɛ, iŋɛ inɛi Kɔrazɛ̃ɛ ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi Bɛsaida
ŋa inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa
iyi à ce si ilu nŋɛ ŋau ihɛ̃, bii í jɛ si ilui Tii
do Sidõɔi à coo wo, bii í wa inɛi ilu ŋau aa
dĩ saaki a kpataò na irii dulum du ŋa nɔ a
kpaasi idɔ hai ku kpɛ.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sõ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu
ijuukpãi inɛi Tii do Sidõɔ ŋa á tia tu ŋɛ.
15 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu ŋa, ì waa
tamaa ŋa aa so ŋɛ hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ
ŋɛi hee bi ku wai iku ŋa.
16 Nɔ í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ iyi í gbɔ ide nŋɛ,
idem nii í gbɔ. Inɛ mɔ iyi í kɔsi ŋɛ, amui í
kɔsi. Inɛ mɔ iyi í nɔ í kɔsim, inɛ iyi í bɛm wai
í kɔsi.

Kubaai mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋau

17 Mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋa iyi Jesu í bɛ ŋau à
baa do inɔ didõ nɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, hee do inɛi
inɔɔko ŋa fei à ya jirima wa na iriɛu.
18 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, ǹ yɛ Seetam wa cuku
wa hai lele bɛi kuŋɔi ijĩ.
19 Ntɔ ntɔ ǹ mu nŋɛ yiiko i tɛɛsɛò njo ŋa do
cencee ŋa hee do gbugbã iyi Seetam mbɛɛu
í nɛ fei, nɔ nkãma kaa yɔkɔ ku mɛɛ ŋɛ.
20 Do nŋu fei, i maà jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dõ na iyi
í jɔ̀ inɛi inɔɔko ŋau à waa jirima ŋɛ, amma i
jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dõ si na iyi í jɔ̀ à kɔ iri nŋɛ lelei
Aõ.

Inɔi Jesu í dɔ̃
(Cɔ Matie 11:25-27; 13:16-17)

21 Si waati akãu, inɔi Jesu í dɔ̃ jiida jiida do
gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í ni, Baaba, awɔ iyi
ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ǹ wa n saabuɛ do iyi ì
singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì
nyisi amu ŋa. Í sĩa Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi
ì bi.
22 Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ kãma
kù mà amu Amau bii kù jɛ Baau. Nɔ inɛ
kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu Amau do inɛ
ŋa iyi ǹ bi n nyisi ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í sinda si mɔcɔɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni,
ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi ijuɛ wa yɛ mii iyi ì waa yɛ
ŋa.
24 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, walii do amanlu nkpɔ
à bi aŋa a yɛ mii ŋa iyi ì waa yɛ ŋa, a kù nɔ a
kù yɔɔ. À bi aŋa a gbɔ iyi ì waa gbɔ ŋa, a kù
nɔ a kù gbɔɔ.

Mɔndai inɛ jiidai Samari gɔ

25 Ajɔ nŋu gɔ woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í
dede ku cã idɔi Jesu nɔ í ni, Mɛɛtu, bɛirei an
ce n baò kuwɛɛ hai tã.
26 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, mii à kɔ si woodau.
Ide mii ì ya cio si.
27 Ŋɔi í jɛ í ni, bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do
gbugbãɛ fei, do lasabuɛ fei, nɔ i bi inɛ mmu
ŋa bɛi ì bi araɛ.
28 Ŋɔi Jesu í ni, ide iyi ì jɛ í sĩa. Ce bɛɛbɛ, aa
ba kuwɛɛ.
29 Amma mɔkɔu wa bi ku na araɛ ntɔ, nɔ í
beeɛ í ni, yooi í jɛ inɛ mmu.
30 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, mɔkɔ gɔ í kita wa hai
Zeruzalɛmu wa bɔ Zeriko, ŋɔi í koo í dasi
awɔi ile ŋa. Ile ŋau à coo ile à cãa, nɔ à nɛ
à jɔ̀ɔ bɛ wa kasãm.
31 Wee, woo weei Ilaaɔ̃ gɔ wa too kpãau
wa. Iyi í yɛ mɔkɔu, ŋɔi í gbe í lɔ.
32 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ si dimii Levi í to inyau.
Iyi í yɔɔ nɔ í gbe í lɔ.
33 Amma inɛi Samari gɔ mɔ wa bɔ ilu. Iyi í
to bɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔu nɔ araare í muu.
34 Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í jɔaa ikpo do atɛ̃ vɛ̃ɛ si agbɛi
kumɛɛ ŋau nɔ í dũu. Si anyiɛ nɔ í lesiɛ si
gbankɛlɛi nŋu takaɛ í bɔ̀ɛ bi ku sɔi inɛ njoo
ŋa nɔ í gbɔaa.
35 Iju kumáɛ, nɔ í so fiai icɛi ajɔ minji, í na
inɛ ngboi bi ku sɔi inɛ njoo ŋau, nɔ í ni, gbɔa
inɛɛu ihɛ̃. Iyi ì jɛ í lesi na iriɛ, an sãaɛ waati
iyi an baa.
36 Ŋɔi Jesu í ni, si amanɛ mɛɛta ŋau bɛ, yoo
nŋai ì tamaa í jɛ kpaasii inɛ iyi í dasi awɔi ile
ŋau.
37 Ŋɔi inɛɛu í ni, inɛ iyi í ce araareu. Ŋɔi
Jesu í ni, debɛi, awɔ mɔ, koo ce bɛɛbɛ.

Jesu í bɔ bi Maata do Maari

38 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋau à waa nɛ
nɔ à to ilu gɔ. Wee inaabo gɔ í wa ilu bɛ, à ya
kpoo Maata. Nŋui í gba ŋa si kpasɛ̃ɛ.
39 Abou í nɛ ifɔɛ gɔ iyi à ya kpe Maari. Ifɔu
wa bubai kɔkɔi Lafɛ̃ɛ wa gbɔ ideɛ.
40 Amma Maata nŋu í wasi ku mante araɛ
do caka ku tɛkɛ. Ŋɔi í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kù jɛɛ si
ide kãma iyi ifɔm í jɔ̀ɔm icɛu amu akã? I kaa
jɔ̀ ku naa ku sobim?
41 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, Maata, Maata, ì waa
mante araɛ ì waa weewea na mii nkpɔ.
42 Amma bukaatai mii akãi amanɛ í nɛ.
Nŋui Maari njɛ í cica bɛ, nɔ inɛ kãma kaa
gbaa siɛ má.

11

Idei kutɔɔ
(Cɔ Matie 6:9-13; 7:7-11)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa ce kutɔɔ bii gɔ. Iyi í tã
ŋɔi mɔcɔ akãɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, kɔ wa si bɛi aa ka ya
ce kutɔɔ, bɛi Zãa í kɔ mɔcɔɛ ŋa si.
2 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa
i ya ni,
Baaba, jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
Naa jɛ bommaɛ.
3 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
4 Kpa idei dulum du wa, domi awa mɔ à ya
ka kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ.
5 Nɔ í sɔ̃ ŋa má í ni, á yɔkɔ ku jɛ nsɛi inɛ gɔ
nŋɛ í ba inɛ njoo idũ laja. Bii kù nɛ ijɛ iyi á
naa, á bɔ bi kpaasiɛi ku ni, wɛ̃ɛm pɛ̃ɛ mɛɛta
wa,
6 domi kpaasim gɔ í naa bi tom hai ilu gɔ.
Nɔ wee, n kù nɛ ngɔgɔ iyi an naa.
7 Kpaasiɛu á yɔkɔ ku jɛaa hai inɔ ile ku ni,
maà mantem, amu ǹ sɔɔkɔ tã, amu do amam
ŋa fei à waa sũ. N kaa n yɔkɔ n dede n naɛ
pɛ̃ɛ.
8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, baa bii kù bi ku dede ku
náa si na iyi í jɔ̀ í jɛ kpaasiɛ, á yɔkɔ ku dede
ku naa bukaatai mii iyi í bi fei si na iyi í jɔ̀
wa manteɛ.

9 Na nŋu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i ya tɔɔ ŋa, aa mu
nŋɛ. I ya dɛdɛ ŋa aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa,
aa ci̇̀ nŋɛ.
10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa tɔɔ fei, Ilaaɔ̃ á muaa.
Inɛ mɔ iyi wa dɛdɛ, Ilaaɔ̃ á jɔ̀ ku ba. Inɛ mɔ
iyi í nɔ wa cã gambo, Ilaaɔ̃ á ci̇̀aa.
11 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi [bii amaɛ í tɔɔɛ
pɛ̃ɛ á so kuta ku naa. Walakɔ] bii í tɔɔɛ cɛ̃ɛ ku
so njo ku naa.
12 Walakɔ bii í tɔɔɛ njɛi ajɛɛ á naa cencee?
Aawo, kaa ce.
13 Iŋɛ iyi ì ya ce laalɔ ŋa ì mà mii jiida ku
na ama nŋɛ ŋa, mà irei. To, Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ
iyi í wa lele kaa ce ku re zaka bɛɛbɛ? Kaa so
Hundeɛ ku na inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ?

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide
(Cɔ Matie 12:22-30; Maaku 3:22-27)

14 Si anyii nŋu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa.
Mɔkɔu í nɛ inɛi inɔɔko gɔ iyi í jɔ̀ í deki̇̀. Nɔ
Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í fita ŋɔi mɔkɔu í
lɔsi ide ku fɔ, nɔ zamaa fei í biti.
15 Amma inɛ gɔ ŋa à ni, inɛ ngboi inɛi
inɔɔko ŋa iyi à ya kpe Bɛɛlizebui í mua Jesu
gbugbã wa leleò inɛi inɔɔko ŋa.
16 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa bi a cã idɔɛ a cɔ. Nɔ
à sɔ̃ɔ à ni ku ce maamaake ku nyisi iyi yiikoɛ
wa naai hai lele.
17 Si bɛi Jesu í mà lasabu nŋa ŋɔi í ni,
bomma iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusɔ̃ɔ,
bommau á na ku kpaò bomma nɔ kpasɛ̃ɛ ŋa
ku cuku.
18 Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa ja do araɛ,
bɛirei bommaɛ á ce ku bɔ waju. Ǹ ni bɛɛbɛi
si na iyi í jɔ̀ ì waa ni do gbugbãi Bɛɛlizebui ǹ
wa n leleò inɛi inɔɔko ŋa.
19 Bii do gbugbãi Bɛɛlizebuui ǹ wa n leleò
inɛi inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi mɔcɔ nŋɛ
ŋa mɔ à waa leleò ŋa. Na ŋɔi í ce aŋa taka
nŋa aa nyisi iyi ì rara ŋa.
20 Amma bii do gbugbãi Ilaaɔ̃i ǹ wa n leleò
inɛi inɔɔko ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í
sinti ku jɛ bommaɛ si anini nŋɛ.
21 Bii ilu gbugbã jiida gɔ í nɛ ji̇̀nɛi igũ nɔ wa
degbe kpasɛ̃ɛ, amaniɛ á wɛɛi si laakai.
22 Amma bii ilu gbugbã gɔ mɔ iyi í roo í
naa í jɔɔ igũ, njɛ á ko ji̇̀nɛi igũ iyi wa naanɛui
fei nɔ ku ce ikpɛ̃i amaniu mɔ.
23 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm nii. Inɛ iyi kù
waa bam ku tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.

Kunyii inɛi inɔɔko wa má
(Cɔ Matie 12:43-45)

24 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii
inɛi inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa
ŋai ku maa dɛ bi ku si̇̀mi. Bii í kua, ŋɔi í ya
ni, an nyi inya nwom hai bii ǹ fita wai.
25 Waati iyi í nyi nɔ í ba inɛɛu í yɛ bɛi ile
ngbɛ iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa,
26 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo
wa má bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa
wa bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia
baa ti ankãanyiɛ má.

Inɔ didɔ̃ ntɔ

27 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ, abo gɔ í dɔ̃
anu hai inɔ zamaau í ni, ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi
í so asi̇̀ɛ, nɔ ì mɔmɔ amɔɛ.
28 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, í tia i ni ilu inɔ didɔ̃
ŋai inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei Ilaaɔ̃, nɔ à waa
ceò icɛ.

Inɛ ŋa à bi maamaake
(Cɔ Matie 12:38-42)

29 Si bɛi zamaau wa kɔ̃ɔsi ŋɔi Jesu í ni, inɛi
nsɛi ŋa inɛ laalɔ ŋai. À waa tɔɔ maamaake,
amma maamaake gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa,
bii kù jɛ ti faajii walii Zonasi.
30 Si bɛi Zonasi í jɛ nyinda bi inɛi Ninivu
ŋa, bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ an jɛ nyinda
bi inɛi nsɛi ŋa.
31 Si ajɔi kiitiu inaabo ilaalui ilɛi Seba á
dede si inɛi nsɛi ŋa ku yɛ taale nŋa, si na
iyi í jɔ̀ hai ji̇̀iji̇̀i í dede í naa ku gbɔ idei bisii
Salomɔɔ ilaalu nlau. Nɔ wee nsɛi, amu iyi ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ ǹ re Salomɔɔ.
32 Si ajɔi kiitiu inɛi Ninivu ŋa aa dede si
inɛi nsɛi ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à
kpaasi idɔ nŋa na waazoi Zonasi. Nɔ wee
nsɛi, amu iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ ǹ re
Zonasi.

Inya kumái ara
(Cɔ Matie 5:15; 6:22-23)

33 Inɛ gɔ ci ya má fitila ku singaɛ, [walakɔ
ku biiɛ do caka,] amma à ya jilɔɔi bi ku lesi
fitila ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ wa a maa yɛ
inya kumá.
34 Ijuɛi í jɛ fitilai araɛ. Bii ijuɛ wa nɛ baani,
araɛ fei í wa si inya kumái. Amma bii kù waa
nɛ baani, araɛ mɔ fei í wa si ilu kukui.
35 Na nŋu, ce laakai ku ba inya kumá iyi í
wa si araɛu ku maà ce ilu kuku.

36 Bii araɛ fei wa nɛ inya kumá, nɔ baa ikõ
akãɛ gɔ kù wa si ilu kuku, fei ndɛɛ á maa mái
bɛi waati iyi fitila í má siɛ inya.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

37 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi Farisi gɔ í kpoo
ku jɛ kpasɛ̃ɛ. Nɔ í koo í buba kpasɛ̃i Farisiu,
aŋaò à waa jɛ.
38 Ŋɔi Farisiu í cɔɔ í biti do iyi kù wɔɔ í bɛi
wa jɛ.
39 Amma Lafɛ̃ɛ í sõɔ í ni, iŋɛ Farisi ŋa, í yɛ
ŋai bɛi inɛ ŋa iyi à ya wiɛ anyii kɔɔfu do jɛɛ
ŋa nɔ a jɔ̀ inɔɛ riisi. Inɔ hai sĩa do takiii wa
kõ nŋɛ.
40 Iŋɛ hai nɛ yaase ŋa, inɛ iyi í taka anyii
ara, lafɛ̃ɛ si í ce inɔɛ mɔ?
41 Í sĩa i na ilu are ŋa mii iyi í wa si inɔ jɛɛ
do kɔɔfu, nɔ mii fei á má nŋɛ.
42 Amma ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ Farisi ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì ya na Ilaaõ hee do zakaai ayɛ
ŋa fei. Do nŋu fei, i kù waa ce jiida nɔ i kù
waa nyisi kubii Ilaaõ ŋa. Iyi bɛi í jɔ i ya ce nɔ
i maà gbɛjɛ iyi í gbe ŋa.
43 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ Farisi ŋa, si na iyi
í jɔ̀ si ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa kitãi inɛ ngbo
ŋai ì ya bi ŋa, nɔ ì ya bi a ce ŋɛ fɔɔ do bɛɛrɛ
nla nla si bantuma ŋa.
44 Aa yɛ ijuukpã ŋa domi ì yɛi bɛi balɛ ŋa
iyi inɛ gɔ kù waa yɛ. Si antai nŋai à waa nɛ a
kù nɔ a kù mà *.
45 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í sõɔ í ni,
Mɛɛtu, bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, awa mɔi ì waa bu.
46 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa mɔ, domi ì waa
kãa inɛ ŋa aso ku gaabu ku so ŋa, nɔ iŋɛ taka
nŋɛ i ci ya lesi baa amaawɔ nŋɛ.
47 Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ walii ŋa
iyi bala nŋɛ ŋa à kpa wo, iŋɛi ì waa teese balɛ
nŋa ŋa.
48 Ì waa nyisi ŋa iyi ì jɛsi mii iyi bala nŋɛ
ŋau à ce, si na iyi í jɔ̀ aŋai à kpa walii ŋau, nɔ
iŋɛi ì waa teese balɛ nŋa ŋa.
49 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaõ í fɔ si bisiɛ í ni, an bɛ walii
ŋa do woo bɛ ŋa si anini nŋa. Aa kpa inɛ gɔ
ŋa nɔ a kpã inɛ gɔ ŋa mɔ iju.
50 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa walii ŋau fei
hai sintei andunya si iri nŋɛi á jɛ.

51 Iŋɛi aa yɛ ijuukpãi kukpai Abɛli hee
ku koo si do Zakari iyi à kpa si afei bi ku
weeu do kpasɛ̃i Ilaaõ. Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sõ ŋɛ,
ijuukpãi mii ŋau bɛ fei si inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃i á
baa ku jɛ si.
52 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau, domi i kù bi ntɔi idei Ilaaõ ku
mà ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku màɛ iŋɛi ì waa
ganji ŋa.
53 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í fita hai bɛ. Ŋɔi
idɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋau í kõ
nɔ à wasi ku manteɛ do ide ku bee si gãmɛi
ide nkpɔ,
54 à waa leaò taai ide ku ba a muu si ide gɔ.

12

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa do ilu muafiti ŋa
(Cɔ Matie 10:26-27)

1 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ zamaa í tɔtɔɔ
dubu nkpɔ nkpɔ hee à waa tɛɛsɛ njɛ. Ŋɔi Jesu
í sõ mɔcɔɛ ŋa si wajui zamaau í ni, i ce laakaii
ara nŋɛ ŋa do lefeei Farisi ŋa iyi í jɛ muafiti.
2 Ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi kaa fita
gbugbãa, nɔ asii kãma kù wɛɛ iyi a kaa na a
mà.
3 Ŋɔi í ce ide iyi ì fɔ si ilu kuku fei ŋa aa na
a gbɔɔ si inya kumá, gundu iyi ì nɔ ì nya inɔ
ile ŋa aa cã kɛsɛɛdɛɛ si antai ile lele ŋa.

Inɛ iyi í jɔ̀ i ce njo
(Cɔ Matie 10:28-31)

4 Iŋɛ iyi ì jɛ kpaasim ŋa, iŋɛi ǹ wa n sõ, i
maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa kpa ara nŋɛ, nɔ si
anyii nŋu a kaa yɔkɔ a ce ngɔgɔ má.
5 An sõ ŋɛ inɛ iyi í jɔ i ya ce njoɛ ŋa. I ce
njoi inɛ iyi í nɛ yiiko ku kpa inɛ nɔ ku dasiɛ
si ina iyi ci ya ku má. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛ,
lafɛ̃ɛi í jɔ i ce njoɛ ŋa.
6 A ci ya ta ama yɛi ara miu súù minji ba.
Do nŋu fei, Ilaaõ ci ya gbɛjɛ baa akã nŋa.
7 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ ŋa fei Ilaaõ
í mà jia nŋa. Na nŋu, i maà ce njoi ngɔgɔ,
domi bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi hee bii ijĩ.

Inɛ iyi í gba Jesu walakɔ í kɔsiɛ
(Cɔ Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ
ŋa í ni nŋu í gbam, amu mɔ Amai Amanɛ an
gba lafɛ̃ɛ si wajui amalekai Ilaaõ ŋa.

* **11:44** si antai nŋai à waa nɛ a kù mà Bi Zuifu ŋa, balɛ ku nè si taale nla nlai domi bii ì nɛ si balɛ í yɛ bɛi ì so riisi mbɛ.

9 Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ŋa,
amu mɔ an kɔsi lafɛ̃ɛ si wajui amalekai Ilaaɔ̃
ŋa.
10 Inɛ iyi wa fɔ laalɔi amu Amai Amanɛ,
Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma
inɛ iyi wa fɔ laalɔi Hundei Ilaaɔ̃ kaa ba a kpa
idei dulum ndɛɛ pai.
11 Bii à bɔò ŋɛ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ku
ba inɛ ngbo ŋa do ilu yiiko ŋa a kiiti ŋɛ, i maà
ti i ce njo do bɛi aa ce i kɔò ara nŋɛ do ide iyi
aa fɔ ŋa.
12 I maà ce njo ŋa domi waati bɛɛbɛ Hun-
dei Ilaaɔ̃i á sɔ̃ ŋɛ iyi í jɔ i fɔ ŋa.

Mɔndai ilu fia hai nɛ yaase

13 Si inɔ zamaau ŋɔi inɛ gɔ í sɔ̃ Jesu í ni,
Mɛɛtu, sɔ̃ igbãm ku jɔ̀ ka kpɛ̃ tubu nwa.
14 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, mɔkɔɔyi, yooi í cem
woo kiiti nŋɛ wala woo kpɛ̃ tubu nŋɛ.
15 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i ya ce laakai ŋa ntɔ ntɔ
do kɔdɛɛ fei, domi amanii amanɛ si í jɛ icui
kuwɛɛɛ, baa bii bɛirei amaniu í la í to.
16 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, ikoi mɔkɔ ilu
fia gɔ í ce ijɛ jiida jiida.
17 Ŋɔi mɔkɔu í lasabu í ni, bɛirei an ce.
Wee n kù nɛ bii an dasi ijɛu.
18 Ŋɔi í ni, ǹ mà bɛi an ce. An lɛgɛ akam
ŋaui, nɔ n ma mmuɛ ŋa iyi à la à re. Nɔ n
kosi bileem fei bɛ do ijɛm ŋa iyi à gbe.
19 Nɔ n fɔ si idɔm n ni, ǹ nɛ amani nla nla
iyi ǹ wa n singa ti adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. An sĩmii
nɔ n maa n jɛ n maa n mɔ nɔ n maa n wɛɛò
inɔ didɔ̃.
20 Amma Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, awɔu nnyɛi,
idũuyi mɔm aa nya hundeɛ. Sɔɔlui mii ŋa
iyi ì ceu bɛ, ti yooi á jɛ.
21 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi á jɛ bi inɛ iyi wa
koa araɛ amani nɔ bi Ilaaɔ̃ kù nɛ nkãma.

Dasi Ilaaɔ̃ naanɛ
(Cɔ Matie 6:24-34)

22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa
í ni, na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ǹ ni, i maà ya
maa weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa,
walakɔ do jĩnɛ iyi aa dasi ŋa.
23 Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mɔ í re jĩnɛ.
24 I ce laakai kungbã ŋa í cɔ. A kù waa gbɛ̃
hee a da ngɔgɔ, a kù nɔ a kù nɛ suu. Ilaaɔ̃ í nɔ
wa wo ŋa. Bɛɛrɛ nŋɛ kù re yɛi ŋa hee bii í jĩ?
25 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku
kɔ̃ɔsi kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.
26 To, bii i kaa yɔkɔ i ce mii keekeu bɛ ŋa,
na mii í ce ì waa weewea do iyi í gbe ŋa.
27 I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko mɛɛ. A kù
waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ̃ acɔ. Do nŋu fei,
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, baa Salomɔɔ ilaalu nlau, do
amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jĩnɛ iyi boodaɛ í to
kokoi jĩi ŋau bɛ baa akã.
28 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusĩaɛ amma ala aa
dasiɛ ina. To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na a
dasi ina booda ku sĩa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu
nŋɛ nyau ku re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ
nŋɛi kù la?
29 I maà ya dɛ mii iyi aa jɛ ŋa walakɔ mii
iyi aa mɔ i maà weeweaò ŋa.
30 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à ya maa kpataa
mii ŋau bɛ fei, amma Baa nŋɛ i mà iyi ì nɛ
bukaatai mii ŋau bɛ fei ŋa.
31 Na nŋu, i hanya i dɛ bɛi aa ce i jɔ̀ bommai
Ilaaɔ̃ ku bɔ waju titã ŋa. Iyi í gbe bɛi fei Ilaaɔ̃i
á kɔ̃ɔ nŋɛ si.

Amanii lele
(Cɔ Matie 6:19-21)

32 Nɔ Jesu wa ba mɔcɔɛ ŋau ide ku fɔ má
í ni, iŋɛ gaa keekem, i maà ti i ce njo ŋa,
domi á dɔ̃a Baa nŋɛ si ku jɔ̀ i jɛ amaalu ŋa si
andunya titɔ̃ɛ.
33 I ta mii iyi ì nɛ ŋa nɔ i mua ilu are ŋa
fiau. I cea ara nŋɛ taalili iyi kaa gbo ikpa lele
si bii aa dasi amani nŋɛ iyi kaa tã. Tengi bɛ
ile kaa to si, nɔ tũtũ ŋa mɔ a kaa bɛjɛɛ.
34 Ntɔ ntɔ, bii amani nŋɛ í wa, bɛi laakai
nŋɛ mɔ í ya wa.

Woo ce icɛ ŋa iyi à waa cɔ kpãa

35 I ce sɔɔlu i dĩ kpaka nɔ i jɔ̀ fitila nŋɛ ku
maa má ŋa.
36 I jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ ŋa iyi à waa degbe kubaai
lafɛ̃ɛ nŋa wa hai bi ku ce abɔdɔ̃, ku ba bii í to
wa í cã gambo gbakã a cĩaa.
37 Woo ce icɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai, inɛ ŋa iyi
lafɛ̃ɛ á na ku ba à cɔ kpãa à waa degbe ku
toɛ wa. Ntɔ ntɔ n wa n sɔ̃ ŋɛ, nŋu takaɛ á dĩ
gbankili nɔ ku jɔ̀ a buba nɔ ku na ku kpɛ̃ nŋa
ijɛ.
38 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii í baa í na í ba ŋa si
bɛɛbɛ, baa bii í to wa lajai, wala kukɔ sintei
ajɛɛ.
39 I jɔ̀ i mà sãa sãa ŋa iyi bii ilu kpasɛ̃ í mà
waati iyi ile á lɔ wa, á dede ku wɔ njoo, kaa
jɔ̀ ile ku lɛgɛ gamboɛ.

40 Iŋɛ mɔ, i ce sɔɔlu ŋa domi amu Amai
Amanɛ, an naai si waati iyi i kù waa lasabu
ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Matie 24:45-51)

41 Ŋɔi Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, awai ì kpaa mɔndau
ihɛ̃? Mà inɛ fei.
42 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛ í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu
naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu
kpasɛ̃ gɔ í kpe nɔ í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa
si awɔ ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ.
43 Inɔ didɔ̃i á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í
na í baa wa ce bɛɛbɛ.
44 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ
fei si awɔ.
45 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku
ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má, nɔ ku dede ku
maa cã inaabo do inɛmɔkɔ woo ce icɛ ŋa iyi
à gbeu, nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ atɛ̃ ku maa
kpaa.
46 Bɛɛbɛi lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa
cɔ kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa, nɔ á
kpãa iju jiida jiida bɛi à ya cea amaacɛ laalɔ
ŋa.
47 Woo ce icɛ iyi í mà mii iyi lafɛ̃ɛɛ í bi, nɔ
kù coo, goloɛ á la.
48 Amma inɛ iyi kù mà, nɔ í ce kookoosu
iyi í jɔ a cãa, goloɛ kaa la. Inɛ iyi à na mii
nkpɔ, aa beeɛ mii nkpɔ. Inɛ mɔ iyi à daa mii
nkpɔ si awɔ, nŋui aa bee ku re.

Jesu í naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa
(Cɔ Matie 10:34-36)

49 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, inai ń naa ku fã
si andunya, nɔ ń bɛi ń bi ku jɛ í jo tã.
50 Nɔ inyi ku dasi gɔ í wɛɛ kù nɛ bɛi á ce iyi
n kù coo. Inyi ku dasiu nŋui í jɛ wahala iyi
an yɛ n bɛi n ku. Nɔ laakaim kaa jɛ akã í gbe
hee bii í ce.
51 Ì tamaa bɛi laakai ku sũi ń naa nŋɛ wa
si andunya ŋa? Aawo, ń wa n sõ ŋɛi, njɛ ku
fɛɛfɛi ń naaò wa.
52 Ntɔ ntɔ, hai nsɛi bii amanɛ miu í wa
kpasɛ̃ akã aa kpɛ̃ ikã ikã. Tɔɔsi akã kaa wɛɛ
nŋa, amanɛ mɛɛta ŋau a kaa gbɔ si njɛ do inɛ
minji ŋau.
53 Baa do ama a kaa gbɔ si njɛ. Iye do ama
inaaboɛ a kaa gbɔ si njɛ. Anau do abou a kaa
gbɔ si njɛ.

Nyindai waati ku mà
(Cɔ Matie 16:2-3)

54 Ŋɔi í sõ zamaau má í ni, bii ì yɛ kudũi ijĩ
wa dede hai nunui alɛ ŋa ì ya fɔ ŋai gbakã i
ni, ijĩ á naa. Bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce.
55 Bii ì nɔ ì yɛ fufu wa ce wa hai ikpa awɔ
cangai kpãai inunu ŋa, ì ya ni, inya gbãa á ce.
Nɔ bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce *.
56 Iŋɛ ilu muafiti ŋa, ì mà yaasei nyindai
lele do ilɛ ŋa. Bɛirei í ce i kù mà yaasei
waatiu ihɛ̃ ŋa.

Taale ku teese
(Cɔ Matie 5:25-26)

57 Bɛirei í ce i ci ya lasabu si ara nŋɛ i mà
iyi í jɛ dee dee ŋa.
58 Bii inɛ gɔ wa bɔòɛ bi ku ce kiiti na idei
gbese gɔ, ce kookai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ
i gbɔ si njɛ ŋa ku ba ku maà dasiɛ si awɔi
woo kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ
si awɔi woo degbe piisõɔ, nɔ woo degbe
piisõɔu mɔ ku dasiɛ ile piisõɔ.
59 Ǹ wa n sõ ŋɛi, bii à dasiɛ piisõɔ, bii i kù
sã gbeseɛ fei, i kaa fita. Baa tanga kaa gaizia
si.

13

Bii i kù kpaasi idɔ aa ku

1 Waati bɛɛbɛ, inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛ à waa
sisia Jesu mii iyi í ba inɛi Galilee gɔ ŋa, inɛ
ŋa iyi Pilati í jɔ̀ à kpa nɔ njɛ nŋa í yɔgɛɛ do
njɛi mɛɛmu ŋa iyi à waa ceaò Ilaaõ kuwee.
2 Amma Jesu í sõ ŋa í ni, iŋɛ ì waa tamaa
dulum dii inɛi Galilee ŋau bɛ í re ti inɛi
Galilee ŋa iyi à gbei? Ì waa tamaa dulum du
ŋai í jɔ̀ à kpa ŋa bɛɛbɛ ŋa?
3 Aawo. Bɛɛbɛ mɔi ń wa n sõ ŋɛ, iŋɛ taka
nŋɛ, bii i kù sinda idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi
aŋa mɔ.
4 Ì waa ye gigii amanɛ maatũ do mɛɛta ŋa
iyi ile ku gbokai Siloe í cuku í bata í kpau
ŋa? Debɛi, ì waa tamaa kurara nŋai í re ti
inɛi Zeruzalɛmu ŋa iyi à gbe fei ŋa?
5 Aawo, ń wa n sõ ŋɛi, iŋɛ taka nŋɛ, bii i kù
kpaasi idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi aŋa mɔ.

Mɔndai jĩi iyi ci ya so

* **12:55** Si ilɛi Izirɛli, hai do ikpa nunui alɛi ijĩ í ya naa, domi do ikpa bɛi tenku nlau í wa. Bɛɛbɛ mɔi inya gbãa í ya naai hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu.

6 Ŋɔi í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ má í ni, mɔkɔ
gɔ í lɔ ɟ̌i ndii figi si kaaɛ. Waati iyi ɟ̌i nɔu í la
ŋɔi mɔkɔu í bɔ isoɛ ku ka, nɔ kù ba.
7 Ŋɔi í sɔ̃ woo ce icɛɛ í ni, adɔ̃ mɛɛta wai ihɛ̃
bɛbɛi iyi bii ǹ naa isoi ɟ̌i nɔu ihɛ̃ ku ka n ci
ya n ba. Daa i nyɔɔi. Na mii í ce á maa gba
nwa inya ngbɛ.
8 Ŋɔi woo ce icɛu í sɔ̃ɔ í ni, lafɛ̃ɛ, jɔ̀ɔ adɔ̃ɔyi
titã ka cɔ. An tu fitiɛ n kaakoɛ, nɔ n daa si
taasi.
9 Á yɔkɔ ku jɛ adɔ̃ gɔ á so. Bii kù so i bɛi i
daa.

Jesu í jɔ̀ abo gɔ í ba iri si ajɔi kusĩmi

10 Si ajɔi kusĩmi gɔ, Jesu wa kɔ inɛ ŋa si cioi
idei Ilaaɔ̃ ile gɔ bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ.
11 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi inɛi inɔɔko í
jɔ̀ í ce bɔ̃ɔ bɛi zakai adɔ̃ maatũ do mɛɛta. Í ya
maa batei, ci ya yɔkɔ ku tɛ araɛ baa keeke.
12 Iyi Jesu í yɔɔ ŋɔi í kpoo í ni, abooyi, í ba
iri mbɛ.
13 Nɔ í le siɛ awɔ. Ŋɔi gbakã í tɛ araɛ nɔ í
lɔsi Ilaaɔ̃ ku saabu.
14 Amma idɔi inɛ ngboi ile bii à ya ce
kutɔtɔɔu í kɔ̃ si na iyi í jɔ̀ Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ í ba iri
si ajɔi kusĩmi, nɔ í sɔ̃ zamaau í ni, ajɔ mɛɛfai
í wɛɛ iyi aa yɔkɔ i ce icɛ ŋa. I naa wa waati
bɛɛbɛ ku ba i ba iri ŋa, ku maà ti ku jɛ si ajɔi
kusĩmi.
15 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋai,
iŋɛ fei i ci ya fũ kɛtɛ nŋɛ ŋa do gbankɛlɛ nŋɛ
ŋa a koo a mɔ inyi si ajɔi kusĩmi?
16 Abou ihɛ̃ mɔ dimii Aburahamui. Nɔ
wee Seetam wa dũu hai zakai adɔ̃ maatũ do
mɛɛta. Kù sĩa a fũu si ajɔi kusĩmi?
17 Waati iyi wa fɔ ideu bɛ, anyɔ wa mu
mbɛɛɛ ŋau fei, nɔ zamaau í wɛɛ do inɔ didɔ̃
na maamaake ŋa iyi wa ce fei.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32; Maaku 4:31-32)

18 Ŋɔi Jesu í ni má, mii bommai Ilaaɔ̃ í jɔ.
Mii an wãa do.
19 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ gɔ í so í
gbɛ̃ si ilɛɛ. Nɔ í fita í ce ɟ̌i hee yɛi ŋa à ya maa
ce antɛ si amaawɔɛ ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Matie 13:33)

20 Ŋɔi í ni má, mii an nyi n wãò bommai
Ilaaɔ̃ má.
21 Bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi lefee iyi abo gɔ
í so í dasi iyafũi pɛ̃ɛ gũa mɛɛta nɔ fei ndɛɛ í
dede í kpante.

Andɛ iyi kù cĩ
(Cɔ Matie 7:13-14, 21-23)

22 Jesu wa too si ilu nla ŋa do ilɛɛko ŋa
wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ wa nɛò ikpa
Zeruzalɛmu.
23 Si isɛɛnɛu ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ nɔ í beeɛ
í ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋa iyi aa ba faaba a kaa kpɔ?
Ŋɔi í jɛ í ni,
24 i ce kookaai i lɔ do andɛ iyi kù cĩu ŋa. Ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ nkpɔi á maa dɛ kpãa iyi aa lɔò
a kaa nɔ a yɔkɔ.
25 Waati iyi amu ilu kpasɛ̃ ǹ dede ǹ cĩmbo
koofau iŋɛ aa wa waduude, i maa cã gambo
ŋa i maa ni, Lafɛ̃ɛ, cĩ nwa. Nɔ an jɛ nŋɛ n ni,
n kù mà hai bii ì naa ŋa.
26 Waati bɛɛbɛi aa ni ŋa, à jɛ à mɔ si wajuɛ,
ì nɔ ì kɔ wa si cioi idei Ilaaɔ̃ si bantumai ilu
nwa ŋa.
27 Nɔ an sɔ̃ ŋɛ n ni, n kù mà hai bii ì naa ŋa.
I fa ara nŋɛ hai bi tom, iŋɛ fei woo ce laalɔ
ŋai.
28 Ajɔ wa naa iyi aa yɛ Aburahamu
do Izaaki do Zakɔbu do walii ŋau fei si
andunya titõi Ilaaɔ̃ nɔ iŋɛ i ba wee à nyɔ ŋɛ
waduude. Tengi bɛi aa so awɔ i le si iri i
kpata ŋa.
29 Nɔ inɛ gɔ ŋa aa naa hai nunui daakɔ do
hai nunui alɛ do hai nunu gaa cingaa minjiu
nɔ aa buba a jɛ si andunya titõi Ilaaɔ̃.
30 Waati bɛɛbɛ inɛi anyi gɔ ŋa aa na a jɛ woo
cua ŋa, woo cua gɔ ŋa mɔ a na a jɛ inɛi anyi
ŋa.

Jesu í kpata na Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 23:37-39)

31 Waati nŋu, Farisi gɔ ŋa à naa à sɔ̃ Jesu à
ni, koo, fita hai ihɛ̃ domi Herodu wa bi ku
kpaɛi.
32 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i koo i sɔ̃ Herodu, ilu
bisi laalɔu bɛ i ni, wee, nnyi do ala ǹ wa n
lele inɛi inɔɔko ŋa nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa à waa ba iri,
nɔ si ajɔ mɛɛtasia an koo n tambɔ icɛm.
33 Amma kù nɛ bɛi an ce iyi n kù ce
isɛɛnɛm nnyi do ala do ala akã, domi a kaa
kpa walii kãma bii gɔ bii kù jɛ Zeruzalɛmu.
34 Iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi ì ya kpa
walii ŋa, nɔ i ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ kuta i
kpa ŋa ŋa, isɛ fɛloi ǹ ya n bi n tɔtɔɔ ŋɛ si abɛm

bɛi ajɛɛ í ya tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù jɛ ŋa.
35 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ kpasɛ̃ nŋɛ si awɔ.
Amma an sɔ̃ ŋɛ, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í
gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃ ku weea inɛ iyi
wa naa do irii Lafɛ̃ɛ.

14

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ gɔ í ba iri

1 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu í bɔ ku jɛ kpasɛ̃i inɛ
ngboi Farisi gɔ ŋa. Wee inɛ gɔ ŋa mɔ à wa bɛ,
à waa cɔɔ do laakai.
2 Mɔkɔ gɔ í wa bɛ, wa leekĩ wajui Jesu.
Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi ara ku wu.
3 Ŋɔi Jesu í bee woo kɔ inɛ ŋa si wooda do
Farisi ŋau í ni, wooda í wɛɛ a jɔ̀ inɛ gɔ ku ba
iri si ajɔi kusĩmi? Mà kù wɛɛ.
4 Ŋɔi à coko. Nɔ í le si awɔɛ si bɔ̃ɔu í jɔ̀ inɛɛu
í ba iri nɔ í ni ku nɛ.
5 Nɔ í bee ŋa í ni, yoo nŋɛi, bii amaɛ walakɔ
bii kɛtɛɛ í dasi lɔgɔ, kaa nyaa gbakã baa bii
ajɔi kusĩmii.
6 Ŋɔi a kù yɔkɔ a kù jɛaa ideu.

Tengi bii í jɔ i buba bii à kpeɛ ku jɛ

7 Iyi Jesu í ce laakai í yɛ inɛ ŋa iyi à kpe ku
jɛ ŋau à wasi ku cica kitãi waju ŋa iyi à nɛ
bɛɛrɛ ŋau nɔ í sɔ̃ ŋa í ni,
8 bii à kpeɛ bi ku ce abɔdɔ̃, maà buba si
kitãi waju ilu bɛɛrɛ ŋau. Á yɔkɔ ku jɛ à kpe
inɛ gɔ iyi í reɛ do bɛɛrɛ.
9 Nɔ inɛ iyi í kpe iŋɛ feiu á na ku ni, dede
i mua mɔkɔu ihɛ̃ kitãu bɛ. Waati bɛɛbɛi aa
dede do anyɔ i koo i buba si kitãi anyi ihɔ̃.
10 Amma bii à kpeɛ ku jɛ, koo buba si kitãi
anyi ku ba bii inɛ iyi í kpeɛu í to wa ku ni,
baakɔɔm, dede i naa wa waju. Waati bɛɛbɛi
aa jɛ ilu bɛɛrɛ nla si wajui inɛ ŋa iyi iŋɛò ŋa ì
waa buba ŋau fei.
11 Ntɔ ntɔ inɛ iyi í so araɛ lele à ya kayeɛi.
Inɛ mɔ iyi í kaye araɛ à ya soo lelei.
12 Nɔ Jesu í sɔ̃ inɛ iyi í kpoo ku jɛu mɔ í ni,
bii ì waa kpe inɛ ŋa ku jɛ walakɔ jingau, maà
ti i kpe kpaasiɛ ŋa, walakɔ igbãɛ do ifɔɛ ŋa,
walakɔ nyaanzeɛ ŋa, walakɔ kpaasi ilu fiaɛ
ŋa, ku ba aŋa mɔ a maà kpeɛ a sã gbese.
13 Amma bii ì waa kpe inɛ ŋa ku jɛ, kpe ilu
are ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do ilu kutɛ akã ŋa do
fɛɛju ŋa.
14 Bii ì ce bɛɛbɛ aa jɛ ilu inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀
inɛ nŋu ŋau a kaa ba ngɔgɔ iyi aa sãɛò gbese.
Ilaaɔ̃i á sãɛ gbese si waati iyi inɛ dee dee ŋa
aa jĩ hai si balɛ.

Mɔndai ijɛ nla
(Cɔ Matie 22:1-10)

15 Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi inɛ akãi inɛ ŋa iyi aŋaò
ŋa à waa jɛu í sɔ̃ Jesu í ni, debɛi ilu inɔ didɔ̃i
inɛ iyi á jɛ si andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃.
16 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda í ni, mɔkɔ gɔ í
ce ijɛ nla nla nɔ í kpe inɛ nkpɔ.
17 Iyi awaatii kujɛu í to ŋɔi í bɛ woo ce icɛɛ
koo sɔ̃ inɛ ŋa iyi í kpeu ku ni, i naa wa ŋa,
domi sɔnda fei í jĩa tã.
18 Amma aŋa fei à lɔsi gaafara ku tɔɔ. Inɛ
sinteu í ni, ǹ ra iko, tilasi, í gbe n koo n cɔɔ.
Ǹ wa n tɔɔɛ ku ceem suuru.
19 Inɛ mmu mɔ í ni, ǹ ra kɛtɛ ku logoo ŋai
kɔ̃ɔ miu, nɔ ǹ wa n bi n dĩ nŋa n ceò icɛ n cɔ.
Ǹ wa n tɔɔɛ ku ceem suuru.
20 Nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni má, nsɛi ǹ so abo.
Na ŋɔi í jɔ̀ n kaa n ba n naa.
21 Ŋɔi woo ce icɛu í sinda í koo í sɔ̃ lafɛ̃ɛɛ
gaafara iyi inɛ ŋau fei à tɔɔ. Ŋɔi idɔi lafɛ̃ɛu
í kɔ̃, nɔ í sɔ̃ woo ce icɛɛu í ni, koo i bɔ si
bantuma ŋa nsɛi nsɛi do si kpãai inɔ iluu,
kpeem ilu are ŋa wa do wɛɛgɛ ŋa do fɛɛju ŋa
do ilu kutɛ akã ŋa.
22 Ŋɔi woo ce icɛu í koo. Iyi í baa nɔ í ni,
lafɛ̃ɛ, iyi ì dasim nɔu ǹ coo tã. Wee inya í gbe
má.
23 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í sɔ̃ɔ má í ni, bɔ si kpãai ilɛɛko
ŋa do kpãai iko ŋa, jɔ̀ inɛ ŋa a lɔ wa baa do
tilasi, kpasɛ̃m de ku kɔ̃.
24 Ntɔ ntɔ, an sɔ ŋɛ, inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpeu
baa inɛ akã nŋa kaa tiɛ ijɛu ihɛ̃ má.

Mii amanɛ á ce ku bɛi ku jɛ mɔcɔi Jesu
(Cɔ Matie 10:37-38)

25 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ nɔ zamaa nla nla
gɔ wa tooɛ. Ŋɔi Jesu í sinda í sɔ̃ ŋa í ni,
26 inɛ iyi í naa bi tom nɔ kù cé baaɛ do iyeɛ
do aboɛ do amaɛ ŋa do igbãɛ ŋa do ifɔɛ ŋa do
wecĩɛ ŋa do kuwɛɛi nŋu takaɛ kaa yɔkɔ kù jɛ
mɔcɔm *.
27 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so jĩi ku gaauɛ ku
toom do wa kaa yɔkɔ ku jɛ mɔcɔm.

* **14:26** nɔ kù cé baaɛ Tengi ihɛ̃ Jesu wa nyisi iyi í sĩa ku bi nŋu ku re inɛ ŋa iyi à gbe fei nɔ ka maà jɔ̀ inɛ gɔ ku ganji wa si kpãai naanɛ ku dasi. Kù jɛ í ni ka cé baa nwa ŋa ntɔ ntɔ.

28 Bii inɛ gɔ nŋɛ í bi ku ma ile á buba ku ce
dooa titã ku cɔ mà fiai nŋu á to ku kpaò iriɛ.
29 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, nɔ í cɛ icui ileu, í bɛi í
na í mɔngɔ ku maɛ, inɛ ŋa iyi à yɔɔ fei aa
nyaanyiɛ,
30 a ni, mɔkɔu ihẽ í sinti ku ma nɔ wee í
mɔngɔ kù kpa iriɛ.
31 Bɛɛbɛ mɔi ilaalu ŋa mɔ à ya ce a bɛi a bɔ
igũ. Bii ilaalu gɔ í nɛ sooge dubu mɛɛwa, nɔ
í yɛ ilaalu mmu gɔ wa naa siɛ igũ do sooge
dubu kɔnfia, á dedei gbakã ku ce igũ? Aawo,
á bubai titã ku lasabu ku cɔ mà nŋu á yɔkɔ ku
kãmiaɛ.
32 Bii í yɛ nŋu kaa nɔɔ, á bɛ inɛ ŋai bi ilaalu
iyi ihõu hai waati iyi kù to wa titã ku ba aŋaò
a gbɔsi njɛ nɔ laakai ku sũ ku wa anini nŋa.
33 Na ŋɔi í ce awɔ iyi i kù jɔ̀ mii iyi ì nɛ fei,
i kaa yɔkɔ í jɛ mɔcɔm.

Imu iyi í ku
(Cɔ Matie 5:13; Maaku 9:50)

34 Nɔ Jesu í ni má, imu mii ncɛɛi, amma bii
didõi imu í ku, mii aa dasi a jɔ̀ ku dõ má.
35 Kaa ce bukaata kãma má nɔ baa bii ikoi
kaa ce taasi. À ya dikãɛi waduude.
Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

15

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Matie 18:12-14)

1 Woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋa fei
à naa bi Jesu ku ba a gbɔ ideɛ.
2 Ŋɔi Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
à lɔsi ku gbagba à waa ni, mɔkɔu wa gba inɛ
laalɔ ŋa nɔ aŋaò ŋa à tɔtɔɔ à waa jɛ.
3 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni,
4 Bii inɛ gɔ nŋɛ í nɛ angudã cĩɔ iyi wa degbe
si gbabua nɔ akã í nyɔ siɛ, lafẽɛ á jɔ̀ cinɛò
fɛɛwa do mɛɛsã iyi í gbeu si gbabua bɛi koo
dɛdɛ akã iyi í nyɔu wa hee koo yɔɔ, mà irei.
5 Hai í nɔ í yɔɔ gbakã á muu ku le siɛ kɔngɔ
wai do inɔ didõ.
6 Bii í baa kpasẽ á kpe kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa
iyi à waa má kɔkɔɛ ku sõ ŋa ku ni, i bam inɔ
didõ ku kpẽ, domi angudãm iyi í nyɔu ǹ yɔɔ
wa.
7 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n sõ ŋɛ, inɔ
didõi inɛi lele ŋa á la na ilu dulum akã iyi í
kpaasi idɔ ku re inɛ dee dee cĩɔ fakã kù wa
si iyi a kù nɛ bukaatai idɔ ku kpaasi.

Fia iyi í nyɔu à yɔɔ má

8 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda mmuɛ má í ni,
bii inaabo gɔ í nɛ kpɛkɛlɛ mɛɛwa nɔ akãɛ í
nyɔ, á má fitilai nɔ ku kpã ileu ku dɛdɛɛ do
laakai hee koo yɔɔu.
9 Bii í yɔɔ á kpe kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa iyi
à waa má kɔkɔɛ nɔ ku ni, I bam inɔ didõ ku
kpẽ, domi fiam iyi í nyɔu ǹ yɔɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n sõ ŋɛ, amalekai Ilaaõ
ŋa à ya wɛɛò inɔ didõ na ilu dulum akã iyi í
kpaasi idɔ.

Ama iyi í nyɔu à yɔɔ má

11 Jesu í ni má, mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ
minji.
12 Ŋɔi ifɔu í sõ baau í ni, baam, kpẽ amaniu
nɔ i nam iyi í jɛ titom. Nɔ baau í ce nŋa ikpẽi
amaniɛu.
13 Iyi í ce ajɔ minji, ifɔu í ta mii iyi í nɛ fei
nɔ í so fiau í nɛò hee ilɛ jĩijĩ gɔ. Bɛi í koo í ce
kuwɛɛɛ si daa laalɔ í kpaò irii amaniɛu fei.
14 Waati iyi í jɛ fei ndɛɛ í kpa iriɛ, ari nla gɔ
í bɛi í naa si ilɛu nɔ í lɔ si are.
15 Ŋɔi í bɔ bi inɛi ilɛ bɛ gɔ nɔ lafẽɛ í koo í
dasiɛ icɛi kusɔɔ ŋa ku degbe.
16 Tengi bɛi í bi ku wo araɛ do ijɛi kusɔɔ
ŋau amma inɛ kãma kù muaa.
17 Iyi laakaɛ í na í baa nɔ í ni, ama icɛi baam
ŋa fei à nɛ ijɛ wa kõ nŋai, nɔ amu wee ǹ wa
n ku do ari ihẽ.
18 An dede n nyi bi baam n sõɔ n ni, baam,
ǹ ce dulum bi Ilaaõ do bi tɛɛ.
19 Na nŋu, n kù to a kpem amaɛ má. Ceem
bɛi amaacɛɛ.
20 Ŋɔi í dede wa nyi ikpa bi baaɛu.
Hai waati iyi wa jĩ, ŋɔi baaɛ í hõnnɛɛ nɔ
araare fei í muu. Í sɛi í koo í yaa do inɔ didõ
nɔ í coo fɔɔ do kubi.
21 Ŋɔi amau í ni, baaba, ǹ ce dulum bi Ilaaõ
do bi tɛɛ. Na nŋu, n ku tò a kpem amaɛ má.
22 Amma baaɛu í sõ woo ce icɛɛ ŋa í ni, i
naaò ibɔ kumboo wa ńya ńya iyi í sĩa, i daa
si ŋa. Nɔ i naa lɛlɛawɔ do baata ku dasi.
23 I naaò kɛtɛ kombo saasaabɔ iyi í la í reu
bɛ wa, nɔ i kpaa ŋa. Ka jɛ ka ce jingau do inɔ
didõ,
24 domi amam iyi í yɛ bɛi í ku wo, í baa si
andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má. Ŋɔi à wa
si inɔ didõ.
25 Wee waati bɛɛbɛ igbãu í wa iko. Iyi wa
baa í maai kpasẽ wa ŋɔi wa gbɔ anui gãgã nɔ
inɛ ŋa à waa jojo.

26 Ŋɔi í kpe woo ce icɛ gɔ í beeɛ í ni, mii í
ce.
27 Ŋɔi woo ce icɛu í sɔ̃ɔ í ni, ifɔɛi í baa, nɔ
baa nŋɛ í kpa kɛtɛ saasaabɔ iyi í nɛ ikpo si na
iyi í jɔ̀ í yɔɔ baani.
28 Ŋɔi igbãu í damɔɔ í kɔ ku lɔ kpasɛ̃. Ŋɔi
baau í fita wa í naa ku lɛlɛɛ.
29 Amma í sɔ̃ baau í ni, cɔ hai adɔ̃ nkpɔ
nkpɔ iyi ǹ wa n ceɛ icɛ wa. Nɔ n kù donda
ideɛ kãma, nɔ baa ama iwo i kù muum n ceò
jingau do inɔ didɔ̃ amu do kpaasim ŋa.
30 Amma iyi amaɛ í baa, nŋu iyi í koo í jɛ
maniɛ do inaabo sakara ŋa, nɔ na iriɛi ì kpa
kɛtɛ saasaabɔu ihɛ̃.
31 Ŋɔi baau í ni, awɔ amam nii, awaɛi à wɛɛ
do ajɔ fei, nɔ mii iyi ǹ nɛ fei í jɛ tɛɛ.
32 Amma í sĩa ka jɛ jingau do inɔ didɔ̃ nla
nla si na iyi í jɔ̀ ifɔɛu ihɛ̃ í yɛ bɛi í kui wo nɔ í
baa si andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má.

16

Amaacɛ ilu bisi

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, mɔkɔ ilu fia gɔi
í wɛɛ. Mɔkɔu í nɛ amaacɛ gɔ nɔ í so amanii
kpasɛ̃ɛ fei í daa si awɔ. Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi
inɛ ŋa à koo à kɔɔmɔtɔ amaacɛu bi lafɛ̃ɛ à ni,
wa bɛjɛ maniɛu fei.
2 Ŋɔi lafɛ̃ɛ í kpoo í beeɛ í ni, irei ǹ wa n
gbɔ inɛ ŋa à wasi ku sɔ iriɛ da. I kaa yɔkɔ i
jɛ amaacɛm má. Koo so tiai icɛɛ wa si bii ì ya
ce dooai fiam, i naa i nyisim.
3 Ŋɔi amaacɛu wa bee araɛ ide wa ni,
bɛirei an ce, si bɛi lafɛ̃ɛm wa nyam hai si icɛi
kpasɛ̃ɛ. Wee n kù nɛ gbugbã iyi an yɔkɔ n
logooò, nɔ wee anyɔ kaa jɔ̀ n bara.
4 Ǹ mà bɛi an ce ku ba inɛ ŋa a gbam si
kpasɛ̃ nŋa waati iyi aa nyam hai si icɛm.
5 Ŋɔi í kpe ilu gbesei lafɛ̃ɛ ŋau fei. Nɔ aŋa
fei à koo bi tɛɛ akã akã. Ŋɔi í bee inɛ sinte iyi
í to bi tɛɛu í ni, gbesei lafɛ̃ɛm fɛloi ì waa mu.
6 Ŋɔi í jɛ í ni, ikpo iyi á kɔ̃ boonyi cĩɔ. Ŋɔi í
sɔ̃ɔ í ni, so tiaɛ i buba ńya ńya nɔ i kɔ ciitaa.
7 Ŋɔi í bee inɛ gɔ má í ni, awɔ mɔ, fɛloi ì
waa mu. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, iya saaki cĩɔ. Ŋɔi í sɔ̃
nŋu mɔ í ni, so tiaɛ i kɔ cinɛ.
8 Ŋɔi lafɛ̃ɛi amaacɛ hai nɛ naanɛu í gbɔ ideu
nɔ í saabuɛ si na iyi í jɔ̀ í yɔɔ iyi í nɛ bisi ntɔ
ntɔ. Ŋɔi Jesu í ni, inɛi andunya ŋa à nɛ bisi
aŋa duusɔ̃ɔ si kuwɛɛ nŋa à re inɛi inya kumá
ŋau.
9 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ya dɛ kpaasi ŋa do
amanii andunya ku ba bii í na wa gaizia ŋɛ a
gba ŋɛ si andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃.
10 Inɛ iyi í nɛ naanɛ si mii keeke á nɛ naanɛ
si mii nla. Inɛ iyi wa ce laalɔ si mii keeke á
ce laalɔ si mii nla.
11 Na nŋu, bii i kù nɛ naanɛ si amanii
andunya ŋa, yooi á da nŋɛ si amani ntɔ si
awɔ.
12 Bii i kù nɛ naanɛ si mii ndii inɛ gɔ, yooi
á na ŋɛ iyi í jɛ tu ŋɛ.
13 Amaacɛ kãma kaa yɔkɔ ku cea lafɛ̃ɛ
minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ á cé inɛ akã nɔ ku bi inɛ
akã, walakɔ ku jirima inɛ akã nɔ ku donda
inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ ŋa.

Ide ikã ikã ŋa iyi Jesu í fɔ
(Cɔ Matie 11:12-13; 5:32-32; Maaku 10:11-12)

14 Wee Farisi ŋa fia ku bi nŋa í caa. Iyi à
gbɔ ide ŋa iyi Jesu í fɔu fei ŋɔi à waa yaakoɛ.
15 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ì waa dɛ i jɛ inɛ
dee dee ŋa si wajui amanɛ ŋa, amma Ilaaɔ̃ í
mà idɔ nŋɛ. Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, mii iyi amanɛ ŋa
à waa cɔ mii jiida, bi Ilaaɔ̃ mii sãmii.
16 Wooda do idei walii ŋau fei à wɛɛ hee
do waatii Zãa. Hai waati bɛɛbɛ à waa sisi
laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ nɔ inɛ fei wa ce
kookaai ku ba ku lɔ do gbugbã.
17 Wooda baa wasali í gaabu ku bɛjɛ í re
lele do ilɛ ku kpa iri mɔm.
18 Inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ í so mmuɛ í ce
sakarai. Inɛ iyi í so abo iyi mɔkɔɛ í kɔsi í ce
sakarai.

Ilu fia do Lazaa

19 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, mɔkɔ
ilu amani gɔ í wɛɛ. Mɔkɔu í ya maa dasi ibɔ
caada ilu iju ku sĩa gɔ. Kpasɛ̃ɛ ajɔ fei jingaui.
20 Ilu are gɔ mɔ í wɛɛ, í ya maa sũi andɛ
koofai ilu fiau, à ya kpoo Lazaa. Konkoli wa
kɔ̃ si araɛ fei.
21 Nɔ aja ŋa à ya naa a maa fa konkoliɛ ŋau.
Mɔkɔu í bi ku wo araɛ baa do bubui sɔndai
ilu fiau iyi í ya gbe, amma ci ya baa.
22 Ŋɔi mɔkɔu í na í ku nɔ amaleka ŋa à soo
à bɔòɛ bi Aburahamu. Nɔ ilu fiau mɔ í na í
ku à suu.
23 Nɔ í koo wa yɛ ijuukpã bi ku wai iku
ŋa, nɔ í wu iju lele, ŋɔi í hɔ̃nnɛ Lazaa kɔkɔi
Aburahamu.
24 Ŋɔi í dɔ̃ anu í ni, baaba Aburahamu,
ce araarem. Bɛ Lazaa wa ku sɔsi amaawɔɛ

si inyi ku na ku tũ amɛm, domi ǹ wa n yɛ
ijuukpã nla nla si amɛi inau ihẽ.
25 Ŋɔi Aburahamu í ni, amam, ye gigi iyi
ì ba mii jiidaɛ tã hai andunya, nɔ Lazaa mɔ í
yɛ wahala. Wee ihẽ nsɛi inɔɛ í tũ nɔ awɔ mɔ
ì waa yɛ ijuukpã.
26 Nɔ si antaiɛ, isa nla gɔi í fɛɛfɛ wa ku ba
inɛ ŋa iyi à bi a kua a bɔ bi tu ŋɛ bɛ a maà
yɔkɔ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa ihẽ
hai bɛ.
27 Ŋɔi ilu amaniu í ni, debɛi, ǹ wa n tɔɔɛi
baaba, bɛ Lazaa kpasẽi baam,
28 koo sõ ifɔ miu ŋa iyi ǹ nɛ bɛu ku ni a ce
laakai ku ba a maà na a naa si inya ku gaabuu
ihẽ.
29 Amma Aburahamu í ni, à nɛ tia iyi
Moizi do walii ŋa à kɔ wou tã, aa yɔkɔ a gbɔ
ide nŋa.
30 Nɔ í ni, aawo, baaba Aburahamu.
Amma bii hai bi iku ŋai inɛ gɔ í koo bi tu ŋa,
aa kpaasi idɔ nŋa.
31 Ŋɔi Aburahamu í sõɔ í ni, bii a kù gbɔ ti
Moizi do ti walii ŋau, baa bii inɛ gɔ í jĩ hai bi
iku ŋa ihẽ í koo bɛ a kaa dasi naanɛ.

17

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-7, 21-22; Maaku 9:42)

1 Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, kù nɛ bɛi á ce
iyi kulɛlɛ iyi á dasi amanɛ laalɔ kù waa ce,
amma ijuukpãi á jɛ ti inɛ iyi í naaò wa.
2 Á tia a dĩa lafẽɛ alɔ si kõɔ a sɔsiɛ inɔ tenku
do iyi á lɛlɛ ama akã ku dasiɛ dulum.
3 I ya ce laakaii njɛ ŋa.
Bii kpaasiɛ gɔ í na í ce dulum, sõɔ ide do
laakai í nyisiɛ taaleɛ. Bii í kpaasi idɔ, kpa idei
kurarɛ.
4 Baa bii isɛ gbɛɛjei wa raraɛ si ajɔ akã, nɔ
isɛ gbɛɛjeu fei wa ce tuubai dulum dɛɛ, awɔ
mɔ kpa idei dulum dɛɛ.

Naanɛ ku dasi

5 Woo bɛ ŋau à sõ Lafẽɛ à ni, kõɔsi naanɛ ku
dasi nwa.
6 Ŋɔi Lafẽɛ í ni, baa bii naanɛ ku dasi nŋɛ
í mungau ijui iyaku, aa yɔkɔ i sõ jĩi nɔu ihẽ i
ni ku wu hai bɛ, koo lɔ araɛ si tenku, á nɔ ku
ceò ide nŋɛ icɛ.

Icɛ iyi aru í nɛ ku ce

7 Jesu í ni má, inɛ kãma nŋɛ bii í nɛ aru iyi
wa logoo walakɔ wa degbea kɛtɛ ŋa, bii í baa
kpasẽ kaa sõɔ ku ni, naa wa nsɛi i buba i jɛ.
8 Amma á sõɔi ku ni, ceem sɔɔlui ijɛ, kpaasi
jaaɛ ŋa, i naam ijɛ wa hee n jɛ n mɔ. Si anyiɛ,
awɔ mɔ aa jɛ nɔ i mɔ.
9 Amma kaa saabu aruu si na iyi í jɔ̀ í ce bɛi
í sõɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi bii iŋɛ taka nŋɛ ì ce mii iyi à
dasi ŋɛ fei í sĩa i ni ŋa, à jɛ amaacɛ ŋa iyi a kù
nɛ saabu. Iyi à dasi wa ku ce nŋu akãi à ce.

Jesu í jɔ̀ dintɛ mɛɛwa í ba iri

11 Si waati iyi Jesu wa bɔ ikpa ilui
Zeruzalɛmu, í too si afei ilɛi Galilee do ilɛi
Samari.
12 Ŋɔi í maai ilu gɔ. Waati iyi wa bi ku lɔ
inɔ iluu, ŋɔi dintɛ mɛɛwa gɔ ŋa à koo à kòo
amma à leekĩ à jĩiɛ keeke.
13 Ŋɔi à dõ anu hee lele à ni, Jesu, Mɛɛtu,
ce araare nwa.
14 Iyi í yɛ ŋa ŋɔi í ni, i koo i nyisi ara nŋɛ
bi woo weei Ilaaõ ŋa. Ŋɔi à waa koo. Si bɛi à
waa nɛu, ŋɔi à ba iri.
15 Iyi inɛ akã nŋa í yɛ nŋu í ba iri, ŋɔi í
sinda wa baa wa saabuò Ilaaõ hee lele.
16 Waati iyi í to wa bi Jesu nɔ í sɛɛbata si
wajuɛ wa saabuɛ. Wee mɔkɔu inɛi Samarii.
17 Ŋɔi Jesu í ni, amanɛ mɛɛwa si ǹ jɔ̀ í ba iri
ba. To, iwoi amanɛ mɛɛsã iyi à gbe ŋau à wa.
18 Isɛ mmuu ihẽ nŋu akãi í sinda wa ku
saabu Ilaaõ?
19 Ŋɔi í sõ mɔkɔu í ni, dede i nɛ, naanɛ ku
dasiɛi í faabaɛ.

Kunaai bommai Ilaaõ
(Cɔ Matie 24:23-28, 37-41)

20 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, ajɔ yoomai
Ilaaõ á na ku jɛ bommaɛ. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni,
Ilaaõ kaa jɛ bommaɛ do yaase bɛi inɛ ŋa aa
yɔɔ.
21 Inɛ gɔ kaa fɔ ku ni, Ilaaõ í jɛ bommaɛ ikpa
ihẽ, walakɔ ikpa ihõ. Aawo, domi wee Ilaaõ
í jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa *.
22 Nɔ í sõ mɔcɔ ŋau í ni, awaati wa naa iyi
amu Amai Amanɛ an nyi wa do amboem.
Hee ajɔu ku maa to wa awaati wa naa iyi aa
bi i yɛm ŋa baa ajɔ akã, amma i kaa yɛm ŋa.
23 Inɛ gɔ ŋa aa sõ ŋɛ a ni, í wa ihẽ walakɔ í
wa ihõ. I maà sɛi i koo ŋa.

* **17:21** Ilaaõ í jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa Si tia nwo gɔ ŋa à ya nii Ilaaõ í jɛ bommaɛ tã si anini nŋɛ. Iyi bɛ mɔ ntɔi, si na iyi í jɔ̀ Jesu ilaaluu í wa anini nŋa.

24 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bɛi kuŋɔi ijĩ í ya daana hai
lele anu akã koo kã ilɛu bɛ, bɛɛbɛ mɔi kubaai
amu Amai Amanɛ á yɛ.
25 Amma sinte titã kù nɛ bɛi an ce iyi n
kù yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ nɔ inɛi nsɛi ŋau ihẽ aa
kɔsim.
26 Mii iyi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi
á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
27 Inɛ ŋa à jɛ à waa mɔ, à waa ce abɔdõ ŋa,
à ya maa mua ama nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í
to ajɔ iyi Nowee í lɔ akɔi inyiu. Nɔ ijĩ nlau í
naa í jɛ aŋa fei.
28 Á nyi ku cei má bɛi waatii Lɔtuu. Inɛ ŋa
à jɛ à waa mɔ, à ra à waa ta, à waa gbẽ, nɔ à
waa ma ile.
29 Amma si ajɔ iyi Lɔtu í fita hai Sodomu,
ina do fainwita wa rɔ wai hai lele nɔ aŋa fei
à ce nfe.
30 Nɔ bɛɛbɛ mɔi á yɛ ajɔ iyi amu Amai
Amanɛ an faata wa.
31 Si ajɔ nŋu, inɛ iyi í wa antai ile sikifa nɔ
nyauɛ ŋa í wa inɔ ile, kaa ba ku lɔ ku soo má.
Inɛ mɔ iyi í wa iko kaa ba ku baa ide má.
32 I ye gigii aboi Lɔtu.
33 Inɛ iyi í bi ku jɛ andunya do idɔɔbiɛ á na
ku kuaɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ á báa
ntɔ ntɔ.
34 An sõ ŋɛ si idũ ajɔ nŋu, amanɛ minji á
maa sũ si daayi akã, aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
35 Inaabo minji á maa lɔlɔ aa so inɛ akã a jɔ̀
inɛ akã. [
36 Inɛmɔkɔ minji á wa iko, aa so inɛ akã a
jɔ̀ inɛ akã.]
37 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à beeɛ à ni, ikpa iwoi ideu
bɛ á ce ya Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í jɛ nŋa do mɔndau ihẽ
í ni, bii iku wa sũ, tengi bɛi yembeeku ŋa à
ya tɔtɔɔ.

18

Mɔndai jaaõ do woo kiiti gɔ

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihẽ ku nyisi ŋa iyi
í sĩa a maa ce kutɔɔ waati kãma fei, gbɛɛji ku
maà wa si.
2 Í ni, woo kiiti gɔ í wa si ilu nla gɔ, kù waa
ce njoi Ilaaõ, kù nɔ kù waa jirima inɛ kãma.
3 Wee si ilu akãu jaaõ gɔ mɔ í wa bɛ. Í ya
naa ajɔò ajɔ bi tɛɛ ku sõɔ ku ni, kiitim, amu
do mbɛɛm.
4 Ŋɔi í kɔ hee í kpɛ. Amma si anyiɛ í lasabu
si idɔɛ í ni, baa bii n kù wa n ce njoi Ilaaõ, nɔ
n kù wa n jirima inɛ gɔ,
5 do nŋu fei, si na iyi í jɔ̀ jaaõu ihẽ í ya maa
bitandim, an ceaa kiitiu nŋu do mbɛɛɛ, ku
ba ku maà bitandim má.
6 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í ni, to, i gbɔ bɛi woo kiiti laalɔu
í fɔ bɛ ŋa de.
7 Ilaaõ kaa bɛi ku ce ku re zaka bɛɛbɛ? Inɛ
ŋa iyi í cica, kaa kiiti ŋa bii à waa dõ siɛ anu
dasã do idũ? Iyi í re mɔm, kaa kpɛ ku bɛi ku
gbɔ nŋa.
8 Ǹ wa n sõ ŋɛi, á ce nŋa kiitii gbãa gbãa.
Amma waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa
má an na n ba naanɛ ku dasi si ilɛu ihẽ?

Kutɔɔi Farisi do woo gba fiai lɛmpoo gɔ

9 Jesu í kpa mɔnda gɔ má na irii inɛ gɔ ŋa
iyi à waa cɔ ara nŋa inɛ dee dee, nɔ à waa ca
inɛ gɔ ŋa.
10 Í ni, amanɛ minji gɔ ŋa à bɔ ku tɔɔ kpasẽi
Ilaaõ, inɛ akã Farisii, inɛ akã mɔ woo gba fiai
lɛmpooi.
11 Farisiu í leekĩ wa cea araɛ kutɔɔ wa ni,
Ilaaõ, ǹ saabuɛ do iyi n kù yɛ bɛi inɛ ŋa iyi
à gbe, iyi à jɛ woo taki inɛ ŋa, do woo ce
laalɔ ŋa, do woo ce sakara ŋa, do woo gba
fiai lɛmpoo ŋa bɛi mɔkɔu ihẽ.
12 Si azuma akã fei ǹ ya n dĩ anu ajɔ minji,
nɔ mii iyi ǹ ba fei ǹ ya n nya zagaaɛi si bɛi í
jɔ.
13 Woo gba fiai lɛmpoou mɔ í leekĩ í mu
araɛ ikã, kù yɔkɔ kù wu iju lele, í le awɔ si iri
í ni, Ilaaõ, ce araarem amu ilu dulum.
14 Jesu í ni, ǹ wa n sõ ŋɛi, hai bɛ inɛɛu ihẽ
í baa í jɛ dee dee si wajui Ilaaõ í nyiò ideɛ.
Amma Farisiu kù jɛ dee dee, domi inɛ iyi í
so araɛ lele aa kaye lafɛ̃ɛi, inɛ mɔ iyi í kaye
araɛ aa soo lelei.

Jesu í weea ama kpɔtɔɔ ŋa
(Cɔ Matie 19:13-15; Maaku 10:13-16)

15 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama kpɔtɔɔ ŋa
à naaa Jesu wa ku lesi ŋa awɔ. Iyi mɔcɔɛ ŋau
à yɔɔ bɛɛbɛ ŋɔi à wa gbagba si ŋa.
16 Amma Jesu í ni a naa nŋu amu ŋau wa.
Nɔ í sõ mɔcɔɛ ŋau í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi
tom, i maà ganji ŋa, domi Ilaaõ í jɛ ilaalui inɛ
ŋa iyi à jɔ ŋa.
17 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaõ iri ilɛ bɛi
ama keeke, Ilaaõ kaa jɛ ilaaluɛ pai.

Idei ilu fia gɔ
(Cɔ Matie 19:16-30; Maaku 10:17-31)

18 Inɛ ngboi Zuifu gɔ í naa bi Jesu í beeɛ
í ni, Mɛɛtu, awɔ inɛ ncɛɛ, mii an ce n baò
kuwɛɛ hai tã.
19 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa
kpem inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í jɛ ncɛɛ bii
kù jɛ Ilaaõ nŋu akã.
20 Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi
wooda í ni wee, maà ce sakara, maà kpa inɛ,
maà ce ile, maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo, jirima
iyeò baaɛ.
21 Ŋɔi inɛɛu í ni, ṅ wa n jirima mii ŋau bɛ
fei tã hai keekem.
22 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sõɔ í ni, í gbeɛ
mii akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei nɔ i kpẽa ilu
are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida
lelei Aõ. Si anyiɛ nɔ i naa i toom.
23 Iyi mɔkɔu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi inɔɛ í fɔ ntɔ ntɔ,
domi ilu amani nla nlai.
24 Iyi Jesu í cɔɔ ŋɔi í ni, á gaabu hee ku caa
ilu fia ku jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
25 Á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do
iyi ilu amani á jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
26 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à waa de siɛ itĩu à ni, bii
bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba.
27 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, mii iyi amanɛ í
mɔngɔ, Ilaaõ kaa mɔngɔɛ.
28 Ŋɔi Piɛɛ í ni, wee à jò mii iyi à nɛ fei tã, à
waa tooɛ.
29 Nɔ Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jò kpasẽɛ fei,
walakɔ aboɛ, wala igbã do ifɔɛ ŋa, wala iyeò
baaɛ, wala amaɛ ŋa, na irii bommai Ilaaõ,
30 á ba ku kpɔ ku re si nsɛi, nɔ si antaɛ má
á ba kuwɛɛ hai tã ala.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Maaku 10:32-34)

31 Jesu í kpe mɔcɔ maateeji ŋau bi tɛɛ, nɔ í
sõ ŋa í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi, ide
iyi walii ŋau a kɔ na irii amu Amai Amanɛu
fei á ce.
32 Aa mum a daa dimi mmu ŋa si awɔ a
yaakoom, nɔ a kpãm iju a tu sim antɔ.
33 Aa weem kpɔtɔɔ, si anyiɛ nɔ aa kpam,
amma si ajɔ mɛɛtasia an jĩ hai si balɛ.
34 Amma mɔcɔ ŋau a kù mà nkãma si ideu.
Ideu í manji nŋa a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesu í jò fɛɛju gɔ í yɛ ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Maaku 10:46-52)

35 Si isɛɛnɛu Jesu í maai Zeriko. Wee fɛɛju
gɔ wa buba itĩ kpãa wa bara.
36 Iyi í gbɔ ibai zamaa iyi wa lɔ, ŋɔi í bee
mii í ce.
37 Ŋɔi à sõɔ à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui wa lɔ.
38 Ŋɔi í wasi ku dõ anu wa ni, Jesu, tɔkui
Davidi, ce araarem.
39 Inɛ ŋa iyi à waa cua ŋau à la siɛ à ni ku
coko. Amma bɛi à waa ni ku cokou, bɛɛbɛ
mɔi í ya dõ anu hee lele ku maa ni, tɔkui
Davidi, ce araarem.
40 Ŋɔi Jesu í leekĩ í ni a naaɛ wa. Iyi fɛɛjuu
í to wa ŋɔi Jesu í beeɛ í ni,
41 mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi í ni, Lafẽɛ, ṅ bi n yɛ
ilui.
42 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, yɛ ilu. Naanɛɛ í faabaɛ.
43 Ŋɔi gbakã í yɛ ilu, nɔ wa too Jesu í wasi
Ilaaõ ku saabu. Iyi zamaau í yɔɔ, ŋɔi aŋa fei
à wasi Ilaaõ ku saabu.

19

Jesu do Zakee

1 Jesu í to inɔ ilu Zeriko, nɔ wa lɔ.
2 Wee mɔkɔ ilu fia gɔ í wa bɛ à ya kpoo
Zakee, wa jɛ inɛ ngboi woo gba fiai lɛmpoo
ŋa.
3 Nɔ wa dɛ nŋu ku yɛ Jesu, amma kù ba kù
yɔɔ na zamaau, domi nŋu amanɛ kandaai.
4 Ŋɔi í sɛi í bɔ waju í koo í gũ jĩi ndii
sikomɔɔ gɔ ku ba ku yɔɔ, domi í mà iyi do
bɛi á lɔò.
5 Iyi Jesu í to tengi bii í wau, ŋɔi í wu iju
lele í sõɔ í ni, Zakee, kita wa ńya ńya, domi
kpasẽɛi an sɔ nnyi.
6 Nɔ Zakee í kita wa do saasa í naa í gbaa
do inɔ didõ.
7 Iyi inɛ ŋa à yɔɔ, ŋɔi aŋa fei à gbagba à waa
ni, í koo í sɔ kpasẽi ilu dulum.
8 Amma Zakee í dede í leekĩ si wajui Lafẽɛ
í ni, bubui amanim an na ilu are ŋa. Nɔ inɛ
ŋa iyi ṅ takii ŋa ṅ gba mii ndu ŋa, an sindo
nŋa bɛɛbɛ má tuuba mɛɛ.
9 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, nnyi inɛi kpasẽ ŋau ihẽ
à ba faaba, domi awɔ mɔ tɔkui Aburahamui.
10 Amu Amai Amanɛ ṅ naa ku dɛdɛ inɛ ŋa
iyi à nyɔi n faaba ŋa.

Mɔndai iye iwo
(Cɔ Matie 25:14-30)

11 Si bɛi inɛ ŋa à waa de si ideu itĩ, nɔ í kpa
mɔnda gɔ má. Inɛ ŋau à waa tamaa bɛi bii
í to Zeruzalɛmu á jɛ bommai gbakã, nɔ wee
waati bɛɛbɛ í maai Zeruzalɛmu. Na ŋɔi í jɔ í

kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ ku ba ku nyisi iyi nŋu
kaa jɛ bommau gbãa gbãa.
12 Í ni, mɔkɔ amai amanlu gɔi í bɔ bomma
ku jɛ hee ilɛ ɟ̈iiɟ̈i gɔ si anyiɛ nɔ ku baa ideɛ.
13 Hee ku maa nɛ ŋɔi í kpe amaacɛɛ ŋa aŋa
mɛɛwa, nɔ í na aŋa fei kpɛkɛlɛi wura gɔ nɔ í
ni, i ceò fiau ihɛ̃ sɨ̈a hee n maa n baa. Iyi í fɔ
bɛɛbɛ í tã nɔ í nɛ.
14 Amma inɛi ilɛɛ ŋa à cóo nɔ à bɛ inɛ ŋa si
anyiɛ à ni aŋa a kù bi ku jɛ bomma si ilɛi aŋa.
15 Waati iyi í jɛ bommau í baa si ilɛɛ, ŋɔi í
kpe amaacɛ ŋa iyi í na fiau wo bi tɛɛ ku ba ku
yɛ bɛi fiai inɛ fei í bíaa.
16 Inɛ sinteu í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kpɛkɛlɛ iyi ì
nam nɔu ɲ̀ ceò sɨ̈a hee ɲ̀ ba riba mɛɛwa.
17 Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, í sɨ̈a, awɔ amaacɛ jiidai. Si
bɛi ì jɛ ilu naanɛ si mii keekeu ihɛ̃, an jɔ̀ í jɛ
ilaalu si ilu mɛɛwa.
18 Inɛ minjisiau mɔ í naa í ni, Lafɛ̃ɛ,
kpɛkɛlɛ iyi ì nam nɔu ɲ̀ ceò sɨ̈a hee ɲ̀ ba riba
miu.
19 Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, awɔ mɔ, an ceɛ ilaalu si ilu
miu.
20 Nɔ inɛ mmu í naa má í ni, Lafɛ̃ɛ, fiaɛ
wee. Ɲ̀ wooi si mango
21 domi ɲ̀ wa n ce njoɛ si na iyi í jɔ̀ ì jɛ inɛ
ku gaabu. Mii iyi i kù jilɛ nŋui i ya maa dɛ ku
so, baa bii i kù gbɛ̃ ì ya maa dai.
22 Ŋɔi ilaaluu í sɔ̃ɔ í ni, awɔ amaacɛ yaamɔ,
an kiitiɛi hai si ideɛ iyi ì fɔ. Awɔi ì mà iyi ɲ̀ jɛ
inɛ ku gaabu, ɲ̀ ya n so mii iyi n kù jilɛ, nɔ n
da mii iyi n kù gbɛ̃.
23 To, na mii í ce i kù ni i wɛ̃a inɛ ŋa fiam
nɔu i da nŋa si inyi ku ba n ba ndom do riba
waati iyi ɲ̀ baa.
24 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu í ni a gba fiau
a na ilu mɛɛwau.
25 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ nŋu í nɛ mɛɛwa
tã.
26 Ŋɔi í ni, ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í nɛ, lafɛ̃ɛi
aa kɔ̃ɔa si. Inɛ mɔ iyi kù nɛ, baa andi keeke
iyi í nɛu mɔm aa gbaai.
27 Si anyiɛ nɔ í ni, i koo i naam mbɛɛm ŋau
wa ihɛ̃, aŋa iyi a kù bi n jɛ bommau, nɔ i kpa
ŋa si wajum.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Zãa 12:12-19)

28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í mu kpãa í
cuaa zamaau wa bɔ ikpa Zeruzalɛmu.
29 Si isɛɛnɛɛu í maai ilui Bɛtifaze do
Betani, kɔkɔi geetei Olivie. Ŋɔi í bɛ mɔcɔ
minjiɛ gɔ ŋa
30 í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ.
Bii ì to bɛ ŋa aa yɛ ama gbankɛlɛ gɔ wa so bɛ
iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu i naam wa ihɛ̃ ŋa.
31 Nɔ bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni, na mii í ce ì
waa fũu ŋa, i ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaataɛ.
32 Inɛ ŋa iyi Jesu í bɛu à koo à ba mii ŋau
fei í ce si bɛi í sɔ̃ ŋau.
33 Si waati iyi à waa fũu, ilu gbankɛlɛ ŋau
à ni, bɛirei í ce ì waa fũu ŋa.
34 Ŋɔi à ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaataɛ.
35 Ŋɔi à naaa Jesu ama gbankɛlɛu wa. Nɔ à
tɛ si ibɔ nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antaɛ í buba si.
36 Iyi í sinti ku nɛ, ŋɔi inɛ ŋa à wasi ku tɛ
ibɔ nŋa ŋa si kpãau.
37 Iyi í maai Zeruzalɛmu tengi bii kpãai
geetei Olivieu í sinti ku dasi lɔɔma, ŋɔi
mɔcɔɛ ŋau fei à waa dɔ̃ anu à lɔsi Ilaaɔ̃ ku
saabu do inɔ didɔ̃ na irii maamaake ŋa iyi à
yɛu fei.
38 À wasi ku ni, Ilaaɔ̃ ku weea ilaalu iyi wa
naa do irii Lafɛ̃ɛ. Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ laakai ku sũ ku
wa lele nɔ ku nyisi amboeɛ.
39 Hai si inɔ zamaau Farisi gɔ ŋa à sɔ̃ Jesu
à ni, Mɛɛtu, sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau a coko.
40 Ŋɔi Jesu í ni, ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa bii inɛ ihɛ̃
ŋa à coko, kuta ŋa aa dɔ̃ anu.

Jesu í kpataa inɛi Zeruzalɛmu ŋa

41 Si bɛi Jesu í maai Zeruzalɛmu, ŋɔi í yɛ
iluu nɔ wa kpataa inɛɛ ŋa í ni,
42 ɲ̀ bi wo i mà ŋa mii iyi á mu nŋɛ laakai
ku sũ, baa nnyi. Amma nsɛi í manji nŋɛ.
43 Awaati wa naa si ŋɛ iyi mbɛɛ nŋɛ ŋa aa
bu ilu nŋɛ koe, aa bii si ŋɛ a mante ŋɛ canga
do njɛ.
44 Aa lɛgɛ ilu nŋɛ do iŋɛ inɛɛ ŋa iyi ì wa inɔɛ
ŋa. A kaa jɔ̀ kuta baa akã ku le si njɛ ajɔ nŋu.
Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í naa bi tu ŋɛ nɔ
i kù mà ŋa.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Matie 21:12-17; Maaku 11:15-19; Zãa 2:13-22)

45 Waati iyi à to Zeruzalɛmu Jesu í bɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nɔ í lɔsi ku lele woo
ta iwò ŋa.

46 Í sõ ŋa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaõ í ni ilei nŋu
ile bi ku tɔɔi á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku
tɔtɔɔi ile ŋa.
47 Jesu í ya maa kɔa inɛ ŋa si cioi idei Ilaaõ
ajɔ fei kpasẽi Ilaaõ bɛ. Ŋɔi inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
do ilu irii inɛi Zuifu ŋa à waa bi a kpaa.
48 Amma a kù mà bɛirei aa ce, domi inɛ
feii í ya maa de si ideɛ itĩ do laakai.

20

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(Cɔ Matie 21:23-27; Maaku 11:27-33)

1 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi Jesu wa kɔ zamaau si cio
bantumai kpasẽi Ilaaõ wa sisi laabaau jiidau,
ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋa à faata wa.
2 Nɔ à ni, sõ wa, yiiko yoomai ì waa ceò mii
ŋau ihẽ, mà yooi í naɛ kpãaɛ.
3 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, amu mɔ, an bee ŋɛ ide gɔ.
I sõm ŋa,
4 hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa
inyi. Hai bi Ilaaõ de, mà hai bi amanɛ ŋa.
5 Ŋɔi à waa busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka
jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni hai bi Ilaaõi, á
bee wa bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ.
6 Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ ŋai, inɛ ŋa aa na
a ta wa kuta domi inɛ fei í dasi naanɛ iyi Zãa
waliii.
7 Ŋɔi à jɛ à ni, a kù mà hai iwoi í ba yiikoɛ.
8 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, amu mɔ, n kaa n sõ ŋɛ
yiikoi inɛ iyi ṅ wa n ceò mii ŋau ihẽ.

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Matie 21:33-46; Maaku 12:1-12)

9 Si anyiɛ nɔ í kpaa inɛ ŋa mɔndau ihẽ í ni,
inɛ gɔ í ce ikoɛ nɔ í lɔ si jĩi ndii rezẽɛ nɔ í ce
kaa í kaakoɛò. Ŋɔi í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa
si ikou a maa logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ.
10 Waati iyi jĩi nɔu í so í to ku ka, ŋɔi í bɛ
woo ce icɛ gɔ bi gaanɔɔma ŋau koo gba iyi í
jɛ ti nŋu wa. Nɔ gaanɔɔma ŋau à cãa à leleɛ í
nɛ awɔ ngbɛ.
11 Nɔ ilu ikou í bɛ woo ce icɛ mmu má. Nɔ
à cã nŋu mɔ, à buu yaka yaka, à sindaɛ awɔ
ngbɛ.
12 Nɔ í bɛ amanɛ mɛɛtasia wa má, nɔ à mɛɛ
nŋu mɔ à bɛi à leleɛ.
13 Ŋɔi ilu ikou í ni, bɛirei an ce. An bɛ ama
akãm iyi ṅ bi jiidaui. Aa yɔkɔ a jirimaɛ.
14 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à yɔɔ, ŋɔi à busi
njɛ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na ku jɛ tubuu. Ka
kpaa ku ba ilɛu ku jɛ tu wa.
15 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inɔ karau nɔ à kpaa.
Ŋɔi Jesu í ni, to, nsɛi, bɛirei ilu ikou takaɛ
á ce nŋa.
16 Á koo ku kpa ŋai, nɔ ku dɛ inɛ mmu ŋa
ku dasi ŋa si ikou. Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi à ni,
Ilaaõ ku maà ce bɛɛbɛ.
17 Amma Jesu í cɔ ŋa, nɔ í ni, bii bɛɛbɛi,
yoomai í jɛ yaasei kukɔu ihẽ si bɛi í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
18 Nɔ inɛ iyi í cuku si kutau fei, á cɛi. Inɛ iyi
í nɔ í bata mɔ á lɔlɔɛi nɛkõ nɛkõ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Matie 22:15-22; Maaku 12:13-17)

19 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à gbɔ ideu gbakã ŋɔi
à waa dɛ bɛi aa ce a mu Jesu. Amma à waa ce
njoi zamaau. À waa bi a muui domi à mà iyi
na irii aŋai í kpa mɔndau.
20 Nŋui í jɔ̀ si fei ndɛɛ à ya maa ce laakaɛ.
Ŋɔi à bɛ siɛ woo zamba gɔ ŋa iyi à yɛ bɛi inɛ
jiida ŋa a koo a cɔ laakaɛ. À bɛ ŋai ku ba a leaa
taai ide nɔ a ba kpãa a muu a daa ilu ilɛu si
awɔi nŋu iyi í nɛ gbugbã.
21 Inɛ ŋau à sõɔ ide à ni, Mɛɛtu, à mà iyi
ideɛ do cio iyi ì waa kɔ inɛ ŋa siu, fei ndɛɛ
dee deei. I ci ya na inɛ gɔ ntɔ na kubi, ì waa
nyisi inɛ ŋa kpãai Ilaaõ si ntɔɛ.
22 Á sĩa ka sãa ilaalu Sezaa fiai lɛmpoo? Mà
ka maà sãa.
23 Amma Jesu í mà muafiti nŋa, nɔ í ni,
24 i nyisim kpɛkɛlɛ akã wa n cɔ. Fotooi
yooi í wa si kpɛkɛlɛu ihẽ nɔ irii yooi à kɔ si.
Ŋɔi à ni, ti Sezaai.
25 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, to, i sãa Sezaa iyi í jɛ
tɛɛ ŋa. Nɔ i sãa Ilaaõ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa.
26 Ŋɔi à mɔngɔ ku too awɔ do ideɛ ŋa iyi
wa fɔ si wajui zamaau. Ŋɔi à biti do ide ŋa
iyi í jɛò, nɔ à coko nŋa.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Matie 22:23-33; Maaku 12:18-27)

27 Si ajɔ akãu Sadusi gɔ ŋa mɔ à naa bi Jesu.
Aŋai à ya maa ni iku ŋa a kaa jĩ. Iyi à to bi tɛɛ
ŋɔi à beeɛ à ni,
28 Mɛɛtu, ide iyi Moizi í kɔ nwa wee. Í ni
bii inɛ gɔ í ku í jɔ̀ aboɛ, nɔ nŋu do aboɛ a kù

nɛ ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía igbã̃ɛ ama.
29 Wee inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai
baa akã̃. Igbã̃ nŋa í so abo nɔ í ku, kù nɛ ama
do abou baa akã̃.
30 Ŋɔi inɛ minjisiau do mɛɛtasiau à so
jaaɔ̃u.
31 Nɔ bɛɛbɛi í ce si gã̃mɛi aŋa mɛɛjeu fei, nɔ
à ku. Kã̃ma nŋa kù ba ama do abou.
32 Nɔ si anyiɛ abou mɔ í na í ku.
33 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a ji̇̃, aboi yoo nŋai
á jɛ, si bɛi aŋa mɛɛjeu fei à soo aboi.
34 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si andunyau ihẽ
inɛmɔkɔ do inaabo ŋa à ya so njɛ.
35 Amma inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à ji̇̃ hai si balɛ
à ba kuwɛɛi ala, abo do mɔkɔ ŋa a kaa ya so
njɛ má.
36 Aa yɛi bɛi amaleka ŋa, a kaa ku má. Aa
jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa si na iyi í jɔ̀ à ji̇̃ hai si balɛ.
37 Si waati iyi Moizi í yɛ ama ji̇̃i iyi í mu
ina nɔ kù waa jou, nŋu takaɛ í fɔ mam mam
iyi iku ŋa aa ji̇̃. Waati nŋu í kpe Ilaaɔ̃ Lafɛ̃̃ɛi
Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu.
38 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃̃ɛi iku ŋa, ti ilu
hunde ŋai, domi bi tɛɛ, inɛ fei ilu hundei.
39 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, gɔgɔ ŋa
à gba ide à ni, ide iyi ì fɔu bɛ Mɛɛtu, dee deei.
40 Si anyiɛ a kù jɛ a kù beeɛ ide gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Maaku 12:35-37)

41 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bɛirei aa ce a ni inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau tɔkui ilaalu Davidii.
42 Davidi takaɛ í fɔ si tiai iri ku kɔ̃ɛ í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃̃ɛm í ni,
Buba awɔ njɛm,
43 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ titã.
44 To, bii Davidi takaɛ wa kpoo Lafɛ̃̃ɛ, bɛirei
á ce ku jɛ tɔkuɛ má.

I mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

45 Si bɛi inɛ fei wa de si Jesu iti̇̃, ŋɔi í sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa í ni,
46 i mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋau, aŋa iyi à ya bi a maa dabii do ibɔ
kumboo, nɔ à bi a ya ce aŋa fɔɔ do jirima nla
nla si bantuma. A ci ya bi kaa kitãi inɛ ngbo
ŋa ile bi kutɔtɔɔ do inya sinte bi ku ce jingau
ŋa.
47 À ya takii jaaɔ̃ ŋa a gba mii ndu ŋa ŋa
fei, nɔ à ya maa ce kutɔɔ sisɔ ku ba a yɛ ŋa
nŋu akã̃. Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋa á la ku caa.

21

Fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Maaku 12:41-44)

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í wu iju wa cɔ
bɛi ilu fia ŋa à waa dasi fia si kpakoi kɔlɛtiu.
2 Nɔ í yɛ abo jaaɔ̃ ilu are gɔ mɔ í sɔsi kpɛkɛlɛ
keeke minji gɔ.
3 Ŋɔi í ni, ntɔ ntɔ, jaaɔ̃ ilu areu ihẽ í dasi fia
í re inɛ ŋa iyi à gbe fei.
4 Inɛ ŋa iyi à gbe ŋau fei, iyi í lesi antai fia
nŋa ŋai à dasi, amma abou, baa do iyi í jɛ ilu
are, andi iyi í nɛ feii í dasi bɛ, nkã̃ma kù gbea
iyi á maa wɛɛò má.

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Maaku 13:1-2)

5 Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ ŋa à fɔ à waa ni kpasɛ̃̃i
Ilaaɔ̃u í si̇̃a do kutaɛ ŋa fei do amua ŋa iyi à
na Ilaaɔ̃ à ceaò booda. Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi
í ni,
6 mii ŋau bɛ iyi ì waa yɛ fei ŋa ajɔ akã̃ á kpa
iri. Kuta baa akã̃ kaa na ku maa lesi njɛ bɛ
má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankã̃anyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Maaku 13:3-13)

7 Ŋɔi à beeɛ à ni, Mɛɛtu, waati yoomai inɛ
nŋu á to wa. Nyinda yoomai aa ka tako ka
yɛ.
8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ce laakai ŋa i maà
jɔ̀ inɛ gɔ ku di̇̃ iju nŋɛ, domi inɛ ŋa iyi aa na
a maa naa akã̃ akã̃ a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Nɔ aa nyi a sɔ̃ ŋɛ má a ni,
waatiu í maai wa mbɛ. Amma i maà too ŋa
ŋa.
9 Bii ì gbɔ à waa fɔ laabaaui igũ ŋa do ija ŋa,
i maà jɔ̀ zigi nŋɛ ku da, domi nŋu ŋau bɛi á
tako ku to wa. Amma kù jɛ waatii ankã̃anyiu
bɛ titã.
10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, dimi gɔ ŋa aa ya na a
maa ja do dimi mmu ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa mɔ
aa maa ja do ilaalu mmu ŋa.
11 Ilɛ á yaya bii gɔ ŋa nla nla, nɔ si ilɛ gɔ ŋa
mɔ ari á ce do bɔ̃ɔ laalɔ ŋa iyi á kpa inɛ nkpɔ.
Aa na i yɛ maamaake laalɔ ŋa do nyinda nla
nla ikpa lele hee zigi nŋɛ ku da.
12 Amma hee nŋu ŋau bɛ fei ku maa ce aa
mu ŋɛ a kpã̃ ŋɛ iju. Aa dasi ŋɛ awɔi woo kiiti

ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa, aa dasi ŋɛ piisɔ̃ɔ, nɔ a bɔò ŋɛ bi amanlu ŋa do bi ilu ilɛ ŋa na irim.
13 Nŋu ŋau bɛi á mu nŋɛ kpãa i jɛò sɛɛdam ŋa.
14 Na nŋu, i jilɛ idɔ nŋɛ i maà ya biti do ide iyi aa fɔ i nyaò ara nŋɛ ŋa.
15 I maà biti ŋa domi an mu nŋɛ ide do bisi iyi mbɛɛ nŋɛ ŋa kãma nŋa a kaa yɔkɔ a jã ŋɛ hee má jɛ a kɔ.
16 Baa iyeò baa nŋɛ ŋa do igbã nŋɛ ŋa do ifɔ nŋɛ ŋa do nyaanze nŋɛ ŋa do kpaasi nŋɛ ŋa, aa zamba ŋɛ nɔ a jɔ̀ a kpa inɛ nkpɔ si inɔ nŋɛ.
17 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim.
18 Amma baa ntoi iri akã nŋɛ kaa da ku nyɔ.
19 I temua ŋa, aa ba faabai hunde nŋɛ.

Jesu wa fɔ idei iri ku kpai Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 24:15-21; Maaku 13:14-19)

20 Ajɔ iyi ì yɛ woo ja igũ ŋa à to wa Zeruzalɛmu à buu koe, i mà ŋa iyi iri kukpaɛ í maai wa mbɛ.
21 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋau. Inɛ ŋa mɔ iyi à wa inɔ ilu Zeruzalɛmu takaɛ a sa a fita, inɛ ŋa mɔ iyi à wa iko ku sũ a maà bɔ inɔ ilu má.
22 Ntɔ ntɔ, waatiu á jɛ waati iyi Ilaaɔ̃ á kpã inɛ ŋa iju ku sã gbese ku ba mii iyi à fɔ si kukɔi ideɛ ku kɔ̃.
23 Waati bɛɛbɛ wahalai baasĩ ŋa do ayawo ŋa á caa. Inɔ ku fɔ nla nlai á wa si ilɛu si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á sã idɔɔkɔ̃ɛ si inɛ ŋau.
24 Aa maa kpa ŋa do taakuba, nɔ a mu ŋa aru si ilɛ fei. Dimi mmu ŋa aa tɛɛsɛ Zeruzalɛmuui hee waatiu koo kpaò iri.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Maaku 13:24-27)

25 Aa yɛ nyinda si inunu do si cukpa do si andaiya ŋa. Nɔ si ilɛ ibai tenku do kucãi inyiu á jɔ̀ dimi ŋa a biti hee a kaa mà baa bɛi aa ce.
26 Baa njo alála á jɔ̀ inɛ ŋa a kasãm na mii ŋa iyi á na ku ce si andunyau ihɛ̃, domi gbugbãi lele ŋa aa maa yayai.
27 Waati bɛɛbɛi aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ faata wa si kudũi ijĩ do gbugbã nla nla do amboe.
28 Bii iyi bɛ ŋa à sinti ku ce, i leekĩ i mu ara nŋɛ ŋa, domi faaba nŋɛi í maai wa.

Yaase iyi jĩi ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Maaku 13:28-31)

29 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, i cɔ jĩi ndii figi do jĩi ŋa iyi à gbe fei.
30 Bii ì yɛ í sinti ku ru wua ŋa, iŋɛ taka nŋɛ ì ya mà ŋa iyi atɛ í maai wai.
31 Bɛɛbɛ mɔi bii iŋɛ mɔ ì yɛ mii ŋau bɛ wa ce, i mà ŋa iyi bommai Ilaaɔ̃i í maai wa.
32 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, inɛi nsɛi ŋa, kù jɛ aŋa feii aa ku ideu ihɛ̃ ku bɛi ku ce.
33 Lele do ilɛ fei á na ku tã amma idem ŋa a kaa tã pai.

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa

34 I ce laakaii ara nŋɛ ŋa ku ba i maà na i jɛ hai nɛ laakai ŋa na atɛ̃ ku mɔ do ijɛ ku bi do lasabui mii ndii andunya ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ ajɔu á na ku boe ŋɛi bɛi cɛkũm,
35 domi á na ku ba inɛ ŋa iyi à wa si andunyau ihɛ̃ fei.
36 Na nŋu, i cɔ kpãa i maa ceò kutɔɔ ŋa waati kãma fei ku ba i ba gbugbã i gbã si mii iyi wa naa fei ŋa, nɔ i yɔkɔ i leekĩ si wajui amu Amai Amanɛ ŋa.
37 Ajɔ fei Jesu í ya kɔ inɛ ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, alɛ nɔ koo sũ geetei Olivie.
38 Bii iju í má inɛ fei í ya naa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ ku gbɔò ideɛ iyi wa fɔ.

22

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Maaku 14:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee iyi à ya kpe jingaui Iku ku kuau í maai wa.
2 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a kpaò Jesu, amma à waa ce njoi zamaau.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Matie 26:14-16; Maaku 14:10-11)

3 Ŋɔi Seetam í lɔ idɔi Zudasi iyi à ya kpe Isikariɔti. Wee inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋaui.
4 Zudasi í koo í dĩ anu tɔɔsi do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau do yaase bɛi á ce ku da nŋa Jesu si awɔ.
5 Ŋɔi inɔ nŋa í dɔ̃ nɔ à ni aŋa aa mua fia.
6 Nɔ Zudasi í jɛsi, nɔ wa dɛ kpãa bɛi á ce ku da nŋa Jesu si awɔ, zamaau ku maà ti ku mà.

Jesu í ce sɔɔlui jingau
(Cɔ Matie 26:17-25; Maaku 14:12-21; Zãa 13:21-30)

7 Ŋɔi ajɔi jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu í to wa si bii à ya kpa angudãi jingaui Iku ku kua a ceò kuweeu.
8 Ŋɔi Jesu í bɛ Piɛɛ do Zãa í ni, i koo i ce sɔɔlui jingaui Iku ku kuau ka jɔɔ ŋa.
9 Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ce sɔɔluu.
10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì lɔ inɔ iluu ŋa aa yɛ mɔkɔ gɔ wa so inyi jɔlɔ. I tooɛ. Mɔkɔu á koo ku lɔ kpasɛ̃ gɔ. Kpasɛ̃ bii á lɔu
11 i koo i sɔ̃ ilu kpasɛ̃u i ni ŋa, Mɛɛtu í ni ka beeɛ ile bii nŋu á jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔi nŋu ŋa.
12 Mɔkɔu á bɔò ŋɛ si antai ile kukpɛkɛ gɔ nɔ á nyisi ŋɛ ilaawa nla gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ tã. Bɛi aa ce nwa sɔɔlui jingauu ŋa.
13 Iyi à nɛ nɔ à koo à ba mii ŋau fei í cei dee dee si bɛi í sɔ̃ ŋau, nɔ à ce sɔɔlui jingauu.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Matie 26:26-30; Maaku 14:22-26; IWB 11:23-25)

14 Iyi waatiu í to, Jesu do mɔcɔɛ ŋau à bɔ tengi bii à ce sɔɔluu, nɔ à buba à waa jɛ.
15 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ǹ bi ntɔ ntɔ n ce jingaui Iku ku kuau ihɛ̃i awaɛ ŋa n bɛi n yɛ ijuukpãm nɔu.
16 Nɔ ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, n kaa n jɛ jingau ihɛ̃ má bii kù jɛ si andunya titõi Ilaaõ.
17 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í so kɔɔfu í saabu Ilaaõ nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, i gba vɛ̃ɛ iyi í wa si kɔɔfuu ihɛ̃ i mɔ iŋɛ fei.
18 Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai nsɛi amu n kaa n mɔ vɛ̃ɛ má hee andunya titõi Ilaaõ koo too wa.
19 Si anyii nŋu, nɔ í so pɛ̃ɛ nɔ í saabu Ilaaõ titã í bɛi í bububuɛ, nɔ í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ aram [iyi ǹ na na iri nŋɛ. I ya coo ŋa i maa yeò gigim.
20 Iyi à jɛ à tã ŋɔi í so kɔɔfu má í na ŋa í ni, kɔɔfuu ihɛ̃i í jɛ nyindai akabuu titõ iyi Ilaaõ í dì do njɛm iyi á nikã na iri nŋɛ si ikum.]
21 Amma i cɔ inɛ iyi á zambam nɔu wee í wa ihɛ̃, awɔɛ do tom nii í wa si inɔ jɛɛ ihɛ̃ ajɔ.
22 Amu Amai Amanɛ an ku si bɛi Ilaaõ í jilɔɔ. Amma ijuukpãi inɛ iyi á zambam nɔu á la.
23 Ŋɔi à sinti ku bee njɛ à waa ni, yooi á yɔkɔ ku ce dimiɛ si inɔ nwa.

Yooi í jɛ inɛ ngbo

24 Ŋɔi kakɔɔ í dede si aninii mɔcɔ ŋau, à waa bee njɛ inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si inɔ nŋa.
25 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, amanlui andunya ŋa à ya maa taa inɛ ŋa amanlu ku jɛi, nɔ inɛ ngbo ŋa iyi à waa nyisi gbugbã nŋa à ya bi a kpe aŋa woo ce jiida ŋa.
26 Amma iŋɛ i maà yɛ bɛɛbɛ ŋa. I jò inɛ iyi í la í re si inɔ nŋɛ ku baa ku jɛ keeke nŋɛ, nɔ inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo kú jɛ amaacɛ nŋɛ.
27 Inɛ iyi í buba wa jɛ si antai taabu do inɛ iyi wa naaò ijɛu wa, yoo nŋai í re. Kù jɛ inɛ iyi wa jɛui? To, amu wee ǹ wa inɔ nŋɛi bɛi inɛ iyi wa naaò ijɛu wa.
28 Iŋɛi ì temua do amu si wahalam ŋau ŋa.
29 Na nŋu, si bɛi Baaba í jilɛɛm bommau, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ wa n jilɛ nŋɛ
30 ku ba i jɛ nɔ i mɔ do amu si bommam ŋa, nɔ i buba si batai amanlu ŋa i kiitiò dimi maateejii Izirɛli ŋau.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni kù mà nŋu
(Cɔ Matie 26:31-35; Maaku 14:27-31; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í ni, Simɔɔ, Simɔɔ, Seetam í tɔɔ kpãa ku ba ku fɛɛ bɛi iya.
32 Amma amu ǹ ce kutɔɔ na iriɛ ku ba naanɛ ku dasiɛ ku maà gaizia. Nɔ awɔ, waati iyi aa kpaasi idɔ má, mua kpaasiɛ ŋa mɔ gbugbã.
33 Ŋɔi Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, ǹ tã sɔɔlu awaɛ ka bɔ piisõɔ, bii iku mɔi ka ku ajɔ.
34 Ŋɔi Jesu í ni, Piɛɛ, ǹ wa n sõɛi, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.

Taalili do bɔgɔ do taakuba

35 Si anyii nŋu ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, si waati iyi ǹ bɛ ŋɛ hai mu taalili do bɔgɔ do baata ì kua ngɔgɔ ŋa? Ŋɔi à jɛ à ni, aawo, a kù kua nkãma.
36 Ŋɔi í ni, to, nsɛi, kù jɛ bɛɛbɛ má. Inɛ iyi í nɛ taalili ku soo, bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í nɛ bɔgɔ ku soo. Inɛ mɔ iyi kù nɛ taakuba, ku ta ibɔɛ ku raò.
37 Si anyii nŋu má, í sõ ŋa í ni, ideu ihɛ̃ iyi à kɔ na irim nɔu á cei, si bɛi à ni, à dooaɛ si woo ce laalɔ ŋa. Kù nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce bɛɛbɛ.
38 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à ni, Lafɛ̃ɛ, taakuba minji gɔ wee. Nɔ í ni, ka jò ide nŋu bɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ si iri kutai Olivie
(Cɔ Matie 26:36-46; Maaku 14:32-42)

39 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í fita hai inɔ iluu í bɔ iri kutai Olivie si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à waa tooɛ.
40 Iyi à to inyau, ŋɔi í sõ ŋa í ni, i ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dási kulɛlɛi inɛ ŋa.
41 Si anyii nŋu nɔ í sɛkɛɛ í jɔ̀ ŋa zakai kujĩi kutai awɔ nɔ í gulɛ bɛ wa ce kutɔɔ
42 wa ni, Baaba, bii ì bi, aa jɔ̀ wahalau ihẽ ku jĩim. Amma ku maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce. [
43 Ŋɔi amaleka gɔ í naa siɛ wa hai lele í naa í muaa gbugbã.
44 Si inɔ ku fɔ nla nlau wa ce kutɔɔui do gbugbã, nɔ í da koko hee wa tontoo ilɛ. Koko iyi í dau í yɛi bɛi njɛ.]
45 Iyi í ce kutɔɔu í tã ŋɔi í dede í bɔ bi mɔcɔɛ ŋau nɔ í koo í ba à waa sĩ njoo do inɔ ku fɔ.
46 Nɔ í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa sĩ njoo ŋa. I dede i ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi inɛ ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Zãa 18:3-11)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã ŋɔi Zudasi inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau í to wa do zamaa gɔ. Iyi í to wa í na wa baaba Jesu.
48 Ŋɔi Jesu í ni, Zudasi, do dimii fɔɔ bɛ ihẽi aa zambaò amu Amai Amanɛ?
49 Inɛ ŋa iyi à waa too Jesuu, iyi à yɛ mii iyi wa ce, ŋɔi à bee Jesu à ni, Lafẽɛ, ka da ŋa do taakubau?
50 Ŋɔi inɛ akã nŋa í cafe itĩ njɛi amaacɛi woo wee nlai Ilaaõu í buu.
51 Amma Jesu í ni, i leekĩ, i jɔ̀ bɛɛbɛ. Nɔ í lu itĩi mɔkɔu nɔ í ba iri.
52 Si anyii nŋu Jesu í bee inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ ngboi woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau do inɛ ngbo ŋa iyi à naa siɛu í ni, amui ì naa ku mu ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo ce ile?
53 Ajɔ fei ǹ ya n wa si inɔ nŋɛ n maa n kɔ inɛ ŋa si cio kpasẽi Ilaaõ, nɔ i kù mum ŋa. Amma waatiu ihẽi í jɛ tu ŋɛ do gbugbãi ilu kuku.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:57-58, 69-75; Maaku 14:53-54, 66-72; Zãa 18:12-18, 25-27)

54 Iyi inɛ ŋau à mu Jesu, ŋɔi à bɔòɛ kpasẽi woo wee nlai Ilaaõu. Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa too ŋa wa do anyi.
55 Ŋɔi inɛ ŋa à ko ina si aninii bantumai kpasẽu à waa buba bɛ. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo í buba bi tu ŋa bɛ.
56 Ŋɔi inaabo woo ce icɛ gɔ í yɔɔ wa buba kɔkɔi inau nɔ í kãsiɛ iju í ni, inɛɛu ihẽ mɔ í tako í wa bi Jesu wo.
57 Amma í jã í ni, abooyi, n kù màa.
58 Iyi í ce sãa má ŋɔi inɛ gɔ í yɔɔ nɔ í ni, awɔ mɔ inɛ akãi inɛ ŋaui. Amma Piɛɛ í ni, mɔkɔɔyi, n kù jɛ inɛ nŋa.
59 Si anyii nŋu zakai lɛɛu akã má, ŋɔi inɛ gɔ í fɔ do gbugbã í ni, ntɔ ntɔ, mɔkɔu ihẽ mɔ í ya wa bi Jesu wo domi nŋu mɔ inɛi Galileei.
60 Amma Piɛɛ í ni, awɔu bɛ, n kù mà bɛi ì waa bi i fɔ.

Si bɛi wa fɔ ideu gbakã ŋɔi ajɛɛ wa kɔ.

61 Nɔ Jesu í sinda í cɔ Piɛɛ. Ŋɔi Piɛɛ í ye gigii ide iyi Lafẽɛ í sõɔu wo í ni, nnyi hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.
62 Ŋɔi í fita waduude í koo wa kpata do inɔ ku fɔ.

Inɛ ŋa à yaako Jesu
(Cɔ Matie 26:67-68; Maaku 15:65)

63 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à waa buu nɔ à wasi ku cãa.
64 À bii wajuɛ à bɛi à beeɛ à waa ni, ce walii. Yooi í cãɛ.
65 Nɔ à buu dimii arabu ikã ikã fei.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Zãa 18:19-24)

66 Iyi iju í má ŋɔi igbɛi inɛ ngboi Zuifu ŋau à tɔtɔɔ nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à bɔò Jesu bi igbɛi woo kiiti nŋa.
67 Nɔ à beeɛ à ni, sõ wa bii awɔu inɛ iyi Ilaaõ í cicaui. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, baa bii ǹ sõ ŋɛ i kaa dasi naanɛ ŋa.
68 Nɔ bii ǹ bee ŋɛ ide gɔ i kaa jɛɛm ŋa.
69 Amma hai nsɛi amu Amai Amanɛ an bubai si awɔ njɛi Ilaaõ ilu gbugbã.
70 Ŋɔi aŋa fei à ni, debɛi, awɔu Amai Ilaaõi? Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, oo, amu Amai Ilaaõi si bɛi ì fɔu ŋa.
71 Ŋɔi à ni, sɛɛda yoomai à waa degbe má. Awa taka nwa à gbɔɔ tã hai si gɛlɛɛ.

23

À bɔò Jesu bi Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Nɔ aŋa fei à dede à bɔò Jesu bi Pilati.
2 Ŋɔi à lɔsi dulum ku máa à ni, à ba inɛɛu
ihẽ́ í wasi ku kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a
jɛ ilɛ nwa igũ nɔ wa ganji a sãa ilaalu nlai
Romu fiai lɛmpoo. Si anyii nŋu má í ya maa
kpe araɛ amanlu, nɔ í ni nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicaui.
3 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu
ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
4 Nɔ Pilati í sɔ̃ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau do zamaau í ni, n kù yɛ taale kãma si
mɔkɔu ihẽ́.
5 Amma à la do gbugbã à waa ni, í ya maa
kosi inɛ ŋa ijai do cioɛ iyi í ya maa ce nŋa.
Hai ilɛi Galileei í sintiɛ nɔ́ í bɔ si ilɛi Zudee
fei í bɛi í to wa ihẽ́ ma nsɛi.

À bɔò Jesu si wajui Herodu

6 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í bee í ni, kù jɛ
mɔkɔu inɛi Galileei ba.
7 Nɔ í gbɔ à ni Jesu wa naai hai si
ilɛi bommai Herodu. Ŋɔi í ni a bɔòɛ bi
Herodu. Wee waati bɛɛbɛ Herodu mɔ í wa
Zeruzalɛmu.
8 Ŋɔi à bɔò Jesu bi tɛɛ. Iyi Herodu í yɛ Jesu
ŋɔi inɔɛ í dɔ̃ ntɔ ntɔ, si na iyi í jɔ̀ hai ku kpɛi
wa dɛ ku yɔɔ, na irii laabaauɛ iyi í gbɔ à ya
maa fɔu. Ŋɔi í bi ku cea nŋu maamaake gɔ.
9 Ŋɔi í bee Jesu ide nkpɔ nkpɔ amma Jesu
kù jɛaa ide kãma.
10 Wee inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à wa bɛ, à waa
máa dulum do gbugbã.
11 Ŋɔi Herodu í jɔ̀ à daa si ibɔ ku sĩa gɔ nɔ
nŋu do soogeɛ ŋa à waa yaakoɛ nɔ à wasi ku
buu. Si anyii nŋu nɔ í jɔ̀ à nyiòɛ bi Pilati má.
12 Herodu do Pilati wee mbɛɛ ŋai wo,
amma ajɔ nŋu bɛi à dɔ̃.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-26; Maaku 15:6-15; Zãa 18:39-19:16)

13 Pilati í kpe inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do inɛ ngbo ŋa do zamaa nkpɔ má í tɔtɔɔ ŋa.
14 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, ì naam mɔkɔu ihẽ́ wa ŋa,
ì ni wa kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a jɛò ilɛ nwa
igũ do ile. Nɔ wee ǹ beeɛ ideu si waju nŋɛ
ihẽ́, amma n kù yɛ si mɔkɔu ide kãma iyi ì
waa yɛò taaleɛ ŋa.
15 Nɔ Herodu mɔ kù yɛ siɛ taale kãma. Na
ŋɔi í ce í jɔ̀ à nyiòɛ wa ihẽ́. Mɔkɔu kù ce
kurara kãma iyi í to a kpaa.
16 Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa kpɔtɔɔ nɔ n jɔ̀ɔ ku
nɛɛ. [
17 Wee si jingaui Iku ku kua fei tilasi Pilati
í ya jɔ̀ inɛi piisɔ̃ɔ akãi.]
18 Ŋɔi aŋa fei à dɔ̃ anu hee lele à waa ni,
kpa inɛ ihẽ́ nɔ i jɔ̀ nwa Barabasi.
19 Wee à mu Barabasi à dasiɛ piisɔ̃ɔi wo na
kosi iyi í ce si inɔ ilu nɔ í nyi í kpa inɛ gɔ má.
20 Ŋɔi Pilati í bee ŋa ide má si na iyi í jɔ̀ í
dasi idɔ nŋu ku jɔ̀ Jesu.
21 Ŋɔi à dedeò hoya hoya à wasi ku ni,
kpakpaɛ si jĩ́i ku gaau.
22 Ŋɔi Pilati í bee ŋa isɛ gbɛɛtasiaɛ í ni, laalɔ
yoomai í bɛi í ce. Amu n kù yɛ siɛ ngɔgɔ iyi
í to iku. Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa kpɔtɔɔi nɔ n jɔ̀ɔ
ku nɛ.
23 Amma bɛi Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau à ya dɔ̃ anu hee lele a maa ni, kpakpaɛ si
jĩ́i ku gaau. Ŋɔi anu ku dɔ̃ nŋau í kãmiaɛ.
24 Nɔ Pilati í dasi idɔ nŋu ku ce bɛi à biu.
25 Nɔ í jɔ̀ nŋa inɛ iyi à biu, inɛ iyi à dasi
piisɔ̃ɔ na kosi do inɛ ku kpau, nɔ í da nŋa
Jesu si awɔ a ceaa bɛi à bi.

À kpakpa Jesu si jĩ́i ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Zãa 19:17-27)

26 Ŋɔi inɛ ŋau à gbã Jesu à waa nɛòɛ. Waati
iyi à waa nɛòɛu, ŋɔi à ko mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe
Simɔɔ, inɛi Sirɛni. Mɔkɔu wa baai hai ikoɛ.
Ŋɔi à muu à kãa jĩ́i ku gaauu ku tooò Jesu.
27 Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ. Si inɔ nŋa
inaabo gɔ ŋa à wa bɛ à kpata à waa cã kpokpo
na iriɛ.
28 Iyi Jesu í sinda í cɔ ŋa ŋɔi í ni, iŋɛ inaaboi
Zeruzalɛmu ŋa, i maà kpata na irim, amma
i kpata na iri nŋɛ do na irii ama nŋɛ ŋa.
29 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, ajɔ wa naa iyi inɛ
ŋa aa ni, ilu inɔ didɔ̃i gbɛnda ŋa do inaabo ŋa
iyi a kù bí, do inaabo ŋa iyi ama kù mɔmɔ si
amɔ nŋa.
30 Waati bɛɛbɛi aa maa sɔ̃ iri kuta ŋa a ni, i
cuku i bata wa wa ŋa. Nɔ aa sɔ̃ geete ŋa a ni,
i bii wa wa ŋa.
31 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, bii inɛ ŋa à waa cea
jĩ́i tũtũ dimi bɛ ihẽ́, bɛirei aa na a cea jĩ́i ngbɛ.

32 Waati iyi à waa nɛò Jesu à kooò woo ce
laalɔ minji gɔ ŋa mɔ iyi aa kpa ŋa do nŋu ajɔ.
33 Ŋɔi à to inya iyi à ya kpe kokoi iriu. Bɛi à
kpakpa Jesu si jĩi ku gaauu. Bɛ mɔi à kpakpa
woo ce laalɔ minji ŋau, inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ,
inɛ akã mɔ ikpa awɔ cangaɛ.
34 Nɔ Jesu í ni, Baaba, kpa idei dulum du
ŋa, domi a kù mà mii iyi à waa ce.
Si anyiɛ sooge ŋau à ta kpasa si jĩnɛɛ ŋa a
ba a yɛ iyi inɛ fei á ba. Bɛɛbɛi à ceò ikpẽi jĩnɛɛ
ŋau.
35 Ŋɔi zamaau í wa bɛ wa cɔɔ. Nɔ inɛ ngbo
ŋau à yaakoɛ à waa ni, í faaba inɛ gɔ ŋa. To,
kú faaba araɛ bɛ bii nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaõ í
cicau.
36 Ŋɔi sooge ŋa mɔ à sɛkɛɛ siɛ aŋa mɔ à koo
à waa yaakoɛ nɔ à naa inyi ikã ku mɔ.
37 Nɔ à sõɔ à ni, bii awɔi í jɛ ilaalui Zuifu ŋa,
awɔ takaɛ faaba araɛ.
38 Si dee deei antai iriɛ à kɔɔ à ni, inɛ ihẽi í
jɛ ilaalui Zuifu ŋa.
39 Inɛ akãi woo ce laalɔ ŋa iyi à kpakpa si
jĩi nɔu wa sõ Jesu ide nfe wa ni, kù jɛ awɔi ì
jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau ba.
To, faaba araɛ nɔ i faaba awa mɔ.
40 Amma inɛ akãu mɔ í jɛaa í ni, i kù waa
ce njoi Ilaaõ, baa awɔ iyi iŋɛò fei ì waa yɛ
ijuukpã akã?
41 Bii awai à waa kpã iju bɛɛbɛ, dee deei,
domi à waa sã nwa gbesei mii iyi à ce.
Amma njɛ kù ce laalɔ kãma.
42 Ŋɔi í sinda í sõ Jesu í ni, waati iyi aa koo
i jɛ bommaɛ nɔ i nyi wa si andunya má, ye
gigim.
43 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ, ǹ wa n sõɛi,
nnyi mɔm aa wɛɛ do amu lelei Aõ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-46; Maaku 15:33-41; Zãa 19:28-30)

44 Ŋɔi zakai dasã nkpau ilu í kuku si
andunyau fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
45 Waati iyi ilu kukuu í ce ŋɔi ridooi
kpasẽi Ilaaõu í ga í kpẽ minji.
46 Nɔ Jesu í la do gbugbã í ni, Baaba, ǹ daaɛ
hundem si awɔ. Iyi í fɔ bɛɛbɛ nɔ í ku.
47 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í yɛ mii iyi í ceu,
ŋɔi í saabu Ilaaõ í ni, ntɔ ntɔ inɛɛu ihẽ kù nɛ
taale kãma.
48 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à naa ku cɔ mii iyi á na
ku ceu fei à yɔɔ nɔ à sinda à nɛ do inɔ ku fɔ
nla nla.
49 Inɛ ŋa iyi à mà Jesu fei do inaabo ŋa iyi
à tooɛ wa hai ilɛi Galileeu, à leekĩ hee jĩijĩ à
waa cɔ mii iyi wa ce.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Zãa 19:38-42)

50-51 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, inɛi
Arimatee ilu akãi Zuifu ŋau í naa bɛ. Mɔkɔu
inɛ dee deei, wa ce jiida, nɔ í wɛɛò kpãa ku
cɔ iyi Ilaaõ á na ku jɛ bommaɛ. Í wa si igbɛi
woo kiiti ŋa, amma kù jɛsi ide nŋa iyi à jilɛ a
cea Jesu wo.
52 Mɔkɔu í bɔ bi Pilati í koo í tɔɔ ikui Jesu.
53 Ŋɔi í kitaɛ wa hai si antai jĩi ku gaauu nɔ
í biiɛ do acɔ fũfũ titõ gɔ í bɛi í koo í suu. Í suui
si isai kuta gɔ iyi à gbe wo nɔ a kù si inɛ gɔ bɛ
titã.
54 Wee ajɔi sɔɔlui kusĩmii, iyi hai alɛu ajɔi
kusĩmiu á sinti.
55 Ŋɔi inaabo ŋa iyi à too Jesu wa hai ilɛi
Galileeu à too Zozɛfu nɔ à yɛ balɛu do béi à
si Jesu fei.
56 Ŋɔi à sinda à bɔ ide à koo à ce sɔɔlui ikpo
ku dõ inúnu do tulare ŋa wa.
Si ajɔi kusĩmiu nɔ à sĩmi si bɛi wooda í fɔ.

24

Kujĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-10; Maaku 16:1-8; Zãa 20:1-10)

1 Ajɔ ama azuma daadaakɔu inaabo ŋau à
bɔ bi balɛu à waa mu ikpo nŋa ŋa do tulare
jiida iyi à ce sɔɔluɛu.
2 Ŋɔi à ba kutau í bimbili hai andɛi balɛu.
3 Ŋɔi à lɔ inɔ balɛu amma a kù yɛ ikui Jesu
bɛ.
4 Si bɛi à waa leekĩ do bitiu ŋɔi amanɛ
minji gɔ ŋa à naa si ŋa à waa dasi jaaɛ ku
daana gɔ ŋa.
5 Ŋɔi inaabo ŋau à waa ce njo nɔ à kɔmba
iri nŋa ilɛ, nɔ inɛ ŋau à sõ ŋa à ni, na mii í ce
ì waa dɛdɛ ilu hunde bi ku wai iku ŋa.
6 Kù wa ihẽ má, njɛ í jĩ hai si balɛ. I ye gigii
ide iyi í sõ ŋɛ si waati iyi í wa Galilee ŋa.
7 Í ni kù nɛ bɛi á ce iyi a kù mu nŋu Amai
Amanɛ a kù dasi nŋu si awɔi ilu dulum ŋa. Í
ni aa kpakpa nŋu si jĩi ku gaauu, amma nŋu
á jĩ má si ajɔ mɛɛtasia.
8 Ŋɔi inaabo ŋau à ye gigii idei Jesuu.

9 Ŋɔi à sinda à nɛ hai bi balɛu. Nɔ bɛi mii
ŋau í ce fei à koo à sisia mɔcɔ maatakã ŋau
do inɛ ŋa iyi à gbeu fei.
10 Maari inɛi Madala do Zoana do Maari
iyei Zaaki do inaabo gɔ ŋa má, aŋai à koo à
sõ woo bɛ ŋau ideu.
11 Amma ideu wa jɛ nŋai bɛi ara, a kù dasi
idei inaabo ŋau naanɛ. [
12 Do nŋu fei Piɛɛ í dede í sɛi í bɔ bi balɛu.
Iyi í to í bate í cɔ inɔ balɛu, amma acɔ iyi à
woo dou nŋu akãi í yɛ wa timbi ilɛ, nɔ í sinda
í nyi kpasẽ do biti.]

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ (Cɔ Maaku 16:12-13)

13 Si ajɔ akãu mɔcɔ minji gɔ ŋa à waa bɔ ilu
gɔ iyi à ya kpe Emayusi. Zakai kilo maatakãi
í ɟ̃ìò Zeruzalɛmu.
14 À waa nya faajii mii ŋa iyi í ceu fei à waa
nɛò.
15 Iyi à wasi ku nya faajii ideu, ŋɔi Jesu
takaɛ í sɛkɛɛ si ŋa aŋaò ŋa à waa nɛ ajɔ.
16 À yɔɔ amma ngɔgɔ í ganji ŋa a màa.
17 Nɔ í bee ŋa í ni, ide yoomai ì fɔ ì waa nɛò
bɛɛbɛ ŋa. Ŋɔi à leek̃ à bɛjɛ waju do inɔ ku fɔ.
18 Inɛ akã iyi à ya kpe Keleopa í ni, bii kù
jɛ awɔ akã baa si, yooi í wa si Zeruzalɛmu iyi
kù mà mii iyi í ce si ajɔ gbeejiu ihẽ.
19 Ŋɔi í bee ŋa í ni, mii í ce.

Ŋɔi à ni, idei Jesu inɛi Nazarɛtiu ni. Mɔkɔu
walii ilu gbugbãi si icɛ do si ide ku fɔ si wajui
Ilaaɔ̃ do si wajui amanɛ ŋa fei.
20 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ
ngbo nwa ŋa à daa inɛ ŋa si awɔ à yɛ taaleɛ à
kpakpaɛ si ɟ̃ii à kpaa.
21 À waa tamaa nŋui á faaba inɛi Izirɛli ŋa
wo, amma ajɔ mɛɛtaɛi ihẽ iyi ideu í ce wa tã.
22 Si anyii nŋu, inaabo gɔ ŋa si inɔ nwa à
naa à gidi wa do ideu má. Inaabo ŋau à dede
daadaakɔ à bɔ bi balɛu.
23 Iyi à to nɔ a kù yɛ ikui Jesuu bɛ. Ŋɔi à
naa à sõ wa à ni amaleka ŋa à naa si aŋa nɔ à
sõ aŋa à ni í ɟ̃ì má.
24 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nwa à bɔ bi balɛu
nɔ à koo à ba mii ŋau í cei dee dee si bɛi
inaabo ŋau à sõ wau, amma a kù yɛ nŋu
takaɛ.
25 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, iŋɛ hai nɛ bisi ŋai, i
ci ya dasi ide iyi walii ŋa à fɔ fei naanɛ gbãa
gbãa ŋa.
26 Kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau kù
yɛ ijuukpã, inɛ ŋa a bɛi a yɛ amboeɛ.
27 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi à fɔ si kukɔi idei
Ilaaɔ̃ fei si gãmɛi nŋu takaɛ. Í sintiɛi hai si
tiai Moizi do ti walii ŋau fei.
28 Waati iyi à maai si ilu bii à waa bɔu, ŋɔi
Jesu takaɛ í ce bɛi inɛ iyi wa bɔ waju.
29 Ŋɔi à mante manteɛ à ni ku gbe bi aŋa
domi alɛ í lɛ tã nɔ inunu wa lɔ. Ŋɔi í sinda
wa í naa í gbe bi tu ŋa bɛ.
30 Ŋɔi aŋaò ŋa à waa jɛ. Waati iyi à waa jɛu
ŋɔi í so pẽɛu í ce si kutɔɔ í bɛi í bububuɛ nɔ í
na ŋa.
31 Waati bɛɛbɛi iju nŋa í c̃ì bɛi nɔ à màa.
Amma tengi bɛ má gbakã à kuaɛ.
32 Nɔ à sõ njɛ à waa ni, baa si waati iyi wa
sõ wa idei kukɔi Ilaaɔ̃u hai si kpãau wa inɔ
nwa kù tũ de.
33 Nɔ aŋa mɔ à dede gbakã à nɛ ikpa
Zeruzalɛmu. Iyi à to bɛ à koo à ba mɔcɔ
maatakã ŋau à waa tɔtɔɔ do inɛ gɔ ŋa.
34 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ ŋau à waa sõ amanɛ
minji ŋau mɔ à ni, Lafẽɛ í ɟ̃i hai si balɛ ntɔ
ntɔ, nɔ í nyisi araɛ bi Simɔɔ.
35 Nɔ amanɛ minji ŋau mɔ à sisi nŋa mii iyi
í ba aŋa si kpãa do bɛi aŋa à mà Jesu si waati
iyi wa bu pẽɛu.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ (Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

36 Iyi à wasi ideu ku fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi nŋu takaɛ
í faata wa si anini nŋa [nɔ í ni, Ilaaɔ̃ ku mu
nŋɛ laakai ku sũ.]
37 Ŋɔi njo í mu ŋa, zigi nŋa í da. À tamaa
bɛi z̃ìii.
38 Ŋɔi í bee ŋa í ni, mii í ce ì waa biti ŋa.
Na mii í ce dimii lasabuu ihẽ í wa si idɔ nŋɛ.
39 I cɔ awɔm do isɛm ŋa. Amui, i lum i cɔ
ŋa. Z̃ìii ci ya nɛ ara do kũkũ si bɛi ì waa yɛm
ŋau ihẽ ŋa. [
40 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í nyisi ŋa awɔɛ do isɛɛ
ŋa.]
41 Ŋɔi inɔ didõ nŋa í jɔ̀ a kù dasi naanɛ gbãa
gbãa nɔ à wa si biti nla nla, ŋɔi í jɔ̀ í bee ŋa í
ni, i kù nɛ mii ku jɛ gɔ ihẽ ŋa?
42 Ŋɔi à nya cẽɛ ku banda akã à naa.
43 Nɔ í gba í ŋɔɔ si waju nŋa.
44 Ŋɔi í ye ŋa gigi í ni, ide ŋa iyi ǹ sõ ŋɛu
mbɛ si waati iyi ǹ wa inɔ nŋɛ wo. Ǹ tako ǹ
sõ ŋɛ wo ǹ ni mii ŋa iyi à kɔ na irim si tiai

woodai Moiziu do si ti walii ŋau do si iri ku
kɔ̃i Davidi ŋau kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce.
45 Ŋɔi í mu nŋa laakai jiida ku ba a gbɔ
yaasei kukɔi idei Ilaaɔ̃u.
46 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, bɛɛbɛi à kɔɔ à ni amu iyi
Ilaaɔ̃ í cica an yɛ ijuukpã. Aa kpam, amma
an jĩ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia.
47 Nɔ aa waazo do irim si dimi fei, aa sintii
hai Zeruzalɛmu. Aa waazo a kpe inɛ ŋa a
kpaasi idɔ nɔ Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋa.
48 Iŋɛi aa jɛ sɛɛdai ide ŋau bɛ fei ŋa.
49 Nɔ an samba nŋɛ mii iyi Baam í wã ŋɛ
dou wa. Amma si iluu ihɛ̃i aa maa wa ŋa hee
gbugbãi Ilaaɔ̃ ku naa si ŋɛ wa.

Jesu í nyi kɔkɔi Ilaaɔ̃ má
(Cɔ Maaku 16:19-20; IWB 1:9-11)

50 Ŋɔi Jesu í gbã mɔcɔɛ ŋau í fitaò ŋa hai
inɔ iluu. Nɔ í bɔò ŋa hee ikpa Betani, nɔ í
wu awɔ lele í wee nŋa.
51 Waati iyi wa wee nŋau, ŋɔi í sɛkɛɛ hai bi
tu ŋa [nɔ í so araɛ í nɛ lele.]
52 Aŋa mɔ [iyi à gulɛ à tɔɔɛ ŋɔi] à nyi ikpa
Zeruzalɛmu do inɔ didɔ̃ nla nla.
53 Nɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛi à ya maa wa waati
kãma fei a maa saabu Ilaaɔ̃.

Laabaau jiida iyi Zãa í kɔ

Inya kumá do idei kuwɛɛ

1 Hee a maa taka andunya inɛ gɔ í wɛɛ à ya
kpoo Ide. Ideu í wɛɛi do Ilaaɔ̃. Ideu takaɛ
Ilaaɔ̃i.
2 Ideu njɛ í wɛɛi hai sinte do Ilaaɔ̃.
3 Nŋui í taka mii baa yooma fei, nɔ nkãma
kù wɛɛ iyi kù jɛ nŋui í takaɛ.
4 Nŋu takaɛi í jɛ irii kuwɛɛu, nɔ kuwɛɛu í
máa inɛ ŋa inya.
5 Inya kumáu í mái do si ilu kuku fei, nɔ
ilu kukuu kù yɔkɔ kù kãmiaɛ *.
6-7 Mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe Zãa. Nŋui
Ilaaɔ̃ í bɛ wa ku naa ku jɛa inɛ ŋa sɛɛdai
inya kumáu, nɔ inɛ fei ku dasiò inya kumáu
naanɛ do saabuɛ.
8 Zãa takaɛ kù jɛ inya kumáu, amma à bɔɔ
wai ku jɛ sɛɛdai inya kumáu.
9 Inya kumáu nŋu akãi í jɛ inya kumá ntɔ
iyi í naa si andunya ku ba ku jɔ̀ inɛ fei ku yɛ
ilu.
10 Inɛ iyi í jɛ Ideu í wa si andunya wo. Do
saabuɛi Ilaaɔ̃ í takaò andunya. Do nŋu fei,
inɛi andunya ŋa a kù màa.
11 Bi inɛɛ ŋai í naa nɔ inɛɛ ŋau à kɔsiɛ.
12 Amma inɛ ŋa iyi à gbaa nɔ à dasiɛ naanɛ
í mu nŋa kpãa a jɛò amai Ilaaɔ̃ ŋa.
13 A kù jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa do yaase bɛi à ya
ce a bíò amu ŋa si andunya. Kù jɛ do idɔɔbii
amanɛ ŋa, ti Ilaaɔ̃i.
14 Ideui í baa í jɛ amanɛ. Í kɔ̃ò didɔ̃ nɔ bɛɛbɛ
mɔi í kɔ̃ò ntɔ, nɔ í ba wa kuwɛɛ. À yɛ amboeɛ,
à cɔɔ do laakai, dimii amboe iyi Ilaaɔ̃ Baaba
í na Ama akãɛu.
15 Zãa í jɛa inɛ ŋa sɛɛdaɛ, í la í ni nŋu mbɛ
inɛ iyi nŋu í fɔ ideɛu nŋu í ni á na ku naa si
anyii nŋuu, amma í re nŋu domi í wɛɛ hai
waati iyi a kù bí nŋu.
16 Si amani nlaɛu awa fei à ba andi baa
nwa, nɔ à ba didɔ̃ si antai didɔ̃u.
17 Hai bi Moizii Ilaaɔ̃ í na wa wooda,
amma didɔ̃ do ntɔ í naai hai bi Jesu Kirisi.
18 Inɛ kãma kù yɛ Ilaaɔ̃ Baaba ajɔ kãma.
Ama akãɛ iyi í wa bi tɛɛu nŋu takaɛ Ilaaɔ̃i.
Nŋui í jɔ̀ à màa.

Idei Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luku 3:1-8)

19 Ajɔ nŋu gɔ inɛ ngboi Zuifu ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu à bɛ si Zãa woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
inɛi Levi ŋa a koo a beeɛ a ni, awɔi yoo.
20 Ŋɔi Zãa í jɛ nŋa í fɔ si bantuma í ni, n kù
jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica.
21 Ŋɔi à beeɛ à ni, debɛi, awɔi yoo. Awɔi
Elii walii nlai takou? Nɔ í ni, aawo. N kù jɛ
Elii. Nɔ à beeɛ má à ni, awɔi ì jɛ walii iyi á na
ku naau? Nɔ í ni, aawo.
22 Ŋɔi à beeɛ má à ni, debɛi, awɔi yoo. Sɔ̃
wa ku ba ka ba iyi aa kaa sisia inɛ ŋa iyi à bɛ
wa wa. Bɛirei awɔ takaɛ ì waa nia araɛ.
23 Ŋɔi Zãa í so ide iyi walii Ezai í tako í fɔu
í jɛ nŋa do í ni,
Amui ǹ jɛ inɛ iyi wa dɔ̃ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ kú tɛ ŋa.
24 Wee inɛ ŋa iyi à bɛ wa ŋau, Farisi ŋai.
25 Ŋɔi à bee Zãa à ni, ì ni i kù jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau, i kù jɛ Elii, i kù nɔ i kù jɛ walii iyi á
na ku naau. To, na mii í jɔ̀ ì ya maa dasi inɛ
ŋa inyi.
26 Ŋɔi Zãa í jɛ nŋa í ni, amu inyii ǹ wa n
dasi inɛ ŋa, amma inɛ iyi á na ku naau í wa
anini nŋɛ nɔ i kù màa ŋa.
27 Nŋui á naa si anyim. Nɔ n kù tosi n fũ
baa ikũi baatae.
28 Ide ŋau ihɛ̃ fei Betanii í ce. Betaniu do
ikpa nunui daakɔi idoi Zuudɛ̃ɛi í wa. Tengi
bɛi Zãa wa dasi inɛ ŋa inyi.

Jesui í jɛ angudãi Ilaaɔ̃

29 Iju kumáɛ ŋɔi Zãa í yɛ Jesu wa naa
siɛ, ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, i cɔɔ ŋa. Inɛ ihɛ̃i
í jɛ angudãi Ilaaɔ̃ iyi á nya dulum dii inɛi
andunya ŋa ku nɛò.
30 Ideɛi ǹ tako ǹ fɔ wo ǹ ni inɛ gɔ wa naa si
anyim iyi í rem, domi njɛ í wɛɛ hai waati iyi
a kù bí amu.
31 Amu takam n kù mà mà nŋui à ni á na
ku naau wo, amma amu ǹ naa ku dasi ŋɛ
inyii ku ba iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa i màa ŋa.
32 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ ŋa má í ni, ǹ yɛ Hundei Ilaaɔ̃
wa kita siɛ wa hai lele. Hundeu í yɛi bɛi
ankasiidi.
33 Amu mɔ n kù mà mà nŋui à ni á na ku
naau wo. Amma Ilaaɔ̃i í bɛm wa n naa n dasi
inɛ ŋa inyi. Nɔ nŋui í sɔ̃m mii iyi á jɔ̀ n màa.

* **1:5** kù yɔkɔ ku kãmiaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni kù gbaa.

Í ni an yɛ inɛ gɔ iyi Hundei nŋu á kita ku de siɛ wa nɔ ku maa wa bɛ. Nŋui á daa inɛ ŋa si Hundei nŋu.

34 Ǹ yɔɔ, nɔ ǹ wa n jɛa inɛ ŋa sɛɛda iyi nŋui í jɛ Amai Ilaaõ.

Məcɔ sintei Jesu ŋa

35 Iju kumáɛ Zãa í wa bɛ má, wa leekĩ do məcɔ minjiɛ gɔ ŋa.

36 Ŋɔi à yɛ Jesu wa lɔ nɔ Zãa í ni, i cɔɔ ŋa. Inɛ ihẽi í jɛ angudãi Ilaaõ.

37 Iyi məcɔ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à too Jesu.

38 Ŋɔi Jesu í sinda í ba à waa too nŋu wa, nɔ í bee ŋa í ni, mii ì waa dɛ ŋa. Ŋɔi à ni do fee nŋa, Rabi, waatɔ mɛɛtu. Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi í jɛ kpasẽɛ.

39 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i naa i cɔ ŋa. Nɔ à tooɛ à koo à cɔ bii í wa nɔ à hoe bɛ. Ideu ihẽ í cei alɛ zakai isɔ mɛɛ.

40 Inɛ akãi amanɛ minji ŋa iyi à gbɔ idei Zãa nɔ à too Jesuu, nŋui í jɛ Anderee, ifɔi Simɔɔ Piɛɛ.

41 Iyi í sɛkɛɛ hai bi Jesu gbakã í koo í kpe Simɔɔ igbãɛ nɔ í sõɔ í ni, à yɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau.

42 Ŋɔi í bɔò Simɔɔ bi Jesu. Iyi Jesu í cɔɔ nɔ í ni, ǹ mà iyi awɔi ì jɛ Simɔɔ amai Zãa, amma Sefasii aa ya kpeɛ bɛbɛi. (Iriu bɛ do Piɛɛ fei, yaaseɛi í jɛ kuta.)

Jesu í kpe Filipu do Nataniɛli

43 Iju kumáɛ Jesu í dasi idɔ nŋu ku bɔ ilɛi Galilee. Iyi í to bɛ ŋɔi í ko Filipu nɔ í sõɔ í ni, toom wa.

44 Wee Filipu inɛi Bɛsaidai. Anderee do Piɛɛ ŋa mɔ inɛi ilu bɛ ŋai.

45 Ŋɔi Filipu í koo í dɛdɛ Nataniɛli í sõɔ í ni, à yɛ inɛ iyi Moizi í kɔ ideɛ si tiai woodau nɔ walii ŋau mɔ à fɔ ideɛ. Inɛɛu nŋui í jɛ Jesu inɛi Nazarɛti amai Zozɛfu.

46 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni, inɛ jiida gɔ á yɔkɔ ku fita hai Nazarɛti mbɛ? Ŋɔi Filipu í ni, naa i koo i cɔ.

47 Ŋɔi à waa koo. Iyi Jesu í yɛ Nataniɛli wa naa bi tɛɛ ŋɔi í ni, i cɔ ŋa, amai Izirɛli takaɛi wa naa bɛ, kù nɛ taki kãma si idɔɛ.

48 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni, hai iwoi ì màm. Ŋɔi Jesu í ni, baa hee Filipu koo maa kpeɛ wa ǹ yɛɛ icui jĩi ndii figiu ihõ.

49 Ŋɔi Nataniɛli í ni, Mɛɛtu, awɔu Amai Ilaaõi, awɔu Ilaalui Izirɛlii.

50 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì dasim naanɛ tã si na iyi í jɔ ǹ ni ǹ yɛɛ abɛ jĩi ndii figiu ihõ? Aa yɛ ngɔgɔ iyi í la í re iyi bɛ.

51 Nɔ í ni má, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛ, aa na i yɛ lelei Aõ í cĩ ŋa nɔ amalekai Ilaaõ ŋa aa gũ a maa kita si amu Amai Amanɛ.

2

Abɔdõ iyi à ce Kana

1 Si ajɔ mɛɛtasiaɛ ŋɔi à waa ce abɔdõ gɔ Kana ilɛi Galilee. Nɔ iyei Jesu í wa bɛ.

2 Nɔ à kpe Jesu do məcɔɛ ŋa mɔ bi ku ce abɔdõu.

3 Ŋɔi atẽ vẽɛ nŋa í na í tã nɔ iyei Jesu í koo í sõɔ í ni, aŋa a kù nɛ vẽɛ má.

4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, yaayi, awɔ si aa sõm mii iyi an ce. Waatim kù to titã.

5 Ŋɔi iyeu í sõ woo ce icɛ ŋau í ni, i ce bɛi í sõ ŋɛ fei.

6 Wee tengi bii à waa ce abɔdõu boonyi mɛɛfa gɔ ŋa iyi à ce do kuta à wa bɛ, si bɛi Zuifu ŋau à ya kpã si inyii awala nŋa. Boonyi akã fei á yɔkɔ ku gba inyi zakai jɔlɔ jɔnka mɛɛ wala mɛɛfa.

7 Nɔ Jesu í sõ woo ce icɛ ŋau í ni, i kpã inyi i cuusi boonyi ŋau ku kõ ŋa. Nɔ à kpã à cuusi hee fei ndɛɛ í kõ.

8 Ŋɔi gbakã Jesu í ni a bu a koo a na inɛ ngboi abɔdõu, nɔ à bu à waa bɔ ku náa.

9 Amma hee a maa náa, í kpaasi vẽɛ tã. Ŋɔi inɛ ngbou í tiɛɛ. (Kù mà hai bii í naa, amma inɛ ŋa iyi à kpã inyiu wa ngu ŋa à mà.) Iyi í tiɛɛ nɔ í kpe mɔkɔ titõu,

10 í sõɔ í ni, atẽ iyi í dõ ku mɔi à ya tako a naaò wa, bii inɛ ŋa à mɔ hee à yo a bɛi a na ŋa iyi kù dõ sãa sãau. Amma awɔ, didõui ì singa hee í to nsɛi.

11 Iyi bɛi í jɛ maamaake sinte iyi Jesu í ce. Kana bɛi í coo si ilɛi Galilee. Do yaase bɛɛbɛi í nyisiò amboeɛ nɔ məcɔɛ ŋa à dasiɛ naanɛ.

12 Si anyii nŋu nɔ i bɔ Kapɛranumu, nŋu do iyeɛ do ifɔɛ ŋa do məcɔɛ ŋa, amma a kù kpɛ bɛ.

Jesu í wa bantumai kpasẽi Ilaaõ

(Cɔ Matie 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luku 19:45-46)

13 Jingaui Zuifu ŋa iyi à ya ni jingaui Iku ku kuaui í maai wa. Ŋɔi Jesu í bɔ Zeruzalɛmu.

14 Waati iyi í to bɛ, í bɔ bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ nɔ í ba woo ta kɛtɛ do angudã do
ankasiidi ŋa si bantumai kpasɛ̃u do inɛ ŋa
iyi à buba à waa kpaasi fia.
15 Ŋɔi í ce kolongbai ikũ nɔ í leleò aŋa fei
hai bɛ, hee do angudã do kɛtɛ ŋau fei. Nɔ í
fuka taabui woo kpaasi fia ŋau í nikã fia nŋa.
16 Nɔ í sɔ̃ woo ta ankasiidi ŋau í ni, i fitaò
mii ŋau bɛ hai ihɛ̃. I maà sinda kpasɛ̃i Baam
ajà nŋɛ.
17 Iyi mɔcɔɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à ye gigii
kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi í ni, ǹ nɛ himma si icɛi
ileɛu hee wa bi ku kpam.
18 Ŋɔi Zuifu ŋau à beeɛ à ni, maamaake
yoomai aa yɔkɔ i ce nwa ku ba ka mà iyi ì
nɛ kpãai bɛɛbɛ ku ce.
19 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i lɛgɛ ileu ihɛ̃ ŋa nɔ
si afei ajɔ mɛɛta an dedeɛ má.
20 Ŋɔi Zuifu ŋau à sɔ̃ɔ à ni, adɔ̃ ciiji do
mɛɛfai à ce à bɛi à maò ileu ihɛ̃. Bɛirei aa ce
i dedeɛ si afei ajɔ mɛɛta.
21 Amma idei ile iyi Jesu wa fɔu, araɛi wa
fãa.
22 Na nŋu, waati iyi Jesu í ji̇̀ hai si balɛ,
mɔcɔɛ ŋa à ye gigi iyi í fɔ ide bɛɛbɛ wo. Nɔ à
dasi kukɔi idei Ilaaɔ̃ naanɛ do ide ŋa iyi Jesu
í tako í sɔ̃ ŋau.

Jesu í mà idɔi inɛ fei

23 Si bɛi Jesu í wa Zeruzalɛmu si waatii
jingaui Iku ku kuau, inɛ ŋa à yɛ maamaake
ŋa iyi í ya maa ce nɔ inɛ nkpɔ í dasiɛ naanɛ.
24 Amma Jesu kù na ŋa ara domi í mà idɔi
inɛ fei.
25 Kù bee hee a sisia nŋu daai amanɛ domi
nŋu takaɛ í mà mii iyi í wa si idɔi amanɛ fei
sãa sãa.

3

Jesu do Nikodɛmu

1-2 Idũ ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í bɔ bi Jesu à ya
kpoo Nikodɛmu. Mɔkɔu Farisii, nɔ wa jɛ inɛ
ngboi Zuifu gɔ ŋa. Iyi í to bi Jesu ŋɔi í ni,
Mɛɛtu, à mà iyi Ilaaɔ̃i í bɛɛ wa i naa i kɔ nwa
si cio. À mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù wɛɛ
iyi á yɔkɔ ku ce maamaake ŋa iyi ì ya maa ce
bii kù jɛ Ilaaɔ̃i í wɛɛ do lafɛ̃ɛ.
3 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi,
nɔ a kù bí inɛ isɛ gbeejisia kaa yɔkɔ ku yɛ
andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃.
4 Amma Nikodɛmu í beeɛ í ni, inɛ iyi í la
tã, bɛirei aa ce a búu má. Á nyi inɔi iyeɛ a bɛi
a buu isɛ gbeejisia mái?
5 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ, bii kù jɛ inyi
do Hundei Ilaaɔ̃i í bi inɛ gɔ, lafɛ̃ɛ kaa yɔkɔ ku
lɔ andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃.
6 Amanɛ amanɛi í ya bí, Hundei Ilaaɔ̃ mɔ
hundei í ya bí.
7 Ǹ sɔ̃ɛ ǹ ni, í gbe a bí inɛ isɛ gbeejisia.
Amma maà jɔ̀ ideu ku muɛ biti.
8 Fufu í ya maa cei do bii í bi, nɔ ì ya maa
gbɔ ibaɛ, mà irei. Amma i kaa mà hai bii wa
naa hee má jɛ bii wa bɔ. Bɛɛbɛ mɔi í yɛ do inɛ
iyi Hundei Ilaaɔ̃ í bí fei.
9 Ŋɔi Nikodɛmu í beeɛ í ni, bɛirei á ce ku
ce.
10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì waa kɔ inɛi
Izirɛli ŋa si cio nɔ i kù mà yaasei ideu bɛ?
11 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛ, ide iyi à mài à waa fɔ,
nɔ à waa jɛ sɛɛdai mii iyi à yɛ. Amma do nŋu
fei, i ci ya jɛsi sɛɛda nwa ŋa.
12 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide iyi wa ce si andunya nɔ
i kù dasi naanɛ ŋa. To, bii bɛɛbɛi, nɔ bɛirei
aa ce i dasi naanɛ ŋa bii n sɔ̃ ŋɛ mii ŋa iyi wa
ce lelei Aɔ̃.
13 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í bɔ lelei Aɔ̃ bii kù jɛ
amu Amai Amanɛ, amu iyi ǹ kita wa hai
lelei Aɔ̃.
14 Si bɛi Moizi í kɔa njo si ji̇̀i í wuu lele si
gbaau, bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ kù nɛ bɛi
á ce iyi a kù wu aram lele,
15 ku ba inɛ iyi í dasim naanɛ fei ku ba
kuwɛɛ hai tã.
16 Ilaaɔ̃ í bi inɛi andunya ŋa jiida jiida hee
í na ŋa Ama akãɛ ku ba inɛ iyi í dasiɛ naanɛ
fei ku maà ce nfe, amma kú nɛ kuwɛɛ iyi ci
ya tã.
17 Ilaaɔ̃ kù bɛ Amaɛ wa si andunya ku ba
ku yɛò taalei inɛi andunya ŋa, amma í bɔɔ
wai ku ba inɛi andunya ŋa a ba faaba na
saabuɛ.
18 Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ, Ilaaɔ̃ kaa yɛ taaleɛ,
amma inɛ iyi kù dasiɛ naanɛ í yɛ taalei lafɛ̃ɛ
tã, si na iyi í jɔ̀ kù dasi ama akãɛ naanɛ.
19 Í yɛ taalei inɛ dimi bɛɛbɛ ŋai si na iyi í jɔ̀
inya kumá í naa si andunya, amma inɛ ŋa à
bi ilu kuku í re inya kumáu. À bi ilu kukuui
si na iyi í jɔ̀ kuce nŋa kù si̇̀a.

20 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa ce laalɔ fei í ya cé inya
kumái. Ci ya naa si inya kumáu ku ba mii iyi
wa ce ku maà fita gbugbãa.
21 Amma inɛ iyi wa too kpãai ntɔ í ya ce
icɛɛ ŋai do idɔɔbii Ilaaɔ̃. Na ŋɔi í jɔ̀ á naa si
inya kumá ku ba a yɛ mii iyi nŋu wa ce ti
idɔɔbii Ilaaɔ̃i.

Jesu do Zãa

22 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ ilɛi
Zudee. Aŋaò ŋa à ce bɛ ajɔ minji, nɔ Jesu í
dasi inɛ ŋa inyi.
23 Zãa mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi ilui Enɔɔ,
kɔkɔi Salimu, domi inyi í kpɔ bɛ. Inɛ ŋa à
wasi ku koo siɛ nɔ wa dasi ŋa inyi.
24 Waati bɛɛbɛ a kù dasi Zãa piisɔ̃ɔ titã.
25 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa do Zuifu gɔ à waa ce
kakɔɔ si buki iyi amanɛ á ce ku bɛi ku má.
26 Ŋɔi à bɔ bi Zãa à ni, Mɛɛtu, ajɔɛ ì jɛ sɛɛdai
mɔkɔ iyi iŋɛò ì wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu, mà irei.
Wee nsɛi nŋu mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi, nɔ inɛ
fei wa bɔ bi tɛɛ. Kù jɛɛ si ide kãma?
27 Ŋɔi Zãa í sõ ŋa í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ba
ngɔgɔ bii kù jɛ Ilaaɔ̃i í muaa.
28 Iŋɛ taka nŋɛ ì jɛ sɛɛdam iyi ṅ ni n kù jɛ
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica, amma à bɛm wai ku ba n
cuaa wa.
29 Inɛ iyi í nɛ abo titõ nŋui í jɛ mɔkɔ titõ,
mà irei. Amma kpaasii mɔkɔ titõu, inɛ nŋu
á leekɩ̃i ku maa gbɔ. Nŋu mɔ í ya nɛ inɔ didõ
ntɔ ntɔ waati iyi í gbɔ imui mɔkɔ titõu. Na
ŋɔi í jɔ̀ nsɛi amu takam ṅ nɛ inɔ didõ nla nla.
30 Kù nɛ bɛi á ce iyi bɛɛrɛi Jesu kù kõɔsi, nɔ
tom kù nɛ bɛi á ce iyi kù kaye.

Inɛ iyi wa naa hai lelei Aõ

31 Nɔ Zãa í ni má, inɛ iyi í naa hai lele
nŋui í re inɛ fei. Inɛ iyi í jɛ ti andunya, inɛi
andunyai, idei andunyai í ya maa fɔ. Inɛ iyi
í naa hai lele nŋui í re inɛ fei.
32 Wa jɛ sɛɛdai mii iyi í yɛ do iyi í gbɔ.
Amma inɛ kãma kù waa jɛsi sɛɛdaɛ.
33 Inɛ iyi í jɛsi sɛɛdaɛ, í jɛsi iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ilu
ntɔ.
34 Inɛ iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa idei Ilaaɔ̃i wa fɔ,
domi Ilaaɔ̃ í muaa Hundeɛ do inɔ akã.
35 Ilaaɔ̃ Baaba í bi Amaɛ nɔ í daa mii fei si
awɔ.
36 Inɛ iyi í dasi amau naanɛ fei í nɛ kuwɛɛ
hai tã. Inɛ mɔ iyi í kɔ ku dasiɛ naanɛ kaa ba
kuwɛɛu, amma idɔɔkõi Ilaaɔ̃ í wa si irii lafɛ̃ɛ.

4

Jesu do inaaboi Samari gɔ

1-3 Farisi ŋa à gbɔ iyi Jesu wa ba mɔcɔ ŋa
wa dasi ŋa inyi wa re Zãa. Amma kù jɛ Jesu
takaɛi wa dasi inɛ ŋa inyiu, mɔcɔɛ ŋai à waa
coo. Ajɔ nŋu gɔ Jesu í gbɔ iyi à waa fɔ bɛɛbɛ,
ŋɔi í nɛ hai Zudee bɛ wa bɔ ilɛi Galilee.
4 Wee ku bɛi ku to bɛ tilasii ku too do ilɛi
Samari.
5 Ŋɔi í to si ilui Samari gɔ iyi à ya kpe Sikaa,
kɔkɔi iko iyi Zakɔbu í mua Zozɛfu amaɛu.
6 Bɛi lɔgɔi Zakɔbuu í wa. Jesu í to bɛi zakai
dasã. Ŋɔi í koo í buba si itɩ̃i lɔgɔu si na iyi í jɔ̀
í gbɛɛji do isɛɛnɛu.
7 Ŋɔi inaaboi Samari gɔ í naa inyi ku kpã.
Ŋɔi Jesu í ni, muum inyi n mɔ.
8 Wee mɔcɔɛ ŋa à bɔ inɔ ilu ijɛ ku ra wa.
9 Ŋɔi abou í sõ Jesu í ni, awɔ Zuifu, bɛirei
í ce ì waa tɔɔm inyi ku mɔ, amu inaaboi
Samari. Abou í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Zuifu
ŋa do inɛi Samari ŋa a ci ya ce njɛ fɔɔ.
10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ì mà amuai Ilaaɔ̃
wo, nɔ bii ì mà inɛ iyi wa tɔɔɛ inyi ku mɔ, aa
tɔɔm nii wo nɔ n muɛ inyii kuwɛɛ.
11 Ŋɔi abou í sõɔ í ni, mɔkɔɔyi, i kù nɛ
gooka. Wee lɔgɔu í jɩ̃i isa. Bɛirei aa ce i ba
inyii kuwɛɛu.
12 Zakɔbu, bala nwai í tu nwa lɔgɔu ihɛ̃. Nɔ
nŋu do amaɛ ŋa do mɛɛmuɛ ŋa fei ihɛ̃i à ya
mɔ. Mà awɔ ì waa tamaa ì re Zakɔbu bala
nwaui.
13 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í ya mɔ inyii
lɔgɔu ihɛ̃ fei, agbɛ á kpaa má.
14 Amma inɛ iyi an mua inyi ku mɔ, agbɛ
kaa kpa lafɛ̃ɛ má, domi inyi iyi an mua lafɛ̃ɛ
á maa sõi bɛi inyii isõ nɔ á na inɛ kuwɛɛ hai
tã.
15 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ṅ bi i muum
dimii inyiu bɛ ku ba agbɛ ku maà kpam má
nɔ n maà n naa inyi ku kpã ihɛ̃ má.
16 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, koo kpe mɔkɔɛ wa i
naa wa ihɛ̃ ŋa.
17 Ŋɔi abou í jɛa Jesu í ni, n kù nɛ mɔkɔ. Ŋɔi
Jesu mɔ í ni, ntɔi ì fɔ iyi ì ni i kù nɛ mɔkɔ,
18 domi mɔkɔ miui ì tako ì nɛ. Nɔ wee
mɔkɔ iyi ì nɛ si nsɛi kù jɛ mɔkɔɛ. Inɛ nŋu ntɔi
ì fɔ.
19 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ṅ yɛ iyi awɔu
waliii.
20 To, awa inɛi Samari ŋa, bala nwa ŋa si
geeteu ihõi à ya gulɛ a tɔɔ Ilaaɔ̃ wo, amma

iŋɛ Zuifu ŋa, ì ni í gbe Zeruzalɛmui inɛ ku
ya gulɛ ku tɔɔɛ.
21 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, abooyi, dasi idem iyi
an sõɛ naanɛ. Awaati wa naa iyi a kaa gulɛ a
tɔɔ Ilaaõ Baaba si antai geeteu ihõ hee má jɛ
Zeruzalɛmu.
22 Iŋɛ inɛi Samari ŋa, ì waa gulɛa Ilaaõ,
amma i kù màa ŋa. Awa Zuifu ŋa à màa à bɛi
à waa gulɛaò, domi idei faaba wa naai hai bi
Zuifu ŋa.
23 Amma awaati gɔ á na ku naa, nɔ í to wa
tã mɔm de, iyi Hundei Ilaaõ á jɔ̀ inɛ ŋa a maa
gulɛ a tɔɔ Ilaaõ Baaba do ntɔ. Woo gulɛaa do
yaase bɛɛbɛ ŋai í bi. Inɛ bɛ ŋai à jɛ woo gulɛaa
Ilaaõ ntɔ ntɔ.
24 Ilaaõi í jɛ Hunde, nɔ kù nɛ bɛi aa ce iyi a
kù gulɛaa si Hunde do si ntɔ.
25 Ŋɔi abou í sõɔ í ni, ǹ mà inɛ iyi Ilaaõ í cica
á na ku naa. Bii í naa nŋui á sisi nwa fei ndɛɛ.
26 Ŋɔi Jesu í ni, amui ihẽ, amu iyi ǹ wa n
baɛ ide ku fɔ.
27 Waati bɛɛbɛ mɔcɔi Jesu ŋau à to wa. Ŋɔi
ideu í mu ŋa biti ntɔ ntɔ do iyi à yɛ wa ba
inaabo ide ku fɔ. Do nŋu fei, kãma nŋa gɔ
kù bee abou mii iyi í bi. A kù nɔ a kù bee
Jesu a kù ni, mii í ce ì waa ba abou ide ku fɔ.
28 Ŋɔi abou í jilɛ bɔɔdoɛ bɛ í nyi inɔ ilu í
koo í sõ inɛ ŋa í ni,
29 i naa i koo i cɔ inɛ gɔ iyi í sõm mii iyi ǹ
tako ǹ ce fei. Mà inɛ iyi Ilaaõ í cicau mbɛ ya.
30 Nɔ inɛ ŋa à fita wa hai inɔ iluu à waa bɔ
bi Jesu.
31 Waati bɛɛbɛ mɔcɔɛ ŋa à wasi ku manteɛ
à waa ni, Mɛɛtu, jɛ titã.
32 Amma í sõ ŋa í ni, ǹ nɛ dimii ijɛ gɔ iyi i
kù mà ŋa.
33 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à bee njɛ à waa ni, mà inɛ
gɔ í naa ijɛ wai de.
34 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, ijɛm nŋui í jɛ n ce
idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa nɔ n kpa irii icɛɛ iyi í
dasim.
35 Iŋɛ ì waa ni í gbe cukpa mɛɛ a bɛi a da
iya. Amma amu ǹ wa n sõ ŋɛ, i cɔ iko ŋau,
mii ku gbẽ ŋau fei í j̃ia í to ku da.
36 Inɛ iyi wa da í wasi fiaɛ ku gba tã, nɔ
amaajɛ iyi wa tɔtɔɔu ti kuwɛɛ hai tãi. Si bɛɛbɛ
woo gbẽ do woo da à nɛ inɔ didõ ajɔ.
37 À ya kpa mɔnda gɔ a ni, inɛ gɔ wa gbẽ nɔ
inɛ mmu gɔ wa da. Mɔndau ntɔi wa fɔ.
38 Ǹ bɛ ŋɛi i koo i da si iko bii i kù logoo ŋa.
Inɛ gɔ ŋai à ce icɛ bɛ, wee nsɛi iŋɛi ì naa ì waa
da mii iyi à gbẽu ŋa.
39 Inɛi Samari nkpɔ nkpɔi í dasi Jesu naanɛ
si inɔ iluu bɛ si na iyi í jɔ̀ abou í tako í sõ ŋa í
ni Jesu í sõ nŋu mii iyi nŋu í ce wo fei.
40 Na nŋu, inɛi Samari ŋau à koo à ba Jesu
à tɔɔɛ suuru ku gbe bi ti aŋa. Nɔ í ce bɛ ajɔ
minji.
41 Inɛ nkpɔi í dasi naanɛ má waati iyi à gbɔ
idei Jesu,
42 ŋɔi à sõ abou à ni, kù jɛ na ide iyi ì fɔu
nŋu akãi í jɔ̀ à dasi Jesu naanɛ má, amma si
na iyi í jɔ̀ awa taka nwa à gbɔ ideɛi nɔ à mà
iyi do ntɔ nŋui í jɛ Woo faabai andunya.

Jesu í jɔ̀ amai akawe nla gɔ í ba iri

43 Iyi Jesu í ce ajɔ minji bɛ ŋɔi í nɛ í bɔ ikpa
ilɛi Galilee,
44 domi nŋu takaɛ í fɔ wo í ni, walii ci ya
nɛ bɛɛrɛ si iluɛ.
45 Iyi í to Galilee ŋɔi inɛ ŋau à gbaa do inɔ
didõ. Tako wo à bɔ jingau Zeruzalɛmu nɔ à
yɛ mii iyi í ce bɛ fei. Na ŋɔi í jɔ̀ à gbaa do inɔ
didõ.
46 Nɔ í nyi í bɔ Kana si ilɛi Galilee má, tengi
bii í tako í jɔ̀ inyi í kpaasi vẽɛu. Wee akawei
ilaalu gɔ í wa Kapɛranumu, amaɛ kù waa nɛ
baani.
47 Ŋɔi í gbɔ iyi Jesu í nɛ hai ilɛi Zudee í naa
ilɛi Galilee. Ŋɔi í dede hai Kapɛranumu í bɔ
bi tɛɛ í koo í tɔɔɛ suuru ku na ku faaba amai
nŋu iyi wa bi ku ku.
48 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, iŋɛ i ci ya dasi
naanɛ ajɔ kãma ŋa bii kù jɛ ì yɛ nyinda do
maamaake gɔ ŋa sisi.
49 Ŋɔi akaweu í ni, mɔkɔɔyi, ǹ wa n tɔɔɛ
suuru i naa wa bi tom hee amau ku maa ku.
50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, koo i nɛ, amaɛ á wɛɛ.
Nɔ inɛɛu í dasi idei Jesuu naanɛ nɔ í nɛ.
51 Iyi í dasi kpãai ideɛ wa nɛ ŋɔi í ko woo
ce icɛɛ ŋa à waa naa. Ŋɔi à sõɔ à ni, amaɛ í ba
iri.
52 Ŋɔi í bee ŋa si waati yoomai í ba iri. Ŋɔi
à ni, ana isɔ akãi bõɔu í nya.
53 Ŋɔi baai amau í ye gigi iyi waatiu bɛi
Jesu í sõɔ ideu dee dee í ni, amaɛ á wɛɛ. Nɔ
nŋu do inɛi kpasẽɛ ŋa fei à dasi Jesu naanɛ.
54 Isɛ gbeejisiai ihẽ bɛbɛi iyi Jesu í dede
hai ilɛi Zudee í naa ilɛi Galilee nɔ si kunaaɛu
fei í ce maamaakei. Iyi ihẽi í jɛ maamaake
minjisia.

5

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Si anyiɛ ŋɔi jingau gɔ í to wa. Jingaui
Zuifu ŋai. Nɔ Jesu í bɔ Zeruzalɛmu.
2 Wee Zeruzalɛmu bɛ, bi ku lɔò inɔ iluu í
kpɔ. Andɛ akãi à ya kpe Andɛi angudã ŋa.
Kɔkɔi andɛu bɛi fatama nla gɔ í wa. Nɔ à ma
si ile iyi í nɛ andɛ miu. Do feei Ebɛɛ Bɛtizadai
à ya kpoo.
3 Si andɛi ile ŋaui bɔ̃ɔ nkpɔ í ya na ku maa
sũ, fɛɛju ŋa do woo sukutɛ do wɛɛgɛ ŋa. [Bɛi
à ya sũ a maa degbe kuyayai inyiu,
4 domi ajɔ gɔ ŋa amalekai Ilaaɔ̃ í ya kita wa
ku lɔ si fatamau nɔ ku fɔ inyiu. Bii inyiu í fɔ
bɔ̃ɔ iyi í tako í dasi bɛ dimii bɔ̃ɔ iyi í nɛ fei í
ya ba irii.]
5 Wee inɛ gɔ í wa bɛ, bɔ̃ɔu adɔ̃ kuntaa do
mɛɛjɔi í ce siɛ.
6 Iyi Jesu í yɔɔ wa sũ bɛ í bɛi í mà iyi í kpɛ
bɛ ŋɔi í beeɛ í ni, ì bi i ba iri?
7 Ŋɔi bɔ̃ɔu í jɛaa í ni, mɔkɔɔyi, n kù nɛ inɛ
iyi á dasim si inyiu waati iyi í fɔ. Hee n maa
n kookaai n maa n dasi inyiu, inɛ gɔ í ya
takom nii.
8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, dede i ka sɛ̃ɛɛ, i nɛò.
9 Ŋɔi gbakã inɛɛu í ba iri nɔ í ka sɛ̃ɛɛ í dasi
kpãa wa nɛ.
Wee ajɔi kusĩmii.
10 Ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋau à sɔ̃ inɛ iyi í ba
iriu à ni, ajɔi kusĩmii nnyi. Wooda nwa í
ganji i so sɛ̃ɛɛ.
11 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í jɔ̀ n ba irii í ni n
so sɛ̃ɛm n nɛ.
12 Ŋɔi à beeɛ à ni, yooi í sɔ̃ɛ í ni i so sɛ̃ɛɛ i
nɛ.
13 Amma inɛ iyi í ba iriu kù mà lafɛ̃ɛ si na
iyi í jɔ̀ zamaa í wa bɛ nɔ Jesu í dasi inɔ nŋa.
14 Iyi í ce sãa ŋɔi Jesu í yɔɔ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í sɔ̃ɔ í ni, wee ì ba iri bɛbɛi. To,
maà ce dulum má ku ba laalɔ iyi í re bɛɛbɛ ku
maà baɛ má.
15 Ŋɔi inɛɛu í nyi bi inɛ ngbo ŋau í sɔ̃ ŋa í
ni Jesui í jɔ̀ nŋu í ba iri.
16 Ŋɔi í jɔ̀ inɛ ŋau à waa kpã Jesu iju si na
iyi í jɔ̀ í ce dimii mii nɔu bɛ si ajɔi kusĩmi.
17 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, Baam í ya maa ce
icɛi waati kãma fei, bɛɛbɛ mɔi amu takam ǹ
wa n ce.
18 Na irii ideu bɛi Zuifu ŋa à teese à waa dɛ
Jesu ku kpa, kù jɛ si na iyi í jɔ̀ í jɔ̀ inɛɛu í ba
iri si ajɔi kusĩmi nŋu akã, amma si na iyi í jɔ̀
wa wã araɛi do Ilaaɔ̃ má, wa ni Ilaaɔ̃i í jɛ baai
nŋu.

Yiikoi Amai Ilaaɔ̃

19 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃
ŋɛi, amu Ama, n kaa n yɔkɔ n ce ngɔgɔ do
aram bii kù jɛ mii iyi ǹ yɛ Baam wa ce. Mii
iyi Baaba wa ce fei, nŋui amu mɔ Ama ǹ wa
n ce.
20 Baaba í bi amu Amaɛ nɔ í nyisim mii iyi
nŋu takaɛ wa ce fei. Á nyisim icɛ iyi í re bɛ
ihɛ̃ má mɔm ku ba iŋɛ fei i biti ŋa.
21 Ntɔ ntɔ, si bɛi Ilaaɔ̃ Baaba í ya jĩ iku ŋa nɔ
ku ce ŋa ilu hunde, bɛɛbɛ mɔi amu Amaɛu
an mua inɛ ŋa iyi ǹ bi kuwɛɛ.
22 Ilaaɔ̃ Baaba takaɛ ci ya kiiti inɛ gɔ, amma
í so kiitiu fei í daa amu Amaɛ si awɔ,
23 ku ba inɛ fei ku saalu amu Amau si bɛi à
waa saalu Ilaaɔ̃ Baaba. Inɛ iyi kù saalu amu
Amau, Baaba iyi í bɛm wai kù saalu.
24 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi wa gbɔ
idem nɔ í dasi inɛ iyi í bɛm wa naanɛ, lafɛ̃ɛ
í nɛ kuwɛɛ hai tã. Kaa naa bi ku ce kiiti má,
amma í kua iku í lɔsi kuwɛɛi.
25 Ntɔ ntɔ, awaati wa naa nɔ wee í to wa tã,
iyi iku ŋa aa gbɔ imui amu Amai Ilaaɔ̃ nɔ si
inɔ nŋa inɛ ŋa iyi à gbɔ imum fei aa nɛ kuwɛɛ
*.
26 Si bɛi Baaba takaɛ í jɛ irii kuwɛɛ, bɛɛbɛ
mɔi í jɔ̀ amu Amaɛ ǹ jɛ.
27 Nɔ í muum kpãa n kiitiò inɛ ŋa, si na iyi
í jɔ̀ ǹ jɛ Amai Amanɛ.
28 Na nŋu, i maà biti ŋa, domi waati wa naa
iyi iku ŋa fei aa gbɔ imum,
29 nɔ aa fita wa hai si balɛ. Inɛ ŋa iyi à ce
jiidaɛ aa jĩ si kuwɛɛ hai tã. Inɛ ŋa mɔ iyi à ce
laalɔ aa jĩ nɔ a kiiti ŋa.

Mii ŋa iyi wa nyisi iyi Jesu í nɛ yiiko

30 Jesu í ni, n kaa n yɔkɔ n ce ngɔgɔ do
aram. Si bɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃m si bɛɛbɛi an ceò
kiitiu, nɔ kiitim í jɛ dee dee domi n kù wa
n dɛ idɔɔbim ku ce, bii kù jɛ idɔɔbii inɛ iyi í
bɛm wa.
31 Bii amu takam nii ǹ wa n jɛa aram sɛɛda
wo, sɛɛdam kù jɛ ntɔ.

* **5:25** iku ŋa Kù jɛ inɛ ŋa iyi à ku ntɔ ntɔ ŋai wa fãa. Amma inɛ ŋa iyi dulum du ŋa í jɔ̀ à jɛ bɛi iku ŋai wa fãa.

32 Amma inɛ gɔ í wɛɛ iyi wa jɛa inɛ ŋa
sɛɛdam nɔ ǹ mà iyi sɛɛda iyi wa jɛ nŋa na
irim nɔu ntɔi. Lafɛ̃ɛi í jɛ Zãa woo dasi inyi.
33 Iŋɛi í bɛ siɛ inɛ ŋa, nɔ ide iyi í fɔ si gãmɛm
nɔu ntɔi.
34 Kù jɛ ǹ wa n dɛ amanɛ ku jɛɛm sɛɛda,
amu de ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi ku ba i ba faaba ŋa.
35 Zãau bɛ í yɛi bɛi fitila iyi à má ku má
inya. Nɔ waati keeke gɔ ì jɛsi i wɛɛò inɔ didõ
si inya kumáɛu ŋa.
36 Amma sɛɛda gɔ í wɛɛ iyi í la í re ti Zãa.
Sɛɛdaui í jɛ icɛ iyi ǹ wa n ce. Aõ Baabai í
daam si awɔ, nŋu mɔi wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam
nɔ wa nyisi iyi Ilaaõ Baabai í bɛm wa.
37 Ilaaõ Baaba takaɛi wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.
Amma iŋɛ i kù gbɔ ide ku fɔɛ baa ajɔ akã ŋa
hee má jɛ i yɔɔ do iju ŋa.
38 Ideɛ kù ba bi ku buba si ŋɛ, domi i kù
dasi amu iyi í bɛ wau naanɛ ŋa.
39 Iŋɛ í ya maa cio kukɔi idei Ilaaõ si na iyi
í jò ì waa tamaa aa ba siɛ kuwɛɛ hai tã ŋa. Nɔ
wee kukɔ ŋau bɛ fei wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.
40 Amma do nŋu fei ì kɔ ku naa bi tom ku
ba i ba kuwɛɛ ŋa.
41 N kù wa n dɛ saabu bi amanɛ ŋa.
42 Amma ǹ mà ŋɛ. Ǹ mà iyi i kù nɛ kubii
Ilaaõ si idɔ nŋɛ ŋa.
43 Do irii Baam nii ǹ naa, nɔ i kù gbam ŋa.
Amma bii inɛ gɔ njɛ í naa do irii arai nŋu
takaɛ, lafɛ̃ɛi aa gba ŋa.
44 Bii bɛɛbɛi bɛirei aa ce i dasim naanɛ ŋa,
iŋɛ iyi ì ya maa dɛ saabui njɛ ŋa iŋɛ duusõɔ
nɔ i kù waa dɛ saabu iyi wa naa hai bi Ilaaõ
ŋa, nŋu iyi kù nɛ saa.
45 I maà tamaa mà amui an yɛ taale nŋɛ bi
Ilaaõ Baaba. Moizi, nŋu iyi ì waa naanɛ ŋau,
nŋui á yɛ taale nŋɛ.
46 Bii ì dasi Moizi naanɛ ntɔ ntɔ ŋa wo, aa
dasi amu mɔ naanɛ ŋa, domi idem nii Moizi
í kɔ.
47 Amma i kù dasi ideɛ naanɛ ŋa. To, bɛirei
aa ce i dasi idem naanɛ ŋa.

6

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17)

1-4 Si anyii nŋu, jingaui Zuifu ŋa iyi à ya
kpe Iku ku kuau í maai wa. Waati bɛɛbɛi
Jesu í kua icei tenkui Galilee. Tenkuui à ya
nyi a kpe Tiberia má. Ŋɔi zamaa nkpɔ wa
tooɛ, domi à yɛ maamaake ŋa iyi í ya maa ce
ku maa faabaò bõɔ ŋa. Ŋɔi Jesu í gũ geete gɔ
í buba do mɔcɔɛ ŋa ajɔ.
5 Iyi í cɔ ilu nɔ í yɛ zamaa nla gɔi wa naa bi
tɛɛ. Ŋɔi í bee Filipu í ni, iwoi aa ka ba ijɛ iyi
aa ka ra inɛ ŋau ihɛ̃ a jɛ.
6 Í fɔ bɛɛbɛi ku cɔò laakai Filipu domi í mà
bɛi nŋu á ce tã.
7 Ŋɔi Filipu í jɛaa í ni, baa fiai icɛi ajɔ cĩɔ
minji kaa to ka ra nŋa ijɛ, iyi aŋa fei aa ba
kekee kekee.
8 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔ ŋau iyi à ya kpe An-
deree, ifɔi Simɔɔ Piɛɛ í ni,
9 ama awaasũ gɔ í wa ihɛ̃ í nɛ pɛ̃ɛ ara miu
do cɛ̃ɛ keeke minji. Amma nŋu bɛ kaa cea
zamaa nlau ihɛ̃ nkãma.
10 Ŋɔi Jesu í ni, í jò aŋa fei a buba. Wee
inyau í nɛ fɔfɔ nkpɔ nkpɔ. Ŋɔi aŋa fei à buba.
Si inɔ nŋa kukpɔi inɛmɔkɔ ŋau í to dubu miu
(5.000).
11 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ ŋau í saabu Ilaaõ, ŋɔi í
jò à kpɛ̃a inɛ ŋa iyi à waa bubau. Bɛɛbɛ mɔi í
ce do cɛ̃ɛ ŋau. Nɔ à jɛ bɛi à bi.
12 Iyi aŋa fei à jɛ à yo, ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa
í ni, i ko ijɛ iyi í gbeu ŋa ku ba gɔgɔ ku maà
ce nfe.
13 Nɔ à ko ijɛ iyi í gbeu. Si pɛ̃ɛ ara miu iyi
Jesu í gba í bububu í kpɛ̃a inɛ ŋa à jɛu, kɔlɔ
maateejii í gbe.
14 Iyi inɛ ŋau à yɛ maamaake iyi Jesu í ceu
ŋɔi à ni, do ntɔ, nŋui í jɛ walii iyi á na ku naa
si andunyau.
15 Ŋɔi inɛ ŋau à waa bi a muu do gbugbã a
coo ilaalu. Amma si bɛi Jesu í mà si ŋa ŋɔi í
nya araɛ nŋu akã í nyi iri kutau ma.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Maaku 6:45-52)

16 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ itĩi
tenkuu.
17 Ŋɔi à lɔ akɔi inyi ku ba a kua a bɔ
Kapɛranumu. Nɔ à dasi kpãa à waa nɛ. Ŋɔi
idũ í dũ nɔ wee Jesu kù to si ŋa.
18 Ŋɔi fufu nla gɔ wa ce nɔ inyiu wa yaya.
19 Iyi à nɛ zakai kilo mɛɛfa ŋɔi à hõnnɛ Jesu
wa nɛ si antai inyiu wa naa bi tu ŋa, ŋɔi zigi
nŋa í da.
20 Amma Jesu í sõ ŋa í ni, amui, i maà jò
njo ku mu ŋɛ.

21 Ɲɔi à waa bi nɲu mɔ ku lɔ inɔ akɔi inyiu
amma wee gbakã à to bii à waa bɔu.

Zamaau wa dɛ Jesu

22 Iju kumáɛ inɛ ɲa iyi à wa icei tenkuu bɛ,
à ye gigi iyi akɔ akãi í wa bɛ wo. À nɔ à mà
iyi Jesu kù lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ ɲa ajɔ, aɲa
duusõɔ nɲai à nɛ.
23 Waati bɛɛbɛ, akɔi inyi gɔ ɲa mɔ à naa hai
Tiberia nɔ à to inyau. Tengi bɛi Lafɛ̃ɛ Jesu í
tako í saabu Ilaaõ í bɛi í na ɲa pɛ̃ɛ à jɛu.
24 Iyi zamaau í yɛ Jesu do mɔcɔɛ ɲa kãma
nɲa kù wa bɛ, ɲɔi aɲa mɔ à lɔ akɔi inyi ɲau à
bɔ ku dɛdɛ ɲa ikpa Kapɛranumu.

Jesui í jɛ ijɛi kuwɛɛ

25 Ɲɔi inɛ ɲau à kua icei tenkuu do ikpa
ihõ à koo à ba Jesu bɛ nɔ à ni, Mɛɛtu, waati
yoomai í to wa ihɛ̃.
26 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, ntɔ ntɔ, ì waa dɛdɛm
ɲai si na iyi í jɔ̀ ì ba pɛ̃ɛ ì jɛ ì yo ɲa, kù jɛ na
iyi í jɔ̀ ì yɛ ǹ ce maamaake gɔ ɲa.
27 I maà ti i ce icɛi ijɛ iyi í ya sãmi nɲu akã,
amma i ce icɛi ijɛ iyi á jɔ̀ i ba kuwɛɛ hai tã
ɲa. Nɔ ijɛ nɲu amu Amai Amanɛi an mu nɲɛ,
domi amui Ilaaõ Baaba í na yiikoɛ nɔ í jɔ̀ inɛ
ɲa à waa yɔɔ.
28 Ɲɔi à beeɛ à ni, mii aa ka ce ka ceò icɛ iyi
Ilaaõ í bi.
29 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, icɛ iyi Ilaaõ í bi si
ɲɛi í jɛ i dasi amu woo bɛɛ naanɛ ɲa.
30 Ɲɔi à beeɛ à ni, maamaake yoomai aa ce
ka yɔɔ ku ba ka dasiɛ naanɛ. Mà icɛ yoomai
aa ce.
31 Nɔ à ni má, bala nwa ɲa à jɛ ijɛ gɔ iyi à
ya kpe mana si gbaa. À kɔɔ à ni í na ɲa ijɛ wa
hai lelei Aõ.
32 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ
ɲɛi, kù jɛ Moizii í mu nɲɛ ijɛu wa hai lele,
amma Baam nii í mu nɲɛ ijɛ iyi í jɛ ntɔu wa
hai lele.
33 Nɔ ijɛ iyi Ilaaõ í ya mua inɛ, nɲui í jɛ
inɛ iyi í kita wa hai lele iyi á jɔ̀ amanɛ ku ba
kuwɛɛ hai tã.
34 Ɲɔi à sõɔ à ni, mɔkɔɔyi, mu nwa dimii
ijɛu bɛ do ajɔ fei.
35 Ɲɔi Jesu í sõ ɲa í ni, amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ.
Inɛ iyi í naa bi tom, ari kaa kpa lafɛ̃ɛ má pai,
nɔ inɛ iyi í dasim naanɛ, agbɛ kaa kpaa má
pai.
36 Ǹ tako ǹ sõ ɲɛ wo ǹ ni, ì waa yɛm ɲa,
amma i kù dasi naanɛ ɲa.
37 Inɛ ɲa iyi Baaba í nam fei aa naa bi tom,
nɔ inɛ iyi í naa bi tom baa bii bɛirei n kaa n
nyɔɔ angule.
38 Ǹ kita wai hai lelei Aõ n na n ceò idɔɔbii
inɛ iyi í bɛm wa, kù jɛ idɔɔbii amu takam.
39 Idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa wee. Inɛ ɲa iyi
í nam, n maà n jɔ̀ baa inɛ akã nɲa ku ce nfe
amma n jɩ̀ aɲa fei hai si balɛ si ajɔi ankãanyi.
40 Idɔɔbii Baam nii í jɛ inɛ iyi í yɛ amu Ama
nɔ í dasim naanɛ fei ku nɛ kuwɛɛ hai tã, an
nɔ n jɩ̀ lafɛ̃ɛ hai si balɛ si ajɔi ankãanyi.
41 Ɲɔi Zuifu ɲau à waa gbagba siɛ na iyi í jɔ̀
í ni nɲu í jɛ ijɛ iyi í kita wa hai lelei Aõ.
42 Ɲɔi à ni, í jɔ Jesu amai Zozɛfuu mbɛ mɛɛ.
À mà iyeò baaɛ. Bɛirei í ce í ni nɲu í naai hai
lele.
43 Ɲɔi Jesu í sõ ɲa í ni, i maà ti i maà gbagba
na irim bɛɛbɛ ɲa.
44 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa bi tom bii kù jɛ
Baaba iyi í bɛm wai í fa lafɛ̃ɛ wa. Nɔ inɛ nɲui
an jɔ̀ ku jɩ̀ hai si balɛ si ajɔi ankãanyiu.
45 Inɛ akãi walii ɲau í kɔ í ni, Ilaaõ takaɛi á
na ku kɔ inɛ fei si cio. Nɔ bɛɛbɛi inɛ iyi í gbɔ
idei Baaba fei nɔ í jirima cioɛ lafɛ̃ɛ á naa bi
tom.
46 Inɛ kãma kù yɛ Ilaaõ Baaba do iju, í gbe
amu iyi ǹ naa hai bi tɛɛu.
47 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í dasim naanɛ fei í nɛ
kuwɛɛ hai tã.
48 Amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ.
49 Bala nɲɛ ɲa à jɛ mana si gbaa amma kù
ganji a ku.
50 Amma amu ijɛ gɔi ǹ wa n fãa iyi í naa hai
lele, iyi bii amanɛ í jɛ kaa ku.
51 Amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ. Hai lelei ǹ kita wa.
Nɔ inɛ iyi í ba ijɛu í jɛ fei í nɛ kuwɛɛ hai tã.
Ijɛui í jɛ aram. An náai ku ba inɛ ɲa a maa
wɛɛò.
52 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ ɲɔi Zuifu ɲa à ce si
kakɔɔ jiida à waa ni, bɛirei nɲu á ce ku na
wa iɲai araɛ ka ɲɔ.
53 Ɲɔi Jesu í sõ ɲa má í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n
sõ ɲɛi, bii i kù ɲɔ iɲai arai amu Amai Amanɛ
walakɔ i kù mɔ njɛm i kù nɛ kuwɛɛ ɲa.
54 Inɛ iyi í ɲɔ iɲai aram nɔ í mɔ njɛm í
nɛ kuwɛɛ hai tã, nɔ an jũu hai si balɛ si ajɔi
ankãanyiu,
55 domi iɲai aram nii í jɛ ijɛ alala nɔ njɛm
mɔi í jɛ inyi alala.
56 Inɛ iyi í ɲɔ iɲai aram nɔ í mɔ njɛm awaò
aa ka nɛ anu akã ka maa wɛɛò.

57 Baabai í bɛm wa. Nŋui í nɛ kuwɛɛ nɔ na
iriɛi amu mɔ ǹ wɛɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í ŋɔm,
lafɛ̃ɛ í nɛ kuwɛɛ na irim.
58 Ijɛ iyi í kita wa hai lelei ǹ wa n fãa. Inɛ
nŋu kù jɛ bɛi ijɛ iyi bala nŋɛ ŋa à jɛ nɔ kù ganji
à kuu. Inɛ iyi wa jɛ dimii ijɛu ihɛ̃ á maa wɛɛi
hee do ajɔ fei.
59 Ideu bɛi Jesu í kɔ inɛ ŋa si ile bii Zuifu
ŋa à ya ce kutɔtɔɔ Kapɛranumu.

Idei kuwɛɛ hai tã

60 Iyi mɔcɔi Jesu ŋau à gbɔ ideu ŋɔi nkpɔ
nŋa í ni, ideu ihɛ̃ í lele. Yooi á nɔɔ.
61 Nɔ Jesu í mà iyi à wasi ku gbagba na
ideu, ŋɔi í bee ŋa í ni, ideui í jɛ nŋɛ bi ku
koosɛɛ?
62 Debɛi, bɛirei aa ni ŋa bii ì yɛ amu Amai
Amanɛ ǹ wa n bɔ lele ŋa bii ǹ tako ǹ wa wo.
63 Hundei í ya mua inɛ kuwɛɛ, gbugbãi
amanɛ kù jɛ nkãma. Nɔ ide iyi ǹ sõ ŋɛu wee
hundei, nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ.
64 Amma si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa a kù dasi
naanɛ. Jesu í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í mà hai
sintɛɛ inɛ ŋa iyi a kaa dasi nŋu naanɛ do inɛ
iyi á na ku zamba nŋu.
65 Nɔ í ni má, na iyi ihɛ̃i í jɔ̀ ǹ sõ ŋɛ wo ǹ ni
inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á naa bi tom bii kù jɛ Ilaaɔ̃
Baabai í jɔ̀ lafɛ̃ɛ í naa.
66 Ŋɔi hai waati bɛɛbɛ mɔcɔ nkpɔɛ ŋau à fa
ara nŋa do anyi a ci ya tooɛ má.
67 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í bee mɔcɔ maateejiɛ ŋau
í ni, iŋɛ mɔ ni, i kù waa nɛ ŋai?
68 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, bi yooi
aa ka bɔ má. Awɔi ì nɛ idei kuwɛɛ hai tã.
69 Awa à dasi naanɛ nɔ à mà kam kam iyi
awɔi ì jɛ Inɛ Kumá iyi í naa hai bi Ilaaɔ̃.
70 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, kù jɛ amui ǹ cica
iŋɛ maateejiu ba. Do nŋu fei inɛ akã nŋɛ í jɛ
inɛi Seetam.
71 Waatɔ idei Zudasi amai Simɔɔ
Isikariotii wa fãa, si na iyi í jɔ̀ baa do iyi í wa
si inɔi mɔcɔ maateeji ŋau fei, nŋui á zambaɛ.

7

Ifɔi Jesu ŋa a kù dasiɛ naanɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu wa dabii si ilɛi Galilee.
Kù bi ku bɔ ikpa ilɛi Zudee domi Zuifu ŋau
à waa dɛ ku kpaa.
2 Nɔ wee jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe
jingaui Ilei acɔ í maai wa.
3 Ŋɔi ifɔi Jesu ŋa à sõɔ à ni, nɛ hai ihɛ̃ i bɔ
Zudee ku ba mɔcɔɛ ŋa iyi à wa ikpa bɛ a yɛ
icɛ iyi ì waa ce,
4 domi bii amanɛ í bi a mà nŋu bantuma
kaa máa ce ngɔgɔ si asii. Bii ì waa ce dimii
icɛ bɛɛbɛ, í gbe í nyisi inɛ ŋa araɛ.
5 À waa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ baa aŋa taka
nŋa a kù dasiɛ naanɛ.
6 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, waatim kù to wa titã,
amma iŋɛ waatiu fei í sĩa nŋɛi.
7 Inɛi andunya ŋa a kaa yɔkɔ a cé ŋɛ, amma
à cé amu domi ǹ ya n ni kookoosu nŋa kù
sĩa.
8 Iŋɛ i bɔ jingauu, amma amu n kù wa n
koo titã, si na iyi í jɔ̀ waatim kù to wa.
9 Iyi í sõ ŋa ideu í tã nɔ í gbe ilɛi Galilee bɛ.

Jesu í bɔ jingau

10 Iyi ifɔi Jesu ŋa à bɔ jingauu ŋɔi nŋu mɔ í
dede í koo do asii, kù bi a yɔɔ si bantuma.
11 Ŋɔi Zuifu ŋau à wasi ku dɛdɛɛ si waatii
jingauu à waa ni, iwoi í wa.
12 Ŋɔi si zamaau inɛ ŋa à wasi ku fɔ ideɛ do
gundu. Inɛ gɔ ŋa à waa ni, inɛ jiidai. Nɔ inɛ
gɔ ŋa mɔ à waa ni, iboi, wa dĩ ijui inɛ ŋai.
13 Amma kãma nŋa ci ya fɔ ideɛ do wɔɔkɔ
domi à waa ce njoi inɛ ngbo ŋau.
14 Iyi inɛ ŋa à jɛ jingauu à to anini ŋɔi Jesu
í koo í lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ wa kɔ inɛ
ŋa si cio.
15 Ŋɔi Zuifu ŋau à biti nɔ à wasi ku ni,
bɛirei inɛ iyi kù bɔ cio í ce í mà kukɔi idei
Ilaaɔ̃ bɛ ihɛ̃.
16 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ciom kù jɛ hai si
idɔm nii wa fita wa. Hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, nŋu
iyi í bɛm wa.
17 Inɛ iyi í bi nŋu ku ce idɔɔbii Ilaaɔ̃, lafɛ̃ɛ á
mà bii ciom hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, walakɔ bii
í jɛ ti amu takam nii.
18 Inɛ iyi wa fɔ ide do yiikoi irii araɛ bɛɛrɛi
nŋu takaɛi wa dɛ. Amma inɛ iyi wa dɛ bɛɛrɛi
inɛ iyi í bɔɔ wa, lafɛ̃ɛ ntɔi í ya fɔ, ibo kãma ci
ya wa siɛ.
19 Moizii í na ŋɛ wooda, mà irei. Amma
do nŋu fei, kãma nŋɛ kù waa jirima woodau.
To, na mii í ce ì waa dɛ ku kpam ŋa.
20 Ŋɔi zamaau í jɛaa í ni, ì nɛ inɛi inɔɔkoi
ba. Yooi wa dɛ ku kpaɛ.
21 Jesu í jɛ nŋa í ni, maamaake akãi ǹ ce si
ajɔi kusĩmi nɔ iŋɛ fei í biti.

22 Amma i lasabu ŋa. Moizii í na ŋɛ
woodai bango ku dasi. Nŋui í jɔ̀ baa bii í jɛ
ajɔi kusĩmii ì ya maa dasi ama nŋɛ ŋa bango
ŋa. Nɔ mɔm idei bango ku dasiu kù jɛ hai bi
Moizii wa naa, hai bi bala nŋɛ ŋai.
23 Debɛi, bii ì waa dasi ama nŋɛ ŋa bango
si ajɔi kusĩmiu ku ba i maà bɛjɛ woodai
Moizi ŋa, na mii í ce ì ya maa mum do idɔɔkɔ̃
ŋa waati iyi ɲ̀ faaba inɛ gɔ mam mam si ajɔi
kusĩmiu.
24 I maà ya kiiti ngɔgɔ si bɛi ì waa yɔɔ do iju
nŋu akã ŋa, amma i ce kiitiu dee dee ŋa.

Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau?

25 Ŋɔi inɛi Zeruzalɛmu gɔ ŋa, iyi à gbɔ Jesu
í fɔ bɛɛbɛ à waa ni, kù jɛ inɛɛu ihɛ̃i à waa dɛ
ku kpau ya.
26 Nɔ wee wa fɔ ide si bantuma nɔ inɛ gɔ
kù ni ide gɔ mɛɛ. Mà inɛ ngbo nwa ŋa à mà
bɛbɛi iyi nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau do ntɔ
de.
27 Amma bii í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau wa naa
inɛ gɔ kaa mà hai bii á naaò wa, nɔ wee awa
à mà hai bii inɛɛu ihɛ̃ í naa.
28 Si bɛi Jesu wa kɔ ŋa si cio bantumai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í la wa ni, ì waa tamaa bɛi ì
màm ŋai, ì nɔ ì mà hai bii ɲ̀ wa n naa ŋa. Do
nŋu fei, n kù naa do yiikoi aram, amma ilu
ntɔi iyi iŋɛ i kù mà, nŋui í bɛm wa.
29 Amu ɲ̀ màa, domi hai bi tɛɛi ɲ̀ wa n naa,
nŋu mɔi í nɔ í bɛm wa.
30 Ŋɔi à waa dɛ ku muu, amma inɛ gɔ kù
lesiɛ awɔ domi waatiɛ kù to wa titã.
31 Si zamaau inɛ nkpɔ í dasiɛ naanɛ ŋɔi à
ni, bii inɛ ihɛ̃ kù jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, inɛ
mmu iyi á na ku naa á yɔkɔ ku ce maamaake
ŋa ku re bɛi inɛɛu ihɛ̃ wa ce?

À bɛ woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋa a koo a mu Jesu

32 Farisi ŋau à gbɔ bɛi inɛ ŋau à waa fɔ idei
Jesu do gundu. Na nŋu, inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋa à bɛ woo degbe kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ ŋa a koo a muu wa.
33 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, waati keekei í gbe
iyi an wɛɛ do iŋɛ. Si anyiɛ an nyi bi inɛ iyi í
bɛm wa.
34 Aa na i maa dɛdɛɛm ŋa amma i kaa yɛm
ŋa, domi i kaa yɔkɔ i bɔ bii an wa ŋa.
35 Ŋɔi Zuifu ŋau à bee njɛ ide à waa ni,
iwoi á bɔ iyi a kaa ka yɔɔ. Mà bi inɛ nwa ŋa
iyi à fangaa si ilɛi dimi mmu ŋaui á bɔ ya. Á
koo kɔ dimi mmu ŋau si cioi?
36 Yoomai í jɛ yaasei ide iyi í fɔu bɛ si bɛi í
ni aa ka dɛ nŋu amma a kaa ka yɛ nŋu, domi
bii nŋu á wa a kaa ka yɔkɔ ka bɔ bɛ.

Inyii kuwɛɛ

37 Ajɔi ankãanyii jingaui í ya nɛ bɛɛrɛ ku
re. Ajɔ nŋuu, ŋɔi Jesu í dede í leekĩ wa fɔ ide
hee lele wa ni, inɛ iyi agbɛ wa kpa ku naa ku
mɔ inyi bi tom.
38 Inɛ iyi í dasim naanɛ fei inyii kuwɛɛ á cã
si idɔi lafɛ̃ɛ. Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni.
39 Wee idei Hundei Ilaaɔ̃i Jesu wa fãa. Inɛ
iyi í dasi Jesu naanɛ fei á ba Hundeu. Amma
waati iyi wa fɔ bɛɛbɛu Ilaaɔ̃ kù na Hundeɛ
titã si na iyi í jɔ̀ Jesu kù nyisi amboeɛ waati
bɛɛbɛ.

Inɛ ŋa à waa kpɛ̃ njɛ na irii Jesu

40 Inɛ gɔ ŋa si inɔi zamaau, iyi à gbɔ ideu
ŋɔi à ni, inɛɛu ihɛ̃ walii nlaui ntɔ ntɔ.
41 Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui.
Amma inɛ gɔ ŋa à ni, bɛirei inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau á ce ku naa hai ilɛi Galilee.
42 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ kù ni inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau á fita wai hai si dimii Davidi? Hai
Bɛtɛlehɛmu ilui Davidi takaɛ si á naa?
43 Nɔ inɛ ŋau à waa kpɛ̃ njɛ na iriɛ.
44 Inɛ gɔ ŋa à bi a muu, amma inɛ kãma kù
lesiɛ awɔ.

Naanɛ hai dasii inɛ ngboi Zuifu ŋa

45 Ŋɔi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à nyi bi
inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋau.
Ŋɔi à bee ŋa à ni, na mii í ce i kù mu Jesuu
wa ŋa.
46 Ŋɔi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à jɛ à ni,
inɛ kãma kù wɛɛ iyi í fɔ ide bɛi inɛɛu bɛ.
47 Ŋɔi Farisi ŋau à bee ŋa à waa ni, to, iŋɛ
mɔ ì jɔ̀ inɛɛu í dĩ iju nŋɛ ŋa ya.
48 Ì gbɔ bii inɛ ngbo gɔ walakɔ Farisi ŋau
baa inɛ akã nŋa í dasiɛ naanɛ ŋai?
49 Amma zamaau kù mà woodai Moizi.
Ilaaɔ̃ kú ceekpe ŋa.
50 Amma si inɔi Farisi ŋau inɛ gɔ í wa bɛ
à ya kpoo Nikodɛmu. Nŋui í bɔ bi Jesu idũu
wo. Iyi í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa í ni,
51 wooda nwa í yɔɔda nwa ka yɛ taalei
amanɛ hai a kù gbɔ ideɛ nɔ a kù mà mii iyi
í ce?

52 Ŋɔi à beeɛ à ni, asee awɔ takaɛ mɔ inɛi
Galileei? Cɔ si kukɔi idei Ilaaõ sãa sãa, i kaa
yɛ walii gɔ iyi í fita wa hai Galilee. [
53 Nɔ inɛ fei í nɛ kpasẽɛ.

8

Inaabo iyi í ce sakara

1 Ŋɔi Jesu í bɔ geete iyi à ya kpe Olivie.
2 Amma iju kumáɛ daadaakɔ í sinda í bɔ
bantumai kpasẽi Ilaaõ nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ,
nɔ í buba í lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
3 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa à naaò inaabo gɔ wa bi tɛɛ iyi à muu si
sakara ku ce. Ŋɔi à leekɩɛ si aninii zamaau.
4 Nɔ à sõ Jesu à ni, Mɛɛtu, à mu abou ihẽi si
sakara ku ce.
5 Wee Moizi í fɔ si woodaɛ í ni dimii
inaabo bɛ ihẽ ka taa kuta ka kpaa. To, awɔ
mɔ, bɛirei ì yɔɔ.
6 À fɔ bɛɛbɛi ku ba a cɔ laakaɛ nɔ a yɛ taaleɛ.
Amma Jesu í kɔmba iri ilɛ wa kɔ si ilɛ do
amaawɔ.
7 Ŋɔi à beeɛ à manteɛ nɔ í dede í tɛ í sõ ŋa í
ni, inɛ iyi kù ce dulum si inɔ nŋɛ ku tako ku
ta abou kuta.
8 Nɔ í kɔmba má wa kɔ si ilɛ.
9 Iyi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à fita akã akã hai inɛ
ngbo ŋau hee ku bɔ si inɛi ankãanyi ŋau. Í
gbe Jesu nŋu akã do abou si wajuɛ.
10 Ŋɔi Jesu í dede í tɛ má nɔ í beeɛ í ni,
abooyi, iwoi à wa. Inɛ gɔ kù gbe ihẽ iyi wa
yɛ taaleɛ má?
11 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, baa akã nŋa kù
wa ihẽ má. Jesu í ni, amu takam mɔ n kaa n
yɛ taaleɛ. Nɛɛ, amma maà ce dulum má.]

Jesui í jɛ inya kumái andunya

12 Si anyii nŋu, Jesu í ba inɛ ŋa ide ku fɔ
má í ni, amui ǹ jɛ inya kumái andunya. Inɛ
iyi wa toom á nɛ inya kumá iyi á jɔ̀ inɛ ku ba
kuwɛɛ, kaa maa nɛ si ilu kuku.
13 Ŋɔi Farisi ŋau à sõɔ à ni, nsɛi ì waa jɛa
araɛ sɛɛda. Sɛɛdaɛ kù jɛ ntɔ.
14 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, baa bii ǹ wa n jɛa
aram sɛɛda, ide ŋa iyi ǹ wa n fɔu fei ntɔi,
domi ǹ mà hai bii ǹ naa ǹ nɔ ǹ mà bii ǹ wa n
bɔ. Amma iŋɛ i kù mà hai bii ǹ naa hee má
jɛ bii ǹ wa n bɔ.
15 Iŋɛ ì ya maa ce kiiti ŋai bɛi amanɛ ŋa à
ya ce, amu n ci ya n kiiti inɛ kãma.
16 Amma baa bii í jɛ ǹ wa n kiiti inɛ ŋa,
kiitim í sɩa domi amu akã si an kiiti ŋa,
Baaba iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu.
17 À kɔɔ si tiai wooda nŋɛ à ni sɛɛdai amanɛ
minjii í jɛ ntɔ.
18 Ǹ wa n jɛa aram sɛɛda nɔ Baaba, iyi í
bɛm wa, nŋu mɔ wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.
19 Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi Baaɛu í wa. Ŋɔi Jesu
í jɛ nŋa í ni, i kù mà amu takam ŋa mɔm hee
má jɛ Baam. Bii í jɛ ì màm ŋa wo aa mà Baam
nɔu ŋa.
20 Ideu bɛi Jesu í fɔ waati iyi wa kɔ inɛ ŋa
si cio bantumai kpasẽi Ilaaõ bii à ya jilɛ fiai
kɔlɛtiu. Nɔ inɛ gɔ kù lesiɛ awɔ si na iyi í jɔ̀
waatiɛ kù to wa titã.

A kaa yɔkɔ a bɔ bii Jesu wa bɔ

21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, an nɛ nɔ aa na i
dɛdɛɛm ŋa, amma aa ku ŋai si dulum du ŋɛ.
I kaa yɔkɔ i bɔ bii ǹ wa n bɔ ŋa.
22 Si bɛi í ni bii nŋu wa bɔ a kaa yɔkɔ a bɔ bɛ
nŋui í jɔ̀ Zuifu ŋau à bee njɛ à waa ni, debɛi
á kpa araɛi?
23 Nɔ Jesu í ni, hai ilɛ ihẽi iŋɛ ì naa ŋa,
amma amu hai lelei ǹ naa. Iŋɛ inɛi andunya
ŋai, amma amu n kù jɛ inɛi andunya.
24 Na ŋɔi í ce ǹ ni aa ku si dulum du ŋɛ ŋa.
Ntɔ ntɔ, bii i kù dasi naanɛ ŋa iyi amui ǹ jɛ
inɛ iyi Ilaaõ í cicau aa ku si dulum du ŋɛ ŋai.
25 Ŋɔi à beeɛ à ni, awɔi yoo. Ŋɔi Jesu í jɛ
nŋa í ni, ǹ sõ ŋɛ tã hai sinteɛ.
26 Ide iyi ǹ nɛ ku fɔ na iri nŋɛ n yɛò taale
nŋɛ í kpɔ. Amma inɛ iyi í bɛm wa ilu ntɔi, nɔ
ide iyi ǹ gbɔ hai bi tɛɛ, nŋui ǹ wa n sisia inɛ
ŋa titã.
27 Amma waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ a kù
mà hee mà idei Ilaaõ Baabai wa sõ ŋa.
28 Ŋɔi Jesu í ni, ajɔ iyi aa so Amai Amanɛ i
kɔaɛ lele ŋa, ajɔ nŋui aa mà ŋa iyi amui ǹ jɛ
inɛ iyi Ilaaõ í cica. Nɔ ajɔ nŋui aa mà ŋa má
iyi n kù wa n ce ngɔgɔ do aram. Ide iyi Baaba
í sõm nŋu akãi ǹ wa n sõ iŋɛ mɔ.
29 Nŋu iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu. Kù jɔ̀m
amu akã domi waati kãma fei iyi á dõa sii ǹ
ya n ce.
30 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ inɛ nkpɔi í dasiɛ naanɛ.

Aru ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa

31 Ŋɔi Jesu í sõ Zuifu ŋa iyi à dasiɛ naanɛ
í ni, bii ì waa jirima idem ŋa ì jɛ mɔcɔm ŋai
ntɔ ntɔ.
32 Aa mà ntɔ ŋa nɔ ntɔu á jɔ̀ i nɛ ara nŋɛ.

33 Ɲɔi à jɛaa à ni, awau tɔkui Aburahamu
ɲai a kù nɔ a kù jɛ arui inɛ gɔ ajɔ kãma. Bɛirei
í ce ì waa sõ wa ì ni aa ka nɛ ara nwa.
34 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ
ɲɛi, inɛ iyi í ya ce dulum fei arui dulum nii í
jɛ.
35 Aru ci ya nɔ ku wa kpasẽi lafẽɛ do ajɔ fei,
ama à bíɛi í ya wa bɛ do ajɔ fei.
36 Na ɲɔi í ce, bii amu Amai Ilaaõ ǹ jɔ̀ ì nɛ
araɛ, aa nɛ araɛi ntɔ ntɔ.
37 Ǹ mà iyi iɲɛu tɔkui Aburahamu ɲai.
Amma ì waa dɛ ku kpam ɲa si na iyi í jɔ̀ i ci
ya jɔ̀ idem ku buba si idɔ nɲɛ.
38 Mii iyi ǹ yɛ bi Baam nɲui ǹ wa n sõ ɲɛ,
bɛɛbɛi iɲɛ mɔ ì waa ce mii iyi baa nɲɛ í sõ ɲɛ.
39 Ɲɔi à jɛaa à ni, Aburahamui í jɛ baa
nwa. Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, bii í jɛ iɲɛu amai
Aburahamu ɲai ntɔ ntɔ, mii iyi Aburahamu
í ce nɲui aa ya ce ɲa wo.
40 Amma wee nsɛi í ya maa dɛ ku kpam
ɲai, amu iyi ǹ wa n sõ ɲɛ ide ntɔ iyi ǹ gbɔ
hai bi Ilaaõ. Aburahamu kù nɔ kù ce dimiɛ
ajɔ kãma.
41 Do nɲu fei, ǹ wa n sõ ɲɛi, kookoosu ɲa
iyi baa nɲɛ í ya ce nɲui iɲɛ mɔ ì waa ce.

Ɲɔi à jɛaa à ni, awa a kù jɛ seege ɲa. Ilaaõ
nɲu akãi í jɛ baa nwa.
42 Ɲɔi Jesu í sõ ɲa í ni, bii í jɛ Ilaaõi í jɛ baa
nɲɛ aa bim ɲa, domi hai bi Ilaaõi ǹ fita wa ǹ
naa ihẽ. N kù naa do aram, nɲui í bɛm wa.
43 Na mii í ce i ci ya gbɔ yaasei idem ɲa. I
ci ya gbɔ yaaseɛ ɲai si na iyi í jɔ̀ i kaa yɔkɔ ɲa.
44 Seetam nii í jɛ baa nɲɛ, nɔ ì waa bi i ce
idɔɔbii baa nɲɛu. Hai sinte woo kpa inɛi. Kù
waa leekǐ si kpãai ntɔ domi ntɔ kù wa siɛ. Bii
wa sɔ ibo, í ya maa fɔi bɛi nɲu takaɛ í yɛ domi
ilu iboi, nɔ baai ilu ibo feii.
45 Amma si na iyi í jɔ̀ amu ǹ ya n sõ ɲɛ ntɔ,
nɲui í jɔ̀ i kù waa dasim naanɛ ɲa.
46 Yoo nɲɛi á yɔkɔ ku ni nɲu í yɛ ǹ ce
dulum. Kù wɛɛ. Debɛi, na mii í ce i ci ya
dasim naanɛ ɲa bii ǹ wa n sõ ɲɛ ntɔ.
47 Inɛ iyi í jɛ ti Ilaaõ nɲui í ya gbɔ idei Ilaaõ.
Si bɛi iɲɛ i kù jɛ tɛɛ ɲa nɲui í jɔ̀ i ci ya gbɔ ideɛ
ɲa.

Jesu do Aburahamu

48 Ɲɔi Zuifu ɲau à sõ Jesu à ni, debɛi awa
à nɛ ntɔ si bɛi à ni awɔu inɛi Samarii, nɔ ì nɛ
inɛi inɔɔko.
49 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, n kù nɛ inɛi inɔɔko.
Baam nii ǹ wa n saalu, amma iɲɛ i kù waa
saalum ɲa.
50 N kù wa n dɛ bɛɛrɛi aram. Inɛ gɔi wa
dɛdɛ bɛɛrɛm, nɲui í nɔ í jɛ woo kiiti.
51 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ɲɛi, inɛ iyi wa jirima
idem lafẽɛ kaa ku pai.
52 Ɲɔi Zuifu ɲau à sõɔ à ni, bɛbɛi à mà iyi
ntɔ ntɔ ì nɛ inɛi inɔɔkoi, domi Aburahamu í
ku nɔ walii ɲau mɔ à ku, nɔ awɔ ì ni inɛ iyi
wa jirima ideɛ kaa ku pai.
53 Bala nwa Aburahamu í ku. Mà ì tamaa
awɔ ì la ì rooi? Nɔ walii ɲau mɔ à ku. To, yooi
awɔ ì waa tamaa ì jɛ.
54 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, bii amui ǹ wa n
dɛ bɛɛrɛi aram, bɛɛrɛ ngbɛi. Inɛ iyi wa dɛ
bɛɛrɛm nɲui í jɛ Baam, inɛ iyi iɲɛ ì ni í jɛ Aõ
Lafẽɛ nɲɛ.
55 Do nɲu fei, i kù màa ɲa, amma amu ǹ
màa. Bii ǹ ni n kù màa, ǹ jɛ ilu iboi bɛi iɲɛ
mɔ. Amma amu ǹ màa nɔ ǹ wa n jirima ideɛ.
56 Aburahamu, bala nɲɛu, í wɛɛò inɔ didõ
nla nla si bɛi á na ku yɛ kunaam. Í nɔ í yɔɔ.
Iyi í yɔɔ nɔ inɔɛ í dõ.
57 Ɲɔi Zuifu ɲau à sõɔ à ni, i kù to adõ ciitaa
titã, nɔ bɛirei ì ce ì yɛ Aburahamu.
58 Ɲɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ɲɛ, ǹ wɛɛ
mɔm wo hai waati iyi a kù bí Aburahamu.
59 Ɲɔi à tasi kuta à waa bi a taa, amma Jesu
í manji í fita hai kpasẽi Ilaaõu í nɛ.

9

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju í yɛ ilu

1 Iyi Jesu wa nɛ ɲɔi í yɛ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju.
2 Nɔ mɔcɔɛ ɲa à beeɛ à ni, Mɛɛtu, na mii í
ce à bí inɛɛu ihẽ fɛɛju. Na irii dulum dɛɛi de,
mà na irii dulum dii iyeò baaɛ ɲai.
3 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, kù jɛ na iyi í jɔ̀ í ce
dulum, kù nɔ kù jɛ na iyi í jɔ̀ iyeò baaɛ ɲa à
ce dulum. Í fɛɛjuɛ dei ku ba a yɛ yaase bɛi
Ilaaõ wa ce icɛ siɛ.
4 Dasã kù nɛ bɛi aa ka ce iyi a kù ce icɛi inɛ
iyi í bɛm wa. Idũ í maai wa si bii inɛ gɔ kaa
yɔkɔ ku ce icɛ.
5 Waati iyi ǹ wa si andunya fei amui ǹ jɛ
inya kumái andunya.
6 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi í tu antɔ í takiɛ
do sãa í daa fɛɛjuu si ijuɛ.

7 Ŋɔi í sõɔ í ni, koo wɛɛju si inyii fatamai
Siloe. (Yaasei iriu bɛi í jɛ ku bɛ̀.) Ŋɔi fɛɛjuu í
koo í wɛɛju nɔ í baa wa yɛ ilu bɛbɛi.
8 Kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à yɔɔ í ya maa
bara wo à ni, kù jɛ mɔkɔ iyi í ya buba ku maa
barau mbɛ ya.
9 Inɛ gɔ ŋa à ni, nŋui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, kù jɛ
nŋu, à jɔ njɛi. Ŋɔi inɛɛu takaɛ í ni, amu mbɛ.
10 Ŋɔi inɛ ŋau à beeɛ à ni, bɛirei í ce ijuɛ í
cĩ.
11 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɛ iyi à ya kpe Jesuu bɛi
í tu antɔ si sãa í sisaam si iju nɔ í sõm í ni n
bɔ fatamai Siloe n koo n wɛɛju. Ŋɔi iyi ǹ koo
ǹ wɛɛju gbakã ǹ yɛ ilu.
12 Nɔ à beeɛ à ni, iwoi inɛɛu í wa. Nɔ í ni, n
kù mà.

Farisi ŋa à waa bee fɛɛju iyi í ba iriu ide

13-14 Wee í ko ajɔi kusĩmii Jesu í taki sãa
do antɔ í jɔ̀ inɛɛu í yɛò iluu. Ŋɔi à gbã inɛɛu à
bɔòɛ bi Farisi ŋau.
15 Ŋɔi Farisi ŋau mɔ à beeɛ bɛi í ce í yɛò ilu.
Nɔ í jɛ nŋa í ni, Jesui í daam sãa si iju í ni n
koo n wɛɛju. Iyi ǹ wɛɛju nɔ ǹ yɛ ilu.
16 Ŋɔi Farisi ŋau gɔgɔ ŋa à ni, inɛ iyi í ce
icɛu bɛ kù naa hai bi Ilaaõ, domi kù waa
jirima ajɔi kusĩmi. Amma inɛ gɔ ŋa mɔ à ni,
bɛirei ilu dulum á ce ku yɔkɔ ku ce dimii
maamaakeu ihẽ. Nɔ kakɔɔ í lɔsi anini nŋa.
17 Ŋɔi à bee fɛɛjuu má à ni, si kuyɛi awɔ
takaɛ ni, bɛirei ì yɔɔ, awɔ iyi í jɔ̀ ì yɛ ilu. Nɔ í
ni, waliii.
18 Amma inɛ ngbo ŋau a kù dasi naanɛ iyi
inɛɛu í jɛ fɛɛju wo í bɛi wa yɛò ilu nsɛi. Ŋɔi à
koo à bee iyeò baaɛ ŋa
19 à ni, ama nŋɛui ihẽ? Nɔ ntɔ ntɔ do fɛɛjui
ì buu bɛ ŋa? Nɔ bɛirei í ce wa yɛ ilu nsɛi.
20 Ŋɔi baaɛ ŋau à ni, à mà iyi ama nwai nɔ
do fɛɛju mɔi à búu.
21 Amma a kù mà bɛi í ce wa yɛ ilu si nsɛi,
a kù nɔ a kù mà inɛ iyi í cĩaa ijuɛ. Nŋu takaɛ
í la, i beeɛ, á sõ ŋɛ do araɛ.
22 À fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi inɛ
ngboi Zuifu ŋau. À waa ce njo nŋai si na iyi
í jɔ̀ à ce anu akã tã à ni inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ
inɛ iyi Ilaaõ í cica a kaa jɛ lafẽɛ ku naa ile bii
à ya ce kutɔtɔɔ nŋa má.
23 Ŋɔi í ce à ni nŋu takaɛ í la, a beeɛ.
24 Ŋɔi Farisi ŋau à kpe inɛɛu má à sõɔ à ni,
fɔ ntɔ na Ilaaõ. Awa à mà iyi inɛɛu ilu dulum
nii.
25 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, amu de n kù mà dulum
ku jɛi njɛ. Ǹ jɛ fɛɛju wo amma nsɛi ǹ wa n yɛ
ilu. Andi iyi ǹ mà mbɛ.
26 Ŋɔi à beeɛ à ni, bɛirei do bɛirei í ceeɛ.
Bɛirei í ce í cĩ ijuɛ.
27 Nɔ í ni, ǹ sõ ŋɛ tã, i kù gbɔ bɛi ǹ fɔ ŋai.
Bɛirei í ce ì waa bi i gbɔɔ má ŋa. Mà iŋɛ mɔ ì
waa bi i jɛ mɔcɔɛ ŋai de.
28 Ŋɔi à buu à ni, awɔi ì jɛ mɔcɔɛ bɛ mɛɛ.
Awau mɔcɔi Moizi ŋai.
29 Awa à mà iyi Ilaaõ í ba Moizi ide ku fɔ
wo, amma inɛɛu bɛ awa a kù mà hai bii í naa.
30 Ŋɔi inɛɛu í ni, to, ide nŋɛu bɛi í bitim iyi
i kù mà hai bii í naa ŋa. Do nŋu fei, njɛi í jɔ̀
ǹ yɛ ilu.
31 Awa de à mà iyi Ilaaõ ci ya gbɔ idei ilu
dulum ŋa, í gbe inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ nɔ à
waa ce idɔɔbiɛ, idei lafẽɛ ŋai í ya gbɔ.
32 Ajɔ kãma inɛ gɔ kù gbɔ bii à cĩ ijui inɛ iyi
à bí do fɛɛju.
33 Bii kù jɛ hai bi Ilaaõi inɛɛu bɛ í naa kaa
yɔkɔ ku ce nkãma.
34 Ŋɔi à sõɔ à ni, si dulum nii à bíɛ mam
mam. Ì tamaa awɔi aa kɔ nwa si cio? Ŋɔi à
ganjiɛ ku naa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa.

Hai dasi Jesu naanɛ ŋa à yɛi bɛi fɛɛju ŋa

35 Iyi Jesu í gbɔ à lele inɛɛu ŋɔi í koo í yɔɔ í
beeɛ í ni, i dasi Amai Amanɛ naanɛ?
36 Ŋɔi inɛɛu í ni, mɔkɔɔyi, yooi í jɛ Amai
Amanɛ ku ba n dasiɛ naanɛ.
37 Ŋɔi Jesu í ni, amu iyi ì waa yɛu ihẽ mbɛ,
amui ǹ wa n baɛ ide ku fɔ.
38 Nɔ í ni, ǹ dasiɛ naanɛ Lafẽɛ. Ŋɔi í gulɛ si
wajuɛ.
39 Ŋɔi Jesu í ni, na irii kiitii ǹ naa si
andunya ku ba fɛɛju ŋa a yɛ ilu, nɔ inɛ ŋa mɔ
iyi à waa yɛ ilu a fɛɛju.
40 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu
ŋɔi à beeɛ à ni, awa mɔ fɛɛju ŋai?
41 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, bii ì jɛ fɛɛju ŋa, i kù
nɛ taale ŋa. Amma si bɛi ì ya wɛɛ si iŋɛ ì waa
yɛ ilu ŋa, nŋui í jɔ̀ ì wa si dulum hee nsɛi ŋa.

10

Mɔndai angudã ŋa do woo degbe

1 Jesu í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í lɔ
aroi angudã ŋa nɔ kù lɔ hai andɛɛ, bii í koo í
gũ idĩ í bɛi í lɔò, lafẽɛ ile bata ngbai.

2 Amma inɛ iyi wa lɔ hai do andɛi aroi angudã ŋau, lafɛ̃ɛi í jɛ woo degbe angudã ŋau.
3 Woo degbe arou í ya ĉiaai, nɔ angudã ŋau à ya gbɔ imuɛ. Nɔ ku kpe angudãɛ ŋa do iri nŋa akã akã ku fitaò ŋa waduude.
4 Waati iyi í fitaò aŋa fei waduude nɔ ku cua nŋa a maa tooɛ domi à mà imuɛ.
5 A kaa jɛ a too inɛ njoo gɔ, amma aa sa ku ĵĩ hai bi tɛɛ domi a kù mà imuɛ.
6 Jesu í kpa nŋa mɔndau bɛ amma a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesui í jɛ woo degbe jiida

7 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ǹ wa n sõ ŋɛi, amui ǹ jɛ andɛi aroi angudã ŋau.
8 Baai amu baasi inɛ ŋa iyi à cuam wa fei ile bata ngba ŋai, amma angudã ŋau a kù gbɔ ide nŋa.
9 Amui ǹ jɛ andɛ. Inɛ iyi í lɔ wa do bi tom fei á ba faaba. Á lɔ, á nɔ ku fita, nɔ á ba bi ku jɛ.
10 Ile njɛ ci ya naa kaa ku ce ile nɔ ku kpa nɔ ku bɛjɛ. Amma amu ǹ naai ku ba inɛ ŋa a ba kuwɛɛ nɔ a nɔɔ jiida jiida.
11 Amui ǹ jɛ woo degbe jiida. Woo degbe jiida í ya jɛsi nŋu ku kui na irii angudãɛ ŋa.
12 Amma woo ce gaanɔɔma kù jɛ woo degbe. Si bɛi angudã ŋau a kù jɛ titɛɛ, bii i hɔ̃nnɛ muusu nla wa naa á jò angudã ŋaui ku sa, nɔ muusu nlau ku mu angudã ŋau nɔ iyi à gbe ŋau a fangaa.
13 Á sai domi na fiai wa ce icɛ, kaa nɛ araarei angudã ŋau.
14-15 Amui ǹ jɛ woo degbe jiida. Si bɛi Baam í màm nɔ amu mɔ ǹ màa, bɛɛbɛ mɔi ǹ mà angudãm ŋa nɔ aŋa mɔ à màm, nɔ ǹ jɛsi n ku na iri nŋa.
16 Nɔ ǹ nɛ angudã gɔ ŋa má iyi a kù wa si arou ihɛ̃. Kù nɛ bɛi an ce iyi n kù naaò ŋa wa. Aa nɔ a gbɔ imum nɔ aŋaò ti tako ŋau fei a jɛ gaa akã, woo degbe mɔ akã.
17 Baaba í bim si na iyi í jò ǹ jɛsi n ku. An ku nɔ an ĵĩ má.
18 Inɛ kãma kaa yɔkɔ ku nya hundem. Amma amu takam nii an nyaa. Ǹ nɛ yiiko iyi an na hundem, nɔ ǹ nɛ yiiko iyi an gbaaò má. Bɛɛbɛi Baam í dasim ku ce.
19 Iyi í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi Zuifu ŋau à nyi à kpɛ̃ má na irii ideu.
20 Inɛ gɔ ŋa à ni, í nɛ inɛi inɔɔkoi. Sũmui. Na mii í ce ì waa gbɔ ideɛ ŋa mɔm.
21 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi í nɛ inɛi inɔɔko ci ya fɔ ide bɛ ihɛ̃. Inɛ iyi í nɛ inɛi inɔɔko á yɔkɔ ku ĉĩ ijui fɛɛju ŋa?

Zuifu ŋau à kɔsi Jesu

22 Waati í to iyi aa ce jingau gɔ Zeruzalɛmu iyi à ya ni Kpasɛ̃i Ilaaõ ku teese. Waati bɛɛbɛ sukui tũtũi.
23 Nɔ Jesu í wa bantumai kpasɛ̃u wa nɛ ikpa akãi ileu iyi aa ya kpe bantumai Salomɔɔ.
24 Ŋɔi Zuifu ŋau à kaakoɛ à beeɛ à ni, hee waati yoomai aa jò sika iyi à wɛɛò ku kpa iri. Bii awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau ntɔ ntɔ, sõ wa sãa sãa.
25 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ǹ sõ ŋɛ tã, amma i kù dasim naanɛ ŋa. Icɛ iyi ǹ wa n ce nŋui wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam. Ǹ wa n cooi do irii Baam.
26 Amma i ci ya dasim naanɛ ŋa domi i kù wa si inɔi angudãm ŋa.
27 Angudãm ŋa à ya gbɔ ide ku fɔm. Ǹ mà ŋa nɔ à ya maa toom.
28 Nɔ ǹ mu nŋa kuwɛɛ hai tã, a kaa ku ajɔ kãma, nɔ inɛ gɔ mɔ kaa yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔm pai.
29 Baam nii í muum nɔ í la í re inɛ fei. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔi Baam.
30 Nɔ amu do Baam fei akãi.
31 Iyi Zuifu ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à tasi kuta à waa bi a taa má.
32 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, do gbugbãi Baam ǹ ce icɛ jiida nkpɔ si waju nŋɛ. Na icɛ yoomai ì waa bi i tam kuta ŋa.
33 Ŋɔi Zuifu ŋau à jɛaa à ni, a kù waa bi ka taɛ kuta na icɛ jiida ŋau, amma si na iyi í jò ì waa bu Ilaaõi, domi awɔu amanɛi nɔ ì waa bi i ce araɛ Ilaaõ.
34 Ŋɔi Jesu í ni, à kɔ ide gɔ si tiai wooda nŋɛ. Ideu wa fɔ idei amanɛ ŋa, í ni, iŋɛ amanɛ ŋa, iŋɛ mɔ Ilaaõi.
35 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, à mà iyi kukɔi idei Ilaaõ ntɔi wa fɔ do ajɔ fei. To, si ideu ihɛ̃ Ilaaõ takaɛ wa kpe inɛ ŋa iyi à gbɔ ideɛu Ilaaõ, ma irei.
36 Bii bɛɛbɛi, bɛirei í ce ì ni ǹ wa n bu Ilaaõ ŋa si na iyi í jò ǹ ni amuu Amai Ilaaõi. Nɔ amu takam mɔ Baabai í cicaam nɔ í bɛm wa si andunya.
37 Bii n kù wa n ce icɛi Baam i maà dasim naanɛ ŋa.

38 Amma bii ɲ̀ wa n coo, baa bii i kù dasim
naanɛ ŋa, i dasi icɛm naanɛ ku ba i mà sãa
sãa ŋa iyi Baaba í wa sim nɔ amu mɔ ɲ̀ wa si
Baaba.
39 Iyi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa dɛ kpãa má a ba
a muu, amma Jesu í gbã si ŋa,
40 nɔ í nyi icei idoi Zuudɛ̃ɛ má bii Zãa í tako
í dasi inɛ ŋa inyiu. Tengi bɛi í koo í wa,
41 nɔ inɛ nkpɔ í bɔ bi tɛɛ. Ŋɔi inɛ ŋa à ni,
Zãa kù ce maamaake kãma, amma ide iyi í
fɔ si gãmɛi inɛɛu ihɛ̃ fei ntɔi.
42 Nɔ inɛ nkpɔ nkpɔ í dasiɛ naanɛ tengi bɛ.

11

Ikui Lazaa

1 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Lazaa kù waa nɛ
baani. Betanii í jɛ iluɛ, nɔ ilui Maari do
Maata mɔm bɛ.
2 Lazaau wecĩ nŋai. Maariui í jɛ inaabo iyi
á na ku fãsi tulare si isɛi Jesu nɔ ku gbãa do
ntoi iriɛ.
3 Ŋɔi wecĩ minjii Lazaa ŋau à samba si
Jesu anu à ni, Lafɛ̃ɛ, kpaasi jiidaɛ kù waa nɛ
baani.
4 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, bɔ̃ɔu kaa kpaa,
amma na irii bɔ̃ɔɛu inɛ ŋa aa yɛ amboei Ilaaɔ̃
do ti amu iyi ɲ̀ jɛ Amaɛ.
5 Wee Jesu í bi Maata do ifɔɛ do wecĩ nŋa
Lazaa.
6 Baa do iyi í gbɔ baani hai nɛi Lazaau, í ce
ajɔ minji má ilu bii í wau.
7 Si anyiɛ nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, ka nyi ilɛi
Zudee má.
8 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à ni, Mɛɛtu, si ajɔ minjiu ihɛ̃
bɛi à bi a taɛ kuta, nɔ ì waa bi i nyi bɛ má?
9 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, ajɔ akã lɛɛu fɛloi í
nɛ. Kù jɛ maateeji ba. Bii inɛ gɔ wa nɛ dasã
kaa koosɛ domi wa yɛ inya kumái andunya.
10 Amma inɛ iyi wa nɛ idũ á koosɛ domi
inya kumá kù wɛɛa.
11 Bɛɛbɛi Jesu í sɔ̃ ŋa. Nɔ í fɔ má í ni, kpaasi
nwa Lazaa wa sĩ njooi mɛɛ, amma an koo n
jũu.
12 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ wa
sĩ njooi í sĩa. Á ba iri.
13 Wee ikui Lazaai Jesu í fãa, amma aŋa à
tamaa bɛi idei njoo alalai í fãa.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í sɔ̃ ŋa do yaaseɛ í ni,
Lazaa kù wɛɛ.
15 Amma na iri nŋɛi ɲ̀ wɛɛò inɔ didɔ̃ si na
iyi í jɔ̀ n kù wa bɛ hee n jɔ̀ ku ba iri. Bɛbɛi
nŋu bɛ á jɔ̀ i dasim naanɛ ŋa. I nɛ ka bɔ bi tɛɛ.
16 Ŋɔi Tomaa iyi à ya kpe Sìkàu í sɔ̃ mɔcɔ
kpaasiɛ ŋa í ni, to, i jɔ̀ ka koo ka ku do Mɛɛtu
ajɔ.

Jesui í jɛ kujĩi iku ŋa nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ

17 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋau à bɔ Betani bɛ. Iyi
à to, à koo à ba à si Lazaa tã hee í ce ajɔ mɛɛ.
18 Wee kujĩi Betani do Zeruzalɛmu kù re
kilo mɛɛta.
19 Nɔ hai Zeruzalɛmu bɛ Zuifu nkpɔ gɔ ŋa
mɔ à naa bi Maata do Maari à naa ku ce ŋa
fɔɔ si bɛi wecĩ nŋa kù wɛɛ.
20 Iyi Maata í gbɔ Jesu wa naa, ŋɔi í bɔ ku
koɛ. Amma Maari wa buba kpasɛ̃.
21 Ŋɔi Maata í sɔ̃ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ ì wa
ihɛ̃ wo wecĩm kaa ku.
22 Amma ɲ̀ mà baa nsɛi mii iyi aa tɔɔ Ilaaɔ̃
fei á muuɛ.
23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, wecĩɛ á jĩ wa má.
24 Ŋɔi Maata í ni, ntɔi, ɲ̀ mà iyi ajɔi
ankãanyi iku ŋa aa jĩ hai si balɛ. Nŋu mɔ á
jĩ ajɔ nŋu bɛ.
25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, amui ɲ̀ jɛ kujĩi iku ŋa
nɔ ɲ̀ jɛ kuwɛɛ. Inɛ iyi í dasim naanɛ á maa
wɛɛi baa bii í ku.
26 Nɔ inɛ iyi í wɛɛ nɔ í dasim naanɛ kaa ku
ajɔ kãma. Ì dasi ideu bɛ naanɛ?
27 Nɔ Maata í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ, ɲ̀ dasi
naanɛ iyi awɔi ì jɛ Kirisi, Amai Ilaaɔ̃, iyi à ni
á na ku naa si andunya.

Jesu wa kpata

28 Iyi Maata í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í koo í kpe
Maari ifɔɛ wa í sɔ̃ɔ do gundu í ni, Mɛɛtu í to
wa, wa kpeɛ.
29 Iyi Maari í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í dede do saasa
í bɔ bi tɛɛ.
30 Wee Jesu kù lɔ wa inɔ ilu titã, amma í
wa tengi bii Maata í kòou.
31 Zuifu ŋa iyi à bɔ Maari ku ce fɔɔ kpasɛ̃ɛ,
à yɛ í dede í fita do saasa. Ŋɔi à tooɛ. À tamaa
wa bɔ ku kpata bi balɛui.
32 Ŋɔi Maari í to bii Jesu í wau. Iyi í yɔɔ ŋɔi
í sɛɛbata si wajuɛ í sɔ̃ɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì wa ihɛ̃
wo wecĩm kaa ku.
33 Iyi Jesu í yɛ wa kpata nɔ Zuifu ŋa mɔ iyi
à tooɛ wau à waa kpata, ideu í fɔ inɔɛ jiida
jiida hee wa yaya.

34 Ɲɔi í bee ɲa í ni, iwoi ì suu ɲa. Nɔ à sõɔ
à ni, Lafɛ̃ɛ, naa cɔ.
35 Ɲɔi Jesu í kpata.
36 Nɲui í jɔ̀ Zuifu ɲau à ni, i cɔ zaka bɛi í
buu.
37 Amma gɔgɔ ɲa à ni, inɛɛu ihɛ̃ í jɔ̀ fɛɛju ɲa
à yɛ ilu. Kaa yɔkɔ ku ganji Lazaa ku maà ku
wo?

Kuɲ̌i Lazaa hai si balɛ

38 Ɲɔi inɔ ku fɔu í jɔ̀ Jesu í yaya má, nɔ í bɔ
bi balɛu. Wee balɛu si lɔɔmai iri kuta gɔi í wa
nɔ à ɗǐ andɛɛ do kuta nla gɔ má.
39 Ɲɔi Jesu í ni, i tale kutau hai bɛ ɲa.
Amma Maata wecǐi inɛ iyi í kuu í sõɔ í ni,
Lafɛ̃ɛ, bii í wa í sãmi wa nu tã domi hai waati
iyi à dasiɛ balɛ í to ajɔ mɛɛ wa nnyi.
40 Ɲɔi Jesu í beeɛ í ni, i jɔ ǹ sõɛ ǹ ni bii ì
dasim naanɛ aa yɛ amboei Ilaaõ mɛɛ.
41 Si anyiɛ ɲɔi à tale kutau hai bɛ. Nɔ Jesu
í wu iju lele í ni, Baam, ǹ wa n saabuɛ si na
iyi í jɔ̀ ì gbɔ kutɔɔm.
42 Amu takam ǹ mà iyi waati kãma fei ì ya
maa gbɔ idem, amma ǹ fɔ bɛɛbɛi na inɛ ɲa iyi
à waa leekǐ ihɛ̃ ku ba a dasi naanɛ iyi awɔi ì
bɛm wa.
43 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi í la hee lele í ni,
Lazaa, fita wa hai bɛ.
44 Ɲɔi í fita wa hai inɔ balɛu do acɔ iyi à
woò awɔɛ ɲa do isɛɛ ɲa do iriɛ. Ɲɔi Jesu í ni,
i fũu i jɔ̀ ku nɛ ɲa.

Inɛ ɲa à waa busi njɛ a ba a kpa Jesu

45 Ɲɔi Zuifu ɲa iyi à naa bi Maariu, nkpɔ
nɲa í dasi Jesu naanɛ iyi à yɛ mii iyi í ce.
46 Amma gɔgɔ ɲa à nyi à koo à sõ Farisi ɲau
mii iyi Jesu í ce.
47 Ɲɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ɲau do
Farisi ɲau à tɔtɔɔ inɛ ngboi woo ce kiiti ɲau
mɔ à bee njɛ à waa ni, bɛirei aa ka ce. Inɛɛu
wee í wasi maamaake nkpɔ nkpɔ ku ce.
48 Bii à jɔ̀ wa ce bɛɛbɛ wa koo inɛ fei á na
ku dasiɛ naanɛ. Nɔ inɛi Romu ɲa aa naa a lɛgɛ
kpasɛ̃i Ilaaõ, nɔ a ko dimi nwa.
49 Amma Kaifu iyi í jɛ woo wee nla si adõ
nɲu bɛ, í wa inɔ nɲa, nɔ í sõ ɲa í ni, i kù mà
nkãma ɲa.
50 I kù mà ɲa iyi aranfãani nwai inɛ akã ku
ku si agbɛi dimi nwa ɲa? Si bɛɛbɛ dimi nwau
fei kaa ce nfe má.
51 Wee, ide iyi í fɔu bɛ, kù jɛ hai si lasabui
nɲu takaɛi wa naa. Amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ
woo wee nla si adõ nɲu, na ɲɔi í jɔ̀ í ce walii
Jesu ku ku si agbɛi dimii Zuifu ɲa.
52 Kù nɔ kù jɛ si agbɛi aɲa akãi á ku, amma
á kui ku ba kú jɔ̀ amai Ilaaõ ɲa iyi à wa bii fei
a jɛ akã.
53 Ɲɔi í jɔ̀ hai ajɔ nɲu à waa busi njɛ a ba a
kpa Jesu.
54 Na ɲɔi í jɔ̀ Jesu ci ya maa dabii si inɔi
Zuifu ɲau má si bantuma, amma í nɛ hai bɛ
í bɔ ilɛ iyi í wa kɔkɔi gbabua gɔ si ilu gɔ iyi à
ya kpe Efaraimu. Nɲu do mɔcɔɛ ɲa à koo à
buba ilu bɛ.
55 Wee jingaui Zuifu ɲa iyi à ya kpe Iku ku
kua í maai wa. Nɔ hai ilɛɛko ɲa inɛ nkpɔ í
bɔ kuwee ku ce Zeruzalɛmu ku ba a má hee
jingauu ku maà to wa.
56 Ɲɔi à waa dɛdɛ Jesu, nɔ à leekǐ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaõ à bee njɛ à waa ni, bɛirei ì waa
lasabu ɲa. Ma kù waa naa jingaui ya.
57 Wee inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ɲa do
Farisi ɲa à na wooda à ni bii inɛ gɔ í mà bii
Jesu í wa ku sõ aɲa a koo a muu.

12

Maari í fãsi tulare si isɛi Jesu
(Cɔ Matie 26:6-13; Maaku 14:3-9)

1 Si ajɔ mɛɛfa iyi í gbe jingaui Iku ku kuau
ku bɛi ku to wa, ɲɔi Jesu í bɔ Betani. Bɛi
Lazaa inɛ iyi Jesu í ɲǐ hai si balɛu í wa.
2 Ilu bɛi à cea Jesu ijɛ wa jɛ. Maata wa gbɔ
nɲa nɔ Lazaa í wa si inɔ nɲa.
3 Wee Maari í nɛ tularei fia nkpɔ gɔ iyi à ce
do ikpoi naadi alala, zakai bubui kilo. Ɲɔi
í koo í soo í naa í fãsi isɛi Jesu, nɔ í gbãa do
ntoi iriɛ. Ɲɔi inunui tulareu í gba kpasɛ̃u fei.
4 Ɲɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ɲau iyi à ya kpe
Zudasi Isikariɔti inɛ iyi á zambaɛu í ni,
5 fiai tulareu ihɛ̃ á yɔkɔ ku to fiai icɛi adõ
akã. Na mii í jɔ̀ a kù taa ka kpɛ̃a ilu are ɲa
fiau.
6 Iyi wa fɔ bɛɛbɛ kù jɛ wa ce araarei ilu are
ɲau fa, amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ ile dei. Nɲui í
ya maa mu bɔgɔi fia nɲau, nɔ í ya maa ce ilei
fia iyi à ya dasiu.
7 Amma Jesu í ni, jɔ̀ abou si laakaɛ. Amui
í jilɛa ku ba ku fãsim a bɛi a sim.
8 Waati kãma fei aa nɛ ilu are ɲa si inɔ nɲɛ,
amma amu i kaa nɛm do ajɔ fei ɲa.

À waa dɛ kpãa a kpa Lazaa

9 Zuifu nkpɔ í gbɔ iyi Jesu í wa Betani, nɔ
à bɔ bɛ. Kù jɛ na Jesu nŋu akã, amma à waa
bi à yɛ Lazaa iyi Jesu í jĩ hai si balɛu.
10 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau à
waa busi njɛ a ba a kpa Lazaa mɔ,
11 domi na iriɛi Zuifu nkpɔ gɔ ŋa à fita hai
bi tu ŋa à dasi Jesu naanɛ.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Jeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40)

12 Iju kumáɛ ŋɔi zamaa iyi í naa jingauu í
gbɔ iyi Jesu wa naa Zeruzalɛmu.
13 Ŋɔi à so wuai kpakpa à waa bɔ ku koɛ.
À dõ anu hee lele à waa ni, à waa saabuɛ. Aõ
Lafẽɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ. Ilaaõ
ku weeɛ, awɔ Ilaalui Izirɛli *.
14 Jesu wee í ba ama gbankɛlɛ gɔ wa gũ.
Bɛɛbɛi í ce si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni,
15 I maà ce njo, iŋɛ inɛi Siõɔ ŋa.
I cɔ ilaalu nŋɛ í gũ ama gbankɛlɛ, wa naa.
16 Ide ŋau bɛ mɔcɔi Jesu ŋau a kù gbɔ yaaseɛ
waati bɛɛbɛ, amma waati iyi í nyi lelei Aõ do
amboeɛ, à ye gigi iyi mii ŋau fei à kɔɔ si kukɔi
idei Ilaaõ na iriɛ, à nɔ à ceaa fei ndɛɛ.
17 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ do Jesu ajɔ waati iyi
í kpe Lazaa í jũu hai si balɛu, aŋa fei à waa
sisia inɛ ŋa mii iyi Jesu í ce.
18 Ŋɔi í jò zamaau fei í bɔ ku koɛ bɛɛbɛ
domi à gbɔ baaui maamaake iyi í ceu.
19 Na nŋu, Farisi ŋau à fɔ aŋa duusõɔ à waa
ni, i kù yɛ à mɔngɔ inɛɛu ihẽi mam mam?
Wee inɛi andunya ŋa fei à waa tooɛ.

Gɛrɛki gɔ ŋa à waa dɛ Jesu

20 Wee Gɛrɛki gɔ ŋa à wa si inɔi inɛ ŋa
iyi à naa Zeruzalɛmu Ilaaõ ku gulɛa waatii
jingauu.
21 Ŋɔi à bɔ bi Filipu inɛi Bɛsaida si ilɛi
Galileeu, à ni, mɔkɔɔyi, à waa bi Jesu ku yɛ.
22 Ŋɔi Filipu í koo í sõ Anderee, nɔ An-
deree do Filipu à koo à sõ Jesu.
23 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, awaati í to mbɛ bɛi
bii inɛ ŋa aa yɛ amboei amu Amai Amanɛ.
24 Ntɔ ntɔ ñ wa n sõ ŋɛi, bii ijui iya kù cuku
si ilɛ kù ku, nŋu akãi á maa wɛɛ. Amma bii í
ku á bí iju nkpɔ nkpɔ.
25 Inɛ iyi í bi kuwɛɛɛ á na ku kuaɛ. Inɛ mɔ
iyi kù saalu kuwɛɛɛ ngɔgɔ, sɔɔlui kuwɛɛ hai
tãi lafẽɛ wa ce.
26 Inɛ iyi í wɛɛ na irim ku toom wa. Nɔ bii
ñ wa, bɛi lafẽɛ mɔ á wa. Bii inɛ gɔ í wɛɛ na
irim, Baam á cea lafẽɛ bɛɛrɛ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ

27 Ŋɔi Jesu í ni, nsɛi inɔm í fɔ jiida jiida.
N kù mà baa bɛirei an fɔ. Mà n tɔɔ Baaba
ku nyam si wahala iyi á bam nsɛiu ihẽi ya.
Aawo, n kaa n ce bɛɛbɛ domi na nŋui í jò ñ
naa.
28 Baaba, jò iriɛ ku nɛ bɛɛrɛ. Iyi Jesu í fɔ
bɛɛbɛ ŋɔi à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, ñ
jò ì nɛ bɛɛrɛ tã nɔ an jò ku kõɔsi má.
29 Iyi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ide ku fɔu,
ŋɔi à ni, kulai ijĩi. Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ à ni,
amaleka gɔi wa baa ide ku fɔ.
30 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù jɛ na irim nii à gbɔ
ide ku fɔu bɛ, amma na iri nŋɛi.
31 Nsɛi ajɔ í to wa mbɛ si bii Ilaaõ á kiiti inɛi
andunya ŋa. Bɛbɛii aa lele Seetam ilaalui
andunyau.
32 Waati iyi aa som hai ilɛ a kɔam lele,
waati bɛɛbɛi an fa inɛ fei wa bi tom.
33 Si ideu bɛ Jesu wa sisi yaase bɛi nŋu á
kui.
34 Ŋɔi zamaau í sõɔ í ni, à gbɔ si tiai wooda
nwa iyi inɛ iyi Ilaaõ í cicau á maa wɛɛi hee do
ajɔ fei. Bɛirei í ce ì waa ni kù nɛ bɛi á ce iyi a
kù so Amai Amanɛ hai ilɛ a kɔaɛ lele. Yooi í
jɛ Amai Amanɛu.
35 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, í gbe keeke iyi inya
kumá kaa wa anini nŋɛ má. Í sĩa i ya maa
nɛ si waati iyi ì nɛ inya kumáu ŋa ku ba ilu
kuku ku maà na ku boe ŋɛ, domi inɛ iyi wa
nɛ si ilu kuku ci ya mà bii wa bɔ.
36 Na nŋu, i dasi inya kumáu naanɛ waati
iyi ì nɔɔ ŋa ku ba i jɛ amai inya kumá ŋa.

Zuifu ŋa a kù dasi Jesu naanɛ

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í dede hai inɔ nŋa
í nɛ í koo í manji.
37 Baa do iyi í ce maamaake nkpɔ fei si
waju nŋa a kù dasiɛ naanɛ.
38 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai í fɔu í ce. Í ni,
Lafẽɛ, yooi í dasi waazo nwa naanɛ.
Mà bi yooi Lafẽɛ í nyisi gbugbãɛ.
39-40 Walii Ezai í fɔ má í ni,
Ilaaõ í fɛɛju ŋa,
Ku ba a maà yɛ ilu.
Nɔ í jò idɔ nŋa í le
Ku ba a maà mà do bisi nŋa.

* **12:13** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

Í ce bɛɛbɛi ku ba a maà na a kpaasi idɔ nɔ nŋu
ku jɔ̀ a ba iri.
Ŋɔi í jɔ̀ a kù yɔkɔ a kù dasi naanɛ.
41 Ezai í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í yɛ amboei Jesu
nɔ í fɔ ide na iriɛ.
42 Do nŋu fei, baa inɛ ngboi Zuifu ŋau
nkpɔ í dasi Jesu naanɛ. Amma si bɛi à waa
ce njoi Farisi ŋau a kù jɛsi si bantuma ku ba
a maà na a ganji ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋau
ku bɔ má.
43 A kù waa bi a lele aŋa hai bɛi si na iyi í
jɔ̀ saabui amanɛ ŋai à bi í re ti Ilaaɔ̃.

Idei Jesui á yɛ taalei inɛ ŋa

44 Ŋɔi Jesu í fɔ ide hee lele í ni, inɛ iyi í
dasim naanɛ, kù jɛ amu akãi í dasi naanɛ, í
dasi inɛ iyi í bɛm wa mɔ naanɛi.
45 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í yɛm í yɛ inɛ iyi í bɛm
wai.
46 Amui ṅ jɛ inya kumá, nɔ ṅ naai si
andunya ku ba inɛ iyi í dasim naanɛ fei ku
maà wa si ilu kuku má.
47 Inɛ iyi í gbɔ idem nɔ kù waa saaluɛ, kù
jɛ amui an yɛ taalei lafɛ̃ɛ. Amu ṅ naai n na n
faaba inɛi andunya ŋa, n kù naa ku yɛ taale
nŋa.
48 Inɛ iyi í kɔsim nɔ kù gba idem, í nɛ mii
iyi á yɛ taalei lafɛ̃ɛi. Ide ŋa iyi ṅ fɔ, nŋui á yɛ
taalei lafɛ̃ɛ si ajɔi ankãanyiu.
49 Ideui á yɛ taaleɛ si na iyi í jɔ̀ n kù wa n fɔ
ide do yiikoi aram, amma Ilaaɔ̃ Baaba takaɛi
í sɔ̃m ide ŋa iyi an fɔ. Nŋui í nɔ í bɛm wa.
50 Ṅ mà iyi ide ŋa iyi í sɔ̃m ŋau kuwɛɛ hai
tãi á jɛ kɔkɔɔ nŋa. Ŋɔi í jɔ̀ ide iyi ṅ wa n fɔ, ṅ
wa n fɔɔi bɛi Baaba í sɔ̃m.

13

Jesu í wiɛ isɛi mɔcɔɛ ŋa

1 Ajɔ iyi bii iju í má á jɛ jingaui Iku ku kuau
í to. Nɔ Jesu í mà iyi waatii nŋu í to mbɛ nŋu
ku nɛ hai andunya nŋu ku bɔ bi Baai nŋu.
Hai sinte hee ku baa nsɛi í nɛ kubii inɛɛ ŋa,
nɔ kubi nŋa iyi í nɛu í bɔòi hee kɔɔ.
2 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa jɛ ajɔ.
Wee Seetam í tale si Zudasi Isikariɔti amai
Simɔɔu ku zambaɛ tã.
3 Jesu takaɛ í mà iyi Ilaaɔ̃ Baaba í daa nŋu
mii fei si awɔ, í nɔ í mà iyi nŋu í naai hai bi
Ilaaɔ̃ nɔ nŋu wa nyi bɛ má.
4 Ŋɔi í dede hai bi ku jɛu í bɔ́ kumbooɛ í
jilɔɔ, nɔ í so acɔ gɔ í dĩ si kpakaɛ.
5 Ŋɔi í bu inyi si jɛɛ wa wiɛò kutɛi mɔcɔɛ ŋa
nɔ wa gbãa do acɔ iyi í dĩ si kpakaɛu.
6 Iyi í to si Simɔɔ Piɛɛ ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni,
Lafɛ̃ɛ, awɔi aa wiɛ kutɛm?
7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, i kù mà mii iyi ṅ wa n
ce nsɛi, amma bii í kɔ̃ɔsi aa na i mà.
8 Ŋɔi Piɛɛ í ni, aawo, awɔ si aa wiɛm kutɛm
pai. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, bii n kù wiɛ kutɛɛ i kaa
jɛ inɛm má.
9 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í ni, debɛi Lafɛ̃ɛ, kù jɛ
kutɛm nŋu akãi aa wiɛ mɛɛ, wiɛ awɔm do
irim fei.
10 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, inɛ iyi í wɛ tã kù nɛ
bukaatai ku wɛ má í gbe isɛɛ ŋa ku ba ku má
mam mam. Inɛ ì má, amma kù jɛ inɛ fei.
11 Wee Jesu í mà inɛ iyi á zamba nŋu tã, ŋɔi
í jɔ̀ í ni kù jɛ aŋa feii à má.
12 Iyi í wiɛ kutɛ nŋa ŋa í tã, ŋɔi í so kum-
booɛ í dasi, nɔ í nyi agbɛɛ má í bɛi í bee ŋa í
ni, ì mà yaasei icɛ iyi ṅ ce nŋɛu bɛ ŋa?
13 Ì ya maa kpem Mɛɛtu do Lafɛ̃ɛ ŋa. Ntɔi ì
waa fɔ ŋa, domi bɛɛbɛi ṅ jɛ.
14 To, bii amu iyi ṅ jɛ Lafɛ̃ɛ do Mɛɛtu nŋɛ
ṅ wiɛ kutɛ nŋɛ ŋa, í sĩa inɛ mɔ i ya wiɛ kutɛi
njɛ ŋa.
15 Yaase jiidai ṅ nyisi ŋɛ bɛ ku ba inɛ mɔ i
ya cea njɛ bɛi ṅ ce nŋɛ.
16 Ntɔ ntɔ ṅ wa n sõ ŋɛi, woo ce icɛ ci ya la
ku re inɛ ngboɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à bɛ ci ya
la ku re inɛ iyi í bɔɔ.
17 Nsɛi wee ì mà yaasei iyi ihɛ̃ ŋa. Bii ì waa
coo ŋa, aa nɛ inɔ didõ ŋa.
18 Kù jɛ inɛ feii ṅ wa n fãa. Ṅ mà inɛ ŋa iyi
ṅ cicai. Amma kù nɛ bɛi á ce iyi kukɔi idei
Ilaaɔ̃ kù kõ. Kukɔu í ni, inɛ iyi wa bam ku jɛ
ajɔ, nŋui í sinda í jɛ mbɛɛm.
19 Hai nsɛi ṅ wa n sõ ŋɛi hee ide ŋau ku
maa ce ku ba bii í na í ce i dasi naanɛ ŋa iyi
amui ṅ jɛ inɛ iyi ṅ ni ṅ jɛu.
20 Ntɔ ntɔ ṅ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í gba inɛ iyi
ṅ bɛ, amui í gba. Nɔ inɛ iyi í gbam, inɛ iyi í
bɛm wai í gba.

Jesu wa fɔ iyi Zudasi á zamba nŋu
(Cɔ Matie 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luku 22:21-23)

21 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi inɔɛ í fɔ kaa
kaa. Ŋɔi í sõ ŋa sãa sãa í ni, ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ,
inɛ akã nŋɛi á zambam.
22 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa cɔ njɛ domi a kù mà
inɛ iyi wa fãa.

23 Wee inɛ akã nŋa, inɛ iyi Jesu í bi jiida
jiidau, wa gbesi gɛndɛi Jesu.
24 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í ceaa nyinda do awɔ ku
bee Jesu yooi wa fãa.
25 Ŋɔi mɔcɔ iyi wa gbesi gɛndɛi Jesuu í
beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, yooi ì waa fãa.
26 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, an bu kili nɔ n gusi
ayɛ, inɛ iyi ǹ na, lafɛ̃ɛi. Ŋɔi í bu kiliu í na
Zudasi amai Simɔɔ Isikariɔti.
27 Hai waati iyi Zudasi í gba kiliu gbakã
Seetam í lɔ siɛi. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, mii iyi aa
ce, coo do njuma.
28 Amma si inɔ nŋa inɛ gɔ kù mà mii iyi í
jɔ̀ í sɔ̃ɔ bɛɛbɛ.
29 Si bɛi Zudasii wa mu bɔgɔi fia nŋau, ŋɔi
í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa à tamaa Jesu í ni koo ra ngɔgɔ wa
iyi aŋa aa jɛò jingaui walakɔ wa sɔ̃ɔ ku mua
ilu are ŋa fia.
30 Iyi Zudasi í gba ciliu í mi gbakã ŋɔi í fita.
Wee í ko idũ í dũ.

Wooda titɔ̃

31 Iyi Zudasi í fita ŋɔi Jesu í ni, bɛbɛii inɛ
ŋa aa yɛ amboei amu Amai Amanɛ, nɔ aa yɛ
ti Ilaaɔ̃ mɔ na irim.
32 Si bɛi inɛ ŋa aa yɛ amboei Ilaaɔ̃ na irim,
nŋu takaɛ á jɔ̀ a yɛ ti amu mɔ. Á coo mɔi kaa
kpɛ.
33 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, waati keekei í gbe iyi
an wɛɛ do iŋɛ, nɔ si anyiɛ aa na i maa dɛdɛɛm
ŋa. Amma ide iyi ǹ sɔ̃ Zuifu ŋau nŋui ǹ wa
n sɔ̃ iŋɛ mɔ bɛ nsɛi. I kaa yɔkɔ i bɔ bii ǹ wa n
bɔ ŋa.
34 Wooda titɔ̃ iyi ǹ wa n jilɛ nŋɛ wee, i ya
bi njɛ ŋa. Si bɛi ǹ bi ŋɛ, iŋɛ mɔ i ya bi njɛ ŋa.
35 Bii ì bi njɛ ŋa, inɛ fei á mà iyi ì jɛ mɔcɔm
ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni nŋu kù màa

36 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í bee Jesu í ni, iwoi ì waa
bɔ Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ǹ wa n bɔ
i kaa yɔkɔ i toom nsɛi, amma bii í kɔ̃ɔsi aa
toom wa bɛ.
37 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei í ce n kaa
n yɔkɔ n tooɛ nsɛi. Ǹ tã sɔɔlu n na kuwɛɛm
na iriɛ.
38 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì tã sɔɔlu i na kuwɛɛɛ
na irim do ntɔ? Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi, hee ajɛɛ
ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.

14

Jesui í jɛ kpãa iyi wa bɔ bi Baaba

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, i maà ya wɛɛ
do inɔ ku fɔ ŋa. I dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ i dasim
naanɛ ŋa.
2 Bi ku wa í kpɔ kpasɛ̃i Baam. Nɔ wee ǹ wa
n koo bɛ n koo n ce nŋɛ sɔɔlui bi ku wa. Bii
kù jɛ ntɔ, n kaa n sɔ̃ ŋɛ.
3 Bii ǹ koo ǹ ce nŋɛ bi ku wa ǹ tã an nyi wa
má, n naa n gbã ŋɛ n bɔò ŋɛ bi tom ku ba iŋɛ
mɔ i wa bii ǹ wa.
4 Bii ǹ wa n bɔ ì mà kpãau ŋa.
5 Ŋɔi Tomaa í ni, Lafɛ̃ɛ, a kù mà baa bii ì
waa bɔ mɔm. Bɛirei aa ka ce ka mà kpãau.
6 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, amui ǹ jɛ kpãa, do ntɔ,
do kuwɛɛ. Inɛ kãma kaa bɔ bi Ilaaɔ̃ Baaba bii
kù jɛ hai do bi tom.
7 Bii ì màm ŋa, aa mà Baam ŋa. Nɔ hai nsɛi
ì màa ŋa ì nɔ ì yɔɔ ŋa.
8 Ŋɔi Filipu í ni, Lafɛ̃ɛ, nyisi wa Baaba, nŋu
bɛ á to wa.
9 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, Filipu, hai kukpɛi ǹ
wa inɔ nŋɛ ihɛ̃ nɔ i kù màm? Inɛ iyi í yɛm í
yɛ Ilaaɔ̃ Baabai. To, na mii í ce ì waa ni, nyisi
wa Ilaaɔ̃ Baaba má.
10 I kù dasi naanɛ iyi ǹ wa si Ilaaɔ̃ Baaba,
nɔ Ilaaɔ̃ Baaba mɔ í wa sim ni? Ide iyi ǹ wa
n sɔ̃ ŋɛ, n kù wa n fɔɔ do yiikoi amu takam.
Amma Baaba í wa sim nɔ nŋui wa ce icɛɛ.
11 I dasim naanɛ ŋa iyi ǹ wa si Baaba nɔ
Baaba mɔ í wa sim. Walakɔ i dasi naanɛ ŋa
baa na icɛu takaɛ iyi ì waa yɛ ŋa.
12 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í dasim
naanɛ, lafɛ̃ɛ mɔ á ce icɛ iyi ǹ wa n ce, nɔ á ce
ku la ku re bɛɛbɛ mɔm, domi wee ǹ wa n bɔ
bi Baaba.
13 Nɔ mii iyi aa tɔɔɛ do irim ŋa fei an coo
ku ba amu Amau n nyisiò amboei Baaba.
14 Bii ì tɔɔɛ ngɔgɔ do irim aa ba ŋa.

Jesu í ce kuwã nŋu ku bɛ Hundei Ilaaɔ̃ wa

15 Nɔ Jesu í ni má, bii ì bim ŋa aa jirima
mii iyi ǹ ni i ce ŋa.
16 Nɔ an tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba ku mu nŋɛ Woo
mua gbugbã mmuɛ wa, iyi á maa wɛɛ do iŋɛ
hee do ajɔ fei.
17 Woo mua gbugbãu Hundei Ilaaɔ̃i, nŋui
á jɔ̀ inɛ ŋa a mà ntɔu. Inɛi andunya ŋa a kaa
yɔkɔ a gbaa si na iyi í jɔ̀ a kù waa yɔɔ, bɛɛbɛ
mɔi a kù màa. Amma iŋɛ ì màa ŋa, domi í
wɛɛ do iŋɛ, á nɔ ku wa si idɔ nŋɛ.
18 N kaa n jɔ̀ ŋɛ kɔyɔ. An na n nyi wa bi tu
ŋɛ má.

19 Í gbe keeke nsɛi iyi inɛi andunya ŋa a
kaa yɛm má, amma iŋɛ aa yɛm ŋa si na iyi í
jɔ̀ ǹ wɛɛ, nɔ iŋɛ mɔ aa wɛɛ ŋa.
20 Waati iyi ajɔu í to wa aa mà ŋa iyi ǹ wa
si Baam nɔ iŋɛ mɔ ì wa sim ŋa nɔ amu mɔ ǹ
wa si ŋɛ.
21 Inɛ iyi í mà woodam nɔ wa jirimaɛ,
lafɛ̃ɛi í bim. Inɛ iyi í bim, Baam á bi nŋu mɔ,
nɔ amu takam an bi lafɛ̃ɛ, nɔ an nyisiɛ aram.
22 Zudasi gɔ í wa bɛ, amma kù jɛ Zudasi
Isikariɔti. Nŋui í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei aa ce
i nyisi wa araɛ nɔ i kaa nyisi inɛi andunya ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í bim fei á gbɔ
idem, nɔ Baam á bi lafɛ̃ɛ nɔ amu do Baam
nɔu fei aa ka na ka ce bi ku wa si idɔi lafɛ̃ɛ.
24 Inɛ iyi kù bim, lafɛɛ kaa jirima idem pai.
Nɔ ide iyi ì waa gbɔ ŋau ihɛ̃ ŋa, kù jɛ idei amu
takam, amma idei Baabai. Nŋui í bɛm wa.
25 Ide ŋau ihɛ̃ fei ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi hai waati iyi
ǹ wa inɔ nŋɛ ihɛ̃.
26 Amma Hundei Ilaaɔ̃, Woo mua
gbugbãu, á maa kɔ ŋɛ si mii fei, nɔ ku maa
ye ŋɛ gigii ide ŋa iyi ǹ tako ǹ sɔ̃ ŋɛ fei. Nŋui
Baaba á bɛ nŋɛ wa do irim nɔu.
27 Laakai ku sũi ǹ wa n jɔ̀ nŋɛ. Bɛi amu
takam ǹ wɛɛò laakai ku sũ, bɛɛbɛ mɔi an jɔ̀
iŋɛ mɔ í wɛɛò laakai ku sũ. Nɔ laakai ku sũ
iyi an mu nŋɛu kaa jɛ bɛi ti andunya. Na nŋu,
i maà wɛɛò inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i maà jɔ̀ zigi nŋɛ
ku da.
28 Ì gbɔ ŋa iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ ǹ ni ǹ wa n koo amma
an nyi wa bi tu ŋɛ má. Bii ì bim ŋa aa wɛɛ do
inɔ didɔ̃ ŋa do iyi ǹ wa n bɔ bi Baaba, domi
nŋui í rem.
29 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ hai nsɛi hee ide
ŋau ku maa ce, ku ba bii ideu í na í ce i dasim
naanɛ ŋa.
30 N kaa n ba n sɔ̃ ŋɛ ide nkpɔ má si na iyi
í jɔ̀ Seetam ilaalui andunyau wa naa, amma
kù nɛ gbugbã kãma sim.
31 To, i dede ka nɛ ku ba inɛi andunya ŋa a
mà iyi ǹ bi Baaba nɔ ǹ wa n ce fei ndɛɛ si bɛi
Baaba í nam woodaɛ.

15

Jesui í jɛ icui jĩi ndii rezɛ̃ɛ

1 Si anyii nŋu nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, amui
ǹ jɛ icui jĩi ndii rezɛ̃ɛ nɔ Baam mɔi í jɛ woo
logooɛ.
2 Amaawɔm ŋa iyi a ci ya so fei, nŋui í ya
da ŋa ku nyɔ ŋa. Amaawɔ ŋa iyi à waa so mɔ
í ya kɔta ŋai ku ba kuso nŋa ku kɔ̃ɔsi.
3 Iŋɛ í má tã do saabui ide iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ.
4 I jɔ̀ i má sim ŋa, nɔ amu mɔ an má si ŋɛ.
Si bɛi amaawɔ kaa yɔkɔ ku so iso do araɛ bii
kù jɛ wa má si icui jĩi, bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ
i kaa yɔkɔ i so bii i kù waa má sim ŋa.
5 Amui ǹ jɛ icui jĩi ndii rezɛ̃ɛ, iŋɛ mɔi ì jɛ
amaawɔɛ ŋa. Inɛ iyi wa má sim nɔ amu mɔ
ǹ wa n má si lafɛ̃ɛ, á so iso nkpɔ. Amma bii
kù jɛ do amu i kaa yɔkɔ i ce ngɔgɔ ŋa.
6 Inɛ iyi kù waa má sim aa nyaai a nyɔɔ bɛi
à ya nyɔ amaawɔi jĩi ŋa. Si anyiɛ, bii à gbɛ nɔ
a tɔtɔɔ ŋa a dasi ŋa ina a jo.
7 Bii ì waa má sim ŋa nɔ idem í wa si ŋɛ i
tɔɔ mii iyi ì bi fei ŋa aa ba ŋa.
8 Iso nkpɔ ku so nŋɛi á jɔ̀ irii Baam ku nɛ
amboe. Bɛɛbɛ mɔi aa nyisiò inɛ ŋa iyi iŋɛu
mɔcɔm ŋai.
9 Ǹ bi ŋɛi bɛi Baam mɔ í bim. I jɔ̀ i wa si
kubim ŋa.
10 Bii ì waa jirima woodam ŋa, bɛɛbɛ mɔi
aa wa si kubim ŋa, bɛi amu mɔ ǹ jirima
woodai Baam nɔ ǹ wa si kubiɛ.
11 Ǹ sɔ̃ ŋɛ inɛ nŋu bɛi ku ba inɔ didɔ̃m ku
wa si ŋɛ nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛ ku kɔ̃.
12 Wooda iyi ǹ na ŋɛ wee, i ya bi njɛ ŋa bɛi
ǹ bi ŋɛ.
13 Kubi nla gɔ kù wɛɛ iyi í re inɛ ku ku si
agbɛi kpaasiɛ ŋa.
14 Bii ì waa ce iyi ǹ dasi ŋɛ ì jɛ kpaasim ŋai.
15 N kaa n kpe ŋɛ aru má, domi aru ci ya
mà mii iyi lafɛ̃ɛɛ wa ce. Amma ǹ wa n kpe
ŋɛ kpaasi ŋa si na iyi í jɔ̀ mii iyi ǹ gbɔ hai bi
Baam fei, nŋui ǹ sɔ̃ ŋɛ bɛ.
16 Kù jɛ iŋɛi í cicaam, amma amui ǹ cica
ŋɛ. Nɔ ǹ nya ŋɛ ikã ku ba i ya so iso iyi á kpɛ
ŋa. Si bɛɛbɛ mii iyi aa tɔɔ Baaba do irim ŋa
fei á mu nŋɛ.
17 Iyi ǹ wa n dasi ŋɛ nŋui í jɛ i ya bi njɛ ŋa.

Inɛi andunya ŋa à cé Jesu do inɛɛ ŋa

18 Bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ, i mà ŋa iyi
amui à tako à cé.
19 Bii ì jɛ ti andunya ŋa, tilasi inɛi andunya
ŋa aa bi ŋɛi, domi tu ŋai ì jɛ ŋa. Amma amu
ǹ cica ŋɛi ǹ nya ŋɛ hai si andunya, nɔ i kù jɛ
ti andunya má ŋa. Nŋui í jɔ̀ inɛi andunya ŋa
à cé ŋɛ.

20 Nɔ i ye gigii ide iyi ɳ̀ sõ ŋɛ ɳ̀ ni woo ce icɛ
ci ya la ku re lafɛ̃ɛɛ. Bɛɛbɛi si bɛi à wahalam
aa wahala iŋɛ mɔ. Bii í jɛ à jirima idem, bɛɛbɛ
mɔi aa jirima ide nŋɛ.
21 Amma mii ŋau bɛ fei aa ce nŋɛi na irim
si na iyi í jɔ̀ a kù mà inɛ iyi í bɛm wa.
22 Bii n kù naa n kù sõ ŋa ide wo, dulum
kaa wa si iri nŋa. Amma nsɛi a kù nɛ bɛi aa
ce a ni aŋa a kù mà mà dulum nii.
23 Inɛ iyi í cém í cé Baam mɔi.
24 Inɛ kãma kù ce mii iyi ɳ̀ ce si anini nŋa.
Bii n kù ce mii ŋau bɛ wo, dulum du ŋa kaa
wa si iri nŋa. Amma wee nsɛi à yɛ fei ndɛɛ
nɔ do nŋu fei à cé amu do Baam.
25 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi à kɔ si tiai wooda
nŋa ku kõ iyi í ni, à cém nɔ a kù mà iriò isɛɛ.
26 Amma an bɛ nŋɛ Hundei Ilaaõ wa, nŋui
á jɔ̀ inɛ ŋa a mà ntɔu. Nŋui í jɛ Woo mua
gbugbãu, nɔ hai bi Ilaaõ Baabai á naa. Bii í
to wa nŋui á jɛ nŋɛ sɛɛdam.
27 Nɔ iŋɛ mɔ aa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam ŋa, si na
iyi í jɔ̀ awaòɛ ŋai à wɛɛ hai waati iyi ɳ̀ sinti
icɛm.

16

1 Ide ŋau ihɛ̃ fei ɳ̀ sõ ŋɛi ku ba i maà koosɛ
ŋa si naanɛ ku dasi nŋɛ.
2 Aa na a ganji ŋɛ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa
ku bɔ. Nɔ awaati wa naa iyi inɛ ŋa aa kpa inɛ
gɔ nŋɛ ŋa, nɔ aa maa tamaa bɛi Ilaaõi aŋa à
waa cea icɛ.
3 Aa ya maa ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ a kù màm
hee má jɛ Baaba.
4 ɳ̀ wa n sõ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃i ku ba bii
awaatiu í to wa i ye gigi ŋa iyi ɳ̀ tako ɳ̀ sõ ŋɛ
tã.

Icɛi Hundei Ilaaõ

Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, n kù sõ ŋɛ ide ŋau
ihɛ̃ hai sinte domi awaɛ ŋai à wɛɛ.
5 Wee nsɛi ɳ̀ wa n bɔ bi inɛ iyi í bɛm wa, nɔ
baa inɛ akã nŋɛ kù beem iwoi ɳ̀ wa n bɔ.
6 Amma ideu ihɛ̃ iyi ɳ̀ sõ ŋɛ nŋui í fɔ inɔ
nŋɛ kaa kaa, ma irei.
7 Do nŋu fei, ntɔi ɳ̀ wa n sõ ŋɛ, bii ɳ̀ koo
aranfãani nŋɛi. Aranfãani nŋɛi, domi bii ɳ̀
koo an bɛ nŋɛ Woo mua gbugbãu wa, amma
bii n kù koo kaa naa bi tu ŋɛ.
8 Waati iyi á to wa nŋui á nyisi inɛi
andunya ŋa iyi à jɛ ilu dulum ŋa, nɔ ku jɔ̀ inɛ
ŋa a mà mii iyi í jɛ dee dee, nɔ ku jɔ̀ a mà iyi
Ilaaõ á kiiti inɛ ŋa.
9 Á nyisi ŋa iyi à jɛ ilu dulum ŋa si na iyi í
jɔ̀ a kù dasim naanɛ.
10 Á jɔ̀ á mà mii iyi í jɛ dee dee si na iyi í jɔ̀
ɳ̀ wa n bɔ bi Baaba nɔ i kaa yɛm má ŋa.
11 Nɔ á jɔ̀ a mà iyi Ilaaõ á kiiti inɛ ŋa domi í
kiiti Seetam ilaalui andunya tã mɔm.
12 ɳ̀ nɛ mii nkpɔ iyi an sõ ŋɛ má amma
ideu í re ŋɛ titã.
13 Waati iyi Hundei ntɔ á to wa, nŋui á jɔ̀
i mà ntɔu fei ŋa. Kaa fɔ ide do yiikoi nŋu
takaɛ, ide ŋa iyi í gbɔ do iyi à na ku cei á sõ
ŋɛ.
14 Nŋui á jɔ̀ irim ku nɛ amboe, domi idem
nii á gbɔ ku sisi nŋɛ.
15 Mii iyi Baaba í nɛ fei, tom nii. Ŋɔi í ce ɳ̀
ni Hundei Ilaaõu á gbɔ idem ku sisi nŋɛ.

Inɔ ku fɔ á na ku jɛ inɔ didõ

16 Jesu í sõ ŋa í ni, bii í kõɔsi keeke i kaa
yɛm má ŋa, nɔ bii í ce sãa má aa yɛm ŋa.
17 Ŋɔi mɔcɔɛ gɔ ŋa à bee njɛ à waa ni,
yoomai í jɛ yaasei ideu bɛ. Í ni bii í kõɔsi
keeke a kaa ka yɛ nŋu nɔ bii í ce sãa má aa
ka yɛ nŋu. Yoomai í jɛ yaaseɛ. Í ni nŋu wa bɔ
bi Baai nŋu. Yoomai í jɛ yaasei iyi bɛ mɔ má.
18 To, yoomai í jɛ yaasei bii í kõɔsi keeke.
A kù mà ide mii wa fɔ.
19 Wee Jesu í mà iyi à waa bi a bee nŋu
ideu. Ŋɔi í ni, to, ɳ̀ sõ ŋɛ ɳ̀ ni bii í kõɔsi keeke
i kaa yɛm má ŋa, nɔ bii í ce sãa má aa yɛm ŋa,
mà irei. Ideu bɛi ì waa bee ŋa?
20 Ntɔ ntɔ ɳ̀ wa n sõ ŋɛ, aa kpata i weewea
ŋa, amma á dõa inɛi andunya ŋa si. Aa wɛɛ
do inɔ kufɔ ŋa, amma inɔ kufɔ nŋɛ á na ku
kpaasi inɔ didõ.
21 Bii inaabo í gulɛ wa bi ku bí, í ya nɛ
inɔ ku fɔ si na iyi í jɔ̀ waatii ara kuroɛi í
to wa. Amma bii í bí amau í ya gbɛjɛ ara
kuroui domi inɔ didõɛ í ya la do iyi í bí ama
si andunya.
22 Bɛɛbɛi iŋɛ mɔ ì wɛɛò inɔ kufɔ si nsɛi ŋa.
Amma an na n yɛ ŋɛ má, aa wɛɛò inɔ didõ ŋa,
nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku nya inɔ didõ nŋɛu.
23 Bii awaatiu í to wa, i kaa beem nkãma
ŋa. Ntɔ ntɔ ɳ̀ wa n sõ ŋɛi, mii iyi aa tɔɔ Ilaaõ
Baaba do irim ŋa fei á mu nŋɛ.
24 Hee nsɛi i kù tɔɔ ngɔgɔ do irim ŋa. I tɔɔ,
aa ba ŋa ku ba inɔ didõ nŋɛ ku kõ.

Jesu í kãmia andunya

25 Ɲɔi Jesu í sõ ɲa má í ni, ide ɲau ihẽ fei
nsɛi do mɔndai ɲ̀ sõ ɲɛ. Amma awaati wa
naa, iyi n kaa n sõ ɲɛ ide do mɔnda má. Ide
iyi í jɛ idei Baaba an sõ ɲɛi sãa sãa do yaaseɛ.
26 Bii waatiu í to wa, aa tɔɔ Baaba do irim
ɲa. N kaa n sõ ɲɛ n ni an tɔɔɛ na iri nɲɛ má,
27 domi Baaba takaɛ í bi ɲɛ. Í bi ɲɛ si na iyi
í jɔ̀ iɲɛ mɔ ì bim, nɔ ì dasi naanɛ ɲa iyi hai bi
tɛɛi ɲ̀ naa.
28 Ntɔi, hai bi Baabai ɲ̀ fita wa ɲ̀ naa
andunya. Nsɛi ɲ̀ wa n jɔ̀ andunya ɲ̀ wa n bɔ
bi Baam.
29 Ɲɔi mɔcɔɛ ɲa à sõɔ à ni, to, bɛbɛii ì waa
fɔ ide do yaase si na iyi í jɔ̀ mɔnda kù wa si.
30 Nsɛi à mà iyi ì mà fei ndɛɛ, nɔ ì mà
lasabui idɔ nwa baa bii a kù beeɛ ide gɔ. Ɲɔi
í jɔ̀ à dasi naanɛ iyi hai bi Ilaaõi ì naa.
31 Ɲɔi Jesu í jɛ nɲa í ni, debɛi ì dasi naanɛ
bɛbɛi ɲa?
32 I ce laakai ɲa. Awaati wa naa nɔ í to wa
tã mɔm de, iyi inɛ ɲa aa jɔ̀ iɲɛ fei i fangaa i
jɔ̀ amu akã i bɔ kpasẽ ɲa. Do nɲu fei n kù jɛ
amu akã, domi Baaba í wɛɛ do amu.
33 Ide ɲau ihẽ ɲ̀ wa n sõ ɲɛi ku ba i nɛ
laakai ku sũ na anu akã iyi awaɛ ɲa à nɛ. Si
andunyau ihẽ aa yɛ ijuukpã ɲa, amma i maà
mɔngɔ temua ɲa, domi ɲ̀ kãmia andunya tã.

17

Jesu í ce kutɔɔ na irii mɔcɔɛ ɲa

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ɲɔi í wu iju lele í
ni, Baaba, awaati í to. Jɔ̀ irii amu Amaɛ ku nɛ
amboe ku ba amu mɔ n jɔ̀ titɛɛ ku nɛ amboe,
2 nɔ inɛ ɲa iyi ì nam fei n mu nɲa kuwɛɛ
hai tã si bɛi ì muum yiiko si inɛ fei.
3 Kuwɛɛ hai tãui í jɛ inɛ ɲa a màɛ, awɔ Ilaaõ
akã ilu ntɔu, nɔ a màm, amu Jesu Kirisi iyi ì
bɛ wau.
4 Ɲ̀ jɔ̀ iriɛ í nɛ amboe si ilɛu ihẽ, nɔ icɛ ɲa
iyi í dasim ku ceu fei ɲ̀ coo.
5 Baaba, nsɛi ɲ̀ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n nɛ amboe
bi tɛɛ bɛi ɲ̀ tako ɲ̀ nɛ wo hee a maa taka
andunya.
6 Inɛ ɲa iyi ì cica hai si andunya ì nam, ɲ̀
jɔ̀ à màɛ. Tɛɛi à jɛ wo, nɔ ì so ɲa ì nam. À nɔ à
waa jirima ideɛ.
7 Nsɛi à mà mii iyi ì nam fei, hai bi tɛɛi í
naa,
8 domi ide ɲa iyi ì sõm nɲui amu mɔ ɲ̀ sõ
ɲa, nɔ à gba ideu. À mà iyi ntɔ ntɔ hai bi tɛɛi
ɲ̀ naa nɔ à dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa.
9 Ɲ̀ wa n tɔɔɛ na iri nɲa. Kù jɛ na irii inɛi
andunya ɲai ɲ̀ wa n tɔɔɛ, amma na inɛ ɲa iyi
ì nam ɲai, domi aɲai à jɛ tɛɛ.
10 Mii iyi ɲ̀ nɛ fei tɛɛi, nɔ mii iyi awɔ mɔ ì
nɛ fei tom nii, nɔ irim í nɛ amboe na iri nɲa.
11 Nsɛi ɲ̀ wa n nyi wa bi tɛɛ. Bii í kõɔsi
keeke n kaa n maa n wa si andunya má, aɲai
aa maa wa si andunyau. Baaba kumá, degbe
ɲa do gbugbãi iriɛ iyi ì nam, ku ba a jɛ akã si
bɛi awaɛ à jɛ akã.
12 Waati iyi ɲ̀ wɛɛ do aɲa ɲ̀ degbe ɲa do
gbugbãi iriɛ, iri iyi ì nam nɔu. Ɲ̀ degbe ɲa
nɔ si inɔ nɲa baa inɛ akã kù ce nfe, bii kù jɛ
amai nfeu baasi. Bɛɛbɛi kukɔi ideɛ í kõ.
13 Nsɛi ɲ̀ wa n nyi wa bi tɛɛ. Ide ɲau ihẽ
si andunyau ihẽi ɲ̀ wa n fɔɔ, ku ba aɲa mɔ a
kõò inɔ didõ na irim.
14 Ɲ̀ na ɲa ideɛ, nɔ inɛi andunya ɲa à cé ɲa
si na iyi í jɔ̀ a kù jɛ ti andunya, si bɛi amu mɔ
n kù jɛ ti andunya.
15 N kù wa n tɔɔɛ i nya ɲa hai si andunya,
amma ɲ̀ wa n tɔɔɛi i degbe ɲa ku ba Seetam
inɛ laalɔu ku maà nɔ ɲa.
16 A kù jɛ ti andunya si bɛi amu mɔ n kù jɛ
ti andunya.
17 Ideɛi í jɛ ntɔ. Jɔ̀ ideɛu ku nya ɲa ikã a jɛ
titɛɛ.
18 Ɲ̀ bɛ ɲai si andunya si bɛi awɔ mɔ ì bɛm
si andunyau.
19 Na iri nɲai ɲ̀ so aram ɲ̀ naɛ ku ba aɲa
mɔ a jɛ titɛɛ mam mam.
20 Kù jɛ aɲa akãi ɲ̀ wa n cea kutɔɔ, amma
do inɛ ɲa mɔ iyi aa na a dasim naanɛ na
saabui ide nɲa.
21 Ɲ̀ wa n tɔɔɛi aɲa fei a jɛ akã. Si bɛi awɔ
Baaba ì wa sim, nɔ amu mɔ ɲ̀ wa siɛ, jɔ̀ a jɛ
akã si wa ku ba inɛi andunya ɲa a dasi naanɛ
iyi awɔi ì bɛm wa.
22 Amboeɛ iyi ì jɔ̀ inɛ ɲa à yɛ sim, nɲui ɲ̀ jɔ̀
à waa yɛ si aɲa mɔ ku ba aɲa mɔ a jɛ akã bɛi
awaɛ à jɛ akã.
23 Jɔ̀ n wa si ɲa nɔ awɔ mɔ i wa sim ku ba
a jɛ akã mam mam, nɔ inɛi andunya ɲa a mà
iyi awɔi ì bɛm wa nɔ ì bi ɲai bɛi ì bim.
24 Baaba, ɲ̀ bi inɛ ɲa iyi ì nam a maa wa bi
tom bii an wa, ku ba a yɛ amboem, amboe

iyi ì muum. Ì muum amboeui si na iyi í jɔ̀ ì bim hai waati iyi a kù taka andunya.
25 Baaba awɔ iyi ì jɛ dee dee, baa do iyi inɛi andunya ŋa a kù màɛ, amu ǹ màɛ, nɔ inɛ ihẽ ŋa mɔ à mà iyi awɔi ì bɛm wa.
26 Ǹ jɔ̀ à màɛ, nɔ an kõɔ nŋa si kumàɛ má ku ba kubi iyi ì bim ku wa si ŋa, nɔ amu mɔ n wa si ŋa.

18

À mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53)

1 Iyi Jesu í ce kutɔɔɛ í tã, ŋɔi í fita, nŋu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ lambo gɔ iyi í wa icei ido iyi à ya kpe Sedorõɔ. Ŋɔi í lɔ bɛ, nŋu do mɔcɔɛ ŋa.
2 Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu mɔ í mà inyau, domi aŋaò ŋa à ya koo bɛ isɛ fɛɛfɛlo.
3 Ŋɔi í jɔ̀ Zudasi í bɔ bɛ do sooge ŋa do woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋa iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do Farisi ŋau à bɛ wau. À waa mu jĩnɛi igũ nŋa do fitila ŋa do ina jugula ŋa.
4 Jesu í bɛi wa mà mii ŋa iyi á ba nŋu fei. Iyi à to wa ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í bee ŋa í ni, yooi ì waa dɛ ŋa.
5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa dɛdɛ. Ŋɔi Jesu í ni, amui ihẽ mɛɛ.

Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu, wa leekĩ bɛ aŋaò ŋa ajɔ.
6 Iyi Jesu í jɛ nŋa í ni, amui ihẽ, ŋɔi aŋa fei à sɛkɛɛ do anyi à koo à cuku ilɛ.
7 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, yooi ì waa dɛ ŋa. Ŋɔi à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa dɛdɛ.
8 Nɔ Jesu í ni, ǹ sõ ŋɛ tã ǹ ni amui ihẽ. To, bii amui ì waa dɛdɛ ŋa i jɔ̀ inɛ ŋa iyi à gbeu a nɛ.
9 Bɛɛbɛi ide iyi í tako í fɔu í kõ iyi í ni, Baaba, inɛ ŋa iyi ì nam fei baa inɛ akã nŋa kù ce nfe.
10 Wee Simɔɔ Piɛɛ í nɛ taakuba. Ŋɔi í yɔɔ í cafeò itĩ njɛi woo ce icɛi woo wee nlai Ilaaõu. Irii woo ce icɛui Malikusu.
11 Amma Jesu í sõ Piɛɛ í ni, sindo taakubaɛ si ankõɔɛ. Ì waa tamaa n kaa n temuaò ijuukpã iyi Baaba í jilɛɛm nii?

À bɔò Jesu si wajui Ani

12 Ŋɔi sooge ŋa do inɛ ngbo nŋa do Zuifu woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau à mu Jesu à dũu.
13 Nɔ à tako à bɔòɛ bi Ani titã. Wee Aniu wa jɛ baai aboi Kaifu, iyi í jɛ woo wee nlai Ilaaõ si adõ nŋu.
14 Nɔ Kaifu í sõ Zuifu kpaasiɛ ŋau ideu ihẽ wo í ni, aranfãani nwai inɛ akã ku ku si agbɛi dimi nwa.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù jɛ mɔcɔi Jesu
(Cɔ Matie 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luku 22:55-57)

15 Waati iyi à mu Jesu à waa nɛɛ ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ do mɔcɔ mmu gɔ à waa tooɛ. Wee woo wee nlai Ilaaõu í mà mɔcɔ inɛ nŋu, ŋɔi í jɔ̀ mɔcɔu í ba í too Jesu í lɔò bantumai kpasẽi woo wee nlau.
16 Amma Piɛɛ í gbe waduude andɛ koofa bɛ. Nɔ mɔcɔ iyi woo wee nlau í màu, í fita wa í naa í ba mudẽɛ iyi wa degbe koofau ide ku fɔ, nɔ í jɔ̀ Piɛɛ í lɔ.
17 Nɔ mudẽɛu í bee Piɛɛ í ni, kù jɛ awɔ mɔ inɛ akãi mɔcɔi mɔkɔui ya. Ŋɔi Piɛɛ í ni, aawo, kù jɛ amu.
18 Si bɛi tũtũ wa ceu, ŋɔi woo ce icɛ ŋa do woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau à leekĩ kɔkɔi ina nyɛnyɛ à waa nyia. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo wa nyia bi tu ŋa bɛ ajɔ.

Woo wee nlau í bee Jesu ide
(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luku 22:66-71)

19 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaõu í bee Jesu idei mɔcɔɛ ŋa do yaasei cio iyi wa kɔ si.
20 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ideu si bantumai ǹ sõ inɛ fei. Ǹ ya n kɔ inɛ ŋa si ciom nii ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do si kpasẽi Ilaaõ, bii Zuifu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. N kù fɔ ide kãma si asii.
21 Na mii í ce ì waa beem ide. Inɛ ŋa iyi à gbɔ idem, bee aŋa taka nŋa iyi ǹ sõ ŋa, aŋai aa mà mii iyi ǹ fɔ.
22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi inɛ akãi woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau í sambalaɛ í ni, woo wee nlaui ì waa jɛaa ide nfe nfe bɛɛbɛ?
23 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ide laalɔi ǹ fɔ, fɔɔ inɛ fei ku gbɔ. Amma bii í jɛ ide jiida mɔi ǹ fɔ, na mii í ce ì waa sambalam.
24 Nɔ Ani í jɔ̀ à dũu à bɔòɛ bi Kaifu, woo wee nlau.

Piɛɛ í jã má í ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Matie 26:71-75; Maaku 14:69-71; Luku 22:58-62)

25 Waati iyi Simɔɔ Piɛɛ í wa bɛ wa nyia inau ŋɔi à beeɛ à ni, kù jɛ awɔ mɔ inɛ akãi

məcɔi məkɔui ya. Ŋɔi Piɛɛ í jã í ni, aawo, kù jɛ amu.
26 Wee woo ce icɛ akãi woo wee nlai Ilaaɔ̃u
í wa bɛ. Wa jɛ nyaanzei inɛ iyi Piɛɛ í bu ití̃ɛu.
Iyi í yɛ Piɛɛ ŋɔi í beeɛ í ni, n kù yɛɛ iŋɛò lambo
bɛi?
27 Amma Piɛɛ í jã má í ni, aawo. Gbakã ŋɔi
ajɛɛ wa kɔ.

À bɔò Jesu si wajui Pilati
(Cɔ Matie 17:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Luku 23:1-5)

28 Hai bi Kaifu bɛ, inɛ ngboi Zuifu ŋau à
bɔò Jesu bi ku kiitii ilu ilɛu bii Pilati í wa.
Wee daadaakɔi. Aŋa taka nŋa a kù lɔ ile bi
ku ce kiitiu ku ba aŋa a maà na a jɛ ilu riisi
ŋa. A kù bi a jɛ ilu riisi domi à waa bi a ba a
jɛ ijɛi jingaui Iku ku kuau.
29 Nŋui í jɔ̀ Pilati í fita wa í naa í ba ŋa í bee
ŋa í ni, taale yoomai ì yɛ si mɔkɔu ŋa.
30 Ŋɔi à ni, bii kù ce laalɔ, a kaa ka daɛ si
awɔ.
31 Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i kooɛ
i koo i kiiti do wooda nŋɛ. Amma à ni, iŋɛ
inɛi Romu ŋa i kù na wa kpãa iyi aa ka kpaò
amanɛ ŋa.
32 Bɛɛbɛi idei Jesu í ce ku nyisiò dimii iku
iyi á ku.
33 Ŋɔi Pilati í lɔ ile bi ku ce kiitiu má í kpe
Jesu í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa?
34 Ŋɔi Jesu í ni, inɛ gɔi í sõɛ bɛɛbɛ de, mà ì
nɔ ì waa beei.
35 Amma Pilati í ni, amuu Zuifui ǹ bɛi ǹ
mà? Dimiɛ ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaõ
ŋai à muɛ à daam si awɔ. Mii ì ce.
36 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bommam kù jɛ ti
andunya. Bii í jɛ ti andunyai, woo ce icɛm
ŋa aa ja, a kaa jɛ a mum a na inɛ ngboi Zuifu
ŋau. Amma bommam kù jɛ ti andunya ihẽ.
37 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, debɛi, awɔu ilaalui?
Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì fɔ bɛɛbɛ. Ǹ naai si
andunya, à bím nii n jɛ sɛɛdai ntɔ. Inɛ iyi í jɛ
ti ntɔ fei á gbɔ idem.
38 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, dimii mii mɔm nii à
ya kpe ntɔ.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luku 23:13-25)

Si anyii ide ŋau ŋɔi Pilati í fita má í bɔ bi
Zuifu ŋau. Í sõ ŋa í ni, amu n kù yɛ taale
kãma si mɔkɔu.
39 Amma si bɛi à nɛ dɔɔnɛɛ, an jɔ̀ nŋɛ inɛi
piisõɔ akã si jingaui Iku ku kua. Ì bi n jɔ̀ nŋɛ
ilaalui Zuifu ŋau?
40 Ŋɔi aŋa fei à wasi ku dõ anu do gbugbã
à waa ni aŋa a kù bi mɔkɔu bɛ. À waa ni
Barabasii aŋa à bi. Wee Barabasiu í ya ce
ilei.

19

1 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ à cã Jesu do kpɔtɔɔ.
2 Ŋɔi sooge ŋa à ba fulai agũ à daa Jesu si
iriɛ, nɔ à daa si kumboo nkpa gɔ má à waa
yaakoɛò.
3 Ŋɔi à ya sɛkɛɛ siɛ wa à naa a maa coo
fɔɔ a maa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa. Nɔ a maa
sambalaɛ.
4 Ŋɔi Pilati í fita wa ma í sõ zamaau í ni,
wee an fitaò nŋɛ mɔkɔu wa ku ba i mà ŋa iyi
n kù yɛ siɛ kurara gɔ.
5 Ŋɔi í fitaò Jesu wa do fulai agũu do
kumboo nkpaɛ. Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni, mɔkɔu
wee.
6 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do woo
degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau à yɔɔ ŋɔi à wasi ku la
à waa ni, kpakpaɛ si jĩi. Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni,
iŋɛ taka nŋɛ, i gba i kpakpaɛ si jĩi ku gaau.
Amma amu n kù yɛ siɛ taale gɔ.
7 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni aŋa à nɛ wooda
gɔ, nɔ si woodai aŋau í gbe de a kpaai domi
wa ni nŋuu amai Ilaaõi.
8 Iyi Pilati í gbɔ ideu, njo í muu má hee í
caa.
9 Ŋɔi í bɔò Jesu bi ku ce kiitiu má í koo í
beeɛ í ni, hai iwoi ì waa naa ntɔ ntɔ. Amma
Jesu kù jɛaa mɔm.
10 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, baa amu takam i kaa
bam ide ku fɔ? I kù mà iyi ǹ nɛ kpãa n jɔ̀ɛ, nɔ
ǹ nɛ kpãa má n kpakpaɛ si jĩi ku gaaui?
11 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, i kaa nɛ gbugbã kãma
sim, bii kù jɛ Ilaaõi í naɛ wa. Nŋui í jɔ̀ inɛ iyi
í dasim si awɔɛ, dulum dɛɛ í re baa tɛɛ.
12 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi wa ce kookaai
ku ba ku jɔ̀ɔ. Amma Zuifu ŋau à dõ anu à waa
ni, bii ì jɔ̀ mɔkɔu bɛ, i kù jɛ kpaasii ilaalu nlai
Romu má. Inɛ iyi í ce araɛ ilaalu fei mbɛɛi
ilaalu nlai Romuui í baa í jɛ.
13 Iyi Pilati í gbɔ ideu, ŋɔi í jɔ̀ à fitaò Jesu
nɔ í buba si kitãi woo kiitiu iyi í wa inya bii à
ya kpe Tintim ndii kuta. Amma do fee Ebɛɛ,
Gabatai à ya kpe inyau.

14 Wee à wa si ajɔ iyi bii iju í má á jɛ ajɔi
kusĩmi. Ajɔi kusĩmiu alɛi á sinti, nɔ inɛ ŋa
à wasi ku ce sɔɔlui jingaui Iku ku kuau. Nɔ
waati bɛɛbɛ zakai dasãi. Ŋɔi Pilati í sõ Zuifu
ŋau í ni, ilaalu nŋɛ wee.
15 Amma à wasi ku dõ anu à waa ni, kpaa.
Kpakpaɛ si jĩi ku gaau. Ŋɔi Pilati í bee ŋa í
ni, bɛirei í ce ì bi n kpakpa ilaalu nŋɛ si jĩi
ku gaau. Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau
à jɛaa à ni, a kù nɛ ilaalu mmu gɔ bii kù jɛ
ilaalu nlai Romu.
16 Ŋɔi Pilati í da nŋa Jesu si awɔ ku ba a
kpakpaɛ si jĩi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jĩi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43)

Nɔ à mu Jesu à nɛò.
17 Nɔ à kãa Jesu jĩi ku gaauu í so í fitaò hai
inɔ ilu í bɔò hee inya iyi à ya kpe inyai kokoi
iri. Do feei Ebɛɛ, Gɔɔgɔtai à ya kpe inyau.
18 Bɛi à kpakpaɛ si jĩi ku gaauu. Nɔ à
kpakpa inɛmɔkɔ minji gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã
do awɔ cangaɛ, inɛ akã mɔ do awɔ njɛɛ nɔ
Jesu í wa anini nŋa.
19 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ à kɔ ide gɔ si jĩi gɔ à masi
antai jĩi ku gaauu. Kukɔu í ni, Jesu inɛi
Nazarɛti, ilaalui Zuifu ŋa.
20 Zuifu nkpɔ í ka kukɔu domi inyau kù
jĩò inɔ ilu. Nɔ à kɔɔ do feei Ebɛɛ do Latẽɛ do
Gɛrɛki.
21 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau à sõ
Pilati à ni, maà ti i kɔ i ni, ilaalui Zuifu ŋa,
amma kɔ i ni, í ni nŋu í jɛ Ilaalui Zuifu ŋa.
22 Ŋɔi Pilati í ni, iyi ǹ kɔ tã ǹ kɔɔi.
23 Iyi sooge ŋau à kpakpa Jesu à tã ŋɔi à so
jaaɛɛ ŋa à kpõɔ ikɔ mɛɛ, sooge fei í so ikɔ akã
akã. Nɔ à so ibɔ sisɔɛu má. Ibɔu kù nɛ agbɛi
ku sɔ domi à wõɔi hai lele hee ku bɔ ilɛ. Iyi à
so ibɔu
24 ŋɔi à ni, ka maà ga ibɔu, amma ka ta
si kpasa ka cɔ ti inɛ iyi á jɛ. Nɔ bɛɛbɛi à ce.
Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ í kõ tengi bii í ni, aŋa
duusõɔ à kpẽ jaaɛm ŋa. Nɔ à ta si ibɔ nlam
kpasa.
25 Wee iyei Jesu do ifɔi iyeɛ, do Maari aboi
Kopa, do Maari inɛi Madala, à waa leekĩ bi jĩi
ku gaaui Jesu.
26 Ŋɔi Jesu í yɛ iyeɛ bɛ, do mɔcɔ iyi í biu à
waa leekĩ kɔkɔi njɛ, nɔ í sõ iyeɛ í ni, abooyi,
inɛ ihẽi í baa í jɛ bɛi amaɛ.
27 Ŋɔi í sõ mɔcɔu í ni, abou ihẽ bɛi iyeɛi
í baa í jɛ. Hai ajɔ nŋui mɔcɔu í gbãa í bɔòɛ
kpasẽɛ wa woo.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49)

28 Si anyii nŋu, si bɛi Jesu í mà iyi bɛbɛi fei
ndɛɛ í kpa iri mbɛ, ŋɔi í ni, agbɛ wa kpam. Í
fɔ bɛɛbɛi ku ba kukɔi idei Ilaaõ ku kõ.
29 Wee caka gɔ í wa bɛ í nɛ atẽ kukã bam
bam. Ŋɔi à dĩ kanya si amaawɔi jĩi gɔ à sɔsi
atẽ kukãu à waa too si gɛlɛi Jesu.
30 Iyi Jesu í tiɛ atẽ kukãu ŋɔi í ni, ǹ kpa irii
icɛm nii mbɛ. Nɔ í kɔmba iriɛ í ku.

À gũ Jesu kaka si kpakpaa cingaɛ

31 Si bɛi à wa si sɔɔlui ajɔi kusĩmiu, Zuifu
ŋau a kù waa bi ajɔu ku to wa ku ba iku ŋau
si jĩi ŋau bɛ, domi ajɔu ajɔ nla gɔi. Nŋui í jɔ̀
à koo à tɔɔ Pilati ku jɔ̀ a cɛ kutɛi inɛ ŋa iyi à
kpakpa ŋau, nɔ a nya ŋa hai bɛ.
32 Na ŋɔi í ce sooge ŋau à cɛ kutɛi inɛ
sinteu do inɛ minjisiau, aŋa iyi à kpakpa do
Jesu ajɔu.
33 Amma waati iyi à to bi Jesu, à ba í ku tã,
nɔ a kù cɛ kutɛɛ má.
34 Amma inɛ akãi sooge ŋau í gũ kpakpaa
cingaɛ do kaka, ŋɔi gbakã njɛ do inyi wa jo
wa.
35 Amu Zãa ǹ yɛ iyi bɛ fei, nɔ ǹ wa n jɛa inɛ
ŋa sɛɛdaɛ, sɛɛdam nɔu ntɔi. Ǹ mà kam kam
iyi ntɔi ǹ wa n fɔ, nɔ ǹ wa n fɔi ku ba iŋɛ mɔ
i dasi naanɛ ŋa.
36 A kù cɛ kutɛɛ ŋa nɔ iyi bɛ í cei ku ba
kukɔi idei Ilaaõ ku kõ iyi í ni, baa kũkũ akãɛ
kaa lɛgɛ.
37 Nɔ kukɔi idei Ilaaõ í ni má, aa cɔ inɛ iyi
aŋa taka nŋa à gũu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56)

38 Si anyii nŋu, Zozɛfu inɛi Arimateeu í
koo í tɔɔ Pilati ku jɔ̀ nŋu ku nya ikui Jesu.
Wee Zozɛfu mɔ mɔcɔi Jesui, amma si asiii,
domi wa ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋa. Nɔ Pilati
í jɛaa si. Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í koo í nya ikui
Jesuu.
39 Nikodɛmu iyi í bɔ bi Jesu idũ gɔ wo, í si
Zozɛfu. Nɔ wa mu tulare dimi ikã ikã minji,
akã mirui à ya kpoo, akã mɔ aloɛ. Kuwoɛ í to
zakai kilo kuntaa.

40 Inɛ minji ŋau à so ikui Jesu à woo do
jaaɛ fũfũ gɔ ŋa nɔ à fãsi tulareu. Si dɔɔnɛi
Zuifu ŋa bɛɛbɛi à ya ce bii à waa si iku.
41 Lambo gɔ í wa tengi bii à kpakpa Jesu si
jĩi nɔu. Si inɔ lambou à gbe isai kuta gɔ bɛ kù
kpɛ titã, nɔ a kù si inɛ gɔ si bɛ.
42 Bɛi à koo à si Jesu si na iyi í jɔ̀ tengi bɛ kù
jĩ, nɔ à bi a suu gbãa gbãa hee ajɔi kusĩmiu
ku maa to wa.

20

Balɛ ngbɛ
(Cɔ Matie 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luku 24:1-12)

1 Ajɔ amaazuma daadaakɔ waati iyi iju kù
má sãa sãa, ŋɔi Maari inɛi Madalau í bɔ bi
balɛu. Nɔ í ba wee à tale kutau hai andɛ
balɛu.
2 Ŋɔi í sɛi í bɔ bi Simɔɔ Piɛɛ do bi mɔcɔ iyi
Jesu í bi jiidau, í sõ ŋa í ni, à nya ikui Lafɛ̃ɛ
hai inɔ balɛ nɔ a kù mà bii à dasi.
3 Ŋɔi Piɛɛ do mɔcɔu à fita à bɔ bi balɛu.
4 Aŋa minji fei à sɛi ajɔ, amma mɔcɔu í sɛi
í cua Piɛɛ, nŋui í tako í to bi balɛu.
5 Nɔ í bate í nante si balɛu, nɔ í yɛ jaaɛ ŋau
wa jilɛ, amma kù lɔ.
6 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ wa baa do anyi. Iyi í to wa
nɔ í lɔ inɔ balɛu. Nɔ í yɛ jaaɛ ŋau wa jilɛ,
7 do mango iyi à tako à dĩò iriɛu. Amma
mangou kù waa jilɛ inya akã do jaaɛ ŋau, wa
woi ikpa akã.
8 Ŋɔi mɔcɔ iyi í tako í to bi balɛu, nŋu mɔ í
lɔ. Iyi í yɛ mii ŋau nɔ í dasi naanɛ.
9 Mɔcɔ ŋau a kù tako a kù gbɔ yaasei kukɔi
idei Ilaaõ wo iyi í ni kù nɛ bɛi á ce iyi Jesu kù
jĩ hai si balɛ.
10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à sinda à bɔ kpasɛ̃.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau araɛ
(Cɔ Matie 28:9-10; Maaku 16:9-11)

11 Amma Maari wa leekĩ waduude kɔkɔi
balɛu wa kpata. Si bɛi wa kpatau ŋɔi í bate í
nante inɔ balɛu.
12 Nɔ í yɛ amaleka minji gɔ ŋa à waa dasi
nyau fũfũ à waa buba tengi bii ikui Jesu wa
sũ wo, inɛ akã ikpa iri, inɛ akã mɔ ikpa kutɛ.
13 Nɔ à beeɛ à ni, abooyi, na mii í ce ì waa
kpata. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, à so ikui Lafɛ̃ɛm hai
ihɛ̃i nɔ n kù mà bii à dasiɛ.
14 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda nɔ í yɛ Jesu
wa leekĩ bɛ. Amma kù mà mà Jesui.
15 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, abooyi, na mii í
ce ì waa kpata. Yooi ì waa dɛ. Ŋɔi Maari í
tamaa bɛi woo degbe lamboui. Ŋɔi í sõɔ í ni,
mɔkɔɔyi, bii awɔi ì soo, sõm bii ì jilɔɔ n koo
n soo.
16 Ŋɔi Jesu í ni, Maari. Ŋɔi Maari í sinda siɛ
í sõɔ do feei Ebɛɛ í ni, Rabuni, waatɔ Mɛɛtu.
17 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, jɔ̀m, maà lum, domi n
kù bɔ lele bi Baam titã. Amma bɔ bi mɔcɔm
ŋa, sõ ŋa i ni ǹ wa n bɔ bi Ilaaõ. Nŋui í jɛ
baam, nɔ í jɛ baai iŋɛ mɔ.
18 Ŋɔi Maari inɛi Madalau í koo í sõ mɔcɔ
ŋau í ni nŋu í yɛ Lafɛ̃ɛ. Nɔ wa sisi nŋa ide iyi
Jesu í sõɔ.

Jesu í tusɛa mɔcɔɛ ŋa araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49)

19 Ajɔ amaazumau iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔ ŋau
à tɔtɔɔ si ile gɔ nɔ à sɔkɔ gambou domi à waa
ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋau. Ŋɔi Jesu í faata
wa í leekĩ si anini nŋa. Nɔ í sõ ŋa í ni, laakai
ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.
20 Iyi í sõ ŋa bɛɛbɛ í tã ŋɔi í nyisi ŋa awɔɛ
ŋa do kpakpaa cingaɛu. Nɔ inɔi mɔcɔ ŋau í
dõ iyi à yɛ Lafɛ̃ɛ.
21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, laakai ku sũ ku
wɛɛ nŋɛ. Si bɛi Baaba í bɛm wa, bɛɛbɛ mɔi
amu mɔ ǹ bɛ ŋɛ.
22 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í fufu ŋa í ni, i gba
Hundei Ilaaõ ŋa.
23 Inɛ iyi ì kpa idei dulum dɛɛ ŋa, Ilaaõ mɔ
á kpaai. Inɛ mɔ iyi ì ni dulum ndɛɛ í jɛ idei
iriɛ ŋa, lafɛ̃ɛ á maa wɛɛò ndɛɛi.

Jesu do Tomaa

24 Wee Tomaa inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋa
iyi à ya kpe Sìkàu kù wa inɔ nŋa si waati iyi
Jesu í naa si ŋau.
25 Ŋɔi mɔcɔ ŋa iyi à gbeu à sõɔ à ni, à yɛ
Lafɛ̃ɛ. Amma Tomaa í sõ ŋa í ni, nɔ n kù
yɛ agbɛi ponti ŋau si awɔɛ ŋa nɔ n kù dasi
amaawɔm si agbɛi pontiu nɔ n kù dasi awɔm
si dalai jujui kpakpaa cingaaɛu n kaa n dasi
naanɛ pai.
26 Zakai azuma akã má à tɔtɔɔ má si inɔ ile.
Tomaa í wa inɔ nŋa. Nɔ à cĩmbo gambo ŋa.
Amma Jesu í faata si anini nŋa wa má nɔ í ni,
laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.
27 Nɔ í sõ Tomaa í ni, cɔ awɔm ŋa nɔ i
dasi amaawɔɛ si bɛ. Naaò awɔɛ wa má i luò
cingaam. Jɔ̀ sika sikau bɛ, dasi naanɛ.

28 Ŋɔi Tomaa í jɛaa í ni, awɔi ì jɛ Aõ Lafɛ̃ɛm.
29 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, debɛi ì dasi naanɛ si na iyi í jɔ̀ ì yɛm, ma irei. Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi a kù yɛm nɔ do nŋu fei à dasi naanɛ.

Mii iyi í jɔ̀ à kɔ tiau ihɛ̃

30 Maamaake nkpɔi Jesu í ce má si wajui mɔcɔɛ ŋa iyi a kù kɔ si tiau ihɛ̃.
31 Amma ide iyi ihɛ̃ ŋai à kɔ ku ba i dasi naanɛ ŋa iyi Jesui í jɛ Kirisi Amai Ilaaõ ku ba naanɛ iyi ì dasiɛ ŋau ku jɔ̀ i ba kuwɛɛ hai tã ŋa.

21

Jesu í tusɛa mɔcɔ mɛɛje gɔ ŋa araɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu í nyisi araɛ bi mɔcɔɛ gɔ ŋa má kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Tiberia. Do yaase bɛi í nyisiò araɛ wee.
2 Simɔɔ Piɛɛ do Tomaa iyi à ya kpe Sìkàu do Nataniɛli inɛi Kana si ilɛi Galilee do amai Zebedee ŋa do mɔcɔ minji mmu gɔ ŋa má, aŋa fei à wa inya akã bɛ.
3 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í sõ ŋa í ni, ǹ wa n bɔ cɔcɔ. Nɔ à ni, aa ka siɛ.
Nɔ à fita gbakã à lɔ akɔi inyi gɔ idũ à nɛ. Amma idũ ajɔ nŋu a kù mu nkãma.
4 Iyi iju wa bɔ ku má, ŋɔi à yɛ Jesu wa leekĩ itĩi tenkuu bɛ, amma a kù mà mà nŋui.
5 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ awaasũ ŋau bɛ, i kù mu nkãma ŋa de. Ŋɔi à ni, aawo.
6 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i dasi taao nŋɛ inɔ inyi do ikpa awɔ njɛi akɔi inyiu, aa mu cɛ̃ɛ ŋa. Nɔ à sɔ taao nŋa inɔ inyi nɔ à mu cɛ̃ɛ hee à mɔngɔ ku faa wa.
7 Mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau í sõ Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ mbɛ.
Iyi Simɔɔ Piɛɛ í gbɔ iyi Lafɛ̃ɛi, ŋɔi í dasi ibɔɛ domi basĩi í wɛɛ wo. Nɔ í dasi inyiu wa bɔ bi tɛɛ.
8 Amma mɔcɔ ŋa iyi à gbeu à to wa ice do akɔi inyiu, à waa fa taao nŋa iyi í kõ do cɛ̃ɛu. Kujĩ nŋa do ice kù re mɛɛtu cĩɔ.
9 Iyi à kita wa ilɛ nɔ à yɛ ina nyɛnyɛ gɔ bɛ cɛ̃ɛ wa banda si, nɔ pɛ̃ɛ wa jilɛ bɛ.
10 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i naaò cɛ̃ɛ gɔ ŋa iyi ì mu wa nsɛiu ŋa.
11 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í koo í lɔ akɔi inyiu nɔ í fa taaou wa ilɛ. Taaou í kõ do cɛ̃ɛ nla ŋa. Kukpɔ nŋa í to cĩɔ do ciitaa do mɛɛta. Do iyi í kpɔ bɛɛbɛ fei taaou kù ga.
12 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i naa i nya sɔnda ŋa. Nɔ baa mɔcɔ akã kù jɛ ku beeɛ ku ni, awɔi yoo, domi à mà iyi Lafɛ̃ɛi.
13 Ŋɔi Jesu í koo í so pɛ̃ɛu do cɛ̃ɛu í na ŋa.
14 Isɛ gbɛɛtasiaɛi mbɛ bɛi iyi Jesu í nyisi mɔcɔɛ ŋa araɛ hai waati iyi í jĩ hai si balɛ.

Jesu do Piɛɛ

15 Iyi à nya sɔnda à tã ŋɔi Jesu í bee Simɔɔ Piɛɛ í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim í re inɛ ihõ ŋa? Nɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà iyi ǹ biɛ. Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, gbɔa ama angudãm ŋa.
16 Nɔ í beeɛ má isɛ gbeejisia í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim? Nɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà iyi ǹ biɛ. Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, gbã angudãm ŋa.
17 Nɔ í sisi í beeɛ má isɛ gbɛɛtasia í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim? Nɔ inɔi Piɛɛ í fɔ do si bɛi í beeɛ isɛ gbɛɛtasia í ni, ì bim? Ŋɔi Piɛɛ í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, ì mà fei ndɛɛ, ì mà kam kam iyi ǹ biɛ. Nɔ Jesu í sõɔ í ni, to, gbã angudãm ŋa.
18 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõɛi, waati iyi ì wɛɛ awaasũ ì ya dĩa araɛ wondo nɔ i bɔ bii ì bi. Amma bii ì naa ì gbo, aa tɛ ikpaɛi nɔ inɛ gɔ ku dĩɛ nɔ ku bɔòɛ bii i kù bi.
19 Do ideu bɛi Jesu í fɔ yaase bɛi Piɛɛ á na ku ku ku nyisiò amboei Ilaaõ. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í sõɔ í ni, toom wa.

Jesu do mɔcɔ iyi í bi jiida

20 Ŋɔi Piɛɛ í sinda, nɔ í yɛ mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau wa naa do anyi nŋa. Mɔcɔu nŋui í tako í gbesi gɛndɛi Jesu waati iyi à waa jɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, yooi á zambaɛu.
21 Iyi Piɛɛ í yɛ mɔcɔu ŋɔi í bee Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, mɔkɔu ihɛ̃ mɔ ni, bɛirei ti nŋu mɔ á yɛ.
22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, baa bii ǹ bi n jɔ̀ ku maa wɛɛ hee n koo n nyiò wa mái, iwoi í yɛɛ. Awɔ de, toom wa.
23 Ŋɔi laabaaui ideu í fangaa si inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à be ni mɔcɔu kaa ku. Amma Jesu kù ni kaa ku, nŋu de í ni, baa bii ǹ bi n jɔ̀ ku maa wɛɛ hee n koo n nyiò wa mái, iwoi í yɛɛ.
24 Mɔcɔ iyi Jesu wa fãau amu Zãai. Nɔ amu takam nii ǹ wa n jɛ sɛɛdai ide ŋau, amu iyi n kɔ tiau ihɛ̃, à nɔ à mà iyi sɛɛdam í jɛ ntɔ.

Iri kukpai tiau

25 Mii nkpɔ nkpɔ í wɛɛ má iyi Jesu í ce. Bii í jɛ à kɔ fei ndɛɛ akã akã, n kù tamaa mà

andunyau ihɛ̃ á to inɛ ŋa a ba bii aa jilɛ tia ŋa iyi aa kɔ ŋau fei.

Icɛi Woo Bɛ Ŋa

À ceɑ Woo bɛ ŋau kuwãi Hundei Ilaaõ

1 Baakɔɔm, Teofili,
Si tiɑ sintem ṅ kɔ mii iyi Jesu í ce do cio
iyi í yɑ mɑɑ kɔɑ inɛ ŋɑ si fei hai sinteɛ,
2 hee í koo í to ɑjɔ iyi Ilaaõ í soo lele. Hee
ku mɑɑ nɛ, inɛ ŋɑ iyi í ciɑ wo à jɛ woo bɛ
ŋau, í bɑ ŋɑ ide ku fɔ do gbugbãi Hundei
Ilaaõ í sõ ŋɑ bɛi aa ce.
3 Si anyii ikuɛ í nyisi ŋɑ arɑɛ si ɑfei ɑjɔ ciiji
isɛ fɛɛfɛlo ku jɛ nŋɑ sɛɛdɑ iyi kù nɛ sikɑ sikɑ
iyi nŋu í wɛɛ. À yɔɔ nɔ í ce nŋɑ faajii bommai
Ilaaõ.
4 Ajɔ nŋu gɔ, si bɛi Jesu do mɔcɔɛ ŋɑ à
wɑ inyɑ akã í sõ ŋɑ í ni, i maà tekĩ hai
Zeruzalɛmu ŋɑ, ɑmmɑ i degbe ɑmuɑ iyi
Ilaaõ Baaba í wãò ŋɛu, ɑmuɑ iyi ṅ tako ṅ sõ
ŋɛ ideɛu.
5 Zãɑ nŋu, inyii í dasi ŋɛ wo, ɑmmɑ si ɑjɔ
minjiu ihẽ aa dɑ nŋɛ si Hundei Ilaaõ.

Jesu í nyi lelei Aõ

6 Ŋɔi woo bɛ ŋɑ iyi ɑŋaò Jesu ŋɑ à wɑ inyɑ
akãu à beeɛ à ni, Lafẽɛ, bɛbɛii aa teese i jilɛ
bommai Izirɛli?
7 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋɑ í ni, kù jɛ baa nŋɛ i mà
ɑjɔu walakɔ i mà yaase bɛi mii ŋau bɛ á nɑ ku
ce ŋɑ. Ilaaõ Baabai í jilɛ iyi bɛ ŋɑ do yiikoɛ.
8 Ammɑ aa bɑ gbugbã ŋɑ waati iyi Hundei
Ilaaõ á naa si ŋɛ. Aa jɛɑ inɛ ŋɑ sɛɛdam ŋɑ si
ilui Zeruzalɛmu, do si ilɛi Zudee fei, do si ilɛi
Samari hee ku bɔ do kɔɔi andunyɑ fei.
9 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi à waa cɔɔ nɔ à bɑ
wee Ilaaõ í soo ikpɑ lele nɔ kudũi ijĩ gɔ í jò ɑ
kù yɔɔ má.
10 Waati iyi à waa cɔɔ wɑ nɛ ikpɑ lelei Aõ,
ŋɔi gbakã à yɛ woo dasi ibɔ fũfũ minji gɔ ŋɑ
bɛ à waa leekĩ kɔkɔ nŋɑ.
11 Ŋɔi inɛ ŋau à ni, iŋɛ inɛi Galilee ŋɑ, nɑ
mii í ce ì leekĩ ì waa cɔ lele ŋɑ. Jesuu bɛ iyi
Ilaaõ í so ikpɑ lele hai bi tu ŋɛu á nyi wɑ má
do yaase bɛi ì yɔɔ í nɛò leleu ŋɑ.

Nsũi Zudasi

12 Iyi inɛ ŋau à fɔ bɛɛbɛ à tã, ŋɔi woo bɛ
ŋau à sindɑ wɑ hai iri kutai Olivie bii à wau
à nyi wɑ Zeruzalɛmu. Iri kutau í wɑ kɔkɔi
iluu zakai kilo akã.
13 Iyi à to Zeruzalɛmu ŋɔi à gũ lelei ile ku
kpɛkɛ bii à yɑ maa wau. Aŋɑ iyi à tɔtɔɔ bɛu
wee, Piɛɛ do Zãa, do Zaaki, do Anderee, do
Filipu, do Tomaa, do Baatelemi, do Matie,
do Zaaki amai Alifee, do Simɔɔ iyi í yɑ jabua
ilɛɛ do Zudu amai Zaaki.
14 Do anu akãi inɛ ŋau fei à yɑ tɔtɔɔ ɑ maa
ce kutɔɔ do himmɑ, ɑŋɑ do ifɔi Jesu ŋɑ do
Maari iyeɛ do inaabo gɔ ŋɑ má.
15 Ajɔ nŋu gɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à
tɔtɔɔ má. Kukpɔ nŋɑ í to zakai amanɛ cifɑ.
Ŋɔi Piɛɛ í dede í leekĩ si anini nŋɑ í ni,
16 iŋɛ kpaasim ŋɑ, Hundei Ilaaõi í jò Davidi
í fɔ idei Zudasi wo, nŋu iyi í cuaa inɛ ŋɑ iyi à
mu Jesuu, nɔ ideu kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce.
17 Zudasiui í tako í jɛ inɛ akã nwɑ wo, nŋu
mɔ í yɑ dasi icɛ nwɑ awɔ.
18 Fiɑ iyi í bɑ nɑ laalɔ iyi í ceu í raò iko gɔ.
Ŋɔi í cuku, iriɛ í tako í to ilɛ nɔ inɔɛ í la, ifũɛ
fei í fitɑ.
19 Ŋɔi inɛ ŋɑ iyi à wɑ Zeruzalɛmu fei à gbɔ
ideu. Na ŋɔi í jò do fee nŋɑ à waa kpe ikou
Akedamɑ, waatɔ Ikoi njè.
20 Ideɛ iyi à kɔ si tiai iri kukõu wee.
A jò ideɛu ku kpɔò bommɑ.
Inɛ gɔ ku maà bubɑ bɛ má.
Nɔ à kɔɔ má à ni,
A jò inɛ gɔ ku jɛ nsũɛ si icɛu.
21-22 Debɛi, kɑ dasi inɛ gɔ si inɔ nwɑ ku jɛ
nsũi Zudasiu. Nɔ í gbe lafẽɛ ku jɛ inɛ iyi í yɛ
kujĩi Lafẽɛ Jesu hai si balɛ bɛi awɑ mɔ. Nɔ
lafẽɛ ku jɛ inɛ akãi inɛ ŋɑ iyi à bɑ wɑ kuwɛɛ
ɑjɔ si waati kãmɑ fei iyi Jesu í wɛɛ do awɑ si
andunyau ihẽ, hai waati iyi Zãa í dasiɛ inyi
hee í koo í bɔ lele.
23 Ŋɔi à cicɑ amanɛ minji gɔ ŋɑ, irii inɛ akãi
Zozɛfu iyi à yɑ kpe Baasaba, walakɔ Zusitu,
inɛ minjisiau mɔ Matiasi.
24 Ŋɔi à ce kutɔɔ à ni, Lafẽɛ, awɔ iyi ì mà
idɔi inɛ fei, nyisi wɑ inɛ iyi ì cicɑ. Si inɔi
mɔcɔ minjiɛ ŋau ihẽ
25 nyisi wɑ inɛ iyi ì bi ku jɛ nsũi Zudasi si
icɛi woo bɛ ŋau, icɛ iyi Zudasi í jò nɔ í koo í
lɔ tengi bii í jɔ à dasiɛ.
26 Ŋɔi à tɑ nŋɑ kpasɑ. Nɔ kpasau í so
Matiasi. Ŋɔi à dasiɛ si inɔi woo bɛ maatakã
ŋau.

2

Kunaai Hundei Ilaaõ

1 Iyi ajɔi Pantekotu í to, ŋɔi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau fei à tɔtɔɔ inya akã.
2 Gbakã ŋɔi à gbɔ iba gɔ í naa hai lele, í jɔ
bɛi fufu nla, nɔ si inɔ ileu fei inɛ ŋa à gbɔ
ibau.
3 Si anyiɛ ŋɔi à yɛ ngɔgɔ bɛi amɛi ina í na í
lesi irii aŋa fei akã akã.
4 Ŋɔi aŋa iyi à wa bɛ fei à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃
nɔ à waa fɔ fee mmu gɔ ŋa, si bɛi Hundei
Ilaaɔ̃ í mu nŋa aŋa fei ikã ikã.
5 Wee waati bɛɛbɛ Zuifu gɔ ŋa iyi à mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ à naa hai ilɛ fei à wa Zeruzalɛmu.
6 Iyi à gbɔ ibau, ŋɔi zamaa nkpɔ nkpɔ í sɛi
í koo í tɔtɔɔ bɛ nɔ à biti jiida jiida si na iyi í jɔ̀
à gbɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à waa fɔ feei
aŋa ikã ikã.
7 Ŋɔi í mu ŋa biti hee í caa, nɔ à bee njɛ à
waa ni, inɛ ŋa iyi à waa fɔ ideu bɛ, n jɔ aŋa
fei inɛi Galilee ŋai mɛɛ.
8 Nɔ bɛirei í ce awa fei à gbɔ à waa fɔ ide
do fee nwa ikã ikã.
9 Si inɔ nwa inɛ gɔ ŋa à naai hai ilɛi Paati do
hai Mɛdi do Elami, do hai ilɛi Mezopotami
do Zudee do Kapadosi do Pontu do hai ilɛi
Azii.
10 Inɛ gɔ ŋa mɔ hai ilɛi Firizii à naa do
Panfili do Ezibiti do hai ikpa Libi iyi í wa
kɔkɔi Sirɛni. Inɛ gɔ ŋa mɔ à naa hai Romu.
11 Inɛ gɔ ŋa Zuifu ŋai à bí ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ
à waa too kucei Zuifu ŋa. Inɛ gɔ ŋa à naa hai
ilɛi Kɛrɛti do hai Arabi. Do nŋu fei, awa fei
à gbɔ à waa fɔ fee nwa ŋa ikã ikã à waa sisiò
mii nla ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce.
12 Ŋɔi aŋa fei à biti hee a kù mà bɛi aa
lasabu nɔ à bee njɛ à waa ni, yoomai í jɛ
yaasei mii nɔu ihɛ̃.
13 Amma inɛ gɔ ŋa à yaako ŋa à waa ni, inɛ
ŋau à mɔ atɛ̃i hee í caa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

14 Ŋɔi Piɛɛ í dede do woo bɛ maatakã ŋau
ajɔ́ nɔ wa la hee lele í sɔ̃ zamaau wa ni, iŋɛ
Zuifu ŋa do iŋɛ mɔ iyi ì wa Zeruzalɛmu fei, i
sotĩ i gbɔ ŋa.
15 Ǹ bi i mà ŋa iyi inɛ ŋau ihɛ̃ a kù mɔ
atɛ̃ si bɛi ì waa tamaa ŋau bɛ, domi à wɛɛ si
daadaakɔ, baa isɔ mɛɛsã kù lɔ titã.
16 Amma iyi ì waa yɛ daakɔɔyiu ihɛ̃ ŋa, iyi
walii Zoɛli í fɔu mbɛ iyi í ni,
17 Ilaaɔ̃ í ni, si ajɔi ankãanyi ŋau an daa inɛ
fei si Hundem.
Ama inɛmɔkɔ do ama inaabo nŋɛ ŋa aa ce
walii.
Awaasũ nŋɛ ŋa aa ya maa ce kuyɛ ŋa,
Nɔ mɔkɔ ngbo nŋɛ ŋa mɔ Ilaaɔ̃ á ba ŋa ide ku
fɔ si ala.
18 Waati bɛɛbɛ, an dasi Hundem si inɛmɔkɔ
do inaabo woo ce icɛm ŋa,
Nɔ aa ce walii.
19 An nyisi mii maamaake ŋa ikpa lelei Aɔ̃,
Nɔ an jɔ̀ inɛ ŋa a yɛ mii maamaake ŋa má si
ilɛ.
Inɛ ŋa aa yɛ njɛ̀ do ina do cuai ina.
20 Inunu á kuku inya
Nɔ cukpa ku kpã bɛi njɛ̀.
Si anyii nŋui ajɔi Lafɛ̃ɛ á to wa, ajɔ nla ilu
amboeu.
21 Amma inɛ ŋa iyi à waa kpe Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ fei aa
ba faaba.
22 Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i sotĩ i gbɔ ideu ŋa.
Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà yiikoi Jesu inɛi Nazarɛtiu ŋa
na maamaake do nyinda ŋa iyi í jɔ̀ Jesu í ce
si anini nŋɛ, si bɛi iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa.
23 Jesuu, Ilaaɔ̃ takaɛi í lasabu hai sinte í
jilɔɔ si a daa inɛ ŋa si awɔ. Nɔ iŋɛi ì daa ilu
dulum ŋa si awɔ ì jɔ̀ à kpakpaɛ si ji̇̃i ku gaau
à kpaa ŋa.
24 Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ, í nyaa hai
si wahalai iku domi iku kù nɛ gbugbã kãma
siɛ hee ku gɛɛɛ bɛ.
25 Ideɛi Davidi í kɔ í ni,
Ǹ wa n yɛ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ajɔ fei,
Domi í wa awɔ njɛm ku ba n maà n yaya.
26 Na ŋɔi í jɔ̀ idɔm wa dɔ̃, nɔ ǹ wa n fɔ ide do
inɔ didɔ̃.
Nɔ baa bii í jɛ an ku ǹ nɛ kpãa ku cɔ,
27 Domi awɔ Ilaaɔ̃ i kaa jɔ̀ hundem bi ku wai
iku ŋa.
Bɛɛbɛ mɔi i kaa jɔ̀ arai Inɛ Kumáɛ ku sãmi.
28 Ì nyisim kpãa iyi wa bɔɔm si kuwɛɛ.
An wɛɛ do awɔ si inɔ didɔ̃.
29 Si anyii nŋu nɔ Piɛɛ í ni má, iŋɛ kpaasim
ŋa, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ nɔ kù nɛ sika kãma, Davidi
bala nwa í ku nɔ à suu. Balɛɛ mɔi í wa si anini
nwa ihɛ̃ hee do nnyi fei, mà irei.
30 Amma si bɛi í jɛ walii, í mà iyi Ilaaɔ̃ í cea
nŋu kuwãi ide gɔ do kugbasi í ni tɔkuɛ gɔ á
na ku buba si kitãi bommaɛ.
31 Davidi í mà mii iyi á na ku ce. Na ŋɔi í jɔ̀
ide iyi í fɔ, iyi í ni Ilaaɔ̃ kaa jɔ̀ hundeɛ bi ku
wai iku ŋa nɔ araɛ kaa sãmi, idei kuji̇̃i inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicaui wa fãa.

32 Jesuu iyi ǹ wa n fɔ ideɛ, Ilaaɔ̃ í jũu hai si
balɛ nɔ awa fei à jɛ sɛɛda.
33 Ilaaɔ̃ Baaba í soo lele nɔ í muaa Hundeɛ
iyi í wãaò wo. Nɔ nŋu mɔ í mua awa mɔ
Hundeu. Nŋui ì waa yɛ nɔ ì waa gbɔ ŋa bɛ.
34 Davidi takaɛ kù bɔ lelei Aɔ̃ amma í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba awɔ njɛm,
35 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa
Bi ku lesi isɛɛ.
36 Na ŋɔi í jɔ̀ í sĩa iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa fei i mà
iyi ihɛ̃ ŋa sãa sãa. Jesu iyi ì kpakpa si jĩi nɔu
bɛ ŋa, nŋui Aɔ̃ í ce Lafɛ̃ɛ do Kirisi.
37 Iyi inɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi ideu í to si ŋa
ntɔ ntɔ, nɔ à bee Piɛɛ do woo bɛ iyi à gbe ŋau
à ni, iŋɛ kpaasi nwa ŋa, bɛirei aa ka ce.
38 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ fei i kpaasi idɔ
nŋɛ i jɔ̀ a dasi ŋɛ inyi do irii Jesu Kirisi ku
ba Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋɛ, nɔ aa ba
amuai Ilaaɔ̃ ma ŋa iyi í jɛ Hundeɛ.
39 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ
kuwãɛ, iŋɛ do ama nŋɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à wa
hee jĩijĩ fei, inɛ ŋa iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa á kpe fei.
40 Do ide ikã ikã nkpɔ nkpɔi Piɛɛ í jɛ nŋa
do sɛɛda nɔ í mu nŋa gbugbã í ni, i nya ara
nŋɛ ikã hai bi inɛ laalɔi nsɛi ŋau ihɛ̃ ku ba i
ba faaba ŋa.
41 Ŋɔi à dasi inɛ ŋa iyi à gba idei Piɛɛu inyi.
Ajɔ nŋu zaka bɛi amanɛ dubu mɛɛta í kɔ̃ɔsi si
inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau.
42 Nɔ à ya gbɔ cio iyi woo bɛ ŋau à ya maa
kɔ ŋa siu fei, nɔ à ya maa wɛɛ do anu akã, à
ya maa jɛ ijɛ iyi aa yeò gigii ikui Jesu, nɔ à ya
maa ce kutɔɔ ajɔ.

Kuwɛɛi inɛ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ

43 Ŋɔi ideu í to si inɛ fei, nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ woo
bɛ ŋau à wasi maamaake nkpɔ nkpɔ ku ce.
44 Woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à ce anu
akã nɔ mii iyi à nɛ fei ti aŋa feii í jɛ.
45 Waati iyi inɛ gɔ í nɛ bukaatai ngɔgɔ fei
à ya ta iko nŋa ŋai do mii ndu ŋa ŋa nɔ a na
lafɛ̃ɛ fiau zaka bɛi í nɛ bukaatae.
46 Ajɔ fei à ya tɔtɔɔi si bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃. À ya tɔtɔɔ a maa jɛi si inɔ kpasɛ̃ nŋa ŋa
do inɔ didɔ̃. Muafiti ci ya wa si.
47 À ya maa saabu Ilaaɔ̃ nɔ inɛ fei í mà
bɛɛrɛ nŋa. Ajɔ fei inɛ ŋa à ya dasi naanɛi nɔ
a ba faaba. Bɛɛbɛi Lafɛ̃ɛ Jesu í ya maa kɔ̃ɔsi
kukpɔi woo dasiɛ naanɛ ŋau waati kãma fei.

3

Wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Ŋɔi alɛ ajɔ nŋu gɔ zakai isɔ mɛɛta Piɛɛ do
Zãa à waa bɔ kutɔɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
2 Ŋɔi à yɛ mɔkɔ gɔ bɛ iyi à bí do wɛɛgɛ.
Ajɔ fei à ya na a jilɔɔi andɛi bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ iyi à ya kpe andɛ Ku sĩau, ku maa bara
waati iyi inɛ ŋa à waa lɔ.
3 Iyi í yɛ Piɛɛ do Zãa à waa lɔ bantumai
kpasɛ̃u ŋɔi í tɔɔ ŋa a mua nŋu ngɔgɔ.
4 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à kãsiɛ iju, nɔ Piɛɛ í ni, cɔ
wa.
5 Ŋɔi í cɔ ŋa do laakai domi wa tamaa ngɔgɔ
si ŋa.
6 Amma Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, n kù nɛ fia hee má jɛ
wura, amma iyi ǹ nɛ an muuɛ. Do irii Jesu
Kirisi inɛi Nazarɛtiu, dede i nɛ.
7 Ŋɔi í mu awɔ njɛi mɔkɔu í dedeɛ. Bɛ
gbakã, isɛi inɛɛu do ikɔ̃i isɛɛ ŋau í ce gbugbã.
8 Ŋɔi í fo í dinga wa nɛ. Ŋɔi aŋaò ŋa fei à lɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ajɔ́, ŋɔi í fo í dinga wa
nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃.
9 Ŋɔi inɛ fei í yɛ wa nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃.
10 Si bɛi à mà iyi nŋui í ya tako ku maa
buba andɛ kusĩai bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku
maa barau, ŋɔi biti í mu aŋa fei nɔ ideu í to
si ŋa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

11 Ŋɔi mɔkɔ iyi í ba iriu kù jɛ kù nɛ hai bi
Piɛɛ do Zãa. Aŋaò ŋa à wa ikpa akãi kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ iyi à ya kpe bantumai Salomɔɔ. Nɔ inɛ
ŋa iyi ideu í mu ŋa bitiu à sɛi à bɔ bi tu ŋa.
12 Iyi Piɛɛ í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ inɛi
Izirɛli ŋa, bɛirei í ce ì biti ì waa cɔ wa bɛɛbɛ
ŋa. Ì tamaa bɛi gbugbã nwai walakɔ daa jiida
nwai í jɔ̀ mɔkɔu wa nɛ ŋa?
13 Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu aŋa
iyi à jɛ bala nwa ŋau, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋai í jɔ̀ Jesu
woo ce icɛɛ í nɛ amboe. Iŋɛi ì muu ì na inɛ
ngbo ŋa nɔ ì kɔsiɛ ŋa si wajui Pilati, baa do
iyi Pilati wa bi ku jɔ̀ɔ wo.
14 Amma iŋɛi ì kɔsiɛ, nŋu iyi í jɛ Inɛ Kumá
do Inɛ Dee deeu nɔ ì tɔɔ Pilati ku jɔ̀ nŋɛ woo
kpa inɛu si agbɛɛ ŋa.
15 Si bɛɛbɛ ì kpa inɛ iyi í jɛ irii kuwɛɛu ŋa.
Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ, nɔ awa à yɔɔ.
16 Jesuu do naanɛ iyi mɔkɔu ihɛ̃ í dasiɛ
nŋui í jɔ̀ í ba gbugbã. Mɔkɔ iyi ì waa yɛ nɔ
ì mà ŋau ihɛ̃, naanɛ iyi í dasi Jesuui í jɔ̀ í ba
iri mam mam si wajui iŋɛ fei.

17 Nsɛi kpaasim ŋa, ǹ mà mii iyi ì ceɑ
Jesuu ŋa, ì cooi si ngɔgɔ hai mà ŋa, bɛɛbɛi do
inɛ ngbo nŋɛ ŋa fei.
18 Ilaaõ í jɔ̀ walii ŋau fei à tako à fɔ ideɛ wo.
Nɔ bɛɛbɛ mɔi bɛi à fɔu fei í kõ. Ide iyi à fɔu
nŋui í jɛ à ni, kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaõ í
cicau kù yɛ ijuukpã.
19 Na nŋu, i kpaasi idɔ nŋɛ i sinda si Ilaaõ
ŋa ku ba ku kpa idei dulum du ŋɛ.
20 Nɔ Ilaaõ ku mu nŋɛ kusĩmi jiida, nɔ ku
bɛ Kirisi iyi í cicau wa ku jɛ tu ŋɛ, nŋu iyi í jɛ
Jesuu.
21 Tilasii Jesu Kirisi ku maa wa lele hee
awaati koo toò mii fei ku jɛ titõ si bɛi Ilaaõ
í jɔ̀ walii kumáɛ ŋau à tako à fɔ wo.
22 Moizi, inɛ akã nŋa, í ni, Aõ Lafɛ̃ɛ nŋɛ á
jɔ̀ walii gɔ ku fita hai si anini nŋɛ iyi á yɛ bɛi
amu. Nɔ á sĩa i gbɔ mii iyi á sõ ŋɛ fei.
23 Inɛ iyi kù waa too si idei waliiu fei aa
nyaa hai si inɔi zamaai Ilaaõi a kpaa.
24 Bɛɛbɛ mɔi Samuɛli do walii ŋa iyi à naa
si anyiɛ, aŋa fei à tako à fɔ idei mii ŋa iyi wa
ce nsɛiu ihɛ̃.
25 Mii iyi walii ŋau à ni Ilaaõ á ceu, iŋɛi wa
cea. Nŋui í jɛ akabuu iyi Ilaaõ í dĩ do bala
nŋɛ ŋa si waati iyi í sõ Aburahamu í ni, hai si
dimiɛi an jɔ̀ inɛi andunya fei ku ba kuwee.
26 Bɛɛbɛi Ilaaõ í jɔ̀ woo ce icɛɛ í fita hai bi tu
ŋɛ nɔ í bɔɔ wai ku ba ku wee nŋɛ ku ba iŋɛ
fei i sinda i jɔ̀ laalɔ ku ce nŋɛ.

4

Piɛɛ do Zãa à wa bi igbɛi woo kiiti ŋa

1 Si waati iyi Piɛɛ do Zãa à waa sõ zamaau
ideu bɛɛbɛ, ŋɔi woo weei Ilaaõ ŋau do inɛ
ngboi inɛ ŋa iyi à ya maa degbe kpasɛ̃i Ilaaõu
do Sadusi ŋa à sɛkɛɛ si ŋa wa.
2 Idɔ nŋa í kõ si na iyi í jɔ̀ mɔcɔ minji ŋau
à waa kɔ inɛ ŋa si cio à waa sõ ŋa iyi Jesu í jĩ
hai si balɛ, waatɔ iku ŋa aa yɔkɔ a nyi wa si
kuwɛɛ má.
3 Ŋɔi à mu ŋa à cĩmbo ŋa si ile piisõɔ hee
iju kumá domi alɛ í lɛ tã.
4 Do nŋu fei, inɛ nkpɔ iyi í gbɔ ideu í dasi
naanɛ. Nɔ kukpɔ nŋa í kõɔsi hee í to zakai
amanɛ dubu miu.
5 Iju kumáɛ ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋa do inɛ
ngbo bubu ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋau à tɔtɔɔ Zeruzalɛmu.
6 Ŋɔi à tɔtɔɔ aŋa do woo wee nlau iyi à ya
kpe Ani, do Kaifu do Zãa do Alesandu do inɛ
ŋa iyi à gbe si nyaanzei woo wee nlau fei.
7 Ŋɔi à nya Piɛɛ do Zãa wa hai ile piisõɔu à
naa à leekĩ ŋa si waju nŋa nɔ à lɔsi ku bee ŋa
à waa ni, do gbugbãi yooi, mà do irii yooi ì
ceò mii nɔu bɛ ŋa.
8 Ŋɔi Piɛɛ í kõò Hundei Ilaaõ nɔ í sõ ŋa í ni,
iŋɛ ilaalu do inɛ ngbo ŋau,
9 ì waa bee wa idei icɛ jiida ŋa iyi à cea
wɛɛgɛu ihɛ̃ do bɛi í ce í baò iri.
10 Na nŋu, í sĩa iŋɛ fei do inɛi Izirɛli ŋau
fei i mà ŋa, mɔkɔ iyi wa leekĩ si waju nŋɛu
bɛ, í ba irii do saabui irii Jesu Kirisi inɛi
Nazarɛtiu, inɛ iyi ì kpakpa si antai jĩi ku
gaauu ŋa nɔ Ilaaõ í jũu hai si balɛ.
11 Jesui kukɔu wa fãa iyi í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à cau,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ile.
12 Woo faaba gɔ kù wɛɛ má bii kù jɛ nŋu akã,
domi Ilaaõ kù na irii inɛ gɔ má si andunya iyi
aa ka kpe ka baò faaba.
13 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à biti domi à
yɛ wɔɔkɔi Piɛɛ do Zãa nɔ à mà gbakã iyi táaka
ŋai iyi a kù ce baa cio. Ŋɔi à mà iyi aŋai à wɛɛ
wo do Jesu.
14 Amma si bɛi à yɛ mɔkɔ iyi í ba iriu wa
leekĩ do Piɛɛ do Zãa, nŋui í jɔ̀ a kù ba ide gɔ
iyi aa ni má.
15 Ŋɔi à ni a fita hai ile kiitiu. Iyi à fita, inɛ
ŋa iyi à gbe bɛu à waa busi njɛ aŋa duusõɔ.
16 Ŋɔi à waa ni, bɛirei aa ka cea mɔkɔ ŋau
ihɛ̃. Wee inɛi Zeruzalɛmu ŋa fei à mà iyi à ce
maamaake nla nla gɔ, nɔ a kaa ka yɔkɔ ka jã.
17 Amma ka ganji ŋa ku ba ideu ku maà
fangaa si inɛ ŋa iyi à gbe má, ka kɔ̀ nŋa do
ijuukpã ku ba a maà sõ inɛ kãma ide do irii
Jesu má.
18 Ŋɔi à kpe ŋa má nɔ à kɔ nŋa a fɔ ide do
irii Jesu má hee má jɛ a kɔ inɛ ŋa si cioi ideɛ.
19 Amma Piɛɛ do Zãa à sõ ŋa à ni, i bee ara
nŋɛ ide bii á jɛ dee dee si wajui Ilaaõ ka gbɔ
ide nŋɛ nɔ ka jɔ̀ ti Ilaaõ.
20 Awa de a kaa ka yɔkɔ ka coko do mii iyi
à yɛ do iyi à gbɔ.
21 Ŋɔi à gbagba si ŋa má ntɔ ntɔ à bɛi à jɔ̀
ŋa. A kù ba yaase bɛi aa ce a fa itĩ nŋa si na
iyi í jɔ̀ inɛ fei wa saabu Ilaaõ do mii iyi í ceu,
22 domi mɔkɔ iyi à faaba do maamaakeu,
adõɛ í re baa ciiji.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa à waa tɔɔ wɔɔkɔ

23 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à nyi bi kpaasi nŋa ŋa
si waati iyi woo kiiti ŋau à jɔ̀ ŋa. Nɔ à koo à
sisi nŋa ide iyi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa à sɔ̃ ŋau.
24 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi aŋa fei à tɔɔ Ilaaɔ̃ do
anu akã à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, awɔi ì taka lele do ilɛ
do tenku do mii iyi í wa si fei.
25 Hundeɛi í jɔ̀ bala nwa Davidi woo ce icɛɛ
í fɔ wo í ni,
Na mii í ce idɔi inɛi dimi mmu ŋa í kɔ̃.
Na mii í ce inɛ ŋa à waa ce anu tɔɔsi a ba a
cea Ilaaɔ̃ laalɔ, nɔ wee mii gɔi iyi kaa
yɔkɔ ku ce mɔm.
26 Amanlui andunya ŋa do ilu iri ŋa à dede
nɔ à tɔtɔɔ
Ku ba a ce igũ do Ilaaɔ̃ do inɛ iyi í cica.
27 Ilaaɔ̃ Baaba, ide iyi Davidi í fɔu bɛ ntɔi,
domi Herodu do Pɔnsu Pilati à ce anu akã.
À tɔtɔɔ do dimi mmu ŋa do inɛi Izirɛli ŋa si
iluu ihɛ̃ à yɛ taalei Jesu woo ce icɛ kumáɛ iyi
ì cica ì nya ikãu.
28 Bɛɛbɛi à ce, nɔ nŋu bɛ í jɔ̀ mii iyi ì jilɛ fei
hai tako do iyi í jɛ idɔɔbiɛ í kɔ̃.
29 Na nŋu nsɛi, Lafɛ̃ɛ, ce laakaii ide ku fɔ nŋa
nɔ i jɔ̀ awa woo ce icɛɛ ŋau ka sisi ideɛu do
wɔɔkɔ nla nla.
30 Nyisi gbugbãɛ ku ba maamaake ŋa ku ce
nɔ inɛ ŋa a ba iri do saabui irii Jesu woo ce
icɛ kumáɛu.
31 Iyi à ce kutɔɔu à tã ŋɔi inya bii à tɔtɔɔu
í yaya. Ŋɔi aŋa fei à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ à
wasi ku waazo idei Ilaaɔ̃ bɛbɛi do wɔɔkɔ.

Mii iyi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à nɛ ti aŋa feii

32 Akpɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau í kɔ̃ɔsi
nɔ aŋa fei à nɛ anu akã. Inɛ gɔ ci ya ni mii iyi
nŋu í nɛ ti nŋu akãi amma mii iyi à nɛ fei ti
aŋa feii.
33 Do gbugbã nla nlai woo bɛ ŋau à waa
sisiò kujĩi Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ, nɔ didɔ̃ nla
nlai Ilaaɔ̃ í wa si aŋa fei.
34 Inɛ gɔ kù jɛ are si inɔ nŋa, domi ajɔ minji
do ajɔ minji fei inɛ ŋa iyi à nɛ iko do kpasɛ̃ ŋa
fei à ya taai nɔ a naaò fiau wa,
35 a naa a na woo bɛ ŋau, nɔ a ce ikpɛ̃ɛ si
bɛi bukaatai inɛ fei í to.
36 Bɛɛbɛi Jozɛfu, inɛi Levi gɔ iyi à bí Sipu,
í ce. Nŋui woo bɛ ŋau à ya kpe Baanabasi,
waatɔ woo mua inɛ gbugbã.
37 Í ta ikoɛ gɔ í naaò fiau wa í naa í na woo
bɛ ŋau.

5

Idei Ananiasi do Safira

1 Amma mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe
Ananiasi, aboɛ mɔ à ya kpoo Safira. Mɔkɔu í
ta ikoɛ gɔ,
2 nɔ í jilɛ ikɔ akãi fiau ndɛɛ, iyi í gbeu mɔ
í koo í na woo bɛ ŋau. Nɔ wee aboɛ í wɛɛò
kumàsiɛ.
3 Iyi í na ŋa fiau ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni,
Ananiasi, bɛirei í ce ì jɔ̀ Seetam í lɔ si idɔɛ hee
ì waa sɔa Hundei Ilaaɔ̃ ibo nɔ ì jɔ̀ bubui fiai
ikou ndɛɛ.
4 Iko iyi ì tau awɔ si ì nɔɔ ba. Iyi ì taa ì
tã, fiau kù jɛ titɛɛi? To, na mii í jɔ̀ ì ce dimii
lasabuu ihɛ̃. Kù jɛ amanɛ ŋai ì sɔa ibo, Ilaaɔ̃i
ì sɔa.
5 Iyi Ananiasi í gbɔ ideu gbakã ŋɔi í cuku
tengi bɛ í ku. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei njo
í mu ŋa hee í caa.
6 Ŋɔi awaasũ ŋa à naa à wo ikuu do acɔ à
koo à suu.
7 Si anyii isɔ mɛɛta má, ŋɔi aboɛ mɔ í lɔ wa.
Wee kù mà mii iyi í ce mɔkɔi nŋu titã.
8 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, fia iyi mɔkɔɛ í naaò
wau ihɛ̃, bɛɛbɛi ì ta iko nŋɛu ŋa? Ŋɔi Safira í
jɛaa í ni, bɛɛ mbɛ.
9 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, bɛirei í ce iŋɛ minji
fei ì ce anu akã i cɔ laakaii Hundei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
bɛɛbɛ ŋa. Cɔ, inɛ ŋa iyi à si mɔkɔɛ à wa andɛ
koofa bɛ, aa si awɔ mɔ.
10 Bɛ gbakã ŋɔi abou mɔ í cuku si wajui
Piɛɛ bɛ í ku. Ŋɔi awaasũ ŋau à lɔ bɛ à koo à
ba í ku, ŋɔi à soo wa à naa à suu kɔkɔi mɔkɔɛ.
11 Ŋɔi njo í mu inɛi igbɛi Jesu ŋau ntɔ ntɔ
do inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei.

Maamaake nkpɔ

12 Ŋɔi woo bɛ ŋau à jɔ̀ maamaake do
nyinda nkpɔ í wasi ku ce si wajui inɛ ŋa. Nɔ
woo dasi Jesu naanɛ ŋau à ya tɔtɔɔ bantumai
Salomɔɔ.
13 Inɛ kãma kù bi ku lɔ inɔ nŋa do muafiti
domi à waa ce njo, amma do nŋu fei à waa
saabu ŋa ntɔ ntɔ.
14 Amma kukpɔi inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu
naanɛ ntɔ ntɔ í kɔ̃ɔsi wa koo, hai inɛmɔkɔ do
inaabo ŋa.

15 Ŋɔi inɛ ŋa à wasi ku naaò bɔ̃ɔ ŋa wa si
kpãa ŋa. À ya naa a jilɛ ŋai si daayi ŋa do si
sɛ̃ɛ ŋa ku ba bii Piɛɛ wa lɔ ayaɛ ku bii inɛ gɔ
ŋa si inɔ nŋa.
16 Ŋɔi inɛ nkpɔ í wasi ku naaò bɔ̃ɔ ŋa wa
do inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa hai ilɛɛkoi
Zeruzalɛmu ŋa, aŋa fei à nɔ à ba iri.

À kpã woo bɛ ŋau iju

17 Amma woo wee nlai Ilaaɔ̃u do inɛ ŋa iyi
à wa si igbɛi Saduse ŋa iyi à wa bi tɛɛu fei à
dedeò igu si gãmɛi woo bɛ ŋau.
18 Ŋɔi à mu ŋa gbakã à dasi ŋa piisɔ̃ɔ.
19 Ŋɔi idũu amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa í cĩ
gamboi ile piisɔ̃ɔu í nya ŋa nɔ í sɔ̃ ŋa í ni,
20 i bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ i koo i leekĩ
bɛ ŋa nɔ i sisia inɛ ŋa idei kuwɛɛu fei.
21 Nɔ woo bɛ ŋau à gbɔ ideu. Amɛɛjuma
gbakã ŋɔi à bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ à
wasi ku kɔ inɛ ŋa si cio.
Wee waati bɛɛbɛ woo wee nlai Ilaaɔ̃u do
inɛɛ ŋau à tɔtɔɔ nɔ à kpe igbɛi woo kiiti ŋau
do inɛ ngboi Izirɛli ŋa fei, à bɛi à bɛ woo
degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau a koo a kpe woo bɛ
ŋau wa hai ile piisɔ̃ɔ.
22 Amma iyi à to a kù yɛ woo bɛ ŋau ile
piisɔ̃ɔ bɛ. Nɔ à nyi bi inɛ ngbo ŋau má
23 à ni, iyi à to bɛ à ba ile piisɔ̃ɔu wa cĩmbo
dim dim nɔ à ba woo degbe ŋau à waa leekĩ
andɛ bɛ. Amma iyi à cĩ gambo ŋau a kù yɛ
inɛ kãma ile bɛ.
24 Iyi inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u
do inɛ ngboi woo wee ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à
biti a kù mà bɛi ideu á kpa iri.
25 Ŋɔi inɛ gɔ í naa í sɔ̃ ŋa í ni, i gbɔ ŋa, inɛ
ŋa iyi ì dasi piisɔ̃ɔ ŋau à wa bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ à waa kɔ inɛ ŋa si cio.
26 Ŋɔi inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u,
nŋu do inɛɛ ŋa à koo à gbã ŋa à naaò ŋa wa bi
inɛ ngbo ŋau. Amma kù jɛ do gbugbã domi
à waa ce njoi zamaau a maa na a ta ŋa kuta.
27 Iyi à naaò ŋa wa à leekĩ ŋa si wajui igbɛi
woo kiiti ŋau nɔ woo wee nlai Ilaaɔ̃u í sɔ̃ ŋa
28 í ni, à kɔ̀ nŋɛ mam mam à ni i maà ya
ce waazo do irii mɔkɔu má ŋa. Amma wee,
ì ce waazo nŋɛ ì waa koo ŋa hee ì kɔ inɛi
Zeruzalɛmu ŋa fei si cio nŋɛ nɔ ì waa bi i dasi
wa taalei ikui mɔkɔu ŋa.
29 Ŋɔi Piɛɛ do woo bɛ kpaasiɛ ŋau à jɛ à ni,
tilasi idei Ilaaɔ̃i aa ka jirima, kù jɛ ti amanɛ
ŋa.
30 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai í jĩ Jesuu hai si
balɛ, inɛ iyi ì kpakpa si jĩi ì kpaa ŋau.
31 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í soo lele í jilɔɔ awɔ njɛɛ ku jɛ
ilaalu do Woo faaba nɔ ku muaò inɛi Izirɛli
ŋa kpãa a kpaasi idɔ nŋa ku ba ku kpa idei
dulum du ŋa.
32 Awai à jɛ sɛɛdai mii ŋau bɛ, awa do
Hundei Ilaaɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í mua inɛ ŋa iyi à waa
jirimaɛ.
33 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ hee à waa
dɛ a kpa ŋa.
34 Amma inɛ akã nŋa iyi à ya kpe Gamaliɛ í
dede í leekĩ si aninii woo kiiti ŋau í ni a nya
woo bɛ ŋau wa titã. Gamaliɛu Farisii wa jɛ
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda, nɔ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ
ntɔ bi inɛ fei.
35 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋau í ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i
laakai ŋa do mii iyi ì waa bi i cea inɛ ŋau.
36 Kù kpɛ mɔm titã iyi mɔkɔ gɔ í naa ihɛ̃ à
ya kpoo Tedasi nɔ í ya maa so araɛ lele bɛi inɛ
nla gɔ nɔ amanɛ bɛi cĩɔ mɛɛ wa tooɛ. Amma
à kpaa, nɔ mɔcɔɛ ŋau fei à fangaa, nɔ à gbɛjɛ
ideɛ.
37 Si anyiɛ, waati iyi à na à waa ce kuka,
ŋɔi mɔkɔ gɔ mɔ í naa à ya kpoo Zudasi inɛi
Galilee. Nŋu mɔ í jɔ̀ inɛ nkpɔ nkpɔ wa tooɛ.
Amma à kpa nŋu mɔ nɔ inɛ ŋa iyi à waa
tooɛu fei à fangaa.
38 Na nŋu, bii í jɛ aa gbɔ idem ŋa, i jɔ̀ inɛ
ŋau bɛ a nɛ ŋa. Bii í jɛ ideu do icɛ ŋa iyi à waa
ceu hai bi amanɛ ŋai wa naa, á na ku kpa iri.
39 Amma bii kuce nŋau hai bi Ilaaɔ̃i wa
naa, i kaa yɔkɔ i kãmia ŋa ŋa. I ce laakai i
maà ti i na i maa ba Ilaaɔ̃ ku ja ŋa.
40 Nɔ à gbɔ ideɛ. Ŋɔi à kpe woo bɛ ŋau à cã
ŋa do kpɔtɔɔ à ni a maà fɔ ide do irii Jesu má
à bɛi à jɔ̀ ŋa.
41 Ŋɔi woo bɛ ŋau à nɛ hai bi igbɛi woo kiiti
ŋau do inɔ didɔ̃ nla nla si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ka
ŋa si inɛ ŋa iyi à to a maa yaako ŋa na irii
Jesu.
42 Ajɔ fei si bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do si inɔ
kpasɛ̃ ŋa à ya maa ce waazoi laabaau jiidau
nɔ a maa kɔ inɛ ŋa si cio waati kãma fei a maa
ni Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

6

À cica amanɛ mɛɛje ku sobi woo bɛ ŋa

1 Waati bɛɛbɛ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesuu wa kɔ̃ɔsi. Ŋɔi Zuifu ŋa iyi à ya

fɔ Gɛrɛkiu à waa gbagba si Zuifu alala ŋau domi si ijɛ iyi à ya maa kpɛ̃a jaaɔ̃ ŋa waati kãma fei à ya maa gbɛjɛ jaaɔ̃ nŋa ŋai.

2 Ŋɔi woo bɛ maateeji ŋau à tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋau fei à ni, kù sĩa ka jɔ̀ idei Ilaaɔ̃ ku waazo ka maa ce idei ijɛ ŋa.

3 Na nŋu, iŋɛ kpaasi nwa ŋa, i cica amanɛ mɛɛje si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi à waa jɛ nŋa sɛɛda jiida, iyi à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ do bisi, nɔ ka kãa nŋa icɛu.

4 Amma awa taka nwa aa ka maa ce kutɔɔ nɔ ka maa waazo idei Ilaaɔ̃ waati kãma fei.

5 Inɛ ŋau fei à jɛsi ideu. Ŋɔi à cica Etiɛni iyi í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ naanɛɛ í la. Si anyii nŋu nɔ à cica Filipu, do Pokɔɔ, do Nikanɔɔ, do Timɔɔ, do Pamenasi, do Nikola inɛi Antiɔsi iyi í too kucei Zuifu ŋa wo í bɛi í na í dasi Jesu naanɛu.

6 Ŋɔi à bɔò ŋa bi woo bɛ ŋau. Nɔ woo bɛ ŋau à ce kutɔɔ à le nŋa awɔ si iri ku ba a sintiò icɛ.

7 Bɛɛbɛ mɔi idei Ilaaɔ̃ í fangaa wa koo nɔ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu í kɔ̃ɔsi wa koo si ilui Zeruzalɛmu, nɔ woo weei Ilaaɔ̃ nkpɔ í dasi naanɛ.

À mu Etiɛni

8 Wee Etiɛni í nɛ gbugbã ntɔ ntɔ nɔ Ilaaɔ̃ í ceaa didɔ̃ nɔ í ce maamaake do nyinda nla gɔ ŋa si aninii inɛ ŋa.

9 Amma inɛ gɔ ŋa à ba Etiɛni kakɔɔ ku ce. Inɛ ŋau gɔgɔ ŋa hai ilɛi Silisii à naa do hai ilɛi Azii, gɔgɔ ŋa mɔ inɛi Sirɛni ŋai do Alesandiri, aŋai à jɛ inɛi igbɛi Zuifu gɔ ŋa iyi à ya kpe aru ŋa iyi à jɔ̀.

10 Amma a kù nɔɔ domi wa fɔ idei do bisi do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃.

11 Ŋɔi à mua mɔkɔ gɔ ŋa fia si asii ku ba a máa ide. Nɔ inɛ ŋa iyi à muaa fia ŋau à sɔ̃ inɛ ŋa à ni à gbɔ inɛɛu ihɛ̃ wa fɔ laalɔi Moizi do Ilaaɔ̃.

12 Bɛɛbɛi à dedeò idɔɔkɔ̃i inɛ ŋa, do inɛ ngbo ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. À sɛkɛɛ si Etiɛni nɔ à muu à bɔòɛ si wajui igbɛi woo kiiti ŋau.

13 Si anyiɛ ŋɔi à naaò mɔkɔ gɔ ŋa wa iyi à naa à máa ide à ni, inɛɛu ihɛ̃ waati kãma fei í ya maa fɔ laalɔi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do woodai Moizi.

14 À gbɔ iyi í fɔ í ni Jesu inɛi Nazarɛtiu á lɛgɛ kpasɛ̃u ihɛ̃ nɔ ku kpaasi dedemba ŋa iyi Moizi í sɔ̃ wa fei.

15 Inɛ ŋa iyi à wa si igbɛu fei à kãsi Etiɛni iju ŋɔi à yɛ wajuɛ wa daana bɛi wajui amaleka.

7

Waazoi Etiɛni

1 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bee Etiɛni í ni, ideu ntɔi?

2 Ŋɔi Etiɛni í jɛaa í ni, iŋɛ baam ŋa do kpaasim ŋa, i gbɔ iyi ǹ wa n fɔ. Waati iyi Aburahamu bala nwa í wa ilɛi Mesopotami, Ilaaɔ̃ ilu amboe í naa bi tɛɛ. Waati bɛɛbɛ, kù bɔ Harãa titã.

3 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ ilɛi ideɛ do nyaanzeɛ ŋa nɔ i bɔ ilɛ bii an nyisiɛ.

4 Ŋɔi Aburahamu í fita hai ilɛi inɛi Kaladee ŋa nɔ í koo í buba Harãa. Hai bɛ, si anyii ikui baaɛu ŋɔi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í naa ilɛ bii ì wa nsɛi ŋau ihɛ̃.

5 Waati bɛɛbɛ kù muaa bii kãma si ilɛu, baa bii á lesi kutɛ titã. Amma do iyi Aburahamu kù bí fei Ilaaɔ̃ í ceaa kuwã í ni nŋu á muaa ilɛu nɔ ku jɛ ti nŋu do amaɛ ŋa.

6 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Aburahamu má í ni, tɔkuɛ ŋa aa wa si ilɛ mmu gɔ, bɛi aa mu ŋa a jɛ aru a wahala ŋa zakai adɔ̃ cĩɔ mɛɛ.

7 Ilaaɔ̃ í nɔ í ni, amui an kiiti dimi iyi à mu ŋa aruu. Si anyii nŋu tɔkuɛ ŋau aa fita hai ilɛ bɛ a baa ilɛu ihɛ̃ bii aa tɔɔm.

8 Waati bɛɛbɛ Ilaaɔ̃ í na Aburahamu woodai bango ku dasi ku jɛ sɛɛdai akabuuɛ. Si anyiɛ ŋɔi Aburahamu í na í bí Izaaki nɔ í dasiɛ bango si ajɔ mɛɛjɔsiaɛ. Bɛɛbɛi Izaaki mɔ í cea Zakɔbu, nɔ Zakɔbu mɔ í cea ama maateejiɛ ŋa bɛɛbɛ, aŋa iyi à jɛ balai dimi maateejii Zuifu ŋa.

9 Amai Zakɔbu ŋau à waa ba Zozɛfu ifɔ nŋa igu ku ce nɔ à muu à taa inɛ ŋa iyi à waa bɔ ilɛi Ezibiti. Amma Ilaaɔ̃ í wa anyiɛ,

10 ŋɔi í nyaa hai si wahalaɛ fei. Í muaa bisi nɔ í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ bi Faraɔ̃ ilaalui Ezibitiu. Ŋɔi Faraɔ̃ í coo minjisiaɛ si ilɛu nɔ í jɔ̀ í jɛ inɛ ngboi kpasɛ̃ɛ má.

11 Ŋɔi ari í naa si ilɛi Ezibiti do si ilɛi Kanaã fei, í kpã inɛ ŋa iju ntɔ ntɔ. Bala nwa ŋau a kù ba baa mii iyi aa jɛ.

12 Ŋɔi Zakɔbu í gbɔ iyi ijɛ í wa ilɛi Ezibiti, nɔ í bɛ amaɛ ŋau bɛ gbakã akã, aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa.

13 Iyi à koo bɛ isɛ gbeejisia ŋɔi Zozɛfu í tusɛ araɛ bi igbãɛ ŋau do ifɔɛ, nɔ Faraõ mɔ í tɔtɔɔ
í màò ŋa.
14 Ŋɔi Zozɛfu í sõ ŋa í ni a koo a kpe Zakɔbu
baai nŋu wa do nyaanzeɛ ŋa fei. Wee inɛ
ŋau à wɛɛi amanɛ kitaò fɛɛwa do miu.
15 Bɛɛbɛi Zakɔbu í bɔò Ezibiti. Bɛi í ku, bɛ
mɔi bala nwa ŋau à ku.
16 Nɔ à so iku nŋa à bɔò Sikɛmu à koo à si
ŋa si balɛ iyi Aburahamu í tako í ra bi amai
Hemɔɔ ŋau.
17 Ide iyi Ilaaõ í wãò Aburahamuu, iyi
waatii kuceɛ í maai wa inɛ nwa ŋa à kpɔ à
waa kõɔsi si ilɛi Ezibitiu.
18 Si anyii adõ nkpɔ nkpɔ inɛ mmu gɔ í naa
í jɛ bomma, inɛ nŋu kù mà Zozɛfu.
19 Nŋui í dĩ ijui inɛ nwa ŋa nɔ í ce nŋa laalɔ,
nɔ í nyi í tilasi ŋa má a nyɔ ama kpɔtɔɔ nŋa
ŋa a ku.
20 Waati bɛɛbɛi à bí Moizi. Ama kpɔtɔɔi iyi
í sĩa hee í caa. Ŋɔi à wòo bɛ si kpasẽi baaɛ
zakai cukpa mɛɛta.
21 Iyi à koo à jilɔɔ, ŋɔi ama inaaboi Faraõ í
so ndɛɛ í muu bɛi amai nŋu takaɛ.
22 Ŋɔi à kɔa Moizi si bisii inɛi Ezibiti ŋau
fei nɔ í baa í jɛ ilu gbugbã si ide ku fɔ do si
kuceɛ.
23 Iyi Moizi í to adõ ciiji, ŋɔi í dasi idɔ nŋu
koo cɔ inɛi Izirɛli ŋa dimiɛ ŋau.
24 Ŋɔi í yɛ inɛi Ezibiti gɔ wa kpã inɛ akã
nŋa iju, ŋɔi í bɔ inɛɛu ku faaba nɔ í cã inɛi
Ezibitiu í kpaa.
25 Í tamaa bɛi inɛi nŋu ŋa aa mà iyi Ilaaõ í
bɛ nŋu wai nŋu ku na ku faaba ŋa, amma a
kù mà.
26 Iju kumáɛ ŋɔi Moizi í yɛ inɛ Izirɛli minji
gɔ ŋa iyi à waa ja. Ŋɔi wa bi ku la ŋa, nɔ í ni,
kpaasim ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ nyaanze akã ŋa, na
mii í ce ì waa wahala njɛ bɛɛbɛ ŋa.
27 Ŋɔi inɛ iyi wa wahala kpaasiɛu í tale
Moizi í ni, yooi í ceɛ inɛ ngbo i na i kiiti nwa.
28 I bi i kpa amu mɔ bɛi ì kpa inɛi Ezibitiu
anai?
29 Iyi Moizi í gbɔ ideu ŋɔi í sa í nɛ ilɛi
Madiãa í koo wa jɛ inɛ njoo bɛ. Bɛi í so abo
nɔ í bí ama inɛmɔkɔ minji.
30 Si anyii adõ ciiji ŋɔi ajɔ nŋu gɔ amaleka
gɔ í naa bi tɛɛ si gbaau kɔkɔi geetei Sinai.
Amalekau í naai si ama wua tũtũ gɔ iyi í ce
bɛi wa jo.
31 Iyi Moizi í yɔɔ ŋɔi í biti. Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í
bɔ ku cɔɔ, ŋɔi í gbɔ ide ku fɔi Aõ Lafẽɛ wa ni,
32 amui ǹ jɛ Ilaaõ, Lafẽɛi Aburahamu do
Izaaki do Zakɔbu, balaɛ ŋa. Ŋɔi Moizi í yaya
do njo, kù waa bi inyau ku cɔ má.
33 Ŋɔi Aõ Lafẽɛ í sõɔ í ni, bó baataɛ bɛ, domi
inya bii ì waa leekĩu bɛ inya kumái.
34 Wee ǹ yɛ wahalai inɛm ŋa iyi à wa ilɛi
Ezibiti. Ǹ gbɔ kukpata nŋa, nɔ ǹ kita wa
n naa n faaba ŋa. To, nsɛi, naa wa, n bɛɛ
Ezibiti.
35 Moiziu, iyi inɛi Izirɛli ŋa à kɔsi wo nɔ à
nia, yooi í ceɛ inɛ ngbo woo kiiti, nŋui Ilaaõ
í bɛ ku jɛ inɛ ngbo woo faaba nŋa do sobii
amaleka iyi í naa bi tɛɛ si ama wuau.
36 Moiziu nŋui í nya inɛi Izirɛli ŋa hai ilɛi
Ezibiti nɔ í ce nyinda ŋa do maamaake ŋa si
ilɛu do si Tenku Nkpau do si gbaa zakai adõ
ciiji.
37 Moizi takaɛ í nyi í sõ inɛi Izirɛli ŋau má
í ni, Ilaaõ á bɛ si ŋɛ walii wa bɛi amu, iyi á jɛ
inɛ akã nŋɛ.
38 Moizii í tako í wa bii inɛi Izirɛli ŋau à
tɔtɔɔ si gbaau. Nŋui í wa afei bala nwa ŋa do
amaleka iyi í baa ide ku fɔ si geetei Sinaiu.
Nɔ hai bi tɛɛi í gba idei kuwɛɛ í na wa.
39 Amma bala nwa ŋau a kù waa bi ideɛ
ku gbɔ. À kɔsiɛ à waa bi a nyi ikpa ilɛi Ezibiti
ma.
40 Ŋɔi í jɔ̀ à sõ Arõɔ à ni, ce nwa iwẽ iyi á cua
nwa si kpãa domi Moiziu iyi í nya wa wa hai
ilɛi Ezibiti a kù mà mii iyi í coo.
41 Ŋɔi à ce iwẽ gɔ iyi í jɔ ama kɛtɛ, nɔ inɔ
nŋa í dõ na icɛi awɔ nŋau nɔ à ceaa kuwee.
42 Na nŋu, Ilaaõ í fa araɛ hai bi tu ŋa nɔ í jɔ̀ à
waa tɔɔ inunu do cukpa do andaiya ŋa. Ide
nŋui à kɔ si tiai walii ŋau à ni,
Ilaaõ í ni,
Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, kù jɛ amui í cea dimii
kuwee ikã ikã
Adõ ciiji si gbaa ihẽ ŋa.
43 Amma iwẽ ŋa iyi iŋɛ taka nŋɛ ì ce ŋai ì cea
kuwee ŋa.
Ilei acɔi iwẽ Mɔlɔkui ì ya maa so ŋa do
andaiyai iwẽ Refãa.
Na ŋɔi í jɔ̀ an jɔ̀ a mu ŋɛ a nɛò ŋɛ hee ilɛi
Babilɔni.
44 Nɔ Etiɛni í ni má, bala nwa ŋau à nɛ ilei
acɔ si gbaau, nŋui wa nyisi iyi Ilaaõ í wɛɛ do
aŋa. Moizi í cooi bɛi Ilaaõ í nyisiɛ í ni ku
coou.

45 Ilei acɔu, bala nwa ŋa iyi à naa si anyii inɛ sinte ŋau, aŋa do Zozue woo cua nŋa à soo à nɛò wa ilɛu ihɛ̃. Ilɛu Ilaaɔ̃i í lele dimi ŋa iyi à tako à wa si wo. Nɔ ilei acɔu í wa ihɛ̃ hee waatii ilaalu Davidi.
46 Si bɛi Davidi í ba didɔ̃i Ilaaɔ̃, nŋui í jɔ̀ í tɔɔɛ ku jɔ̀ nŋu ku maa ile tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa aa ya gulɛaa *.
47 Amma Salomɔɔi í maa ileu.
48 Amma Ilaaɔ̃ kù nɛ saa. Ci ya wa si ile iyi amanɛ ŋa à ma. Bɛɛbɛi walii gɔ í tako í fɔ wo í ni,
49 Ilaaɔ̃ í ni, lelei í jɛ kitãi bommam,
Nɔ ilɛ í jɛ bi ku lesi isɛm.
Debɛi, dimii ile yoomai aa yɔkɔ i maam ŋa.
Mà iwoi inya í wa bii an ya n sĩmi.
50 Kù jɛ amui ǹ ce fei ndɛɛ?
51 Nɔ Etiɛni í ni má, iŋɛ inɛ ku gaabu ŋai, idɔ nŋɛ do itĩ nŋɛ fei í le. Ì ya maa kɔsi Hundei Ilaaɔ̃ ŋai waati kãma fei. Iŋɛ mɔ ì waa ce bɛi bala nŋɛ ŋa à tako à ce wo.
52 Walii yooma ŋai bala nŋɛ ŋa a kù kpã iju. À kpa hee do inɛ ŋa iyi à fɔ kunaai Inɛ Dee deeu, inɛ iyi iŋɛ taka nŋɛ ì zambaɛ si nsɛi ì kpaa ŋau.
53 Iŋɛ iyi do saabui amaleka ŋau Ilaaɔ̃, í na ŋɛ woodaɛ, i kù too si woodau ŋa.

Etiɛni í ku

54 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ si Etiɛni hee à waa ŋɔ amaawɔ nŋa ŋa.
55 Amma Etiɛni í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í cɔ lele, ŋɔi í yɛ amboei Ilaaɔ̃ nɔ í yɛ Jesu mɔ wa leekĩ do ikpa awɔ njɛɛ.
56 Ŋɔi í ni, i gbɔ ŋa, ǹ yɛ lele í cĩ nɔ Amai Amanɛ wa leekĩ do ikpa awɔ njɛi Ilaaɔ̃.
57 Amma à dĩ itĩ nŋa à bɛi à dɔ̃ anu nla nla nɔ à sɛi ajɔ à koo à wo siɛ.
58 Ŋɔi à faa hai inɔ ilu à koo à nyɔɔ ku ba a taa kuta a kpaa. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tako à máa ideu à bɔ kumboo nŋa ŋa à jɔ̀a awaasũ gɔ bɛ à ya kpoo Sɔlu.
59 Si bɛi à waa ta Etiɛni kutau ŋɔi Etiɛni í ce kutɔɔ í ni, Lafɛ̃ɛ Jesu, gba hundem.
60 Ŋɔi í cuku í gulɛ wa dɔ̃ anu hee lele wa ni, Lafɛ̃ɛ, maà mu ŋa do dulum nɔu ihɛ̃. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í ku.

8

1 Nɔ waatii kukpai Etiɛniu Sɔlu mɔ í jɛsi.

Sɔlu í kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iju

Hai ajɔ nŋu bɛi à sinti ku kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu iju. Bii kù jɛ woo bɛ ŋau baasi, woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à fangaai si ilɛi Zudee do si ilɛi Samari.
2 Nɔ inɛ gɔ ŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ à si Etiɛni do kukpata.
3 Amma Sɔlu í wasi inɛi igbɛi Jesu ŋa ku kpã iju. Í ya lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋai ku maa mu inɛmɔkɔ do inaabo ŋa do gbugbã koo dasi ŋa piisɔ̃ɔ.

Filipu wa sisi laabaau jiida si ilɛi Samari

4 Inɛ ŋa iyi à fangaau à koo à waa waazo laabaau jiidau bii fei.
5 Filipu í bɔ ilu nlai Samari nɔ wa cea inɛi ilu bɛ ŋa faajii inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
6-7 Nɔ í ce maamaake ŋa. Í lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ nkpɔ nɔ à fita do anu ku dɔ̃ nla nla, nɔ í jɔ̀ wɛɛgɛ nkpɔ do ilu kutɛ akã ŋa à ba iri. Iyi inɛ ŋa à waa gbɔ waazoɛu nɔ à yɛ maamaake ŋau, ŋɔi aŋa fei à teese à de itĩ jiida.
8 Nɔ inɛi ilu ŋau à wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla.
9 Wee mɔkɔ gɔ mɔ í wa si iluu bɛ, à ya kpoo Simɔɔ. Í ya maa ce dobu dobu í jɔ̀ inɛi ilu ŋau fei à biti nɔ í ce araɛ inɛ nla.
10 Hai ama keeke do inɛ ngbo fei à ya gbɔ ideɛ ntɔ ntɔ nɔ à ya maa ni, inɛɛu ihɛ̃i í jɛ inɛ iyi à ya kpe gbugbã nlai Ilaaɔ̃.
11 À ya maa gbɔ ideɛi domi hai kukpɛ dobu dobuɛ ŋau í ya maa mu ŋa bitii.
12 Amma iyi inɛ ŋau à dasi naanɛ si laabaau jiida iyi Filipu wa fɔ si gãmɛi bommai Ilaaɔ̃ do si gãmɛi Jesu Kirisiu, ŋɔi à dasi ŋa inyi hai inɛmɔkɔ do inaabo fei.
13 Simɔɔ takaɛ í dasi Jesu naanɛ nɔ à dasiɛ inyi. Í ya maa too Filipu bii fei nɔ í biti ntɔ ntɔ iyi í yɛ maamaake nla ŋa iyi wa ce.
14 Woo bɛ ŋau à gbɔ iyi inɛi Samari ŋau à gba idei Ilaaɔ̃. Ŋɔi à bɛ si ŋa Piɛɛ do Zãa hai Zeruzalɛmu bɛ.
15 Iyi à to ŋɔi à ce nŋa kutɔɔ ku ba a ba Hundei Ilaaɔ̃.

* **7:46** ku maa ile, tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa aa ya gulɛaa À kɔɔi si tia nwo gɔ ŋa à ni, ku maa ile, nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi Zakɔbu.

16 À ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ kù
kita si kãma nŋa wa titã, aŋa de à ce inyi ku
dasi nŋai do irii Lafɛ̃ɛ Jesu nŋu akã.
17 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à le nŋa awɔ si iri, nɔ à
ba Hundei Ilaaɔ̃.
18 Iyi Simɔɔ í yɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋau
à ba Hundei Ilaaɔ̃ waati iyi woo bɛ ŋau à le
nŋa awɔ si iriu, ŋɔi wa bi ku mu nŋa fia.
19 Í ni a mua nŋu gbugbãu bɛ ku ba inɛ iyi
nŋu á lea awɔ si iri fei ku ba Hundei Ilaaɔ̃.
20 Amma Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, awɔ do fiaɛ fei aa ce
nfe, domi ì tamaa bɛi aa yɔkɔ i ra amuai Ilaaɔ̃
do fiai.
21 I kù nɛ kpãai ngɔgɔ ihɛ̃ domi idɔɛ kù jɛ
dee dee si wajui Ilaaɔ̃.
22 Na nŋu, sinda idɔɛ hai si laalɔ ku ceɛ, nɔ
i tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ceɛ suurui lasabu laalɔ ku ceɛ
bii á ce.
23 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ yɛ daaɛ í
ro nɔ dulum í dĩɛ.
24 Ŋɔi Simɔɔ í jɛ nŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i
ceem kutɔɔ bi Lafɛ̃ɛ ku ba ide ŋa iyi ì sɔ̃m
ŋau bɛ kãmaɛ ku maà bam.
25 Waati iyi à ce waazo à sisia inɛ ŋa
yaasei idei Ilaaɔ̃ à tã ŋɔi à sinda à waa nyi
Zeruzalɛmu. Iyi à waa nɛ, ŋɔi à wasi ku sisi
laabaau jiidau si ilu nkpɔi Samari má.

Idei Filipu do akawe nlai Etiopi gɔ

26 Ŋɔi amalekai Lafɛ̃ɛ gɔ í ba Filipu ide
ku fɔ í ni, dede i bɔ ikpa awɔ cangai kpãai
inunu, too kpãa iyi í wa hai Zeruzalɛmu ku
bɔ Gaza. Kpãa nŋui í bɔ ikpa gbabuau bɛ.
27 Ŋɔi Filipu í dede í nɛ. Si kpãau, ŋɔi í yɛ
inɛi Etiopi gɔ. Inɛɛu akawe nla nlai. Nŋui í ya
maa mu amanii inaabo ilaalui Etiopi. Í naa
Zeruzalɛmui Ilaaɔ̃ ku gulɛa,
28 ŋɔi í sinda wa bɔ ikpa ideɛ má. Wa buba
si sarɛtii acĩ wa cio tia iyi walii Ezai í kɔ.
29 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Filipu í ni ku bɔ
kɔkɔi sarɛtiu.
30 Ŋɔi Filipu í sɛi í bɔ bi sarɛtiu, nɔ í gbɔ inɛi
Etiopiu wa cio si tiai walii Ezaiu. Nɔ í beeɛ
í ni, ide iyi ì waa ciou bɛ ì waa gbɔ bɛi wa fɔ
mbɛ?
31 Ŋɔi inɛɛu í jɛaa í ni, bɛirei an ce n gbɔ bii
kù jɛ inɛ gɔi í tusɛɛm. Ŋɔi í tɔɔ Filipu ku gũ
wa si sarɛtiu ku buba bi nŋu. Nɔ Filipu í gũ.
32 Ide iyi mɔkɔu wa cio si kukɔi idei Ilaaɔ̃
wee.
À kooòɛ bɛi angudã iyi aa saka.
Bɛi ama angudã í ya maa coko waati iyi à waa
bu ntoɛ,
Bɛɛbɛ mɔi nŋu mɔ kù la gɛlɛ.
33 À kayeɛ nɔ à kɔ ku kiitiɛ dee dee.
Si bɛi à kpa irii kuwɛɛɛ, kù wa si ilɛu ihɛ̃ má,
Yooi á fɔ idei inɛi anyiɛ ŋa má.
34 Ŋɔi akaweu í sɔ̃ Filipu í ni, ǹ wa n tɔɔɛ i
sɔ̃m inɛ iyi waliiu wa fãa. Nŋu takaɛi wa fãa
araɛ de. Mà inɛ gɔi wa fãa.
35 Ŋɔi Filipu í so ide í sinti do idei waliiu í
sisiaaò laabaau jiidai Jesu.
36 Si bɛi à waa nɛ si kpãau ŋɔi à to ido gɔ iyi
í nɛ inyi. Ŋɔi akaweu í ni, cɔ inyi ihɛ̃. To, mii
á ganjim n ce inyi ku dasim má. [
37 Ŋɔi Filipu í sɔ̃ɔ í ni, bii ì dasi Jesu naanɛ
do idɔɛ fei aa yɔkɔ i ce inyi ku dasiɛ mɛɛ. Nɔ
akaweu í jɛ í ni, ǹ dasi naanɛ iyi Jesu Kirisi
Amai Ilaaɔ̃i.]
38 Ŋɔi í ni a leekĩ sarɛtiu. Iyi à leekĩɛ nɔ
nŋu do Filipu à kita aŋa minji nŋa si inyiu,
nɔ Filipu í dasiɛ inyi.
39 Iyi à fita hai si inɔ inyiu, ŋɔi Hundei Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í nɛò Filipu. Nɔ akaweu kù yɔɔ má,
amma í dasi kpãa wa nɛ do inɔ didɔ̃.
40 Ŋɔi Filipu í ba nŋu í wa ilu gɔ iyi à ya kpe
Azɔtu, nɔ í ce waazoi laabaau jiida bɛ do ilu
ŋa iyi à wa si kpãau fei hee í toò Sezaree.

9

Idɔ ku kpaasii Sɔlu
(Cɔ IWB 22:6-16; 26:12-18)

1 Waati bɛɛbɛ Sɔlu í ya maa kpã inɛ ŋa iyi
à waa too kpãai Jesu ŋau iju nɔ wa bi ku kpa
ŋa mɔm nii. Na ŋɔi í jɔ̀ í bɔ bi woo wee nlai
Ilaaɔ̃u,
2 í tɔɔɛ ku cea nŋu tia ŋa. Tia ŋaui á koo ku
na inɛ ngboi ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa iyi à wa
Damasi. Do saabui tia ŋaui á baò gbugbã iyi
á koo ku muò inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu,
bii inɛmɔkɔi wala bii inaaboi, ku ba ku yɔkɔ
ku dĩ ŋa ku bɔò ŋa Zeruzalɛmu. Iyi í gba tia
ŋau nɔ í dasi kpãa wa nɛ.
3 Si bɛi Sɔlu wa nɛ í maai Damasi, ŋɔi anu
akã inya kuma gɔ í naa siɛ wa hai lele.
4 Ŋɔi í cuku ilɛ nɔ í gbɔ imui inɛ gɔ í ni, Sɔlu,
Sɔlu, na mii í ce ì waa kpãm iju.
5 Ŋɔi Sɔlu í bee í ni, Lafɛ̃ɛ, awɔi yoo. Ŋɔi
Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, amui Jesu iyi ì waa kpã ijuu.
6 Dede i bɔ inɔ iluu, bɛi aa sɔ̃ɛ mii iyi aa ce.

7 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à waa nɛ do Sɔluu à
leekĩ à coko sɔ̃m sɔ̃m, à gbɔ ide ku fɔu amma
a kù yɛ inɛ kãma.
8 Ŋɔi Sɔlu í dede hai ilɛ í cĩ ijuɛ amma kù
yɛ ilu. Ŋɔi à mu awɔɛ à bɔòɛ Damasi.
9 Í fɛɛju zakai ajɔ mɛɛta, kù jɛ kù mɔ.
10 Wee mɔcɔi Jesu gɔ í wa Damasi bɛ à ya
kpoo Ananiasi. Ŋɔi Lafɛ̃ɛ Jesu í naa siɛ si
kuyɛ í kpoo í ni, Ananiasi. Nɔ í jɛ í ni, Amu
wee Lafɛ̃ɛ.
11 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, dede i koo i mu kpãa
iyi à ya kpe Kpãa Kutɛu i bɔ idei Zudasi. Bii
ì to bɛ bee mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Sɔlu inɛi
Tarusiu. Wa ce kutɔɔ,
12 nɔ í ce kuyɛ í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe
Ananiasi í lɔ wa nɔ í lesi nŋu awɔ ku ba nŋu
ku yɛ ilu má.
13 Amma Ananiasi í ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ nkpɔi í
sɔ̃m laabaaui mɔkɔu bɛ do laalɔ ŋa iyi í cea
inɛɛ ŋa Zeruzalɛmu fei.
14 Nɔ à gbɔ iyi inɛ ngboi woo wee ŋai à naa
gbugbã ku mu inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ do
iriɛ ihẽ fei.
15 Amma Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, koo, domi ǹ cica
inɛɛu bɛi ku jɛ woo ce icɛm ku fɔ laabaaui
irim bi dimi mmu ŋa do bi ilaalu nŋa ŋa do
bi inɛi Izirɛli ŋa.
16 An nɔ n nyisiɛ bɛi nŋu mɔ á yɛ ijuukpã
na irim.
17 Ŋɔi Ananiasi í dede í koo. Iyi í to, ŋɔi í
lesi Sɔlu awɔ í ni, Sɔlu kpaasim, Jesu Lafɛ̃ɛ,
nŋu iyi í naa siɛ si kpãau si waati iyi ì waa
naa, nŋui í bɛm wa ku ba i yɛ ilu má nɔ i kɔ̃ò
Hundei Ilaaɔ̃.
18 Bɛ gbakã ngɔgɔ í cuku wa hai si ijui Sɔlu
í yɛ bɛi kpakai cɛ̃ɛ, nɔ í yɛ ilu má. Ŋɔi í dede
nɔ à dasiɛ inyi.
19 Si anyiɛ ŋɔi í jɛ sɔnda nɔ gbugbãɛ í baa
má.

Sɔlu wa ce waazo Damasi

Nɔ Sɔlu í ce ajɔ minji Damasi bɛ do inɛ ŋa
iyi à waa too kpãai Jesu.
20 Gbakã í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ
ŋa wa waazo wa fɔ iyi Jesu Amai Ilaaɔ̃i.
21 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛu fei à biti à
bee njɛ à waa ni, kù jɛ mɔkɔu iyi í ya maa
wahala inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ do irii Jesu
Zeruzalɛmuu mbɛ ya. Kù jɛ nŋui wa naa ihẽ
wo ku na ku mu inɛ ŋa ku dĩ ŋa koo na inɛ
ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau?
22 Amma gbugbãi Sɔlu í ya maa kɔ̃ɔsii, nɔ
Zuifu ŋa iyi à wa Damasiu a kù mà bɛi aa jɛaa
waati iyi wa sɔ̃ ŋa kam kam iyi Jesui í jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
23 Zakai ajɔ minji má ŋɔi Zuifu ŋau à waa
busi njɛ a ba a kpa Sɔlu.
24 Amma inɛ gɔ í koo í sisia Sɔlu ide iyi inɛ
ŋau à dĩu. Inɛ ŋau à ya maa degbe iluui hee
do andɛ koofa ŋau fei dasã do idũ ku ba a
kpaa.
25 Amma idũ gɔ mɔcɔi Sɔlu ŋa à jɔ̀ í lɔ inɔ
kɔlɔ à bɛi à koo à kitaɛ hai do antai bindii
iluu.

Sɔlu í wa Zeruzalɛmu

26 Ŋɔi Sɔlu í bɔ Zeruzalɛmu. Iyi í to bɛ í bi
ku tɔtɔɔ do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu,
amma aŋa fei à waa ce njoɛ si na iyi í jɔ̀ a kù
mà mà ntɔ ntɔ wa too kpãai Jesui.
27 Ŋɔi Baanabasi í bɔòɛ bi woo bɛ ŋau nɔ í
sɔ̃ ŋa bɛi Sɔlu í yɛ Lafɛ̃ɛ si kpãa, do bɛi Lafɛ̃ɛ
í baa ide ku fɔ. Nɔ í sɔ̃ ŋa bɛi Sɔlu í ce waazo
Damasi do irii Jesu do wɔɔkɔ.
28 Hai waati bɛɛbɛi Sɔlu wa dabii si ilui
Zeruzalɛmu do woo bɛ ŋau wa waazo do irii
Lafɛ̃ɛ Jesu do wɔɔkɔ.
29 Nɔ í ce kakɔɔ do Zuifu ŋa iyi à waa fɔ
Gɛrɛkiu, amma aŋa mɔ à waa dɛ kpãa bɛi aa
ce a kpaa.
30 Iyi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à
gbɔ, ŋɔi à bɔòɛ Sezaree nɔ à jɔ̀ í nɛ Tarusi.
31 Inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Zudee do
ilɛi Galilee do ilɛi Samari fei à wɛɛò laakai
ku sũ, à waa jirima Ilaaɔ̃, à mua njɛ gbugbã
nɔ akpɔ nŋa í kɔ̃ɔsi wa koo do sobii Hundei
Ilaaɔ̃.

Iri ku bai Enee

32 Piɛɛ mɔ wa dabii bii fei. Nɔ í bɔ bi inɛi
Jesu ŋa iyi à wa Lida.
33 Bɛi í yɛ wɛɛgɛ gɔ à ya kpoo Enee, kù dede
hai bi ku sũɛ hai zakai adɔ̃ mɛɛjɔ.
34 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Enee dede, Jesu Kirisi
í jɔ̀ ì ba iri, ka sɛ̃ɛɛ. Gbakã ŋɔi í dede.
35 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa Lidau fei do inɛi
ilɛɛkoi Sarɔ̃ɔ ŋa à yɔɔ nɔ à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu
naanɛ.

Dɔɔkasi í ku nɔ í nyi wa si andunya má

36 Wee si ilui Zopee inaabo woo dasi Jesu
naanɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Tabita. Nŋui à ya
kpe Dɔɔkasi má do feei Gɛrɛki, waatɔ kabua.
Í nɛ daa jiida nɔ í ya maa sobi ilu are ŋa.

37 Ŋɔi ajɔ nŋu gɔ í na í ce bɔ̃ɔ í ku. Iyi à wɛ
ikuɛ ŋɔi à koo à jilɔɔ ile lele.
38 Inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu iyi à wa
Zopee à gbɔ iyi Piɛɛ í wa Lida kɔkɔi Zopee bɛ.
Ŋɔi à bɛ siɛ inɛ minji à ni a koo a sɔ̃ɔ ku naa
wa bi aŋa nsɛi nsɛi.
39 Ŋɔi Piɛɛ í dede í too ŋa wa. Iyi í to bɛ,
ŋɔi à bɔòɛ lelei ileu. Ŋɔi jaaɔ̃ ŋa fei à naa à
kaakoɛ à waa kpataò nɔ à waa nyisiɛ ibɔ do
jaaɛ ŋa iyi Dɔɔkasi í ce waati iyi í wɛɛ aŋaò
ŋa.
40 Ŋɔi Piɛɛ í nya aŋa fei hai ilaawa í bɛi í
gulɛ wa ce kutɔɔ. Í sinda si ikuu í ni, Tabita
dede. Ŋɔi í cĩ ijuɛ. Iyi í yɛ Piɛɛ nɔ í dede í
buba.
41 Ŋɔi Piɛɛ í mu awɔɛ í dedeɛ. Nɔ í kpe
jaaɔ̃ ŋau do inɛi Jesu ŋa iyi à gbe í nyisi ŋa
Dɔɔkasi iyi í jĩ má.
42 Ŋɔi laabaauu í fangaa si ilui Zopee fei,
nɔ inɛ nkpɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.
43 Nɔ Piɛɛ í ce ajɔ minji Zopee bɛ bi anà gɔ
iyi à ya kpe Simɔɔ.

10

Piɛɛ do Kɔɔnɛi

1 Inɛ gɔ í wa Sezaree, à ya kpoo Kɔɔnɛi.
Nŋui wa jɛ inɛ ngboi wuai sooge gɔ ŋa iyi à
ya kpe Inɛi Itali ŋa.
2 Mɔkɔu wa too Ilaaɔ̃ nɔ í ya maa jirimaɛ
ntɔ ntɔ, nŋu do nyaanzeɛ ŋa fei. Í ya maa ce
kutɔɔ waati kãma fei, í ya nɔ ku sobi ilu arei
Zuifu ŋa ntɔ ntɔ.
3 Ŋɔi ajɔ akã zakai isɔ mɛɛta í ce kuyɛ. Í yɛ
amalekai Ilaaɔ̃ dee dee. Amalekau í lɔ siɛ wa,
ŋɔi í kpoo í ni, Kɔɔnɛi.
4 Ŋɔi í cɔ amalekau í kãsiɛ iju ŋɔi njo í muu
nɔ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, mii í ce. Ŋɔi amalekau í
jɛaa í ni, Ilaaɔ̃ í gbɔ kutɔɔɛ, nɔ kù gbɛjɛ yaase
bɛi ì sobi ilu are ŋau.
5 Nsɛi, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe Simɔɔ
iyi à ya kpe Piɛɛu wa.
6 Inɛ njooi, í wa kpasɛ̃i anà gɔ iyi à ya kpe
Simɔɔ. Kpasɛ̃ɛ í wa kɔkɔi tenku.
7 Iyi amalekau í baa ide ku fɔ í tã í nɛ, ŋɔi
Kɔɔnɛi í kpe inɛ minji gɔ ŋa si inɔi woo ce
icɛɛ ŋau. Nɔ si inɔi sooge ŋa iyi à ya wa
kɔkɔɛu í kpe inɛ akã gɔ má iyi í mà bɛɛrɛi
Ilaaɔ̃.
8 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi í ce fei, í bɛi í bɛ ŋa
Zopee.
9 Iju kumáɛ zakai dasã à wa si kpãau nɔ à
maai si iluu. Waati bɛɛbɛ í ko Piɛɛ í gũ antai
ile sikifa wa ce kutɔɔ.
10 Ŋɔi ari í na wa kpaa, nɔ wa bi ku jɛ.
Waati iyi à waa tɛkɛa caka ŋɔi í ce kuyɛ.
11 Í yɛ lelei Aõ í cĩ nɔ acɔ nla gɔ iyi à waa mu
gonta mɛɛɛ wa kita wa ilɛ.
12 Inɔɛ bɛi dimii iŋa kutɛ mɛɛ fei í wa si do
iyi wa cã ilɛ do dimii yɛi fei.
13 Ŋɔi Piɛɛ í gbɔ ide ku fɔ gɔ í ni, Piɛɛ dede,
kpa i ŋɔ.
14 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, jãm, Lafɛ̃ɛ. Ajɔ
kãma n kù ŋɔ iŋa iyi í jɛ iwɔ̀ hee mà jɛ iyi í
riisi.
15 Nɔ ide ku fɔu í ni má, mii iyi Ilaaɔ̃ í ni í
má maà ti i kɔsi.
16 Bɛɛbɛi í ce hee isɛ gbɛɛta. Nɔ gbakã acɔu
í nyi lele.
17 Ŋɔi Piɛɛ wa bee araɛ yoomai í jɛ yaasei
kuyɛu. Waati bɛɛbɛi inɛ ŋa iyi Kɔɔnɛi í bɛ
ŋau à to Zopee bɛ. Ŋɔi à bee kpasɛ̃i Simɔɔ
nɔ à nyisi ŋa. Waati iyi Piɛɛ í wasi ku lasabu
si ideu ŋɔi à to wa andɛ koofa bɛ.
18 Ŋɔi à kpe inɛi kpasɛ̃ ŋau à bee ŋa mà inɛ
njoo gɔ í wa bɛ iyi à ya kpe Simɔɔ Piɛɛ.
19 Si bɛi Piɛɛ í wasi ku lasabu si idei kuyɛɛu
ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, wee amanɛ mɛɛta
gɔ ŋa à waa dɛdɛɛ.
20 Dede i kita i koo i ba ŋa. Nɔ iŋɛò ŋa i nɛ.
Maà leekĩ leekĩ, domi amui ṅ bɛ ŋa wa.
21 Ŋɔi Piɛɛ í kita í koo í ba ŋa í ni, inɛ iyi ì
waa dɛ ŋau amui ihɛ̃ mɛɛ. Mii ì bi ŋa.
22 Nɔ à ni, Kɔɔnɛi, inɛ ngboi sooge ŋaui
wa dɛdɛɛ. Inɛ dee deei, í ya maa jirima
Ilaaɔ̃ nɔ Zuifu ŋa fei à ya maa fɔ jiida ku jɛɛ.
Amalekai Ilaaɔ̃ gɔ í sɔ̃ɔ í ni ku kpeɛ bi tɛɛ ku
ba ku gbɔ ide iyi aa sɔ̃ɔ.
23 Idũu ŋɔi Piɛɛ í dasi inɛ ŋau kpasɛ̃ í ce
nŋa yaaɛ.

Iju kumáɛ í dasiò ŋa kpãa, nɔ kpaasi woo
dasi Jesu naanɛi Zopee gɔ ŋa à suu.
24 Iju kumá mmuɛ ŋɔi à to Sezaree. Wee
hee a maa to wa Kɔɔnɛi í tɔtɔɔ nyaanzeɛ ŋa
do kpaasi jiidaɛ ŋa à waa degbe ŋa.
25 Iyi Piɛɛ wa bi ku lɔ inɔ kpasɛ̃u ŋɔi Kɔɔnɛi
í bɔ ku koɛ í koo í sɛɛbata si wajuɛ.
26 Amma Piɛɛ í dedeɛ í ni, dede, domi amu
mɔ amanɛi bɛi awɔ.
27 Ŋɔi wa ba Kɔɔnɛi ide ku fɔ hee í koo í lɔò
inɔ ile, nɔ í yɛ inɛ nkpɔ í tɔtɔɔ bɛ.

28 Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi
woodai awa Zuifu ŋa í kɔ nwa ka tɔtɔɔ do iŋɛ
dimi mmu ŋa, wala ka bɔ kpasẽ nŋɛ. Amma
Ilaaõ í sõm í ni kù sĩa n kpe inɛ gɔ ilu riisi hee
má jɛ n kɔsiɛ.
29 Nŋui í jɔ̀ iyi ì kpem ŋa n kù kɔ. Nsɛi, ǹ bi
i sõm na mii í ce ì kpem wa ŋa.

30 Ŋɔi Kɔɔnɛi í ni, í to ajɔ mɛɛ wa ihẽ nnyi
iyi zakai isɔ mɛɛta bɛ ihẽi ǹ wa kpasẽm ihẽ
ǹ wa n ce kutɔɔ. Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tom, wa
dasi ibɔi jaaɛ ku daana gɔ.
31 Nɔ í sõm í ni, Kɔɔnɛi, Ilaaõ í gbɔ kutɔɔɛ nɔ
kù gbɛjɛ jiida ku ceɛ do bɛi ì ya maa sobi ilu
are ŋa.
32 Na nŋu, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe
Simɔɔ Piɛɛ wa. Inɛ njooi wa jɛ. Í wa kpasẽi
anà gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ. Kpasẽɛ í wa kɔkɔi
tenku.
33 Iyi amalekau í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi ǹ bɛ siɛ inɛ
ŋau bɛ wa gbakã, ì nɔ ì jɛ ì naa. Iyi bɛ í sĩa.
Nsɛi awa fei à wa si wajui Ilaaõ ihẽ à waa de
itĩ si ide iyi Lafẽɛ í sõɛ fei i sõ wa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce kpasẽi Kɔɔnɛi

34 Ŋɔi Piɛɛ í so ide í ni, ǹ mà bɛbɛi iyi Ilaaõ
kù waa cɔ inɛ kãma dimi mmu.
35 Inɛ iyi í ya maa jirima Ilaaõ fei nɔ wa ce
iyi í sĩa dee dee, Ilaaõ í ya gba lafẽɛi si dimi
iyi í jɛ fei.
36 Ì mà laabaau jiida iyi Ilaaõ í jɔ̀ à waazoa
inɛi Izirɛli ŋa à ni inɛ ŋa aa ba laakai ku sũ do
saabui Jesu Kirisi nŋu iyi í jɛ Lafẽɛi inɛ fei.
37 Ì nɔ ì mà ŋa mii iyi í sinti si ilɛi Galilee
í bɛi í ce si ilɛi Zudee fei waati iyi Zãa í sisi
idei inyi ku dasi iyi í ya maa ceu í tã.
38 Ì mà bɛi Ilaaõ í mua Jesu inɛi Nazarɛtiu
Hundeɛ ŋa do bɛi í muaa gbugbã. Nɔ í dabii
si ilɛu fei wa ce jiida nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à wa si
awɔi Seetam fei à ba iri. Í ya maa ce bɛɛbɛi
si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í wɛɛ do nŋu.
39 Awai à waa jɛa inɛ ŋa sɛɛdai mii iyi í ce
ilɛi Zuifu ŋa do ilui Zeruzalɛmu fei. Nɔ à
kpakpaɛ si jĩi à kpaa.
40 Amma si ajɔ mɛɛtasia Ilaaõ í jũu hai si
balɛ nɔ í jɔ̀ í tusɛa inɛ gɔ ŋa araɛ.
41 Kù nɔ kù jɛ inɛ feii í yɔɔ bii kù jɛ awa iyi
à jɛ sɛɛda iyi Ilaaõ í cica hai tako, awa iyi à jɛ
nɔ à mɔ do nŋu si anyii kujĩɛ hai si balɛ.
42 Nɔ í dasi wa ka maa waazoa inɛ ŋa, nɔ ka
jɛa inɛ ŋa sɛɛda iyi nŋui Ilaaõ í cica ku kiiti ilu
hunde do iku ŋa.
43 Bɛɛbɛ mɔi walii ŋa fei à fɔ ideɛ à ni inɛ
iyi í dasiɛ naanɛ fei Ilaaõ á kpa idei dulum
ndii lafẽɛ na saabui iriɛ.

Dimi mmu ŋau mɔ à ba Hundei Ilaaõ

44 Waati iyi Piɛɛ wa fɔ ide má, ŋɔi Hundei
Ilaaõ í naa si inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideu fei.
45 Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à si Piɛɛ
bɛu, à biti do iyi Ilaaõ í mua dimi mmu ŋa mɔ
Hundeɛ,
46 domi à gbɔ inɛ ŋau à waa fɔ ide do fee
ŋa iyi à kù waa gbɔ à waa sisiò bɛi kulai Ilaaõ
í to.
47 Ŋɔi Piɛɛ í ni, si bɛi inɛ ŋau ihẽ à ba
Hundei Ilaaõ bɛi awa mɔ, yooi á yɔkɔ ku
ganji ŋa a dasi ŋa inyi.
48 Ŋɔi í ni a dasi ŋa inyi do irii Jesu Kirisi.
Ŋɔi Kɔɔnɛi ŋa à tɔɔɛ à ni ku buba bi aŋa bɛ
ku ce ajɔ minji.

11

Piɛɛ í sisia inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu idei Kɔɔnɛi ŋa

1 Woo bɛ ŋa do kpaasi woo dasi Jesu naanɛ
ŋa iyi à wa ilɛi Zudee à gbɔ iyi hai jɛ Zuifu ŋa
mɔ à gba idei Ilaaõ.
2 Ŋɔi Piɛɛ í baa Zeruzalɛmu nɔ Zuifu woo
dasi Jesu naanɛ ŋau à yɛ taaleɛ,
3 à ni à lɔ kpasẽi inɛ ŋa iyi a kù ce bango nɔ
aŋaò ŋa à jɛ.
4 Ŋɔi Piɛɛ í sisi nŋa ideu hai sinteɛ bɛi í ce
fei.
5 Í sõ ŋa í ni, waati iyi ǹ wa Zopee ǹ wa n
ce kutɔɔ ajɔ nŋu gɔ, ŋɔi ǹ ce kuyɛ. Ǹ yɛ acɔ
nla gɔ iyi à waa mu gonta mɛɛɛ wa kita wa
hai lelei Aõ í naa í leekĩ kɔkɔm.
6 Iyi ǹ wa n cɔɔ do laakai, ŋɔi si inɔɛ ǹ yɛ
iŋai sako ilu kutɛ mɛɛ ŋa do iŋa ku cã ilɛ ŋa
do yɛi ŋa.
7 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ í sõm í ni, Piɛɛ dede,
kpa i ŋɔ.
8 Amma ǹ ni, jãm Lafẽɛ. Ajɔ kãma iŋa iyi í
jɛ iwɔ̀ hee má jɛ iyi í riisi kù lɔ gɛlɛm.
9 Nɔ ide ku fɔu í sõm má hai lele í ni mii iyi
Ilaaõ í ni í má, n maà n kɔsi.
10 Bɛɛbɛi í ce isɛ gbɛɛta í bɛi í nyi lele.

11 Wee hai Sezaree à bɛ sim amanɛ mɛɛta
gɔ ŋa wa. Bɛ gbakã inɛ ŋau à to wa andɛ
koofai kpasɛ̃ bii ǹ wau.
12 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ni n too ŋa n maà n
leekĩ leekĩ. Nɔ kpaasi mɛɛfam ŋau ihɛ̃ à sim
Sezaree bɛ nɔ à lɔ kpasɛ̃i Kɔɔnɛi ajɔ.
13 Nɔ Kɔɔnɛi í sõ wa bɛi nŋu í yɛ amaleka
si kpasɛ̃i nŋu wa leekĩ nɔ í ni, bɛ inɛ gɔ ŋa
Zopee a koo a kpe Simɔɔ Piɛɛ wa.
14 Nŋui á sõɛ bɛi awɔ do nyaanzeɛ ŋa fei aa
ce i baò faaba ŋa.
15 Ŋɔi ǹ koo. Iyi ǹ sinti ku waazo, ŋɔi
Hundei Ilaaɔ̃ í naa si ŋa wa bɛi í naa si awa
mɔ tako wo.
16 Ŋɔi ǹ ye gigii ide iyi Lafɛ̃ɛ í fɔu iyi í ni,
Zãa í dasi inɛ ŋa inyi, amma Hundei Ilaaɔ̃i
an da nŋɛ si.
17 Bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ í ce nŋa amua bɛi í mu
nwa wo waati iyi à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi
naanɛ. Na nŋu, bɛirei amu an ce n ganjiò mii
iyi Ilaaɔ̃ í ce.
18 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi idɔ nŋa í tũ,
nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni, debɛi, Ilaaɔ̃ í mua
hee do dimi mmu ŋa mɔ kpãa a kpaasiò idɔ
nŋa a baò kuwɛɛ hai tã.

Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa Antiɔsi

19 Wee woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à fangaa
bii fei na ijuukpã iyi í naa si waati iyi à kpa
Etiɛniu, gɔgɔ ŋa à sa à bɔ hee gungum gɔ iyi à
ya kpe Sipu. Gɔgɔ ŋa mɔ à bɔ ilɛi Fenisi, gɔgɔ
ŋa mɔ à nɛ Antiɔsi. Zuifu ŋa aŋa akãi à ya
maa waazoa laabaau jiidau.
20 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nŋa à naa
hai Sipu do hai Sirɛni à bɔ Antiɔsi nɔ à waa
sisia hai jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidai Jesu
Lafɛ̃ɛ.
21 Nɔ gbugbãi Aõ Lafɛ̃ɛ í wɛɛ nŋa, nɔ inɛ
nkpɔ í kpaasi idɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.
22 Iyi inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu à gbɔ ideu, ŋɔi à bɛ Baanabasi
Antiɔsi bɛ.
23 Iyi í to bɛ í yɛ bɛi Ilaaɔ̃ í cea inɛ ŋau didõ
nɔ inɔɛ í dõ. Ŋɔi í mu nŋa gbugbã ku ba a
leekĩ dim dim si Lafɛ̃ɛ do idɔ nŋa fei.
24 Baanabasiu inɛ ncɛɛi iyi í dasi Jesu
naanɛ ntɔ ntɔ nɔ í kõò Hundei Ilaaɔ̃. Nɔ akpɔi
woo dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ ŋau í nyi í kõɔsi
má.
25 Si anyiɛ ŋɔi í bɔ Sɔlu ku dɛdɛ ikpa Tarusi.
26 Iyi í yɔɔ ŋɔi í bɔòɛ Antiɔsi. Adõ akãi aŋa
minjiu à ce bɛ à ya tɔtɔɔ do inɛi igbɛi Jesu ŋa
nɔ à ya kɔa inɛ nkpɔ si cioi idei Ilaaɔ̃. Antiɔsi
bɛi à tako à kpe inɛ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesuu inɛi Kirisi ŋa.
27 Waati bɛɛbɛ walii gɔ ŋa à bɔ Antiɔsi hai
Zeruzalɛmu.
28 Inɛ akã nŋa iyi à ya kpe Agabusi í dede í
leekĩ nɔ í ce walii do sobii Hundei Ilaaɔ̃ í ni
ari nla nla á ce si andunya fei. Bɛɛbɛ mɔi ariu
í nɔ í ce si waatii Kolodu ilaalu nlai Romuu.
29 Si bɛi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu à
gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à dasi idɔ aŋa a samba amua ŋa
zaka bɛi inɛ fei í nɛ, ku ba ku sobi kpaasi nŋa
ŋa iyi à wa ilɛi Zudee.
30 Ŋɔi à ce bɛɛbɛ, nɔ à jɔ̀ Baanabasi do Sɔlu
à kooò amuau bi inɛ ngbo nŋa ŋau.

12

À kpa Zaaki nɔ à mu Piɛɛ mɔ à dasiɛ piisõɔ

1 Waati bɛɛbɛ ilaalu Herodu í sinti ku kpã
inɛi igbɛi Jesu gɔ ŋa iju.
2 Í jɔ̀ à kpa Zaaki igbãi Zãa do taakuba.
3 Ŋɔi í yɛ ideu í dõa Zuifu ŋau si, nɔ í jɔ̀ à
mu Piɛɛ má. Wee waatii jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ
lefeei.
4 Iyi à mu Piɛɛ ŋɔi Herodu í jɔ̀ à dasiɛ piisõɔ
nɔ í jɔ̀ sooge ŋa à waa degbeɛ, aŋa mɛɛ ikɔ
mɛɛ. Herodu í bi nŋu ku ceaa kiiti si wajui
zamaa bii jingaui Iku ku kuau í lɔ.
5 À waa mu Piɛɛ si ile piisõɔ bɛ, amma inɛi
igbɛi Jesu ŋa à wasi ku ce kutɔɔ na iriɛ do
himma jiida jiida bi Ilaaɔ̃.

Amaleka gɔ í nya Piɛɛ hai ile piisõɔ

6 Piɛɛ wa sĩ njoo si aninii sooge minji gɔ ŋa
idũ iyi iju kumáɛ Herodu wa bi ku nyaa hai
ile piisõɔu ku bɔòɛ si wajui zamaa. À dũu do
sesee minji nɔ sooge gɔ ŋa à waa degbe andɛi
ile piisõɔu bɛ.
7 Ŋɔi gbakã amalekai Aõ Lafɛ̃ɛ gɔ í naa si ile
piisõɔu, ŋɔi inya í má. Ŋɔi amalekau í cã Piɛɛ
si cingaɛ í jũu í ni, dede ńya ńya. Bɛ gbakã
ŋɔi sesee ŋau í cuku hai si awɔɛ ŋa.
8 Ŋɔi amalekau í ni, dasi ibɔɛ do baataɛ.
Ŋɔi Piɛɛ í ce bɛɛbɛ, ŋɔi amalekau í sõɔ má í
ni, bii dabiiɛ nɔ i toom wa.
9 Ŋɔi Piɛɛ í fita hai ile piisõɔu í tooɛ, amma
kù mà iyi mii ŋau bɛ fei amalekau wa cooi
ntɔ ntɔ. Í tamaa bɛi nŋu wa laalaai.

10 À lɔ woo degbe piisõɔ sinteu do min-
jisiau nɔ à tosi gamboi isɔu. Inɛ nŋu ikpa
inɔ ilui wa cɔ. Ŋɔi í ĉi do araɛ nɔ à fita à mu
kpãa à nɛ hee à lɔ kpãa kókò sinte, ŋɔi gbakã
amalekau í nɛ í jɔ̀ Piɛɛ.
11 Ŋɔi Piɛɛ í yɔɔ bɛbɛi iyi kù jɛ àlá. Nɔ í ni,
ntɔ ntɔ Ilaaõi í bɛ sim amalekaɛ wa ku na ku
nyam hai si awɔi Herodu, do laalɔ iyi Zuifu
ŋau à bi a ceem fei.
12 Iyi í yɛ yaasei ideu ŋɔi í bɔ kpasẽi Maari
iyei Zãa Maaku. Wee í ko inɛ nkpɔ nkpɔi í
tɔtɔɔ bɛ à wasi ku ce kutɔɔ.
13 Iyi Piɛɛ í to bɛ ŋɔi í cã gamboi andɛ
koofau ŋɔi abo woo ce icɛ gɔ iyi à ya kpe
Rodu í koo í bee í ni, yooi.
14 Iyi í mà imui Piɛɛ ŋɔi inɔ didõ kù jɔ̀ kù
cũu. Ŋɔi í sɛi í nyi ile í koo í sõ inɛ ŋa í ni Piɛɛ
í wa andɛ koofa.
15 Ŋɔi à sõɔ à ni, ì waa sũmui. Amma í ni,
ntɔ ntɔi. Ŋɔi à ni, á má jɛ ayaɛi.
16 Wee Piɛɛ wa leekĩ bɛ í wasi ku cã gambo.
Iyi à naa à cũu nɔ à ba wee nŋui, ŋɔi í mu ŋa
biti.
17 Nɔ í ni a coko do awɔ í bɛi wa sõ ŋa bɛi
Lafɛ̃ɛ í ce í nya nŋu wa hai ile piisõɔu. Ŋɔi í
ni a koo a sõ Zakɔbu ideu do kpaasi ŋa iyi à
gbe, í bɛi í fita í bɔ inya mmu má.
18 Iju kumáɛ daadaakɔ ideu í jɔ̀ sooge ŋau
à biti hee à bee njɛ à waa ni, ikpa iwoi Piɛɛ í
bɔ.
19 Ŋɔi Herodu í ni a dɛdɛɛ. Ŋɔi à dɛdɛɛ
amma a kù yɔɔ. Ŋɔi í bee woo degbe ŋau
ide. Si bɛi a kù yɔkɔ a kù jɛaa, nɔ í ni a kpa
ŋa. Ŋɔi Herodu í bɛi í dede hai ilɛi Zudee í
koo í buba ikpa Sezaree ajɔ minji titã.

Ikui Herodu

20 Wee idɔi Herodu í kõò inɛi Tii ŋa do
inɛi Sidõɔ ŋa ntɔ ntɔ, ŋɔi inɛ ŋau à tɔtɔɔ njɛ
nɔ à nya inɛ gɔ ŋa à bɛ ŋa bi Herodu. Nɔ à
ce Balatu akawei ilaaluu kpaasi à bɛi à bɔ bi
Herodu a koo a tɔɔɛ suuru domi inɛi ilɛ nŋa
ŋa si ilɛi Herodui à ya bɔ ijɛ ku dɛdɛ.
21 Ŋɔi Herodu í da nŋa ajɔ si bii á yɛ ŋa. Iyi
ajɔu í to ŋɔi Herodu í dasi ibɔi ilaaluɛ í bɛi í
buba si antai kitãi bommaɛ í bɛi í so ide wa
sõ inɛ ŋau.
22 Ŋɔi inɛ ŋau à dõ anu à saabuɛ à waa ni,
kù jɛ baa amanɛi wa fɔ ideu, Ilaaõi.
23 Bɛ gbakã amalekai Ilaaõ í dasi Herodu
bõɔ í jɔ̀ kokoo ŋa à ŋɔ araɛ í ku, si na iyi í jɔ̀
nŋu amanɛ í gba amboei Ilaaõ, kù kɔsi.
24 Amma idei Ilaaõ njɛ í fangaa wa kõɔsi.
25 Iyi Baanabasi do Sɔlu à ce mii iyi à dasi
ŋa ku ceu Zeruzalɛmu bɛ à tã ŋɔi à sinda à
nyi Antiɔsi má. Iyi à waa nɛ à gbã Zãa Maaku
í si ŋa.

13

À cica Baanabasi do Sɔlu à bɛ ŋa

1 Walii do woo kɔsi cio gɔ ŋa à wa si inɔi
inɛi igbɛi Jesu ŋa Antiɔsi bɛ. Iri nŋa wee.
Baanabasi, do Simeõ iyi í jɛ amanɛ dũdũ, do
Lusiu inɛi Sirɛni, do Manahɛnu, nŋu iyi à bíí
do Herodu ilaaluu inya akã, do Sɔlu.
2 Ajɔ nŋu si bɛi inɛ ŋau à waa tɔɔ Lafɛ̃ɛ do
anu ku dĩ ajɔ, ŋɔi Hundei Ilaaõ í sõ ŋa í ni, i
cica Baanabasi do Sɔlu i nya ŋa ikã ŋa a ce
icɛ iyi ṅ kpe ŋaò.
3 Iyi à ce anu ku dĩ do kutɔɔu à tã, ŋɔi à lea
Baanabasi do Sɔlu awɔ si iri, nɔ à jɔ̀ ŋa à nɛ.

Baanabasi do Sɔlu à bɔ Sipu

4 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaõ í bɛ Baanabasi do
Sɔlu fei. Nɔ à to ilu gɔ iyi à ya kpe Selɛsi. Hai
bɛi à lɔ akɔi inyi à bɔ gungum gɔ iyi à ya kpe
Sipu.
5 Iyi à to si ilui Sipu gɔ iyi à ya kpe Salamini
ŋɔi à wasi ku waazo idei Ilaaõ si ile ikã ikã bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋau. Zãa Maaku
mɔ í too ŋa ku sobi ŋa.
6 Nɔ à kua gungum nɔu à bɛi à to Pafɔsi.
Pafɔsi bɛi à yɛ Zuifu woo ce dobu dobu gɔ
iyi í jɛ walii ilu ibo. Iriɛi Baajesu.
7 Í wɛɛ do Seejiu Pɔlusi, ilu ilɛi Sipu ilu
bisiu. Ilu ilɛu í ni a kpe Baanabasi do Sɔlu
wa si na iyi í jɔ̀ wa bi ku gbɔ idei Ilaaõ.
8 Amma woo ce dobu dobuu iyi à ya kpe
Elimasi do feei Gɛrɛki wa bi ku ganji ŋa.
Wa ce kookaai ku sinda ilu ilɛu hai si kpãai
naanɛ ku dasi si Jesu.
9 Nɔ Sɔlu iyi à ya nyi a kpe Pɔlu mau í kõò
Hundei Ilaaõ nɔ í kãsi woo ce dobu dobuu
iju,
10 í ni, awɔ iyi ì jɛ ilu bisi laalɔ do woo taki
inɛ, awɔ inɛi Seetam nii nɔ ì jɛ mbɛɛi mii iyi
í jɛ dee dee fei. Hee waati yoomai aa leekĩò
ide ntɔi Aõ Lafɛ̃ɛu ku kpaasi do ibo má.
11 To, nsɛi, Ilaaõ á to siɛ awɔ, aa fɛɛju, i kaa
yɛ ilu má si zakai ajɔ minjiu ihẽ. Bɛ gbakã í
fɛɛju, nɔ í nɛ wa dabii wa dɛdɛ inɛ gɔ iyi á mu
awɔɛ.

12 Iyi ilu ilɛu í yɛ mii iyi í ceu ŋɔi í dasi
naanɛ si na iyi í jɔ̀ idei Lafɛ̃ɛ Jesu í to siɛ ntɔ
ntɔ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Antiɔsi si ilɛi Pisidi

13 Si anyiɛ ŋɔi Pɔlu do kpaasiɛ ŋa à lɔ akɔi
inyi hai Pafɔsi à nɛ nɔ à to Pɛɛzu si ilɛi Panfili.
Amma Zãa Maaku í jɔ̀ ŋa hai bɛ í sinda í nyi
Zeruzalɛmu.
14 Hai Pɛɛzu bɛ Pɔlu ngu ŋa à mɔsi à bɔ
Antiɔsi si ilɛi Pisidi. Iyi ajɔi kusĩmi í to ŋɔi
à bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ à buba.
15 Nɔ inɛ gɔ í cio si tia iyi Moizi do walii
ŋau à kɔ. Iyi í cio í tã, ŋɔi inɛ ngboi igbɛ ŋau
à bɛ si ŋa inɛ gɔ koo bee ŋa ku ni, iŋɛ kpaasi
ŋa, bii ì nɛ ide iyi aa muaò inɛ ŋa gbugbã i fɔ
ŋa.
16 Ŋɔi Pɔlu í dede í ni a coko do awɔ nɔ í
ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa do iŋɛ dimi mmu ŋa iyi
ì waa jirima Ilaaɔ̃, i de itĩ i gbɔ ŋa.
17 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwai í cica bala nwa ŋa nɔ í
kɔ̃ɔsi kukpɔ nŋa waati iyi à waa jɛ inɛ njoo
si ilɛi Ezibiti. Si anyii nŋu, í nya ŋa hai ilɛi
Ezibiti do gbugbãɛ,
18 nɔ í yɔkɔò ŋa temua zakai adɔ̃ ciiji si
gbaau.
19 Í kpa dimi ikã ikã mɛɛje si ilɛi Kanaã nɔ
í so ilɛ nŋau í na ŋa í jɛ tu ŋa.
20 Iyi bɛ ŋa fei í cei zakai adɔ̃ cĩɔ mɛɛ do
ciitaa.
Si anyii nŋu, Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa woo kiiti ŋa
hee í koo í toò waatii Samuɛli waliiu.
21 Ŋɔi à ni aŋa à bi ilaalu, nɔ Ilaaɔ̃ í mu nŋa
Sɔlu amai Kisi hai si dimii Bɛnzamɛɛ nɔ í jɛ
bommau zakai adɔ̃ ciiji.
22 Nɔ Ilaaɔ̃ í nyaa bomma í sãsi Davidi.
Davidiui í jɛaa sɛɛda í ni, ŋ̀ yɛ Davidi amai
Izai í jɛ dimii inɛ iyi ŋ̀ bi, nŋui á ce idɔɔbim
fei.
23 Hai si dimii Davidii Jesu í fita, inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cica ku jɛ woo faabai inɛi Izirɛli ŋa si
bɛi í tako í ce nŋa kuwãɛu.
24 Jesu ku bɛi ku naa, Zãa í cea inɛi Izirɛli
ŋa fei waazo í ni a kpaasi idɔ nŋa nɔ a ce inyi
ku dasi.
25 Waati iyi icɛi Zãa í maai ku kpa iri í ni,
kù jɛ amui ì waa degbe ŋa, amma inɛ gɔ á naa
si anyim iyi n kù to n bate n fũ ikũi baataɛ.
26 To, iŋɛ kpaasi ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ dimii
Aburahamu ŋa, do dimi mmu ŋa iyi ì waa
jirima Ilaaɔ̃, iŋɛi à sambaa idei faabau ihɛ̃
wa.
27 Wee inɛi Zeruzalɛmu ŋa do inɛ ngbo
nŋa ŋa a kù mà yooi Jesu í jɛ dee dee, a kù
nɔ a kù gbɔ yaasei idei walii ŋa iyi à ya maa
cio si ajɔi kusĩmi feiu. Amma do nŋu fei à jɔ̀
ideu í kɔ̃ si waati iyi à yɛ taalei Jesu.
28 A kù yɛ siɛ ngɔgɔ iyi á jɔ̀ a kpaa, amma
do nŋu fei à tɔɔ Pilati ku jɔ̀ a kpaa.
29 Ŋɔi à ce mii iyi à kɔ na iriɛu fei. Si anyiɛ
nɔ à kitaɛ hai si jĩi ku gaauu à dasi ikuɛ si inɔ
balɛ.
30 Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ,
31 nɔ si afei ajɔ nkpɔ nkpɔ í nyisi inɛ gɔ
ŋa araɛ. Inɛ ŋau, aŋai à tooɛ wa wo hai ilɛi
Galilee à naa Zeruzalɛmu. Aŋai à waa jɛ
sɛɛdai ideɛ nsɛi bi inɛi Izirɛli ŋa.
32 Awa mɔ idei kuwã iyi Ilaaɔ̃ í cea bala
nwa ŋau, nŋui à waa sɔ̃ ŋɛ.
33 Í jɔ̀ kuwãu í kɔ̃ si waati nwa. Awa tɔku
nŋa ŋa, awai à yɛ kukõi kuwãu waati iyi í jĩ
Jesu hai si balɛ si bɛi à kɔɔ si Tiai Iri Kukõ iri
minjisia à ni,
Ilaaɔ̃ í ni, awɔi ì jɛ amam,
Hai nnyi ŋ̀ jɛ Baaɛ.
34 Ilaaɔ̃ í fɔ wo í ni nŋu á jũu hai bi iku ŋa ku
ba ku maà na ku sãmi. Bɛɛbɛi í fɔ waati iyi í
ni,
An wee nŋɛ dee dee bɛi ŋ̀ wãò Davidi wo, kù
nɔ kù nɛ sika.
35 Na ŋɔi í ce Davidi í fɔ má í ni,
I kaa jɔ̀ arai Inɛ Kumáɛ ku sãmi.
36 Davidi takaɛ í ce mii iyi Ilaaɔ̃ í dasiɛ í bɛi í
ku, nɔ à suu kɔkɔi balaɛ ŋa nɔ araɛ í sãmi, mà
irei.
37 Amma Jesu inɛ nŋu Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ
kù sãmi.
38 Debɛi, iŋɛ kpaasim ŋa, i jɔ̀ i mà ŋa iyi na
saabuɛi à waa sisi nŋɛ iyi Ilaaɔ̃ á kpa idei
dulum du ŋɛ.
39 Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei, nŋui á jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku
jɛ dee dee bi Ilaaɔ̃. Amma woodai Moizi kaa
yɔkɔ ku ce bɛɛbɛ.
40 Na nŋu, i ce laakai ŋa mii iyi walii ŋa à fɔu
ku maà ba ŋɛ, iyi à ni,
41 Iŋɛ woo yaako amu Ilaaɔ̃, i gbɔ idem ŋa.
Aa biti ŋa nɔ aa ce nfe ŋa,
Domi an ce mii gɔ si waati nŋɛ iyi baa bii í jɛ
inɛ gɔ í na wa sisi nŋɛ i kaa dasi naanɛ
ŋa.
42 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi nŋu do
Baanabasi à waa bi a fita hai ile bii à ya ce
kutɔtɔɔu bɛ, ŋɔi inɛ ŋau à waa tɔɔ ŋa a nyi wa

má a naa a waazo si ide akãu si ajɔi kusĩmi mmu iyi wa baa.
43 Iyi inɛ ŋau à fita ŋɔi Zuifu nkpɔ do inɛ ŋa iyi à waa too kucei Zuifu ŋa nɔ à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃u à waa too ŋa. Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à ba ŋa ide ku fɔ à mu nŋa gbugbã ku ba a maa leekĩ dim dim si didɔ̃i Ilaaɔ̃.
44 Si ajɔi kusĩmi mmuu inɛi ilu ŋau fei à tɔtɔɔi a ba a gbɔ idei Lafɛ̃ɛ.
45 Iyi Zuifu ŋau à yɛ zamaau ŋɔi à dedeò igu ku ja à waa jã ide iyi Pɔlu wa fɔu nɔ à waa buu.
46 Amma Pɔlu do Baanabasi à sɔ̃ ŋa do wɔɔkɔ à ni, tilasii iŋɛ Zuifu ŋa a tako a sɔ̃ ŋɛ idei Ilaaɔ̃. Amma si na iyi í jɔ̀ ì waa kɔsi ŋa nɔ i kù ka ara nŋɛ si inɛ ŋa iyi à bi a ba kuwɛɛ hai tã, na nŋu, aa ka jɔ̀ ŋɛ nɔ ka bɔ bi dimi mmu ŋa,
47 domi nŋu bɛi Lafɛ̃ɛ í dasi wa ku ce í ni,
N ce ŋɛi bɛi fitila bi dimi mmu ŋa
Ku ba i bɔò idei faabau hee kɔɔi andunyau ŋa.
48 Iyi hai jɛ Zuifu ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi í dɔ̃ nŋa si, à waa saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ na ideɛu. Nɔ inɛ ŋa iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jilɔɔ si a ba kuwɛɛ hai tãu fei à dasi naanɛ.
49 Nɔ idei Lafɛ̃ɛu í fangaa si ilɛu fei.
50 Amma Zuifu ŋau à dede idɔɔkɔ̃i ilu irii ilu ŋau do inaabo ilu amani ŋa iyi à waa too kucei Zuifu ŋau. Nŋui í jɔ̀ à kpã Pɔlu do Baanabasi iju à lele ŋa hai bɛ.
51 Ŋɔi woo bɛ ŋau à gbugbã si ŋa sãai baata nŋa ŋa à waa nyisiò iyi mii iyi á na ku ba ŋa í jɛ idei iri nŋa. Si anyiɛ nɔ à nɛ Ikonimu.
52 Amma inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu Antiɔsiu ngu ŋa à wɛɛò inɔ didɔ̃ nɔ à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃.

14

Pɔlu do Baanabasi à wa Ikonimu

1 Ikonimu bɛi Pɔlu do Baanabasi à lɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ à ce waazo hee inɛ nkpɔ í dasi naanɛ, hai Zuifu ŋa hee do hai jɛ Zuifu ŋa fei.
2 Amma Zuifu ŋa iyi à kɔ ku dasi naanɛu à dede idɔɔkɔ̃i dimi mmu ŋa ku ba a ce lasabu laalɔ si gãmɛi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau.
3 Do nŋu fei, Pɔlu do Baanabasi à kpɛ Ikonimu à waa waazoa inɛ ŋa do wɔɔkɔ. Lafɛ̃ɛ í mu nŋa gbugbã à ya maa ceò maamaake ikã ikã ŋa. Maamaake ŋau wa nyisi iyi waazo nŋa iyi à waa ce si idei didɔ̃i nŋuu ntɔi.
4 Amma inɛi ilu ŋau à kpɛ̃ minji. Inɛ gɔ ŋa à leekĩò Zuifu ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ à leekĩò woo bɛ ŋau.
5 Ŋɔi Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa do inɛ ngbo nŋa ŋa à ce anu akã a wahala woo bɛ ŋau a ta ŋa kuta a kpa ŋa.
6 Iyi Pɔlu do Baanabasi à mà ideu gbakã, ŋɔi à sa à bɔ Lisiti do Dɛɛbu si ilɛi Likoni do si ilɛɛkoɛ ŋa.
7 Nɔ à wasi laabaau jiidau ku waazo bɛ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Lisiti

8 Mɔkɔ gɔ í wa Lisiti, isɛɛ ŋa fei í ku nɔ bɛɛbɛi à buu do, kù dede kù nɛ baa ajɔ akã.
9 Si bɛi Pɔlu wa ba inɛ ŋa ide ku fɔ mɔkɔu wa gbɔ. Ŋɔi Pɔlu í kã siɛ iju nɔ í yɛ iyi naanɛɛ á yɔkɔ ku jɔ̀ ku ba iri.
10 Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ɔ do gbugbã í ni, dede i leekĩ si kutɛɛ. Ŋɔi mɔkɔu í dede í fo í dinga wa nɛ.
11 Iyi zamaau í yɛ mii iyi Pɔlu í ce ŋɔi à dɔ̃ anu hee lele do fee nŋa à ni, iwɛ̃ nwa ŋau à kpɔò amanɛ à naa si wa.
12 Ŋɔi à waa kpe Baanabasi Susi, Pɔlu mɔ Hɛɛmɛɛzi domi Pɔlui í jɛ woo waazo.
13 Wee ilei iwɛ̃ iyi à ya kpe Susiu í wa hai do angulei bi ku lɔi iluu wa. Ŋɔi inɛ ŋa à koo à dɛ kɛtɛ kombo ŋa wa nɔ à ce booda do kokoi jĩi ŋa à da nŋa si kɔ̃ɔ. Nɔ woo weei Susiu í naaò ŋa wa andɛ koofai iluu. Nŋu do inɛ ŋau fei à waa bi a cea woo bɛ ŋau kuwee.
14 Amma iyi woo bɛ minji ŋau à gbɔ ideu, à ga ibɔ nŋa ŋa à waa nyisiò iyi aŋa a kù jɛsi, nɔ à dɔ̃ anu à sɛi à waa nɛò bi zamaau à waa ni,
15 na mii í ce ì waa ce bɛɛbɛ, iŋɛ kpaasi ŋa. Awa mɔ amanɛi bɛi iŋɛ taka nŋɛ. Laabaau jiidai à naa ku sɔ̃ ŋɛ ku ba i jɔ̀ iwɛ̃ nfe nŋɛ ŋau nɔ i sinda si Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nŋui í ce lele do ilɛ do tenku do mii iyi í wa inɔ nŋa fei.
16 Tako wo í jɔ̀ dimi fei wa too kpãa iyi í bi.
17 Amma do nŋu fei í nyisi wa iyi nŋu í wɛɛ domi wa ce nwa jiida ŋa. Í jɔ̀ ijĩ wa wɔ ku ba ka ba ijɛ si iko si waatii atɛ ku ba ka nɛ inɔ didɔ̃.
18 Amma baa do iyi Pɔlu ŋa à fɔ bɛɛbɛ fei, bɛi à ce à ganji kuweei zamaau í gaabu.
19 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à naa hai Antiɔsi do hai Ikonimu à wa inyii itĩi inɛ ŋau nɔ à ta Pɔlu

kuta ku ba a kpaa, ŋɔi à faa à bɔò alalai iluu domi à tamaa bɛi í kui.
20 Amma inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu à naa à kaakoɛ, ŋɔi í dede í bɔ inɔ ilu. Iju kumaɛ ŋɔi nŋu do Baanabasi à dede à bɔ Dɛɛbu.

À nyi Antiɔsi si ilɛi Siri

21 Iyi Pɔlu do Baanabasi à to Dɛɛbu à waazo laabaau jiida si iluu nɔ inɛ nkpɔ í lɔsi kpãai Jesu ku too bɛ. Si anyiɛ nɔ à nyi ikpa Lisiti do Ikonimu do Antiɔsi iyi í wa ilɛi Pisidi.
22 Nɔ à mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu gbugbã ku ba a leekĩ si naanɛu dim dim. Nɔ à sõ ŋa à ni, wahala nkpɔ nkpɔi aa ka yɛ ka bɛi ka lɔ si andunya titõi Ilaaõ.
23 Ŋɔi à cicaa igbɛi inɛi Jesu ŋa fei inɛ ngbo ŋa. Si anyiɛ nɔ à ce kutɔɔ do anu kudĩ à so ŋa à daa Lafɛ̃ɛ si awɔ, nŋu iyi à dasi naanɛu.
24 Si anyii nŋu nɔ à nɛ hai bɛ à koo à lɔ ilɛi Pisidi à bɔ ilɛi Panfili,
25 nɔ à to iluɛ gɔ iyi à ya kpe Pɛɛzu à ce waazo bɛ à bɛi à bɔ Atali.
26 Hai bɛi à lɔ akɔi inyi à nyi ikpa Antiɔsi si ilɛi Siri bɛ. Ilu bɛi à tako à le nŋa awɔ si iri wo na icɛ iyi aa koo a ceu ku ba Ilaaõ ku mu nŋa didõɛ. Nɔ icɛui à ce à kpa iriɛ wa bɛ.
27 Iyi à to Antiɔsi ŋɔi à tɔtɔɔ inɛi igbɛi Jesu ŋa nɔ à sisi nŋa mii iyi Ilaaõ í cea aŋa fei do si bɛi í ceò kpãa hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à dasiò naanɛ.
28 Nɔ à kpɛ ilu bɛ do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ajɔ.

15

À ce kutɔtɔɔ Zeruzalɛmu

1 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa Antiɔsi bɛ. Inɛ ŋau à naai hai ilɛi Zudee, nɔ à waa sõ kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à ni, i kaa ba faaba ŋa bii a kù dasi ŋɛ bango si bɛi woodai Moizi wa fɔ.
2 Iyi Pɔlu do Baanabasi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à ba ŋa kakɔɔ ku ce jiida jiida si ideu. Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à cica Pɔlu do Baanabasi do inɛ gɔ ŋa hai ilui Antiɔsi bɛ à bɛ ŋa Zeruzalɛmu bi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau na irii ideu.
3 Pɔlu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ nɔ inɛi igbɛi Jesu ŋau à koo à leekĩ nŋa. Ŋɔi à ce isɛɛnɛ nŋa à koo à lɔ ilɛi Fenisi do ilɛi Samari nɔ à wasi ku sisia kpaasi woo dasi naanɛ ŋau bɛi hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à sinda idɔ nŋa si Jesu. Ŋɔi laabaaui ideu í jò inɔi aŋa fei í dõ ntɔ ntɔ.
4 Iyi à to Zeruzalɛmu, ŋɔi inɛi igbɛi Jesu ŋau do woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à gba ŋa do inɔ didõ. Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à sisi nŋa mii iyi Ilaaõ í ce fei na icɛi aŋa.
5 Amma Farisi gɔ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ à dede à ni, hai jɛ Zuifu ŋa iyi à dasi Jesu naanɛu fei, tilasii a dasi ŋa bango nɔ a sõ ŋa a too woodai Moizi.
6 Ŋɔi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ a wũa ideu.
7 Si bɛi à waa fa ideu ŋɔi Piɛɛ í dede í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, ì mà ŋa iyi hai ku kpɛ Ilaaõ í nyam hai si inɔ nŋɛ ku ba n koo n sisia hai jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidau ku ba aŋa mɔ a dasi naanɛ.
8 Nɔ Ilaaõ, nŋu iyi í mà idɔi inɛ fei, í mu nŋa Hundeɛ bɛi í mua awa mɔ ku ba ku nyisi iyi nŋu í gba ŋa.
9 Kù ce nkãma iyi í jɛ ikã si gãmɛ nŋa do awa. Í jò idɔ nŋa í má na naanɛ iyi à dasiɛ bɛi í cea awa mɔ.
10 Debɛi, na mii í ce ì waa cã idɔi Ilaaõ ŋa nsɛi, ì bi i kãa hai jɛ Zuifu ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu aso iyi bala nwa ŋa do awa taka nwa à mɔngɔ ku so.
11 À mà iyi na didõi Lafɛ̃ɛ Jesui awa à baò faaba, nɔ bɛɛbɛ mɔi baa do hai jɛ Zuifu ŋau mɔ.
12 Ŋɔi inɛ ŋau fei à coko à waa desi Pɔlu do Baanabasi itĩ waati iyi à waa sisi nŋa yaasei maamaake ŋa iyi Ilaaõ í jò aŋa à ce fei si wajui hai jɛ Zuifu ŋau.
13 Iyi à fɔ ide à tã ŋɔi Zaaki mɔ í so ide í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, i gbɔ iyi ṅ wa n fɔ.
14 Simɔɔ í sisi nŋɛ bɛi Ilaaõ í ce hai sinte í cicaò inɛ gɔ ŋa hai si inɔi dimi mmu ŋau à kpe ŋa inɛɛ ŋa.
15 Nɔ ideu í jɛ akã do ti walii ŋau si bɛi kukɔi idei Ilaaõ í ni,
16 Amu Ilaaõ, waati bɛɛbɛi an nyi wa,
Nɔ n teese ilei Davidi iyi í cuku.
An dede ile kúkúú,
Nɔ n maa má,
17 Ku ba inɛ ŋa iyi a kù jɛ inɛi kpasɛ̃u fei a dɛdɛ amu Aõ Lafɛ̃ɛ.
Aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à jɛ titom hai si dimi mmu ŋa.
18 Bɛɛbɛi amu Aõ Lafɛ̃ɛ ṅ fɔ, amu iyi ṅ jò à mà mii ŋau ihẽ hai ku kpɛ.

19 Nɔ Zaaki í ni má, na nŋu, si kuyɛm, kù
sĩa a sõ hai jɛ Zuifu ŋa iyi à sinda idɔ nŋa si
Ilaaõu wooda ku gaabu ŋa.
20 Amma ka ce nŋa tia ka sõ ŋa a maà ya
jɛ ijɛi kuwee, nɔ a maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo
mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ,
a maà ya ŋɔ iŋa jifa, nɔ a maà ya ŋɔ kpaai iŋa.
21 Hai tako wo, si ilu fei à ya cio woodai
Moizi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ si ajɔi
kusĩmi fei nɔ a waazo ideɛ.

À sambaa hai jɛ Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋau tia

22 Iyi Zaaki í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi woo bɛ ŋau
do inɛ ngbo ŋau do inɛi igbɛ ŋau fei à yɛ iyi í
sĩa ku jɛ aŋa a cica inɛ gɔ ŋa hai si inɔi aŋa a
bɛ ŋa Antiɔsi do Pɔlu do Baanabasi ajɔ. Ŋɔi à
cica Silasi do Zudu iyi à ya kpe Baasaba má,
aŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ si inɔi kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau.
23 Ŋɔi à ni a kooò tiau. Si tiau à ni,
Awa woo bɛ ŋa do inɛ ngbo ŋau, awa woo
dasi naanɛ kpaasi nŋɛ ŋa, awai à samba nŋɛ
tiau ihẽ wa. Iŋɛi à sambaa wa, iŋɛ hai jɛ
Zuifu woo dasi naanɛ ŋa iyi ì wa Antiɔsi do
Siri do Silisi. À waa ce ŋɛ fɔɔ.
24 À gbɔ iyi inɛ gɔ nwa ŋa à naa bi tu ŋɛ à fɔ
inɔ nŋɛ nɔ à sinda laakai nŋɛ do ide nŋa ŋa.
Amma awa si à dasi ŋa ideu bɛ wa.
25 Na ŋɔi í jɔ̀ à busi njɛ nɔ à yɔɔ iyi í sĩa
ka cica inɛ gɔ ŋa ka bɛ si ŋɛ wa. Aŋai aa si
Baanabasi do Pɔlu, baakɔɔ nwa ŋau wa,
26 aŋa iyi a kù saalu kuwɛɛ nŋa ngɔgɔ na
irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
27 Zudu do Silasi aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à cicau.
À waa bɛ ŋa wai a na a sõ ŋɛ ide akãu gɛlɛò
gɛlɛ.
28 Awa do Hundei Ilaaõ í sĩa nwa si ka maà
kã nŋɛ aso gɔ bii kù jɛ iyi ihẽ iyi í jɛ asoi tilasi.
29 Nŋui í jɛ, i maà ya jɛ ijɛi kuwee ŋa, nɔ i
maà ya ŋɔ kpaa ŋa, i maà ya ŋɔ iŋa jifa ŋa, nɔ
i maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo mmu gɔ walakɔ
inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ ŋa. Bii ì mu
ara nŋɛ si mii bɛɛbɛ ŋau bɛ ŋa í sĩa. To, ka
sukudõ.
30 Iyi à tɔɔ njɛ sukudõ à tã ŋɔi inɛ ŋau à dasi
kpãa à nɛ Antiɔsi. Bɛi à koo à tɔtɔɔ inɛi igbɛi
Jesu ŋau fei à na ŋa tiau.
31 Iyi à cio tiau í mu nŋa gbugbã nɔ inɔ nŋa
í dõ.
32 Zudu do Silasi ŋa mɔ walii ŋai, à mua
kpaasi woo dasi naanɛ ŋau gbugbã nɔ à sobi
ŋa si ide nkpɔ nkpɔ.
33 Iyi à ce ajɔ minji bɛ kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à tɔɔ ŋa sukudõ nɔ à ni a to bi inɛ
ŋa iyi à bɛ ŋa wa baani. [
34 Amma Silasi inɛ nŋu í dasi idɔ nŋu ku ce
ajɔ minji bɛ má.]
35 Pɔlu do Baanabasi à gbe Antiɔsi bɛ.
Aŋaò inɛ nkpɔ ŋa ajɔ à waa kɔa inɛ ŋa si cioi
idei Lafɛ̃ɛ nɔ à ce waazoɛ.

Pɔlu do Baanabasi à kpɛ̃

36 Iyi í ce ajɔ minji má ŋɔi Pɔlu í sõ
Baanabasi í ni, ka koo kaa kaako kpaasi nwa
ŋau má si ilu ŋa bii à tako à waazo idei Lafɛ̃ɛ
fei wo nɔ ka yɛ bɛi inɛ ŋau à wɛɛò si nsɛi.
37 Ŋɔi Baanabasi wa bi ku gbã Zãa Maaku
aŋaò ŋa.
38 Amma Pɔlu í fɔ í manteɛ í ni kù sĩa aŋa
a gbãa, nŋu iyi kù sobi aŋa wo si icɛu amma
í sinda í jɔ̀ aŋa wa hai Panfili.
39 Ŋɔi à ce kakɔɔ nɔ a kù gbɔ si njɛ hee à na
à kpɛ̃. Ŋɔi Baanabasi í gbã Maaku à lɔ akɔi
inyi à bɔ Sipu.
40 Nɔ Pɔlu mɔ í cica Silasi, nɔ kpaasi woo
dasi naanɛ ŋau à so ŋa à daa Lafɛ̃ɛ si awɔ à
bɛi à nɛ,
41 à koo à lɔ ilɛi Siri do Silisi à wasi inɛi
igbɛi Jesu ŋa ku mua gbugbã si naanɛ nŋa.

16

Timɔtee í too Pɔlu do Silasi

1 Ŋɔi Pɔlu do Silasi à to Dɛɛbu do Lisiti.
Wee inɛ gɔ í wa bɛ wa too kpãai Jesu. À
ya kpoo Timɔtee. Iyeɛ Zuifu woo dasi Jesu
naanɛi, amma baaɛ Gɛrɛkii.
2 Kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi à wa Lisiti
do Ikonimu à ya maa fɔ jiida ku jɛɛ.
3 Pɔlu í bi Timɔtee ku too nŋu nɔ í gbã í nɛɛ.
Amma ku bɛi ku gbã ku nɛɛ í dasiɛ bangoi na
Zuifu ŋa iyi à wa bɛu domi aŋa fei à mà iyi
baaɛ Gɛrɛkii.
4 Nɔ à bɔ ilu do ilu ŋa à sõ woo dasi Jesu
naanɛ ŋau mii ŋa iyi woo bɛ ŋau do inɛ
ngboi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu à jilɛ
nɔ à ni a jirima ŋa.
5 Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau, naanɛ nŋa
í teese í kõɔsi nɔ akpɔ nŋa mɔ í ya maa kõɔsii
ajɔ fei.

Pɔlu í ce kuyɛ Torasi

6 Hundei Ilaaɔ̃ í ganji Pɔlu ŋa a waazo idei
Ilaaɔ̃ si ilɛi Azii, ŋɔi í jɔ̀ à too do ikpa ilɛi Firizi
do ti Galati.
7 Iyi à to ilɛi Misi ŋɔi à waa bi a bɔ ilɛi
Bitini, amma Hundei Jesu í kɔ nŋa.
8 Ŋɔi í jɔ̀ à too do ilɛi Misi à bɔ ilu iyi à ya
kpe Torasi.
9 Ŋɔi Pɔlu í ce kuyɛ idũ. Si kuyɛɛu í yɛ inɛi
Masedɔni gɔ wa leekĩ nɔ wa tɔɔ nŋu ku naa
Masedɔni ku na ku sobi aŋa.
10 Si bɛi í ce kuyɛu ŋɔi gbakã à waa dɛ kpãa
ku ba ka bɔ Masedɔni domi à mà iyi Ilaaɔ̃ í bi
kaa waazo nŋa laabaau jiidau.

Lidi í dasi naanɛ Filipi

11 Hai Torasi bɛi awa à lɔ akɔi inyi nɔ gbakã
à bɔ gungũm gɔ iyi à ya kpe Samɔtasi. Iju
kumaɛ nɔ à bɔ Neapolisi.
12 Hai bɛ do kutɛi à nɛ à bɔ Filipi, ilu nlai
Masedɔni nɔ à ce ajɔ minji bɛ. Wee inɛi
Romu ŋai à nɛ iluu.
13 Si ajɔi kusĩmiu ŋɔi à fita hai ilu bɛ à bɔ
itĩi ido gɔ, à bɔ ku cɔ mà tengi bii à ya ce kutɔɔ
í wa bɛ. Ŋɔi à koo à yɛ tengi bii inɛ ŋa à ya ce
kutɔɔ nɔ à buba à ce faaji do inaabo gɔ ŋa iyi
à tɔtɔɔ bɛ.
14 Abo gɔ í wa bɛ à ya kpoo Lidi, inɛi Tiatiii,
í ya ta acɔi fia nkpɔ nɔ í ya maa jirima Ilaaɔ̃.
Iyi à waa ba ŋa ide ku fɔ nɔ wa de itĩ, nɔ Lafɛ̃ɛ
í cĩ idɔɛ ku ba ku gbɔ ide iyi Pɔlu wa fɔ.
15 Abou do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei à ce inyi ku
dasi nɔ í tɔɔ wa í ni, bii ì mà iyi ṅ dasi naanɛ
ntɔ ntɔ ŋai i naa wa i naa i ce baa ajɔ minji
kpasɛ̃m ŋa. Nɔ í mante wa hee à jɛ́ nɔ à koo
kpasɛ̃ bɛ.

Inɔ piisɔ̃ɔi Filipi

16 Ŋɔi ajɔ nŋu gɔ iyi awa à waa bɔ tengi bii
à ya ce kutɔɔu, à ko ama inaabo woo ce icɛ
gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko. Bii inɛi inɔɔkou í dede
siɛ í ya maa fɔ ide iyi á na ku cei. Nɔ lafɛ̃ɛɛ ŋa
à waa ba fia jiida na iriɛ.
17 Ŋɔi í too awa do Pɔlu wa la hee lele wa
ni, inɛ ŋau ihɛ̃ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã
ŋai. À naa ku nyisi ŋɛ kpãai faabai.
18 Bɛɛbɛi í ya maa fɔ ajɔ fei, hee ideu í caa
si Pɔlu nɔ í sinda í sɔ̃ inɛi inɔɔkoɛu í ni, do
saabui irii Jesu Kirisi ṅ ni, fita. Bɛ gbakã ŋɔi
í fita siɛ.
19 Iyi lafɛ̃ɛɛ ŋa à mà iyi aŋa a kaa ba siɛ fia
má, ŋɔi à mu Pɔlu do Silasi à tale ŋa à bɔò ŋa
bantuma bi woo kiiti ŋa.
20 À bɔò ŋa si wajui inɛ ngboi Romu ŋa à
ni, inɛ ŋau ihɛ̃ à waa bɛjɛ ilu nwai. Zuifu ŋai,
21 nɔ à wasi ku sisi ide gɔ ŋa iyi wooda nwa
kù bi ka gbɔ hee ka tooɛ, awa iyi à jɛ inɛi
Romu ŋa.
22 Ŋɔi idɔi zamaau í kɔ̃ si ŋa. Ŋɔi inɛ ngbo
ŋau à bɔ ibɔi Pɔlu do Silasi do gbugbã nɔ à ni
a cã ŋa do faataa.
23 Iyi à cã ŋa jiida jiida à tã ŋɔi à koo à
cĩmbo ŋa ile piisɔ̃ɔ nɔ à sɔ̃ woo degbe piisɔ̃ɔu
ku degbe ŋa ku sĩa.
24 Iyi woo degbeu í gbɔ à sɔ̃ɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í
koo í dasi ŋa hee ilaawai ankãanyii piisɔ̃ɔu
nɔ í da nŋa si gbɛɛgbɛɛkui jĩi.
25 Zakai idũ laja ŋɔi Pɔlu do Silasi à waa ce
kutɔɔ nɔ à kɔ̃ iri à waa saabuò Ilaaɔ̃. Nɔ inɛi
piisɔ̃ɔ ŋa iyi à wa bɛu à waa de si ŋa itĩ.
26 Ŋɔi gbakã ilɛ í yaya do gbugbã hee icui
ile piisɔ̃ɔu í yaya. Ŋɔi gambo ŋau fei à cĩ nɔ
sesee ŋa iyi à dĩò inɛi piisɔ̃ɔ ŋau fei à fũ à
cuku.
27 Ŋɔi gbakã woo degbeu í jĩ í ba gambo
ŋau fei wa cĩ ŋɔi í tamaa bɛi inɛi piisɔ̃ɔ ŋau à
sai. Ŋɔi í nya taakuba wa bi ku kpa araɛ.
28 Amma Pɔlu í la hee lele í ni, maà cea
araɛ laalɔ kãma. Awa fei à wa ihɛ̃.
29 Ŋɔi woo degbeu í dɛ fitila í sɛi í lɔ hee
ilaawa bii Pɔlu do Silasi à wau nɔ í gulɛ nŋa
do kuyaya.
30 Ŋɔi í fitaò ŋa wa waduude í ni, i suuru
ŋa, mii an ce n baò faaba.
31 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, dasi Jesu Lafɛ̃ɛ naanɛ aa ba
faaba, awɔ do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei.
32 Ŋɔi à waazoaa idei Lafɛ̃ɛ Jesu, nŋu do
inɛi kpasɛ̃ɛ ŋau fei.
33 Ŋɔi idũu bɛ woo degbeu í gbã ŋa í koo í
wiɛ kumɛɛ nŋa ŋau. Nɔ nŋu do inɛɛ ŋa fei à
ce inyi ku dasi gbakã.
34 Ŋɔi í gbã Pɔlu do Silasi í bɔò ŋa lele bii
ileɛ í wa nɔ í na ŋa ijɛ à jɛ. Nŋu do inɛɛ ŋa fei,
inɔ nŋa í dɔ̃ do bɛi à dasi Ilaaɔ̃ naanɛ.
35 Iyi iju í má ŋɔi inɛ ngboi Romu ŋa à bɛ
polisi ŋa a koo a sɔ̃ woo degbeu ku jɔ̀ inɛ ŋau.
36 Ŋɔi woo degbeu í sɔ̃ Pɔlu ideu í ni, inɛ
ngbo ŋa à ni n jɔ̀ ŋɛ. Na nŋu, i fita i nɛ nŋɛ
sɛ̃ɛ.
37 Amma Pɔlu í sɔ̃ polisi ŋau í ni, aawo. À
cã wa si bantuma hai a kù ce nwa kiiti, awa
mɔ iyi à jɛ inɛi Romu ŋa nɔ à cĩmbo wa si ile
piisɔ̃ɔ. Nɔ nsɛi à bi a nya wa do asii? Kù jɛ

bɛɛbɛi à ya ce. Í gbe aŋa taka nŋai a naa a
nya wa.
38 Ŋɔi polisi ŋau à koo à sɔ̃ inɛ ngboi Romu
ŋau. Iyi à gbɔ Pɔlu do Silasi inɛi Romu ŋai
ŋɔi zigi nŋa í da ntɔ ntɔ.
39 Ŋɔi à koo à tɔɔ ŋa suuru nɔ à nya ŋa hai
ile piisɔ̃ɔu à bɛi à tɔɔ ŋa a fita hai inɔ iluu.
40 Iyi Pɔlu do Silasi à fita hai ile piisɔ̃ɔu ŋɔi
à bɔ kpasɛ̃i Lidi. Iyi à koo à yɛ kpaasi woo
dasi naanɛ ŋau à mu nŋa gbugbã, à bɛi à nɛ.

17

Pɔlu do Silasi à bɔ Tɛsalonika

1 Ŋɔi Pɔlu do Silasi à waa nɛ nɔ à lɔ
ilu minji gɔ ŋa iyi à ya kpe Anfipolisi do
Apoloni nɔ à to Tɛsalonika bii Zuifu ŋa à nɛ
ile bii à ya ce kutɔtɔɔ.
2 Ŋɔi Pɔlu í bɔ ileu bɛ si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ.
Nɔ aŋaò ŋa à wũa tiai idei Ilaaɔ̃ ajɔi kusĩmi
mɛɛta à mɔɔ.
3 Wa sɔ̃ ŋa iyi kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau kù yɛ ijuukpã. Á kú nɔ ku jĩ hai si balɛ
má. Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, Jesuu iyi ǹ wa n sisi nŋɛ
ideɛu ihɛ̃ nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau bɛ.
4 Inɛ ŋa iyi à de itĩ siɛu inɛ gɔ ŋa à dasi ideu
naanɛ, nɔ à baa anu akã ku ce, nŋu do Silasi.
Bɛɛbɛi hai jɛ Zuifu nkpɔ mɔ do inaabo ilu iri
ŋau ilu iri ŋau à ce, aŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
5 Amma Zuifu ŋau à dedeò igu ku ja nɔ
à tɔtɔɔ inɛ nfe ŋa bɛrɛtɛkɛ à jò hoya hoya í
dede nɔ aŋa fei à sɛi à bɔ Pɔlu do Silasi ku
dɛdɛ kpasɛ̃i Zasɔ̃ɔ ku ba a fitaò ŋa wa si wajui
zamaau.
6 Iyi à dɛdɛ ŋa a kù yɛ ŋa, nɔ à mu Zasɔ̃ɔ
do kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa à fa ŋa
à bɔò ŋa bi inɛ ngboi ilu ŋa. Nɔ à wasi ku la à
waa ni, inɛ ŋa iyi à waa sinda andunya feiu
à to wa ihɛ̃,
7 nɔ wee Zasɔ̃ɔ í jò à sɔ kpasɛ̃ɛ. Aŋa fei à
waa bɛjɛ woodai ilaalu nlai Romu à waa ni
ilaalu gɔ í wɛɛ má iyi à ya kpe Jesu.
8 Ŋɔi ideu í dede idɔi zamaau do inɛ ngboi
ilu ŋau.
9 Ŋɔi à ni Zasɔ̃ɔ do kpaasiɛ ŋau a sã fia si
bɛi wooda í jilɛ a bɛi a jò ŋa a nɛ. Iyi à sã fiau
nɔ à jò ŋa.

Pɔlu do Silasi à bɔ Beree

10 Iyi idũ í dũ gbakã ŋɔi kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à jò Pɔlu do Silasi à nɛ Beree. Iyi
à to bɛ ŋɔi à bɔ ile bii Zuifu ŋau à ya ce
kutɔtɔɔu.
11 Amma inɛ ŋa iyi à wa bɛ ŋau à lasabu
si ideu do laakai í re Zuifu ŋa iyi à wa
Tɛsalonika. À gba idei Ilaaɔ̃ do inɔ didɔ̃. Ajɔ
fei à ya maa cio kukɔui ku ba a mà bii í jɛ mii
iyi Pɔlu í ya maa sɔ̃ ŋau ntɔi.
12 Nɔ Zuifu nkpɔ í dasi Jesu naanɛ do
inaabo Gɛrɛki gɔ ŋa iyi à jɛ ilu iriu do
inɛmɔkɔ nkpɔ.
13 Amma Zuifu ŋa iyi à wa Tɛsalonika à
gbɔ iyi Pɔlu wa waazo idei Ilaaɔ̃ Beree ŋɔi à
koo à dede idɔi inɛ ŋa à fɔ́ inɔ nŋa.
14 Bɛ gbakã ŋɔi kpaasi woo dasi naanɛ ŋau
à bɔò Pɔlu ikpa tenku ku ba ku nɛ hai bɛ,
amma Silasi do Timɔtee à gbe Beree bɛ.
15 Inɛ ŋa iyi à koo à leekĩa Pɔluu à bɔòɛi
hee Atɛni. Ŋɔi Pɔlu í samba ŋa anu í ni a sɔ̃
Silasi do Timɔtee a hãmɛɛ nŋu wa ńya ńya.
Nɔ inɛ ŋau à sinda à nɛ Beree má.

Pɔlu í wa Atɛni

16 Waati iyi Pɔlu wa degbe ŋa Atɛni laakaɛ
ci ya sũ domi iwɛ̃ í kpɔ si iluu.
17 Na nŋu, Zuifu ŋa do Gɛrɛki ŋa iyi à ya
maa jirima Ilaaɔ̃, í ya ba ŋa faaji ku ce ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Nɔ ajɔ fei, inɛ ŋa iyi
í ko si bantumai iluu aŋaò ŋa mɔ à ya maa ce
kakɔɔ má.
18 Si bɛi í ya maa ba ŋa kakɔɔ ku ce ŋɔi woo
mà gɔ ŋa iyi à jɛ inɛi Epikuri * do Sitosi † ŋa
à bɔ bi tɛɛ à waa baa kakɔɔ ku ce. Inɛ gɔ ŋa à
ni, woo ce ide nkpɔ yoomai ihɛ̃. Nɔ inɛ gɔ ŋa
mɔ, iyi à gbɔ wa fɔ idei ikui Jesu do kujĩɛ má
à ni, mà iwɛ̃ mmu gɔ ŋai wa fãa ya.
19 Ŋɔi à bɔòɛ iri kuta gɔ iyi à ya kpe
Arepagu, tengi bii inɛ ngboi ilu ŋau à ya ce
kutɔtɔɔ nŋa nɔ à ni, à bi ka gbɔ ide titɔ̃ iyi ì
waa dabiiò,
20 domi ì waa sisi nwa ide titɔ̃ nɔ à bi ka
mà yaaseɛ.
21 Wee inɛi Atɛni ŋa fei do inɛ njoo ŋa iyi
à na à buba ilu bɛ à ya so waati nŋa fei a maa
fɔ walakɔ a gbɔò baaui mii titɔ̃.
22 Ŋɔi Pɔlu í dede í leekĩ Arepagu bɛ í sɔ̃ ŋa
í ni, iŋɛ inɛi Atɛni ŋa, ǹ yɛ iyi idei iwɛ̃ ŋai wa
mu ŋɛ ntɔ ntɔ.

* **17:18** inɛi Epikuri ŋa aŋa à ya ni, inɔ didɔ̃i í re mii fei si kuwɛɛi amanɛ. † **17:18** inɛi Sitosi ŋa aŋa à ya ni, inɛ ku jɛsi mii iyi á naa siɛ fei.

23 Waati iyi ɲ̀ wa n dabii si inɔ ilu nŋɛ ɲ̀ yɛ
mii nkpɔ iyi ì waa tɔɔ ŋa. Ɲ̀ yɛ bi kuwee gɔ à
kɔ si à ni, tengi ihɛ̃i à ya tɔɔ inɛ iyi a kù mà.
Nsɛi inɛ iyi iŋɛ ì waa tɔɔ iyi i kù mà ŋau bɛ,
ideɛi ɲ̀ wa n sisi nŋɛ.
24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka andunyau do mii iyi
í wa si fei, nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, kaa
buba si ile iyi amanɛ ŋa à ma do awɔ nŋa.
25 Awɔi amanɛ kaa yɔkɔ ku muaa nkãma,
domi kù nɛ bukaatai ngɔgɔ. Nŋu takaɛi wa
mua amanɛ ŋa kumi do kuwɛɛ do mii fei.
26 Hai si inɛ akã iyi í tako í takaui dimi iyi
wa tɛ si andunyau ihɛ̃ fei í fita. Hai takoi í jilɛ
waati nŋa do tengi bii aa maa wa.
27 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku ba a ce kookaai a
maa dɛdɛɛ do kubabii nɔ si kudɛdɛu aa yɔɔ.
Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ kù jĩò kãma nwa gɔ,
28 domi na iriɛi à nɛ kuwɛɛ, nɔ nŋui í jɔ̀ ara
nwa wa nɛ. Woo kɔ tia nŋɛ gɔ ŋa à ni, awa
mɔ amaɛ ŋai.
29 Debɛi, si na iyi í jɔ̀ à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, kù
sĩa ka maa ce lasabu ka ni Ilaaɔ̃ í yɛ bɛi iwɛ̃
iyi amanɛ í lasabu í coo ku sĩa do wura wala
do isɔ fũfũ wala do kuta.
30 Ilaaɔ̃ í temuaò amanɛ ŋa wo si kumà hai
mà nŋa, amma nsɛi wa sɔ̃ inɛ ŋa tengi bii à
wa fei a naa a kpaasi idɔ nŋa.
31 Nɔ í jilɛ ajɔ si bii inɛ iyi í cicau á kiitiò
inɛi andunya ŋa fei nɔ kiitiɛu dee deei á jɛ.
Nɔ í jũu tã hai si balɛ ku ba ku nyisi inɛ fei
iyi inɛ bɛ á na ku cei.
32 Iyi à gbɔ Pɔlu wa fɔ idei kujĩi iku ŋa hai
si balɛ ŋɔi inɛ gɔ ŋa à waa yaakoɛ. Inɛ gɔ ŋa
mɔ à ni, à bi faajii ideu bɛ má ajɔ gɔ.
33 Ŋɔi Pɔlu í nɛ í jɔ̀ ŋa.
34 Do nŋu fei, inɛmɔkɔ gɔ ŋa à bɔ bi tɛɛ à
dasi Jesu naanɛ. Si inɔ nŋai Deni woo ce
kiitii Arepagu gɔ í wa. Abo gɔ mɔ iyi à ya kpe
Damarisi í dasi naanɛ do inɛ gɔ ŋa má.

18

Pɔlu í bɔ Kɔrɛnti

1 Si anyii nŋu, Pɔlu í nɛ hai Atɛni bɛ í bɔ
Kɔrɛnti.
2 Ŋɔi í ko Zuifu gɔ bɛ iyi à ya kpe Akilasi,
iyi à buu ilɛi Pɔntu. Kù kpɛ titã iyi í naa hai
ilɛi Itali, nŋu do aboɛ Pirisila, domi Kolodu
ilaalu nlai Romu í na wooda í ni Zuifu fei ku
fita hai Romu. Ŋɔi Pɔlu í bɔ ku cɔ ŋa.
3 Nɔ í buba aŋaò ŋa à ce icɛ ajɔ domi í ya ce
ilei acɔ bɛi aŋa mɔ à ya ce.
4 Ajɔi kusĩmi fei í ya bɔ waazo ku ce ile
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ. Nɔ í ya maa mu
nŋa ide aŋa do Gɛrɛki ŋau ku ba a dasi Jesu
naanɛ.
5 Waati iyi Silasi do Timɔtee à to wa hai
ilɛi Masedɔni, Pɔlu í ya maa ce icɛi waazoi
waati kãma fei ku maa sɔ̃ Zuifu ŋau iyi ntɔ
ntɔ Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
6 Amma à jãa nɔ à waa buu, ŋɔi í gbugbã si
ŋa irurui ibɔɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì na ì ce nfe
ŋa, í jɛ idei iri nŋɛ. Kù jɛ baam má. Hai nnyi
an jɔ̀ ŋɛ n koo n cea hai jɛ Zuifu ŋa waazo.
7 Ŋɔi í nɛ hai bɛ í bɔ kpasɛ̃i Titee Zusitu, inɛ
iyi í ya maa jirima Ilaaɔ̃u. Ileɛ wee kɔkɔi ile
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔui í wa.
8 Ŋɔi Kirisipu inɛ ngboi igbɛu í dasi Lafɛ̃ɛ
Jesu naanɛ, nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei. Inɛi
Kɔrɛnti nkpɔ í gbɔ waazoi Pɔlu nɔ aŋa mɔ à
dasi naanɛ, nɔ à dasi ŋa inyi.
9 Ŋɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Pɔlu si kuyɛ idũ í ni, maà
ce njo. Hanya i sɔ̃ ŋa, maà coko,
10 domi ɲ̀ wɛɛ do awɔ. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku
lesiɛ awɔ hee ku ceɛ laalɔ. Sɔ̃ ŋa ideu domi
inɛ nkpɔi í wa si iluu ihɛ̃ iyi á jɛ titom.
11 Pɔlu í buba ilu bɛ adɔ̃ akã do bubu nɔ wa
kɔ ŋa si idei Ilaaɔ̃.
12 Waati iyi Galiõɔ wa jɛ ilaalu si ilɛi Gɛrɛsi,
ŋɔi Zuifu ŋau à ce anu akã à tɔtɔɔ à gbã Pɔlu
à bɔò̰ɛ bi ku ce kiiti.
13 À ni, mɔkɔu ihɛ̃ njɛi wa lɛlɛ inɛ ŋa ku ba
a tɔɔ Ilaaɔ̃ si bɛi wooda nwa kù bi.
14 Iyi Pɔlu wa bi ku fɔ ide, ŋɔi Galiõɔ í sɔ̃ ŋa
í ni, bii í jɛ idei kurara walakɔ laalɔ gɔi í ce
an nyi wa n naa n gbɔ ide nŋɛ.
15 Amma bii í jɛ idei kakɔɔ ŋai do idei irii
inɛ ŋa do woodai iŋɛ taka nŋɛi, iŋɛi aa wũa
ndu ŋɛ. N kaa n jɛ woo kiitii ide dimi bɛɛbɛ.
16 Ŋɔi í lele ŋa hai bi ku ce kiitiu.
17 Nɔ inɛ ŋau fei à mu Sɔsitɛni inɛ ngboi
igbɛi Zuifu ŋau à lɔsi ku cãa tengii andɛi ile
bi ku ce kiitiu. Amma baai Galiõɔ kù wa si
ideu.

Pɔlu í nyi ikpa Antiɔsi

18 Pɔlu í kpɛ Kɔrɛnti má. Si anyiɛ nɔ í tɔɔ
kpaasi woo dasi naanɛ ŋau sukudɔ̃ nɔ í koo
í wa iriɛ Sankeree ku ba ku nyisi iyi í tako
í cea Ilaaɔ̃ kuwã do kugbasi wo. Nɔ í lɔ akɔi
inyi do Pirisila do Akilasi ajɔ à nɛ ikpa ilɛi
Siri.

19-21 Iyi à to Efɛɛzu ŋɔi Pɔlu í lɔ ile bii à ya
ce kutɔtɔɔ nɔ í ba Zuifu ŋau faaji ku ce. Ŋɔi
à tɔɔɛ ku ce ajɔ minji bi tu ŋa, amma kù waa
jɛ. Iyi wa nɛ ŋɔi í sõ ŋa í ni, bii Ilaaõ í bi an
nyi wa má. Nɔ í jɔ̀ Pirisila do Akilasi bɛ í koo
í lɔ akɔi inyi í nɛ hai Efɛɛzu.
22 Iyi í to Sezaree, ŋɔi í kita í bɔ
Zeruzalɛmu í koo í ce inɛi igbɛi Jesu ŋa fɔɔ.
Si anyiɛ nɔ í bɔ Antiɔsi.
23 Iyi í ce ajɔ minji bɛ ŋɔi í nyi í dasi kpãa
má í koo wa dabii si ilɛi Galati do Firizi
wa mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu fei
gbugbã.

Apolo í bɔ Efɛɛzu do Kɔrɛnti

24 Zuifu gɔ iyi à ya kpe Apolo iyi à bi
Alesandiri í bɔ Efɛɛzu. Ilu bisii nɔ í mà tiai
idei Ilaaõ sãa sãa.
25 Wee í mà kpãai idei Lafɛ̃ɛ nɔ í ya ce
waazoɛ do himma nɔ í sisi idei Jesu dee dee.
Amma inyi ku dasii Zãa nŋu akãi í mà.
26 Wa ce nŋa waazo do naanɛ ile bii Zuifu
ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi Pirisila do Akilasi à
gbɔ waaziɛ nɔ à kpoo ide nŋa à koo à teese à
sisiaa yaasei idei Ilaaõ dee dee.
27 Si anyiɛ, Apolo í dasi idɔ nŋu ku bɔ
ilɛi Gɛrɛsi. Nɔ kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à
muaa gbugbã ku ba ku koo nɔ à cea inɛ ŋa
iyi à waa too kpãai Jesu iyi à wa ilɛi Gɛrɛsiu
tia ku ba bii í to bɛ a coo cenkã. Waati iyi í to
bɛ í sobi woo dasi Jesu naanɛ ŋau jiida jiida
na didõi Ilaaõ.
28 Nɔ í kãmia Zuifu ŋau do wɔɔkɔ si
bantuma ku ba a mà iyi aŋa à wa si kurarai
nɔ í nyisi ŋa hai si tiai idei Ilaaõ iyi Jesui í jɛ
inɛ iyi Ilaaõ í cicau dim dim.

19

Pɔlu í bɔ Efɛɛzu

1 Waati iyi Apolo í wa Kɔrɛnti Pɔlu í too
kpãa iyi wa bɔ ikpa iri kuta ŋau nɔ í to
Efɛɛzu. Ŋɔi í ba inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesu bɛ.
2 Ŋɔi í bee ŋa í ni, i kù ba Hundei Ilaaõ titã
hai waati iyi ì dasi naanɛ ŋa? Ŋɔi à jɛaa à ni,
aawo. A kù gbɔ mà Hundei Ilaaõ í wɛɛ mɔm.
3 Ŋɔi Pɔlu í bee ŋa má í ni, debɛi, inyi ku
dasi yoomai à ce nŋɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, inyi ku
dasii Zãai.
4 Ŋɔi Pɔlu í sõ ŋa í ni, inɛ ŋa iyi à kpaasi idɔ,
aŋai Zãa í dasi inyi. Nɔ í sõ inɛ ŋa í ni a dasi
Jesu naanɛ, nŋu iyi á na ku naa si anyii nŋu.
5 Iyi à gbɔ idei Pɔluu ŋɔi à ce inyi ku dasi
do irii Lafɛ̃ɛ Jesu.
6 Ŋɔi Pɔlu í le nŋa awɔ si iri nɔ Hundei
Ilaaõ í naa si ŋa ŋɔi à waa fɔ ide do fee mmu
ŋa nɔ à ce walii.
7 Inɛ ŋau à to zakai aŋa maateeji.
8 Si anyii nŋu, Pɔlu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à
ya ce kutɔtɔɔu wa waazo idei bommai Ilaaõ
do naanɛ nɔ í ce bɛɛbɛ zakai cukpa mɛɛta, nɔ
aŋaò ŋa à wasi ku busi njɛ nɔ í wasi ku lɛlɛ
ŋa ku ba a dasi naanɛ.
9 Amma inɛ gɔ ŋa à lele idɔ nŋa à kɔ ku dasi
naanɛ, nɔ à nyi à waa fɔ ide laalɔ má si kpãai
idei Lafɛ̃ɛ si wajui zamaau. Na ŋɔi í jɔ̀ Pɔlu í
tɛkɛɛ hai bi tu ŋa, nŋu do inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesuu. Í ya maa kɔ ŋa si cio ajɔ fei si ile
cioi Tianusi.
10 Bɛɛbɛi à ce adõ minji hee inɛ ŋa iyi à wa
ilɛi Azii fei, hai Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa, à
gbɔò idei Lafɛ̃ɛ Jesu.

Idei ama inɛmɔkɔi Seva ŋa

11 Ilaaõ í mua Pɔlu gbugbã ku ceò
maamaake nla ŋa.
12 Na ŋɔi í jɔ̀ jaaɛ iyi í lu araɛ fei, bii à so à
lea bõɔ ŋau si ara à ya ba irii. Inɛ ŋa mɔ iyi
à nɛ inɛi inɔɔko ŋa, bii à lu ŋaò, inɛi inɔɔko
ŋau à ya fitai.
13-14 Zuifu gɔ ŋa à ya maa dabii bii fei a
maa nya inɛi inɔɔkoi inɛ ŋa. Si inɔ nŋa gɔgɔ
nŋa ŋa à dasi idɔ a kpe irii Lafɛ̃ɛ Jesu a nyaò
inɛi inɔɔkoi inɛ gɔ. Zuifu inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ gɔ iyi à ya kpe Seva, ama inɛmɔkɔ
mɛɛjeɛ ŋai à waa bi a ce bɛɛbɛ. Ajɔ nŋu gɔ à
sõ inɛi inɔɔkoi inɛ gɔ ŋa à ni, do irii Jesu iyi
Pɔlu wa waazou, fita.
15 Amma inɛi inɔɔkoi inɛɛu í ni, ṅ mà Jesu
nɔ ṅ mà Pɔlu, amma yooi iŋɛ mɔ ì jɛ.
16 Ŋɔi mɔkɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔkou í fo í bata
ŋa nɔ í kãmia ŋa í cã ŋa í mɛɛ ŋa ntɔ ntɔ hee
aŋa fei à sa hai kpasɛ̃ɛ basĩ.
17 Ŋɔi inɛi Efɛɛzu ŋa hai Zuifu do Gɛrɛki
ŋa fei à gbɔ ideu, nɔ njo í mu ŋa, nɔ irii Lafɛ̃ɛ
Jesu í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ.
18 Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ nkpɔ í naa í
tuuba si bantuma. À fɔ mii iyi aŋa à ya ce
wo.

19 Inɛ ŋa iyi à ya tako a maa ce dobu dobu
wo aŋa nkpɔ nkpɔi à naaò tia nŋa ŋa iyi à ya
maa ceò dobu dobuu wa à naa à joo si wajui
zamaa. Inɛ gɔ í ce dooai fiai tia ŋau, nɔ à ba
wee jiaɛ í to zakai kpɛkɛlɛ dubu ciitaa *.
20 Bɛɛbɛi gbugbãi Aõ Lafɛ̃ɛ í jò idei Jesu wa
fangaa bii fei do gbugbã.

Ijai Efɛɛzu

21 Iyi nŋu ŋau í ce í tã, ŋɔi Pɔlu í dasi idɔ
nŋu ku too do ilɛi Masedɔni do si ilɛi Gɛrɛsi
nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. Í ni bii nŋu í to bɛ,
tilasii nŋu ku bɔ Romu mɔ.
22 Ŋɔi í bɛ Timɔtee do Erasitu, aŋa iyi à
waa sobiɛ si icɛu, ikpa Masedɔni, amma nŋu
takaɛ í kpɛ keeke má ilɛi Azii bɛ.
23 Waati bɛɛbɛ wahala nla gɔ í dede Efɛɛzu
bɛ na kpãai idei Jesu.
24 Gbɛdɛ woo cã isɔ fũfũ gɔ í wa bɛ à ya
kpoo Demɛtiusi. Í ya ce mii gɔ ŋa iyi à jɔ ilei
iwɛ̃ nŋa Aritemi. † Nɔ woo ce icɛ dimi bɛɛbɛ
ŋa fei à ya ba si amanii jiida.
25 Ŋɔi í tɔtɔɔ woo ce icɛɛ ŋa do gbɛdɛ mmuɛ
gɔ ŋa má í ni, i kù mà ŋa iyi si icɛu ihɛ̃i à waa
ba si amani?
26 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa yɔɔ ŋa, ì nɔ ì waa gbɔ
ŋa mii iyi Pɔlu wa ce. Wa ni kù jɛ iwɛ̃ ŋa iyi
amanɛ ŋa à ce do awɔ nŋai aa tɔɔ. Nɔ í yɔkɔ í
kãmia inɛ nkpɔ nkpɔ, kù nɔ kù jɛ baa Efɛɛzu
ihɛ̃ nŋu akã, do si ilu nkpɔi ilɛi Azii feii.
27 Á na ku jò icɛ nwa ku ba iri sãmi. Si
anyiɛ á nyi ku jò a kaa saalu baa ilei iwɛ̃ nwa
Aritemi, nɔ bɛɛrɛ nlaɛ á na ku tã, iwɛ̃ iyi inɛi
Azii ŋa do inɛi andunya fei wa tɔɔ.
28 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kõ, nɔ à wasi
ku dõ anu hee lele à waa ni, Aritemi nwa í
la.
29 Ŋɔi hoya hoya í dede si iluu fei nɔ do
anu akã inɛ ŋa à fo à bata Gayusi do Aritaaki
à mu ŋa à bɔò ŋa bii à ya cɛiu. Inɛ ŋau inɛi
Masedɔni ŋai, aŋai à waa si Pɔlu si isɛɛnɛu.
Nɔ inɛ nkpɔ í sɛi í bɔ bɛ.
30 Pɔlu wa bi ku bɔ bi zamaau amma
kpaasi woo too kpãai Jesu ŋau à kɔ.
31 Nɔ hee do akawei ilɛ bɛ ŋa gɔgɔ ŋa iyi à
jɛ kpaasiɛ ŋau aŋa mɔ à bɛ ama wa à ni a koo
a tɔɔɛ suuru ku maà naa ile bɛ.
32 Ile bɛi aŋa fei à waa dõ anu à wasi ku fɔ
ide nŋa ikã ikã. Inɛ nkpɔ nŋa kù mà na mii í
ce à tɔtɔɔ bɛ mɔm.
33 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à sisia Alesandu yaasei
ideu nɔ à tale siɛ wajui zamaau. Ŋɔi
Alesandu í ni a coko do awɔ nɔ wa bi ku sõ
ŋa ideu do yaaseɛ.
34 Amma waati iyi à mà iyi nŋu mɔ Zuifui,
aŋa fei à wasi ku dõ anu hee zakai isɔ minji
à waa ni, Aritemi nwa í la.
35 Si anyiɛ ŋɔi woo kɔ tiai ilu nŋau í jò à
coko nɔ í ni, iŋɛ inɛi Efɛɛzu ŋa, yooi kù mà
iyi ilu nwai ilei Aritemi ilu bɛɛrɛu í wa, awai
à nɔ à waa ceaa icɛ. Nɔ ì mà ŋa hai lelei mii
iyi í jɔɔu í cuku wa.
36 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku jã ideu. Na nŋu, i mu
ara nŋɛ ŋa i maà ce ngɔgɔ do saasa.
37 Inɛ ŋa iyi ì naaò wa nsɛi ŋau ihɛ̃ ŋa a kù
ce ilei mii ndii ilei iwɛ̃ nwa ŋa a kù nɔ a kù
fɔ laalɔɛ.
38 Na nŋu, bii Demɛtiusi do gbɛdɛ ŋa iyi à
wa bi tɛɛ ŋau à nɛ ide gɔ do inɛ gɔi à jilɛ ajɔ
ŋa iyi à ya ce kiiti do woo ce kiiti ŋa, i jò ŋa a
ce ide nŋa bɛ.
39 Nɔ bii ì nɛ ide gɔ si antaɛ má ŋa, aa yɔkɔ
i wũaɛ bi inɛ ngboi woo ce kiiti ŋa.
40 Aa yɔkɔ a yɛ taale nwa a ni awai à dede
ija si idei nnyiu ihɛ̃ domi kù nɛ yaase. Bɛi
à bee wa yaasei ideu a kaa ka ba iyi aa ka fɔ
mɔm.
41 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jò zamaau í fangaa.

20

Pɔlu í bɔ Masedɔni do Gɛrɛsi

1 Iyi hoya hoyau í leekĩ ŋɔi Pɔlu í tɔtɔɔ
inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋau í mu
nŋa gbugbã nɔ í tɔɔ ŋa sukudõ í bɛi í nɛ ilɛi
Masedɔni.
2 Í dabii si ilɛu fei í mua inɛ ŋa iyi à waa
too kpãai Jesu ŋa gbugbã ntɔ ntɔ, í bɛi í to
ilɛi Gɛrɛsi
3 í ce bɛ cukpa mɛɛta. Waati iyi wa bi akɔi
inyi ku lɔ ku bɔ ilɛi Siri ŋɔi í gbɔ iyi Zuifu ŋa
à waa dɛ nŋu ku kpa. Na nŋu, í dasi idɔ nŋu
ku too do ikpa Masedɔni má.
4 Inɛ ŋa iyi à suu si isɛɛnɛɛu wee, Sopatɛɛ
amai Pirusi inɛi Beree, do Aritaaki do
Sikundusi inɛi Tɛsalonika ŋa, do Gayusi inɛi

* **19:19** kpɛkɛlɛ dubu ciita fiai tia ŋau iyi à fãa à yɔkɔ ku to fia iyi aa sãa woo ce icɛ zakai adõ cijeò fɛɛwa si waati nŋa.
† **19:24** iwɛ̃ nŋa Aritemi iwɛ̃u ihɛ̃ inaaboi.

Dɛɛbu, do Timɔtee do Tisiki do Torofimu, inɛi ilɛi Azii ŋa.
5 Aŋai à cua à koo à degbe wa Torasi.
6 Iyi awa taka nwa à jɛ jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu à tã à koo à lɔ akɔi inyi Filipi bɛ. Nɔ si isɛɛnɛ nwau si ajɔ miusia à koo à ba ŋa Torasi nɔ à ce ajɔ mɛɛje bɛ.

Pɔlu í ce waazo Torasi

7 Ŋɔi ajɔ sintei azuma alɛu awa à tɔtɔɔ à waa jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ, ŋɔi Pɔlu í wasi ku cea inɛ ŋau waazo. Bii iju í mái Pɔlu á nɛ. Ŋɔi í jɔ̀ waazoɛu í sɔ hee í to idũ laja.
8 Wee fitila í kpɔ lelei ile kukpɛkɛ bii à tɔtɔɔu.
9 Ŋɔi awaasũ gɔ wa buba si fɛrɛnti bɛ à ya kpoo Etiki. Si bɛi waazoi Pɔlu í sɔ ŋɔi í siiko hee í na í sĩ njoo nɔ í cuku wa ilɛ hai lelei ile kukpɛkɛ mɛɛtasiau. Iyi à koo à dedeɛ à ba wee í ku.
10 Ŋɔi Pɔlu í kita wa nɔ í bate í soo í ni, i maà ce njo ŋa, hundeɛ í wɛɛ.
11 Iyi Pɔlu í gũ lelei ileu má í so pɛ̃ɛ í bububuɛ nɔ aŋaò ŋa à jɛ, nɔ í lɔsi ku waazo má hee iju í máu í bɛi í nɛ.
12 Amma à bɔòɛ Etiki iyi í nya í cuku wau kpasɛ̃ baani nɔ inɔi aŋa fei í dɔ̃ jiida jiida.

Hai Torasi Pɔlu í bɔ Miletu

13 Awa à koo à lɔ akɔi inyi à cua à bɔ Asosi. Tengi bɛi Pɔlu á na ku ba wa nɔ ka soo. Bɛɛbɛi í bi si na iyi í jɔ̀ wa bi ku koo do isɛ.
14 Iyi í naa í ba wa Asosi, hai bɛi í lɔ akɔi inyi awaò ŋa à bɔ Mitilɛni.
15 Ŋɔi à nɛ hai bɛ nɔ iju kumáɛ à to gungum gɔ iyi à ya kpe Kio. Iju kumá mmuɛ nɔ à to gungum mmu gɔ iyi à ya kpe Samɔsi, ŋɔi ajɔ mɛɛtasiaɛ à to Miletu.
16 Wee Pɔlu í dasi idɔ nŋu ku maà leekĩ Efɛɛzu ku ba waati ku maà lɔ nŋu si ilɛi Azii. Wa ce kookaai fei ku ba nŋu ku to Zeruzalɛmu na jingaui Pantikotu.

Pɔlu wa tɔɔ inɛ ngboi Efɛzu ŋau sukudɔ̃

17 Ŋɔi hai Miletu Pɔlu í bɛ ama Efɛɛzu í ni a kpe inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋau wa a naa a ba nŋu bɛ.
18 Iyi inɛ ŋau à to wa bi tɛɛ ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa bɛi ǹ jɛ kuwɛɛm waati iyi ǹ wa si anini nŋɛ hai ajɔ sinte iyi ǹ naa si ilɛi Azii.
19 Ǹ ce icɛi Lafɛ̃ɛ Jesu do ara ku kaye do cikãaju ajɔ, ǹ nɔ ǹ yɛ wahala si na iyi í jɔ̀ Zuifu ŋau à leekĩ si aŋa a kpam.
20 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà mii ŋa iyi á ce nŋɛ aranfãani, n kù singa nŋɛ kãmaɛ. Amma ǹ sɔ̃ ŋɛ ntɔ fei nɔ ǹ kɔ ŋɛ si cio si bantuma do si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa.
21 Ǹ sɔ̃ Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa a naa a kpaasi idɔ nŋa a sinda si Ilaaɔ̃ a dasi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu naanɛ.
22 Nɔ wee bɛbɛi má, Hundei Ilaaɔ̃ wa tilasiim n bɔ Zeruzalɛmu, nɔ n kù mà mii iyi á koo bam bɛ.
23 Amu de ǹ mà si ilu fei Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃m iyi piisɔ̃ɔ ku ce do ijuukpã wa degbem.
24 Amma kuwɛɛm kù jɛ ngɔgɔ bi tom, n kù nɔ n kù wa saaluɛ, amu de n ba n tambɔ icɛm iyi Jesu Lafɛ̃ɛ í dasim n ce. Icɛu nŋui í jɛ n sisi laabaau jiidai didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa.
25 Iŋɛ iyi ǹ dabii ǹ wa n waazo idei bommai Ilaaɔ̃ si aninii nŋɛu fei, nsɛi ǹ mà iyi i kaa yɛm má ŋa.
26 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ si bantuma hai nnyi, bii inɛ gɔ nŋɛ í na í ce nfe kù jɛ idei irim,
27 domi ǹ sisi nŋɛ ide iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ fei n kù singa nŋɛ gɔgɔɛ.
28 I mu ara nŋɛ ku sĩa, nɔ i ya maa degbe inɛ ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ í da nŋɛ si awɔ fei, aŋa iyi à jɛ igbɛi inɛi Lafɛ̃ɛ Jesu ŋa iyi nŋu takaɛ í ya do njɛɛ.
29 Ǹ mà do anyim amanɛ ŋa aa naa si anini nŋɛ bɛi iŋai sako í ya naa si angudã ŋa, a kaa nɔ a jɔ̀ ŋɛ.
30 Nɔ baa hai si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa aa kpaasi ntɔu ku ba ku jɛ ibo nɔ aa wa inyii itĩi woo dasi Jesu naanɛ ŋau a jɛò mɔcɔ nŋa.
31 Na nŋu, i wɔ njoo ŋa. I ye gigi ŋa bɛi amu takam ǹ ce adɔ̃ mɛɛta bi tu ŋɛ Efɛɛzu bɛ wo nɔ ǹ kɔ ŋɛ akã akã alɛò daakɔ do cikãaju ŋa.
32 Nsɛi ǹ so ŋɛ ǹ wa n daa Ilaaɔ̃ si awɔ nɔ ǹ wa n da nŋɛ idei didɔ̃ɛ si awɔ. Nŋui á yɔkɔ ku mu nŋɛ gbugbã nɔ ku mu nŋɛ tubu iyi í jilɛa inɛ ŋa iyi í cica a jɛ tɛɛ fei.
33 Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi n kù nɛ kɔdɛɛi isɔ fũfũi inɛ gɔ hee má jɛ wura wala ibɔɛ.
34 Ì nɔ ì mà ŋa iyi ǹ ya n ce icɛi do awɔm n bɛi n ba bukaatai mii ŋa iyi ǹ bi fei, amu do inɛ ŋa iyi à waa toom.

35 N nyisi ŋɛ si mii fei iyi á sĩa i ce icɛ bɛɛbɛ
ŋa i ya sobiò hai nɛ gbugbã ŋa nɔ i ye gigii
idei Jesu Lafɛ̃ɛ iyi í ni, woo ce amua í nɛ inɔ
didɔ̃ í re inɛ iyi wa gba amuau.
36 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í gulɛ aŋaò ŋa
fei nɔ à ce kutɔɔ.
37 Ŋɔi aŋa fei à kpata nɔ à yáa à tɔɔɛ sukudõ
do kubi
38 à bɛi à suu hee bi akɔi inyiu. Aŋa fei à
wɛɛò inɔ ku fɔi si na iyi í jɔ̀ í ni a kaa na a yɛ
nŋu má.

21

Pɔlu í bɔ Zeruzalɛmu

1 Iyi à tɔɔ ŋa sukudõ ŋɔi awaò Pɔlu à koo
à lɔ akɔi inyi à nɛ suusuu à bɔ gungum gɔ
iyi à ya kpe Kosi, iju kumaɛ nɔ à to gungum
mmu gɔ iyi à ya kpe Rodu. Hai bɛ má nɔ à bɔ
Patara.
2 Bɛi à ba akɔi inyi iyi wa bɔ ikpa ilɛi Fenisi
nɔ à lɔ à nɛ.
3 Ŋɔi à yɛ gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu, à
daleɛ do ikpa awɔ canga nɔ à bɔ ikpa ilɛi Siri.
Ŋɔi à to Tii bii akɔi inyiu á kita asoɛ.
4 Ilu bɛi à yɛ inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesu nɔ à ce ajɔ mɛɛje bi tu ŋa bɛ. Ŋɔi Hundei
Ilaaõ í jɔ̀ à sõ Pɔlu à ni ku maà bɔ Zeruzalɛmu.
5 Amma iyi ajɔi kunɛ nwa í to à nyi bi akɔu
má. Aŋa fei do abo nŋa ŋa do ama nŋa ŋa à
naa à leekĩ nwa hai iluu. Awa fei à gulɛ itĩi
tenkuu nɔ à ce kutɔɔ.
6 Iyi à tɔɔ njɛ sukudõ à tã awa à lɔ akɔi inyiu
à nɛ, ŋɔi aŋa mɔ à nɛ à nyi kpasɛ̃ nŋa ŋa.
7 Hai Tii à dasi kpãa má nɔ à to Tolemasi.
Bɛi à kita hai si akɔi inyiu nɔ à koo à ce kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋa fɔɔ nɔ à sũ bɛ idũ akã.
8 Iju kumáɛ nɔ à nɛ à bɔ Sezaree. Nɔ à koo
à sɔ kpasɛ̃i Filipu woo waazou, nŋu iyi wa jɛ
inɛ akãi amanɛ mɛɛje ŋa iyi à cica wo si ilui
Zeruzalɛmuu.
9 Mɔkɔu í nɛ mudɛ̃ɛ mɛɛ gɔ ŋa iyi a kù mà
mɔkɔ, walii ŋai.
10 Iyi à ce ajɔ minji bɛ walii gɔ iyi à ya kpe
Agabusi í naa bɛ hai ilɛi Zudee.
11 Í naa bi tu wa nɔ í so santiikii Pɔlu í dĩò
isɛɛ ŋa do awɔɛ ŋa nɔ í ni, ide iyi Hundei
Ilaaõ wa fɔ wee. Inɛ iyi í nɛ santiikiu ihɛ̃ bɛ
ihɛ̃i Zuifu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu aa dũu nɔ
a daa dimi mmu ŋa si awɔ.
12 Iyi awa do inɛi Sezaree ŋa iyi à wa bɛ à
gbɔ ideu, ŋɔi à wasi ku tɔɔ Pɔlu ku maà bɔ
Zeruzalɛmu má.
13 Amma í ni, na mii í ce ì waa kpata bɛɛbɛ
ŋa ì waa ganji wɔɔkɔm ŋa. Ǹ tã sɔɔlu n ku na
irii icɛi Lafɛ̃ɛ Jesu Zeruzalɛmu bɛ, kù jɛ ku dĩ
nŋu akã.
14 Iyi à yɛ kù gbɔ ide nwa, à coko nɔ à ni,
Aõ Lafɛ̃ɛ ku ce idɔɔbiɛ.
15 Si anyii nŋu nɔ à dede à ce sɔɔlu à waa
bɔ Zeruzalɛmu.
16 Ŋɔi si inɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu
ŋau, inɛ gɔ ŋa à dede hai Sezaree bɛ à si wa,
nɔ à bɔò wa hee kpasɛ̃i Nasõɔ inɛi Sipu bii aa
ka sɔu. Mɔkɔu í dasi Jesu naanɛ í kpɛ.

Pɔlu í bɔ Zaaki ku cɔ

17 Iyi à to Zeruzalɛmu bɛ ŋɔi kpaasi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa à gba wa do inɔ didõ.
18 Iju kumáɛ ŋɔi awaò Pɔlu ŋa à bɔ bi Zaaki
nɔ inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋau fei à tɔtɔɔ bɛ.
19 Ŋɔi Pɔlu í ce ŋa fɔɔ nɔ í sisi nŋa mii ŋa
iyi Ilaaõ í ce akã akã si gãmɛi hai jɛ Zuifu ŋa
na icɛ iyi nŋu í ce.
20 Iyi à gbɔ ideɛ ŋɔi à saabu Ilaaõ. Ŋɔi à
sõ Pɔlu à ni, kpaasi nwa, ì gbɔɔ? Zuifu nkpɔ
nkpɔi í dasi Jesu naanɛ nɔ aŋa fei à waa too
woodai Moizi do himma.
21 Amma inɛ ŋa à máɛ ide à ni ì waa sõ
Zuifu ŋa iyi à wa bi dimi mmu ŋa a jɔ̀ woodai
Moiziu do dedembai bala nwa ŋa, nɔ a maà
ya dasi ama nŋa ŋa bango.
22 Debɛi, bɛirei aa ka ce. Kù nɛ sika kãma
inɛ ŋa aa mà iyi ì to wa ilu ihɛ̃.
23 Na nŋu, ce iyi aa ka sõɛ. Amanɛ mɛɛ gɔ
ŋa à wa ihɛ̃ iyi à cea Ilaaõ kuwã *.
24 Kooò ŋa nɔ inɛ fei i ce buki iyi á jɔ̀ ì má
ŋa, nɔ i sã fiai iri ku wa nŋa. Nŋui á jɔ̀ inɛ fei
ku mà mii iyi à gbɔ na iriɛu kù jɛ ntɔ, amma
aa yɛ iyi awɔ takaɛ ì waa too woodai Moizi.
25 Amma iyi í jɛ ti dimi mmu woo dasi
Jesu naanɛ ŋa, awa à kɔ tia à samba nŋa si
na iyi í jɔ̀ à yɔɔ iyi í sĩa ka jilɛ nŋa wooda ka
ni a maà ya jɛ ijɛi kuwee nɔ a maà ya ŋɔ kpaai
iŋa nɔ a maà ya ŋɔ iŋa jifa nɔ a maà ya tɔtɔɔ
sɛ̃ɛ hai ce abɔdõ.
26 Iju kumáɛ nɔ Pɔlu í kooò inɛ ŋau nɔ à ce
buki iyi á jɔ̀ a má. Si anyiɛ Pɔlu í lɔ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaõ í koo í sõ woo weei Ilaaõ ŋau

* **21:23** à cea Ilaaõ kuwã Si waati nŋa, bii inɛ í cea Ilaaõ kuwã, kù nɛ kpãai ku wa iriɛ. Amma bii kuwãu í kõ, waati nŋu á wa iriɛi, nɔ ku ce kuwee ŋa.

ajɔ iyi bukii aŋa á kɔ̃, ajɔ nŋu bɛi a cea aŋa kuwee akã akã.

À mu Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

27 Iyi ajɔ mɛɛjeu wa tã ŋɔi Zuifu ŋa iyi à naa hai ilɛi Azii à yɛ Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ. Ŋɔi à dede idɔi zamaau fei nɔ à muu.
28 À dɔ̃ anu à waa ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i faaba. Mɔkɔu ihɛ̃ í ya maa bɔ bii fei ku maa kɔ inɛ fei si cio ku maa fɔò taalei inɛi Izirɛli ŋa do woodai Moizi do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u ihɛ̃. Wee í naaò dimi mmu gɔ ŋa wa si kpasɛ̃u ihɛ̃ má, nɔ í dasi ile kumáu riisi.
29 À fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à tako à yɛ Torofimu inɛi Efɛɛzuu, nŋu do Pɔlu si iluu, nɔ à tamaa bɛi Pɔlu í naaɛ wa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛi.
30 Nɔ inɛ ŋa à cã bii bii si iluu fei. Ŋɔi inɛ ŋa à sɛi à wasi ku naa hai bii fei, nɔ à mu Pɔlu à faa à fitaɛ wa hai bantumai kpasɛ̃u. Bɛ gbakã à cĩmbo gambo ŋau.
31 Waati iyi à waa bi a kpaa ŋɔi inɛ ngboi igũi Romu í gbɔ iyi hoya hoya í dede si ilui Zeruzalɛmu fei.
32 Ŋɔi gbakã í so sooge gɔ ŋa do inɛ ngboi sooge gɔ ŋa má nɔ í sɛi í bɔò ŋa bi zamaau. Iyi zamaau í yɛ nŋu do sooge ŋau, ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu ku cã.
33 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í bɔ bi Pɔlu í muu nɔ í ni a dũu do sesee minji. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi. Mii í ce.
34 Amma si zamaau inɛ gɔ ŋa à waa la do ide akã, inɛ gɔ ŋa mɔ do ide mmu hee í jɔ̀ inɛ ngboi igũu kù yɔkɔ ku mà ntɔi ideu na wakatau. Na ŋɔi í ce í ni a bɔò Pɔlu bii kuwai sooge ŋa.
35 Iyi à toò Pɔlu hai bii à ya gũ a lɔò inɔ ileu, ŋɔi sooge ŋau à soo lele na kugaabui zamaau,
36 domi inɛ ŋau fei à waa too ŋa à waa laò à waa ni, i kpaa.

Pɔlu wa kɔò araɛ

37 Si bɛi à waa bi a lɔò Pɔlu inɔ ileu, ŋɔi í bee inɛ ngboi igũu í ni, aa yɔɔdaam n fɔ ide gɔ? Amma inɛ ngbou í beeɛ í ni, asee ì waa gbɔ Gɛrɛki mɔm?
38 Debɛi, i kù jɛ inɛi Ezibiti iyi si ajɔ gbeejiu ihɛ̃ í bi ku kɛkɛ ilaaluu nɔ í tɔtɔɔ woo kpa inɛ ŋa aŋa dubu mɛɛ í bɔò ŋa si gbabuau?
39 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, amuu Zuifui. Amuu amaalui si ilu gɔ iyi í nya iri. À bim ni Tarusi si ilɛi Silisi. Ǹ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n ba inɛ ŋau ide ku fɔ.
40 Nɔ inɛ ngboi igũu í muaa kpãa. Ŋɔi Pɔlu wa leekĩ bi ku gũ ku lɔò inɔ ileu í ni zamaau ku coko do awɔ. Ŋɔi aŋa fei à coko cau. Nɔ Pɔlu wa sɔ̃ ŋa ide do feei Ebɛɛ.

22

1 Í ni, iŋɛ kpaasim ŋa do baam ŋa, i gbɔ iyi ǹ nɛ ku sɔ̃ ŋɛ n kɔò aram.
2 Iyi à gbɔ wa ba aŋa ide ku fɔ do feei Ebɛɛ ŋɔi à mu ara nŋa sɛ̃ɛ í re baa bɛi à tako à mu ara nŋa wo. Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa í ni,
3 amuu Zuifui, à bim nii Tarusi si ilɛi Silisi, amma Zeruzalɛmu ihɛ̃i à bíím. Gamaliɛlii í kɔm si cio, nŋui í kɔm si woodai bala nwa ŋa sãa sãa, nɔ ǹ nɛ himma si icɛi Ilaaɔ̃ si bɛi iŋɛ fei ì wɛɛò nnyi ŋa.
4 Ǹ kpã woo too kpãai Jesu ŋa iju jiida jiida hee ǹ kpa gɔgɔ ŋa. Ǹ mu inɛmɔkɔ ŋa do inaabo ŋa ǹ dĩ ŋa ǹ dasi ŋa piisɔ̃ɔ.
5 Woo wee nlai Ilaaɔ̃u do igbɛi inɛ ngbo ŋau fei aa yɔkɔ a jɛ sɛɛdam. Hai si awɔ nŋai ǹ gba tia iyi à kɔa Zuifu kpaasi ŋa iyi à wa Damasi. Nɔ ǹ bɔ bɛ ku ba n mu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa bɛu n dĩ ŋa nɔ n naaò ŋa wa Zeruzalɛmu n jɔ̀ a kpã ŋa iju.

Pɔlu wa sɔ̃ ŋa bɛi nŋu í kpaasi idɔ (Cɔ IWB 9:1-19; 26:12-18)

6 Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa má í ni, si bɛi ǹ wa n koo ǹ maai Damasi zakai dasãu, si kpãau gbakã ŋɔi inya kumá nla gɔ í naa sim hai lele í biim piu.
7 Ŋɔi ǹ cuku ilɛ nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ wa kpem wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì waa kpãm iju.
8 Ŋɔi ǹ bee ǹ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í ni, amui Jesu inɛi Nazarɛti, amu iyi ì ya maa kpã ijuu.
9 Inɛ ŋa iyi à waa toom ŋau à yɛ inya kumáu amma a kù gbɔ imui inɛ iyi wa bam ide ku fɔu.
10 Nɔ ǹ beeɛ ǹ ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei an ce. Ŋɔi í ni, dede i bɔ Damasi. Bɛi aa sɔ̃ɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce fei.
11 Kulai inya kumáu í jɔ̀ ǹ fɛɛju. Na nŋu, kpaasim ŋa à mu awɔm nii à toò Damasi.
12 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Ananiasi, í mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ nɔ wa too woodai Moizi.

Zuifu ŋa iyi à wa ilu bɛ fei à waa jɛ sɛɛda jiidaɛ.
13 Ŋɔi í naa bi tom nɔ í ni, Sɔlu kpaasim, yɛ ilu. Tengi bɛ gbakã ijum í cĩ nɔ ǹ yɔɔ.
14 Nɔ í ni má, Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai í cicaɛ ku ba i mà idɔɔbiɛ nɔ i yɛ Jesu Inɛ Dee deeu, nɔ i gbɔ idei gɛlɛɛ.
15 Awɔi aa jɛ sɛɛdaɛ i sɔ̃ inɛ fei mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ.
16 Nsɛi, maà jɔ̀ ku kpɛ má. Dede i kpe irii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, i jɔ̀ a dasiɛò inyi ku ba i wɛ i má hai si dulum dɛɛ ŋa.

Pɔlu wa sisi bɛi Lafɛ̃ɛ í bɛ nŋu bi dimi mmu ŋa

17 Pɔlu í ni má, iyi ǹ nyi Zeruzalɛmu ŋɔi ajɔ nŋu gɔ ǹ wa n ce kutɔɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ ǹ ce kuyɛ.
18 Si kuyɛm nɔu ǹ yɛ Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ í sɔ̃m í ni n ce ńya n fita hai Zeruzalɛmu domi inɛ ŋau a kaa gba ide iyi ǹ wa n sisi na irii nŋuu.
19 Nɔ ǹ ni, Lafɛ̃ɛ, ngu ŋa à mà sãa sãa iyi ǹ ya n bɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa n mu inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ n cã ŋa nɔ n dasi ŋa piisɔ̃ɔ.
20 Nɔ à mà si ajɔ iyi à kpa Etiɛni woo jɛ sɛɛdaɛ, amu takam ǹ wa bɛ ǹ jɛsi a kpaa. Amui ǹ cɔa inɛ ŋa iyi à kpaa ŋau jĩnɛ nŋa mɔm.
21 Amma í sɔ̃m í ni n koo, domi hee jĩijĩ bi dimi mmu ŋai nŋu á bɛm.

Pɔlu do inɛ ngboi igũi Romu

22 Inɛ ŋau à waa desi idei Pɔlu itĩ hee í fɔ ide ŋau bɛ. Amma waati iyi à gbɔ í ni Ilaaɔ̃ í bɛ nŋu bi dimi mmu ŋa, ŋɔi aŋa fei à lɔsi ku dɔ̃ anu à waa ni, i kpaa. Dimii lafɛ̃ɛ kù sĩa ku maa wɛɛ.
23 Idɔɔkɔ̃ nŋa í jɔ̀ à waa dɔ̃ anu nɔ à bɔ ibɔ nŋa ŋa à nyɔɔ, nɔ à waa dede iruru lele.
24 Ŋɔi inɛ ngboi igũi Romuu í ni a bɔò Pɔlu inɔ ile nɔ a tɛaa kpɔtɔɔ ku ba ku fɔ ntɔ. Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa bi ku mà na mii í jɔ̀ zamaau wa dɔ̃ siɛ anu.
25 Iyi à dĩ Pɔlu à waa bi a cãa ŋɔi í bee inɛ ngboi sooge ŋa iyi í wa bɛu í ni, ì nɛ kpãa i cã inɛi Romu titã i bɛi i ceaa kiiti?
26 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í gbɔ ideu í koo í sɔ̃ inɛ ngboi igũu í ni, bɛirei aa ce. Mɔkɔu inɛi Romui.
27 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í naa bi Pɔlu í beeɛ í ni, awɔu inɛi Romui? Nɔ Pɔlu í ni, oo.
28 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni, amu ǹ sã fiai jiida jiida ǹ bɛi ǹ jɛò inɛi Romu. Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, amu, bɛɛbɛi à bím.
29 Ŋɔi gbakã inɛ ŋa iyi à waa bi a cãau à jɔ̀ɔ, domi njo í mu baa inɛ ngboi igũu takaɛ do iyi í gbɔ Pɔlu takaɛ inɛi Romui nɔ wee nŋu í jɔ̀ à dũu do sesee wo.

À bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋa

30 Inɛ ngboi igũu í bi nŋu ku mà kam kam mii iyi í jɔ̀ Zuifu ŋau à waa yɛ taalei Pɔlu. Na ŋɔi í jɔ̀ iju kumáɛ í jɔ̀ à fũu, nɔ í ni inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do igbɛi woo kiiti ŋau fei a tɔtɔɔ wa. Nɔ í bɔò Pɔlu waju nŋa.

23

1 Pɔlu í kãsi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔu iju nɔ í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, idɔm kaa yɛ taalem domi ǹ ce kuwɛɛm nii dee dee si wajui Ilaaɔ̃ hee do nnyi fei.
2 Ŋɔi Ananiasi woo wee nlau, í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à waa leekĩ bi Pɔluu í ni a cãa si gɛlɛɛ.
3 Nɔ Pɔlu í buu í ni, Ilaaɔ̃i á cãɛ, awɔ idĩ fũfũ *! Ì buba ì waa kiitiim si woodai Moizi, nɔ ì kua wooda má ì ni a cãm.
4 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à waa leekĩ kɔkɔɛu à ni, woo wee nlai Ilaaɔ̃i ì yɔkɔ ì waa bu bɛɛbɛ?
5 Ŋɔi Pɔlu í ni, kpaasim ŋa, n kù mà mà woo wee nlai. Ǹ mà iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, i maà ya fɔ taalei ilu iri nŋɛ ŋa.
6 Pɔlu í mà si igbɛu inɛ gɔ ŋa Sadusi ŋai, inɛ gɔ ŋa mɔ Farisi ŋai. Ŋɔi í fɔ ide hee lele si igbɛu í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, amuu Farisii, inɛ iyi Farisi ŋa à bí. Ì waa kiitiim ŋai si na iyi í jɔ̀ ǹ dasi naanɛ iyi iku ŋa aa na a jĩ hai si balɛ.
7 Iyi í fɔ bɛɛbɛ gbakã, ŋɔi Farisi ŋau do Sadusi ŋau à waa ce kakɔɔ nɔ igbɛu í kpɛ̃ minji.
8 Sadusi ŋa à ya ni iku ŋa a kaa jĩ hai si balɛ, amaleka do hunde mmu gɔ ŋa mɔ a kù wɛɛ, amma Farisi ŋa à jɛsi iyi mii ŋau bɛ fei í wɛɛ.
9 Nɔ wakata í dede si anini nŋa à waa jã do gbugbã, nɔ Farisi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à ni, a kù yɛ taalei mɔkɔu. Yooi í mà mà amaleka gɔi walakɔ hunde mmu gɔi í sɔ̃ɔ ide.

* **23:3** awɔ idĩ fũfũ bi Zuifu ŋa arabui. Bi tu ŋa inɔ ilei à ya si inɛ ŋa nɔ à ya teese anyii ileui jiida. Amma inɔ ileu takaɛ konkombii í ya maa nu. Bii à nia inɛ idĩ fũfũ í yɛ bɛi ilu muafitii à waa kpoo.

10 Ŋɔi kakɔɔu í la ntɔ ntɔ hee njo í mu inɛ
ngboi igũu jiida a maà na a ga arai Pɔlu. Nɔ í
ni sooge ŋau a koo a gbã Pɔlu wa a nyiòɛ inɔ
ileu.
11 Idũ ajɔ nŋu Aõ Lafɛ̃ɛ í naa í sõ Pɔlu í
ni, maà mɔngɔ munya. Si bɛi ì jɛɛm sɛɛda
Zeruzalɛmu ihɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa jɛɛm sɛɛda
Romu má.

À waa dɛ Pɔlu ku kpa

12 Iju kumáɛ daadaakɔ ŋɔi Zuifu ŋau à ce
anu akã nɔ à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ hee má
jɛ a mɔ bii kù jɛ à kpa Pɔlu sisi.
13 Aŋa iyi à ce anu akãu à re baa aŋa ciiji.
14 Ŋɔi à koo à ba inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋau à sõ ŋa à ni, à ceekpe iyi
a kaa ka tiɛ ngɔgɔ bii kù jɛ à ba à kpa Pɔlu sisi.
15 Na nŋu, à bi iŋɛ do igbɛi woo kiiti ŋau
i koo i sõ inɛ ngboi igũu ku naaò Pɔlu wa bi
tu ŋɛ, nɔ ku jɔ bɛi ì waa bi i teese i cɔ yaasei
ideɛu má ŋa. Awa aa ka ce sɔɔlu ka kpaa hee
ku maa to wa bɛ.
16 Amma ama inɛmɔkɔi wecĩi Pɔlu í gbɔ à
waa fɔ idei zambau. Ŋɔi í koo í lɔ idei sooge
ŋau nɔ í sõ Pɔlu ideu.
17 Ŋɔi Pɔlu í kpe inɛ akãi inɛ ngboi sooge
ŋau í sõɔ í ni, bɔò ama awaasũ ihɛ̃ bi inɛ
ngboi igũu domi í nɛ ide gɔ iyi á sõɔ.
18 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋau í bɔò awaasũu
bi inɛ ngboi igũu, nɔ í sõɔ í ni, Pɔlu inɛi
piisõɔu í kpem nɔ í tɔɔm n naaò awaasũu ihɛ̃
wa bi titɛɛ, domi wa bi ku sõɛ ide gɔ.
19 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í mu awɔi awaasũu í
bɔòɛ kɔkɔlɛ í beeɛ í ni, ide mii ì waa bi i sõm.
20 Ŋɔi í ni, Zuifu ŋa à ce anu akã à tɔɔɛ ala
i bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋau, nɔ ku jɔ bɛi
à waa bi a teese a cɔ yaasei ideɛ má.
21 Amma maà ti i gbɔ ide nŋau, domi à re
baa aŋa ciiji inɛ ŋa iyi à waa siaa kpãa ku ba
a muu. Nɔ aŋa fei à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ
a kaa mɔ bii kù jɛ à kpaa. Baa nsɛi à tã sɔɔlu
a coo. Awɔ akãi à waa degbe i jò ku naa wa.
22 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni, maà sõ inɛ gɔ i ni
ì sisiim ideu ihɛ̃ má. Nɔ í jò awaasũu í nɛ.

À bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛ

23 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í kpe inɛ ngboi sooge
minji gɔ ŋa í sõ ŋa í ni, i tɔtɔɔ sooge cĩɔ minji a
bɔ Sezaree do masa kitaò fɛɛwa do ilu kakaa
ŋa aŋa cĩɔ minji i ce sɔɔlu i dasi kpãa isɔ
mɛɛsãi alɛ ŋa.
24 Nɔ i dĩa acĩ ŋa gaayi nɔ i so Pɔlu i kooòɛ
bi Felisi ilu ilɛu baani.
25 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í kɔ tia má í ni,
26 amu Kolodu Lisiasi, ǹ wa n ceɛ fɔɔ, awɔ
Felisi ilu ilɛ ilu bɛɛrɛ nla nlau.
27 Mɔkɔu ihɛ̃ wee ǹ jò à naaòɛ wa bi tɛɛ.
Zuifu ŋa à muui à waa bi a kpaa. Iyi ǹ mà
iyi inɛi Romui ŋɔi ǹ koo do soogem ŋa nɔ ǹ
gbaa.
28 Ǹ bi n mà na mii í ce à waa yɛ taaleɛ. Na
nŋu, ǹ bɔòɛ si wajui igbɛi woo kiiti nŋa.
29 Hai bɛi ǹ yɔɔ iyi à waa yɛ taaleɛi na
wooda nŋa amma kù ce ngɔgɔ iyi í to a dasiɛ
piisõɔ mɔm hee ma jɛ a kpaa.
30 Si anyiɛ ǹ gbɔ iyi Zuifu ŋau à ce anu akã
ku ba aŋa a kpaa, ŋɔi gbakã ǹ jò à naaòɛ wa
bi tɛɛ. Nɔ ǹ sõ inɛ ŋa iyi à waa yɛ taaleɛ a naa
a fɔ ide nŋa si wajuɛ.
31 Iyi í kɔ tiau í tã nɔ í soo í na sooge ŋau.
Ŋɔi sooge ŋau à ce bɛi í sõ ŋau fei, à so Pɔlu
idũu à bɔòɛ hee Antipatisi.
32 Iju kumaɛ ŋɔi sooge ŋau à nyi bi ileu nɔ
masa ŋau à waa bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛu.
33 Iyi à to Sezaree gbakã ŋɔi à naa tiau nɔ à
nyisiɛ Pɔlu.
34 Iyi í cio tiau í tã ŋɔi í bee Pɔlu hai bii í
naa. Ŋɔi Pɔlu í ní hai ilɛi Silisii.
35 Nɔ Felisi í ni, awɔi aa sisiim ideɛ bii woo
yɛ taaleɛ ŋau à to wa. Nɔ í ni a dasi Pɔlu
kpasɛ̃i amanlu Herodu.

24

Zuifu ŋa à má Pɔlu ide

1 Iyi í ce ajɔ miu ŋɔi Ananiasi woo wee nlai
Ilaaõu í bɔ Sezaree nŋu do inɛ ngbo gɔ ŋa do
woo mà wooda gɔ iyi à ya kpe Tɛɛtulu. Ŋɔi à
bɔ bi Felisi ilu ilɛu à koo à waa fɔ taalei Pɔlu.
2 Ŋɔi à kpe Pɔlu wa nɔ Tɛɛtulu í lɔsi ide ku
fɔ wa yɛò taaleɛ wa ni, awɔ Felisi ilu bɛɛrɛ
nla, à nɛ laakai ku sũ ntɔ ntɔ do baakaɛ.
Ilu ku yɛ jiidaɛ í jò ì kpaasi mii nkpɔ na
aranfãanii ilɛ nwa.
3 À jɛsi mii iyi ì waa ce fei bii fei si waati
kãma fei do saabu jiida.
4 A kù bi ka kpa waatiɛ amma à waa tɔɔɛ i
cɔ wa do iju jiida nɔ i gbɔ ide keeke iyi à nɛu
ihɛ̃.
5 À yɛ iyi mɔkɔu ihɛ̃ ilu naanaui, nɔ í nɛ
kòsi si aninii Zuifu ŋa si andunyau ihɛ̃ fei.
Nŋui í jɛ inɛ ngboi kpãai Aõ ku tɔɔ gɔ iyi à ya
kpe inɛi Nazarɛti ŋa.

6 Í dɛ kpãa mɔm ku riisiò kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u.
Nŋui í jɔ̀ à muu. [À bi ka kiitiɛ do wooda
nwa.
7 Amma Lisiasi inɛ ngboi igũu í naa í gbaa
hai si awɔ nwa do gbugbã.
8 Nɔ í ni woo yɛ taaleɛ ŋau a naa bi tɛɛ.]
Awɔ takaɛ beeɛ ide, aa yɔkɔ i gbɔ ntɔi ideu
si bii í jɔ̀ à waa yɛ taaleɛu.
9 Iyi Tɛɛtulu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ Zuifu ŋa iyi à
wa bɛu fei à ni ideu ntɔi.

Pɔlu í kɔò araɛ si wajui Felisi

10 Ŋɔi Felisi ilu ilɛu í tosi Pɔlu awɔ í ni ku
fɔ ideɛ. Ŋɔi Pɔlu í ni, ǹ mà iyi awɔi ì jɛ woo
ce kiitii ilɛu ihɛ̃ hai ku kpɛ. Na nŋu, an kɔò
aram do laakai ku sũ.
11 Bii ì bee aa sɔ̃ɛ iyi kù re ajɔ maateeji wa
iyi ǹ bɔ Zeruzalɛmu Ilaaɔ̃ ku gulɛa.
12 Inɛ kãma kù yɛm bii ǹ wa n ce kakɔɔ do
inɛ gɔ titã hee má jɛ n kòsi ŋa ija si kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ walakɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa
walakɔ si inɔ ilu nŋa.
13 Ide iyi à waa mám nɔu bɛ nsɛi, nkãma
kù wɛɛ iyi wa nyisi iyi ntɔi.
14 Amma ide akãi an jɛsi si wajuɛ, ǹ wa n
tɔɔ Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋa do kpãa iyi inɛ
ihɛ̃ ŋa à waa ni iboi. Do nŋu fei, ǹ wa n
jirima woodai Moizi ŋau do tiai walii ŋau
fei.
15 Ǹ dasi naanɛ iyi Ilaaɔ̃ á ji̇̀ amanɛ jiida ŋa
do amanɛ laalɔ ŋa hai si balɛ, bɛi aŋa mɔ à
dasi naanɛ.
16 Nŋui í jɔ̀ amu mɔ ǹ wa n hanya ajɔ fei ku
ba idɔm ku maà yɛ taalem si wajui Ilaaɔ̃ do
si wajui inɛ ŋa.
17 Adɔ̃ nkpɔ nkpɔi í lɔ n kù bɔ Zeruzalɛmu.
Si ajɔ gbeejiu ihɛ̃i ǹ koo bɛ ǹ bɔ ku sobi inɛi
ilɛm ŋa do fia nɔ n cea Ilaaɔ̃ amua.
18 Si nŋui à bam kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ ǹ wa n ce
bukii ara ku mám. Zamaa kãma kù wa bɛ,
ija ku kòsi mɔ kù wa bɛ.
19 Amma Zuifui ilɛi Azii gɔ ŋa à wa bɛ. Á
si̇̀a aŋa taka nŋa a naa a jɛ sɛɛda si wajuɛ bii
í jɛ à yɛ sim taale gɔ.
20 Walakɔ jɔ̀ inɛ ŋau ihɛ̃ a fɔ taale iyi à yɛ
sim si waati iyi à leeki̇̀im si wajui igbɛi woo
kiiti ŋau.
21 A kù yɛ taalem si nkãma bii kù jɛ si ide
akãu ihɛ̃ iyi ǹ fɔ hee lele ǹ ni iku ŋa aa na a
ji̇̀ hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à waa kiitim si wajuɛ
nnyi má.
22 Wee Felisi í mà yaasei kpãai woo dasi
Jesu naanɛ ŋa sãa sãa, ŋɔi í sɔ̃ Zuifu ŋau í ni,
i jɔ̀ Lisiasi inɛ ngboi igũu ku to wa, ajɔ nŋui
an wũa ide nŋɛu.
23 Nɔ í sɔ̃ inɛ ngboi sooge ŋau í ni ku mu
Pɔlu titã, amma ku jɔ̀ ku nɛ araɛ keeke nɔ kú
ya jɔ̀ kpaasiɛ ŋa a ya naa a cɔɔ nɔ a máa gbɔaa.

Pɔlu í wa wajui Felisi do Dusila

24 Iyi waati í lɔ keeke ŋɔi Felisi í naaò abo
Zuifuɛ gɔ wa, à ya kpoo Dusila. Ŋɔi í ni a koo
a kpe Pɔlu wa. Iyi í to wa nɔ à waa desiɛ iti̇̀ si
bɛi wa fɔ idei naanɛ ku dasi si Jesu Kirisi.
25 Amma si bɛi Pɔlu wa sisi nŋa idei dee
dee ku jɛ do gaya do kiiti iyi wa naa, zigii
Felisi í da nɔ í ni, aa yɔkɔ i nɛ titã. Bii ǹ ba
faya an kpeɛ má.
26 Wee wa bi Pɔlu ku mua nŋu fiai. Ŋɔi í ce
í ya maa kpoo kpaa kpaa aŋaò a maa fɔ ide.
27 Iyi í ce bɛi adɔ̃ minji ŋɔi Pɔsiu Fesitu í
na í sãsi agbɛi Felisi. Wee Felisi í jɔ̀ Pɔlu ile
piisɔ̃ɔ bɛi si na iyi í jɔ̀ wa bi nŋu ku nɛ bɛɛrɛ
bi Zuifu ŋau.

25

Pɔlu í so kiitiɛ í daa ilaalu nlai Romu si awɔ

1 Iyi Fesitu í to wa Sezaree, si ajɔ mɛɛsiaɛ í
bɔ Zeruzalɛmu.
2 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do
Zuifu inɛ ngbo ŋau à koo à má Pɔlu ide bi
Fesitu.
3 Nɔ à waa tɔɔɛ suuru ntɔ ntɔ ku ba kú jɔ̀
Pɔlu ku naa Zeruzalɛmu. À waa bi Pɔlu ku
naa Zeruzalɛmui si na iyi í jɔ̀ à di̇̀ zamba nŋa
aŋa a ba a kpaa kpãa.
4 Amma Fesitu í jɛ nŋa í ni Pɔlu í wa ile
piisɔ̃ɔi Sezaree nɔ nŋu takai nŋu kaa kpɛtɛ
ku nyi bɛ.
5 Na nŋu, í ni a jɔ̀ nŋu do inɛ ngbo nŋa ŋa
a koo bɛ nɔ bii í jɛ í ce taale gɔi á fɔ.
6 Fesitu kù re ajɔ mɛɛjɔ wala ajɔ mɛɛwa si
inɔ nŋa nɔ í nyi Sezaree má. Iju kumáɛ nɔ í
bɔ ile bi ku ce kiiti nɔ í ni a naaò Pɔlu wa.
7 Iyi Pɔlu í to wa ŋɔi Zuifu ŋa iyi à naa
hai Zeruzalɛmu à kaakoɛ à waa máa ide laalɔ
kugaabu nkpɔ nkpɔ nɔ nkãma kù wɛɛ iyi wa
nyisi iyi ide nŋau ntɔi.
8 Ŋɔi Pɔlu wa kɔò araɛ í ni, n kù ce kurara
gɔ si woodai Zuifu ŋa hee má jɛ si kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ hee má jɛ bi ilaalu nlai Romu.

9 Amma Fesitu wa bi nŋu ku nɛ bɛɛrɛ bi
Zuifu ŋau. Na ŋɔi í jɔ̀ í bee Pɔlu í ni, ì bi i bɔ
Zeruzalɛmu a ceeɛ kiiti si wajum na irii ideu
ihɛ̃?
10 Ŋɔi Pɔlu í ni, aawo. Bi ku kiitii ilaalu
nlai Romui ǹ wa ihɛ̃, ihɛ̃i á sĩa a kiitiim. N
kù cea Zuifu ŋa kurara kãma, nɔ awɔ takaɛ ì
waa nɛ kumàsiɛ sãa sãa.
11 Bii ǹ ce kurara walakɔ daa gɔ iyi í to a
kpam n kaa n kɔ. Amma ide ŋa iyi à waa yɛ
taalem siu ihɛ̃, bii kù jɛ ntɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku
dasim awɔ. Na nŋu, ǹ so kiitim ǹ daa ilaalu
nlau takaɛ si awɔ.
12 Iyi Fesitu do inɛɛ ŋa à busi njɛ à tã, ŋɔi í
sõ Pɔlu í ni, si bɛi ì so kiitiɛ ì daa ilaalu nlau
si awɔ, bi tɛɛi aa bɔ.

À bɔò Pɔlu si wajui Agiripa do Berenisi

13 Iyi waati í lɔ keeke má, ŋɔi amanlu
Agiripa do wecĩɛ Berenisi à naa Sezaree
Fesitu ku ce fɔɔ.
14 Si bɛi à waa kpɛ bɛ ŋɔi Fesitu í sõ
amanluu idei Pɔluu í ni, inɛ gɔ í wa ihɛ̃, Felisi
í jɔ̀ à dasiɛ piisõɔ.
15 Iyi ǹ bɔ Zeruzalɛmu ŋɔi inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋau do inɛ ngboi Zuifu ŋau à naaò
ideɛ wa bi tom. Nɔ à tɔɔm n yɛ taaleɛ ku ba
aŋa a kpaa.
16 Amma ǹ jɛ nŋa ǹ ni inɛi Romu ŋa a ci
ya jɔ̀ a kpa inɛ bii kù jɛ à kiitiɛ. À ya muaa
waatii nŋu do woo yɛ taaleɛ ŋau a fɔ ide titã
gɛlɛò gɛlɛ.
17 Ŋɔi aŋa fei à naa ilu ihɛ̃. Si bɛi n kù bi ku
kpɛ má, ŋɔi iju kumáɛ ǹ kpe ŋa bi ku ce kiiti
nɔ ǹ ni a gbã Pɔlu wa.
18 Ŋɔi woo yɛ taaleɛ ŋau à dede siɛ amma a
kù yɛ taaleɛ si ide laalɔ gɔ bɛi ǹ wa n tamaau.
19 Idei kutɔɔi aŋa taka nŋai à waa ce si
kakɔɔ, do idei mɔkɔ gɔ iyi í ku à ya kpoo Jesu.
Amma Pɔlu í ni dim dim mɔkɔu í wɛɛ.
20 Amu ǹ biti bɛirei an kiiti ideu ihɛ̃. Na
ŋɔi í jɔ̀ ǹ bee Pɔlu bii í bi n koo n ceaa kiitii
ideu Zeruzalɛmu.
21 Amma í so kiitiɛu í na ilaalu nlau. Nɔ
ǹ ni a dasiɛ piisõɔ má titã hee n maa n jɔ̀ a
kooòɛ bi tɛɛ.
22 Ŋɔi Agiripa í sõ Fesitu í ni, amu takam
ǹ bi n gbɔ ide hai si gɛlɛi mɔkɔu. Ŋɔi Fesitu í
ni, ala aa gbɔ.
23 Ŋɔi iju kumáɛ Agiripa do Berenisi à naa
bi ku ce kiitiu do jirima jiida, ŋɔi inɛ ngboi
sooge ŋa do ilu bɛɛrɛi ilu ŋau à too ŋa wa.
Ŋɔi Fesitu í ni a naaò Pɔlu wa, nɔ à naaɛ wa.
24 Iyi Pɔlu í to wa ŋɔi Fesitu í ni, to, awɔ
amanlu Agiripa do iŋɛ iyi ì wa ihɛ̃ fei ŋa,
Pɔluu wee. Na iriɛi Zuifu ŋau fei à naa bi
tom waati iyi ǹ bɔ Zeruzalɛmu, nɔ à nyi wa
bitom ihɛ̃ má, à waa la à ni kù sĩa a jɔ̀ɔ si
hunde.
25 Amu n kù yɛ siɛ taale kãma iyi í to a
kpaa. Amma si bɛi nŋu takaɛ í so kiitiu í daa
ilaalu nlau si awɔ ŋɔi í ce ǹ ni an jɔ̀ a kooɛ bi
tɛɛ.
26 Do nŋu fei, n kù yɛ siɛ ide baa icu akã iyi
an ceaò ilaalu nlau tia. Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ naaɛ wa
si wajui iŋɛ fei. Iyi í re mɔm ǹ naaɛ wai si
wajui awɔ amanlu Agiripa, i cɔ yaasei ideu
ku ba n ba iyi an kɔ.
27 Kù nɛɛm yaase n sambaa inɛi piisõɔ gɔ
nɔ n kù sisiaa taale gɔ iyi í ce.

26

Pɔlu wa kɔò araɛ si wajui Agiripa

1 Ŋɔi Agiripa í sõ Pɔlu í ni, ì nɛ kpãa i fɔ ide
i kɔò araɛ. Ŋɔi Pɔlu í wu awɔ lele nɔ í lɔsi ku
kɔò araɛ í ni,
2 awɔ amanlu Agiripa, inɔm í dõ do bɛi an
fɔ ide nnyi n kɔò aram si wajuɛ si ide ŋa iyi
Zuifu ŋau à waa mám nɔu fei.
3 Ǹ mà iyi ì mà dedembai Zuifu ŋa sãa sãa
do idei kakɔɔ nŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n tɔɔɛ i gbɔ
idem do laakai.
4 Zuifu ŋau fei à mà kuwɛɛm hai waati iyi
ǹ wɛɛ awaasũ. À mà iyi Zeruzalɛmu bɛi ǹ jɛ
ama bi dimii inɛm ŋa.
5 À màm hai ku kpɛ. Na nŋu, bii à bi aa
yɔkɔ a jɛɛm sɛɛda iyi si kpãai Farisi ŋai ǹ la,
aŋa iyi à re inɛ fei si kpãai Ilaaõ ku tɔɔ nwa.
6 Nɔ nsɛi à waa kiitiim si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n
cɔ kpãai kuwã iyi Ilaaõ í cea bala nwa ŋa.
7 Kuwãui dimi maateeji nwa ŋau mɔ fei à
waa cɔ kpãaɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à waa cea Ilaaõ icɛ
do himma alɛò daakɔ. Amanlu, kpãau bɛ iyi
ǹ wa n cɔ nŋui í jɔ̀ Zuifu ŋau à waa mám ide.
8 Bɛirei í ce iŋɛ Zuifu ŋa i ci ya yɔkɔ i dasi
naanɛ ŋa iyi Ilaaõ á jĩ iku ŋa.
9 Amu takam ǹ tamaa í sĩai wo n dɛdɛ kpãa
baa yooma fei bɛi an ce n ganjiò idei Jesu
inɛi Nazarɛtiu.
10 Bɛɛbɛi ǹ ce Zeruzalɛmu. Inɛ ngboi woo
weei Ilaaõ ŋa à nam gbugbã n muò woo dasi

Jesu naanɛ nkpɔ n dasi ŋa piisõɔ. Bii à bi a kpa inɛ gɔ mɔm amu takam ǹ ya n wa sii.
11 Tuuba nkpɔ nkpɔ ǹ ya n maa n kpã ŋa ijui ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa fei ku ba n tilasi ŋa a kɔsi idei Jesu. Ǹ ya n maa n mu ŋa do idɔɔkõ hee kaa kaa, ǹ ya n bɔ hee do si ilu mmu ŋa fei n koo n kpã ŋa iju.

Pɔlu wa fɔ idei idɔ ku kpaasiɛ
(Cɔ IWB 9:1-19; 22:6-16)

12 Ŋɔi Pɔlu í ni má, bɛɛbɛi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa à yɔɔdaam n bɔ Damasi do yiiko nŋa.
13 Amanlu, zakai dasã si kpãau ǹ yɛ inya kumá í naa hai lele í bii wa, amu do inɛ ŋa iyi à waa sim. Inya kumáu í re baa inya kumái inunu.
14 Ŋɔi awa fei à cuku ilɛ, nɔ ǹ gbɔ imu gɔ wa bam ide ku fɔ do feei Ebɛɛ wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì ya maa kpãm iju. Á gaabuɛ i kɔ sim bɛi í ya gaabua kɛtɛ kombo iyi wa jabu na goloi lafɛ̃ɛɛ.
15 Nɔ ǹ bee ǹ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ. Nɔ í ni, amui Jesu iyi ì ya maa kpã ijuu.
16 Nsɛi, dede i leekĩ. Ǹ naa siɛi n cicaɛ i jɛ woo ce icɛm, nɔ i jɛ sɛɛdai mii ŋa iyi ì yɛ tã do iyi aa nyi i yɛ má waati iyi an naa siɛ.
17 Ǹ cicaɛi hai si inɛi Izirɛli ŋa do hai bi dimi mmu ŋa nɔ ǹ wa n bɛɛ bi tu ŋa
18 i cĩ nŋa iju. Ǹ wa n bɛɛ bi tu ŋai ku ba a sinda hai si ilu kuku a lɔ si inya kumá, nɔ a sinda hai si gbugbãi Seetam a naa bi Ilaaõ. An bɛɛ bi tu ŋai ku ba a dasim naanɛ nɔ Ilaaõ ku kpa dulum du ŋa nɔ a na a jɛ tubu do inɛ ŋa iyi í cica à jɛ tɛɛ.

Pɔlu wa fɔ idei icɛɛ

19 Ŋɔi Pɔlu í ni má, amanlu Agiripa, na ŋɔi í ce ǹ wa n jirima kuyɛ iyi í naa hai bi Ilaaõu.
20 Sinte titã ǹ ce waazo Damasi, si anyiɛ nɔ ǹ ce Zeruzalɛmu do si ilɛi Zudee fei do bi dimi mmu ŋa. Ǹ sõ ŋa ǹ ni a kpaasi idɔ a sinda si Ilaaõ, nɔ a ce icɛ iyi á jɔ̀ a yɛ si ŋa iyi à kpaasi idɔ.
21 Na ŋɔi í ce Zuifu ŋau à mum hai kpasɛ̃i Ilaaõ à waa dɛ ku kpam.
22 Amma Ilaaõi í nyam hee do nnyi fei nɔ ǹ wa ihɛ̃ ǹ wa n jɛ sɛɛda si wajui amanɛ ŋa hai keeke do nla fei. N kù wa n fɔ ide gɔ bii kù jɛ iyi Moizi do walii ŋa à ni á na ku ceu baasi.
23 Mii iyi à ni á na ku ceu nŋui í jɛ Kirisi á na ku yɛ ijuukpã nɔ kú jɛ inɛ sinte iyi á jĩ hai si balɛ nɔ ku sisi idei inya kumá bi Zuifu ŋa do bi dimi mmu ŋa.

Pɔlu í sõ Agiripa ku dasi Jesu naanɛ

24 Si bɛi Pɔlu í sisi yaasei ideɛ bɛɛbɛ ŋɔi Fesitu í la hee lele í ni, Pɔlu, ì waa sũmui. Mà cio nla ku ceɛi í dasiɛ sũmu.
25 Amma Pɔlu í ni, n kù jɛ sũmu Fesitu, awɔ ilu bɛɛrɛu. Ide iyi ǹ wa n fɔu dei í jɛ ntɔ, nɔ wa too kpãa.
26 Amanlu Agiripa í nɔ í mà yaasei ideu. Ŋɔi í ce ǹ wa n fɔ ideu do laakai ku sũ si wajuɛ si na iyi í jɔ̀ ǹ mà kãmaɛ kù manjia, domi ideu kù ce si asii.
27 Awɔ amanlu Agiripa, ì dasi idei walii ŋau naanɛ mbɛ? Ǹ mà sãa sãa iyi ì dasi naanɛ.
28 Ŋɔi Agiripa í sõ Pɔlu í ni, debɛi, si waati keekeu ihɛ̃ ì waa tamaa aa cem inɛi Kirisi?
29 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, ǹ wa n tɔɔ Ilaaõ ku jɔ̀ i yɛ bɛi amu, bii á ce nsɛi, bii í nɔ í jɛ á kpɛ mɔi. Ku maà jɛ baa awɔ akã, amma hee do inɛ ŋa iyi à waa de itĩ si idem nnyiu ihɛ̃ fei. Ǹ bi iŋɛ mɔ i yɛ bɛi amu amma ku maà jɛ a da nŋɛ si kpɛnkpɛm bɛi à daam siu ihɛ̃.
30 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi amanluu do ilu ilɛu do Berenisi do inɛ ŋa iyi à wa bi tu ŋau fei à dede
31 à fita hai inɔ ileu. Iyi à waa fita ŋɔi à sõ njɛ à waa ni, inɛɛu bɛ kù ce daa kãma iyi í to a muu piisõɔ hee má jɛ a kpaa.
32 Ŋɔi Agiripa í sõ Fesitu í ni, bii mɔkɔu kù so kiitiu ku daa ilaalu nlai Romu si awɔ wo aa ka yɔkɔ ka jɔ̀ɔ.

27

À waa bɔò Pɔlu Romu

1 Waati iyi à dasi idɔ ka bɔ ilɛi Itali do akɔi inyi ŋɔi à so Pɔlu do inɛi piisõɔ gɔ ŋa à daa inɛ ngboi sooge gɔ iyi à ya kpe Juliu si awɔ. Nŋu mɔ wa jɛ inɛ ngbo si inɔ wuai soogei Romu ŋa iyi à ya kpe ti ilaalu Ogusitu.
2 À lɔ akɔi inyii Adamiti gɔ iyi wa bɔ ikpa ilɛi Azii, nɔ à nɛ. Nɔ inɛi Masedɔni gɔ iyi í naa hai Tɛsalonika í wa inɔ nwa à ya kpoo Aritaaki.
3 Iju kumáɛ nɔ à to Sidõɔ. Ŋɔi Zuliu í cea Pɔlu jiida í jɔ̀ í koo í yɛ kpaasiɛ ŋa ku ba a muaa mii iyi í bi.

4 Iyi à nɛ hai bɛ ŋɔi fufu nla gɔ wa ko ŋa wa,
nŋui í jɔ̀ à too do icei gungum gɔ iyi à ya kpe
Sipu.
5 Ŋɔi à kua inyi dũdũu ikpa ilɛi Silisi do
Panfili nɔ à to wa Mira si ilɛi Lisi.
6 Ilu bɛi, inɛ ngboi soogeu í yɛ akɔi inyii
Alesandiri gɔ iyi wa bɔ ikpa ilɛi Itali nɔ í dasi
wa bɛ.
7 Iyi à nɛ, ajɔ nkpɔ nkpɔ kpɛlɛ kpɛlɛi à ce à
waa koo do wahala nla nla nɔ à to kɔkɔi ilu gɔ
iyi à ya kpe Sinidi. Si bɛi fufu nlau wa ganji
wa waju ku bɔ, à yàa à bɔ ikpa gungum gɔ iyi
à ya kpe Kɛrɛti. Iyi à waa koo, à tooi do ikpa
icei gungum nɔu kɔkɔi ilɛi Samɔneei domi
fufuu kù la do ikpa bɛ.
8 Nɔ à lɔ bɛ do kookaai nla nla nɔ à to bi
ku leekĩi akɔi inyi iyi à ya kpe Ku Sĩa kɔkɔi
Lasee.
9 Waati sisɔi à ce bɛ hee inɛ ŋa à dĩ anu
à tã, nɔ waju ku bɔ nwa í jɛ mbirisi nla nla
domi waatiu í ya gaabu do akɔi inyi. Na ŋɔi
í jɔ̀ Pɔlu í sõ ŋa í ni,
10 iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ yɛ ilu ku bɔ nwau á
gaabu, á nɛ mbirisi do muse. Aso nwa ŋa do
akɔi inyiu takaɛ fei á ce nfe, nɔ awa taka nwa
ka ku.
11 Amma inɛ ngboi sooge ŋau wa gbɔ idei
woo mu akɔu do inɛ iyi í nɛ akɔu takaɛ í re ti
Pɔlu.
12 Wee bi ku leekĩi akɔi inyi ŋau kù sĩa
a leekĩ bɛ sukui kpaa. Ŋɔi í jɔ̀ inɛ nkpɔ
nŋa í dasi idɔ í ni ka mɔsi waju ka to Fenisi
tengi bii bi ku leekĩi akɔi inyii gungum ndii
Kɛrɛtiu í wa. Bi ku leekĩi akɔi inyiu do ikpa
nunui alɛ cingaa do cingaai wa cɔ. Bɛi à bi a
wa sukui fufuu.

Fufu nla gɔ í dede si tenku

13 Ŋɔi fufu fɛrɛfɛrɛ gɔ í dede hai ikpa awɔ
cangai kpãai inunu ŋɔi inɛ ŋau à tamaa bɛi
isɛɛnɛi aŋau á cei si bɛi aŋa à bi. Ŋɔi à fa mii
ku leekĩ akɔu wa hai inɔ inyi à bɔ waju nɔ à
waa too kɔkɔi gungum ndii Kɛrɛti.
14 Amma iyi í ce sãa fufu nla gɔ iyi à ya
kpe Erakilõɔ í dede do gbugbã hai geetei
gungum nɔu wa.
15 Ŋɔi í tale akɔu wa hee à mɔngɔ ku jɔ̀ akɔu
ku nɛ dee dee nɔ à jɔ̀ɔɛ í nɛò wa bii í bi.
16 Nɔ à koo à lɔ kɔkɔi gungum keeke gɔ bɛ
iyi à ya kpe Koda. Gungum nɔui í jɔ̀ fufuu í
tia. Do nŋu fei ka bɛi ka so akɔi inyi keeke
iyi í jɛ ti faabau ka dasi inɔ akɔi inyi nlau à
wahala ntɔ ntɔ.
17 Iyi à dasi à tã ŋɔi woo ce icɛ si inɔi akɔi
inyi ŋau à dĩ akɔi inyiu do ikũ ŋa. Nɔ à fũ
ikũi acɔɛ, nɔ à jɔ̀ fufuu í bɔò ŋa bii í bi si na
iyi í jɔ̀ à waa ce njo a maa na a dasi sãai Libi.
18 Iju kumáɛ si bɛi fufuu wa cã wa do
gbugbã ŋɔi à lɔsi asoi akɔi inyiu ku wà ku
dasi inɔ inyi.
19 Iju kumáɛ má à wasi nyaui akɔi inyiu
takaɛ ku wà ku sɔsi inɔ inyiu do awɔi awa
taka nwa.
20 Ajɔ nkpɔ nkpɔi à ce inunu kù fita hee
má jɛ andaiya ŋa nɔ fufu nla gɔ wa ce, a kù
tamaa ma aa ka fita si.
21 Hai kukpɛ a kù jɛ. Ŋɔi Pɔlu í dede í leekĩ
si anini nŋa í ni, iŋɛ fei, bii ì jɛ idem ŋa wo a
kaa ka nɛ hai Kɛrɛti nɔ a kaa ka yɛ mbirisi do
museu ihẽ.
22 Amma nsɛi ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i jɔ̀ laakai nŋɛ
ku sũ domi kãma nŋɛ gɔ kaa ce nfe bii kù jɛ
akɔi inyiu nŋu akã.
23 Ǹ mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ, nŋu iyi ǹ
jɛ tɛɛ, ǹ wa n ceaa icɛu, amalekaɛ í naa sim
idũ ana
24 í ni, Pɔlu, maà ce njo. Kù nɛ bɛi aa ce
iyi i kù leekĩ si wajui ilaalu nlai Romu. Nɔ
wee, inɛ ŋa iyi iŋɛò ŋa ì wa inɔ akɔu fei, Ilaaõ
í yɔɔda nŋai a baɛ ku wɛɛ.
25 Na nŋu, iŋɛ fei, i fũ ara nŋɛ, domi ǹ wa
n naanɛ idei Ilaaõu. Bɛi í sõm nɔu á cei.
26 Amma akɔi inyiu á cuku kɔkɔi gungum
gɔ ku lɛgɛ.
27 Si idũi ajɔ maatẽɛsiaɛ ŋɔi fufu nla gɔ wa
tale wa si antai tenku bii à wa iyi à ya kpe
Mediteraneu. Ŋɔi zakai idũ lajau woo ce icɛi
akɔi inyi ŋau à tamaa bɛi à maai ilɛi.
28 Ŋɔi à dasi mii gɔ inɔ inyi à wã kujĩi isaɛ
nɔ à ba í to mɛɛtu kuntaa do mɛɛje. Iyi í kõɔsi
keeke nɔ à sɔsi má nɔ à ba í ce mɛɛtu kɔnfia
do mɛɛjɔ.
29 À waa ce njo a maa na a gamɔ do kuta
ŋa, na ŋɔi í ce à sɔsi mii ku leekĩ akɔi inyi ara
mɛɛ do anyii akɔu ku ba ku leekĩɛ nɔ à waa
degbe iju ku má ńya.
30 Ŋɔi woo ce icɛi akɔ ŋau gɔgɔ ŋa à waa dɛ
bɛi aa ce a sa do ile. Na ŋɔi í jɔ̀ à kita akɔi inyi
keeke iyi í jɛ ti faabau si inyiu ku ba inɛ ŋa a
tamaa bɛi à waa bɔ ku dĩ mii ku leekĩ akɔu si
wajuɛi.

31 Amma Pɔlu í sɔ̃ sooge ŋau do inɛ ngbo
nŋa í ni, bii inɛ ŋau ihɛ̃ a kù buba sɛ̃ɛ iŋɛ taka
nŋɛ i kaa ba faaba ŋa.
32 Ŋɔi sooge ŋau à bu ikũi akɔ keekeu nɔ à
jɔ̀ í mile si inyiu.
33 Si bɛi à waa degbe iju kumáu ŋɔi Pɔlu í
tɔɔ aŋa fei a jɛ. Í ni, ajɔ maatɛ̃ɛ wai ihɛ̃ ì waa
dɛ kpãai faaba ŋa i kù nɔ i kù jɛ ngɔgɔ ŋa.
34 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i jɛ na faaba nŋɛ. Ntɔ ntɔ
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, baa ntoi irii inɛ akã nŋɛ kaa da
ku nyɔ.
35 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í so pɛ̃ɛ í saabu
Ilaaɔ̃ si wajui aŋa fei nɔ í bububuɛ í lɔsi ku
jɛ.
36 Ŋɔi aŋa fei à fũ ara nŋa à wasi ku jɛ.
37 Awa iyi à wa si inɔi akɔi inyiu à wɛɛi
amanɛ cĩɔ minji do kitaò fɛɛwa do mɛɛfa.
38 Iyi aŋa fei à jɛ à yo ŋɔi à wa iyafũ nŋau
à sɔsi inɔ inyiu ku ba akɔu ku fɛrɛ.

Akɔi inyiu í lɛgɛ

39 Iyi iju í má ŋɔi à nyɔ. Woo ce icɛ si akɔi
inyi ŋau a kù mà inyau, amma à yɛ waawaa
gɔ í nɛ sãa, nɔ à dasi idɔ a bɔò akɔu bɛ bii aa
yɔkɔ.
40 Ŋɔi à bu ikũ ku leekĩ akɔu à jɔ̀ í mile. Si
waati akãu nɔ inɛ gɔ ŋa à fũ ikũ iyi à ya dĩò
falafili ŋau. Nɔ à dede acɔu lele ikpa wajui
akɔu ku ba fufu ku taleɛ ikpa waawaau.
41 Amma à kãsi geetei sãa gɔ do gbugbã nɔ
à mɔngɔ ku lɔ. Nɔ wajui akɔu í gũ ilɛ si sãa à
mɔngɔ ku wuɛ, nɔ kucãi inyi nlau í tale fitii
akɔi inyiu do gbugbã í lɛgɛɛ.
42 Ŋɔi sooge ŋau à dasi idɔ aŋa a kpa inɛi
piisɔ̃ɔ ŋau fei ku ba a maà na a wà a sa.
43 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í bi ku faaba
Pɔlu. Na ŋɔi í ce í ganji ŋa. Í ni inɛ ŋa iyi à mà
àwà a cua a kua ice.
44 Nɔ inɛ ŋa iyi à gbe a gũ kpatakui akɔu
walakɔ kpalɔɛ ŋau a kuaò ice. Bɛɛbɛi inɛ ŋau
fei à kuaò ice baani.

28

Pɔlu í wa Malitu

1 Iyi awa fei à to gungum bɛ baani à mà iyi
inyau Malitui à ya kpoo.
2 Inɛi Malitu ŋau à mu wa do kubi jiida. À
ko nwa ina nla nla awa fei à naa à nyia si na
iyi í jɔ̀ ijĩ wa rɔ nɔ tũtũ wa ce.
3 Ŋɔi Pɔlu í so jĩi kambo í dasi ina. Asee
njo wukuku gɔ í wa si bɛ. Iyi í gbɔ inya gbãa
ŋɔi í fita í wenwee si awɔɛ.
4 Iyi inɛi ilu ŋau à yɛ njou si awɔi Pɔlu ŋɔi
à sɔ̃ njɛ à waa ni, kam kam mɔkɔu ihɛ̃ woo
kpa inɛi. Baa do iyi í fita hai si wahalai inyiu
ihɛ̃ fei, iwɛ̃ ŋa aa kiitiɛ nɔ a kaa jɔ̀ ku wɛɛ.
5 Amma Pɔlu í gbugbã njou si ina kù nɔ kù
gbɔ ara kuro kãma.
6 Ŋɔi inɛ ŋau à waa cɔɔ mà araɛ á na ku wu
walakɔ mà á na ku ku. Amma à kpɛ bɛ nɔ
nkãma kù ce nɔ à kpaasi ide à ni inɛɛu ihɛ̃
iwɛ̃ nla nla gɔi.
7 Wee kɔkɔi inyau kpasɛ̃i mɔkɔ gɔ í wa bɛ,
mɔkɔui í jɛ ilaalui gungum nɔu, à ya kpoo
Pubilusi. Í gba wai jiida jiida à ce ajɔ mɛɛta
si kpasɛ̃ɛ.
8 Wee baaɛ kù waa nɛ baani, wa ce ara
gbãa do bambannu. Ŋɔi Pɔlu í bɔ ile bii wa
sũu í koo í ceaa kutɔɔ í le siɛ awɔ nɔ í ba iri.
9 Si anyii nŋu, à naaò bɔ̃ɔ mmu gɔ ŋa wa
má nɔ à ba iri.
10 Ŋɔi inɛ ŋau à jirima wa ntɔ ntɔ. Iyi
awaati í to à waa bi ka nɛ ŋɔi andi bukaatai
mii iyi à bi fei inɛ ŋau à mu nwa.

Pɔlu í to Romu

11 Cukpa mɛɛtai à ce bɛ à bɛi à lɔ akɔi inyii
Alesandiri gɔ à nɛ. Nŋu mɔ gungum bɛi í
leekĩ sukui kpaau. Akɔu í nɛ nyindai iwɛ̃
Sika ŋa *.
12 Nɔ à to ilu gɔ iyi à ya kpe Sirakusi nɔ à
sũ bɛ idũ mɛɛta.
13 Si anyiɛ ŋɔi à dede hai bɛ má à bɔ Rezio.
Iju kumáɛ nɔ fufu gɔ í dede wa hai ikpa awɔ
cangai kpãai inunu wa tale wa í jɔ̀ à to Puzɔli
si ajɔ minjisiaɛ.
14 Ŋɔi à yɛ kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ
ŋa bɛ nɔ à ni ka ce azuma akã bi ti aŋa. Bɛɛbɛi
isɛɛnɛ nwau í ce à bɛi à toò Romu.
15 Ŋɔi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi
à wa Romuu à gbɔ baau nwa nɔ à naa kuko
nwa hee kɔkɔi ajai Apiusi. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ
à kò wa bi ku sɔi inɛ njoo ŋa iyi à ya kpe Ile
Mɛɛta. Iyi Pɔlu í yɛ ŋa ŋɔi laakaɛ í sũ í wasi
Ilaaɔ̃ ku saabu.

* **28:11** iwɛ̃ Sika ŋa Iwɛ̃ Sika ŋaui à ya kpe Kasitɔɔ do Polusi. Nyinda nŋai ilu akɔi inyi ŋau à masi akɔ nŋau ku ba ku jɛ woo degbe nŋa.

16 Iyi à to Romu ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu í nɛ ileɛ ikã.
Nɔ sooge gɔ í ya maa degbeɛ.

Pɔlu í ce waazo Romu

17 Iyi í ce zakai ajɔ mɛɛta ŋɔi Pɔlu í kpe
inɛ ngboi Zuifui Romu ŋau. Iyi à tɔtɔɔ à tã
ŋɔi í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, Zuifu ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu à mum à koo à na inɛi Romu ŋa
n kù bɛi n kù raraa zamaau si nkãma, n kù
nɔ n kù kɔsi dedembai bala nwa ŋa.
18 Inɛi Romu ŋau à cɔ yaasei ideu nɔ à bi a
jɔ̀m domi a kù yɛ sim kurara kãma iyi í to a
kpam.
19 Amma Zuifu ŋau a kù jɛ ideu ŋɔi í ce ǹ
so kiitiu ǹ daa ilaalu nlai Romu si awɔ, baa
do iyi n kù bi n yɛ taalei inɛi dimim ŋa.
20 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tɔtɔɔ ŋɛ n sõ ŋɛ do yaaseɛ.
Inɛ ŋa à daam si kpɛnkpɛm nii na inɛ iyi inɛi
Izirɛli ŋa à waa cɔ kpãaɛu.
21 Ŋɔi à sõɔ à ni, a kù yɛ tia kãma iyi à ce wa
hai ilɛi Zudee na irii ideɛ, a kù nɔ a kù yɛ inɛ
kãma iyi í naaò ide laalɔ wa hai bɛ na iriɛ.
22 Amma awa taka nwa à bi ka gbɔ iyi í wa
idɔɛ, domi à mà bii feii à ya maa fɔ laalɔi kpãa
iyi ì waa toou.
23 Nɔ à jilɛ ajɔ iyi aa nyi wa bi tɛɛ má. Iyi
ajɔu í to inɛ nkpɔi í naa ile bii í wau. Ŋɔi í
kɔ nŋa si cio hai daakɔ hee alɛ í koo í lɛò. Wa
sisi nŋa yaasei bommai Ilaaõ nɔ wa kɔ nŋa si
idei Jesu hai si woodai Moizi do si tiai walii
ŋau ku ba a jɛsi.
24 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à jɛ ideu, amma inɛ gɔ ŋa a
kù jɛsi.
25 Si bɛi a kù gbɔsi njɛ, ŋɔi à fita hai bi Pɔlu.
Waati iyi à waa bi a nɛ ŋɔi Pɔlu í fɔ ide gɔ í ni,
hai tako Hundei Ilaaõ í nɛ ntɔ waati iyi í jɔ̀
walii Ezai í sõ bala nŋɛ ŋa ide gɔ.
26 Í ni,
Bɔ bi inɛ ŋau bɛ i sõ ŋa i ni,
Aa ya de itĩ do laakai ŋa amma i kaa gbɔ
yaasei ide kãma ŋa.
Aa ya cɔ ilu ŋa jiida jiida amma i kaa yɛ ŋa.
27 Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ ŋau kù nɛ biti.
À dĩ itĩ nŋa
Ku ba a maà gbɔ ide.
Nɔ à bii iju nŋa
Ku ba a maà yɛ ilu.
Bɛɛbɛi à ce ku ba idɔ nŋa ku maà mà ngɔgɔ
Nɔ a maà na a sinda wa bi tom n jɔ̀ a ba iri.
28 Ŋɔi Pɔlu í sõ ŋa má í ni, na nŋu, i mà ŋa
iyi Ilaaõ í jɔ̀ idei faabaɛ í bɔ bi dimi mmu ŋa.
Aŋai aa gbɔɔ. [
29 Iyi Pɔlu í fɔ ideu bɛɛbɛ í tã ŋɔi Zuifu ŋau à
dede à waa ce kakɔɔ ntɔ ntɔ à waa nɛò.]
30 Adõ minjii Pɔlu í ce si ile iyi í hayau. Nɔ
inɛ ŋa iyi à bɔ ku cɔɔ fei í ba ŋa faaji ku ce do
inɔ didõ.
31 Wa waazo idei bommai Ilaaõ nɔ wa kɔ
nŋa si idei Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi do wɔɔkɔ nɔ inɛ
kãma kù ganjiɛ.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Romu ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo ce icɛi Jesu Kirisi, amu
iyi Ilaaɔ̃ í kpe n na n jɛ woo bɛ nɔ í nyam ikã
n waazoò laabaau jiidaɛ.
2 Laabaau jiidaui Ilaaɔ̃ í wãò wa wo. Nɔ
kuwã iyi í ceui í jɔ̀ waliiɛ ŋa à kɔ si kukɔi ideɛ.
3 Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwai wa fãa, nŋu iyi í
jɛ Amai Ilaaɔ̃u. À búui bɛi amanɛ si dimii
Davidi amanlu nlau,
4 amma Hundei Ilaaɔ̃ í nyisi do gbugbã iyi
ntɔi Amai Ilaaɔ̃i si waati iyi í dedeɛ hai si
balɛ.
5 Jesuu nŋui í muum didɔ̃ ǹ jɛò woo bɛ ku
ba n naaò inɛ ŋa wa hai si dimi fei bi tɛɛ na
iriɛ ku ba a dasiɛ naanɛ nɔ a jirimaɛ.
6-7 Iŋɛ inɛi Romu ŋau, ì wa si inɔ nŋa ŋa,
iŋɛ iyi Jesu Kirisi í kpe.
Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n kɔa iŋɛ fei tiau ihɛ̃ wa, iŋɛ
iyi Ilaaɔ̃ í nɛ kubi nŋɛ nɔ í kpe ŋɛ i na i jɛ titi
nŋu ŋa. Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a
mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa bi ku bɔ Romu woo dasi Jesu naanɛ ŋa ku kaako

8 Sinte titã ǹ wa n saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛm do
saabui Jesu Kirisi na irii iŋɛ fei, si na iyi í jɔ̀
à waa fɔ idei naanɛ ku dasi nŋɛ si andunya
fei.
9 Ilaaɔ̃, nŋu iyi ǹ wa n cea icɛ do idɔm fei ǹ
wa n sisiò laabaau jiidai Amaɛ, í mà iyi ǹ wa
n ye gigi nŋɛ waati kãma fei
10 si kutɔɔm. Ǹ ya n maa n tɔɔ Ilaaɔ̃ bii í bi
ku muum kpãa bɛbɛi n naa bi tu ŋɛ,
11-12 domi ǹ dasi idɔ jiida jiida n naa n yɛ
ŋɛ ku ba i ba gbugbã ŋa do saabum, waatɔ
ka ba gbugbã ajɔ si naanɛ ku dasi nwa awaɛ
ŋa waati iyi an naa n wa bi tu ŋɛ. Gbugbãu
amuai Hundei Ilaaɔ̃i.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi tuuba nkpɔ
nkpɔi ǹ ya n ce sɔɔlui ku naa bi tu ŋɛ, amma
hee nsɛi n kù ba fayaɛ. Ǹ bi icɛm ku nɛ iso si
anini nŋɛ, bɛi í nɛ bi dimi mmu gɔ ŋa mɔ.
14 Ǹ wa n mu gbesei n waazoa inɛ fei hai
inɛ ŋa iyi à fũ iju hee do ilu iju dũdũ ŋa, bi
inɛ ŋa iyi à nɛ kumà hee do inɛ ŋa iyi a kù nɛ
kumà.
15 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi n sisia iŋɛ inɛi Romu
ŋau mɔ laabaau jiidau ntɔ ntɔ.

Gbugbãi laabaau jiida

16 N kaa n ce anyɔi laabaau jiidau, domi í jɛ
gbugbãi Ilaaɔ̃i iyi wa faaba inɛ iyi í dasi Jesu
naanɛ fei, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi
mmu ŋa.
17 Laabaau jiidau wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í ya jɔ̀
inɛ ku jɛ dee dee na naanɛ ku dasi nŋu akã,
si bɛi à kɔɔ à ni, inɛ iyi í jɛ dee dee si wajui
Ilaaɔ̃ na naanɛ ku dasiu á ba kuwɛɛ.

Taalei inɛ ŋa

18 Do ntɔi, Ilaaɔ̃ wa nyisi idɔɔkɔ̃ɛ wa hai
lele si gãmɛi inɛ ŋa iyi à waa ce laalɔ fei nɔ
a kù mà bɛɛrɛɛ. Si laalɔ ku ce nŋau a kù jɔ̀
ntɔ kù waa ce icɛ.
19 Ilaaɔ̃ wa ce idɔɔkɔ̃ domi mii iyi í jɔ
amanɛ kú mà siɛ kù manji nŋa. Ilaaɔ̃ takaɛ
í nyisi ŋa mam mam.
20 Do ntɔ, a kaa yɔkɔ a yɔɔ do iju, amma hai
waati iyi í taka andunya í nyisi araɛ iyi nŋui
í jɛ Ilaaɔ̃, nɔ í nyisi gbugbã hai nɛ kɔɔɛ si mii
ŋa iyi í taka. Na nŋu, a kù nɛ iyi aa fɔ.
21 À mà Ilaaɔ̃ amma a kù waa saaluɛ hee a
bɛi a saabuɛ si bɛi í jɔ. Iri nŋa í na í ku, nɔ idɔ
hai nɛ bisi nŋa í dási ilu kuku nla nla.
22 À waa tamaa aŋa à nɛ bisi amma nnyɛi
à na à ce.
23 Í sĩai wo a tɔɔ Ilaaɔ̃ ilu amboe, nŋu iyi
kaa ku ajɔ kãma. Amma wee à sinda à waa
tɔɔ iwɛ̃ ŋa iyi à jɔ amanɛ iyi á ku. Iwɛ̃ gɔ ŋa
mɔ à jɔ yɛi ŋa, do iŋa ŋa iyi à waa nɛ do iyi à
waa cã ilɛ.
24 Na ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í fũsi ŋa awɔ ku ba a
hanya a ce daa sãmi aŋa duusɔ̃ɔ si bɛi idɔ nŋa
í bi. Daa sãmiu á jɔ̀ a cã anyi.
25 Inɛ ŋau à kpaasi ntɔi Ilaaɔ̃ do ibo. Mii
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka ŋai à waa tɔɔ à waa ce nŋa
icɛ, kù jɛ Ilaaɔ̃ takaɛ. Ilaaɔ̃i à nɛ ka maa saabu
hee do ajɔ fei. Ami.
26 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í fũsi ŋa awɔ nɔ à dasi kɔdɛɛ
iyi í jɔ̀ à waa cã anyi. Inaabo nŋa ŋa a ci ya
jɛ baa inɛmɔkɔ ku sũò ŋa má, bii ku jɛ aŋa
duusɔ̃ɔ.
27 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ ŋau mɔ a ci ya sũò
baa inaabo ŋau má, amma kubi hai nɛ yaasei
aŋa duusɔ̃ɔ í la hee í caa. À waa ce idei iju
hai nɛ anyɔ inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ, nɔ aŋa taka

nŋa à waa gba ijuukpã iyi í to zakai kurara nŋa.
28 Si na iyi í jɔ̀ a kù bi Ilaaɔ̃ ku mà ŋɔi í jɔ̀ í dasi ŋa lasabu laalɔ a ceò mii iyi kù jɔ amanɛ ku ce.
29 Nɔ laalɔ fei í wɛɛ nŋa, hai inɔ ku kã do kɔdɛɛ do njɛ ku cé do igu do inɛ ku kpa do ija do ibo do bisi laalɔ, hee do irii njɛ ku sɔ.
30 À ya maa fɔ laalɔi njɛ, à cé Ilaaɔ̃, à ya yɛ ara nŋa, à jɛ ilu faau ŋa, à ya tɔɔ fufu, à nɛ bisii laalɔ ku ce, a kù waa saalu iyeò baa nŋa ŋa.
31 A kù nɛ bisi, a kù nɛ naanɛ, a kù bi njɛ, a kù nɛ araarei njɛ.
32 À mà woodai Ilaaɔ̃ iyi wa fɔ í ni, inɛ ŋa iyi à waa ce dimii mii bɛɛbɛ ŋa, ikui í jɛ kɔkɔɔ nŋa. Do nŋu fei à ya coo, nɔ à ya maa saabu woo ce dimiɛ ŋa má.

2

Kiitii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu, awɔ iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa, baa bii yooi ì jɛ, i kù nɛ iyi aa fɔ, domi waati iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa nɔ awɔ takaɛ ì waa ce mii laalɔ ŋau bɛ, awɔ takaɛ ì waa so taalei.
2 Do ntɔ, à mà iyi Ilaaɔ̃ í nɛ ntɔ bii wa yɛ taalei inɛ ŋa iyi à waa ce dimi bɛɛbɛ.
3 Debɛi, ì waa tamaa mà awɔ aa fita si kiitii Ilaaɔ̃i, awɔ iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa, nɔ awɔ mɔ ì waa ce dimi bɛɛbɛ má?
4 Mà ì donda kulai jiida ku jɛɛ do temuaɛ do suuru ku nɛɛi? I kù mà iyi jiida ku jɛi Ilaaɔ̃ í mɔsi wa koo si gãmɛɛ ku ba i kpaasi kuwɛɛɛ?
5 Amma si na iyi í jɔ̀ idɔɛ í le nɔ i kù jɛsi i kpaasi, ì waa faa araɛ idɔɔkɔ̃ iyi í la í rei si ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa dee dee nɔ inɛ fei á yɔɔ.
6 Ajɔ nŋu bɛ á sãa inɛ fei si bɛi kuceɛ í to.
7 Inɛ ŋa iyi à temua à waa ce jiida à waa dɛdɛò amboe do bɛɛrɛ, nɔ à waa dɛ aŋa a maà ce nfe, aŋai Ilaaɔ̃ á mua kuwɛɛ hai tãu.
8 Amma inɛ ŋa iyi à kɔsiɛ nɔ a kù waa ceò ntɔ icɛ í gbe laalɔ, aŋai aa yɛ idɔɔkɔ̃ nlaɛ.
9 Inɛ iyi wa ce laalɔ fei á yɛ wahala do ijuukpã, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa.
10 Inɛ mɔ iyi wa ce jiida á ba amboe do bɛɛrɛ do laakai ku sũ, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa.
11 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ á ce domi bi tɛɛ inɛ gɔ kù re inɛ gɔ.
12 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum hai mà wooda, si wooda hai mà nŋai aa ce nfe. Amma inɛ ŋa mɔ iyi à mà wooda nɔ à waa ce dulum, woodaui á kiiti ŋa,
13 domi kù jɛ inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei woodau aŋai à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, í gbe inɛ ŋa iyi à waa ce iyi wa fɔ.
14 Waati iyi dimi mmu ŋa, aŋa iyi a kù mà wooda, à waa ce mii iyi wa fɔ do idɔɔbi nŋa, iyi bɛ wa nyisi iyi woodau í wa si idɔ nŋa.
15 Daa nŋa wa nyisi iyi à kɔ woodau si idɔ nŋa. Idɔ nŋa wa jɛ sɛɛdaɛ, nɔ lasabu nŋa í ya yɛ taale nŋa walakɔ ku na ŋa ntɔ.
16 Ajɔi kiitii Ilaaɔ̃ si bii Jesu Kirisi á kiiti inɛ ŋa bɛɛbɛi mii ŋau bɛ fei á ce. Á kiiti inɛ ŋa na icɛ iyi à waa ce si asii fei si bɛi laabaau jiida iyi ǹ wa n sisi nŋɛu wa fɔ.

Zuifu ŋa do wooda

17 Awɔ Zuifu, ì waa cɔ araɛ Zuifu, ì waa naanɛ wooda, ì waa tɔɔ fufu ì ni awɔ ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃.
18 Ì mà mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce, nɔ wooda í kɔɛ si i ce mii iyi í sĩa.
19 Ì waa tamaa iyi aa yɔkɔ i cuaa fɛɛju ŋa nɔ i jɛ inya kumái inɛi ilu kuku ŋa.
20 Ì waa tamaa mà aa yɔkɔ i mua nnyɛi ŋa bisi, nɔ i kɔ hai mà ŋa si cio, domi ì mà iyi icui kumà do ntɔu si woodai í wa.
21 To, awɔ iyi ì waa kɔ inɛ gɔ ŋa si cio, na mii í ce i kaa kɔ araɛ. Awɔ iyi ì waa sõ inɛ ŋa a maà ce ile, na mii ì waa ce ile.
22 Awɔ iyi ì ni inɛ ŋa a maà ce sakara, na mii í ce ì waa coo. Awɔ iyi ì cé iwẽ, na mii í ce ì waa bɔ ilè ile bɛ.
23 Awɔ iyi ì waa tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ì mà wooda, na mii í ce i kù waa jirimaɛ ì jɔ̀ irii Ilaaɔ̃ wa bɛjɛ.
24 Na irii iŋɛ Zuifu ŋai dimi mmu ŋa à ba à waa fɔò taalei Ilaaɔ̃, si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ.
25 Awɔ Zuifu, bii ì waa too wooda, bangoɛ í nɛ aranfãani jiida, amma bii i kù waa jirima woodau, bangoɛ í jɛ ngbɛ.
26 Na nŋu, dimi mmu iyi a kù dasiɛ bango nɔ wa too woodau, Ilaaɔ̃ kaa cɔɔ bɛi inɛ iyi à dasiɛ bango?
27 Dimi mmu iyi wa too woodau, baa bii a kù dasiɛ bangou á yɛ taalei iŋɛ Zuifu ŋau, domi baa do iyi ì ce bango nɔ ì mà wooda iyi à kɔ nŋɛ i kù waa jirimaɛ ŋa.

28 Inɛ iyi í jɛ Zuifu do ntɔ kù jɛ inɛ iyi í jɛ
Zuifu si kuyɛi inɛ ŋa. Iyi í nɔ í jɛ bangou ntɔ
ntɔ kù jɛ iyi à ya ce si ara.
29 Amma inɛ iyi í jɛ Zuifu ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ
Zuifu si idɔɛ. Iyi í nɔ í jɛ bango do ntɔ nŋui
í jɛ bangoi idɔ. Icɛi Hundei Ilaaɔ̃i, kù jɛ ti
wooda. Zuifu dimi bɛɛbɛ, Ilaaɔ̃i á saabuɛ, kù
jɛ amanɛ ŋa.

3

1 Debɛi, aranfãani yoomai Zuifu ku jɛ í nɛ.
Riba yoomai bango ku ce í nɛ.
2 Ntɔ ntɔ aranfãaniɛ í la si mii fei. Sinte,
Zuifu ŋai Ilaaɔ̃ í daa ideɛ si awɔ.
3 Bii inɛ gɔ ŋa a kù dasi naanɛ, naanɛ hai
dasi nŋau á jɔ̀ Ilaaɔ̃ mɔ kú jɛ hai nɛ naanɛi?
4 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Baa bii inɛ fei í jɛ ilu
ibo ka mà iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ntɔ. Si bɛi kukɔi ideɛ
wa fɔ na iriɛ í ni,
Amanɛ ŋa à nɛ a mà iyi ì jɛ dee dee si ide
kufɔɛ,
Nɔ ì ya fɔ ntɔ si kiitiɛ.
5-6 Amma bii laalɔ ku ce nwa í jɔ̀ à mà iyi
Ilaaɔ̃i í jɛ dee dee, bɛirei aa ka ni. Aa ka yɛ
taalei Ilaaɔ̃ bii wa kpã wa iju? Aawo, kù jɛ
bɛɛbɛ. Ǹ wa n fɔ dei si bɛi amanɛ ŋa à ya dɔ̃.
Bii Ilaaɔ̃ kù jɛ dee dee, debɛi bɛirei á ce ku
kiiti andunyau.
7 Bii ibom í teese í jɔ̀ inɛ ŋa à waa yɛ ntɔi
Ilaaɔ̃, nɔ do yaase bɛɛbɛ iriɛ wa baò amboe,
na mii í ce á maa yɛ taalem má bɛi ilu dulum.
8 Na mii í ce a kaa ka ni, ka ce laalɔ ku ba
irii Ilaaɔ̃ ku nɛò bɛɛrɛ. Inɛ gɔ ŋa à ya ni bɛɛbɛi
ǹ wa n fɔ ku ba a bɛjɛ irim. Inɛ dimiɛ ŋa aa
nɔ a yɛ ijuukpãɛ si bɛi í jɔ.

Inɛ kãma kù jɛ dee dee

9 Debɛi, awa Zuifu ŋa mɔ à tia inɛ gɔ ŋa
mɛɛ. Aawo, baa keeke, domi à nyisi tã iyi
Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa aŋa fei à wa si awɔ
gbugbãi dulum.
10 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Inɛ kãma kù jɛ dee dee, baa akã.
11 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í nɛ bisi.
Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi wa dɛ Ilaaɔ̃.
12 Inɛ fei í nyɔi,
Inɛ fei í bɛjɛi.
Inɛ kãma kù wɛɛ iyi wa ce jiida baa akã.
13 Idei gɛlɛ nŋa í sãmi bɛi balɛ foo,
Nɔ í nɛ acĩ bɛi njo.
Do idei gɛlɛ nŋaui à ya takiò inɛ ŋa.
14 À nɛ inɔ kuro nɔ ikpei wa kɔ̃ si gɛlɛ nŋa.
15 Kutɛ gbãa ku kpa inɛi à nɛ.
16 Bii à bɔ fei idei kukpa do inɔ kufɔi à ya jɔ̀
bɛ.
17 A kù mà kpãai laakai ku sũ.
18 A kù nɛ njoi Ilaaɔ̃.
19 Amma awa à mà iyi mii iyi wooda wa fɔ
fei, inɛ ŋa iyi woodau í kãi wa fãa. Wooda í
wɛɛi ku ba gɛlɛ kãma ku maà nɛ iyi á fɔ, nɔ
inɛ fei ku mà iyi Ilaaɔ̃ wa yɛ taaleɛ.
20 Ntɔ ntɔ inɛ kãma kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku
jirima wooda hee koo jɛò dee dee si wajui
Ilaaɔ̃. Wooda í wɛɛi ku ba ku jɔ̀ amanɛ ku mà
iyi nŋu í jɛ ilu dulum.

Yaase bɛi Ilaaɔ̃ í ya ce inɛ dee dee

21 Amma nsɛi, Ilaaɔ̃ í nyisi wa yaase bɛi
nŋu í ya ce amanɛ dee dee, kù jɛ do idei
wooda. Woodai Moizi do waliii Ilaaɔ̃ ŋau à
jɛ sɛɛdaɛ.
22 Inɛ ŋa iyi à dasi Jesu Kirisi naanɛ fei,
Ilaaɔ̃ í ce ŋa dee dee na naanɛ iyi à dasiu. Inɛ
gɔ kù jɛ ikã,
23 domi inɛ fei í ce dulum nɔ à kua amboei
Ilaaɔ̃.
24 Amma Ilaaɔ̃ í ce ŋa dee dee hai nɛ ngɔgɔ
ku sã na didɔ̃ɛ do saabui Jesu Kirisi iyi í ya
ŋa.
25 Nŋui Ilaaɔ̃ í jilɛ ku jɛ kuwee. Njɛɛ iyi í
nikã í kpa dulum dii inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ.
Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku nyisiò iyi nŋu í jɛ dee
dee. Tako wo si suuruɛ í temua do dulum
dii amanɛ ŋa, kù kpã ŋa iju.
26 Amma si dee dee ku jɛɛ wa nyisi wa si
waatii nsɛiu ihẽ iyi nŋu inɛ dee deei, nɔ nŋu
wa ce inɛ ŋa dee dee na naanɛ iyi à dasi Jesu.
27 Debɛi, à nɛ kpãa iyi aa ka tɔɔ fufu má?
Aawo, kaa ce. Na mii. Si na iyi í jɔ̀ kù jɛ
wooda ku jirimai à waa ka, bii kù jɛ naanɛ
ku dasi.
28 À nɔ à yɛ iyi amanɛ á jɛ dee deei na naanɛ
iyi í dasi nŋu akã, kù jɛ na wooda ku jirima.
29 Mà Ilaaɔ̃ í jɛ ti Zuifu ŋa aŋa akãi? Kù jɛ ti
dimi mmu ŋa má? Ntɔ ntɔ í jɛ ti dimi mmu
ŋa mɔ,
30 domi Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ. Nŋui á ce inɛ ŋa
dee dee na naanɛ ku dasi nŋa, hai Zuifu ŋa
hee do dimi mmu ŋa.
31 Si bɛɛbɛ à waa kpa wooda na idei naanɛ
ku dasiui? Aawo. À kɔ̃si gbugbãɛ mɔm nii.

4

Yaase iyi à yɛ si kuwɛɛi Aburahamu

1 Bɛirei aa ka fɔ nsɛi do idei Aburahamu
bala nwa. Mii í ba.
2 Bii Ilaaɔ̃ í ce Aburahamu amanɛ dee dee
na icɛ iyi í ce, á yɔkɔ ku tɔɔò fufu. Amma kù
nɛ si bii á tɔɔò fufu si wajui Ilaaɔ̃,
3 domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ nŋui í jɔ̀
Ilaaɔ̃ í dooɛ si inɛ dee dee.
4 Nsɛi, inɛ iyi wa ce icɛ a ci ya doo fiai lafɛ̃ɛ
bɛi amua, ti njɛ asaiyaɛi.
5 Amma inɛ iyi í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ, nɔ kù dɛ
nŋu ku jɛ dee dee na icɛɛ, Ilaaɔ̃ mɔ, nŋu iyi
í ya ce ilu dulum ŋa dee dee, á doo lafɛ̃ɛu
amanɛ dee dee na naanɛ ku dasiɛ.
6 Bɛɛbɛi Davidi mɔ wa fɔ idei inɔ didɔ̃i inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í doo amanɛ dee dee iyi kù jɛ na icɛɛ.
7 Í ni,
Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi Ilaaɔ̃ í kpa idei kurarae,
Nɔ í bii dulum dɛɛ.
8 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi Ilaaɔ̃ kù waa doo dulum
dɛɛ.
9 Inɔ didɔ̃u, ti inɛ ŋa iyi à ce bango aŋa
akãi? Kù jɛ ti inɛ ŋa mɔ iyi a kù ce bango? À
tako à fɔɔ tã wo à ni, Ilaaɔ̃ í doo Aburahamu
amanɛ dee dee na naanɛ iyi í dasiu.
10 Bɛirei í yɛ waati bɛɛbɛ. Í ce bango ba.
Mà kù ce. Waati bɛɛbɛ kù ce bango titã. Hai
lɔ bangoi wa jɛ.
11 Si anyiɛ í na í ce bango iyi wa jɛ nyinda
iyi Ilaaɔ̃ í coo inɛ dee dee. Í coo inɛ dee dee
na naanɛ ku dasiu waati iyi kù ce bango.
Bɛɛbɛ mɔi í na í jɛ balai hai ce bango ŋa iyi
à dasi naanɛ fei ku ba Ilaaɔ̃ ku doo aŋa mɔ
inɛ dee dee ŋa.
12 Nɔ wa jɛ balai woo ce bango ŋa mɔ, aŋa
iyi kù jɛ bango nŋu akãi à ce, amma tuubai
naanɛ ku dasi iyi bala nwa Aburahamu í jɔ̀
si waati iyi kù ce bango, nŋui aŋa mɔ à waa
too si.

Do naanɛ ku dasii à ya baò kuwãi Ilaaɔ̃

13 Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu do dimiɛ ŋa
kuwã iyi aŋai aa jɛ tubui andunyau ihɛ̃ fei.
Kù jɛ si na iyi í jɔ̀ í jirima wooda, amma si na
iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee na naanɛ ku dasiɛui.
14 Bii í jɛ inɛ ŋa iyi à waa jirima wooda,
aŋai aa nɛ mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce kuwãɛu, naanɛ
ku dasiu ngbɛi, nɔ kuwã iyi Ilaaɔ̃ í ceu mɔ í
kpa iri mbɛ,
15 domi woodai wa naaò idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa.
Amma bii wooda kù wɛɛ, idei wooda ku kua
mɔ kaa wɛɛ.
16 Na nŋu, kuwãu, ti inɛ ŋa iyi à dasi
naanɛi ku ba ku jɛ amua iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa
na didɔ̃ɛ nɔ ku jɛ ti dimii Aburahamu fei. Kù
jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ wooda aŋa akã, amma do inɛ
ŋa iyi à dasi naanɛ bɛi Aburahamu, nŋu iyi í
jɛ balai awa fei.
17 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, nŋui ǹ ce balai
dimi nkpɔ. Nŋui í jɛ bala nwa si wajui Ilaaɔ̃.
Ilaaɔ̃i í dasi naanɛ, nŋu iyi í ya jǐ iku ŋa, nɔ
do ide ku fɔɛi í taka mii ŋa iyi a kù wɛɛ wo.
18 Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ wa cɔò
kpãa baa do iyi kù yɛ mii iyi wa degbeu titã.
Na nŋu, Ilaaɔ̃ í coo balai dimi nkpɔ ŋa si bɛi
í tako í fɔ í ni, dimiɛ ŋa aa na a kpɔ.
19 Waati nŋu í nɛ zakai adɔ̃ cǐɔ. Í mà iyi
nŋu í gbo, nɔ Sara aboɛu mɔ kaa yɔkɔ ku bí
ama má, amma do nŋu fei naanɛ ku dasiɛ kù
kaye.
20 Kù fũsi naanɛ ku dasiɛ awɔ, kù nɔ kù
sika si ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu. Naanɛu í teese wa
muaa gbugbã mɔm nii nɔ wa saabu Ilaaɔ̃,
21 domi í mà kam kam, mii iyi Ilaaɔ̃ í wãu
í nɛ gbugbãi ku coo.
22 Ŋɔi í jɔ̀ na naanɛ ku dasiɛ Ilaaɔ̃ í dooɛ inɛ
dee dee.
23 Amma iyi à kɔɔ à ni, à dooɛ inɛ dee dee,
kù jɛ na irii nŋu akãi à kɔɔ.
24 À kɔɔi na irii awa mɔ iyi Ilaaɔ̃ wa doo wa
inɛ dee dee, awa iyi à dasiɛ naanɛ, nŋu iyi í
jǐ Jesu Lafɛ̃ɛ nwa hai si balɛ.
25 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ à kpa Jesu wo na irii dulum du
wa nɔ í jũu má ku ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa.

5

À dɔ̃ do Ilaaɔ̃

1 Nsɛi, si bɛi Ilaaɔ̃ í ce wa inɛ dee dee ŋa
na naanɛ ku dasi nwa, à dɔ̃ do nŋu na saabui
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
2 Jesu mɔi í mu nwa kpãa do saabui naanɛ
ku dasiu ka sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce nwa
didɔ̃. Na didɔ̃ui à waa leekǐ dim dim nɔ à nɛ
inɔ didɔ̃ domi à waa cɔ kpãa iyi aa ka nɛ baa
nwa si amboei Ilaaɔ̃.
3 Iyi í re mɔm, baa si wahala à ya ka nɛ inɔ
didɔ̃i domi à mà iyi wahala í ya bí temua.
4 Bii à nɔ à temua si wahalau, aa ka fita bɛi
inɛ iyi í jɛ igũ si laakai ku cɔ, nɔ igũ iyi à jɛu
á bí nwa kpãa ku cɔ.

5 Nɔ kpãa iyi à waa cɔu kaa jɛ ngbɛ domi
kubii Ilaaõ í wa si idɔ nwa do saabui Hundeɛ
iyi í mu nwa.
6 Si waati iyi a kù nɛ gbugbã, Kirisi í ku na
irii inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaõ. Í kui si
waati iyi Ilaaõ í jilɛu.
7 À gaabua amanɛ ku jɛsi nŋu ku ku baa na
inɛ dee dee. Á yɔkɔ ku jɛ ilu wɔɔkɔ gɔ á jɛsi
nŋu ku ku na inɛ jiida gɔ.
8 Amma Ilaaõ í nyisi wa kubi nlaɛ domi
waati iyi à jɛ ilu dulum ŋa Kirisi í ku na iri
nwa.
9 Nsɛi, si na iyi í jɔ̀ njɛi Kirisi í jɔ̀ Ilaaõ í ce
wa inɛ dee dee ŋa, kù nɛ sika kãma á faaba
wa hai si idɔɔkõɛ iyi á naa.
10 Waati iyi à jɛ mbɛɛi Ilaaõ, í jɔ̀ à dõ do nŋu
na ikui Amaɛ. Na nŋu nsɛi, si bɛi à dõ do nŋu,
sika kãma kù wasi á nyi ku faaba wa má na
kuwɛɛi Amau.
11 Iyi í re mɔm, Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, nŋu
iyi í jɔ̀ à dõ do Ilaaõ, í nyi í jɔ̀ à nɛ inɔ didõ má
si Ilaaõ.

Adamu do Kirisi

12 Dulum í lɔ wai si andunya hai bi inɛ akã,
nɔ dulum nɔu í naaò iku wa. Si bɛɛbɛ, ikuu í
tosi inɛ fei domi inɛ feii í ce dulum.
13 Ntɔi dulum í wa si andunya wo woodai
Moizi í bɛi í naa, amma bii wooda kù wɛɛ,
ijuukpãi wooda ku kua mɔ kaa wɛɛ.
14 Do nŋu fei, hai waatii Adamu hee ku
koo si Moizi fei, inɛ ŋa à ya ku baa do iyi a
kù kua wooda bɛi Adamu í ce.

Aa ka yɔkɔ ka wã Adamu do inɛ iyi í na í
naau.
15 Ntɔ ntɔ, inɛ nkpɔi í ku na kurarai inɛ
akãu, amma didõi Ilaaõ í la í re kurarai
Adamu. Didõi Ilaaõu mɔ hai bi inɛ akãi í naa,
nɔ lafɛ̃ɛui í jɛ Jesu Kirisi. Didõu amua nla
nlai, nɔ í tosi inɛ nkpɔ.
16 Amuai Ilaaõu do kurarai inɛ akãu í
wãaia njɛ, domi kurara akãui í jɔ̀ Ilaaõ á kiiti
inɛ ŋa ku yɛ taale nŋa, amma didõɛi á jɔ̀ ku ce
wa inɛ dee dee baa do iyi à tako à ce kurara
nkpɔ nkpɔ.
17 À mà iyi iku í tosi inɛ fei na kurarai inɛ
akãu. Amma na inɛ akã mɔi aa ka ba mii iyi
í la í re, domi inɛ iyi í gba didõ nlai Ilaaõ do
amua nlaɛ iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee fei, á maa wɛɛ
nɔ á jɛ bomma na irii Jesu Kirisiu.
18 Na nŋu, si bɛi kurarai inɛ akã í jɔ̀ Ilaaõ í
yɛ taalei inɛ fei, bɛɛbɛ mɔi dee dee ku jɛi inɛ
akã í jɔ̀ inɛ fei í jɛ dee dee í baò kuwɛɛ.
19 Si bɛi ide hai gbɔi inɛ akã í jɔ̀ inɛ nkpɔ í jɛ
ilu dulum, bɛɛbɛ mɔi Ilaaõ á ce inɛ nkpɔ dee
dee na ide ku jirimai inɛ akãu.
20 Wooda í lɔ wai ku ba kurara ku kõɔsi,
amma bii dulum í kõɔsi, didõi Ilaaõ mɔ í ya
kõɔsi ku roo mái.
21 Si bɛi dulum í lɔsi inɛ fei hee í naaò iku
wa, bɛɛbɛ mɔi didõi Ilaaõ í naa si inɛ fei ku
ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa nɔ ku mu nwa
kuwɛɛ iyi ci ya tã na anu akã iyi à nɛ do Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi.

6

À ku si gãmɛi dulum, nɔ à jɛ ilu hunde si Kirisi

1 Debɛi bɛirei aa ka ce. Aa ka ya maa ce
dulum ku ba didõu ku kõɔsi?
2 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Awa iyi à ku si gãmɛi
dulum, bɛirei aa ka ce ka maa jɛ kuwɛɛ nwa
si dulum má.
3 I kù mà ŋa awa iyi à dasi wa inyi do irii
Jesu Kirisi fei, à kui bɛi nŋu mɔ í ku?
4 Na nŋu, si inyi ku dasiu à ku do nŋu ajɔ,
nɔ à si wa do nŋu ajɔ, ku ba bɛi amboei Ilaaõ
Baaba í dedeɛ hai si balɛ awa mɔ ka maa nɛ
si kuwɛɛ titõ.
5 Ntɔ ntɔ, si bɛi anu akã nwa do nŋu í jɔ̀ à
ku do nŋu ajɔ, kù nɛ sika á jɔ̀ ka dede má hai
si balɛ do nŋu ajɔ.
6 À mà iyi à kpakpa daa nwo nwa si jĩi ku
gaau do Jesu ajɔ, ku ba daa nwo nwa iyi wa
dasi wa dulum nɔu ku kpa iri, nɔ ka maà jɛ
arui dulum má,
7 domi dulum kaa nɛ gbugbã kãma má si
inɛ iyi í ku.
8 Nsɛi, si bɛi à ku do Kirisi ajɔ, bɛɛbɛ mɔi à
nɛ naanɛ iyi aa ka ba kuwɛɛ do nŋu ajɔ,
9 domi à mà iyi Kirisi, nŋu iyi í dede hai si
balɛ kaa ku má, iku kù nɛ siɛ gbugbã má.
10 Waati iyi í ku, í kui gbakã akã na irii
dulum, amma í baa si kuwɛɛ má, nɔ kuwɛɛ
iyi í wa si nsɛi í jɛ ti Ilaaõ.
11 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ i doo ara nŋɛ
bɛi iku si gãmɛi dulum, nɔ i doo ara nŋɛ ilu
hunde má si wajui Ilaaõ na anu akã nŋɛ iyi ì
nɛ do Jesu Kirisi ŋa.

12 Na nŋu, i maà jɔ̀ dulum ku jɛ bomma si
ara nŋɛ má, i maà ti i jɔ̀ kɔdɛɛi arau ku kãmia
ŋɛ má.
13 I maà ti i jɔ̀ ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ kãma kù wa
si awɔi dulum má i maa ceò laalɔ ŋa. Amma
i so ara nŋɛ i na Ilaaɔ̃ bɛi inɛ ŋa iyi à ji̍ wa hai
si balɛ, nɔ i so ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ fei i daa Ilaaɔ̃
si awɔ ŋa i maa ceò jiida.
14 Dulum kù nɛ ku nɛ si ŋɛ gbugbã má
domi wooda kù nɛ gbugbã si ŋɛ amma didɔ̃i
Ilaaɔ̃i í nɛ gbugbã si ŋɛ.

Ka jɛ arui icɛ jiida ku ce

15 To, mii aa ka ce. Si bɛi Ilaaɔ̃ í ce nwa didɔ̃
nɔ wooda kù nɛ si wa gbugbã, dulum nii aa
ka maa ce? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ.
16 Ì mà sãa sãa ŋa bii ì so ara nŋɛ ì daa inɛ gɔ
si awɔ ì waa jirimaɛ ŋa, inɛ iyi ì waa jirimau
bɛ ŋa aruɛi ì jɛ ŋa. Bii ì jɛ arui dulum ŋa,
kɔkɔɔɛi í jɛ iku, bii ì nɔ ì jɛ arui Ilaaɔ̃ ku jirima
ŋa, kɔkɔɔi nŋu mɔi á jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku ce ŋɛ inɛ dee
dee ŋa.
17 Amma ka saabu Ilaaɔ̃ domi baa do iyi ì
jɛ arui dulum ŋa wo, nsɛi do inɔ akãi ì waa
jirima kukɔsi iyi à da nŋɛ si awɔ.
18 À ya ŋɛ hai si awɔi dulum, nɔ ì baa ì jɛ
arui icɛ jiida ku ce ŋa.
19 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃i do yaasei kucei
inɛ ŋa na gbugbã hai nɛ nŋɛ. Si bɛi ì tako ì so
ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ ikã ikã ì daa riisi do laalɔ si
awɔ bɛi aru ku ba i ceò laalɔ ŋa, nsɛi ì nɛ i so
ikɔ̃i ara nŋɛ fei i jɔ̀ ku jɛ arui icɛ jiida ku ce
ŋau ŋa ku ba daa nŋɛ ku má.
20 Waati iyi ì waa jɛ arui dulum ŋa, ì ya
jilɔɔ si i kù nɛ i ce mii iyi Ilaaɔ̃ wa tɔɔ ŋɛi.
21 Riba yoomai ì ya ba ŋa waati bɛɛbɛ. Riba
iyi ì ba ŋau wa mu ŋɛ anyɔ nsɛi, nɔ iri ku
kpaɛ ikui.
22 Amma nsɛi à ya ŋɛ hai si awɔi dulum ì
baa ì jɛ arui Ilaaɔ̃ ŋa, riba nŋɛi í jɛ daa iyi í
má, iri ku kpaɛ mɔi í jɛ kuwɛɛ hai tã.
23 Ribai dulum nii í jɛ iku, amma amuai
Ilaaɔ̃i í jɛ kuwɛɛ iyi ci ya tã na anu akã nwa
iyi à ce do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

7

Njɛ ku so í jɛ nwa yaase

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì mà wooda ŋa, i kù
mà ŋa iyi wooda í nɛ gbugbãi si amanɛ si
waati iyi í wɛɛ si hunde nŋu akã?
2 Bɛɛbɛ mɔi abo à so mɔkɔ í nɛ ku wa bi
mɔkɔɛ si waati iyi mɔkɔu í wɛɛ. Amma bii
mɔkɔu í ku abou í fita hai si woodai njɛ ku
so mbɛ.
3 Na nŋu, bii mɔkɔu í wɛɛ nɔ abou í koo
í so mɔkɔ mmu, abo à ce sakarai aa kpoo.
Amma bii mɔkɔɛ í ku, í fita si woodai njɛ ku
soui. Waati bɛɛbɛ bii í so mɔkɔ mmu kù jɛ à
ce sakara má.
4 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inɛm ŋa, anu akã nŋɛ do
Kirisi í jɔ̀ iŋɛ mɔ ì ku do nŋu ajɔ nɔ ì fita hai
si awɔi wooda. Bɛbɛi ti inɛ mmui ì jɛ ŋa. Ti
inɛ iyi í ji̍ hai si balɛui ì jɛ ŋa ku ba i so iso iyi
í jɛ ti Ilaaɔ̃ ŋa.
5 Waati iyi à wɛɛò daa nwo nwa ŋa wo,
kɔdɛɛ laalɔ iyi wooda í dede si wa wa ce icɛ si
ikɔ̃i ara nwa ikã ikã fei nɔ wa bɔò wa bi iku.
6 Amma nsɛi, si bɛi à ku si gãmɛi wooda,
nŋu iyi wa mu wa wo bɛi aru, à fita hai si
awɔɛ. Bɛbɛi aa ka yɔkɔ ka cea Ilaaɔ̃ icɛ do daa
titɔ̃ iyi í jɛ ti Hundeɛ, kaa jɛ do daa nwo iyi í
jɛ ti wooda.

Wooda do dulum

7 To, bɛirei aa ka fɔ. Woodau dulum
nii? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Amma na saabui
woodaui í jɔ̀ ǹ mà dulum. Ntɔ ntɔ, n kaa n
mà mà kɔdɛɛ dulum nii wo bii wooda kù ni
n maà n ce kɔdɛɛ.
8 Nɔ na woodaui dulum í ba kpãa í bíim
kɔdɛɛ ikã ikã fei, domi bii wooda kù wɛɛ
dulum mɔ kaa wɛɛ.
9 Tako waati iyi n kù mà wooda, ǹ wɛɛ wo,
amma waati iyi ǹ na ǹ mà wooda, dulum í
dedei
10 nɔ ǹ ku. Bɛɛbɛi wooda iyi í nɛ ku jɔ̀ n nɛ
kuwɛɛ, ǹ ba wee ikui í naam wa,
11 domi dulum í ceò wooda icɛ nɔ í wa
inyii iti̍m í kpam.
12 Ntɔ ntɔ wooda í má nɔ ideɛ mɔ í má, í jɛ
dee dee, í nɔ í si̍a.
13 Debɛi mii jiidau í baa í jɛɛm kpãai iku?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Dulum nii í kpam. Mii
jiidai í so í na í kpam do. Nŋui í jɔ̀ à yɔɔ iyi
dulum í jɛ mii laalɔ do ntɔ nɔ í gaabu í caa.

Inɛ iyi dulum í kãmia

14 Ntɔi à mà iyi woodai Ilaaɔ̃ ti Hundei,
amma amu amanɛi iyi à taa dulum ǹ jɛ aruɛ.
15 Mii iyi ǹ wa n ce n ci ya n mà yaaseɛ,
domi mii iyi ǹ bi, n ci ya n ce nŋu, amma
mii iyi ǹ cé, nŋui ǹ ya n ce.

16 Bii ɲ̀ wa n ce iyi n kù bi, ɲ̀ jɛsi iyi wooda
í sĩai.
17 Amma bii bɛɛbɛi, kù jɛ amui ɲ̀ wa n coo
má, dulum iyi í wa sim nii wa coo.
18 Ɲ̀ mà sãa sãa iyi mii jiida kãma kù wa
sim, waatɔ daam nii ɲ̀ wa n fãa, domi waati
kãma fei idɔm í ya maa bi jiida ku ce, amma
kuceɛi n ci ya n yɔkɔ.
19 N ci ya n ce jiida iyi ɲ̀ bi, í gbe laalɔ iyi n
kù biu.
20 Nɔ bii ɲ̀ wa n ce iyi n kù bi, kù jɛ a ni
amui ɲ̀ wa n coo, dulum iyi í wa sim nii wa
coo.
21 To, ɲ̀ yɛ ide gɔ í wɛɛm. Nŋu wee. Waati
iyi ɲ̀ bi jiida ku ce fei, laalɔi í ya maa má sim.
22 Si idɔm woodai Ilaaɔ̃ ku jirima í dɔ̃,
23 amma si kucei ikɔ̃ ikɔ̃i aram fei ɲ̀ wa n
yɛ ide mmu gɔ iyi wa ja do lasabum, nɔ wa
cem arui dulum iyi í wa sim.
24 Ilu inɔ kufɔi ɲ̀ jɛ. Yooi á nyam hai si awɔi
ara iyi wa bɔɔm ikuu ihɛ̃.
25 Ɲ̀ wa n saabu Ilaaɔ̃ do saabui Jesu Kirisi
Lafɛ̃ɛ nwa.
Bɛɛbɛ mɔi, ɲ̀ jɛ arui woodai Ilaaɔ̃ si idɔm,
amma si daam ɲ̀ jɛ arui gbugbãi dulum.

8

Kuwɛɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Na nŋu, nsɛi Ilaaɔ̃ kaa yɛ taalei inɛ ŋa iyi
à nɛ anu akã do Jesu Kirisi má.
2 Hundei Ilaaɔ̃i í ya jɔ̀ inɛ ku ba kuwɛɛ na
saabui Jesu Kirisi, nɔ gbugbãi Hundeɛui í
nyam hai si gbugbãi dulum do ti iku.
3 Mii iyi woodai Moizi kù yɔkɔ ku ce si na
iyi í jɔ̀ mɔngɔi amanɛ ŋa í jɔ̀ woodau í kua
gbugbã, Ilaaɔ̃ í coo. Dulum iyi í wa si arai
amanɛ, í kiitiɛ si waati iyi í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ
í so ara iyi í jɔ arai dulum dii amanɛ ŋa, nɔ í
bɔɔ wa ku na ku jɛ kuwee na dulum.
4 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku ba isɛɛnɛ nwa ku jɛ
dee dee si ide iyi woodau wa fɔ, awa iyi a
kù waa nɛ si idɔɔbii ara nwa, í gbe si idɔɔbii
Hundei Ilaaɔ̃.
5 Inɛ ŋa iyi à waa nɛ si idɔɔbii ara, lasabu
nŋa fei si daai araui í ya wa. Amma inɛ ŋa iyi
à waa nɛ si idɔɔbii Hundei Ilaaɔ̃, lasabu nŋa
fei si mii iyi Hundeu í bii í ya wa.
6 Inɛ iyi lasabuɛ fei í wa si idɔɔbii ara, ikui
á jɛ iri ku kpaɛ. Amma inɛ iyi lasabuɛ í wa si
mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ í bi, lafɛ̃ɛ á ba kuwɛɛ do
laakai ku sũ.
7 Inɛ ŋa mɔ iyi à waa too idɔɔbii ara, aŋai
à jɛ mbɛɛi Ilaaɔ̃ ŋa. A kù waa jirima woodaɛ,
nɔ a kaa yɔkɔ mɔm.
8 Inɛ ŋa iyi à waa too idɔɔbii ara a kaa yɔkɔ
a ce iyi á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
9 Amma iŋɛ i kù waa too idɔɔbii ara, ì waa
nɛ ŋai bɛi Hunde í bi, iŋɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ í
wa si ŋɛ. Inɛ iyi kù nɛ Hundei Kirisi, lafɛ̃ɛ kù
jɛ ti Kirisi.
10 Nɔ bii Kirisi í wa si ŋɛ, baa do iyi ara
nŋɛ í ku na dulum fei, hunde nŋɛ á maa wɛɛ
domi ì jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ ŋa.
11 Ilaaɔ̃i í jĩ Jesu hai si balɛ. Nɔ bii Hundei
nŋu iyi í jĩ Kirisi hai si balɛu í wa si ŋɛ á na
ara iku nŋɛ ŋau mɔ kuwɛɛ na saabui Hundeɛ
iyi í wa si ŋɛu.
12 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, Ilaaɔ̃i à nɛ ka saabu,
kù jɛ ara hee arau ku tilasi wa ka ceò mii iyi
í bi.
13 Ntɔ ntɔ, bii ì waa ce idɔɔbii ara aa ku ŋa.
Amma bii ì jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ í sobi ŋɛ í kpaò
kookoosui arau aa nɛ kuwɛɛ ŋa,
14 domi inɛ ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa gbã fei,
aŋai à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
15 Hunde iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ kaa ce ŋɛ
aru, kaa nɔ ku jɔ̀ njo ku mu ŋɛ má, amma
Hundeu i ce ŋɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ do saabuɛi
aa ka yɔkɔ ka kpe Ilaaɔ̃, ka ni Baaba.
16 Hundei Ilaaɔ̃ takaɛ wa sɔ̃ hunde nwa iyi
à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
17 To, si bɛi à jɛ amaɛ ŋa, nŋui í jɔ̀ à nɛ baa si
mii iyi í jilɛ nwa. Aa ka nɛ ikpɛ̃ do Kirisi ajɔ,
domi bii à baa ijuukpãɛ ku kpɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa
ka baa amboeɛ ku kpɛ̃ má.

Amboe iyi á na ku naa

18 Ɲ̀ mà wahalai nsɛi nwau ihɛ̃ kù jɛ
nkãma do amboe iyi Ilaaɔ̃ á na ku nyisi wa.
19 Baa mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka fei à waa degbe
ajɔ nŋu do saasa, ajɔ si bii Ilaaɔ̃ á jɔ̀ a yɛ
amboeɛ si amaɛ ŋa,
20 domi mii ŋa iyi í taka fei à dási kpãai nfe
ku ce, kù jɛ na idɔɔbii aŋa taka nŋa, Ilaaɔ̃i í
coo bɛɛbɛ. Do nŋu fei, kpãa ku cɔu mɔ í wɛɛ
21 iyi Ilaaɔ̃ á ya mii ŋau mɔ ku ba kãma nŋa
ku maà bɛjɛ má nɔ a nɛ ikpɛ̃ si amboei ara ku
nɛi amai Ilaaɔ̃ ŋa.
22 À mà iyi hee nsɛi mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka
fei à waa kakaai bɛi inaabo iyi wa kakaa do
ara kuroi kubí.

23 Nɔ iyi í re mɔm, baa awa iyi Ilaaɔ̃ í mu
nwa Hundeɛ bɛi fiai kaazigi, à waa kakaa si
idɔ nwa à waa degbeò Ilaaɔ̃ ku nyisi iyi à jɛ
amaɛ ŋa ntɔ ntɔ nɔ ku faaba ara nwa.
24 Faabau í jɛ tu wa, amma si kpãaɛ ku cɔi
à wa si titã. Bii à yɛ mii iyi à waa degbe,
kudegbe kù wɛɛ má. Mii iyi amanɛ wa yɛ á
maa cɔ kpãaɛ má?
25 Amma bii à waa cɔ kpãai mii gɔ iyi a kù
waa yɛ, aa ka maa degbeɛi do temua.
26 Bɛɛbɛ mɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ya maa sobi wa
si gbugbã hai nɛ nwa, domi a ci ya ka mà mii
iyi í sĩa ka tɔɔ. Amma Hundeu takaɛi í ya
tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nwa do ide iyi í re ide ku fɔi
amanɛ ŋa.
27 Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa yɛ idɔi amanɛ ŋa
í mà mii iyi Hundeu wa lasabu, domi do
idɔɔbiɛi Hundeu wa tɔɔɛ na irii inɛ ŋa iyi à
jɛ tɛɛ.
28 Nɔ iyi í re mɔm, à mà sãa sãa, inɛ ŋa iyi
à bi Ilaaɔ̃, aŋa iyi í kpe si idɔɔbiɛ à jɛ tɛɛ, Ilaaɔ̃
wa ce icɛ si mii iyi í ba ŋa fei ku ba ku ce nŋa
jiida.
29 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica hai tako,
aŋai í jilɛ ku ba a jɔ Amaɛ. Si bɛɛbɛ Amaɛui á
jɛ yemmai ifɔ nkpɔ nkpɔ.
30 Inɛ ŋa iyi í cica í jilɛu, nŋui í kpe ŋa. Inɛ
ŋa iyi í kpeu í ce ŋa dee dee. Inɛ ŋa iyi í ce
dee deeu í ce nŋa ikpɛ̃i amboeɛ.

Kulai kubii Ilaaɔ̃

31 Debɛi bɛirei aa ka fɔ má. Bii Ilaaɔ̃ í jɛ tu
wa, yooi á yɔkɔ ku jɛ mbɛɛ nwa.
32 Ilaaɔ̃ kù kɔò amai nŋu takaɛ, amma í jɔ̀ à
daa inɛ ŋa si awɔ à kpaa na irii awa fei. Nŋu
iyi í na wa amaɛu bɛɛbɛ, bɛirei á ce iyi kù mu
nwa mii iyi í gbe fei.
33 Inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica, yooi á yɔkɔ ku má
ŋa dulum má. Kù wɛɛ, domi Ilaaɔ̃i í ce ŋa
dee dee.
34 To, yooi á yɔkɔ ku yɛ taale nŋa. Kù wɛɛ,
domi Jesu Kirisi í ku, nɔ iyi í re mɔm í jĩ hai
si balɛ má, í wa awɔ njɛi Ilaaɔ̃. Í nɔ wa tɔɔ
Ilaaɔ̃ na iri nwa.
35 Yooi á yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubii Kirisi.
Tɔnya? Mà wahala. Mà ijuukpã. Mà ari. Mà
are. Mà mbirisi. Mà igũ.
36 Ntɔ ntɔ,
Lafɛ̃ɛ, na iriɛi à ya ka wa si anui iku alɛò
daakɔ.
À waa cɔ wa bɛi angudã ŋa iyi à waa bɔ ku
saka,
si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ.
37 Amma si mii ŋau ihɛ̃ fei à jɛ igũ mam mam
na saabui Kirisi iyi í bi wa,
38 domi ǹ mà kam kam, nkãma kù wɛɛ iyi á
yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubiɛ. Baa iku kaa yɔkɔ,
wala kuwɛɛ, do amaleka ŋa, do yiikoi lele
ŋa. Mii iyi í ba wa nnyi hee do iyi á na ku
ba wa ala fei, kãma nŋa kaa yɔkɔ.
39 Mii ŋa iyi à wa lele do iyi à wa ilɛ hee do
mii iyi à taka fei, nkãma kaa yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa
do kubi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi wa si Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ
nwa.

9

Ilaaɔ̃ do inɛi Izirɛli ŋa

1 Ntɔi ǹ wa n fɔ, amu inɛi Kirisi, n kaa n sɔ
ibo. Idɔm do Hundei Ilaaɔ̃ à jɛsi iyi ntɔi.
2 Inɔm í fɔ ntɔ ntɔ na Zuifu kpaasi ŋa nɔ ǹ
ya n maa n ce araare nŋa waati kãma fei.
3 An jɛsi Ilaaɔ̃ ku ceekpem nɔ ku fɛɛfɛɛm
do Kirisi ku ba inɛ ŋa iyi à jɛ dimim a ba
faaba.
4 Aŋai à jɛ inɛi Izirɛli ŋa, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
cica a jɛ tɛɛ bɛi amaɛ ŋa, nɔ í nyisi ŋa amboeɛ.
Do aŋai í dĩ akabuuɛ ŋa, nɔ í na ŋa wooda do
kpãaɛ ku tɔɔ, do idei kuwãɛ.
5 Bala nŋa ŋai à jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Si dimi
nŋai Kirisi í fita bɛi amanɛ nŋu iyi í re mii
fei. Nŋui í jɛ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɔ ka maa saabu
hee do ajɔ fei. Ami.
6 Kù jɛ ǹ wa n ni ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu í jɛ ngbɛ,
amma kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii inɛi Izirɛli
ŋau feii à jɛ inɛi Izirɛli do ntɔ.
7 Kù nɔ kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii
Aburahamu feii à jɛ tɔkuɛ ŋa do ntɔ, domi
Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Aburahamu í ni, dimii amai Izaaki
ŋai aa jɛ tɔkuɛ ŋa.
8 Waatɔ kù jɛ amai Aburahamu ŋa feii à jɛ
amai Ilaaɔ̃ ŋa, í gbe amu ŋa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea
kuwãɛ ŋau, aŋa akã.
9 Ide iyi Ilaaɔ̃ í wãò Aburahamu wee, í ni,
adɔ̃ gɔ suku bɛ iyi ihɛ̃ an nyi wa má, hee
waati bɛɛbɛ Sara á bí ama inɛmɔkɔ.
10 Kù jɛ iyi bɛ nŋu akã, amai Rebɛka minji
ŋau fei sika ŋai. Baa nŋai í jɛ bala nwa
Izaaki.
11-12 Amma do nŋu fei, hee Rebeka ku
maa bí ŋa, si waati iyi a kù ce jiida gɔ titã hee
má jɛ laalɔ, Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Rebeka í ni, inɛ sintei á

ya sũa inɛ ankãanyiu iri ilɛ. Í fɔ bɛɛbɛi ku ba
ku nyisi iyi nŋu í ya cica inɛ ŋai bɛi nŋu takai
nŋu í bi, nɔ í kpe ŋa si bɛi nŋu takaɛ í jilɛ, kù
jɛ na kuce nŋa.
13 Tiai idei Ilaaɔ̃ í fɔ má í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ṅ bi
Zakɔbu nɔ ṅ cé Ezau.
14 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ nsɛi. Ilaaɔ̃ kù jɛ dee
deei? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ,
15 domi í sɔ̃ Moizi í ni, inɛ iyi ṅ bii an cea
didɔ̃, nɔ inɛ iyi ṅ bii an ce araareɛ.
16 Na nŋu, kù jɛ na idɔɔbii inɛ gɔ, kù nɔ kù
jɛ na kookaai inɛ gɔ, amma na araarei Ilaaɔ̃i.
17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ idei Faraɔ̃,
nŋu iyi Ilaaɔ̃ í le idɔɛ í ni n kã n ceɛ ilaalui ku
ba inɛ ŋa a yɛ gbugbãm siɛ, nɔ inɛi andunya
fei ku gbɔ irim.
18 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í ya ce araarei inɛ iyi í bi, nɔ
ku le idɔi inɛ mɔ iyi í bi.
19 Bii bɛɛbɛi, inɛ gɔ á yɔkɔ ku sɔ̃m ku ni,
Ilaaɔ̃ kù nɛ kpãa ku yɛ taalei amanɛ ŋa má,
domi inɛ kãma kaa yɔkɔ ku dede si mii iyi í
jilɛ.
20 Awɔ iyi ì waa fɔ bɛɛbɛ, yooi ì jɛ i bɛi i
kakɔɔ Ilaaɔ̃. Caka á yɔkɔ ku bee woo ma ku
ni, na mii í ce ì mam bɛ ihɛ̃?
21 Kù jɛ woo ma cakai á ceò ama bɛi í bi
ba. Si ama akãu bɛ kaa yɔkɔ ku ce caja iyi à
ya maa ceò icɛ waati kãma fei do caka iyi í
nɛ bɛɛrɛ í re ba.
22 To, yaaseu bɛ wa nyisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ce. Í
bi ku nyisi inɛ gɔ ŋa idɔɔkɔ̃ nlaɛ do gbugbãɛ.
Amma í temuai titã do inɛ ŋa iyi idɔɛ í kɔ̃ siu,
aŋa iyi à yɛ bɛi caka ŋa iyi aa nyɔu.
23 Amma í bi ku nyisi inɛ gɔ ŋa mɔ bɛi
amboeɛ í la í to. Aŋai í ce araare nŋa nɔ í ce
sɔɔlu nŋa hai ku kpɛ a nɛ ikpɛ̃ si amboeɛ.
24 Inɛ ŋau awai. Si inɔ nwa Zuifu ŋa do hai
jɛ Zuifu ŋa à wasi. Ilaaɔ̃i í kpe awa fei.
25 Bɛɛbɛi walii Ozee í fɔ si tiaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í
ni,
Inɛ ŋa iyi a kù jɛ tom wo, nsɛi an kpe ŋa
inɛm.
Dimi ŋa iyi n kù bi wo, nsɛi an kpe ŋa
baakɔɔm ŋa.
26 Nɔ tengi bii ṅ sɔ̃ ŋa wo ṅ ni, i kù jɛ inɛm
ŋa,
Bɛ mɔi an kpe ŋa má amam ŋa, amu iyi ṅ jɛ
irii kuwɛɛ.
27 Ŋɔi walii Ezai í fɔ ide hee lele na irii inɛi
Izirɛli ŋa í ni, baa bii inɛi Izirɛli ŋau à kpɔ bɛi
sãai acĩi ido, inɛ mbɔi á ba faaba.
28 Ide iyi Ilaaɔ̃ í fɔu á kɔ̃i mam mam si
andunyau, nɔ kaa kpɛ mɔm.
29 Í yɛ mbɛ bɛi walii Ezai í tako í fɔu iyi í ni,
Bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei kù jɔ̀ nwa fiti
mbɔi amanɛ ŋa wo ni,
Awa fei aa ka kui wo bɛi inɛi Sodomu ŋa,
Do inɛi Gɔmɔɔ ŋa.

Inɛi Izirɛli ŋa do laabaau jiida

30 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ. Bɛi aa ka fɔ wee,
dimi mmu ŋa iyi a kù waa dɛ à jɛ dee dee si
wajui Ilaaɔ̃ wo, nsɛi à jɛ dee dee na saabui
naanɛ ku dasi nŋa.
31 Amma inɛi Izirɛli ŋa iyi à waa dɛ aŋa a
too wooda ku ba aŋa a jɛ dee dee si wajui
Ilaaɔ̃, kù ce.
32 Na mii. Si na iyi í jɔ̀ inɛi Izirɛli ŋa a kù
dɛdɛɛ do naanɛ ku dasi, í gbe do icɛ nŋa. À
koosɛ si kuta iyi í ya jɔ̀ inɛ ŋa a koosɛu.
33 Ideɛi kukɔu wa fãa í ni,
Wee ṅ wa n jilɛ inɛ gɔ Siɔ̃ɔ iyi í yɛ bɛi kuta bi
ku koosɛ.
Nŋui á jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a cuku,
Amma inɛ iyi í dasiɛ naanɛ kaa yɛ anyɔ.

10

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ṅ bi si idɔm fei do iyi ṅ
wa n tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋui í jɛ dimim ŋa a ba faaba.
2 Ntɔ ntɔ, an yɔkɔ n fɔ na iri nŋa n ni à waa
cea Ilaaɔ̃ icɛ do himma, amma a kù nɛ kumà.
3 A kù mà bɛi Ilaaɔ̃ í ya ceò inɛ dee dee,
nŋui í jɔ̀ à dɛ kpãa nŋa bɛi aa ce a jɛò dee dee,
nɔ a kù waa too si kpãa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ.
4 Kpãa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛui í jɛ Kirisi iyi í na
í kpa irii woodai Moizi nɔ inɛ iyi í dasiɛ
naanɛu fei á jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃.

Faabau í jɛ ti inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ fei

5 Ide iyi Moizi í kɔ si yaase bɛi inɛ á jɛò dee
dee si wajui Ilaaɔ̃ si wooda ku jirima wee.
Inɛ iyi wa jirima wooda ŋau fei, si nŋui á ba
kuwɛɛ.
6 Amma ide iyi à kɔ si yaase bɛi amanɛ á
jɛò dee dee na naanɛ ku dasi wee. Maà ti i
fɔ si idɔɛ i ni, yooi á bɔ lelei Aɔ̃. Bii ì waa fɔ
bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa dɛ Kirisi ku kita wai.
7 Nɔ i maà ti i fɔ i ni, yooi á lɔ lɛlɛi ilɛ. Bii ì
waa fɔ bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa dɛ ku dede Kirisi
hai si balɛ mái.
8 Debɛi, bɛirei ideu wa fɔ. Bɛi wa fɔ wee.
Ide iyi ì waa dɛdɛu kù jĩiɛ, í wa si gɛlɛɛ mɔm

do si idɔɛ. Ideu nŋui í jɛ idei naanɛ ku dasi
iyi à waa waazo, iyi í ni,
9 bii ì fɔ do gɛlɛɛ ì ni Jesui í jɛ Lafɛ̃ɛ, nɔ ì
dasi naanɛ si idɔɛ iyi Ilaaɔ̃ í dedeɛ hai si balɛ,
aa ba faaba,
10 domi do idɔi amanɛ í ya dasiò naanɛ ku
ba ku jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, nɔ do gɛlɛ mɔi
í ya fɔò ide ku ba ku baò faaba.
11 Tiai idei Ilaaɔ̃ í nɔ í fɔ í ni, inɛ iyi í dasiɛ
naanɛ fei kaa yɛ anyɔ.
12 Bɛɛbɛi inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai Zuifu ŋa hee
ku bɔ do dimi mmu ŋa fei. Aŋa fei Lafɛ̃ɛ akãi
à nɛ. Amaniɛ mɔ í jɛ ti inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ fei.
13 Debɛi inɛ iyi wa tɔɔ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ fei á ba
faaba, si bɛi idei Ilaaɔ̃ í fɔ.
14 Nɔ bɛirei inɛ ŋa aa ce a tɔɔɛ bii a kù dasiɛ
naanɛ. Mà bɛirei aa ce a dasiɛ naanɛ bii a kù
gbɔ ideɛ. Nɔ bɛirei aa ce a gbɔ ideɛ bii inɛ gɔ
kù ce waazoi ideu.
15 Nɔ bɛirei aa ce a ce waazoi ideu bii kù jɛ
inɛ gɔi í bɛ ŋa. Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, inɔ
didɔ̃ nlai kunaai inɛ ŋa iyi à dabii à waa sisi
laabaau jiidau.
16 Amma kù jɛ inɛ feii í jɛsi idei laabaau
jiidau. Bɛɛbɛi walii Ezai mɔ í fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ,
yoo ŋai à dasi waazo nwau naanɛ.
17 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi wa naai hai si
ide iyi inɛ wa gbɔ. Nɔ ide iyi à waa gbɔu idei
Kirisii.
18 Amma ṅ wa n beei, Zuifu ŋa a kù gbɔ
ideui? À gbɔɔ, domi à kɔɔ à ni,
Woo ce waazo ŋau à dabii si andunya fei
Nɔ inɛ fei í gbɔ ide nŋa.
19 To, ṅ wa n bee má, inɛi Izirɛli ŋa a kù gbɔ
yaasei ideu ba. À gbɔɔ, si bɛi Moizi í tako í kɔ
na iri nŋa í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
An dede igu nŋɛ do dimi gɔ iyi a kù waa
saalu bɛi dimi,
Nɔ n dede idɔɔkɔ̃ nŋɛ do dimi hai nɛ bisi.
20 Ezai mɔ í kɔ do wɔɔkɔ í ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù waa dɛdɛɛm ŋai à yɛm,
Nɔ ṅ nyisi ŋa aram, kù nɔ kù jɛ aŋai à tɔɔm.
21 Amma si gãmɛi irii inɛi Izirɛli ŋa í kɔ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, hai daakɔi ṅ to awɔ bi hai gbɔ ide
ilu itĩ ku yika ŋa.

11

Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛi Izirɛli ŋa

1 Debɛi ṅ wa n beei, Ilaaɔ̃ í kɔsi inɛɛ ŋai?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ, domi amu takam inɛi
Izirɛlii ṅ wa n jɛ, ṅ jɛ tɔkui Aburahamu si
dimii Bɛnzamɛɛ.
2 Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛɛ ŋa iyi í tako í cica hai
kukpɛu. Mà i kù mà ŋa bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
í fɔ ŋa si waati iyi Elii í bɔò taalei inɛi Izirɛli
ŋa bi Ilaaɔ̃ í ni,
3 Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋau à kpa waliiɛ ŋa nɔ à kɛkɛ
bi kuweeɛ ŋa. Amu akãi ṅ gbe iyi ṅ wa n
jirimaɛ, à nɔ à waa dɛ hundem ku nya.
4 Amma Ilaaɔ̃ í jɛaa í ni, ṅ nɛ amanɛ dubu
mɛɛje má iyi a kù gulɛ si wajui iwɛ̃ iyi à ya
kpe Baali.
5 Bɛɛbɛ mɔi, baa nsɛi inɛi Izirɛli mbɔ ŋa à
waa jirima Ilaaɔ̃, aŋa iyi í cica na didɔ̃ɛu.
6 Í cica ŋai na didɔ̃ɛ, kù jɛ na icɛ. Bii í jɛ do
icɛui, didɔ̃u kù jɛ didɔ̃ má.
7 Ntɔ ntɔ bɛirei í ce. Inɛi Izirɛli ŋa a kù ba
mii iyi à waa dɛ. Si inɔ nŋa inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
cicai à baa. Inɛ ŋa iyi à gbe à lele idɔ nŋa.
8 Na irii nŋai kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ í da nŋa si sisi njoo si idɔ.
Nɔ í mu nŋa iju iyi a kaa yɔkɔ a yɛò ilu.
Nɔ í mu nŋa itĩ iyi a kaa yɔkɔ a gbɔò ide hee
do nnyi fei.
9 Nɔ Davidi mɔ í ni,
Jingau nŋa ku jɛ nŋa cɛkũm do taao,
Nɔ ku nyi ku jɛ nŋa bi ku koosɛ má
Ku ba a koo a ba ijuukpã.
10 Jɔ̀ ilu kuku ku wa si iju nŋa a maà yɛ ilu.
Nɔ i jɔ̀ a ya bate a maa ceò icɛ do ajɔ fei.
11 Ŋɔi í jɔ̀ ṅ wa n bee, si waati iyi inɛi Izirɛli
ŋa à koosɛ, à cukui hee do ajɔ fei? Aawo,
kù jɛ bɛɛbɛ. Amma na kucuku nŋai í jɔ̀ dimi
mmu ŋau mɔ à baò faaba ku ba igu nŋa ku
dede si ŋa.
12 Debɛi, si bɛi kucukui inɛi Izirɛli ŋa í
jɔ̀ hai jɛ Zuifu ŋa à ba amanii Hunde, nɔ
kukayei inɛi Izirɛli ŋa í kɔ̃ɔsi amanii dimi
mmu ŋa, zaka bɛirei amanii dimi mmu ŋau
á la ku to waati iyi inɛi Izirɛli ŋa fei aa na a
ba kpãai faaba.

Dimi mmu ŋa à ba faaba

13 Iŋɛ dimi mmu ŋau bɛ, iŋɛi ṅ wa n ba ide
ku fɔ, amu iyi ṅ jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ. Ṅ ya n maa
nɛ inɔ didɔ̃i do icɛm iyi ṅ wa n ce.
14 Si icɛu bɛi ṅ wa n dɛ kpãa n dedeò igui
dimim ŋa, ku ba inɛ gɔ nŋa ŋa a ba faaba.
15 Ilaaɔ̃ í jɔ̀ hai jɛ Zuifu ŋa à dɔ̃ do nŋu si
waati iyi í jɔ̀ Zuifu ŋa titã. Debɛi, bɛirei á yɛ

si waati iyi á gba ŋa má. Nŋu bɛi á jɔ̀ aŋa iyi à ku wo a baa si kuwɛɛ.
16 Si iyafũi pɛ̃ɛ iyi à kpo, bii pɛ̃ɛ sinte iyi à ceu í jɛ ti Ilaaɔ̃, debɛi pɛ̃ɛu fei ti Ilaaɔ̃i. Bɛɛbɛ məi bii icãi jĩi í jɛ ti Ilaaɔ̃, do amaawɔɛ ŋa fei ti Ilaaɔ̃i.
17 Amma nsɛi à cafe amaawɔ gɔ ŋa hai si jĩi ndii olivi, nɔ iŋɛ iyi ì jɛ amaawɔi jĩi ndii sako, iŋɛi à sãsi agbɛ nŋa. Nsɛi wee, iŋɛ mɔ ì waa ba inyi iyi wa naa si amaawɔ ŋau hai si icãu.
18 Na nŋu, i maà tɔɔ fufu ŋa si amaawɔ ŋa iyi à cafeu. Bɛirei aa ce i tɔɔ fufu ŋa. I jɔ̀ i mà ŋa iyi kù jɛ iŋɛi ì waa mu icãu, icãu njɛi wa mu ŋɛ.
19 Inɛ akã nŋɛ gɔ á ni, à cafe amaawɔ ŋau bɛi ku ba a sãsim si agbɛ nŋa.
20 Ntɔi, à da ŋai na naanɛ hai dasi nŋa, nɔ awɔ mɔ ì wa agbɛu bɛi na naanɛ ku dasiɛ. Maà tɔɔ fufu, amma ce njo,
21 domi bii Ilaaɔ̃ kù jɔ̀ amaawɔ sinte ŋau, á na ku jɔ̀ awɔ mɔ?
22 Debɛi, cɔ jiida ku jɛi Ilaaɔ̃ do kugaabuɛ. Í gaabu si inɛ ŋa iyi à cuku, amma í jɛ inɛ jiida bi tɛɛ. Awɔ de leekĩ dim dim si jiida ku jɛɛ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa da awɔ takaɛ.
23 Bii aŋa mɔ a kù mɔsi idɔ ku lele nŋa, Ilaaɔ̃ á sindo ŋa si agbɛ bii à wau wo, domi á yɔkɔ ku sindo ŋa si agbɛ nŋa má.
24 Bii Ilaaɔ̃ í daɛ wa hai si jĩi ndii olivii sako nɔ í másiɛ si jĩi ndii olivi iyi à waa logooa iyi kù jɛ icuɛ, debɛi, kaa gaabuaa ku sindo amaawɔu si jĩi ndii nŋu takaɛ.

Inɛi Izirɛli ŋa aa ba faaba

25 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù bi asiii ideu ihɛ̃ ku manji nŋɛ hee ku jɔ̀ i maa cɔ ara nŋɛ ilu bisi ŋa. Asiiu wee. Idɔi inɛi Izirɛli fiti mbɔ ŋau í lei titã hee kukpɔi dimi mmu ŋa iyi aa ba faabau ku kɔ̃.
26 Si bɛɛbɛ, inɛi Izirɛli ŋau fei aa ba faabau, si bɛi à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Woo Faabau á naai hai Siõɔ,
Nɔ ku nya lasabu hai mà bɛɛrɛm hai si dimii Zakɔbu.
27 Iyi ihɛ̃i í jɛ akabuu iyi an dĩ do aŋa si waati iyi an kpa idei dulum du ŋa.
28 Si tuubai laabaau jiidau Zuifu ŋa à jɛ mbɛɛi Ilaaɔ̃, nɔ nŋu bɛi í baa í jɛ aranfãanii iŋɛ, amma si tuubai kucica, à jɛ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi hee nsɛi na bala nŋa ŋa.
29 Ilaaɔ̃ í bi ŋa hee nsɛi domi ci ya ce mua ngba nɔ ci ya sinda idɔ hai si inɛ ŋa iyi í kpe.
30 Tako wo ì donda Ilaaɔ̃ ŋa, amma nsɛi Ilaaɔ̃ í too si ide hai gbɔi Zuifu ŋau í ceò araare nŋɛ.
31 Nsɛi si bɛi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ didɔ̃ na saabui ide hai gbɔ nŋau, bɛɛbɛ məi á too si araare iyi í nyisi ŋɛ ku ba ku ce araarei aŋa mɔ.
32 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ fei í baa í jɛ arui ide hai gbɔ, ku ba ku ce araarei inɛ fei.

Kulai Ilaaɔ̃

33 Irei ì gbɔ bɛi amanii Ilaaɔ̃ do bisiɛ do kumàɛ í la í to. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku mà yaasei lasabuɛ. Inɛ gɔ mɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi á mà kpãaɛ sãa sãa.
34 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Yooi í mà lasabui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
Mà yooi í muaa bisi ajɔ gɔ.
35 Yooi í tako í muaa ngɔgɔ ku bɛi ku maa degbe ku sãa nŋu gbese.
36 Ilaaɔ̃i í jɛ irii mii fei, hai bi tɛɛi fei ndɛɛ wa naa. Nɔ mii fei í wɛɛi na iriɛ. Amboe ku jɛ tɛɛ hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

12

Kuwɛɛ titɔ̃ iyi í wɛɛ na irii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi na saabui araare iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ, i na Ilaaɔ̃ ara nŋɛ. I jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku jɛaa bɛi kuwee gɔ iyi í má nɔ í sĩaa si. Do yaase bɛɛbɛi í sĩa i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa.
2 I maà ya ce kucei inɛi andunya ŋa, amma i jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ lasabu titɔ̃ iyi á kpaasiò kuwɛɛ nŋɛ, ku ba i mà iyi í jɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ŋa. Idɔɔbiɛu wee, iyi í jɛ jiida, iyi í dɔ̃ do iyi í kɔ̃ mam mam.
3 Na didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í muum, ǹ wa n sɔ̃ iŋɛ fei, i maà jilɛ ara nŋɛ tengi bii i kù to ŋa, amma inɛ fei ku jilɛ araɛ si zaka bɛi Ilaaɔ̃ í muaa naanɛ.
4 Si ara akã ikɔ̃ ikã ikãi í wa si nɔ aŋa fei do icɛ nŋai.
5 Bɛɛbɛ məi, baa bii awa à kpɔ à jɛ ara akã si Kirisi nɔ à dĩ si njɛi bɛi ikɔ̃ ikã ikãi arau.
6 Bɛɛbɛ məi à nɛ amua ikã ikã iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa si didɔ̃ɛ. Inɛ iyi í nɛ amuai ide iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃ ku sɔ̃ inɛ ŋa, ku ceò icɛ si bɛi naanɛ ku dasiɛ í to.
7 Inɛ iyi í nɛ amuai ku cea inɛ ŋa icɛ si igbɛu, ku coo. Inɛ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku kɔ si idei Ilaaɔ̃ ku kɔ ŋa si.

8 Inɛ mɔ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku mua
gbugbã ku coo. Inɛ mɔ iyi í ya yɔkɔ ku ce
amua ku coo do inɔ akã. Inɛ ngbo ku ce icɛɛ
do himma. Inɛ iyi í nɛ amuai ilu are ŋa ku
sobi ku coo do inɔ didɔ̃.
9 I maà jɔ̀ kubi nŋɛ ku jɛ do muafiti. I saa
laalɔ nɔ i leekĩ si jiida ku ce dim dim ŋa.
10 I bi njɛ ŋa, i ce kookaai i ya màò bɛɛrɛi
njɛ ŋa.
11 I maà jɔ̀ himma nŋɛ ku kaye, amma i ya
maa cea Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ icɛ ŋa, nɔ i jɔ̀ Hundeɛ ku
maa ce icɛ si ŋɛ.
12 I wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋa na kpãa ku cɔu. I
temua si wahala ŋa. I maà ya gbɛɛji do kutɔɔ
ŋa.
13 I ya sobi inɛ ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ si bukaatai
mii iyi à bi. Nɔ i ya yaaɛ inɛ njoo ŋa.
14 I ya weea inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju. I
wee nŋa ŋa, i maà ceekpe ŋa.
15 Inɛ ŋa iyi à wa si inɔ didɔ̃ i ba ŋa inɔ didɔ̃
ku kpɛ̃, inɛ ŋa mɔ iyi à waa kpata i ba ŋa ku
kpata ŋa.
16 I ya nɛ anu akã ŋa, i maà jɔ̀ lasabui ara
ku so ku wa si ŋɛ, amma i ya kaye ara nŋɛ
ŋa. I maà ya jilɛ ara nŋɛ ilu bisi ŋa.
17 I maà ya sãa inɛ gɔ laalɔ ŋa. I ya maa dɛ i
ce iyi í jɛ jiida si gãmɛi inɛ fei ŋa.
18 Bii í jɛ á ce i ce kookaai baa yooma fei i
jɔ̀ iŋɛò inɛ fei i ya dɔ̃ ŋa.
19 Iŋɛ kpaasim ŋa i maà ya dɛ i sãa njɛ
gbesei laalɔ ŋa, amma i ya jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku sã nŋɛ
gbesei idɔɔkɔ̃, domi à kɔɔ à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui an sã gbesei idɔɔkɔ̃.
20 Nɔ à kɔɔ má à ni,
Bii ari wa kpa mbɛɛɛ, náa ijɛ ku jɛ.
Bii agbɛ wa kpaa, muaa inyi ku mɔ,
Domi bii ì waa ceaa bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ina
nyɛnyɛi ì waa koaa si iri.
21 Maà jɔ̀ laalɔ ku kãmiaɛ, amma jɔ̀ i kãmiaɛ
do jiida ku ceɛ.

13

Ka jirima ilaalui ilɛ nwa ŋa

1 Inɛ fei ku jirima ilaalui ilɛɛ, domi ilaalu
kãma kù wɛɛ iyi kù jɛ do kumàsii Ilaaɔ̃.
Ilaalu ŋa iyi à wɛɛ fei Ilaaɔ̃i í jilɛ ŋa.
2 Na nŋu, bii inɛ í donda idei ilaalu, ide iyi
Ilaaɔ̃ í jilɛi í kɔsi. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa kɔ ide
dimi bɛɛbɛ, à waa dɛdɛa ara nŋa taalei.
3 Ntɔ ntɔ, woo ce jiida ŋa a kù nɛ zigiida do
inɛ ŋa iyi à waa mu ilɛu, í gbe woo ce laalɔ ŋa.
Bii i kù bi njo ku muɛ si gãmɛi ilaalu ŋau, ce
jiidaɛ, aa nɛ siɛ inɔ didɔ̃.
4 Ilaalu ŋa à waa ce icɛi Ilaaɔ̃i na aranfãani
nŋɛ. Amma bii ì waa ce laalɔɛ ŋa, i ce njo
nŋa, domi a kù waa mu taakuba si ngbɛ. Aŋa
mɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋai ku ba a sã gbesei
idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ nɔ a kpã inɛ ŋa iyi à waa ce laalɔ
iju.
5 Na nŋu, ì nɛ i sũ nŋa iri ilɛ ŋai, nɔ kù jɛ si
na iyi í jɔ̀ ì waa ce njoi ijuukpã nŋu akã ŋa,
amma ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛi.
6 Nŋui í nɔ í jɔ̀ ì waa sã fiai lɛmpoo má ŋa,
domi inɛ ŋa iyi à waa mu ilɛu aŋa mɔ woo ce
icɛi Ilaaɔ̃ ŋai nɔ à na ara nŋai mam mam.
7 I sãa inɛ fei iyi ì nɛ i sã ŋa. Inɛ ŋa iyi ì
nɛ i sãa lɛmpoo i sã nŋa ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i sãa
fiai duani i sãa lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi ì nɛ i jirima fei i
jirima lafɛ̃ɛ ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i mà bɛɛrɛɛ, i màa
ŋa.

Ka bi njɛ

8 I maà ya mu gbesei inɛ gɔ. Gbesei mii
akãi í nɛ ku wa si anini nwa, nŋui í jɛ kubi,
domi inɛ iyi í bi inɛ ŋa wa kɔ̃ wooda feii.
9 Ntɔ ntɔ, wooda ŋau ihɛ̃ iyi í ni, i maà ce
sakara, nɔ i maà kpa inɛ, nɔ i maà ce ile, nɔ
i maà ce binɛ, do wooda ikã ikã iyi í gbe fei
aa yɔkɔ a tɔtɔɔ ŋa si wooda akã. Wooda akãu
wee, bi inɛ mmu bɛi ì bi araɛ.
10 Bii kubi í wa si gãmɛ nŋɛ i kaa yɔkɔ i cea
njɛ laalɔ ŋa. Na nŋu, bii ì bi njɛ ì waa jirima
wooda ŋau fei ŋai.

Ka tã sɔɔlu ka maa degbeò kunyii Kirisi wa

11 Í sĩa i ce bɛɛbɛ ŋa, domi ì mà ŋa si waati
bii à wa nsɛi. Í to i jĩ hai si iri njoo ŋa, domi
waati iyi Lafɛ̃ɛ á faaba wa mam mam í maai
wa nsɛi í re waati iyi à sinti dasi naanɛ.
12 Idũ í dũ wa koo, nɔ amɛɛjumá í maai wa.
Na nŋu, ka jɔ̀ icɛi ilu kuku ku ce, nɔ ka so
jĩnɛi igũ iyi á jɔ̀ ka jabu si inya kumá.
13 I jɔ̀ ka nɛ dee dee awa iyi à jɛ inɛi inya
kumá ŋa. Ka maà jɔ̀ ijɛ ku bi nwa do atɛ̃ ku
mɔ nwa ku la ku caa, ka maà nɛ adɛi abo do
daa bɛɛtɛkɛ ku ce, nɔ ka jɔ̀ ija do igu.
14 Amma i so daa titõi Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ
nwa, nɔ i maà jɔ̀ daai iŋɛ taka nŋɛ ku maa nɛò
ŋɛ i maa ceò binɛ má ŋa.

14

Maà yɛ taalei kpaasi woo dasi Jesu naanɛ

1 I gba inɛ iyi naanɛ ku dasiɛ kù nɛ gbugbã,
nɔ i maà ya yɛ taalei ide iyi wa lasabu.
2 Inɛ ihẽ wa tamaa si iyi nŋu á yɔkɔ ku jɛ ijɛ
fei. Inɛ ihõ mɔ iyi kù nɛ gbugbã si naanɛ ku
dasiɛu, ci ya ŋɔ iŋa.
3 Inɛ iyi wa jɛ mii iyi í ba fei ku maà donda
inɛ iyi ci ya jɛ mii fei, nɔ inɛ mɔ iyi ci ya jɛ mii
iyi í ba fei, ku maà yɛ taalei inɛ njɛ iyi wa jɛ
mii fei, domi Ilaaõi í gba lafẽɛ.
4 Bɛirei awɔ ì yɛ ì bɛi ì waa kiitiò amaacɛi
inɛ mmu gɔ. Bii wa leekĩ si icɛɛ walakɔ bii
í nɔ í fũsi awɔ mɔi idei irii lafẽɛɛi. Amma
á maa leekĩi domi Aõ Lafẽɛ í nɛ gbugbã ku
muaa gbugbã.
5 Inɛ gɔ ŋa à ya tamaa bɛi ajɔ gɔ ŋa à re njɛ
do bɛɛrɛi, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ya maa tamaa mà
iju iyi í má fei akãi. Si ide ŋau ihẽ í sĩa inɛ fei
ku mu iyi í jɛ lasabui idɔɛ dim dim.
6 Inɛ iyi wa tamaa ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do
bɛɛrɛ, wa cooi na Aõ Lafẽɛ. Inɛ iyi wa jɛ ijɛ
iyi í ba fei, na irii Aõ Lafẽɛi wa jɔɔ, domi í ya
saabu Ilaaõi titã na ijɛu. Inɛ mɔ iyi kù waa
jɛ mii fei, na irii Ilaaõi kù waa jɛ, í nɔ wa
saabuɛ.
7 Kuwɛɛi inɛ kãma nwa kù jɛ ti nŋu akã,
bɛɛbɛ mɔi do ikuɛ.
8 Ntɔ ntɔ, bii à wɛɛ, à wɛɛi na irii Lafẽɛ, bii
à nɔ à ku mɔi, na irii Lafẽɛi à ku. Na nŋu, bii
à waa wɛɛ walakɔ bii à ku, ti Lafẽɛi à jɛ,
9 domi Kirisi í ku nɔ í dede hai si balɛ má
ku ba ku jɛ Lafẽɛi inɛ ŋa iyi à ku do inɛ ŋa iyi
à wɛɛ.
10 To, bii bɛɛbɛi, na mii í ce awɔ ì waa yɛ
taalei kpaasiɛ. Mà na mii í ce ì waa donda
kpaasiɛ. Awa feii aa ka leekĩ ajɔ akã si wajui
Ilaaõ ku kiiti nwa.
11 Ajɔ nŋui kukɔi idei Ilaaõu ihẽ á kõ tengi
bii í ni,
Aõ Lafẽɛ í ni,
Amui ṅ jɛ kuwɛɛ, inɛ fei á na ku gulɛ si
wajum.
Nɔ inɛ fei ku saabum do gɛlɛɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka fɔ tu wa si wajui
Ilaaõ.

Maà ce ngɔgɔ iyi à dasi kpaasiɛ kurara

13 Na nŋu, i maà ya kiiti njɛ ŋa. Amma ce
laakai i maà ti i ce ngɔgɔ iyi á jò kpaasiɛ ku
rara ku dasi dulum.
14 Na saabui Lafẽɛ Jesu ṅ mà kam kam iyi
sɔnda kãma kù jɛ ìwɔ̀. Amma bii inɛ gɔ wa
doo sɔnda gɔ ìwɔ̀, bi tɛɛi í jɛ ìwɔ̀.
15 Bii inɔi kpaasiɛ í fɔ na ijɛ gɔ iyi ì waa jɛ,
wa nyisi iyi i kù waa nɛ si kpãai kubi má.
Maà jò idei ijɛ ku jò inɛ gɔ iyi Kirisi í ku na
iriɛ ku ce nfe.
16 Iyi ì yɛ í sĩaɛ ku ce, maà ti i coo do yaase
bɛi á jò inɛ ŋa a fɔ laalɔɛ.
17 Bommai Ilaaõ kù jɛ idei kujɛ do kumɔ,
bii kù jɛ dee dee ku jɛ do laakai ku sũ do inɔ
didõ iyi Hundei Ilaaõ wa mu nwa.
18 Inɛ iyi wa cea Kirisi icɛ si yaase bɛɛbɛ,
lafẽɛi Ilaaõ á bi, nɔ baa amanɛ ŋa aa saabuɛ.
19 Na nŋu, ka dɛ mii iyi á naaò laakai ku sũ
wa do mii iyi á mu nwa gbugbã si naanɛ ku
dasi nwa.
20 I maà bɛjɛ icɛi Ilaaõ na idei ijɛ. Ntɔi,
sɔnda kãma kù jɛ ìwɔ̀, amma kù sĩa inɛ gɔ ku
jɛ ijɛ iyi á jò kpaasiɛ ku koosɛ.
21 Iyi í sĩa nŋui í jɛ i maà ŋɔ iŋa, nɔ i maà mɔ
vẽɛ, nɔ i maà ce ngɔgɔ bii í jɛ á dasi kpaasiɛ
kurara.
22 Mii iyi ì waa lasabu si ideu ihẽ, muu si
idɔɛ, nɔ kú jɛ si gãmɛi awɔ do Ilaaõ nŋu akã.
Ilu inɔ didõi inɛ iyi idɔɛ kù waa yɛ taaleɛ si
mii iyi wa ce.
23 Amma inɛ iyi wa sika si ijɛ gɔ iyi wa jɛ,
Ilaaõ á yɛ taaleɛ domi kù waa coo do naanɛ.
Ntɔ ntɔ, mii iyi inɛ wa ce fei nɔ kù waa coo
do naanɛ, dulum nii.

15

Ce iyi à dõa kpaasiɛ si, maà dɛ ti awɔ takaɛ

1 Nsɛi, awa iyi à nɛ gbugbã si naanɛ ku
dasi, i jò ka temuaò gbugbã ku kuai hai nɛ
gbugbã ŋa, nɔ ka maà ya ka ce mii iyi á dõa
awa taka nwa si.
2 Awa fei ka ya ce mii iyi á dõa kpaasi nwa
ŋa si na aranfãani nŋa, ku ba naanɛ ku dasi
nŋa ku bɔ waju.
3 Kirisi takaɛ ci ya ce mii iyi á dõa nŋu
takaɛ si, amma si bɛi à kɔɔ à ni, í sõ Ilaaõ í ni,
inɛ ŋa iyi à buɛ, arabu nŋa í baa sim.
4 Mii iyi à kɔ tako fei wo, à kɔɔi ku ba ku kɔ
wa nɔ ka nɛ kpãa ku cɔ hai si kukɔi idei Ilaaõ,
iyi wa mu nwa gbugbã do temua.
5 Ilaaõ, nŋu iyi wa mu nwa temua do
gbugbã, kú jò inɛ duusõɔ i nɛ anu akã ŋa si
bɛi ì yɔɔ si Jesu Kirisi ŋa,

6 ku ba iŋɛ fei i ya maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ do
anu akã ŋa, nŋu iyi í jɛ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi.

Laabaau jiidau í jɛ ti dimi fei

7 Na nŋu, i ya gba njɛ ŋa si bɛi Kirisi mɔ í
gba ŋɛ ku ba i nyisiò amboei Ilaaɔ̃ ŋa.
8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi iyi Kirisi nŋui í baa í jɛ woo
ce icɛi Zuifu ŋau ku ba ide iyi à wãò bala nŋa
ŋau ku kɔ̃, nɔ ku nyisiò iyi Ilaaɔ̃i í jɛ ilu ntɔ.
9 Jesu í naai má ku ba dimi mmu ŋa mɔ a
saabu Ilaaɔ̃ na araareɛ si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa fɔ í ni,
Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n saabuɛ si inɔi dimi mmu
ŋa.
Nɔ n kɔ̃ iri n nyisiò amboei iriɛ.
10 Nɔ í ni má,
Iŋɛ dimi mmu ŋa i wɛɛò inɔ didɔ̃ do inɛi Ilaaɔ̃
ŋa ajɔ.
11 Nɔ í ni má,
I saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, iŋɛ dimi mmu ŋau fei,
Iŋɛ fei i kɔ̃ iri i cũu.
12 Nɔ walii Ezai mɔ í ni,
Tɔkui Izai gɔ á na ku dede
Ku jɛ ilaalui dimi fei,
Nɔ kpãa ku cɔi dimi ŋau á wa siɛ.
13 Nsɛi, Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa kpãa ku cɔ,
ku mu nŋɛ inɔ didɔ̃ do laakai ku sũ fei na
naanɛ iyi ì dasi ŋa ku ba kpãa ku cɔ nŋɛ ku
la si gbugbã iyi Hundei Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.

Pɔlu í nɛ kpãai ku kɔ tia do wɔɔkɔ

14 Iŋɛ inɛm ŋa, amu takam ǹ mà kam kam
iyi ì jɛ inɛ jiida ŋa nɔ ì mà mii iyi ì nɛ ku ce
ŋa, aa nɔ i yɔkɔ i mua njɛ bisi ŋa.
15 Do nŋu fei, do wɔɔkɔ nla nlai n kɔ nŋɛ
ide gɔ ŋa wa si idei tiau ihɛ̃, n ye ŋɛò gigii
mii ŋa iyi ì mà tã ŋa. Ǹ kɔ nŋɛ wa bɛɛbɛi na
didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ceem
16 ǹ wa n jɛò woo ce icɛi Jesu Kirisi bi hai jɛ
Zuifu ŋa. Ǹ wa n waazo laabaau jiidai Ilaaɔ̃
bɛi woo wee ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a yɛ bɛi
kuwee iyi á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si, si na iyi í jɔ̀ Hundeɛ
í cica ŋa í jɔ̀ à má.
17 Na nŋu, na saabui Jesu Kirisi, ǹ nɛ inɔ
didɔ̃ si icɛm iyi ǹ wa n cea Ilaaɔ̃.
18 N kaa n yɔkɔ n fɔ ide gɔ bii kù jɛ idei icɛ
iyi Kirisi í ce si ide ku fɔm do si kookoosum
ŋa ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a jirima Ilaaɔ̃
19 na saabui maamaake dimi ikã ikã ŋa
iyi gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ í ce. Bɛɛbɛ mɔi ǹ
waazo laabaau jiidai Kirisi bii fei sãa sãa hai
Zeruzalɛmu hee ku bɔ ikpa ilɛi Iliri.
20 Nɔ ǹ dasi idɔ n waazo laabaau jiidau si
ilɛ ŋa bii a kù gbɔ idei Kirisi titã, ku ba n maà
n ma si icui ilei inɛ gɔ.
21 Ǹ ce bɛɛbɛi ku ba n ce bɛi kukɔi idei
Ilaaɔ̃ í fɔ, tengi bii í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù fɔ ideɛ bi tu ŋa ajɔ kãma, aa
yɔɔ.
Inɛ ŋa mɔ iyi a kù gbɔ baauɛ wo, aa gbɔ
yaaseɛ.

Pɔlu wa fɔ idei Romu ku bɔ

22 Tuuba nkpɔ nkpɔ isɛɛnɛ ŋau bɛi í ya maa
ganjim n naa bi tu ŋɛ.
23 Amma nsɛi, ǹ kpa irii icɛm si ilɛ ŋau bɛ,
nɔ si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n bi n naa bi tu ŋɛ hai
adɔ̃ nkpɔ nkpɔ,
24 ǹ wa n tamaa bii ǹ wa n bɔ ikpa ilɛi
Ɛsipanyi, an yaa wa bi tu ŋɛ. Ǹ bi n yɛ ŋɛ n
ce ajɔ minji bi tu ŋɛ bɛ ka kpɛ̃ inɔ didɔ̃, nɔ i
sobim ŋa ku ba n bɔ Ɛsipanyiu.
25 Amma nsɛi titã Zeruzalɛmui ǹ wa n bɔ
n koo n sobi woo dasi Jesu naanɛ ŋa,
26 domi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa
ilɛi Masedɔni do ilɛi Gɛrɛsi à tɔtɔɔ fia do inɔ
akã na ilu are ŋa iyi à wa si inɔi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau Zeruzalɛmu bɛ.
27 Do kubii à tɔtɔɔò fiau, amma ntɔ ntɔ
gbesei à waa mu si na iyi í jɔ̀ amanii Ilaaɔ̃i
iyi Zuifu ŋau à nɛ à kpɔ̃ɔ do dimi mmu ŋa.
Bɛɛbɛ mɔi á sĩa dimi mmu ŋau mɔ a sobi ŋa
do amanii andunya nŋa.
28 Waati iyi an to Zeruzalɛmu n na ŋa fia
iyi à tɔtɔɔu n kpaò irii icɛu bɛ, an bɔ Ɛsipanyi
nɔ n yaa wa n naa n yɛ ŋɛ.
29 Ǹ mà iyi kutom wa bi tu ŋɛ bɛ á jɔ̀ Kirisi
ku wee nŋɛ si mii nkpɔ nkpɔ.
30 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi do irii Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi do kubi iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa
mu nwa, í bam ku jabu si kutɔɔ nŋɛ ŋa.
31 I tɔɔ Ilaaɔ̃ ku nyam hai si awɔi hai dasi
Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee, nɔ i ce
kutɔɔ má ŋa ku ba woo dasi Jesu naanɛ ŋau a
gba amua iyi ǹ wa n bɔò Zeruzalɛmu do awɔ
minji.
32 Bɛɛbɛ mɔi an to wa bi tu ŋɛ do inɔ didɔ̃
bii Ilaaɔ̃ í bi, nɔ n sĩmi keeke bi tu ŋɛ.
33 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sũ,
ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

16

Pɔlu wa ce inɛ ŋa fɔɔ

1 Ǹ wa n sõ ŋɛ iyi Feebe wecĩ nwa si kpãai
naanɛ ku dasi í jɛ ilu naanɛ. Woo ce icɛi inɛi
igbɛi Jesu ŋai wa jɛ si ilui Sankere.
2 I gba abou na iri Lafɛ̃ɛ si bɛi í jɔ woo dasi
Jesu naanɛ ŋa a ce. Nɔ i maa sobiɛ ŋa do
bukaatai mii iyi í bi si aninii iŋɛ fei, domi
nŋu takaɛ í sobi inɛ nkpɔ, do amu takam.
3 I ce Pirisila do mɔkɔɛ Akilasi fɔɔ, kpaasi
woo ce icɛm ŋa si icɛi Jesu Kirisi,
4 aŋa iyi a kù saalu baa kuwɛɛ nŋa ku ba a
faaba ti amu. Kù jɛ amu akãi ǹ wa n saabu
ŋa, hee do igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à jɛ dimi
mmu ŋau fei à waa saabu ŋa.
5 Nɔ i ce inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ
kpasɛ̃ nŋau fɔɔ. Nɔ i ceem Epanɛti kpaasi
jiidam nɔu fɔɔ, nŋu iyi í tako í dasi Kirisi
naanɛ si ilɛi Azii.
6 Nɔ i ce Maari fɔɔ, nŋu iyi í ce icɛ ntɔ ntɔ
na iri nŋɛ.
7 Nɔ i ce Andoniku do Zunia dimim ŋau
fɔɔ, awaò ŋai à ce piisõɔ ajɔ. À nɛ bɛɛrɛ nla
nla si inɔi woo bɛ ŋau. À tako à dasi Kirisi
naanɛ mɔm amu mbɛ ǹ dasi.
8 Nɔ i ce Ampilatu fɔɔ, nŋu iyi í jɛ kpaasi
jiidam si kpãai Lafɛ̃ɛ.
9 I ce Uribɛ̃ɛ fɔɔ, kpaasi woo ce icɛ nwa si
icɛi Kirisi, do Sitaki kpaasi jiidam.
10 I ce Apelɛsi fɔɔ, nŋu iyi í nyisi naanɛ ku
dasiɛ ntɔ ntɔ si laakai ku cɔ. I ce inɛi kpasɛ̃i
Arisitobu ŋa fɔɔ.
11 I ce Herodiõɔ dimim nɔu fɔɔ. I ce inɛi
kpasɛ̃i Naasisi ŋa fɔɔ, aŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ
naanɛ.
12 I ce Tiifɛni do Tiifozi fɔɔ, inaabo ŋa iyi à
waa cea Lafɛ̃ɛ icɛu. Nɔ i ceem Pɛɛsidi inaabo
baakɔɔm nɔu mɔ fɔɔ, nŋu mɔ í cea Lafɛ̃ɛ icɛ
ntɔ ntɔ.
13 I ce Rufusi fɔɔ, nŋu iyi wa cea Lafɛ̃ɛ icɛ
jiida, do iyeɛ iyi wa jɛ bɛi iyei amu mɔ si
kpãai naanɛ ku dasi.
14 I ce Asɛnkiti fɔɔ, do Filegoni, do
Herimɛsi, do Patobasi, do Herimasi, do
kpaasi ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ.
15 I ce Filɔlɔgu fɔɔ, do Zuli, do Neree, nŋu
do wecĩɛ, do Olɛmpasi, do woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ fei.
16 I ya ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa. Igbɛi inɛi
Kirisi ŋa fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.

Ide kufɔi ankãanyi

17 Ǹ wa n sõ ŋɛi, iŋɛ inɛm ŋa, i ya ce laakaii
inɛ ŋa iyi à ya naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa si anini
nŋɛ, nɔ a jò inɛ gɔ ŋa a koosɛ si naanɛ ku dasi
nŋa a cuku. Aŋai à ya maa nya cɔɔi cio iyi ì
gbɔ ŋa. I jò i jĩò inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa
18 domi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a kù waa cea
Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa icɛ, í gbe inɔi aŋa taka nŋa.
Do ide didõ do idei inɛ ku lɛlɛ nŋa ŋaui à ya
wa inyii itĩi inɛ ŋa iyi a ci ya ce laakai.
19 Iyi í jɛ ti iŋɛ mɔ, inɛ fei í mà bɛi ì waa
jirima Lafɛ̃ɛ ŋa. Na nŋu, ǹ wɛɛò inɔ didõ na
iri nŋɛ. Amma ǹ bi í nɛ bisi ŋai ku ba i mà
bɛi aa ya ce jiida ŋa, nɔ i jɛ inɛ ŋa iyi laalɔ ku
ce í jɛ ìwɔ̀ nŋa.
20 Kaa kpɛ má, Ilaaõ nŋu iyi wa mu nwa
laakai ku sũ, á jò i tɛɛsɛ Seetam ŋa.
Didõi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu ku wɛɛ do iŋɛ.
21 Timɔtee kpaasi woo ce icɛm wa ce ŋɛ
fɔɔ, do Lusiusi, do Zasõɔ do Sosipatɛɛ dimim
ŋa.
22 Nɔ amu Tɛtiusi, amu iyi Pɔlu í sõm ide
ŋau ihɛ̃ nɔ ǹ kɔɔ, ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ.
23 Gayusi, ilu idem wa ce ŋɛ fɔɔ, nŋu iyi bi
tɛɛi inɛi igbɛi Jesu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. Erasitu,
woo singa fiai iluu do inɛ nwa Kaatusi à waa
ce ŋɛ fɔɔ.[
24 Didõi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do
iŋɛ fei. Ami.]

Saabui ankãanyi

25 Ka saabu Ilaaõ, nŋu iyi á yɔkɔ ku mu nŋɛ
gbugbã na saabui laabaau jiida do idei Jesu
Kirisi iyi ǹ wa n ce waazoɛu. Ideui wa nyisi
wa asii iyi wa singa wo hai ku kpɛ.
26 Amma nsɛi í fita gbugbãa. Ide ŋa iyi
walii ŋau à kɔ si tia nŋa ŋa í jò dimi fei í mà
asiiu. Nɔ Ilaaõi í jilɔɔ si bɛɛbɛ ku ba dimi fei
ku jirimaɛ si naanɛ ku dasi.
27 Na nŋu, Ilaaõ, nŋu akã iyi í jɛ ilu bisi do
ntɔ, amboe ku jɛ tɛɛ hee do ajɔ fei do saabui
Jesu Kirisi. Ami.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa inɛi Kɔrɛnti ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu, amu iyi Ilaaɔ̃ í kpe si idɔɔbiɛ
ǹ jɛ woo bɛi Jesu Kirisi. Amu do Sɔsitɛni
kpaasi nwau
2 à waa ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa iyi
ì wa ilui Kɔrɛnti ŋa. À waa ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ iyi
Ilaaɔ̃ í kpe ì jɛ tɛɛ ŋa, iŋɛ iyi í cica í jilɛ i maa
nɛ anu akã do Jesu Kirisi ŋa. À ce iŋɛ fei fɔɔ
hee do inɛ ŋa iyi à wa ilɛ baa yooma fei, inɛ
ŋa iyi à waa tɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi,
nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi awa fei.
3 Ilaaɔ̃ baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃ na inɛi Kɔrɛnti ŋa

4 Waati kãma fei ǹ ya n maa n saabu Ilaaɔ̃i
na iri nŋɛ si na iyi í jɔ̀ í mu nŋɛ didɔ̃ɛ na anu
akã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi ŋa.
5 Ntɔ ntɔ, anu akã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi
ŋa nŋui í jɔ̀ ì ba amua baa yooma fei ì jɛò ilu
amani ŋa si idei Ilaaɔ̃ ku fɔ do ku mà.
6 Idei Kirisi iyi à waazo nŋɛu nŋui ì leekĩ
si dim dim ŋa hee
7 amuai Hundei Ilaaɔ̃ baa akã kù gaizia ŋɛ,
iŋɛ iyi ì waa degbe waati iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi á faata wa.
8 Jesu Kirisii á jɔ̀ i ya maa leekĩ dim dim
ŋa hee kɔɔ ku ba i jɛ hai nɛ taale ŋa si ajɔ iyi
á nyi wa má.
9 Ilaaɔ̃ ilu naanɛi, nŋu iyi í kpe ŋɛ i ce anu
akã ŋa do Amaɛ Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

Njɛ ku fɛɛfɛ si igbɛi Jesu

10 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ do irii
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, i ce kookaai i ya maa
gbɔsi njɛ ŋa ku ba njɛ ku fɛɛfɛ ku maà ya wa
si anini nŋɛ. I jɔ̀ i nɛ anu akã dee dee ŋa, nɔ
lasabu nŋɛ mɔ ku jɛ akã, do mii iyi ì waa lele
ŋa.
11 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í
jɔ̀ inɛi nyaanzei Kolosee ŋa à sɔ̃m à ni ija í ya
wa si anini nŋɛ.
12 Mii iyi í jɔ̀ ǹ wa n fɔ bɛɛbɛ wee. Ǹ gbɔ à
ni inɛ gɔ í ni ti Pɔlui nŋu í jɛ, inɛ ihɛ̃ mɔ í ni ti
Apoloi nŋu í jɛ, nɔ inɛ ihɔ̃ mɔ í ni ti Sefaai *
nŋu í jɛ, nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni ti Kirisii nŋu
í jɛ.
13 Ì waa tamaa bɛi aa kpɛ̃ Kirisi ikɔ bututu
ŋai? Amu Pɔlu, amu sisi ǹ ku si jĩi na irii
dulum du ŋɛ. Kù nɔ kù jɛ do irim nii à dasi
ŋɛ inyi.
14 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ do iyi n kù dasi inɛ
gɔ nŋɛ inyi, bii kù jɛ Kirisipu do Gayusi.
15 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni à dasi ŋɛ
inyi do irim.
16 Amma ntɔi, ǹ dasi inɛi kpasɛ̃i Setefani
ŋa mɔ inyi. To, aŋa baasi n kù mà mà ǹ dasi
inɛ gɔ inyi má.
17 N kù dasi inɛ nkpɔ inyi si na iyi í jɔ̀ kù jɛ
na nŋui Kirisi í bɛm wa. Í bɛm wai n na n sisi
laabaau jiidau. Laabaau jiidau, kù jɛ do gɛlɛ
didɔ̃i ǹ wa n sisiɛ, ku ba ikui Kirisi si antai
jĩi ku gaauu ku maà ce nfe.

Bisii amanɛ ŋa do ti Ilaaɔ̃ iyi à waa cɔ bɛi idei sũmu

18 Ntɔ ntɔ, idei ikui Kirisi si antai jĩi ku
gaau í yɛi bɛi ide hai nɛ yaase bi inɛ ŋa iyi
à wa si kpãai nfe ku ce. Amma bi awa iyi à
wa si kpãai faabau, gbugbãi Ilaaɔ̃i.
19 Mii iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ wee. Í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
An nya laakaii ilu laakai ŋa,
Nɔ n kpa bisii ilu bisi ŋa.
20 To, iwoi ilu bisi í wa mɔm. Iwoi woo kɔ inɛ
ŋa si wooda í wa. Iwoi inɛ iyi inɛ ŋa à waa
kpe woo mài andunyau í wa. Ilaaɔ̃ í nyisi iyi
bisii andunyau í yɛi bɛi idei sũmu.
21 Ntɔ ntɔ, inɛi andunya ŋa a kù yɔkɔ a kù
mà Ilaaɔ̃ do bisii aŋa taka nŋa. Ilaaɔ̃ takaɛi í
coo bɛɛbɛ. Amma si bisiɛ mii iyi í sĩaa wee.
Inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ à ba faaba na idei
waazo iyi inɛ gɔ ŋa à waa cɔ bɛi idei sũmu.
22 Zuifu ŋa maamaakei à ya maa bee, nɔ
Gɛrɛki ŋa mɔ bisii à ya maa dɛ.
23 Amma awa, waazoi Kirisi iyi à kpakpa
si antai jĩi ku gaauui à waa ce. Ideu bɛi í jɛ
bɛi kuta bi ku koosɛ bi Zuifu ŋa nɔ í jɛ ma
bɛi idei sũmu bi dimi mmu ŋa.
24 Amma bi inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe, baa bii
à jɛ Zuifu walakɔ dimi mmu ŋa, Kirisii í jɛ
gbugbãi Ilaaɔ̃ do bisiɛ.

* **1:12** Sefaa nŋui à ya kpe Piɛɛ má.

25 Kirisii í jɛ gbugbãi Ilaaõ do bisiɛ bi tu ŋa
domi idei Ilaaõ iyi inɛ gɔ ŋa à waa cɔ bɛi idei
sũmuu í re bisii amanɛ ŋa, nɔ icɛi Ilaaõ iyi
inɛ gɔ ŋa à waa ni kù nɛ gbugbãu í re gbugbãi
amanɛ ŋa.
26 Iŋɛ kpaasim ŋa, iŋɛ iyi Ilaaõ í kpe, i cɔ
bɛi ì yɛ ŋa. Kù jɛ inɛ nkpɔ nŋɛi í jɛ ilu bisi
si kuyɛi amanɛ ŋa walakɔ ilu gbugbã walakɔ
ilu bɛɛrɛ.
27 Amma Ilaaõ í cica mii ŋa iyi inɛi
andunya ŋa à waa cɔ bɛi hai nɛ yaase ŋa
í dasiò ilu bisi ŋa anyɔ, nɔ í cica mɔngɔi
andunya ŋa í dasiò ilu gbugbã ŋa anyɔ.
28 Nɔ Ilaaõ í cica taaka ŋa do inɛ ŋa iyi à
ya maa donda, iyi a kù jɛ ngɔgɔ si andunya
í kayeò inɛ ŋa iyi à waa cɔ ara nŋa bɛi inɛ nla
ŋa.
29 Í ce bɛɛbɛi ku ba inɛ kãma ku maà yɔkɔ
ku tɔɔ fufu si wajuɛ.
30 Ilaaõi í jɔ̀ ì nɛ anu akã do Jesu Kirisi ŋa.
Nɔ Kirisii í jɛ bisii Ilaaõ bi tu wa na saabui
anu akã nwau iyi à ce do nŋu. Kirisii í nya
wa hai si dulum du wa. Do saabuɛi à jɛò dee
dee nɔ à jɛò inɛi Ilaaõ ŋa.
31 Na nŋu, "inɛ iyi wa tɔɔ fufu ku tɔɔ na irii
Lafɛ̃ɛ." Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ í ni.

Waazo iyi Pɔlu í ce Kɔrɛnti wo

2

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, waati iyi ǹ naa bi tu ŋɛ n
kù sisi idei Ilaaõ do bisi nla gɔ walakɔ do gɛlɛ
didõ gɔ.
2 N kù nɔ n kù dasi idɔ n sisi ide mmu gɔ
si anini nŋɛ bii kù jɛ idei Jesu Kirisi iyi à
kpakpa si jĩi ku gaau.
3 Nɔ waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛu, do gbugbã
hai nɛi do njo do kuyaya nla nla.
4 Si idem do si waazom n kù dɛdɛ n lɛlɛ
ŋɛ do bisii amanɛ ŋa, amma gbugbãi Hundei
Ilaaõi ǹ jɔ̀ í kãmia ŋɛ.
5 Ǹ ce bɛɛbɛi ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ ku
maà leekĩ si bisii inɛ ŋa, bii kù jɛ si gbugbãi
Ilaaõ.

Idei bisii Ilaaõ

6 Do nŋu fei, idei bisi gɔi à waa sisia inɛ ŋa
iyi à jĩa si naanɛ ku dasi nŋa. Amma kù jɛ
bisii andunyau ihɛ̃ walakɔ bisii inɛ nla ŋau
aŋa iyi à waa bɔ nfe ku ce.
7 Aawo, bisii asiii Ilaaõ iyi í singaa amanɛ
ŋai à waa waazo. Bisiu Ilaaõ í ce sɔɔluɛi
hai waati iyi kù taka andunya ku ba ka kpɛ̃
amboeɛ do nŋu takaɛ ajɔ.
8 Baa inɛ akãi ilu irii andunya ŋau ihɛ̃
kù mà yaaseɛ, domi bii í jɛ à màai wo a
kaa kpakpa Lafɛ̃ɛ si jĩi ku gaau, nŋu iyi í nɛ
amboe fei.
9 Amma kukɔi idei Ilaaõ í ni,
Iyi iju kù yɛ ajɔ kãma,
Nɔ itĩ kãma mɔ kù gbɔɔ,
Iyi kù nɔ kù lɔsi idɔi amanɛ,
Nŋui Ilaaõ í cea inɛ ŋa iyi à buu sɔɔluɛ.
10 Nŋu bɛi Ilaaõ í jɔ̀ Hundeɛ í nyisi wa.
Hundeɛu í yɔkɔ í nyisi wai si na iyi í jɔ̀ í ya
wusɛ fei ndɛɛ nɔ ku mà hee do lasabui Ilaaõ
takaɛ iyi wa manji fei.
11 Mà yooi í mà lasabui amanɛ bii kù jɛ
hundei nŋu takaɛ iyi í wa siɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ
gɔ kù mà lasabui Ilaaõ bii kù jɛ Hundeɛ.
12 Awa, kù jɛ lasabui andunyai à ba, amma
Hundei Ilaaõi à ba, ku ba ka mà mii iyi Ilaaõ
í mu nwa si didõɛ.
13 Nɔ a kù waa tusɛ asiiu do ide iyi wa naa
hai si lasabui amanɛ, bii kù jɛ hai bi Hundei
Ilaaõ. À ya tusɛa inɛ ŋa mii ndii Hundei do
ide iyi wa naa hai bi Hundeu *.
14 Inɛ ŋa iyi a kù nɛ Hundei Ilaaõ a kaa gba
idei Hundei Ilaaõ domi bɛi idei sũmui í yɛ
bi tu ŋa. A kaa yɔkɔ a gbɔ yaaseɛ domi do
gbugbãi Hundei Ilaaõ nŋu akãi à ya wũa idei
Hundeu.
15 Inɛ iyi í nɛ Hundei Ilaaõ á yɔkɔ ku kiiti
si mii fei, amma inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku
kiiti lafɛ̃ɛ.
16 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, yooi í mà
lasabui Aõ Lafɛ̃ɛ hee ku muaa bisi. Kù wɛɛ.
Amma awa à nɛ lasabu dimi akã do Kirisi.

3

Amaacɛi Ilaaõ ŋa

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, n kù yɔkɔ n kù ba ŋɛ ide
ku fɔ bɛi ǹ ya n fɔ do inɛ ŋa iyi à nɛ Hundei
Ilaaõ. Amma ǹ ba ŋɛ ide ku fɔi bɛi inɛ ŋa iyi à
waa too si idɔɔbii ara, inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi ama
kpɔtɔɔ ŋa si kpãai Kirisi.
2 Cio iyi ǹ kɔ ŋɛ si í yɛi bɛi amɔi ǹ na ŋɛ, kù
jɛ ijɛ kili, domi i kù to inɛ ŋa iyi aa jɛ ijɛ kili
ŋa. I kù to baa nsɛi ŋa

* **2:13** tia nwo gɔ ŋa à ya ni "mii ndii Hunde, inɛ ŋa iyi à nɛ Hundeui à ya tusɛa."

3 si na iyi í jɔ̀ ì waa too idɔɔbii ara titã ŋa.
Ntɔ ntɔ, igu do kakɔɔ í wa si anini nŋɛ, nɔ
iyi bɛ wa nyisi iyi ì waa too idɔɔbii ara nŋɛi.
Isɛɛnɛ nŋɛ ŋa mɔ í yɛi bɛi ti inɛi andunya ŋa.
4 Bii inɛ gɔ nŋɛ wa ni ti Pɔlui nŋu í jɛ, nɔ inɛ
gɔ mɔ wa ni ti Apoloi nŋu í jɛ, iŋɛ mɔ i kù tia
inɛi andunya ŋa iyi à gbe ŋa.
5 Yooi í jɛ Apolo. Mà yooi í jɛ Pɔlu. Awa
taka nwa mɔ amaacɛi Ilaaɔ̃ ŋai. Awa fei, icɛ
iyi Lafɛ̃ɛ í dasi wai à waa ce, ku ba i dasi
naanɛ ŋa do saabui icɛ nwa.
6 Iŋɛ ì yɛi bɛi ikoi Ilaaɔ̃ ŋa tengi bii à gbɛ̃
ideɛ. Amu ǹ yɛi bɛi inɛ iyi wa gbɛ̃, Apolo mɔ
bɛi inɛ iyi wa fãsi inyi, amma Ilaaɔ̃i í jɔ̀ wa la.
7 Na nŋu, inɛ iyi wa gbɛ̃ do inɛ iyi wa fãsi
inyi a kù jɛ ngɔgɔ, bii kù jɛ Ilaaɔ̃ iyi í jɔ̀ wa la.
8 Woo gbɛ̃ do woo mua inyi aŋa fei akãi,
nɔ aŋa fei aa ba riba nŋai si bɛi icɛ nŋa í to.
9 Ntɔ ntɔ awa à waa ce icɛi do Ilaaɔ̃ ajɔ, nɔ
iŋɛ ì yɛ ŋai bɛi ikoi Ilaaɔ̃.
Iŋɛi ì yɛ má ŋai bɛi ile iyi Ilaaɔ̃ wa ma.
10 Amu mɔ, na saabui didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ceem,
amui ǹ nyɔ icui ileu bɛi woo ma iyi í nɛ
laakai. Nsɛi inɛ mmu gɔi wa ma si antaɛ.
Amma inɛ fei ku ce laakai si yaase bɛi wa ma
si.
11 Iyi í jɛ idei icui ileu, à nyɔɔ tã nɔ inɛ gɔ
kaa yɔkɔɛ ku nyɔ mmuɛ gɔ má. Jesu Kirisii í
nɔ í jɛ icui ileu.
12 Nɔ inɛ ŋa iyi à waa ma si antaɛu, ti inɛ gɔ
ŋa í yɛi bɛi à waa ma do wura walakɔ do isɔ
jiida walakɔ do dimii kuta ku daana gɔ ŋa *.
Ti inɛ gɔ ŋa mɔ í yɛi bɛi à waa ma do ǰii walakɔ
do taka walakɔ do fɔfɔ.
13 Amma si ajɔi kiitiu Ilaaɔ̃ á jɔ̀ icɛi inɛ fei
ku fita gbugbãa. Ajɔ nŋu bɛi á dasi icɛi inɛ fei
si ina nɔ inaui á nyisi bɛi icɛi inɛ fei í yɛ.
14 Inɛ iyi kumaɛ kù jo á ba riba.
15 Amma inɛ iyi icɛɛ í jo nŋui á yɛ muse.
Nŋu takaɛ á ba faaba, amma á yɛ bɛi inɛ iyi í
cã ina í fitaò.
16 I kù mà ŋa iyi iŋɛi ì jɛ bi ku wai Ilaaɔ̃? I
kù mà ŋa iyi Hundeɛ í wa si ŋɛi?
17 Na nŋu, bii inɛ gɔ í bɛjɛ bi ku wai Ilaaɔ̃,
Ilaaɔ̃ mɔ á bɛjɛ lafɛ̃ɛ. Á ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀
bi ku waɛ í má, iŋɛi ì nɔ ì jɛ bi ku wau.
18 Inɛ gɔ ku maà lɛlɛ araɛ. Inɛ gɔ nŋɛ iyi í
tamaa nŋu í nɛ bisi si andunyau ihɛ̃ ku jɔ̀ ku
jɛ nnyɛi ku ba ku yɔkɔ ku jɛ ilu bisi ntɔ ntɔ.
19 Í šia ku ce bɛɛbɛi domi bisii andunya í
yɛi bɛi idei sũmu si kuyɛi Ilaaɔ̃. Kukɔi idei
Ilaaɔ̃ takaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í ya mu ilu bisi ŋai do
idei bisi laalɔi aŋa taka nŋa.
20 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà iyi
lasabui ilu bisi ŋa ngbɛi.
21 Mii fei tu ŋɛi. Na nŋu, inɛ gɔ ku maà tɔɔ
fufu na amanɛ.
22 Hai Pɔlu do Apolo do Piɛɛ do andunya
do kuwɛɛ do iku do iyi í wɛɛ nnyi do iyi wa
naa ala, fei ndɛɛ tu ŋɛi.
23 Iŋɛ mɔ ti Kirisii, Kirisi mɔ í jɛ ti Ilaaɔ̃.

4

Woo bɛi Kirisi ŋa

1 Í šia i doo wa bɛi woo ce icɛi Kirisi ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í so idei asiiɛ í daa si awɔ.
2 Inɛ ŋa iyi à nɔ à da nŋa mii ŋau si awɔ í
šia a jɛ ilu naanɛ ŋa.
3 Si kuyɛm kù jɛɛm taale bii ì waa kiitiim
ŋa, walakɔ bii à waa kiitiim si wajui amanɛ
ŋa. Baa amu takam, n ci ya kiiti aram.
4 Do ntɔ, idɔm kù waa yɛ taalem, amma
kù jɛ iyi bɛi wa nyisi iyi ǹ jɛ dee dee do ntɔ.
Lafɛ̃ɛi á kiitiim.
5 Na nŋu, i maà kiiti inɛ kãma hai waati iyi
Ilaaɔ̃ í jileu kù to. I degbe ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ á nyi
wa. Mii iyi wa manji si ilu kuku fei nŋui á jɔ̀
ku fita bantuma, nɔ ku jɔ̀ a mà lasabui idɔi
amanɛ ŋa. Waati bɛɛbɛi, inɛ fei á gbɔ saabu
iyi í jɛ tɛɛ hai bi Ilaaɔ̃.
6 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ so idei amu do Apolou
ihɛ̃i ku ba n na ŋɛ ikɔ. Ǹ bi yaase nwa ku
nyisi ŋɛ bɛi aa ce i leeǩi si kukɔi idei Ilaaɔ̃
ŋa. Inɛ kãma nŋɛ ku maà tɔɔò inɛ akã fufu
nɔ ku jɔ̀ inɛ ihɔ̃.
7 Ì tamaa ì tia inɛ gɔ ŋai? Mii ì nɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃
kù mu nŋɛ. Mà i kù mà ŋa iyi nŋui í mu nŋɛ
fei ndɛɛ. To, na mii í ce ì waa tɔɔ fufu ŋa bɛi
inɛ ŋa iyi à ba do ara nŋa.
8 Ì waa ce bɛi inɛ ŋa iyi à nɛ mii iyi à bi fei
tã ŋa, bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ ilu amani tã. Ì waa ce
má bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ bomma nɔ awa a kù wa
si. Á šia bii ì jɛ bomma do ntɔ ŋa awaɛ ŋa fei
ka buba si bommau ajɔ.

* **3:12** dimii kuta ku daana gɔ ŋa dimii kuta ŋa iyi à waa fãau ihɛ̃ à ya taai fia nkpɔ nkpɔ. Nŋui à ya ceò lɛlɛawɔ do saba gɔ ŋa.

9 Amma si kuyɛm, Ilaaɔ̃ í jilɛ awa woo bɛ
ŋaui bɛi inɛi anyi ŋa. À jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ
taale nŋa ku ba a kpa ŋa *. Í jɔ̀ à jɛ dɔ̃anyi ŋa
si wajui inɛ baa yooma fei, hai amaleka ŋa
hee do amanɛ ŋa fei.
10 Awa à waa cɔ wa bɛi sũmu ŋa na irii
Kirisi, amma iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ ilu bisi
ŋa na anu akã nŋɛ do Kirisi. Awa a kù nɛ
gbugbã, amma iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ bɛi ilu
gbugbã ŋa. Iŋɛ ì jɛ ilu bɛɛrɛ ŋa amma awa
à jɛ hai nɛ bɛɛrɛ ŋa.
11 Hee í koo í toò waatiu ihɛ̃ ari wa kpa
wai, nɔ agbɛ wa kpa wa. Ɲ̀nɛ ku dasi wa
gaizia wa, à ya maa cã wa, a kù nɛ bi ku wa
dee dee má.
12 Nɔ do gbɛɛjii à ya ka maa ceò icɛ iyi aa ka
baò mii ku jɛ. Bii à waa bu wa, à ya ka maa
wee nŋai. Bii à waa kpã wa iju, à ya ka maa
temuai.
13 Baa bii à waa má wa ide, à ya ka jɛi do
ide didɔ̃. Hee nsɛi à ya maa cɔ wai bɛi gaawɔi
caka do bɛi iri ankitã.
14 Kù jɛ ɲ̀ wa n kɔ iyi ihɛ̃ ku ba n dasi ŋɛ
anyɔ. Amma ɲ̀ wa n fɔ si ŋɛ idei bɛi amam
ŋa iyi ɲ̀ bi ku ba i ce laakai ŋa.
15 Baa bii woo kɔsi cio nŋɛ ŋa si kpãai
Kirisi a kù nɛ jia, do nŋu fei baa akãi ì nɛ ŋa.
Ntɔ ntɔ amui ɲ̀ jɛ baa nŋɛ si kpãai Jesu Kirisi
si na iyi í jɔ̀ amui ɲ̀ sisi nŋɛ laabaau jiidau.
16 Na nŋu, ɲ̀ wa n tɔɔ ŋɛ i ya too si kucem
ŋa.
17 Ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ bɛ si ŋɛ Timɔtee wa, nŋu iyi
í jɛ amam si kpãai Lafɛ̃ɛ. Í jɛ ilu naanɛ nɔ ɲ̀
buu jiida. Nŋui á ye ŋɛ gigi bɛi isɛɛnɛm í yɛ
si kpãai Kirisi si bɛi ɲ̀ wa n kɔ inɛ ŋa si bii fei
si igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
18 Wee nsɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa bɛi n kaa
n nyi wa bɛ mái, ŋɔi í jɔ̀ à waa so ara nŋa lele.
19 Amma bii í jɛ ti idɔɔbii Lafɛ̃ɛi, bii í ce ajɔ
minji an naa bi tu ŋɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa so
ara nŋa lele, kù jɛ ide ku fɔ nŋa nŋu akãi an
mà ajɔ nŋu, an mà mii iyi aa yɔkɔ a ce má.
20 Ntɔ ntɔ, aa ka mà iyi inɛ gɔ í jɛsi Ilaaɔ̃ ku
jɛ ilaaluɛi bii à yɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ siɛ,
kù jɛ si ide ku fɔɛ.
21 Yoomai ì bi ŋa. N naa si ŋɛ do golo? Mà
do kubi do daa didɔ̃.

5

Inɛi igbɛi Jesu gɔ í ce sakara

1 À waa gbɔ bii fei à ni inɛ akã nŋɛ gɔ wa
ce sakara iyi baa hai dasi Jesu naanɛ ŋa a kaa
yɔkɔ a coo. À ni inɛ akã nŋɛ í ya maa sũò aboi
baaɛ *.
2 Nɔ do nŋu fei ì waa tɔɔ fufu ŋa. Á sɪ̀ai wo
i nɛ inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i nya lafɛ̃ɛ hai inɔ nŋɛ.
3 Amu, baa do iyi n kù wa bi tu ŋɛ do ara,
lasabum í wa bɛ. Na nŋu, inɛ iyi í ce kurarau
bɛ, ɲ̀ yɛ taalei lafɛ̃ɛ tã do yaase bɛi an yɛ taaleɛ
bii ɲ̀ wa bɛ.
4 Ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi i ceaa kutɔtɔɔ nɔ lasabum á
wa bi tu ŋɛ nɔ gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á wɛɛ
do iŋɛ. Ɲ̀ wa n tɔɔ ŋɛ do irii Jesu,
5 i so inɛɛu i daa Seetam si awɔ, ku kpãa iju
ku ba hundeɛ ku ba faaba si ajɔi Lafɛ̃ɛ Jesu.
6 Dimii fufu ku tɔɔ nŋɛu kù sɪ̀a. I kù mà
ŋa, lefee keekei í ya dede iyafũi pɛ̃ɛ fei?
7 Ntɔ ntɔ, à kpa Kirisi tã, nŋu iyi í jɛ bɛi
angudãi jingaui Iku ku kua nwa. Na nŋu, í
sɪ̀a nsɛi i nya lefee nwo hai si kuwɛɛ nŋɛ ku
ba i yɛ bɛi pɛ̃ɛ titɔ̃ iyi kù nɛ lefee, si bɛi ì yɛ tã
ŋa.
8 Debɛi, ka maà jɛ jingauu do laalɔ do inɔ
sãmi iyi í yɛ bɛi lefee nwo, amma ka jɔɔ do
pɛ̃ɛ hai nɛ lefee. Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeui í jɛ ntɔ do
idɔ ku má.
9 Si tia iyi ɲ̀ tako ɲ̀ ce nŋɛ wo ɲ̀ ni i maà
tɔtɔɔ do woo ce sakara ŋa.
10 Amma bii ɲ̀ ni i maà tɔtɔɔ do woo ce
sakara ŋa wala do ilu binɛ ŋa do ile ŋa do
woo tɔɔ iwɛ̃ ŋa, kù jɛ hai dasi Jesu naanɛ ŋai
ɲ̀ wa n fãa, domi bii bɛɛbɛi tilasii i fita hai si
andunya ŋa.
11 Ɲ̀ ni i maà tɔtɔɔ do inɛ iyi wa kpe araɛ
woo dasi Jesu naanɛ nɔ wa ce sakara, wala
binɛ, wala iwɛ̃ ku tɔɔ, wala inɛ ku bu, wala
atɛ̃ ku mɔ, wala inɛ ku taki. Nɔ iŋɛò inɛ dimi
bɛɛbɛ ŋa i maà ya tɔtɔɔ i jɛ ŋa mɔm.
12-13 Amu n kù nɛ kpãa n kiiti hai dasi Jesu
naanɛ ŋa. Ilaaɔ̃i á kiiti ŋa. Amma í sɪ̀a i kiiti
inɛi igbɛ nŋɛ ŋa. Debɛi, i "nya inɛ laalɔ hai si
anini nŋɛ" si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.

* **4:9** À jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ taale nŋa ku ba a kpa ŋa Si dɔ̃ɔnɛ nŋa bii à yɛ taalei inɛ gɔ à waa bi a kpaa à bɔòɛ bantuma bii à ya ce kucɛii nɔ à leekɪ̀ɛ aninii bantumau nŋu do muusu nla a ja. Nɔ inɛ ŋa à ya koo a leekɪ̀i a maa cɔ. * **5:1** aboi baaɛ kù jɛ iye à bíɛi Pɔlu wa fãa, abo mmu gɔ iyi baaɛ í soi.

6

I maà ya kpe njɛ kiiti bi inɛi andunya ŋa

1 Bii kpaasi woo dasi naanɛ gɔ í ce nŋɛ
kurara, bɛirei aa ce i dale inɛi igbɛ nŋɛ ŋa nɔ
i kpoo kiiti bi hai dasi naanɛ ŋa.
2 I kù mà ŋa iyi woo dasi naanɛ ŋai aa na a
kiiti inɛi andunya ŋa? Nɔ bii iŋɛi aa kiiti inɛi
andunya ŋa, debɛi i kaa yɔkɔ i kiiti baa ide
keeke ŋa?
3 I kù mà ŋa iyi awai aa ka kiiti amaleka
ŋau? Aa na i fɔ idei andunyau ihɛ̃ má?
4 Na nŋu, bii kpaasiɛ í ceɛ kurara, kù sĩa i
jɔ̀ hai dasi Jesu naanɛ gɔ ku kiiti nŋɛ, nŋu iyi
kù nɛ baa gɔ si igbɛi Jesu.
5 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihɛ̃ wai anyɔ ku ba ku mu ŋɛ.
Ntɔ ntɔ, inɛ gɔ kù wa si anini nŋɛ iyi bisiɛ í to
ku kiiti kpaasiɛ ŋai?
6 Na mii í ce ì waa kpe njɛ kiiti bi hai dasi
Jesu naanɛ ŋa.
7 Bii ide gɔ í wa si anini nŋɛ, wa nyisi
mɔngɔ nŋɛi mam mam. Na mii í ce i ci ya
yɔkɔ i tɛ idɔ ŋa bii à rara nŋɛ. Na mii í ce i ci
ya jɛ a takii ŋɛ.
8 Amma iŋɛ taka nŋɛi ì ya maa raraa inɛ gɔ
ŋa, kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa mɔm nii ì
ya maa takii ŋa.
9 Iŋɛ, i kù mà ŋa iyi woo ce laalɔ ŋa a kaa
ba tubu si bommai Ilaaɔ̃? I maà jɔ̀ a dĩ iju
nŋɛ. Woo ce adɛi abo yaamɔ do woo tɔɔ iwɛ̃
ŋa do woo ce sakara ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
sũò inɛmɔkɔ kpaasi ŋa
10 do ile ŋa do ilu binɛ ŋa do woo mɔ atɛ̃
ŋa do woo yaako inɛ ŋa do woo jɛ inɛ takii
ŋa a kaa ba tubu si anundya titõi Ilaaɔ̃.
11 Bɛɛbɛi inɛ gɔ nŋɛ ŋa à yɛ wo. Amma à
wɛ̀ ŋɛ, nɔ à jɔ̀ ì má ŋa, nɔ ì jɛ dee dee ŋa na
saabui irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do Hundei Ilaaɔ̃
Lafɛ̃ɛ nwa.

I jɔ̀ kucei ara nŋɛ ku na Ilaaɔ̃ amboe

12 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ǹ nɛ kpãai n ce mii
fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sĩa nŋɛ. An yɔkɔ
n ni, ǹ nɛ kpãai mii fei ku ce, amma n kaa n
jɔ̀ n jɛ arui nkãma.
13 Ì ya nyi i ni ŋa, ijɛ í wɛɛi na inɔ, nɔ inɔ
mɔ í wɛɛi na ijɛ. Ntɔi, amma do nŋu fei Ilaaɔ̃
á na ku kpa irii mii minji ŋau bɛ fei. Amma
i ce laakai ŋa, ara kù wɛɛ na abo kaafe ŋa ku
sũò. Í wɛɛi na Lafɛ̃ɛ nɔ Lafɛ̃ɛ mɔ í wɛɛi na iriɛ.
14 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jĩ Lafɛ̃ɛ hai si balɛ á jĩ awa
mɔ do gbugbãɛ.
15 Iŋɛ i kù mà ŋa iyi ara nŋɛ í yɛi bɛi ikõ ikõi
arai Kirisi? Debɛi, aa so ikõi arai Kirisi i jɔ̀ ku
tɔtɔɔò abo kaafe a jɛ akã ŋa? Aawo, kaa ce.
16 Mà i kù mà ŋa inɛ iyi wa tɔtɔɔ do abo
kaafe, aŋaò à baa à jɛ ara akãi? Si kukɔi idei
Ilaaɔ̃ à ni, aŋa minjiu fei aa na a jɛ ara akã.
17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í tɔtɔɔ do Lafɛ̃ɛ aŋaò à
baa à nɛ lasabu akã.
18 I saa adɛi abo ŋa. Dulum iyi amanɛ wa
ce fei ci ya má si araɛ, amma inɛ iyi wa ce
adɛi abo, arai nŋu takaɛi wa dasi dulum.
19 Mà i kù mà ŋa iyi ara nŋɛi í jɛ bi ku wai
Hundei Ilaaɔ̃ iyi í wa si ŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ?
I kù nɛ ara nŋɛ
20 domi à ya ŋɛi do fia iyi kù nɛ jia. Na
nŋu, i jɔ̀ kucei ara nŋɛ ku jɔ̀ inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi
Ilaaɔ̃.

7

Idei abɔdõ

1 Ide iyi ì kɔɔm wa si tia nŋɛ, nŋui ǹ wa n jɛ
nŋɛ wa bɛɛbɛi. Í sĩa inɛmɔkɔ ku maà so abo.
2 Amma na sakara í sĩa inɛ fei ku nɛ aboɛ,
nɔ abo fei ku nɛ mɔkɔɛ.
3 Mɔkɔ í nɛ kú cea aboɛ mii iyi í jɔ a cea abo
fei, nɔ abo mɔ ku cea mɔkɔɛ mii iyi í jɔ ku cea
mɔkɔ fei.
4 Abo kaa yɔkɔ ku ce bɛi í bi do araɛ, domi
araɛu ti mɔkɔɛi. Bɛɛbɛi mɔkɔ mɔ kaa yɔkɔ ku
ceò araɛ bɛi í bi, domi nŋu mɔ araɛ ti aboɛi.
5 I maà ya kɔ ku sũò abo nŋɛ ŋa bii kù jɛ
iŋɛ minji feii ì gbɔsi njɛ ì yɔɔ ŋa iyi á sĩa i jɔ̀ɔ
titã ŋa si waati keeke ku ba i na ara nŋɛ i ce
kutɔɔ ŋa. Nɔ si anyiɛ i tɔtɔɔ má ŋa. Bii kù jɛ
bɛɛbɛ á yɔkɔ ku jɛ i kaa na i yɔkɔ i mu ara nŋɛ
nɔ Seetam á na ku lɛlɛ ŋɛ.
6 N kù wa n fɔ iyi ihɛ̃ bɛi tilasi, amu de ǹ
wa n tɔɔ ŋɛi.
7 Á sĩaam si bii inɛ fei í wɛɛ kaafe bɛi amu
takam, amma Ilaaɔ̃ í cea inɛ fei amuaɛi, ti inɛ
ihɛ̃ ikã, ti inɛ ihõ mɔ ikã.
8 Amma ǹ wa n sõ kaafe ŋa do jaaɔ̃ ŋa á sĩa
a maa wɛɛ nŋa kaafe bɛi ǹ wɛɛ.
9 Amma bii a kaa yɔkɔ a mu ara nŋa, a dɛdɛ
njɛ a so njɛ, domi í sĩa a so njɛ do iyi aa maa
wɛɛò binɛɛ ntɔ ntɔ.
10-11 Nsɛi, inɛ ŋa iyi à so njɛ tã aŋai ǹ wa
n sõ woodau ihɛ̃. Mɔkɔ ku maà kɔsi aboɛ, nɔ
abo mɔ ku maà kɔ mɔkɔɛ. Amma bii à fɛ njɛ,

abo ku buba ku maà so mɔkɔ titɔ̃, walakɔ ku nyi bi mɔkɔ nwoɛu. Kù jɛ amui ǹ wa n na ŋɛ woodau ihɛ̃, Lafɛ̃ɛi wa na ŋɛ.

12 Inɛ ŋa iyi à gbe aŋa mɔi ǹ wa n sɔ̃ iyi ihɛ̃, kù jɛ Lafɛ̃ɛi í fɔɔ. Bii woo dasi Jesu naanɛ gɔ í nɛ abo, nɔ abou kù jɛ woo dasi naanɛ, bii abou í jɛsi aŋa a maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.

13 Bii abo gɔ mɔ í nɛ mɔkɔ nɔ mɔkɔu kù jɛ woo dasi Jesu naanɛ, bii í sĩaa mɔkɔu si aŋa a maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.

14 Ǹ ni bɛɛbɛi domi Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku cica mɔkɔ hai dasi Jesu naanɛu na aboɛ. Bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku cica abo hai dasi naanɛu na mɔkɔɛ. Nɔ á yɔkɔ ku cica ama nŋa ŋa mɔ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, amu ŋau, cefee ŋai aa jɛ.

15 Amma hai dasi Jesu naanɛu, bii í nɛ, jɔ̀ɛ ku koo. Kù jɛ tilasi i maa wɛɛò njɛ ŋa domi Ilaaɔ̃ í kpe wai ka maa wa si laakai ku sũ.

16 Amma bii í jɛsi i maa wɛɛ ŋa í sĩa, domi awɔ abo i kù mà bii í jɛ mɔkɔɛ á na ku ba faaba na iriɛ. Nɔ awɔ mɔ mɔkɔ i kù mà bii í jɛ aboɛ á na ku ba faaba na iriɛ.

I wɛɛ bɛi ì tako ì yɛ ŋa Ilaaɔ̃ í bɛi í kpe ŋɛ

17 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jilɛa inɛ fei tengi bii á nɛ si kuwɛɛɛ. Na nŋu, baai idei njɛ ku so baasi, í sĩa inɛ fei ku máa nɛ si kpãai kuwɛɛ bii í tako í wa wo Ilaaɔ̃ í bɛi í kpoo. Iyi ǹ jilɛa igbɛi inɛi Jesu ŋa bii fei mbɛ.

18 Bii à dasi inɛ bango Ilaaɔ̃ í bɛi í kpooi, lafɛ̃ɛ ku wɛɛ bɛɛbɛ. Inɛ mɔ iyi a kù dasiɛ bango Ilaaɔ̃ i bɛi i kpoo, lafɛ̃ɛ ku maà dɛ a dasiɛ bango má.

19 Bii à dasi inɛ bango wala bii a kù dasiɛ, kãmaɛ kù jɛ taale, amma woodai Ilaaɔ̃ ku jirimai í sĩa.

20 Inɛ fei ku leekĩ si bɛi í wɛɛ í bɛi í gbɔò kukpei Ilaaɔ̃.

21 Ì jɛ aru wo waati iyi Ilaaɔ̃ í kpeɛi? Maà ti i jɔ̀ inɔɛ ku fɔ. Amma bii ì na ì ba kpãa gɔ iyi aa nɛò araɛ, bɛɛgɛ si bɛ gbakã.

22 Aru iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í kpe í baa í jɛ inɛ iyi í nɛ araɛi na saabui Lafɛ̃ɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í nɛ araɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í kpoo, lafɛ̃ɛ í baa í jɛ arui Kirisi.

23 À ra ŋɛi do fia hai nɛ jia. Na nŋu, i maà jɔ̀ i jɛ arui inɛ ŋa.

24 Iŋɛ inɛm ŋa, i jɔ̀ inɛ baa yooma fei ku leekĩ si wajui Ilaaɔ̃ si bɛi í wɛɛ wo Ilaaɔ̃ í bɛi í kpoo.

Idei kaafe ŋa

25 Nsɛi, iyi í jɛ ti inɛ ŋa iyi a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inɛ gɔ titã, n kù nɛ ide gɔ iyi í jɛ woodai Lafɛ̃ɛ. Amma si bɛi Lafɛ̃ɛ í ce araarem ǹ jɛò ilu naanɛ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi í jɛ lasabum.

26 Ǹ tamaa, na wahalai waatiu ihɛ̃i á sĩa inɛ fei ku wɛɛ bɛi í wɛɛ nsɛi.

27 Bii ì nɛ abo, maà dɛ kpãa i fɛɛfɛɛ njɛ. Bii ì nɔ ì wɛɛ kaafe, maà dɛ abo.

28 Amma do nŋu fei bii ì so abo i kù ce dulum. Bii mudɛ̃ɛ mɔ í so mɔkɔ, kù ce dulum. Amma inɛ ŋa iyi à so njɛ, asoi andunya nŋai à kɔ̃ɔsi, nɔ n kù bi i yɛ bɛɛbɛ ŋa.

29 Inɛm ŋa, iyi ǹ wa n fɔ wee, waatiu kù sɔ má. Na nŋu, hai nsɛi inɛ iyi í nɛ abo, í sĩa ku yɛ bɛi inɛ iyi kù nɛ abo.

30 Nɔ inɛ iyi wa kpata ku ce bɛi inɛ iyi kù nɛ inɔ ku fɔ. Inɛ mɔ iyi wa nyaanyi ku ce bɛi inɛ iyi kù nɛ inɔ didɔ̃. Inɛ mɔ iyi wa ra ngɔgɔ, ku ce bɛi kù jɛ titɛɛ.

31 Inɛ iyi amanii andunya wa bukaataa ku maà dasi laakaɛ fei si bɛ. Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ yaase bɛi andunyau ihɛ̃ í yɛ kaa kpɛ jiida má.

32 N kù bi nkãma ku maa bitandi ŋɛ. Inɛ iyi kù so abo, laakaɛ fei si icɛi Lafɛ̃ɛi í ya wa, í ya maa dɛ nŋu ku ce iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si.

33 Amma inɛ iyi í nɛ abo, lasabuɛ si mii ndii andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔ̃a aboɛ sii í ya maa dɛ ku ce.

34 Laakaɛ ci ya jɛ akã. Inaabo ŋa iyi a kù nɛ mɔkɔ do mudɛ̃ɛ ŋa lasabu nŋa si idei Lafɛ̃ɛi í ya wa ku ba a jɛ dee dee si ara do si hunde. Amma inɛ iyi í nɛ mɔkɔ lasabuɛ si mii ndii andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔ̃a mɔkɔɛ sii í ya maa dɛ ku ce.

35 Na aranfãani nŋɛi ǹ wa n fɔ iyi ihɛ̃, kù jɛ na n dasi ŋɛ wahala, amma na n nyisi ŋɛ iyi í sĩa i ce ŋai ku ba i na Lafɛ̃ɛ ara nŋɛ mam mam.

36 Bii inɛ gɔ í yɛ ama inaaboɛ í jĩa í to abɔdɔ̃ nɔ í yɛ kù sĩa ku maa wɛɛ kaafe, nɔ í bi a gbaa abɔdɔ̃, kú ce bɛi í bi. Bii í ni a gbaa abɔdɔ̃ kù ce dulum.

37 Amma inɛ iyi í dasi idɔ dim dim bii kù jɛ do tilasi gɔ, bii í jilɔɔ si ama inaaboi nŋu ku maà so mɔkɔ, mii jiidai í lasabu.

38 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í jɔ̀ à gba ama inaaboɛ abɔdɔ̃ mii jiidai í ce, amma inɛ iyi í kɔ a gba titɛɛ abɔdɔ̃ nŋui í ce í re.

39 À dĩ aboi si mɔkɔɛ bii mɔkɔɛ í wɛɛ si
hunde, amma bii mɔkɔu í ku, abou í nɛ araɛ
ku so mɔkɔ titõ iyi í bi, lafɛ̃ɛ de kú jɛ woo dasi
Jesu naanɛ.
40 Amma si lasabum, bii abou í bubaɛ jaaõ,
inɔ didõɛ á la ku re. Nɔ ṅ tamaa Hundei Ilaaõi
í sõm ideu ihɛ̃.

8

Ijɛ iyi à ceò kuwee

1 Nsɛi si idei mii iyi à ceò kuwee ṅ lɔ si.
Ntɔi awa fei à nɛ kumà si bɛi ì fɔ ŋa. Kumà
í ya jɔ̀ inɛ ku nɛ faaui, amma kubi í ya sobi
inɛ.
2 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í mà ngɔgɔ, kù mà
nkãma titã si bɛi í jɔ.
3 Amma inɛ iyi í bi Ilaaõ, Ilaaõ í mà lafɛ̃ɛ.
4 Iyi í jɛ ti idei iŋai kuwee si bii ì waa bee
mà í sĩa i ya ŋɔɔ ŋa. Awa à mà iyi iwɛ̃ kù jɛ
ngɔgɔ si andunya. À nɔ à mà iyi Ilaaõ nŋu
akãi í wɛɛ.
5 Ntɔ ntɔ, iwɛ̃ nkpɔ do lafɛ̃ɛ nkpɔi í wa lele
do si ilɛ. Amma baa do iyi inɛ ŋa à waa tɔɔ
iwɛ̃ nkpɔ nkpɔ,
6 bi tu wa Ilaaõ akãi í wɛɛ. Nŋui í jɛ Baaba,
hai bi tɛɛi mii fei wa naa. Na iriɛi awa à nɔ à
wɛɛ. Lafɛ̃ɛ akã mɔi í nɔ í wɛɛ. Nŋui í jɛ Jesu
Kirisi, hai bii mii fei wa ceò. Do saabuɛi à
nɛò kuwɛɛ.
7 Amma kù jɛ inɛ feii í mà iyi bɛ. Hee nsɛi
inɛ gɔ ŋa iyi à tako à nɛ dɔɔnɛi iwɛ̃ ku tɔɔ à
waa ŋɔ iŋau bɛi ijɛi kuwee, nɔ idɔ nŋa wa yɛ
taale nŋa na gbugbã hai nɛ nŋa.
8 Kù jɛ ijɛi á bɔò wa bi Ilaaõ. Bii à jɛ, kaa kõɔ
nwa si ngɔgɔ, bii a kù nɔ a kù jɛ, kaa jɔ̀ ka kua
ngɔgɔ.
9 Amma i ce laakai ŋa ku ba ara ku nɛ nŋɛ
ku maà dasi inɛ gɔ ŋa dulum.
10 Bii nsɛi, awɔ iyi ì nɛ kumà ì buba ì waa
jɛ ilei iwɛ̃, inɛ iyi kù nɛ gbugbã, bii í yɛɛ bɛ,
nŋu mɔ á nɛ wɔɔkɔ ku jɛ ijɛi kuweeui baa bii
idɔɛ wa yɛò taaleɛ.
11 Nɔ do saabui kumàɛ kpaasiɛu ku ce nfe,
nŋu mɔ iyi Kirisi í ku na iriɛ.
12 Bii ì waa cea kpaasi hai nɛ gbugbã nŋɛ
ŋa dulum bɛɛbɛ ŋa nɔ ì waa mɛɛ ŋa si idɔ nŋa
ŋa, Kirisi takaɛi ì waa cea dulum ŋa.
13 Na nŋu, bii iŋai á jɔ̀ kpaasim gɔ ku dasi
kurara, n kaa n ŋɔ iŋa má ajɔ kãma ku ba n
maà n dasiɛ kurara.

9

Kpãai mii iyi woo bɛ í nɛ do icɛ iyi í nɛ ku ce

1 N kù nɛ aram nii? N kù jɛ woo bɛi? N kù
yɛ Jesu Lafɛ̃ɛ nwai? I kù jɛ isoi icɛm iyi ṅ cea
Lafɛ̃ɛ ŋai?
2 Baa bii inɛ gɔ ŋa à kɔ ku màm bɛi woo bɛ,
ṅ jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ, domi iŋɛi ì jɛ sɛɛda iyi
wa nyisi iyi amuu woo bɛi Lafɛ̃ɛi ntɔ ntɔ.
3 Inɛ ŋa iyi à waa wusɛm, ide iyi an jɛ nŋa
wee.
4 A kù nɛ kpãa ka jɛ nɔ ka mɔi?
5 A kù nɛ kpãa ka nɛ abo woo dasi Jesu
naanɛ iyi á si wa bɛi woo bɛ gɔ ŋa à waa cei?
Bɛi ifɔi Lafɛ̃ɛ ŋau do Sefaa Piɛɛ?
6 Mà amu do Baanabasi awa akãi a kù nɛ
kpãai a ya na wa ijɛ, í gbe ka ce icɛ?
7 Inɛ kãma kaa bɔ ikoi igũ do fiai nŋu takaɛ.
Inɛ kãma kaa lɔ jĩi ndii rezɛ̃ɛ iyi kù jɛ isoɛ. Nɔ
inɛ kãma kaa maa degbe mɛɛmu gaa iyi kù
waa mɔ amɔɛ.
8 Kù jɛ do bisii amanɛ nŋu akãi ṅ wa n fɔò
ideu ihɛ̃. Ide akãui do iyi woodai Moizi wa
fɔ.
9 Moizi í kɔ si tiai woodaɛu í ni, i maà ti i
dĩ gɛlɛi kɛtɛ iyi wa jojo si bilee wa nya yɔyɔɛ.
Na kɛtɛ ŋai Ilaaõ í fɔ iyi bɛ ba.
10 Mà na iri nwai wa fɔ ideu. Oo, na iri
nwai à kɔɔ, domi í sĩa woo logoo do inɛ iyi
wa kpokpo aŋa fei a maa cɔ kpãai ikpɛ̃ nŋa.
11 Ide iyi à sõ ŋɛ í yɛi bɛi idei Hundei à gbɛ̃
nŋɛ. Debɛi, bii ì mu nwa sɔndai ara ŋa, aa jɔ̀
ku la nŋɛi?
12 Bii inɛ gɔ ŋa à nɛ kpãaɛ bi tu ŋɛ, awa mɔ
ni a kù re ŋa?

Amma a kù ceò kpãau icɛ si ŋɛ. À temua si
fei ndɛɛ ku ba ka maà ti ka dĩ kpãai laabaau
jiidai Kirisi.
13 I kù mà ŋa iyi inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ
kpasɛ̃i Ilaaõ, bɛi à ya ba ijɛ nŋa? Inɛ ŋa mɔ
iyi à jɛ woo wee ŋa, si kuweeu bɛi à ya ba
mii ku jɛ nŋa.
14 Bɛɛbɛ mɔi Lafɛ̃ɛ í jilɔɔ si inɛ ŋa iyi à waa
sisi laabaau jiidau aŋa mɔ a ba ijɛ nŋa si bɛ.
15 Amma n kù ceò kãmaɛ icɛ. N kù ṇɔ n kù
wa n kɔ iyi ihɛ̃ ku ba a ceem bɛɛbɛ. Ṅ gbasi
n kú do iyi ide iyi ṅ wa n tɔɔò fufuu ihɛ̃ á ce
nfe.
16 N kù wa n tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ṅ wa n sisi
laabaau jiida. Amma tilasii bi tom n coo. Nɔ
ijuukpãi á jɛ titom bii n kù waazo ideu.

17 Bii do idɔɔbim nii ɩ̀ wa n coo, ɩ̀ nɛ kpãai
n ba riba. Amma tilasi ɩ̀ nɛ ku ceɛ mɔm nii
domi Ilaaɔ̃i í dasim.
18 Debɛi, yoomai í jɛ ribam. Ribam nii í jɛ
n waazo laabaau jiidai Kirisi, ku maà ti ku jɛ
do idei fia nɔ n maà n ti n ce icɛ do kpãa iyi
ɩ̀ nɛ.
19 Ɩ̀ nɛ aram, n kù jɛ arui inɛ kãma. Amma
do nŋu fei ɩ̀ ce aram arui inɛ fei ku ba n fa
inɛ nkpɔ n naaò wa bi Kirisi.
20 Bi Zuifu ŋa ɩ̀ baa ɩ̀ jɛ bɛi Zuifu, ku ba n
fa ŋa wa. Inɛ ŋa mɔ iyi à waa jirima wooda
ɩ̀ jɛ inɛ akã nŋa ku ba n fa ŋa wa baa bii amu
takam n kù wa si awɔi wooda.
21 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ wooda ɩ̀ jɛ inɛ
akã nŋa ku ba n fa ŋa wa. Kù jɛ n kù wa
n jirima woodai Ilaaɔ̃, domi ɩ̀ wa n too
woodai Kirisi.
22 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ gbugbã amu mɔ n
ce bɛi inɛ iyi kù nɛ gbugbã ku ba n fa ŋa wa.
Ɩ̀ ce bɛi inɛ fei í yɛ ku ba gɔgɔ nŋa ŋa a ba
faaba, baa bii bɛirei.
23 Ɩ̀ wa n ce fei ndɛɛi ku ba kuwee iyi
laabaau jiidau í nɛ n basi ikpɛ̃.
24 Iŋɛ fei ì mà ŋa si gaasai kusɛi inɛ feii í
ya sɛi amma inɛ akãi í ya ba ribaɛ. Na nŋu, i
hanya ku ba i ba ribaɛ ŋa.
25 Woo ce gaasai kusɛi ŋa à ya maa mu ara
nŋai si fei ndɛɛ. À waa ce bɛɛbɛ ku ba a ba
fulai wua * ŋa iyi á gbɛ nɔ ku wɔ. Amma awa
à waa cei ku ba ka ba iyi ci ya tã.
26 Na ŋɔi í ce ɩ̀ wa n sɛi bɛi inɛ iyi í nɛ mii
iyi wa lele. Ɩ̀ wa n jabu amma kù jɛ si ngbɛ.
27 Ɩ̀ wa n wahala aram ntɔ ntɔ ku ba n
kãmiaɛ nɔ n maà n ti n jɛ inɛ iyi aa na a lele
awɔ ngbɛ waati iyi ɩ̀ cea inɛ ŋa waazo ɩ̀ tã.

10

I maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ɩ̀ bi i mà ŋa iyi si waatii
Moizi, bala nwa ŋau fei kudũi ijĩui à too nɔ
aŋa fei à kua tenkuu do isɛ.
2 Kudũi ijĩu ku too do tenkuu ku kua í yɛi
bɛi à dasi ŋa inyi nɔ à baa à jɛ mɔcɔi Moizi ŋa.
3 Nɔ aŋa fei ijɛ dimi akã gɔi à jɛ. Ijɛu hai bi
Ilaaɔ̃i í naa.
4 Nɔ aŋa fei inyi dimi akãi à mɔ. Inyiu
Ilaaɔ̃i í jɔ̀ í fita hai si kuta. Kutau í ya maa
too ŋai. Nɔ Kirisii í jɛ kutau.
5 Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋa í ku si
gbabua si na iyi í jɔ̀ daa nŋa ku sĩaa si.
6 Nsɛi, mii ŋau bɛi í jɛ nwa yaase ku ba ka
maà nɛ binɛ laalɔ ŋa bɛi aŋa mɔ.
7 Nɔ i maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à
ce. Ì mà ŋa iyi à kɔ idei iwɛ̃ ku tɔɔ nŋa à ni,
inɛ ŋau à buba à jɛ à mɔ, nɔ à dede à waa jojo.
8 Ka maà ya ce adɛi abo kaafe bɛi gɔgɔ
nŋa ŋa à ce, nɔ amanɛ dubu kɔnfia do mɛɛta
(23.000) í ku si ajɔ akã.
9 Ka maà ya ka cɔ laakai Ilaaɔ̃ bɛi í to bɛi
gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ njo ŋa à kpa si ŋa inɛ
nkpɔ.
10 Ka maà gbagba bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ
amalekai iku í kpa ŋa.
11 Mii ŋau bɛi í ba ŋa bɛi yaase, nɔ à kɔɔ
ku ba ka ce laakaii ara nwa, awa iyi à wɛɛ si
waatii ankãanyiu ihɛ̃.
12 Na nŋu, inɛ iyi í tamaa nŋu wa leekĩ dim
dim ku jɔ̀ ku ce laakaii araɛ, ku ba ku maà ti
ku cuku.
13 I kù yɛ dimii laakai ku cɔ gɔ ŋa iyi kù jɛ
dimi iyi inɛ fei í ya yɛ. Ilaaɔ̃ ilu naanɛ kaa jɔ̀ a
cɔ laakai nŋɛ ku re zaka bɛi aa yɔkɔ i temuaò
ŋa. Amma si laakai ku cɔ baa yooma fei í ya
nyi ku ce bi ku fita má ku ba i yɔkɔ temua
ŋa.
14 Na nŋu kpaasim ŋa, i saa iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa.
15 Ɩ̀ wa n ba ŋɛ ide ku fɔi bɛi ilu laakai ŋa.
I jɔ̀ i ce lasabu si iyi ɩ̀ wa n fɔ ŋa.
16 Si ijɛi Lafɛ̃ɛ, kɔɔfu iyi à ya ka so ka
saabuò Ilaaɔ̃ wa nyisi iyi à nɛ ikpɛ̃ si njɛi
Kirisi. Nɔ pɛ̃ɛ iyi à ya ka so ka buu wa nyisi
iyi à nɛ ikpɛ̃ si arai Kirisi, mà irei.
17 Si na iyi í jɔ̀ awa fei pɛ̃ɛ akãui à jɛ, nŋui í
jɔ̀ baa do iyi à kpɔ fei à jɛ ara akã, domi awa
fei à ba ikpɛ̃ nwa si pɛ̃ɛ akãu.
18 I cɔ inɛi Izirɛli ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa jɛ ijɛi
kuwee, à nɛ ikpɛ̃ si bi ku weeu, mà irei.
19 Debɛi, mii ɩ̀ wa n fɔ. N kù ni iŋa iyi à ya
ceò kuwee í jɛ ngɔgɔ. N kù nɔ n kù ni iwɛ̃u
takaɛ mɔ í jɛ ngɔgɔ.
20 Aawo, amma ɩ̀ wa n fɔi ɩ̀ ni kuwee iyi
woo tɔɔ iwɛ̃ ŋau à ya ceu, inɛi inɔɔko ŋai à ya
cea, kù jɛ Ilaaɔ̃. Nɔ wee n kù bi i nɛ ikpɛ̃ do
inɛi inɔɔko ŋa.
21 Iŋɛ iyi ì ya jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ ŋa nɔ i mɔ mii iyi
í wa si kɔɔfuɛ ŋa, i kaa nyi i sinda i ŋɔ iŋa iyi

* **9:25** fulai wua Si waati nŋa inɛ iyi í cua kpaasi ŋa si gaasai kusɛi, fulai wuai à ya daa si iri

à ceaò inɛi inɔɔko ŋa kuwee má ŋa nɔ i mɔ mii iyi í wa si kɔɔfu nŋa ŋa.

22 À bi ka dede igui Lafɛ̃ɛi? À roo gbugbãi?

I ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaõ

23 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ǹ nɛ kpãai n ce mii fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sĩa nŋɛ. Ntɔ ntɔ, ì nɛ kpãai i ce mii fei ŋa, amma fei ndɛɛ kaa mua inɛ gbugbã.

24 Inɛ kãma ku maà dɛdɛ aranfãanii nŋu takaɛ amma ku dɛdɛ ti inɛ mmu ŋa.

25-26 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, ilɛ do mii iyi í wa si fei ti Aõ Lafɛ̃ɛi. Na nŋu, iŋa iyi à waa ta aja fei i ŋɔ ŋa, i maà bee ide kãma ŋa ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛ.

27 Bii hai dasi Jesu naanɛ gɔ í kpe ŋɛ ku jɛ, bii ì dasi idɔ i koo ŋa, mii iyi à na ŋɛ fei, i jɛ ŋa, i maà ya bee ide kãma ŋa ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛ.

28 Amma bii inɛ gɔ í sõ ŋɛ í ni, iyi ihɛ̃ à ceò kuweei, i maà ŋɔ ŋa na inɛ iyi í sõ ŋɛu idɔɛ ku maà yɛ taaleɛ.

29 Kù jɛ na idɔi iŋɛ taka nŋɛ, amma na ti inɛ iyi í sõ ŋɛui.

Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ gɔ kaa yɛ taalei ara ku nɛm.

30 Bii ǹ saabu Ilaaõ si ijɛ, inɛ kãma kù nɛ kpãa ku yɛ taalem na ijɛu iyi ǹ saabuò Ilaaõ tã.

31 Na nŋu, bii ì jɛ ì waa mɔ ŋa, walakɔ bii ì waa ce ngɔgɔ ŋa i ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaõ.

32 I ce kuwɛɛ nŋɛ do yaase bɛi i kaa dasiò inɛ kãma kurara ŋa, hai Zuifu ŋa do Gɛrɛki ŋa hee do inɛi igbɛi Ilaaõ ŋa fei.

33 I sisim ŋa. Amu takam ǹ wa n ce kookaai ku ba kucem ku dõa inɛ fei si, si mii baa yooma fei. N kù wa n dɛ aranfãanii amu takam, í gbe ti zamaa iyi í gbe fei ku ba a ba faaba.

11

1 I sisiim ŋa bɛi amu takam ǹ wa n sisi Kirisi.

Yaase bɛi í sĩa inɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Ilaaõ wee

2 Ǹ wa n saabu ŋɛ do iyi ì ya maa ye gigiim si fei ndɛɛ ŋa, do si bɛi ì mu cio iyi ǹ kɔ ŋɛ siu dim dim ŋa.

3 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi Kirisii í jɛ inɛ ngboi inɛmɔkɔ baa yooma fei, inɛmɔkɔ mɔi í jɛ inɛ ngboi aboɛ, Ilaaõ mɔi í jɛ inɛ ngboi Kirisi.

4 Inɛmɔkɔ iyi wa ce kutɔɔ walakɔ walii fei, bii í bii iriɛ kù waa nyisi bɛɛrɛi inɛ ngboɛ.

5 Amma inaabo iyi wa ce kutɔɔ walakɔ walii fei, bii kù bii iriɛ, kù waa nyisi bɛɛrɛi inɛ ngboɛ. Í yɛi bɛi inaabo iyi à gbogoo iriɛ.

6 Bii inaabo kù waa bi mango ku we, ku gbogoo iriɛ. Amma bii iri ku gbogoou í jɛaa anyɔ, ku we mango.

7 Kù sĩa inɛmɔkɔ ku bii iriɛ domi Ilaaõ í takaɛ ku jɔɔ nɔ ku nyisi amboeɛ, amma inaabo, amboei inɛmɔkɔi wa nyisi,

8 domi hai si kutaka inɛmɔkɔ kù fita hai si inaabo, amma inaaboi í fita hai si inɛmɔkɔ.

9 Bɛɛbɛ mɔi a kù taka inɛmɔkɔ na inaabo amma à taka inaaboi na inɛmɔkɔ.

10 Na nŋu, na irii amaleka ŋa í sĩa inaabo ku we mango ku nyisi iyi nŋu wa sũa mɔkɔi nŋu iri ilɛ.

11 Amma do nŋu fei si wajui Lafɛ̃ɛ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni nŋu í nɛ gbugbã nŋu ku ce kuwɛɛi nŋu ikã, domi inaabo í nɛ bukaatai inɛmɔkɔ, inɛmɔkɔ mɔ í nɛ bukaatai inaabo.

12 Bɛi à nya inaabo hai si inɛmɔkɔ, bɛɛbɛ mɔi à bí inɛmɔkɔ hai bi inaabo, amma Ilaaõi wa ce fei ndɛɛ.

13 Iŋɛ taka nŋɛ i lasabu ŋa. Í sĩa inaabo ku tɔɔ Ilaaõ hai we mango?

14 Iŋɛ taka nŋɛ i kù mà ŋa iyi anyɔi bii inɛmɔkɔ í nɛ ntoi iri sisɔ?

15 Amma bii ntoi irii inaabo í sɔ, boodai. À muaa ntoi iriɛi ku jɛ bɛi fuugɛsɛ.

16 Bii inɛ gɔ wa bi ku ba wa kakɔɔ ku ce si ideu bɛ, amu de ǹ wa n fɔ iyi si inɔ nwa do si igbɛi inɛi Ilaaõ ŋa a kù nɛ dɔɔnɛ mmu gɔ ma.

Ijɛi Lafɛ̃ɛ

(Cɔ Matie 26:26-29; Maaku 14:22-25; Luku 22:15-20)

17 Ide iyi an sõ ŋɛ nsɛi, n kaa n saabu nŋɛ si, domi á sĩa kutɔtɔɔ nŋɛ ŋau ku mu nŋɛ gbugbãi wo, amma wee nsɛi wa kɛkɛ ŋɛi.

18 Sinte, à sõm à ni bii ì tɔtɔɔ ŋa inɛ gɔ ŋa à wa si inɔ nŋɛ iyi iŋɛò ŋa i ci ya nɛ anu akã. Nɔ ǹ tamaa ntɔi.

19 Ntɔ ntɔ, kù nɛ bɛi á ce iyi njɛ ku fɛɛfɛ kù wa si anini nŋɛ, ku baa mà inɛ ŋa iyi à jɛ ti ntɔ.

20 Bii ì tɔtɔɔ ì waa jɛ ŋa, ì ya tamaa bɛi ijɛi Lafɛ̃ɛi ì waa jɛ ŋa amma iboi,

21 domi bii ì buba ŋa gbakã, inɛ fei í ya maa saasai ku jɛ sɔndaɛ iyi í naaò wa, nɔ a jò inɛ

gɔ ŋa do ari, nɔ inɛ gɔ ŋa à jɛ à mɔ hee atɛ̃ ku kpa ŋa.
22 I kù nɛ kpasɛ̃i ara nŋɛ bii aa jɛ i mɔ ŋai? Mà ì bi i donda igbɛi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ i dasi ilu are ŋa anyɔ ŋai? Bɛirei an ni nŋɛ. N saabu ŋɛ? Aawo, n kaa n saabu ŋɛ si nŋu bɛ.
23 Ide iyi ǹ gba hai bi Lafɛ̃ɛ ǹ kɔ ŋɛ si wee. Idũ ajɔ iyi à so Lafɛ̃ɛ Jesu à daa inɛ ŋa si awɔ í so pɛ̃ɛ
24 í saabu Ilaaɔ̃, nɔ í bububuɛ. Nɔ í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ aram iyi ǹ na na iri nŋɛ. I ya ce iyi ihɛ̃ i maa yeò gigim ŋa.
25 Bɛɛbɛ mɔi, iyi à jɛ à tã, í so kɔɔfu í ni, kɔɔfuu ihɛ̃i í jɛ akabuu titõi Ilaaɔ̃ iyi í dǐ do njɛm. Waati iyi ì waa mɔ do kɔɔfuu ŋa fei, i ya coo i maa yeò gigim ŋa.
26 Waati kãma iyi ì waa jɛ pɛ̃ɛu nɔ ì waa mɔ do kɔɔfuu ŋa fei, ikui Lafɛ̃ɛi ì waa sisi ŋa hee koo nyiò wa.
27 Na nŋu, inɛ iyi í jɛ pɛ̃ɛi Lafɛ̃ɛ walakɔ í mɔ do kɔɔfuɛ, nɔ kuwɛɛɛ kù jɛ dee dee, í raraa arai Lafɛ̃ɛ do njɛɛi.
28 Na nŋu, inɛ fei ku wusɛ araɛ ku bɛi ku jɛ pɛ̃ɛu, nɔ ku mɔ do kɔɔfuu.
29 Ntɔ ntɔ, bii ì jɛ nɔ ì waa mɔ ŋa nɔ i kù mà ŋa iyi arai Kirisii, ì waa soa ara nŋɛ taalei si kujɛ do si kumɔ nŋɛ.
30 Ŋɔi í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋɛ wa ce bɔ̃ɔ nɔ gɔgɔ ŋa à jɛ mɔngɔ ŋa, gɔgɔ ŋa mɔ à ku.
31 Bii à kiiti ara nwa do ntɔ, Ilaaɔ̃ kaa kiiti wa má.
32 Amma bii Lafɛ̃ɛ í kiiti wa, í ya jɔ̀ ka baa si kpãa jiidai ku ba ku maà yɛ taale nwa do inɛi andunya ŋa ajɔ.
33 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, bii ì waa tɔtɔɔ ku ba i jɛ ŋa, i jɔ̀ i ya degbe njɛ.
34 Bii ari wa kpa inɛ gɔ, ku jɛ sɔndaɛ kpasɛ̃ ku ba i maà na i so taale si kutɔtɔɔ nŋɛ. Ide iyi í gbe, an ce ŋɛ cioɛ bii ǹ na ǹ to wa.

12

Amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, iyi í jɛ idei amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa, ǹ bi i mà ntɔɛ ŋa.
2 Ì mà ŋa, waati iyi i kù mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya maa fa ŋɛi si kpãai iwɛ̃ dekǐ ŋa ku tɔɔ.
3 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi i mà ŋa, inɛ kãma iyi í jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ wa gbãa fei kaa yɔkɔ ku ni à ceekpe Jesu. Nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni Jesui í jɛ Lafɛ̃ɛ, bii kù jɛ Hundei Ilaaɔ̃i wa gbã lafɛ̃ɛ.
4 Amua ikã ikãi í wɛɛ, amma Hunde akãui wa kpɛ̃ ŋa.
5 Icɛ ikã ikãi í wɛɛ, amma Lafɛ̃ɛ akãi à waa cea.
6 Gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ si inɛ fei ikã ikã, amma Ilaaɔ̃ akãui wa mua inɛ fei gbugbã iyi á ceò icɛ baa yooma fei.
7 Í na inɛ fei amua iyi wa nyisi iyi Hundeɛ wa ce icɛ siɛ nɔ ku ceò icɛ na aranfãanii inɛ fei.
8 Hundei Ilaaɔ̃i í ya mua inɛ gɔ ŋa amua a muaò inɛ ŋa bisi, nɔ Hunde akãui í ya mua inɛ gɔ ŋa mɔ amua a fɔ ide do kumà.
9 Hunde akãui í ya mua inɛ gɔ ŋa gbugbãi naanɛ ku dasi, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa gbugbã a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.
10 Bɛɛbɛ mɔi Hunde akãu í ya mua inɛ gɔ ŋa gbugbã a ceò maamaake ŋa, nɔ ku cea inɛ gɔ ŋa amua a ceò walii, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ bisi a mà bii í jɛ mii iyi inɛ gɔ wa ce do Hundei Ilaaɔ̃i wala bii í jɛ do hunde mmu gɔi. Í ya jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a fɔ ide do fee ŋa iyi a kù waa gbɔ, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ bisi a tusɛò ideu.
11 Amma Hunde akãui wa ce fei ndɛɛ. Wa mua inɛ fei amua ikã ikã bɛi í bi.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei à jɛ ikɔ̃ ikã ikãi ara akã

12 Kirisi í yɛi bɛi ara akã do ikɔ̃ nkpɔ nkpɔ. Arau akãi baa bii í nɛ ikɔ̃ nkpɔ nkpɔ,
13 domi Hunde akãi à da nwa si ku ba awa fei ka jɛ ara akã, hai Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa, hai aru ŋa hee do inɛ ŋa iyi a nɛ ara nŋa. Nɔ bi Hunde akãui awa fei à waa mɔ.
14 Kù jɛ ikɔ̃ akãi ara í nɛ, amma nkpɔ nkpɔi.
15 Baa bii isɛ í fɔ í ni, si bɛi n kù jɛ awɔ n kù wa si ara, do nŋu fei, í wa si ara.
16 Baa bii itǐ í ni, si bɛi n kù jɛ iju n kù wa si ara, do nŋu fei nŋu mɔ í wa si ara.
17 Bii arau fei í jɛ iju, bɛirei á ce ku gbɔ ide. Walakɔ bii fei ndɛɛ í jɛ itǐ, bɛirei á ce ku gbɔ inúnu.
18 Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ í dasi ikɔ̃ ikã ikã fei si arai bɛi í bi.
19 Bii ara kù nɛ ikɔ̃ ikɔ̃ kaa ce.
20 Na nŋu, ikɔ̃ nkpɔ nkpɔi í wɛɛ, amma arau akãi.
21 Iju kaa yɔkɔ ku sɔ̃ awɔ ku ni nŋu kù nɛ bukaataɛ. Iri mɔ kaa yɔkɔ ku sɔ̃ isɛ ku ni nŋu kù nɛ bukaataɛ.

22 Iyi í re mɔm, baa ikõi ara ŋa iyi à ya ni a
kù nɛ gbugbã, ara í nɛ bukaata nŋa jiida.
23 Nɔ ikõ ŋa iyi à nɛ anyɔ si ara, à ya ka gbɔ
nŋa ku re. Iyi a kù jɔ ka maa kpe iri nŋa, aŋai
à ya ka gbɔa ku re.
24 Amma ikõ ŋa iyi à gbe iyi a kù nɛ anyɔ,
a kù nɛ bukaatai ka gbɔ nŋa bɛɛbɛ. Ilaaõ í ce
ara bɛɛbɛi ku ba ikõ ŋa iyi a kù nɛ bɛɛrɛ ŋau
ka jirima ŋa ku re.
25 Í cooi ku ba ara ku maà fɛɛfɛɛ njɛ, amma
ikõ ikã ikã ŋau fei a maa gbɔa njɛ.
26 Bii ikõi ara gɔ í ba wahala, aŋaò iyi à gbe
ŋau feii à ya gbɔ ara kurou ajɔ. Bɛɛbɛ mɔi bii
à saabu gɔgɔ, aŋaò iyi à gbe ŋau fei à ya nɛ
inɔ didõi ajɔ.
27 Nsɛi iŋɛ fei ì jɛ arai Kirisi nɔ inɛ baa
yooma nŋɛ fei í jɛ ikõ ikã ikãɛ.
28 Bɛɛbɛi, si igbɛi inɛi Jesu ŋa Ilaaõ í tako í
cica inɛ gɔ ŋa à jɛ woo bɛ ŋa, minjisia walii
ŋa, mɛɛtasia mɔ woo kɔ inɛ ŋa si cio. Si anyii
nŋu nɔ í cea inɛ gɔ ŋa amuai maamaake ŋa
ku ce, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai bõɔ ŋa ku
faaba, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku sobi,
inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku cuaò, nɔ inɛ
gɔ ŋa mɔ aa yɔkɔ a fɔ fee ŋa iyi a kù waa gbɔ.
29 Kù jɛ aŋa feii à jɛ woo bɛ ŋa, walakɔ walii
ŋa, walakɔ woo kɔsi cio ŋa. Kù nɔ kù jɛ aŋa
feii à nɛ amuai maamaake ŋa ku ce
30 walakɔ amuai bõɔ ŋa ku faaba. Aŋa fei
sisi à nɔ à nɛ amuai fee ŋa iyi a kù waa gbɔ
ku fɔ, walakɔ ideu ku tusɛ.
31 Amma i hanya i dɛ amua ŋa iyi à re do
bɛɛrɛ ŋa.
Iyi í re mɔm, an nyisi ŋɛ kpãa iyi í re fei
ndɛɛ.

13

Idei Kubi

1 Baa bii ǹ wa n fɔ ide do feei amanɛ ŋa ikã
ikã do ti amaleka ŋa nɔ n kù nɛ kubi, ǹ yɛi bɛi
isɔ iyi à waa cã walakɔ bɛi londi.
2 Baa bii ǹ nɛ amuai walii ku ce, nɔ ǹ mà
asiiu fei nɔ ǹ nɛ kumà fei, baa bii ǹ dasi Ilaaõ
naanɛ hee bɛi an yɔkɔ n jò geete ku tekí, bii
n kù nɛ kubi, n kù jɛ ngɔgɔ.
3 Baa bii ǹ kpɛ̃a ilu are ŋa amanim fei, nɔ
baa bii ǹ jò à sõ aram bɛi iŋai kuwee, bii n kù
nɛ kubi, n kaa n ba riba.
4 Kubi í ya temua, í ya nɔ ku ce mii jiida, ci
ya ja igu, ci ya so araɛ lele, nɔ ci ya jɛ ilu faau.
5 Kubi ci ya ce mii gɔ iyi kù jɛ dee dee, nɔ
ci ya dɛ aranfãanii nŋu akã. Inɛ iyi í nɛ kubi
idɔɛ ci ya kõ gbãa gbãa, nɔ ci ya jilɛ idei taale
si idɔɛ.
6 Inɛ iyi í nɛ kubi ci ya wɛɛò inɔ didõ si mii
iyi kù jɛ dee dee, í gbe si mii iyi í jɛ ntɔ.
7 Kubi ci ya mɔngɔ nkãma. Naanɛ ku dasiɛ
do kpãa ku cɔɛ do temuaɛ ci ya tã.
8 Kubi ci ya nɛ kɔɔ. Amma walii ku ce á
na ku kpa iri, fee ikã ikã ku fɔ á na ku tã, nɔ
kumài amanɛ mɔ á na ku tã.
9 Mii ŋau à na ku kpa iri si na iyi í jò kumà
nwa do walii ku ce nwa, gɔgɔɛ kù kõ.
10 Amma waati iyi mii iyi í kõ á naa, waati
bɛɛbɛi, iyi kù kõ á nɛ.
11 Waati iyi ǹ wɛɛ keeke, ǹ ya n maa n
fɔ idei bɛi ama keeke, nɔ n maa n ce laakai
bɛi ama keeke, nɔ n maa n lasabu bɛi ama
keeke, amma nsɛi iyi ǹ ce inɛ ngbo ǹ jò daai
ama.
12 Iyi à waa yɛ nsɛi í yɛi bɛi mii iyi à waa
hõnnɛ bari bari si isɔ fũfũ, amma ajɔ wa naa
iyi aa ka yɛ ijuò iju. Iyi ǹ mà si nsɛi kù kõ,
amma waati nŋu an màa sãa sãa bɛi Ilaaõ í
màm.
13 Nsɛi mii mɛɛtau ihẽi í wɛɛ. Mii ŋau
wee, naanɛ ku dasi, do kpãa ku cɔ, do kubi.
Amma kubi í re ŋa.

14

Idei amuai Hundei Ilaaõ

1 Na nŋu, kubii í sĩa i dɛdɛ ŋa. Nɔ i dɛ amua
ŋa iyi Hundei Ilaaõ wa mu nwa, iyi í re mɔm
nŋui í jɛ walii ku ce.
2 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù waa gbɔ,
Ilaaõi wa ba ide ku fɔ, kù jɛ amanɛ, domi inɛ
gɔ kù waa gbɔ ideɛ. Amma idei asiii wa fɔ do
gbugbãi Hundei Ilaaõ.
3 Amma inɛ iyi wa ce walii amanɛ ŋai í ya
ba ide ku fɔ. Í ya jò a leekí si naanɛ ku dasi
dim dim, nɔ ku mu nŋa gbugbã, nɔ ku tũ inɔ
nŋa.
4 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù mà, naanɛ
ku dasii nŋu takaɛi wa mua gbugbã. Amma
walii, inɛi igbɛi Jesu ŋai wa mua gbugbã.
5 Á dõɔm si bii iŋɛ fei ì waa fɔ ide do fee ŋa
iyi i kù waa gbɔ ŋa, amma iyi ǹ wa n bi wa re,
nŋui í jɛ i ya maa ce walii ŋa. Ǹ ni bɛɛbɛi si na
iyi í jò inɛ iyi wa ce walii, icɛɛ í nɛ aranfãani
í re inɛ iyi wa fɔ ide do fee ŋa iyi kù wa gbɔ,

í gbe bii wa tusɛ ideui, nɔ ku mua inɛi igbɛi
Jesu ŋa gbugbã.
6 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, aranfãani yoomai aa
ba ŋa bii ǹ naa bi tu ŋɛ nɔ ǹ wa n fɔ fee iyi
i kù waa gbɔ ŋa. I kaa ba aranfãani kãma
ŋa. Amma bii ǹ sõ ŋɛ yaasei ide iyi Ilaaõ
í sõm, walakɔ ǹ sisi nŋɛ idei kumà, walakɔ
idei walii, walakɔ cio gɔ, inɛ nŋu á nɛ nŋɛ
aranfãani.
7 Bɛɛbɛ mɔi, mii iyi kù nɛ kuwɛɛ bɛi yèè do
mɔɔlɔ bii à waa cãa, bii a kù waa cãa dee dee,
bɛirei inɛ gɔ á ce ku gbɔ yaaseɛ.
8 Inɛ mɔ iyi wa cã gãgãi igũ, bii kù waa cãa
dee dee, yooi á ce sɔɔlui igũ.
9 Bɛɛbɛ mɔi, bii kù jɛ ì waa fɔ fee iyi inɛ ŋa
à mà ŋa, bɛirei aa ce a gbɔ yaaseɛ. Ide nŋɛ á
nɛi si fufu.
10 Fee dimi ikã ikã nkpɔi í wa si andunya,
nɔ kãmaɛ kù kua yaase.
11 Do nŋu fei, bii n kù wa n gbɔ fee iyi à
waa bam ku fɔ, inɛ iyi wa fɔɔu, dimi mmui í
jɛ bi tom, nɔ amu mɔ ǹ jɛ dimi mmu bi lafɛ̃ɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ mɔ, si na iyi í jɔ̀ ì waa dɛ
amuai Hundei Ilaaõ ŋa, á sĩa i hanya i dɛdɛ
amua ŋa iyi á jɔ̀ naanɛ ku dasii inɛi igbɛi Jesu
ŋa ku bɔ waju.
13 Na nŋu, á sĩa inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi a
kù waa gbɔ ku tɔɔ Ilaaõ amua iyi á tusɛò ideu.
14 Bii ǹ wa n ce kutɔɔ do fee iyi n kù
wa n gbɔ, hundem nii wa ce kutɔɔ, amma
lasabum kù waa ce nkãma.
15 To, nsɛi, bɛirei an ce. An ce kutɔɔ
do hundem do lasabum ajɔ. An kõ iri do
hundem do lasabum ajɔ.
16 Bii do hunde nŋu akãi ì waa saabu Ilaaõ
ŋa, bɛirei inɛ ŋa iyi à gbe aa ce a ni Ami si
kutɔɔɛ. Kaa ce, domi a kù mà iyi ì waa fɔ ŋa.
17 Baa bii kutɔɔɛ í sĩa, kaa mua lafɛ̃ɛ ŋa
gbugbã.
18 Ǹ wa n saabu Ilaaõ si na iyi í jɔ̀ ǹ ya n fɔ
fee ŋa iyi inɛ ŋa a kù waa gbɔ ǹ re iŋɛ fei.
19 Amma si igbɛi inɛi Jesu ŋa ǹ gbasi n fɔ
ide icu miu do yaase n kɔa inɛ ŋa si cio do iyi
an fɔ ide icu dubu mɛɛwa do fee iyi inɛ ŋa a
kù waa gbɔ.
20 Iŋɛ inɛm ŋa, i maà ya wũa ide bɛi ama
keeke ŋa ma ŋa. Bii í jɛ idei laalɔ ku cei, í
sĩa i yɛ bɛi ama keeke ŋa iyi a kù mà laalɔ ku
ce, amma si kpãai ide ku wũa i jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ
ngbo ŋa.
21 Si tiai woodai Ilaaõ à kɔɔ à ni,
Lafɛ̃ɛ í ni, an jɔ̀ isɛ mmu ŋa
a ba inɛ ŋau ihɛ̃ ide ku fɔ do fee mmu *.
Amma do nŋu fei, a kaa gbɔ idem.
22 Amuai ide ku fɔ do fee iyi inɛ ŋa a kù waa
gbɔ, nyindai í jɛ bi hai dasi Jesu naanɛ ŋa, kù
jɛ bi woo dasi naanɛ ŋa. Amma amuai idei
Ilaaõ ku waazo nŋui í jɛ nyinda bi woo dasi
Jesu naanɛ ŋa, kù jɛ bi hai dasi naanɛ ŋa.
23 Na nŋu, bii inɛi igbɛi Jesu ŋa fei à tɔtɔɔ,
nɔ inɛ fei ku lɔsi ku fɔ fee iyi inɛ ŋa a kù waa
gbɔ, bii inɛ titõ ŋa walakɔ hai dasi Jesu naanɛ
ŋa à lɔ wa, a kaa ni ì waa sũmu ŋai?
24 Amma bii inɛ fei wa waazo idei Ilaaõ, bii
hai dasi naanɛ gɔ í lɔ wa walakɔ inɛ titõ gɔ,
ideu á tosi idɔɛ nɔ ide iyi inɛ ŋa à waa fɔu ku
jɔ̀ ku mà dulum dɛɛ.
25 Nɔ lasabuɛ á fita gbugbã, nɔ ku gulɛ ku
tɔɔ Ilaaõ ku ni, ntɔi, Ilaaõ í wa si anini nŋɛ.

Yaase jiida si kutɔtɔɔ

26 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, bɛirei aa ka ce. Bii ì
waa tɔtɔɔ ŋa inɛ gɔ nŋɛ ŋa aa nɛ iri ku kõ, inɛ
gɔ ŋa mɔ cio ku kɔsi, inɛ gɔ ŋa mɔ idei Ilaaõ
ku waazo, inɛ gɔ ŋa mɔ ide ku fɔ do fee iyi a
kù waa gbɔ, inɛ gɔ ŋa mɔ yaasei fee ŋau ku
tusɛ. Í sĩa i maa ce fei ndɛɛ ŋa ku ba ku mua
inɛi igbɛi Jesu ŋa gbugbã.
27 Bii inɛ gɔ ŋa à waa fɔ ide do fee iyi a kù
waa gbɔ, kù sĩa a re amanɛ minji wala mɛɛta
nɔ á sĩa a fɔ ide akã akã, nɔ inɛ gɔ mɔ ku maa
tusɛɛ ideu.
28 Amma bii inɛ gɔ kù wa bɛ iyi á yɔkɔ ku
tusɛ ideu, i jɔ̀ ku coko si kutɔtɔɔu, nɔ ku jɛ
Ilaaõi wa baa ide ku fɔ.
29 Inɛ ŋa iyi à waa ce walii, í sĩa ku jɛ amanɛ
minji wala mɛɛta ku fɔ ide nɔ inɛ ŋa iyi à gbe
a wusɛ ideu a cɔ.
30 Bii Ilaaõ í nyisi inɛ gɔ ngɔgɔ si kutɔtɔɔu,
i jɔ̀ inɛ iyi í tako wa fɔ ideu ku coko.
31 Iŋɛ fei aa yɔkɔ i ce walii akã akã ku ba
inɛ fei ku ba ikɔ nɔ i ba gbugbã ŋa.
32 Í sĩa walii ŋa a kãmia amua nŋa.
33 Ntɔ ntɔ, Ilaaõ kù bi ka maa ce kuwɛɛ nwa
bɛɛtɛkɛ, í bi ka cooi si laakai ku sũ.

* **14:21** an jɔ̀ isɛ mmu ŋa a ba inɛ ŋau ihɛ̃ ide ku fɔ do fee mmu Ilaaõ wa fɔ idei ijuukpã iyi inɛi Izirɛli ŋau à yɛ si waati iyi isɛ mmu ŋa à na à jɛ ŋa igũ. Isɛ mmu ŋau à mu ŋa à nɛò ilɛ mmu, amma do nŋu fei lasabu nŋa kù lɔsi ide iyi Ilaaõ wa sõ ŋau.

Si bɛi inɛ ŋa à ya ce si igbɛi woo dasi Jesu
naanɛ ŋa fei,
34 í sĩa inaabo ŋa a ya coko bi kutɔtɔɔ. Kù
sĩa a fɔ ide, amma a sũ iri ilɛ si bɛi wooda wa
fɔ.
35 Bii à bi a mà ngɔgɔ a ya bee mɔkɔ nŋa ŋa
kpasẽ, domi kù jɛ dee dee inaabo ku maa fɔ
ide bi kutɔtɔɔ.
36 Hai bi tu ŋɛi idei Ilaaɔ̃ í sinti? Ma iŋɛ
akãi ì gbaa ŋa.
37 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í jɛ walii, walakɔ
wa tamaa nŋu í ba amuai Hundei Ilaaɔ̃, í sĩa
ku jɛsi iyi ide iyi ṅ jɔ̀ nŋɛu woodai Lafẽɛi.
38 Inɛ iyi kù jɛsi bɛɛbɛ a kaa gba lafẽɛ †.
39 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i dɛdɛ amuai walii,
amma i maà ti i ganji woo fɔ ide do fee iyi a
ci ya fɔ si andunya.
40 Amma i ce fei ndɛɛ dee dee do yaase
jiida ŋa.

15

Kujĩi Kirisi hai si balɛ

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ṅ wa n ye ŋɛ gigii laabaau
jiidau iyi ṅ sɔ̃ ŋɛ wo nɔ ì gba ŋa, ì nɔ ì waa
leekĩ si ŋa.
2 Bii ì nɔ ì muu dim dim ŋa si bɛi ṅ sisi
nŋɛu, nŋui í jɛ faaba nŋɛ. Amma bii i kù muu
dim dim ŋa, inya ngbɛi ì dasi naanɛ ŋa.
3 Ide iyi í nɛ amboe í re nŋui ṅ sisi nŋɛ bɛ
si bɛi à daam si awɔ. Ideu wee. Kirisi í ku na
irii dulum du wa si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ.
4 À suu nɔ í jĩ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia si
bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.
5 Í tusɛ araɛ bi Sefaa iyi í jɛ Piɛɛ, si anyii
nŋu bi mɔcɔ maateejiɛ ŋau.
6 Si anyii nŋu, í bɛi í koo í tusɛ araɛ bi
mɔcɔɛ ŋa iyi à re baa amanɛ cĩɔ miuu. Nkpɔ
nŋa í wɛɛ baa nsɛi, amma inɛ gɔ ŋa à ku.
7 Nɔ í koo í tusɛ araɛ má bi Zaaki, si anyiɛ í
bɛi í koo í tusɛ araɛ bi woo bɛ ŋau fei.
8 Si anyii aŋa fei í bɛi í tusɛ araɛ bi tom,
amu iyi ṅ yɛ bɛi inɛ iyi cukpai kubíɛ kù kɔ̃
à bɛi à búu.
9 Ntɔ ntɔ, amui ṅ jɛ keekei woo bɛ ŋau. N
kù to a kpem woo bɛ, domi ṅ kpã inɛi igbɛi
Ilaaɔ̃ ŋa iju.
10 Amma mii iyi ṅ jɛ nnyi, na didɔ̃i Ilaaɔ̃i,
nɔ didɔ̃ iyi í ceem nɔu kù ce nfe. Ṅ ce
kookaai ṅ re baa woo bɛ ŋau fei, amma kù
jɛ amu takam nii ṅ coo, didɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa
sim nii í coo.
11 Na nŋu, ide akãui awa fei à waa waazo
bɛ, nŋu mɔi ì nɔ ì dasi naanɛ ŋa bɛ.

Kujĩ nwa hai si balɛ

12 Nsɛi à waa waazo iyi Kirisi í ku nɔ í jĩ hai
si balɛ má. Nɔ bɛirei í ce inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni
iku ŋa a kaa jĩ ma.
13 Bii iku ŋa a kaa jĩ hai si balɛ, debɛi Kirisi
mɔ kù jĩ.
14 Nɔ bii Kirisi kù jĩ, waazo nwa ngbɛi, nɔ
naanɛ ku dasi nŋɛ mɔ ngbɛi.
15 Bii í jɛ ntɔi iku ŋa a kaa jĩ hai si balɛ,
debɛi Ilaaɔ̃ kù jĩ Kirisi wo. Debɛi, sɛɛda iboi
à waa jɛa Ilaaɔ̃ si waati iyi à ni í jĩ Kirisi hai
si balɛ.
16 Ntɔ ntɔ, bii iku ŋa a kaa jĩ, Kirisi mɔ kù
jĩ wo.
17 Nɔ bii í jɛ Kirisi kù jĩ hai si balɛ wo, ì kɔ̀
ì wa si dulum du ŋɛi, nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ
ngbɛi.
18 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à dasi Kirisi naanɛ à bɛi
à ku, à ce nfei.
19 Bii na kuwɛɛu ihẽ nŋu akãi à dasi Kirisi
naanɛ, à jɛ ilu araare ŋa í re baa inɛ fei.
20 Amma ntɔ ntɔ Kirisi í jĩ hai si balɛ, nɔ í
jɛ inɛ sinte si inɔi inɛ ŋa iyi aa na a jĩ.
21 Iŋɛ fei ì mà ŋa iyi iku í naai hai bi inɛ
akã. Bɛɛbɛ mɔi kujĩi iku ŋa í naa hai bi inɛ
akã.
22 Ntɔ ntɔ, si bɛi ara akã nwa do Adamu í
jɔ̀ awa fei aa ka na ka ku, bɛɛbɛ mɔi anu akã
nwa iyi à ce do Kirisi á jɔ̀ awa fei ka na ka jĩ
hai si balɛ,
23 amma inɛ fei do waatiɛi. Sinte Kirisii, si
anyii nŋu inɛ ŋa iyi à jɛ titɛɛ si waati iyi á nyi
wa.
24-25 Si anyiɛ iri ku kpai andunya á to wa,
nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi Kirisi kù jɛ bomma hee
koo ceò mbɛɛɛ ŋau fei bi ku lesi isɛɛ. Si anyiɛ
nɔ ku so bommau ku daa Ilaaɔ̃ Baaba si awɔ.
Ntɔ ntɔ, Kirisi á kpa irii ilu yiiko ŋa do ilu
gbugbã ŋa do inɛ ngbo ŋau fei.
26 Mbɛɛi ankãanyi iyi Kirisi á kpa nŋui í jɛ
iku.
27 Si tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í daa mii
fei si awɔ. Amma baa bii kukɔu í ni bɛɛbɛ,

† **14:38** a kaa gba lafẽɛ A kù mà yaaseɛ sãa sãa. Á yɔkɔ ku jɛ Pɔlu í ni inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa a maà gba lafẽɛ, wala Ilaaɔ̃ kaa gba lafẽɛ.

kù jɛ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi í jɔ̀ mii fei wa sũaa iri
ilɛui wa fãa.
28 Nɔ waati iyi á daa Kirisi mii fei si awɔ,
nŋu iyi wa jɛ Amau, á so araɛ ku daa Ilaaɔ̃ si
awɔ, ku ba Ilaaɔ̃ ku wa si antai mii fei.
29 Ntɔi, Kirisi í jĩ hai si balɛ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ,
inɛ ŋa iyi à ce inyi ku dasi si agbɛi iku ŋa,
aranfãani yoomai à waa ba. Bii í jɛ ntɔi iku
ŋa a kaa jĩ, na mii í ce inɛ ŋa à ce inyi ku dasi
si agbɛ nŋa.
30 Awa taka nwa, na mii í ce à ya kaa maa
wa si kpãai mbirisi waati kãma fei.
31 Iŋɛ inɛm ŋa, ajɔ fei si anui ikui ǹ ya n
maa n wa. Nɔ ntɔ ntɔ bɛɛbɛi, si bɛi ì mà ŋa
ntɔ ntɔ iyi ǹ wa n tɔɔ fufu na saabu nŋɛ si
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
32 Inɛ ŋa iyi a kɔsim Efɛɛzu bɛ a yɛi bɛi iŋai
sako ŋa iyi awaò ŋa à waa jabu. Aranfãani
yoomai ǹ nɛ bii í jɛ ǹ wa n jabui na didɔ̃i
andunyau ihɛ̃ nŋu akã. Bii í jɛ iku ŋa a kaa
jĩ, "ka jɛ nɔ ka mɔ domi ala aa ka ku".
33 I maà ya jɔ̀ a dĩ iju nŋɛ. Kpaasi laalɔ, nŋui
í ya bɛjɛ ide jiidaɛ iyi ì waa ce.
34 I jɔ̀ laakai jiida nŋɛ ku nyi wa si bɛi á sĩa,
nɔ i jɔ̀ kookoosui dulum. Gɔgɔ nŋɛ ŋa a kù
mà Ilaaɔ̃ do ntɔ. Ǹ wa n fɔ iyi ihɛ̃i ku ba anyɔ
ku mu ŋɛ.

Ara titɔ̃ iyi aa ka jĩò hai si balɛ

35 Ǹ mà inɛ gɔ ŋa aa bee a ni, bɛirei iku ŋa
aa ce a jĩ. Dimii ara mii aa nɛ.
36 Amma an jɛ nŋa n ni i kù nɛ bisi ŋa. I kù
mà ŋa iyi bii ì gbɛ̃ ngboi mii gɔ kaa fita bii kù
jɛ í ku.
37 Mii iyi amanɛ wa gbɛ̃ fei dimii ngɔgɔi
í ya jɛ, bɛi ijui iya, walakɔ ngɔgɔ. Kù jɛ
kpokpoo takaɛi aa tu wa i naa i lɔ.
38 Nɔ Ilaaɔ̃ í na dimi ŋau fei ara ikã ikã si
bɛi í bi, í na ngboi mii fei araɛ ikã ikã.
39 Mii ŋa iyi à waa mi fei, iŋai ara nŋa kù jɛ
dimi akã. Ti amanɛ ŋa ikã, ti mɛɛmu ŋa ikã,
ti yɛi ŋa ikã, ti cɛ̃ɛ ŋa mɔ ikã.
40 Arai lele í wɛɛi, ti andunya mɔ í wɛɛi.
Arai lele í nɛ kusĩaɛi, nɔ ti andunya mɔ í nɛ
tɛɛi.
41 Nunu í nɛ kusĩaɛi, nɔ cukpa mɔ í nɛ tɛɛi
do andaiya ŋa. Nɔ baa si inɔi andaiya ŋau à
reò njɛ do kusĩa.
42 Bɛɛbɛ mɔi á yɛ si waati iyi Ilaaɔ̃ á jĩ iku
ŋa. Ara iyi à siu, ara iyi á bɛjɛi, amma bii à
jũu kaa bɛjɛ má.
43 Bii à suu ci ya nɛ bɛɛrɛ, amma bii à jũu
ilu jirima nlai. Bii à suu, hai nɛ gbugbãi,
amma bii à jũu á nɛ gbugbã.
44 Bii à suu, arai ilɛi, amma bii à jũu ti lelei
á jɛ. Ntɔ ntɔ, arai ilɛ í wɛɛ, nɔ bɛɛbɛ mɔi arai
lele mɔ í wɛɛ.
45 Bɛɛbɛ mɔi à kɔɔ à ni, waati iyi à taka
Adamu sinte à daa si kuwɛɛ, amma Kirisi iyi
à ya kpe Adamui ankãanyiu, nŋui í jɛ hunde
nɔ nŋui í ya daa inɛ ŋa si kuwɛɛ.
46 Kù jɛ arai lelei í tako í naa, arai ilɛui, ti
leleu í bɛi í naa.
47 Adamu sinteu, í naai hai si ilɛ nɔ í jɛ ti
ilɛ. Nɔ Adamu minjisiau í naa hai lelei Aɔ̃.
48 Inɛ ŋa iyi à jɛ ti ilɛu ihɛ̃ fei à yɛi bɛi inɛ
sinte iyi à taka hai ilɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti lelei
Aɔ̃ à yɛi bɛi inɛ iyi í naa hai lelei Aɔ̃.
49 Nɔ si bɛi à jɔ inɛi ilɛu, bɛɛbɛ mɔi aa ka jɔ
inɛi leleu.
50 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ihɛ̃i ǹ wa n fɔ, arai ilɛ
kaa yɔkɔ ku ba ikpɛ̃ɛ si bommai Ilaaɔ̃. Nŋu
iyi í jɛ ti iku kaa yɔkɔ ku ba kuwɛɛ hai tã.
51 Idei asii wee iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ. Awa fei si
aa ka ku, amma Ilaaɔ̃ á kpaasi awa fei
52 gbakã, si iju kamɛɛ akã, waati iyi
kãakãakĩi ankãanyi á kpata. Waati iyi
kãakãakĩi ankãanyiu á kpata Ilaaɔ̃ á jĩ iku ŋa
nɔ a kaa ku má, nɔ ku kpaasi awa mɔ.
53 Ntɔ ntɔ, ara iyi á bɛjɛu kù nɛ bɛi á ce iyi
kù kpaasi iyi ci ya bɛjɛ. Nŋu iyi í jɛ ti iku, kù
nɛ bɛi á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya ku.
54 Nɔ waati iyi ara ku bɛjɛu á kpaasi iyi kaa
bɛjɛ, nɔ ti iku mɔ ku kpaasi iyi kaa ku, waati
bɛɛbɛi ide iyi à kɔu á ce, iyi í ni,
Ilaaɔ̃ í kãmia iku mam mam.
55 Iku kaa kãmia inɛ ŋa má.
Iku kaa nɛ gbugbã si inɛ ŋa má.
56 Iku kaa wɛɛ wo bii kù jɛ na dulum, nɔ
dulum mɔ kaa nɛ gbugbã wo bii kù jɛ na
wooda.
57 Amma ka saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa
gbugbã à waa kãmiaò dulum na anu akã
nwa iyi à ce do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
58 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, i leekĩ dim dim i
maà tɛkɛɛ ŋa. I ce kookaai si icɛi Lafɛ̃ɛ do ajɔ
fei si na iyi í jɔ̀ ì mà ŋa icɛ iyi ì waa cea Lafɛ̃ɛ
kaa ce nfe ŋa.

16

Fia ku tɔtɔɔ na woo dasi Jesu naanɛ ŋa

1 Nsɛi, ka fɔ idei fia iyi à waa tɔtɔɔ na woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu. Í sĩa
iŋɛ mɔ i ce bɛi ǹ sõ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa
ilɛi Galati.
2 Si ajɔ ama azuma fei í sĩa inɛ fei ku nya
fiaɛ ikã, zaka bɛi á yɔkɔ, si bɛi Ilaaõ í muaa,
ku ba i maà ti i degbe hee waati iyi ǹ to wa i
bɛi i maa tɔtɔɔ fiau ŋa.
3 Bii ǹ naa, an bɛ inɛ ŋa iyi ì cica ŋau
Zeruzalɛmu do amua nŋɛ do tia iyi á sisi nŋa
yaaseɛ.
4 Bii í nɔ í jɛ í sĩa amu takam n koo mɔi,
awɔò ŋa aa ka koo ajɔ.

Mii ŋa iyi Pɔlu wa bi ku ce

5 Bii í kõɔsi an bɔ ilɛi Masedɔni nɔ hai bɛ an
naa bi tu ŋɛ.
6 An ce baa ajɔ minji bi tu ŋɛ, bii i kù laakai
mɔm, bɛi an jɛ kpaa. Si anyii nŋu, nɔ i sobim
do bii ǹ nɛ ku bɔ ŋa.
7 Bɛbɛi n kù bi n yɛ ŋɛ do saasa, amma bii
Lafɛ̃ɛ í bi an kpɛ bi tu ŋɛ bɛ.
8 Amma hee ajɔi Pantekotu koo toò wa an
maa n wa Efɛɛzu ihɛ̃ titã
9 domi Ilaaõ í cĩim kpãa nla nla n ceò icɛ
ihɛ̃ iyi á nɛ aranfãani, baa bii mbɛɛ ŋa à kpɔ.
10 Bii Timɔtee í to wa bi tu ŋɛ, i gbaa do
yaase bɛi á nɛò ara ku fũ si anini nŋɛ, domi
nŋu mɔ icɛi Lafɛ̃ɛi wa ce bɛi ǹ wa n ceu.
11 Na nŋu, i maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dondaɛ ŋa,
amma i sobiɛ si isɛɛnɛɛ iyi á ce ku baaò wa
ku ba ku to wa bi tom do laakai ku sũ, domi
ǹ wa n cɔ kpãaɛ nŋu do kpaasi ŋa iyi à waa
suu wa.
12 Amma iyi í jɛ idei kpaasi nwa Apolo,
tuuba nkpɔ nkpɔi ǹ ya n maa n sõɔ n ni koo
cɔ ŋɛ do kpaasi nwa gɔ ŋa ajɔ, amma si nsɛi
titã kù waa bi ku naa kpata kpata. Bii í ba
fayaɛ á naa.

Idei ankãanyi ŋa

13 I ce laakaii ara nŋɛ, i leekĩ si naanɛ ku
dasi dim dim ŋa. I ce wɔɔkɔ ku ba i ba
gbugbã ŋa.
14 Iyi ì waa ce fei, i coo do kubi ŋa.
15 Ì mà ŋa iyi Setefani do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋai à
jɛ woo dasi Jesu naanɛ sinte si ilɛi Gɛrɛsi à nɔ
à na ara nŋa à sobiò woo dasi Jesu naanɛ ŋa.
Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi,
16 amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
ba ŋa icɛu ku ce do himma fei, i ya jirima ŋa
ŋa.
17 Ǹ nɛ inɔ didõ do kunaai Setefani, do
Fɔɔtunatu do Akaiku, domi si bɛi i kù wa ihɛ̃
ŋa aŋai à ce mii iyi ì nɛ ku ce ŋa.
18 Inɛ ŋau à tũ inɔm bɛi à ya tũ tu ŋɛ mɔ. Í
sĩa i saabu inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
19 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Azii à waa
ce ŋɛ fɔɔ. Akilasi do Piisila do inɛi igbɛi Jesu
ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ nŋa, à waa ce ŋɛ fɔɔ
jiida jiida do irii Lafɛ̃ɛ.
20 Kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei à waa
ce ŋɛ fɔɔ.
Iŋɛ mɔ i ce njɛ fɔɔ ŋa do kubi.
21 Amu Pɔlu, amui ǹ kɔ nŋɛ fɔɔu ihɛ̃ wa do
awɔm.
22 Inɛ iyi kù nɛ kubii Lafɛ̃ɛ fei, ikpe ku
muu.
Lafɛ̃ɛ Jesu ku nyi wa.
23 Didõi Lafɛ̃ɛ Jesu ku wɛɛ do iŋɛ.
24 Kubim í wɛɛ do iŋɛ fei na anu akã nwa
do Jesu Kirisi. Ami.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa inɛi Kɔrɛnti ŋa

Idei fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo bɛi Jesu Kirisi si idɔɔbii
Ilaaɔ̃, do Timɔtee kpaasi nwa.

À ce inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa iyi à wa Kɔrɛnti fɔɔ
do woo dasi naanɛ ŋa fei iyi à wa si ilɛi Gɛrɛsi
fei.

2 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃

3 Ka saabu Ilaaɔ̃, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi, nŋui í nɛ araare, nɔ nŋui í ya maa tũ
idɔ nwa waati kãma fei.

4 Wa tũ idɔ nwa si wahala baa yooma nwa
fei. Í ya ce bɛɛbɛi ku ba awa mɔ ka yɔkɔ ka
tũ idɔi inɛ ŋa iyi à waa wahala do yaase bɛi í
tũò ti awa mɔ.

5 Ntɔ ntɔ, à nɛ ikpɛ̃ nla nla si ijuukpãi
Kirisi, amma bɛi ijuukpãu í la í to, bɛɛbɛ mɔi
yaase bɛi Kirisi wa tũò idɔ nwa ŋau mɔ í to.

6 Bii à yɛ ijuukpã, na iri nŋɛi, ku ba i ba
faaba ŋa nɔ Ilaaɔ̃ ku tũ idɔ nŋɛ. Bii Ilaaɔ̃ í nɔ
í tũ idɔ nwa, na iri nŋɛi, iŋɛ mɔ i temua ŋa
do ijuukpã dimi akã do iyi à waa yɛu, nɔ idɔi
iŋɛ mɔ ku tũ.

7 À waa naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ domi à mà, si bɛi
ì nɛ ikpɛ̃ si ijuukpã nwa ŋa, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á
tũ idɔ nŋɛ si bɛi wa tũ tu wa.

8 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à bi i mà ŋa wahala iyi í
ba wa si ilɛi Azii í caa. Í re gbugbã nwa hee
a kù tamaa mà aa ka wɛɛ si hunde má.

9 À tamaa bɛi à yɛ taale nwa á kpa wai.
Amma dimii ideu ihɛ̃ í ba wai ku ba ka mà
iyi kù sĩa ka dasi naanɛ nwa si awa taka nwa,
amma ka dasi naanɛ nwa fei si Ilaaɔ̃ nŋu akã
iyi á jĩ iku ŋa.

10 Nŋui í nya wa hai si iku dimi bɛɛbɛ, á nɔ
ku nya wa má. Ntɔi, à waa cɔ kpãaɛ á nyi ku
nya wa má.

11 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa sobi wa do kutɔɔ nŋɛ.
Ilaaɔ̃ á gba kutɔɔ iyi inɛ nkpɔ í ce na iri nwa,
nɔ ku ce nwa didɔ̃ ku ba inɛ nkpɔ ku saabuɛ
na iri nwa.

Pɔlu í kpaasi idei ilu ku bɔɛ

12 Ide iyi í jɔ̀ à waa tɔɔò fufu wee. Idɔ nwa
wa jɛ nwa sɛɛda iyi isɛɛnɛ nwa í má si wajui
inɛi andunya ŋa, nɔ iyi í re mɔm nŋui í jɛ si
waju nŋɛ. Kù nɔ kù jɛ do muafiti. Mii ŋau bɛ
fei, hai bi Ilaaɔ̃i wa naa. Kù jɛ do bisii amanɛ
ŋa, amma do didɔ̃i Ilaaɔ̃i.

13-14 Bɛɛbɛi si tia iyi à ce nŋɛ, a kù kɔ nŋɛ
mii mmu gɔ bii kù jɛ iyi ì cio ì gbɔ yaaseɛ ŋau
bɛ. Si ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á nyi wa aa ka yɔkɔ ka
tɔɔ fufu na iri nŋɛ. Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ mɔ aa yɔkɔ
i tɔɔ fufu ŋa na iri nwa. Ì gbɔ yaasei ideu ihɛ̃
keeke tã ŋa, amma ǹ bi i gbɔ yaaseɛ ŋai mam
mam.

15 Na saabui ideu ihɛ̃i í jɔ̀ ǹ tako ǹ dasi idɔ
n bɔ bi tu ŋɛ ku ba i ba didɔ̃ ikɔ minji ŋa.

16 Ǹ lasabu bii ǹ wa n bɔ ikpa ilɛi Masedɔni
n yaa n yɛ ŋɛ, nɔ n nyi n yɛ ŋɛ má bii ǹ wa
n baa. Bɛɛbɛi aa sobim si isɛɛnɛm ŋa n bɔò
ikpa ilɛi Zudee.

17 Si ide iyi ǹ lasabuu, idɔ minjii ǹ ce? Mà
ì waa tamaa ŋa ǹ ya n ni ǹ wa n naa nɔ gbakã
n kpaasi ide má n ni n kù wa n naa bɛi inɛi
andunya ŋa à ya cei?

18 Si bɛi ì mà ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ilu naanɛ, ǹ bi
i mà ŋa iyi n ci ya ni, ǹ wa n naa nɔ n ni, n
kù wa n naa má.

19 Ntɔ ntɔ, Jesu Kirisi amai Ilaaɔ̃, nŋu iyi
amu do Silasi do Timɔtee à waazo nŋɛu, kù
naa do idɔ minji. Amma í naai do ide ntɔi
Ilaaɔ̃,

20 nɔ kuwã ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce fei í kɔ̃ siɛ. Na
nŋu na saabuɛi à waa ni, ami, à waa saabuò
Ilaaɔ̃.

21 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ awaɛ ŋa fei à leekĩ si Kirisi dim
dim ajɔ. Nŋui í nɔ í cica wa ikã.

22 Nŋui í ce si wa sɛɛdaɛ iyi wa nyisi iyi à
jɛ tɛɛ, nɔ í da nwa si Hundeɛ si idɔ ku jɛ nwa
bɛi kaazigi.

23 Ilaaɔ̃ í jɛ sɛɛdam n kù bi n ba ŋɛ ide ku
gaabu ku ce. Na ŋɔi í ce n kù nyi wa Kɔrɛnti.

24 A kù bi ka jilɛ nŋɛ ide gɔ do tilasi si
naanɛ ku dasi nŋɛ si na iyi í jɔ̀ ì waa leeki dim
dim ŋa tã si naanɛ ku dasiu, amma à bi ka ce
icɛi awaɛ ŋa ajɔ ka mu nŋɛ inɔ didɔ̃.

2

1 Nŋui í jɔ̀ ǹ lasabu n maà n ti n naa bi tu
ŋɛ n naa n fɔ inɔ nŋɛ má.

2 N kù bi n fɔ inɔ nŋɛ domi bii ǹ fɔ inɔ nŋɛ,
yooi á tũ inɔm má bii kù jɛ iŋɛ iyi ǹ fɔ inɔ
nŋɛu.

3 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tako ǹ kɔ nŋɛ tiau bɛ wa do
yaase bɛɛbɛ. N kù bi n naa bi tu ŋɛ, iŋɛ iyi
hai bi tu ŋɛi an ba inɔ didɔ̃, ì fɔ inɔm ŋa. Ǹ
wa n naanɛ iŋɛ fei iyi bii inɔm í dɔ̃, inɔ didɔ̃i
iŋɛ feii.
4 Bɛɛbɛi ǹ kɔ nŋɛ tiau wa do inɔ ku fɔ do
cikãaju nkpɔ nkpɔ, kù jɛ n fɔ inɔ nŋɛ, ǹ bi i
mà ŋa zaka bɛi ǹ bi ŋɛ í toi.

I ya kpa idei kurara ŋa

5 Si bɛi inɛ gɔ nŋɛ í fɔ inɔm, kù jɛ inɔi amu
akãi í fɔ, ti iŋɛ feii. Walakɔ ǹ tamaa í sĩa n ni,
inɔi inɛ gɔ nŋɛ ŋai í fɔ, domi n kù bi n fɔ n
lɔsi.
6 Amma í to bɛɛbɛ, si bɛi inɛ nkpɔ nŋɛ í
kpãa iju.
7 Í sĩa i kpa idei kuraraɛ i mua gbugbã ŋa
ku ba inɔ ku fɔ nlau ku maà caa siɛ.
8 Na nŋu, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i ceaa bɛi á mà iyi
ì bi nŋu ŋa.
9 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tako ǹ kɔ nŋɛ tia wa wo n cɔ
laakai nŋɛ ku ba n mà bii í jɛ ì waa jirima fei
ndɛɛ ŋa.
10 Inɛ iyi ì kpa idei kuraraɛ ŋa, amu mɔ ǹ
kpaa mbɛ baa do iyi kù jɛ amui í raraa. Nɔ
ideu iyi ǹ kpa, ǹ kpaai na iri nŋɛ si wajui
Kirisi,
11 ku ba Seetam ku maà zamba wa. Ntɔi, à
mà sãa sãa iyi wa bi ku ce.

À jɛ igũ si kpãai Jesu Kirisi

12 Iyi ǹ to Torasi laabaau jiidai Kirisi ku
sisi, ǹ yɔɔ iyi didɔ̃i Lafɛ̃ɛi í cĩim kpãa n ceò
icɛ bɛ.
13 Amma laakaim kù sũ sɛ̃ɛ si bɛi n kù yɛ
kpaasim Titee. Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tɔɔ inɛi Torasi ŋa
sukudɔ̃ ǹ nɛ ilɛi Masedɔni.
14 Amma ka saabu Ilaaɔ̃, domi í mu nwa
gbugbã ka jɛò igũ waati kãma fei si kpãai
Kirisi. Wa ceò wa icɛ ku ba ku jɔ̀ inɛ ŋa a mà
Kirisi, nɔ kumài Kirisiu ku fangaa bii fei bɛi
inúnùi tulare í ya fangaa.
15 Ntɔi, si wajui Ilaaɔ̃ à yɛi bɛi inúnù didɔ̃i
Kirisi, bi inɛ ŋa iyi à ba faaba, do bi woo bɔ
nfe ku ce ŋa.
16 Bi inɛ ŋa iyi à waa bɔ bi ku ce nfe, inúnùi
ikui iyi wa bí iku. Bi inɛ ŋa mɔ iyi à waa ba
faaba, inúnùi kuwɛɛi iyi wa na kuwɛɛ. Yooi
í to ku ce dimii icɛu bɛ.
17 A kù jɛ bɛi inɛ gɔ ŋa iyi à waa sisi idei
Ilaaɔ̃ do ibo na fia. Amma si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃i
í bɛ wa wa, nŋui í jɔ̀ à waa fɔ ide dee dee na
anu akã iyi à ce do Kirisi, kù jɛ do muafiti.

3

Amaacɛ ŋa iyi aa sisia inɛ ŋa akabuu titɔ̃

1 Ide iyi à fɔ nsɛiu ihɛ̃ í yɛ bɛi à waa tɔɔ fufu
mái? Awa mɔ à nɛ bukaatai ka naa bi tu ŋɛ
do tia iyi á sisi nŋɛ yaase nwai, bɛi inɛ gɔ ŋa
à ya ce? Mà ka tɔɔ ŋɛ i kɔ nwa dimiɛ ŋai.
2 Iŋɛ taka nŋɛi ì jɛ bɛi tia nwa iyi à kɔ si idɔ
nwa. Í yɛ ŋai bɛi tia iyi inɛ fei í mà wa cioɛ.
3 Kookoosu nŋɛ wa nyisi ntɔ ntɔ iyi iŋɛi í
jɛ bɛi tia iyi Kirisi í kɔ na icɛ nwa iyi à ce si
inɔ nŋɛ. Tiau, kù jɛ do biikii à kɔɔ, amma do
Hundei Ilaaɔ̃i à kɔɔ, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ.
Kù jɛ si kutai à kɔɔ, si idɔi amanɛ ŋai.
4 Naanɛ nŋui à nɛ si wajui Ilaaɔ̃ do saabui
Kirisi.
5 Ntɔi, a kù to ara nwa ka ni à ce ngɔgɔ do
ara nwa. Mii iyi à yɔkɔ à waa ce fei, hai bi
Ilaaɔ̃i wa naa,
6 domi nŋui í mu nwa gbugbã ka jɛò
amaacɛɛ ŋa ka sisia inɛ ŋa akabuu titɔ̃.
Akabuuu kù waa ce icɛ do wooda iyi à kɔu,
bi kù jɛ do Hundei Ilaaɔ̃. Wooda iyi à kɔu í
ya jɔ̀ inɛ ku kui, amma Hundei Ilaaɔ̃i í ya na
kuwɛɛi.
7 Waati iyi à kɔ woodau akã akã si kuta,
amboei Ilaaɔ̃ í má inya. Amboeu í jɔ̀ wajui
Moizi wa daana hee inɛi Izirɛli ŋa à mɔngɔ
ku kãsiɛ iju. Do nŋu fei, amboeu í na í tã. Bii
í jɛ wooda iyi í jɔ̀ inɛ ŋa à kui í naa do dimii
amboe bɛɛbɛ,
8 amboei icɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa ce kaa re
bɛɛbɛ? Ntɔ ntɔ á re.
9 Icɛi wooda iyi í ya yɛ taalei inɛ ŋa í nɛ
amboe, amma ti icɛ iyi í jɔ̀ inɛ ŋa à jɛ dee dee
si wajui Ilaaɔ̃ í roo hee bii í jĩ.
10 Aa ka yɔkɔ ka ni mɔm amboe iyi wa má
inya tako kù to ngɔgɔ do ti nsɛi iyi í la í roo.
11 Ntɔi, bii mii iyi kaa kpɛ í nɛ amboe, zaka
bɛirei amboei mii iyi á ya maa wɛɛ do ajɔ fei
á la ku to.
12 À waa fɔ ide do naanɛ si na iyi í jɔ̀ à nɛ
kpãa ku cɔu ihɛ̃.
13 A kù jɛ bɛi Moizi iyi í bii fuugɛsɛ ku ba
inɛi Izirɛli ŋa a maà yɛ waati iyi amboeu í
sɛkɛɛ hai si wajuɛ.
14 Amma à lele idɔ nŋa a kù yɔkɔ a kù gbɔ
yaaseɛ. Baa do nnyi fei bii à waa cio tiai

akabuu sintei idei Ilaaɔ̃, í yɛi bɛi fuugɛsɛu í kɔ í wa bɛ. Nɔ fuugɛsɛu kaa nya bii kù jɛ à dasi Kirisi naanɛ.
15 Baa nnyi má, waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à waa cio tia iyi Moizi í kɔ fei, í ya yɛ bɛi fuugɛsɛu wa ganji ŋa a gbɔ yaaseɛi.
16 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, waati iyi inɛ í kpaasi idɔɛ í sinda si Lafɛ̃ɛ, waati bɛɛbɛi fuugɛsɛu á nya.
17 Nɔ wee, Lafɛ̃ɛu, Hundei. Tengi bii Hundei Lafɛ̃ɛ í wa, tengi bɛi ara ku nɛ í ya wa.
18 Fuugɛsɛu kù wa si waju nwa má nɔ inɛ ŋa à ya maa yɛ amboei Lafɛ̃ɛ si wai bɛi si digi, nɔ amboeɛ iyi à waa cɔu, nŋui wa kpaasi wa ku ba ka jɔɔ, nɔ í ya maa kɔ̃ɔsii waati kãma fei si wa. Icɛu bɛ, Hundei Lafɛ̃ɛi wa coo.

4

Amanii Hunde iyi í wa si wa

1 Ilaaɔ̃i í da nwa icɛu si awɔ na jiida ku jɛɛ. Nŋui í jɔ̀ a kù mɔngɔ munya.
2 À nyɔ daai anyɔ ŋa iyi inɛ ŋa à ya ce si asii. A kù wɛɛ do baai bisi laalɔ, a kù kpaasi ide ntɔi Ilaaɔ̃ ibo. Amma à jɔ̀ inɛ ŋa à waa mà ntɔu sãa sãa ku ba inɛ fei ku mà si idɔɛ awa ilu ntɔ ŋai si wajui Ilaaɔ̃.
3 Baa do iyi à waa sisi laabaau jiidau dee dee, inɛ gɔ ŋa a ci ya gbɔ yaaseɛ, amma inɛ ŋa iyi aa ce nfe aŋa akãi a ci ya gbɔ yaaseɛ.
4 Inɛ ŋau a kù dasi naanɛ si na iyi í jɔ̀ Seetam, lafɛ̃ɛi andunyau í nya laakai nŋa. Í nya laakai nŋai ku ba a maà yɛ inya kumái laabaau jiidau. Laabaau jiidau wa nyisi wa amboei Kirisi, iyi í jɛ Ilaaɔ̃ takaɛ.
5 Do ntɔ, a kù waa waazo idei iri nwa. Si waazo nwa à waa fɔ iyi Jesu Kirisii í jɛ Lafɛ̃ɛ nɔ awa mɔ à jɛ woo ce icɛ nŋɛ ŋa na iriɛ.
6 Ilaaɔ̃i í ni, inya kumá ku ce si aninii ilu kuku, nŋui í nɔ í da nwa si inya kumáɛ si idɔ nwa ku ba ka mà amboeɛ. Amboei Ilaaɔ̃ui à waa yɛ si wajui Kirisi.
7 Amma awa iyi à nɛ amani nlau ihɛ̃, à yɛi bɛi cakai amà ku ba kulai gbugbãu ku jɛ ti Ilaaɔ̃, ku maà jɛ ti awa taka nwa.
8 À yɔyɔ wa do ijuukpã ikã ikã fei, amma a kù ku. À biti amma a kù mɔngɔ.
9 Inɛ ŋa à kpã wa iju, amma Ilaaɔ̃ kù kɔsi wa. À kɛkɛ wa, amma a kù kpa wa.
10 Ajɔ fei si wahalau ihɛ̃ í yɛi bɛi à waa ba ikpɛ̃ nwa si ikui Jesu bii à waa bɔ fei ku ba a yɛ kuwɛɛɛ si ara nwa.
11 Ntɔi, baa do iyi à wɛɛ fei, si anui ikui à ya ka wa waati kãma fei na irii Jesu, ku ba a yɛ kuwɛɛɛ si ara nwa.
12 Bɛɛbɛi awa si anui ikui à wa, amma iŋɛ, kuwɛɛi í jɛ tu ŋɛ.
13 Naanɛ ku dasi nwa í yɛ bɛi ti inɛ iyi í kɔ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, ǹ dasi naanɛ, na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n fɔ ide. Na nŋu, awa mɔ, si na iyi í jɔ̀ à dasi naanɛ, nŋui í jɔ̀ à waa fɔ.
14 À mà do ntɔ, inɛ iyi í jǐ Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ, á jǐ wa do Jesu ajɔ nɔ kú jɔ̀ awaɛ ŋa ka kò si wajuɛ.
15 Na iri nŋɛi à waa temuaò mii ŋau ihɛ̃ fei ku ba inɛ ŋa iyi à ba didɔ̃i Ilaaɔ̃u, akpɔ nŋa ku ya maa kɔ̃ɔsi nɔ a ya maa saabuɛ ntɔ ntɔ, domi bɛɛbɛi aa nyisiò amboeɛ.

Ka jɛ kuwɛɛ do naanɛ ku dasi

16 Nŋui í jɔ̀ a kaa ka mɔngɔ munya. Baa bii ara nwa wa gbo, hunde nwa í ya maa wɛɛ titɔ̃i do ajɔ fei.
17 Ijuukpã keeke iyi à waa yɛ si nsɛiu ihɛ̃ wa ce nwa sɔɔlui amboe iyi ci ya tãi iyi í la í re ijuukpãu.
18 Ntɔ ntɔ laakai nwa kù wa si mii iyi iju wa yɛ, í gbe si mii iyi kù waa yɛ. Mii iyi iju wa yɛ ci ya kpɛ, amma mii iyi kù waa yɛ í ya wɛɛi do ajɔ fei.

5

1 Arai í jɛ bi ku wai hunde nwa si ilɛu ihɛ̃. Nɔ à mà bii ara nwa í ku, Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa bi ku wa lele iyi nŋu takaɛ í ce, kù jɛ amanɛ. Bi ku wau á maa wɛɛi do ajɔ fei.
2 Nɔ à wasi ku weewea si na iyi í jɔ̀ hunde nwa í bi ku dasi bi ku wai leleu bɛi amanɛ í ya dasi ibɔ.
3 Í bi bɛɛbɛi domi bii à dasi, hunde nwa kaa wɛɛ hai nɛ bi ku wau.
4 Ntɔ ntɔ, si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à waa weewea à waa nɛ bɛi inɛ iyi aso wa wɔɔ. Kù jɛ à bi ka wɛɛ hai nɛ ara amma à bi a da nwa si ara titɔ̃i leleu, ku ba kuwɛɛu ku kpa irii mii ŋa iyi í jɛ ti iku.
5 Inɛ iyi í jilɛ nwa mii ŋau ihɛ̃ nŋui í jɛ Ilaaɔ̃. Nŋui í mu nwa Hundeɛ bɛi kaazigi.

6 Nŋui í jɔ̀ à ya ka nɛ wɔɔkɔ ajɔ fei baa do
iyi à mà si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à jɩ̀ò bi
ku wai Lafɛ̃ɛ.
7 À waa ce isɛɛnɛ nwa na naanɛ ku dasi, kù
jɛ na mii iyi à waa yɛ.
8 Ntɔ ntɔ à ya ka nɛ wɔɔkɔ. Amma iyi à bi
í re fei ndɛɛ nŋui í jɛ ka jɔ̀ arau ihɛ̃ ka bɔ bi
Lafɛ̃ɛ ka maa wa bi tɛɛ.
9 Nŋui í jɔ̀ à waa ce kookaai ka ce iyi á dɔ̃a
Lafɛ̃ɛ si, bii í jɛ à wɛɛ si arau ihɛ̃ walakɔ bii à
ku.
10 Í sɩ̀a ka ce iyi á dɔ̃a si domi kù nɛ bɛi aa
ka ce iyi a kù leekɩ̀ si wajui Kirisi ku kiiti wa
awa fei, nɔ ku sãa inɛ fei si bɛi kookoosu iyi
í ce si kuwɛɛɛ í to, bii laalɔi, bii í nɔ í jɛ jiida
mɔi.

Kirisi í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃

11 Ilaaɔ̃ í mà wa sãa sãa, nɔ bɛɛbɛ mɔi ɩ̀
tamaa iŋɛ taka nŋɛ ì mà wa ŋa. Si na iyi í jɔ̀ à
mà bɛɛrɛi Lafɛ̃ɛ. À waa dɛ ka kãmia inɛ ŋai.
12 Kù jɛ à waa tɔɔ fufu bi tu ŋɛ. Amma à
waa bi i ba yaase bɛi aa ce i wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋai
na iri nwa. Bɛɛbɛi aa ba bɛi aa jɛa inɛ ŋa iyi à
waa tɔɔ fufu na mii ŋa iyi à waa yɛ nŋu akã,
nɔ à fũsi iyi í jɛ ti idɔu awɔ.
13 Bii à waa ce wa sũmu, na Ilaaɔ̃i. Bii à nɔ
à waa ce wa ilu laakai ŋa mɔi, na iri nŋɛi.
14 Kubii Kirisii wa nɛ̀ò wa. Si na iyi í jɔ̀ à
mà inɛ akãi í ku na inɛ fei, à nɔ à mà iyi inɛ
feii í nɛ ikpɛ̃ si ikuɛ.
15 Í kui na inɛ fei ku ba inɛ ŋa iyi à wɛɛ si
hunde a maà wɛɛ na irii aŋa taka nŋa má, í
gbe na iriɛ, nŋu iyi í kú nɔ í jɩ̀ na iri nŋa.
16 Na nŋu, bɛbɛi a kaa ka cɔ iyi à waa yɛò
iju si amanɛ nŋu akã. Baa bii bɛɛbɛi à tako à
cea Kirisi wo, nsɛi a kaà ka ce bɛɛbɛ má.
17 Bii inɛ gɔ í nɛ anu akã do Kirisi í jɛ inɛ
titɔ̃. Mii ndii tako ŋau à lɔ, nɔ wee mii titɔ̃
ŋai à sãsi wa.
18 Mii ŋau ihɛ̃ fei icɛi Ilaaɔ̃i, nŋu iyi í jɔ̀ à
dɔ̃ do nŋu na saabui Kirisi, nɔ í bɛ wa ku ba
awa mɔ ka jɔ̀ inɛ ŋa a dɔ̃ do nŋu.
19 Ntɔ ntɔ, na saabui Kirisii Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ ŋa
à dɔ̃ do nŋu. Í kpa idei kurara nŋa kù waa
dooae má, nɔ í jilɛ nwa icɛ ka sisia inɛ ŋa bɛi
aa ce a dɔ̃ do nŋu.
20 Na nŋu, à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Í yɛi bɛi
Ilaaɔ̃ takaɛi wa ba ŋɛ ide ku fɔ hai bi tu wa nɔ
à waa tɔɔ ŋɛ do irii Kirisi, i jɔ̀ i dɔ̃ do Ilaaɔ̃ ŋa.
21 Kirisi, nŋu iyi kù ce dulum kãma, nŋui
Ilaaɔ̃ í kãa dulum du wa ku ba ka jɛ dee dee
si wajuɛ na anu akã nwa iyi à ce do Kirisi ajɔ.

6

1 Awa iyi à waa ce icɛ do Ilaaɔ̃ ajɔ, à waa tɔɔ
ŋɛi i maà jɔ̀ didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛu ku ce nfe.
2 Si tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Ǹ gbɔ kutɔɔɛ nɔ ǹ jɛɛ si waati jiida.
Ǹ sobiɛ si ajɔi faaba.
To, nsɛii í jɛ waati jiidau, nnyii ajɔi faaba.
3 A kù waa bi inɛ gɔ ku yɛ taalei icɛ nwa.
Nŋui í jɔ̀ a kù waa ce ngɔgɔ iyi á dasi inɛ
kurara.
4 Amma si kookoosu nwa fei à waa bi
kuwɛɛ nwa ku nyisi iyi à jɛ woo ce icɛ jiidai
Ilaaɔ̃ ŋa. À waa temua ntɔ ntɔ si wahala do
si are do si ijuukpã.
5 À tɛ nwa kpɔtɔɔ à dasi wa piisɔ̃ɔ, nɔ inɛ
ŋa à dede gidi si wa amma si fei ndɛɛ à yɔkɔ
temua. À ya ka ce icɛ hee ka gbɛɛji, à ya ka
wɔ njoo, nɔ à ya ka dɩ̀ anu.
6-7 À waa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛi Ilaaɔ̃
ŋa do kuwɛɛ jiida nwa, do kumà nwa, do
suuru nwa, do jiida ku jɛ nwa, do kubi hai
nɛ muafiti nwa, do idei ntɔu ku waazo. Nɔ
gbugbãi Ilaaɔ̃ do icɛ iyi Hundeɛ wa ce si wa
wa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛɛ ŋa. Dee dee ku
jɛi í jɛ nyaui igũ nwa iyi à ya ka jaò nɔ ka kɔò
ara nwa.
8 À ya ka temuai bii inɛ ŋa à mà bɛɛrɛ nwa
walakɔ bii à waa nya fũnɛ nwa. Bɛɛbɛ mɔi à
ya ka temua bii à waa fɔ jiida nwa walakɔ bii
à waa fɔ laalɔ nwa. À waa cɔ wa bɛi woo sɔ
ibo ŋa baa do iyi à waa fɔ ntɔ fei.
9 À waa cɔ wa bɛi a kù mà wa, baa bii inɛ
fei í mà wa sãa sãa. À waa cɔ wa bɛi inɛ ŋa
iyi à kasãm, amma hee nsɛi à wɛɛ si baani. À
kpã wa iju ntɔ ntɔ, amma a kù kpa wa.
10 À waa cɔ wa bɛi ilu inɔ ku fɔ ŋa, amma à
ya ka maa nɛ inɔ didɔ̃i waati kãma fei. À waa
cɔ wa bɛi ilu are ŋa, amma à waa mua inɛ
nkpɔ amani. À waa cɔ wa bɛi a kù nɛ ngɔgɔ,
amma à nɛ fei ndɛɛ.
11 Iŋɛ inɛi Kɔrɛnti ŋa, à sɔ̃ ŋɛ ide ntɔ iyi í
wa si idɔ nwa fei. Idɔ nwa í nɛ kubi nŋɛ jiida
jiida.
12 Kubi nwa kù kaye si gãmɛ nŋɛ, amma
iŋɛi i kù na wa ara.

13 Na nŋu, i ce nwa bɛi awa mɔ à waa ce
nŋɛ. Ǹ wa n ba ŋɛ ide ku fɔ bɛi amam ŋa, i jɔ̀
i bi wa jiida jiida ŋa.

I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ ŋa

14 I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ
ŋa domi i kù jɔ ŋa ŋa. Bɛirei jiida do laalɔ á
ce ku tɔtɔɔ. Mà bɛirei inya kumá do ilu kuku
á ce ku tɔtɔɔ.
15 Bɛirei Kirisi do Seetam aa ce a gbɔ si
njɛ. Mà mii woo dasi Jesu naanɛ do hai dasi
naanɛ à nɛ si gãmɛi njɛ.
16 Bɛirei bi ku wai Ilaaɔ̃ do iwɛ̃ ŋa á ce ku
tɔtɔɔ. Awai à jɛ bi ku wai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ
icui kuwɛɛ. Nɔ nŋu takaɛ í fɔ í ni,
An wɛɛ do aŋa nɔ awaò ŋa ka maa nɛ.
An jɛ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ inɛm ŋa.
17 Na ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í nyi í ni má,
I fa ara nŋɛ hai bi tu ŋa nɔ i jĩò ŋa ŋa.
I maà má kɔkɔi mii iyi í riisi ŋa.
Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa an gba ŋɛ.
18 An jɛ baa nŋɛ.
Nɔ iŋɛ mɔ aa jɛ ama inɛmɔkɔ do ama
inaabom ŋa. Mii iyi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã
fei í fɔ mbɛ.

7

1 Baakɔɔm ŋa, kuwãu ihɛ̃ fei tutu wai. Na
nŋu, ka jɔ̀ idɔ nwa ku má sãa sãa si mii fei
ku ba ara nwa do idɔ nwa ku maà nɛ taale
kãma, nɔ kumá nwa ku maa kɔ̃ɔsi si Ilaaɔ̃ nɔ
ka màò bɛɛrɛɛ.

Inɔ didɔ̃i Pɔlu

2 I jɔ̀ i nɛ kubi nwa ŋa. A kù raraa inɛ gɔ,
a kù bɛjɛ kuwɛɛi inɛ gɔ, a kù nɔ a kù taki inɛ
gɔ.
3 N kù wa n fɔ bɛɛbɛ na n yɛ taale nŋɛ. Ntɔi,
si bɛi ǹ fɔ tã, à nɛ kubi nŋɛ si idɔ nwa, baa bii
í jɛ si kuwɛɛ wala si andɛi ikui.
4 Ǹ wa n naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ, nɔ ǹ wa n tɔɔ
fufu na iri nŋɛ si mii fei. Ǹ ba gbugbã na iri
nŋɛ nɔ inɔm í dɔ̃ í caa si ijuukpã nwa fei.
5 Ijuukpãu í jɔ̀ a kù sĩmi waati iyi à to ilɛi
Masedɔni. À ba ijuukpã ikã ikã baa yooma
fei. À ya ka ba ija hai waduude nɔ si idɔ nwa
njo wa mu wa.
6 Amma Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mua ilu inɔ ku
fɔ ŋa gbugbã, í jɔ̀ kunaai Titee í mu nwa
gbugbã.
7 Kù jɛ kunaaɛ nŋu akãi í mu nwa gbugbã,
amma iyi í ni má iŋɛ taka nŋɛ ì mua nŋu
gbugbã ŋa. Í nɔ í sɔ̃ wa bɛi ì waa bi ku yɛm
ŋa ntɔ ntɔ, do bɛi ì nɛ inɔ ku fɔ ŋa, do bɛi ì nɛ
kubim ŋa jiida. Ideɛu í jɔ̀ inɔ didɔ̃m í kɔ̃ɔsi
hee í caa.
8 Na ŋɔi í jɔ̀ baa bii tia iyi ǹ kɔ nŋɛ í fɔ inɔ
nŋɛ, n kù nɛ inɔ ku fɔ do iyi ǹ kɔɔ. Ǹ tako ǹ
nɛ inɔ ku fɔɛ si waati iyi ǹ yɛ í fɔ inɔ nŋɛ si
waati keeke gɔ.
9 Amma nsɛi inɔm í dɔ̃. Kù jɛ na iyi í jɔ̀ ǹ fɔ
inɔ nŋɛ, amma si na iyi í jɔ̀ inɔ ku fɔ nŋɛ í jɔ̀
ì kpaasi daa ŋa. Bɛɛbɛi í ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃
í ceò inɔ ku fɔ nŋɛ icɛ. Na nŋu, a kù ce nŋɛ
laalɔ kãma.
10 Ntɔ ntɔ, inɔ ku fɔ iyi Ilaaɔ̃ wa ceò icɛ í ya
jɔ̀ inɛ ku kpaasi daaɛ nɔ ku ba faaba. Dimii
daa ku kpaasi bɛɛbɛ i kaa ni, bii ǹ mà. Amma
inɔ ku fɔi andunya í ya bí ikui.
11 Ilaaɔ̃ í ceò inɔ ku fɔ nŋɛu icɛ, nɔ i cɔ ribaɛ
nsɛi ŋa. I cɔ zaka bɛi inɔ ku fɔu í jɔ̀ ì ce laakai
ŋa ì ce himma ì kɔò ara nŋɛ ŋa. Nɔ í jɔ̀ inɔ
nŋɛ kù waa dɔ̃ wo nɔ ì waa ce njo ŋa, ì kpã
woo ce laalɔu iju ŋa. Nɔ í jɔ̀ ì bi i yɛm má ŋa
nɔ ì nɛ kubim ŋa. Si fei ndɛɛ ì nyisi iyi ì má
si ideu ŋa.
12 Na nŋu, bii ǹ kɔ nŋɛ tiau wa, n kù kɔɔ na
inɛ iyi í ce laalɔu nŋu akã, walakɔ na inɛ iyi í
cea laalɔu nŋu akã. Amma ǹ kɔɔi ku ba i mà
sãa sãa ŋa si wajui Ilaaɔ̃ iyi ì nɛ kubi nwa ntɔ
ntɔ ŋa.
13 Na ŋɔi í jɔ̀ à ba gbugbãu.
Kù nɔ kù jɛ gbugbã nŋu akãi à ba, amma
iyi í re mɔm, à yɛ iyi Titee í wɛɛò inɔ didɔ̃ si
na iyi í jɔ̀ iŋɛ fei ì tũ inɔɛ. Nŋu bɛi í jɔ̀ inɔ didɔ̃
nwa í kɔ̃ɔsi má.
14 Baa bii ǹ tɔɔ fufu keeke bi tɛɛ na iri nŋɛ
wo, i kù dasim anyɔ ŋa, domi si bɛi ide ŋa iyi
à sɔ̃ ŋɛu fei ntɔi, bɛɛbɛ mɔi Titee í yɔɔ iyi fufu
ku tɔɔ nwa si ntɔi.
15 Kubi nŋɛ iyi Titee í nɛ wa kɔ̃ɔsi si bɛi
wa ye gigi iyi iŋɛ fei ì jirimaɛ nɔ ì gbaa ŋa do
bɛɛrɛ nla nla.
16 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ do iyi an yɔkɔ n dasi ŋɛ
naanɛ si mii fei.

8

I ce amua do inɔ didɔ̃

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, à bi i mà ŋa bɛi Ilaaɔ̃ í cea
igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni didɔ̃.
2 Aŋai à yɛ laakai ku cɔ si ijuukpã jiida.
Amma inɔ didɔ̃ nla nŋa í jɔ̀ à ce amua nŋa
do inɔ akã, baa do iyi are nŋa í la.

3 Ǹ jɛ́ sɛɛda iyi à na do idɔɔbi nŋa zaka bɛi
à yɔkɔ, nɔ à na mɔm nii hee í re zaka bɛi a kù
waa tamaaò.
4 À mante wa ntɔ ntɔ à ni ka jɔ̀ aŋa mɔ aŋa
a na sobii aŋa na irii woo dasi naanɛ ŋa iyi à
wa ilɛi Zudee.
5 À ce í re baa zaka bɛi à waa tamaa. Sinte
titã à na Lafɛ̃ɛ ara nŋa, à bɛi à na awa mɔ ara
nŋa do idɔɔbii Ilaaɔ̃.
6 Nŋui í jɔ̀ à tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ ku na
ku sobi ŋɛ si bɛi í tako í sintiɛ, ku ba iŋɛ mɔ i
tambɔ icɛ jiidau bɛ ŋa.
7 Fei ndɛɛ í caa si ŋɛ, hai naanɛ ku dasi do
ide ku fɔ do kumà, do himma nŋɛ si mii fei,
do kubi nwa iyi ì nɛ ŋa. Nŋui í jɔ̀ à bi icɛ
jiidau bɛ mɔ ku caa si ŋɛ.
8 Kù jɛ woodai ǹ wa n na ŋɛ, himmai inɛ
gɔ ŋai ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ku ba ku mu nŋɛ kpãa iyi
á jɔ̀ inɛ ŋa a yɔɔ iyi kubi nŋɛu ntɔi.
9 Ì nɔ ì mà didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa,
nŋu iyi í tako í jɛ ilu amani, nɔ í ce araɛ ilu are
na iri nŋɛ ku ba areɛu ku ce ŋɛ ilu amani ŋa.
10 Si ideu ihɛ̃ ikɔi ǹ wa n na ŋɛ. Hai icĩ iŋɛi ì
jɛ inɛ sinte ŋa si icɛu. Kù jɛ si kuceɛ nŋu akã,
amma sinte iŋɛi ì dasi idɔ i coo ŋa. Iŋɛi í sĩa
i temua i mɔsiò icɛu ŋa.
11 Na nŋu, i hanya si bɛɛbɛ nsɛi i kpa irii
icɛu ŋa. Si bɛi ì dasi idɔ ntɔ ntɔ ì sintiɛ do
himma ŋa, bɛɛbɛ mɔi á sĩa i tambɔɛ ŋa do
himma si bɛi kunɛ nŋɛ í to.
12 Bii ì na do inɔ akã, Ilaaɔ̃ í ya gbai. Zaka
bɛi ì nɛi í ya cɔ, nɔ baaɛ ci ya wa si iyi ì kù nɛ
ŋa.
13 N kù bi ti iŋɛ mɔ ku na ku maa gaizia ŋɛ
na faabai inɛ gɔ ŋa, amma í sĩa kunɛ nŋɛ do
tu ŋa ku munga.
14 Si nsɛi, kunɛ nŋɛ í la. Na nŋu, aa yɔkɔ i
sobi inɛ ŋa iyi à wa si are. Nɔ ajɔ iyi iŋɛ mɔ ì
na ì wa si are, bii kunɛ nŋa í la, aŋa mɔ a sobi
ŋɛ. Bɛɛbɛi kunɛi iŋɛ fei á maa munga.
15 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,
Inɛ iyi í kó mana í kpɔ, kù re gũa.
Inɛ mɔ iyi í ko keeke, kù gaizia gũa.

Inɛ ŋa iyi à bɔ amuau ku gba wa

16 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɔ̀ Titee í bi
ŋɛ bɛi awa taka nwa à bi ŋɛ.
17 Waati iyi ǹ tɔɔɛ ku naa bi tu ŋɛ í jɛsi
idem tengi bɛ gbakã, nɔ nŋu takaɛ í dasi idɔ
mɔ wo ntɔ ntɔ ku naa bi tu ŋɛ hai a kù sɔ̃ɔ.
18 Nɔ à waa bɛ inɛ nwa gɔ wa do nŋu takaɛ
ajɔ, inɛ iyi igbɛi inɛi Jesu ŋa fei à waa saabu
na icɛi laabaau jiidau iyi wa ce.
19 Iyi í re mɔm, igbɛi inɛi Jesu ŋa à cicaɛ ku
si wa si isɛɛnɛ nwa ka naaò amuau wa. Icɛu
à waa cooi ka naò Lafɛ̃ɛ takaɛ amboe nɔ ka
nyisiò iyi à nɛ idɔ jiida ka sobiò inɛ ŋa.
20 À waa ce kookaai ku ba inɛ gɔ ku maà yɛ
taale nwa na fia nlau ihɛ̃ ku muɛ iyi à da nwa
si awɔ.
21 Ntɔ ntɔ, à waa bi ka ce mii iyi í sĩa, ku
maà jɛ si ijui Lafɛ̃ɛ nŋu akã, amma do bi
amanɛ ŋa fei.
22 À waa bɛ ŋa do inɛ nwa gɔ má, inɛ iyi à
cɔ laakaiɛ isɛ fɛɛfɛlo, à nɔ à yɛ í jɛ ilu himma
si icɛ nkpɔ. Amma nsɛi himmaɛ í kɔ̃ɔsi domi
wa naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ.
23 Inɛ ŋa iyi à bɛ si ŋɛ ŋau wee. Titee nŋui
í jɛ minjisiam iyi wa bam icɛ ku ce bi tu ŋɛ.
Inɛ ŋa mɔ iyi aa suu wa, aŋai à jɛ woo bɛi
igbɛi inɛi Jesu ŋa nɔ à jɛ inɛ ŋa iyi à waa na
Kirisi amboe.
24 Na nŋu, i nyisi ŋa iyi ì bi ŋa ŋa ntɔ ntɔ,
ku ba igbɛi inɛi Jesu ŋa a mà iyi à nɛ kpãa ka
tɔɔ fufu na iri nŋɛ.

9

Sobi iyi aa sambaa woo dasi naanɛ ŋa

1 Kù jɛɛm tilasi n kɔ nŋɛ tia wa na sobi iyi
á jɛ ti woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi
Zudee.
2 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ mà kubi
jiida nŋɛ nɔ ǹ tɔɔ fufu na iri nŋɛ bi inɛi
Masedɔni ŋa ǹ ni iŋɛ woo dasi naanɛ ŋa iyi
ì wa ilɛi Gɛrɛsi ŋa ì tã sɔɔlui sobiu hai icĩ ŋa.
Himma nŋɛ í dasi inɛ nkpɔ nŋa kookaai.
3 Do nŋu fei, ǹ wa n bɛ si ŋɛ inɛ nwa ŋau
ihɛ̃ wa ku ba fufu ku tɔɔ nwa na iri nŋɛ ku
maà jɛ ngbɛ si ideu ihɛ̃. Ǹ bi i wɛɛò sɔɔlu ŋa
si bɛi ǹ fɔu.
4 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, bii inɛi Masedɔni gɔ ŋa à
sim wa, nɔ à na à ba i kù ce sɔɔlu ŋa, naanɛ
nwa iyi à nɛ si ŋɛ á kpaasi anyɔ. Aa fɔ idei iŋɛ
má?
5 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ yɔɔ iyi í sĩa n tɔɔ kpaasi nwa
ŋau ihɛ̃ a cuaam wa bi tu ŋɛ a ceò sɔɔlui
amua jiida iyi ì wãu tã ŋa. Si bɛɛbɛ á maa jilɛi
hee n maa n to wa, nɔ ku nyisi iyi ì waa na
do inɔ akã ŋa, kù jɛ do tilasi.
6 I kù mà ŋa, inɛ iyi í gbɛ̃ keeke, keekei í ya
da? Inɛ mɔ iyi í nɔ í gbɛ̃ í la, nla nlai í ya da.

7 Na nŋu, í sĩa inɛ fei ku na bɛi í dasi idɔ,
ku maà ti ku jɛ do tilasi walakɔ do weewea,
domi inɛ iyi wa na do inɔ didõi Ilaaõ í bi.
8 Ilaaõ á yɔkɔ ku jò didõ ikã ikã fei ku caa si
ŋɛ ku ba i nɛ fei ndɛɛ do ajɔ fei ŋa. Si bɛɛbɛi
aa ba bukaatai mii iyi ì bi fei ŋa, hee ku gbe
nŋɛ nla nla i ceò icɛ jiida fei ŋa.
9 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni,
Ilaaõ í kpẽa ilu are ŋa amaniɛ do inɔ akã.
Inɔ akãɛ kaa tã baa ajɔ gɔ.
10 Ilaaõi í ya na woo gbẽ dimi nɔ ku jò ku so
jiida ku jɛ mii iyi á jɛ. Nŋu mɔi á mu nŋɛ
gbugbã i ceò amuau ŋa. Amuau á yɛi bɛi
dimi iyi ì waa gbẽ ŋa, nɔ Ilaaõ ku jò icɛ jiida
nŋɛu ku kõɔsi jiida.
11 Á na ŋɛ amani ikã ikã fei iyi á to i ya ceò
amua ŋa do inɔ didõ. Nɔ inɛ nkpɔ á saabu
Ilaaõ na amua nŋɛ iyi aa ka na ŋau.
12 Ntɔ ntɔ, icɛ iyi ì waa ce ŋa wa wũa bukaatai
woo dasi naanɛ ŋa jiida. Amma kù jɛ baa iyi
bɛ nŋu akã. Á jò inɛ nkpɔ ku saabu Ilaaõ.
13 Amuau á dõa inɛ ŋa si hee ku jò a maa
saabu Ilaaõ do yaase bɛi ì waa jirimaɛ ŋa.
Ilaaõ ku jirima nŋɛi wa nyisi iyi ì dasi
laabaau jiidai Kirisi naanɛ ŋa. Nɔ aa nyi a
saabuɛ má do yaase bɛi ì ce ikpẽi amani nŋɛ
do inɔ akã iŋɛò inɛ ŋa iyi à gbe fei.
14 Aa ce nŋɛ kutɔɔ do kubi nla nla na irii didõ
nlau ihẽ iyi Ilaaõ í ce nŋɛ.
15 Ka saabu Ilaaõ na amuaɛ iyi í kpeeò kufɔ
do gɛlɛ.

10

Pɔlu wa kɔò araɛ na icɛɛ

1 Amu Pɔlu, amu takam nii ǹ wa n fãa ŋɛ,
amu iyi à ni ǹ ya n kaye aram bii ǹ wa bi tu
ŋɛ, bii ǹ ĩò ŋɛ nɔ n ba ŋɛ ide ku fɔ do kulele.
Amma do daa didõi Kirisi do jiida ku jɛɛi ǹ
wa n tɔɔ ŋɛ ideu ihẽ.
2 I maà tilasim n ba ŋɛ ide ku fɔ do kulele
waati iyi an na n to wa bi tu ŋɛ, domi bɛɛbɛi
ǹ dasi idɔ n cea inɛ gɔ ŋa iyi à waa ni idɔɔbii
ara nwai à waa ce.
3 Ntɔi, à wa si ara, amma a kù waa jabu do
idɔɔbii ara.
4 Ĩnɛi igũ ŋa iyi à waa jabuò kù jɛ ti
andunya, amma gbugbãi Ilaaõi iyi á jò ka
kɛkɛ bindi ŋa ka kpaò irii lasabui kurarai
amanɛ
5 do dimii ara ku so iyi inɛ ŋa à nɛ fei à waa
jãò ide ntɔi Ilaaõ. Nɔ do nŋui à waa kãmiaò
lasabu fei ku ba a jirima Kirisi.
6 À nɔ à tã sɔɔlu ka kpã inɛ ŋa iyi a kù waa
jirima ideu fei iju waati iyi ì na ì waa jirimaɛ
dee dee ŋa.
7 I jò i cɔ mii ŋa iyi ì waa yɛ si waju nŋɛ. Bii
inɛ gɔ í mà kam kam iyi nŋu í jɛ ti Kirisi, ku
mà si idɔɛ iyi bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à jɛ ti Kirisi.
8 Lafẽɛ í mu nwa yiiko ku ba ka mu nŋɛ
gbugbã, kù jɛ ka kɛkɛ ŋɛ. Nɔ baa bii fufu ku
tɔɔ nwa í la keeke na yiikou n kaa n yɛ anyɔ.
9 N kù bi a ni ǹ wa n da zigi nŋɛ do tiam
ŋa.
10 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa à ya ni tiam í lele nɔ í
gaabu, amma bii ǹ wa inɔ nŋɛ n ci ya nɛ
gbugbã, ide ku fɔm ci ya nɛ bɛɛrɛ.
11 Inɛ iyi wa fɔ bɛɛbɛ í sĩa ku mà iyi ihẽ. Do
yaase bɛi à waa kɔ si tia nwa bii a kù wa bɛ,
do yaase bɛɛbɛ mɔi kookoosu nwa á yɛ waati
iyi aa ka wa bi tu ŋɛ.
12 Ntɔi, a kaa ka jɛ ka wã ara nwa do inɛ
ŋa iyi à ya maa so ara nŋa lele hee ka jɔ ŋa.
Inɛ nŋu ŋau a kù nɛ bisi domi à so ara nŋa í
baa í jɛ mii ku wã njɛ, nɔ à ya maa wã njɛ aŋa
duusõɔ.
13 Amma awa, a kaa ka tɔɔ fufu si mii iyi a
kù nɛ kpãa ka tɔɔò fufu. Si icɛ iyi Ilaaõ í jilɛ
nwa ku cei aa ka tɔɔò fufu, nɔ iŋɛi ì jɛ ribai
icɛ nwa.
14 Ntɔ ntɔ, awai à naa nŋɛ laabau jiidau wa.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ wo, a kaa ka nɛ kpãai fufu ku
tɔɔ.
15 Si bɛɛbɛ, a kù waa tɔɔò icɛi inɛ gɔ fufu.
Amma à waa cɔ kpãa, si bɛi naanɛ ku dasi
nŋɛ í la wa kõɔsi, icɛ nwa mɔ á na ku kõɔsi
si anini nŋɛ
16 ku ba ka yɔkɔ ka bɔò laabaau jiidau si ilu
ŋa iyi à wa waju nŋɛ, ku maà ti ku jɛ do fufu
ku tɔɔ na saabui icɛ iyi inɛ gɔ ŋa à ce tã.
17 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ, í ni,
Inɛ iyi wa tɔɔ fufu, ku tɔɔ fufu na Lafẽɛ.
18 Na nŋu, inɛ iyi wa cɔ araɛ inɛ jiida, kù jɛ
nŋui Ilaaõ á saabu, í gbe inɛ iyi Aõ Lafẽɛ takaɛ
wa cɔ inɛ jiida.

11

Pɔlu í ni a ce laakai do woo bɛ ilu ibo ŋa

1 Oo, ǹ bi i temuaòm ŋa bii ǹ fɔ ide keeke
iyi kù nɛ yaase. Ntɔ ntɔ, i temuaòm ŋa.

2 Ǹ wa n ce igu iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃ na iri
nŋɛ, domi ì yɛ ŋai bɛi mudɛ̃ɛ iyi ǹ mua mɔkɔ
akã. Mɔkɔui í jɛ Kirisi nɔ ǹ bi n kooò ŋɛ bi
tɛɛi bɛi mudɛ̃ɛ iyi kù mà mɔkɔ.
3 Amma si bɛi Seetam njou, í dĩ ijui Ɛfa wo
do bisi laalɔɛ, ǹ wa n ce njo lasabu nŋɛ mɔ ku
maa na ku sinda hai si kpãai Kirisi iyi ì waa
too nsɛi ŋa do naanɛ hai nɛ muafiti.
4 Njo í nyi wa mum má si na iyi í jɔ̀ bii inɛ
gɔ í naa wa sisi nŋɛ idei Jesu mmu gɔ i ci ya
kɔ ŋa. Ì ba Hundei Ilaaɔ̃ tã ŋa, amma ì nyi
ì tã sɔɔlu i gba hunde mmu gɔ má ŋa. Ì gba
laabaau jiidau tã ŋa, amma ì nyi ì tã sɔɔlu i
gba laabaau ikã má ŋa.
5 Ǹ wa n tamaa inɛ ŋau ihɛ̃ iyi à waa cɔ ara
nŋa woo bɛ nla ŋau, kãma nŋa gɔ kù rem do
ngɔgɔ.
6 Baa bii n kù dɔ̃ gɛlɛ bɛi inɛ ŋau ihɛ̃, kù jɛ ǹ
kua kumà, ǹ nɔ ǹ nyisi ŋɛ si fei ndɛɛ fei mam
mam.
7 Waati iyi ǹ sisi nŋɛ laabaau jiidai Ilaaɔ̃, ǹ
cooi ngbɛ ngbɛ. Ǹ kaye aram ku ba n so ŋɛ
lele. Iyi ǹ ce bɛɛbɛ ǹ rarai?
8 Ǹ gba fiai igbɛi inɛi Jesu gɔ ŋa wai fei sãa
sãa ǹ na ǹ sobi ŋɛò.
9 Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ n kù jɛ asoi inɛ gɔ
nŋɛ. Bii ǹ nɛ bukaatai ngɔgɔ, inɛ nwa ŋa iyi à
ya naa hai ilɛi Masedɔni aŋai à ya naam mii
iyi ǹ nɛ bukaataɛ fei wa. Ǹ mu aram si fei
ndɛɛ ku ba n maà n jɛ aso nŋɛ. Bɛɛbɛ mɔi an
nɔ n maa n mu aram.
10 Do ide ntɔi Kirisi iyi í wa sim, n wa n
sɔ̃ ŋɛ iyi inɛ gɔ kù wɛɛ si ilɛi Gɛrɛsi fei iyi á
ganjiim n tɔɔ fufu si ideu ihɛ̃.
11 Na mii í jɔ̀ ǹ ce bɛɛbɛ. Ì waa tamaa n kù
bi ŋɛi? Ilaaɔ̃ í mà sãa sãa iyi ǹ bi ŋɛ.
12 Amma bɛi ǹ wa n ce nsɛi, bɛɛbɛi an maa
n ce má ku ba n dĩ nŋa kpãa, aŋa iyi à waa dɛ
a tɔɔ fufu a ni awaò ŋa ŋa akãi.
13 Inɛ ŋau, woo bɛ ilu ibo ŋai iyi à ya dĩ ijui
inɛ gɔ ŋa, nɔ à waa kpe ara nŋa woo bɛi Kirisi
ŋa.
14 Nkãma kù wa bɛ iyi á biti inɛ, domi
Seetam takaɛ á yɔkɔ ku kpaasi araɛ bɛi
amalekai Ilaaɔ̃.
15 Na nŋu, biti gɔ kù wɛɛ bii woo ce icɛɛ
ŋa à kpaasi ara nŋa bɛi woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
Amma aa ba riba nŋa si bɛi icɛ nŋa í yɛ.

Ijuukpã iyi Pɔlu í yɛ si kubɛɛ

16 Ǹ wa n fɔ má, inɛ gɔ ku maà cɔm bɛi
sũmu. Amma baa bii ì waa cɔm sũmu ŋa,
i gbam do bɛɛbɛ, ku ba amu mɔ n tɔɔ fufu
keeke.
17 Iyi ǹ wa n fɔ nsɛi kù jɛ bɛi Lafɛ̃ɛ í bi inɛ
ŋa a ya fɔ. Amma si ideu ihɛ̃ ǹ wa n tɔɔ fufu
nɔ ǹ fɔ ide bɛi sũmu. Nɔ bii ǹ wa n tɔɔ fufu
ǹ nɛ mii iyi ǹ wa n tɔɔò fufui.
18 Amu takam mɔ an tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀
inɛ nkpɔ wa tɔɔ fufu na ara.
19 Ì waa temuaò inɛ hai nɛ yaase ŋa, iŋɛ iyi
ì waa tamaa ì nɛ yaase jiida ŋa.
20 Ì waa coko à waa ce ŋɛ aru ŋa, à waa ce
ŋɛ ile, à waa taki ŋɛ, nɔ à waa donda ŋɛ, nɔ à
waa sambala ŋɛ.
21 Anyɔ wa mum n sɔ̃ ŋɛ iyi n kù nɛ gbugbã
n ce nŋɛ bɛɛbɛ.

Do nŋu fei, bii inɛ gɔ í nɛ wɔɔkɔ wa tɔɔò
fufu amu mɔ ǹ nɛ. Ǹ wa n fɔ ide bɛi sũmu.
22 À jɛ inɛi Ebɛɛ ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu
takam. À jɛ inɛi Izirɛli ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu
takam. À jɛ tɔkui Aburahamui? Bɛɛbɛ mɔi
amu takam.
23 À jɛ woo ce icɛi Kirisi ŋai? Ǹ re ŋa si
bɛ. Idem nɔu, idei sũmui. Ǹ ce icɛ ǹ re ŋa,
à dasim piisɔ̃ɔ í re ŋa, à tɛɛm kpɔtɔɔ n kù mà
baa jiaɛ. Isɛ nkpɔ nkpɔi ǹ maai iku.
24 Isɛ gbɛɛwui Zuifu ŋa à tɛɛm kpɔtɔɔ anu
ciiji fakã kù wa si.
25 Inɛi Romu ŋa à cãm do golo í to isɛ
gbɛɛta. À tam kuta à bi a kpam gbakã akã. Isɛ
gbɛɛtai akɔi inyi iyi ǹ lɔ í jɛ inyi, nɔ ǹ dasi inyi
gbakã akã ǹ wa bɛ hai daakɔ hee iju í koo í
má.
26 Si isɛɛnɛm ŋa ajɔ nkpɔ nkpɔ si mbirisii
ǹ ya n maa n wa na kukɔ̃i ido do woo bata
ku gba ŋa iyi à wa si kpãa. Ajɔ gɔ ŋa ǹ ya n
wa si mbirisi bi dimii inɛm ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ
bi dimi mmu ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ si inɔ ilu, ajɔ
gɔ ŋa mɔ si gbabua, ajɔ gɔ ŋa mɔ si tenku, ajɔ
gɔ ŋa mɔ bi inɛ ŋa iyi à sɔ ibo à waa ni aŋa à
jɛ kpaasi woo dasi naanɛ ŋa.
27 Ǹ mà icɛ ku gaabu ŋa do wahala nla nla
ŋa, à ganjiim njoo ku sũ. Ari í ya kpam nɔ
agbɛ í ya kpam, ǹ ce anu ku dĩ do tilasi, ǹ
wahala do tũtũ nɔ n kù nɛ jinɛ ku dasi ŋa.
28 Si anyii mii ŋau bɛ fei, lasabum í ya maa
wa si icɛ ŋa iyi ǹ cea igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
29 Bii inɛ gɔ kù nɛ gbugbã, amu mɔ n ci ya

n nɛ gbugbã. Bii inɛ gɔ í dasi dulum ǹ ya n
nɛ ara kuroi jiida.
30 Bii í jɛ ǹ wa n tɔɔ fufui, an tɔɔi si mii iyi
wa nyisi gbugbã hai nɛm fei.
31 Ka saabu Ilaaɔ̃ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu do ajɔ
fei. Nŋui í mà iyi n kù wa n sɔ ibo.
32 Waati iyi à wa Damasi, inɛ ngbo iyi
amanlu Aretasi í jilɛ si iluu í jilɛ inɛ ŋai a maa
degbe anu koofai ilu nlau a ba a mum.
33 Amma à jɔ̀ ǹ fitai hai do fɛrɛntii bindii
iluu nɔ à kitaam nii si kɔlɔ, nɔ do yaase
bɛɛbɛi ǹ ce ǹ gbãò.

12

Kuyɛ do kukɔsi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi Pɔlu

1 Debɛi í gbe n tɔɔ fufu, baa bii í jɛ kù nɛ
aranfãani gɔ. Amma nsɛi an fɔ idei kuyɛ do
kukɔsi iyi Lafɛ̃ɛ í nyisim.
2 Ǹ mà inɛi Kirisi gɔ iyi à soo hee lelei Aõ
í to adõ maatɛ̃ɛ nnyi. Do araɛi à soo do ntɔ?
Mà í ce kuyɛi? N kù mà. Ilaaɔ̃ nŋu akã dei í
mà.
3-4 Ǹ mà iyi à so mɔkɔu hee bi Ilaaɔ̃. Nɔ ǹ
sisi ǹ wa n fɔ má, do araɛi à soo do ntɔ? Mà í
ce kuyɛi? Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà. Tengi bɛi í gbɔ
ide iyi kù jɔ amanɛ ku fɔ, nɔ kaa yɔkɔ ku fɔɔ
mɔm.
5 An tɔɔ fufu si inɛɛu bɛ. Amma n kaa n tɔɔ
fufu si aram, bii kù jɛ si gbugbã hai nɛm.
6 Bii í jɛ ǹ bi n tɔɔ fufui n kaa n jɛ sũmu,
domi an fɔ ntɔ. Amma n kù wa n tɔɔ fufu
ku ba inɛ gɔ ku maà cɔm ku re bɛi wa yɛm,
walakɔ bɛi wa gbɔ hai si gɛlɛm.
7 Amma ku ba n maà n ce faao na kukɔsi
nlau, bõɔ gɔ í na í sɔkɛ sim bɛi agũ. Í naai
bɛi woo bɛi Seetam * ku na ku cãm nɔ ku
ganjiim faao ku ce.
8 Isɛ gbɛɛtai ǹ tɔɔ Lafɛ̃ɛ na irii bõɔu ku ba
ku jɔ̀ n ba iri.
9 Amma í jɛɛm í ni, didõm í toɛ domi si
gbugbã hai nɛɛi inɛ ŋa aa yɛ gbugbãm. Na
nŋu, ǹ bi n tɔɔ fufu si gbugbã hai nɛm ku ba
gbugbãi Kirisi ku wa sim.
10 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ nɛ inɔ didõ si gbugbã
hai nɛm, do arabu ŋa, do inɔ ku fɔ ŋa, do
ijuukpã ŋa do wahala ŋa iyi í ya bam na irii
Kirisi. Ǹ ya n nɛ inɔ didõ domi waati iyi amu
takam n kù nɛ gbugbã, waati bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í ya
muum gbugbã.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Kɔrɛnti ŋa

11 Ǹ wa n fɔ ide bɛi sũmu, amma ì tilasim
ŋai. Inɛi í sĩa i fɔ jiidam ŋa wo, domi baa bii
n kù jɛ ngɔgɔ, inɛ ŋau ihẽ iyi à waa cɔ ara nŋa
woo bɛ nla ŋau, a kù rem.
12 Ǹ nyisi ŋɛ ntɔ ntɔ iyi ǹ jɛ woo bɛ si
kookoosum ŋa do temua nla nla iyi ǹ ce.
Kookoosu ŋau nŋui í jɛ maamaake dimi ikã
ikã ŋa do icɛ gbugbã ŋau fei.
13 Mii ǹ cea igbɛi inɛi Jesu gɔ ŋa iyi n kù ce
nŋɛ, bii kù jɛ iyi ǹ ni n kù bi n jɛ aso nŋɛ. Nɔ
bii na nŋui, i ceem suurui kuraram.
14 Wee ǹ tã sɔɔlu n naa bi tu ŋɛ isɛ
gbɛɛtasia. Nɔ n kaa n jɛ aso nŋɛ má. Inɛ taka
nŋɛi ǹ bi, kù jɛ fia nŋɛ. Kù jɛ amu ŋai aa ba
fia a wóò baa nŋa ŋa, amma baa ŋai aa ba fia
a woò ama nŋa ŋa, mà irei.
15 Inɔ didõm nii n jɛ mii iyi ǹ nɛ fei, nɔ n
loò aram na hunde nŋɛ. Bii kubi nŋɛ iyi ǹ
nɛ wa kõɔsi, kubi iyi ì bim ŋa á kaye?
16 Ì mà do ntɔ ŋa iyi n kù jɛ aso nŋɛ amma
inɛ gɔ ŋa à ni ǹ ya n ce nŋɛ bisii n maa n gba
fia nŋɛ si asii.
17 Mà inɛ ŋa iyi ǹ ya n bɛ si ŋɛ wa ŋau, baa
inɛ akã nŋa, í taki ŋɛi?
18 Ǹ tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ, ǹ bɔɔ wai
nŋu do kpaasiu. Aa ni Titee í taki ŋɛ má ŋai?
Lasabui awaò fei kù jɛ akãi? Kookoosu nwa
kù jɛ akãi?
19 Ì tamaa bɛi hai kukpɛ à waa dɛ ka kɔò ara
nwa si waju nŋɛi? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ baakɔɔ
nwa ŋa. À waa fɔ idei bɛi Kirisi í bi si wajui
Ilaaɔ̃ ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ waju.
20 Ǹ wa n ce njo bii ǹ na ǹ to wa bi tu ŋɛ n
maà n na n ba ŋɛ bɛi n kù bi, inɛ mɔ, i maa ti
i na i bam bɛi i kù bi ŋa. Ǹ wa n ce njo ija do
igu ku maà wa si ŋɛ, do idɔɔkõ, do njɛ ku wã,
do arabu ŋa, do irii inɛ ku sɔ, do faau, do mii
hai nɛ yaase.
21 Ǹ wa n ce njo Ilaaɔ̃ ku maà na ku kayem
si waju nŋɛ waati iyi an na ǹ nyi wa bi tu ŋɛ
má. Nɔ ǹ wa n ce njo má n maa n na n kpata
na irii inɛ nkpɔ ŋa iyi à tako à ce dulum wo
nɔ a kù kpaasi idɔ hai si abo kaafe ŋa ku sũò
do si daa sãmi nkpɔ do daa nkpɔ nkpɔ iyi à
ya ce.

* **12:7** woo bɛi Seetam amalekai Seetam nii Zuifu ŋa à ya kpe ŋa do fee nŋa, nɔ yaasei amalekai í jɛ woo bɛ.

13

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

1 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i bɛi i yɛ taalei
inɛ baa yooma fei í sĩa ku jɛ do sɛɛdai amanɛ
minji walakɔ mɛɛta. Wee isɛ gbɛɛtasiam nii
ɩ̀ wa n naa bi tu ŋɛ bɛbɛi.
2 Nɔ ɩ̀ nɛ ide iyi an sɔ̃ inɛ ŋa iyi à ce dulum
wo, do inɛ ŋa iyi à gbe fei. Ɩ̀ fɔɔ tã waati iyi
ɩ̀ wa bi tu ŋɛ isɛ gbeejisiau. Amma nsɛi iyi
n kù wa bɛ, ɩ̀ sisi ɩ̀ wa n fɔ má. Waati iyi an
na n to wa bi tu ŋɛ bɛ má, bii inɛ gɔ nŋɛ í ce
ide gɔ an fɔ siɛ ide do kugaabu.
3 An gaabu si na iyi í jɔ̀ ì bi n nyisi ŋɛ iyi
Kirisii wa fɔ ide hai bi tom ŋa. Debɛi, aa yɔɔ
ŋa. Kirisi kù kua gbugbã bi tu ŋɛ, amma wa
nyisi gbugbãɛ si anini nŋɛ.
4 Ntɔi, à kpakpaɛ si jĩi ku gaau si gbugbã
hai nɛɛ, amma nsɛi í wɛɛ do saabui gbugbãi
Ilaaɔ̃. Awa mɔ à jɛ hai nɛ gbugbã si anu akã
nwa do nŋu, amma aa ka maa wɛɛ do nŋu si
anini nŋɛ na saabui gbugbãi Ilaaɔ̃.
5 I wusɛ ara nŋɛ i cɔ yaasei kuwɛɛ nŋɛ bii
í jɛ isɛɛnɛ nŋɛ wa too naanɛ iyi ì dasi ŋa do
ntɔ. I kù mà ŋa iyi Jesu Kirisi í wa si ŋɛi? Í
gbe bii iŋɛ ì mɔngɔ ku nyisi iyi ì dasi naanɛ
ntɔ ntɔ ŋa.
6 Amma do nŋu fei ɩ̀ tamaa aa yɔɔ ŋa iyi
kù nɛ sika awa à dasi naanɛ ntɔ ntɔ.
7 Mii iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ nŋui í jɛ i maà na
i ce laalɔ kãma ŋa. Kù jɛ à waa dɛ inɛ ŋa a
saabu icɛ jiida nwa nŋu akã, amma iyi à waa
lele, nŋui í jɛ i ce mii jiida ŋa, baa bii inɛ ŋa
à waa ni awa a kù ce nkãma.
8 A kù nɛ gbugbã ka kpaasiò ide ntɔ do ibo,
bii kù jɛ ka jɔ̀ ntɔu ku bɔ waju.
9 À wɛɛò inɔ didɔ̃ ka jɛ hai nɛ gbugbã ŋa bii
ntɔ ntɔ iŋɛ ì nɛ gbugbã ŋa. Nɔ nŋu mɔm nii à
waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ba i kɔ̃ ŋa.
10 Na ŋɔi í ce ɩ̀ kɔ nŋɛ mii ŋau ihɛ̃ hai waati
iyi ɩ̀ wa n jĩò ŋɛ ku ba bii ɩ̀ to wa, n maà n
gaabu si ŋɛ do gbugbã iyi Lafɛ̃ɛ í muum. Í
muum gbugbãm nii, kù jɛ n kɛkɛò ŋɛ, amma
ku ba n jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ wajui.
11 Iyi í gbe nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, i jɔ̀ i nɛ inɔ
didɔ̃ ŋa, i ce kookaai i jɛò inɛ ŋa iyi à kɔ̃, i
ya maa mua njɛ gbugbã ŋa. I ce anu akã ŋa,
i wɛɛò laakai ku sũ ŋa. Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ,
nŋu iyi í bi wa nɔ wa mu nwa laakai ku sũ.
12 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa. Woo dasi
naanɛ ŋau fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.
13 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do kubii Ilaaɔ̃, do
anu akãi Hundei Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Galati ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu woo bɛu, amui ṅ kɔ nŋɛ tiau
ihẽ wa. Kù jɛ amanɛi í kpem ṅ jɛò woo bɛ,
kù nɔ kù jɛ inɛ gɔi í bɛm. Jesu Kirisii í kpem,
nŋu do Ilaaɔ̃ Baaba iyi í jũu hai si balɛ.
2 Amu do kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi à
wa ihẽ fei à ce igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi
Galati fɔɔ.
3 Ilaaɔ̃ Baaba do Lafẽɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ
didõ do laakai ku sũ.
4 Jesu Kirisi í na araɛ na irii dulum du wa
ku ba ku nya wa hai si kuce laalɔi andunyau
ihẽ. Bɛɛbɛi í ce í ceò idɔɔbii Ilaaɔ̃ Baa nwa.
5 Ilaaɔ̃i í nɛ amboe hee do ajɔ fei. Ami.

Laabaau jiida akãi í wɛɛ

6 Ideu í mum biti do iyi ì fũsi Ilaaɔ̃ awɔ
gbãa gbãa bɛɛbɛ tã ŋa, nŋu iyi í kpe ŋɛ wa si
didõi Kirisi, nɔ ì waa bi i too laabaau mmu
gɔ má ŋa.
7 Ntɔ ntɔ, laabaau jiida kãma gɔ kù wɛɛ má.
Amma inɛ gɔ ŋa à waa fɔ́ lasabu nŋɛ dei, nɔ
à waa bi a kpaasi laabaau jiidai Kirisiu.
8 Amma baa awa taka nwai walakɔ
amaleka iyi í naa hai lele, bii í ce nŋɛ waazoi
laabaau mmu gɔ má, bii kù jɛ iyi à ce nŋɛu
ihẽ, Ilaaɔ̃ ku ceekpe lafẽɛ.
9 À tako à fɔɔ wo ṅ nɔ ṅ wa n fɔɔ má, bii inɛ
gɔ í ce nŋɛ waazoi ide mmu gɔ iyi kù jɛ iyi ì
jɛsiu tã ŋa Ilaaɔ̃ ku ceekpe lafẽɛ.
10 Si ideu ihẽ aa ni ṅ wa n dɛ ṣaabui amanɛ
ŋai? Aawo, saabui Ilaaɔ̃i ṅ bi. Ǹ wa n dɛ n ce
mii iyi á dõa amanɛ ŋa si? Aawo, bii ṅ wa n
dɛ n ce mii iyi á dõa amanɛ ŋa si, n kaa n jɛ
woo ce icɛi Kirisi.

Bɛ́i Pɔlu í jɛò woo bɛ

11 Iŋɛ kpaasim ŋa, ṅ bi i mà ŋa iyi laabaau
jiida iyi ṅ sisi nŋɛu kù jɛ hai bi amanɛi í naa.
12 Kù jɛ amanɛi í sõm, inɛ kãma sisi í ceem
cioɛ, Jesu Kirisi nŋu akãi í nyisim.
13 Ì gbɔ bɛi kuwɛɛm í yɛ ŋa wo si waati iyi
ṅ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ bɛi Zuifu ŋa. Iŋɛ fei ì mà ŋa
kookaai iyi ṅ tako ṅ ce ṅ kpãò inɛi igbɛi Ilaaɔ̃
ŋa iju ku ba n ce nfe nŋa.
14 Si kpãai Zuifu ŋa ku too ṅ wa si inɔi inɛ
ŋa iyi à waa jɛ waju si inɔi saam ŋa.
15 Amma Ilaaɔ̃ í cicaam à bɛi à bím nɔ í
kpem si didõɛ n ceaa icɛ.
16 Si waati iyi í jilɛu, í nyisim Amaɛ ku ba n
cea dimi mmu ŋa waazoi laabaau jiidaɛ. Nɔ
n kù bɔ bi inɛ kãma ku muum bisi.
17 N kù nɔ n kù bɔ Zeruzalɛmu n koo n yɛ
inɛ ŋa iyi à tako à jɛ woo bɛ ŋa ṅ bɛi ṅ jɛò woo
bɛ. Amma iyi ṅ dede gbakã ilɛi Arabii ṅ bɔ.
Hai bɛ nɔ ṅ nyi Damasi má.
18 Í kpɛ í to zakai adõ mɛɛta ṅ bɛi ṅ bɔ
Zeruzalɛmu ṅ koo ṅ mà Sefaa *, nɔ ṅ ce ajɔ
maatũ bi tɛɛ.
19 N kù nɔ n kù yɛ woo bɛ mmu kãma bɛ
má, bii kù jɛ Zaaki, ifɔi Lafẽɛ.
20 Iyi ṅ wa n kɔu ihẽ ntɔi. Ilaaɔ̃i í jɛ sɛɛdam
bii ṅ wa n sɔ iboi.
21 Si anyiɛ nɔ ṅ bɔ ilɛi Siri do Silisi ŋa.
22 Waati bɛɛbɛ igbɛi inɛi Kirisi ŋa iyi à wa
ilɛi Zudee a kù yɛ wajum titã.
23 Nŋu de à gbɔ iyi inɛ iyi í tako wa kpã ŋa
ijuu, wee nsɛi wa waazo idei woo dasi Jesu
naanɛ ŋa, ide iyi nŋu takaɛ wa bi ku ce nfeɛu
wo.
24 Nɔ à saabu Ilaaɔ̃ na irim.

2

Pɔlu do woo bɛ ŋa iyi à gbe

1 Iyi í kpɛ í to zakai adõ maatẽɛ ŋɔi ṅ nyi
Zeruzalɛmu má, amu do Baanabasi. Nɔ à
gbã Titee í si wa.
2 Ǹ kooi si na iyi í jɔ̀ ṅ ce kuyɛ. Nɔ si kuyɛu
Ilaaɔ̃i í ni n koo. Ǹ kpe inɛ ngbo ŋa ikãi awaò
ŋa à tɔtɔɔ nɔ ṅ sisi nŋa yaasei idei laabaau
jiidau iyi ṅ ya n cea dimi mmu ŋa waazoɛu
wo. Ǹ ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ n kù bi icɛm iyi
ṅ ce wo, walakɔ iyi ṅ wa n ce nsɛi ku ce nfe.
3 Nɔ inɛ ngbo ŋau a kù tilasi Titee iyi í wa
bi tom nɔu ku ce bango baa do iyi í jɛ Gɛrɛki
fei.
4 A kù tilasiɛ baa do iyi inɛ gɔ ŋa iyi a kù
jɛ inɛ nwa ŋa do ntɔ à lɔ wa si igbɛu à waa
bi a tilasi inɛ fei ku ce bango. Inɛ ŋau woo
zamba inɛ ŋai. À naai do bisi ku ba a bɛjɛ
ara ku nɛ nwa si anu akã nwa do Jesu Kirisi
nɔ a ce wa aru.
5 Amma awa a kù jɛ ide nŋa baa keeke
domi à bi ka leekĩ si ntɔi laabaau jiidaui na
iri nŋɛ.

* **1:18** Sefaa nŋui à ya kpe Piɛɛ má.

6 Nɔ inɛ ŋa iyi à nɛ jirima à re a kù kɔ̃ɔsi ide
kãma má si ide iyi ǹ fɔu. Ntɔi, baa bii aŋai à
jɛ ilu jirima ŋa kù jɛɛm nkãma, domi bi Ilaaɔ̃
inɛ gɔ kù re njɛ. Inɛ ngbo ŋau bɛ a kù kɔ̃ɔm
si ide kãma.
7 Amma à yɛ iyi Ilaaɔ̃ í daam laabaau jiidau
si awɔ n sisia dimi mmu ŋa, si bɛi í daa Piɛɛ
si awɔ ku sisia Zuifu ŋa.
8 Ilaaɔ̃i í na Piɛɛ gbugbã ku jɛò woo bɛɛ bi
Zuifu ŋa, mà irei. Nŋu mɔi í nɔ í nam gbugbã
n jɛò woo bɛɛ bi dimi mmu ŋa.
9 Nɔ Zaaki do Piɛɛ do Zãa, aŋa iyi à jɛ bɛi
sɔbe si igbɛi inɛi Jesu ŋa, à yɛ iyi Ilaaɔ̃i í daam
icɛu ihɛ̃ si awɔ na didɔ̃ɛ. Ŋɔi à jɛsi ka ce anu
akã, amu do Baanabasi ka bɔ bi dimi mmu
ŋa nɔ aŋa mɔ a bɔ bi Zuifu ŋa.
10 Amma à tɔɔ wa ka ye gigii ilu are nŋa ŋa.
Nɔ bɛɛbɛ mɔi amu takam ǹ dasi idɔ tã.

Pɔlu wa gbagba si Piɛɛ Antiɔsi

11 Si waati iyi Piɛɛ í naa Antiɔsi bɛ ǹ gbagba
siɛ si bantuma si na iyi í jɔ̀ wa ce taale.
12 Taaleɛu wee. Inɛ gɔ ŋa iyi à wa bi Zaaki
à naa Antiɔsi. Inɛ ŋaui à ya na gbugbã si
bango ku ce. Hee a maa to wa Piɛɛ í ya maa
jɛ do dimi mmu woo dasi Jesu naanɛ ŋa ajɔ.
Amma iyi inɛ ŋau à na à to wa, í fa araɛ ci ya
jɛ aŋaò ŋa má domi wa ce njo nŋa.
13 Ŋɔi Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à
wa bɛu, gɔgɔ ŋa mɔ à ce bɛi Piɛɛ í ceu hee à fa
Baanabasi mɔ si muafiti nŋau.
14 Iyi ǹ yɛ a kù waa nɛ do inɔ akã si kpãai
laabaau jiidau, ŋɔi ǹ sɔ̃ Piɛɛ si wajui aŋa fei ǹ
ni, awɔ Zuifui nɔ ì waa ce bɛi dimi mmu ŋa,
i kù waa ce kucei Zuifu ŋa. To, bɛirei aa ce i
tilasi dimi mmu ŋa a ce kucei Zuifu ŋa.

Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa à ba faaba na naanɛ ku dasi

15 Ntɔi, awa Zuifu ŋai, a kù jɛ dimi mmu
ŋa iyi à ya kpe ilu dulum ŋa, domi Zuifu ŋai
à bí wa.
16 Do nŋu fei, à mà iyi amanɛ kaa jɛ dee dee
si wajui Ilaaɔ̃ na wooda ku too, bii kù jɛ na
naanɛ iyi á dasi Jesu Kirisi. Na nŋu, awa mɔ
à dasi Jesu Kirisi naanɛ ku ba ka jɛ dee dee
na naanɛ iyi à dasi Kirisi, kù jɛ na wooda ku
too. Ilaaɔ̃ kaa ce inɛ gɔ dee dee si na iyi í jɔ̀
wa jirima wooda.
17 Nsɛi, bii à waa dɛ ka jɛ dee dee na saabui
Kirisi, nɔ à ba wee awa mɔ ilu dulum ŋai
bɛi hai jɛ Zuifu ŋa, aa ka jɛ ka ni icɛi Kirisii
í jɔ̀ dulum wa kɔ̃ɔsi? Aawo, ka maà lasabu
bɛɛbɛ.
18 Nsɛi, bii ǹ teese ǹ wa n ma mii iyi ǹ tako
ǹ lɛgɛ wo, ǹ baa ǹ jɛ ilu taalei.
19 Ntɔ ntɔ, woodau takaɛ í jɔ̀ ǹ yɛ bɛi iku si
wajuɛ, ku ba n ce kuwɛɛm na Ilaaɔ̃.
20 Í yɛ bɛi à kpakpaam si ɟ̃ii do Kirisi ajɔ.
Na nŋu, kù jɛ na aram nii ǹ wɛɛ má, bɛbɛi
Kirisii wa ce kuwɛɛɛ sim. Nɔ kuwɛɛ iyi ǹ wa
n wɛɛ nsɛi, ǹ wa n wɛɛi do naanɛ iyi ǹ dasi
Amai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í bim nɔ í na kuwɛɛɛ na
irim.
21 N kaa n fũsi didɔ̃i Ilaaɔ̃ awɔ n maa n
jirima wooda, domi bii í jɛ amanɛ á yɔkɔ ku
jɛ dee dee na wooda ku jirima, debɛi ikui
Kirisiu ngbɛi.

3

Wooda ku jirima de, mà naanɛ ku dasi

1 Iŋɛ inɛi Galati ŋau, i kù nɛ laakai ŋa. Iŋɛ
iyi à sisia idei Jesu Kirisi iyi à kpakpa si ɟ̃ii
ku gaau sãa sãa, yooi í kɔ̃ɔtɛ̃ ŋɛ.
2 Ǹ bi i sɔ̃m ide icu akãu ihɛ̃ ŋa. Ì ba
Hundei Ilaaɔ̃ na wooda ku jirima nŋɛi de,
mà na laabaau jiidau iyi ì gbɔ ì dasi naanɛu
ŋai.
3 Bɛirei í ce ì kua laakai bɛɛbɛ ŋa. Ì sinti
do Hundei Ilaaɔ̃ ŋa nɔ ì waa bi i kpa iriɛ do
gbugbãi ara nŋɛ?
4 Ijuukpã iyi ì yɛ wo ŋa na naanɛ ku dasi
nŋɛ, nsɛi aa jɔ̀ ku jɛ ngbɛ ŋai? Ǹ tamaa i kaa
jɔ̀ ku jɛ ngbɛ ŋa.
5 Iyi Ilaaɔ̃ í na ŋɛ Hundeɛ, nɔ wa ce
maamaake ŋa si anini nŋɛ, wa cooi na
wooda ku jirima nŋɛ? Mà na iyi í jɔ̀ ì gbɔ idei
laabaau jiida ì dasi naanɛ ŋai.
6 Ì mà ŋa iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ, nŋui í jɔ̀ Ilaaɔ̃
í dooaɛ amanɛ dee dee.
7 Na nŋu, i jɔ̀ i mà ŋa iyi woo dasi Jesu
naanɛ ŋai à jɛ tɔkui Aburahamu ŋa do ntɔ.
8 Hai tako wo Ilaaɔ̃ í mà iyi nŋu á jɔ̀ dimi
mmu ŋa a jɛ dee dee na naanɛ ku dasi nŋa.
Ŋɔi í jɔ̀ í sisia Aburahamu laabaau jiidau hai
ku kpɛ í ni, hai bi tɛɛi an weea inɛi andunya
fei.
9 Aburahamu í dasi naanɛ nɔ í ba kuwee.
Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ aa ba kuwee
do nŋu ajɔ.

10 Inɛ ŋa iyi à waa na gbugbã si wooda ku
jirima ikpei í jɛ tu ŋa, domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi
kù waa mu ide à kɔ si tiai woodau fei nɔ kù
waa jirimaɛ, lafɛ̃ɛ ilu ikpei.
11 Nɔ nsɛi à yɔɔ mam mam iyi inɛ gɔ kaa jɛ
dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na wooda ku jirima,
domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í jɛ dee dee
na naanɛ ku dasi, lafɛ̃ɛi á nɛ kuwɛɛ.
12 Ntɔ ntɔ, icui wooda kù wa si naanɛ ku
dasi. Amma à kɔɔ à ni, inɛ iyi í yɔkɔ wa
jirima woodau dee dee, lafɛ̃ɛi á basi kuwɛɛ.
13 Amma Kirisi í ya wa hai si ikpei wooda
si waati iyi í na í jɛ ilu ikpe na iri nwa. Í na í
jɛ ilu ikpe si na iyi í jɔ̀ kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í
ni, inɛ iyi à kpakpa si antai jɩ̃i fei ilu ikpei.
14 Kirisi í ce bɛɛbɛi ku ba kuwee iyi Ilaaɔ̃
í weea Aburahamuu kú jɛ ti dimi mmu ŋa
na saabui Jesu Kirisi. Nɔ si bɛɛbɛ awa fei aa
ka ba Hunde iyi Ilaaɔ̃ í wãò wa na naanɛ ku
dasi.

Wooda ku jirima do idei kuwã

15 Iŋɛ inɛm ŋa, an so yaasei ide gɔ iyi inɛ
fei í mà. Bii inɛ gɔ í kɔ bɛi í bi a kpɛ̃ amaniɛ
hai kù ku í jilɔɔ, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ganji ideu
hee má jɛ ku kɔ̃ɔsi, baa do iyi amanɛi í kɔɔ.
16 To, Aburahamu do tɔkuɛi Ilaaɔ̃ í cea
kuwã. Bii à ni tɔkuɛ ŋa, inɛ nkpɔi à fãa.
Amma à ni tɔkuɛi, waatɔ inɛ akãi, nɔ nŋui í
jɛ Kirisiu.
17 Na nŋu, ide iyi ǹ wa n bi n fɔ wee. Ilaaɔ̃ í
ce kuwãi ideu nɔ í jilɔɔ. Nsɛi, wooda iyi í naa
si anyii adɔ̃ cɩ̃ɔ cɩ̃ɔ mɛɛ do kuntaa, kaa yɔkɔ
ku ganji ideu hee ku jɔ̀ ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu ku
jɛ ngbɛ.
18 Amma bii na wooda ku jirimai à jɛ tubu,
kù jɛ na idei kuwã má. Nɔ wee do kuwãi
Ilaaɔ̃ í ceaò Aburahamu didɔ̃ɛ.
19 Debɛi, na mii í ce Ilaaɔ̃ í na wooda. Í
naai ku ba kookoosu iyi kù jɛ tɛɛ ku fita
gbugbãa. Nɔ woodau wa ce icɛɛi hee tɔkui
Aburahamuu koo tóo wa. Tɔkuɛui à cea inɛ
ŋa kuwãɛu. Woodau amaleka ŋai Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à
na Moizi, nŋu iyi í wa gãmɛi Ilaaɔ̃ do amanɛ
ŋa, nɔ nŋu mɔ ku sɔ̃ inɛ ŋau.
20 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ í ce kuwãu, kù nɛ
bukaatai inɛ iyi á wa si gãmɛi nŋu do amanɛ
ŋa, domi nŋu akãi í ce kuwãu.

Mii iyi wooda wa lele

21 Debɛi, woodau wa jã ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu
mɛɛ. Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Ntɔ ntɔ, bii í jɛ à na
wooda wo iyi á yɔkɔ ku mua amanɛ kuwɛɛ,
Ilaaɔ̃ á jɔ̀ amanɛ ku jɛ dee dee wo na woodau.
22 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa nyisi iyi inɛ
fei í wa si awɔ gbugbãi dulum, ku ba do
saabui naanɛ ku dasi, kuwãu ku jɛ ti woo
dasi Jesu Kirisi naanɛ ŋa.
23 Tako wo wooda wa mu wai bɛi aru wa
gbã wa hee Kirisi ku maa to wa ku na ku
nyisi wa kpãai naanɛ ku dasi.
24 Bɛɛbɛi, woodaui wa gbã wa wa bɔò wa
bi Kirisi ku ba Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ ka jɛ dee dee na
naanɛ ku dasiu.
25 Nsɛi iyi waatii naanɛ ku dasiu í to, a kù
nɛ bukaatai woodau ku gbã wa má.
26 Bɛɛbɛi iŋɛ fei ì jɛ amai Ilaaɔ̃ na naanɛ iyi
ì dasi Jesu Kirisi ŋa.
27 Ntɔ ntɔ, iŋɛ iyi ì ce inyi ku dasi do irii
Kirisi fei, ì so daai Kirisi ŋai.
28 Iŋɛ fei ì jɛ akã si anu akã nŋɛ iyi ì ce do
Jesu Kirisi ŋa. Na nŋu, inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai
Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa, hai aru ŋa do
inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, hai inaabo ŋa hee do
inɛmɔkɔ ŋa.
29 Bii ì nɔ ì jɛ ti Kirisi ŋa, ì jɛ tɔkui
Aburahamu ŋa. Nɔ aa jɛ tubu ŋa bɛi Ilaaɔ̃
takaɛ í ce kuwãɛu.

4

1 Nsɛi ǹ wa n bi n na ŋɛ yaase gɔ. Yaaseu
wee. Ama iyi á jɛ tubui baaɛ, si waati iyi wa
jɛ amau kù tia aru * gɔ, baa do iyi fei ndɛɛ á
na ku jɛ titɛɛ.
2 Si waati iyi wa jɛ amau, inɛ gɔ ŋa à wɛɛ iyi
à waa muu, nɔ à waa cea wũa hee í tóò waati
iyi baaɛ í jilɛaa.
3 Bɛɛbɛ mɔi do awa taka nwa. Waati iyi à
tako à wɛɛ bɛi ama keeke ŋa, à jɛ arui mii
ndii andunya ŋa wo.
4 Amma iyi waati iyi Ilaaɔ̃ í jilɛu í na í to,
ŋɔi í bɛ Amaɛ wa. Inaaboi í buu, nɔ si woodai
Zuifu ŋai wa nɛ
5 ku ba ku ya inɛ ŋa iyi à wa si awɔi wooda.
Í ce bɛɛbɛi ku ba ka jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
6 Nɔ Ilaaɔ̃ í bɛ Hundei Amaɛ wa si idɔ nwa
ku nyisiò iyi awai à jɛ amaɛ ŋa. Hundeu wa
kpoo Baaba.

* **4:1** kù tia aru Aru do woo ce icɛ fei ide akãu mbɛ si feei inɛ ŋa iyi à kɔ akabuu titɔ̃i idei Ilaaɔ̃.

7 Si bɛɛbɛ i kù jɛ aru má ŋa, iŋɛu amu ŋai
bɛbɛi. To, nsɛi iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, Ilaaɔ̃ í nyi
í ce ŋɛ woo jɛ tubuɛ ŋa má.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Galati ŋa

8 Tako wo i kù mà Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ ì jɛ arui iwɛ̃
ŋa iyi a kù jɛ Ilaaɔ̃.
9 Amma nsɛi ì mà Ilaaɔ̃ ŋa. Nɔ iyi í re mɔm
Ilaaɔ̃ í mà ŋɛ. To, bɛirei í ce ì waa bi i sinda si
mii ndii andunya ŋa má ŋa, iyi kù nɛ gbugbã
nɔ kù nɛ bɛɛrɛ. Na mii í ce ì waa bi i jɛ aru
nŋa má ŋa.
10 Ì ya maa na ajɔi jingau gɔ ŋa gbugbã ŋa,
do cukpa gɔ ŋa do waati gɔ ŋa do adɔ̃ gɔ ŋa.
11 Nsɛi ǹ wa n ce njo icɛ iyi ǹ ce si gãmɛ
nŋɛ ku maà ce nfe.
12 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛm ŋa, i jilɛ ara nŋɛ
si agbɛm bɛi amu mɔ ǹ jilɛ aram si agbɛ nŋɛ.
Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ, i kù ceem kurara gɔ
ŋa.
13 Ì mà sãa sãa ŋa, waati iyi ǹ sinti ku ce
nŋɛ waazoi laabaau jiidau, do bɔ̃ɔi arai.
14 Amma i kù dondam ŋa, i kù nɔ i kù
kɔsim ŋa, baa bii bɔ̃ɔm nɔu ku yɛɛ í cé ŋɛ. Do
nŋu fei, ì gbam ŋai bɛi aa gba amalekai Ilaaɔ̃
ŋa, walakɔ bɛi Jesu Kirisi takaɛ.
15 Ì nɛ inɔ didɔ̃ wo ŋa. To, nsɛi, mii í ce ŋɛ.
An yɔkɔ n jɛ sɛɛda na iri nŋɛ n ni bii á ce wo
aa nya iju nŋɛ i nam ŋa.
16 Si na iyi í jɔ̀ ǹ sɔ̃ ŋɛ ntɔui i jɔ̀ n jɛ mbɛɛ
nŋɛ nsɛi?
17 Inɛ ŋau, à waa na ŋɛ ara amma kù jɛ do
yaase jiida. À waa bi a fa ŋɛi hai bi tu wa ku
ba i na ŋa ara ŋa.
18 Í sĩa i nɛ himma si mii jiida ku ce ŋa
waati kãma fei, nɔ ku maà jɛ bii ǹ wa inɔ nŋɛ
nŋu akã.
19 Iŋɛ amam ŋa, bɛi inaabo iyi wa bi ku bí
í ya gbɔ ara kuro, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ wa n
gbɔ ara kuro má hee idei Kirisi ku buba si
ŋɛ ntɔ ntɔ.
20 Ǹ bi n wa inɔ nŋɛ nsɛi ku ba n maà n fɔ
ide bɛ ihɛ̃ má, amma do nŋu fei ǹ nɛ zigiida
na iri nŋɛ.

Idei Agaa do Sara

21 I jɔ̀ n bee ŋɛ, iŋɛ iyi ì bi i wa si awɔi
wooda ŋa, i kù gbɔ iyi wooda wa fɔ ŋai?
22 À kɔɔ à ni Aburahamu í bí ama inɛmɔkɔ
minji, akã do abo aru gɔ, akã mɔ do abo iyi í
nɛ araɛ.
23 Aruu, í bí amaɛi bɛi à ya bí inɛ fei, amma
inɛ iyi í nɛ araɛu í bí amaɛi do kuwãi Ilaaɔ̃.
24-25 Ideu ihɛ̃ í yɛi bɛi mɔnda. Inaabo minji
ŋau aŋai à jɛ bɛi akabuu minji. Agaa nŋui í
jɛ bɛi akabuu iyi Ilaaɔ̃ í na inɛ ŋa tako wo si
geetei Sinai si ilɛi Arabi. Nŋu bɛi í jɛ wooda
iyi wa dasi inɛ ŋa aru. Nɔ Agaa í yɛi má bɛi
ilui Zeruzalɛmu iyi í wɛɛ nsɛi, domi í wa si
aru do inɛɛ ŋa fei.
26 Amma Sara í yɛi bɛi Zeruzalɛmu iyi í wa
leleu iyi í nɛ araɛ. Nŋui í jɛ iye nwa.
27 Nɔ à kɔɔ à ni,
Jɔ̀ inɔɛ ku dɔ̃, awɔ inaabo gbɛnda iyi i kù bí.
La, i dɔ̃ anu do inɔ didɔ̃, awɔ iyi i kù mà ara
kuroi kubí,
Domi inaabo iyi à kɔsi á na ku bí ama ku re
inaabo iyi í wa idei mɔkɔ.
28 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛi ì jɛ amu ŋa iyi Ilaaɔ̃
í ce kuwãɛu bɛi Izaaki í yɛu.
29 Waati nŋu, ama iyi à bí bɛi à ya bí inɛ fei
í kpã inɛ iyi à bí do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃u
iju. Bɛɛbɛ mɔi í yɛ nsɛi.
30 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ, í ni,
Lele aruu do amaɛ fei,
Domi amai aru kaa jɛ tubu do amai abo iyi í
nɛ araɛu ajɔ.
31 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inɛm ŋa, ì mà ŋa iyi a kù jɛ
amai aru, amma amai inɛ iyi í nɛ araɛi à jɛ.

5

I leekĩ dim dim ŋa si ara ku nɛ nŋɛ

1 Kirisi í jɔ̀ à nɛ ara nwa ku ba ka nɛ ara
nwa do ntɔ. Na nŋu, i leekĩ dim dim ŋa si
ara ku nɛ nŋɛ, i maà jɔ̀ i na i jɛ aru má ŋa.
2 I de itĩ i gbɔ. Amu Pɔlui ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu
ihɛ̃. Bii ì jɔ̀ à dasi ŋɛ bango, icɛi Kirisi kù nɛ
aranfãani kãma bi tu ŋɛ.
3 Ǹ nyi ǹ sisi ǹ wa n fɔ má, inɛ iyi í jɔ̀ à dasiɛ
bango, tilasii lafɛ̃ɛ ku jirima wooda fei.
4 Iŋɛ iyi ì waa bi i jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
na wooda ku jirima, ì fɛɛfɛ ara nŋɛ do Kirisii
nɔ ì fũsi didɔ̃i Ilaaɔ̃ awɔ ŋa.
5 Amma awa, Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ wa mam
mam iyi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ ka jɛ dee dee na naanɛ ku
dasi nwa.
6 Ntɔ ntɔ, bii à nɛ anu akã do Jesu Kirisi, à
ce bango, a kù ce bango kù jɛ ide kãma. Ide
iyi í nɛ amboe í re nŋui í jɛ naanɛ ku dasi iyi
wa ce icɛ do kubi.

7 Ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ wo dee dee ŋa. Yooi
í ganji ŋɛ í jɔ̀ i kù waa jirima ntɔu má ŋa.
8 Ikɔ iyi à na ŋɛu bɛ kù waa naa hai bi Ilaaɔ̃,
nŋu iyi í kpe ŋɛ.
9 Na nŋu, i ce laakai ŋa, domi à ya fɔ a ni
lefee keekei í ya dede pɛ̃ɛ fei.
10 Amma Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ ǹ wa n naanɛ ŋɛ iyi i kaa
ce lasabu gɔ iyi í jɛ ikã do lasabu iyi ǹ ceu
bɛ ŋa. Inɛ mɔ iyi wa bitandi ŋɛ, baa bii yooi
Ilaaɔ̃ á kpãa iju.
11 Iŋɛ inɛm ŋa, bii í jɛ amu takam ǹ wa n
waazo hee nsɛi ǹ ni inɛ ŋa a ce bangoi, na
mii í ce à ya maa kpãm iju. Bii í jɛ bɛɛbɛ mɔm
nii ǹ wa n ce, ikui Jesu si jĩi kàa jɛa inɛ ŋa bi
ku ko isɛ.
12 Inɛ ŋa iyi à waa bitandi ŋɛu bɛ, ǹ bi a
nya ŋa ikã *.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, à kpe ŋɛi i na i nɛ ara nŋɛ.
Do nŋu fei, i maà jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ ku mua
daai iŋɛ taka nŋɛ kpãa i ceò idɔɔbii ara nŋɛ.
Amma i ya maa sobi njɛ do kubi ŋa,
14 domi wooda fei í wa si irii ide akãu ihɛ̃
iyi í ni, bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ.
15 I maà ya maa ŋɔ njɛ ŋa bɛi iŋai sako ŋa.
I ce laakai ŋa ku ba i maà ce nfei njɛ ŋa.

Ka jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ ku nɛò wa

16 Ide iyi ǹ wa n fɔu wee, i jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃
ku maa nɛò ŋɛ. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i kaa ce
kubi nfe nfei ara nŋɛ má,
17 domi mii iyi daai awa taka nwa í bi ci
ya jɛ dimi akã do iyi Hundei Ilaaɔ̃ í bi. Kubi
minji ŋau, à ya maa jai hee a kaa ka yɔkɔ ka
ce bɛi à bi.
18 Amma bii Hundei Ilaaɔ̃ wa nɛò ŋɛ i kù
wa si awɔi wooda má ŋa.
19 Inɛ fei í mà daai amanɛ sãa sãa. Daa ŋaui
à jɛ sɛ̃ɛ ku tɔtɔɔ hai nɛ yaase, do daa sãmi do
daa nkpɔ nkpɔ,
20 do iwɛ̃ ku tɔɔ, do dobu dobu ku ce, do
mbɛɛtɛ, do ija, do igu, do idɔɔkɔ̃ yaamɔ, do
njɛ ku wã, do kakɔɔ, do njɛ ku fɛɛfɛ,
21 do kɔdɛɛ, do atɛ̃ ku kpa inɛ, do ijɛ ku bi,
do mii iyi í jɔ bɛɛbɛ fei. Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ bɛi ǹ
tako ǹ fɔ ǹ ni, inɛ ŋa iyi à waa ce dimi bɛɛbɛ
a kaa ba tubu kãma si andunya titõi Ilaaɔ̃.
22 Amma mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ í ya bí, nŋui
í jɛ kubi, do inɔ didɔ̃, do laakai ku sũ, do
temua, do jiida ku jɛ, do inɔ akã, do naanɛ,
23 do daa didɔ̃, do ara ku mu. Mii ŋau bɛ
fei, wooda kù ganji ŋa.
24 Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti Jesu Kirisi í yɛ bɛi
à kpa kucei daai ara nŋa si jĩi ku gaauu, do
binɛ do kubiɛ fei.
25 Si bɛi Hundei Ilaaõi wa mu nwa kuwɛɛ,
ka jɔ̀ ku nɛò wa.
26 Kù sĩa ka jɛ ilu faao, wala woo kosi inɛ
ŋa, walakɔ ka maa ce igu si awa duusõɔ.

6

I ya sobi njɛ si aso ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa nɛò
ŋɛ, bii ì mu inɛ gɔ si kurara, i nyisi lafɛ̃ɛ kpãa
jiida do daa didɔ̃ ŋa. Nɔ i ce laakai ŋa ku ba
iŋɛ mɔ i maà na i dasi kurara bɛɛbɛ.
2 I sobi njɛ si aso * ku so ŋa. Bii ì waa ce
bɛɛbɛ ŋa ì waa jirima woodai Kirisi ŋai.
3 Bii inɛ gɔ wa cɔ araɛ ngɔgɔ nɔ wee kù jɛ
ngɔgɔ, wa lɛlɛ araɛi.
4 I jɔ̀ inɛ fei ku wusɛ daai nŋu takaɛ nɔ ku
yɛ si bii nŋu á tɔɔ fufu, amma ku maà tɔɔ fufu
na iyi nŋu í re inɛ gɔ,
5 domi inɛ fei á so asoi † nŋu takaɛi.
6 Awɔ iyi à waa kɔ idei Ilaaɔ̃, mii iyi ì nɛ fei
jɔ̀ i kpɔ̃ɔ do inɛ iyi wa kɔɛ si.
7 I maà ti i lɛlɛ ara nŋɛ. A ci ya nyaanyi
Ilaaɔ̃. Mii iyi amanɛ í gbɛ̃ nŋui á da.
8 Bii wa gbɛ̃ iyi daai nŋu takaɛ í bi, nfe ku
cei á bíaa. Bii í nɔ wa gbɛ̃ iyi Hundei Ilaaɔ̃ í
bi, kuwɛɛ hai tãi Hundei Ilaaɔ̃u á bíaa.
9 Na nŋu, ka maà gbɛɛji do jiida ku ce,
domi bii a kù mɔngɔ aa ka ba ka da si awaati
iyi í jɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi waati iyi à ba awɔɛ fei, ka cea
inɛ fei jiidaɛ. Nɔ iyi í re mɔm, ka cea kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋau bɛɛbɛ.

Idei ankãanyi do fɔɔ

11 Hai ihɛ̃ bɛi do awɔi amu takam nii ǹ kɔ
nŋɛ wa ‡. Iŋɛ taka nŋɛ aa yɔɔ mɔm bɛi kukɔ
ŋau à la à to.
12 Inɛ ŋa iyi à waa bi a tilasi ŋɛ i ceò bango
ŋau à waa ce bɛɛbɛi ku ba a ce mii iyi á dɔ̃a

* **5:12** ǹ bi a nya ŋa ikã inɛ gɔ ŋa à ni, bii à bi mɔm a bãntãm ara nŋa gbakã. * **6:2** aso nŋui í jɛ wahala ŋa. † **6:5** Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃i í jɛ, domi inɛ feii a na ku fɔ bɛi nŋu í ce icɛ. ‡ **6:11** hai bɛi do awɔi amu takam nii ǹ kɔ nŋɛ wa Si dɔɔnɛɛ nŋa bii à waa ce lɛɛti à ya maa fɔi nɔ inɛ gɔ ku maa kɔɔ. Amma Pɔlu í kɔ idei ankãanyi ŋau ihɛ̃ do awɔɛ.

amanɛ ŋa si, nɔ a maà kpã ŋa iju na irii ikui
Jesu Kirisi si jĩi ku gaauu.
13 Amma aŋa taka nŋa, baa do iyi à ce
bango fei, a kù waa jirima wooda. À bi a dasi
ŋɛ bango ku cei ku ba a tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀
à yɔkɔ à kãmia ŋɛ.
14 Amma amu n kù n wa n tɔɔ fufu bii kù
jɛ na ikui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi si jĩi ku gaau.
Na ikuɛu mii ndii andunya fei í yɛɛm nii bɛi
mii iyi kù wɛɛ má, nɔ bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n yɔɔ
baa do kuwɛɛi amu takam fei.
15 À ce bango, a kù ce bango kù jɛ ide
kãma. Mii iyi í nɛ amboe í re, nŋui í jɛ a taka
inɛ titɔ̃.
16 Laakai ku sũ do didɔ̃ ku wɛɛa inɛ ŋa iyi
à waa too woodau ihɛ̃ hee do inɛi Izirɛli ŋa,
aŋa iyi à jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
17 Hai nnyi inɛ kãma ku maà wahalam má
domi na irii Jesui ǹ ba dalai juju ŋa iyi à wa
si aram nɔu ihɛ̃.
18 Iŋɛ inɛm ŋa, didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi
ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

Tia iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Efɛɛzu ŋɑ

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu amu iyi ǹ jɛ woo bɛi Jesu Kirisi do idɔɔbii Ilaaɔ̃.
Iŋɛ inɛi Efɛɛzu ŋa, iŋɛ woo dasi Jesu Kirisi naanɛ ŋa, ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
2 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa si anu akã nwa do Kirisi

3 I jɔ̀ ka saabu Ilaaɔ̃ Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Na saabui anu akã nwa do Kirisi, í wee nwa do didɔ̃ ikã ikã iyi Hundeɛ wa mu nwa wa hai lele.
4 Ilaaɔ̃ í cica wa tã hai waati iyi kù taka andunya ka jɛ titɛɛ si kpãai Kirisi, nɔ ka jɛ inɛ kumá ŋa ka maà nɛ taale kãma bi tɛɛ.
5 Si kubiɛ í lasabu wo hai ku kpɛ ku ce wa amaɛ ŋa si anu akã nwa do Jesu Kirisi, si bɛi í bi si jiida ku jɛɛ
6 ku ba ka saabu didɔ̃ nla nlaɛ iyi í ce nwa si anu akã nwa do amaɛ, inɛ iyi siɛi kubiɛ fei í wa.
7 Do saabui njɛi Jesui Ilaaɔ̃ í ya wa nɔ í kpa idei dulum du wa si didɔ̃ nlaɛ iyi í nyisi wa.
8 Didɔ̃ iyi í ce nwa í caa si bɛi i mu nwa bisi nla nla do laakai jiida.
9 Nɔ í jɔ̀ a mà asii iyi nŋu takaɛ í dasi idɔ ku ce hai tako na jiida ku jɛɛ.
10 Lasabui Ilaaɔ̃u iyi á ce si ajɔ iyi awaatiɛ í to nŋui í jɛ ku tɔtɔɔ mii iyi í taka fei, hai mii iyi í wa lele do iyi í wa ilɛ fei, nɔ Kirisi ku jɛ iriɛ.
11 Ntɔ ntɔ, mii fei wa cei si bɛi Ilaaɔ̃ í bi. Na nŋu, à jɛ woo jɛ tubu bi tɛɛ na anu akã nwa do Kirisi, si na iyi í jɔ̀ í cica wa wo si bɛi nŋu takaɛ í dasi idɔ hai tako.
12 Na nŋu, i jɔ̀ ka saabu kulai Ilaaɔ̃, awa Zuifu ŋa iyi à tako à waa cɔ kpãai Kirisi wo.
13 Nɔ iŋɛ dimi mmu ŋa mɔ, ajɔ iyi ì gbɔ ide ntɔu iyi í jɛ laabaau jiida iyi wa naa nŋɛ faaba wa, waati bɛɛbɛi iŋɛ mɔ í dasi Kirisi naanɛ ŋa. Nɔ Ilaaɔ̃ í dasi nyindai nŋu takaɛ si ŋɛ. Nyindau nŋui í jɛ Hunde iyi í da nŋɛ si si bɛi í ce kuwãɛ wo.
14 Hundeɛu nŋui í yɛ bɛi kaazigii tubu nwa iyi Ilaaɔ̃ í wãò inɛɛ ŋa wo. Nɔ wa sõ wa kam kam iyi aa ka jɛ tubuu si waati iyi Ilaaɔ̃ á ya inɛɛ ŋa mam mam. Na nŋu, ka saabu kulaɛ.

Kutɔɔi Pɔlu

15 Na saabui ide ŋau bɛ feii í jɔ̀ hai waati iyi ǹ gbɔ baaui naanɛ ku dasi nŋɛ si Lafɛ̃ɛ Jesu do bɛi ì bi woo dasiɛ naanɛ ŋa fei,
16 n ci ya n gbɛɛjiò Ilaaɔ̃ ku saabu na iri nŋɛ. Ǹ wa n ye gigi nŋɛ si kutɔɔm.
17 Ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ilu amboe, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, ku ce ŋɛ ilu laakai jiida nɔ ku nyisi ŋɛ bɛi nŋu takaɛ í yɛ ku ba i màa sãa sãa ŋa.
18 Ǹ wa n tɔɔɛ má ku jɔ̀ inya kumá ku lɔ si idɔ nŋɛ ku ba i mà yaasei kpãa ku cɔ si bii í kpe ŋɛ, do si bɛi tubu iyi í jilɛa woo dasiɛ naanɛ ŋa í la í to,
19 do bɛi gbugbã nlaɛ wa ce icɛ si awa iyi à dasiɛ naanɛ. Gbugbãu, í jɛ akã do gbugbã nla
20 iyi í ce í jìò Kirisi hai si balɛ, nɔ í bubaɛ si awɔ njɛɛ lele.
21 Bɛi Kirisi í wa í reò ilu irii lele fei do ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã ŋa do lafɛ̃ɛ ŋa fei. Nɔ iriɛ í re iri fei si waatiu ihẽ do si waati iyi wa naa.
22 Nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í jɛ irii mii fei, nɔ í cicaɛ ku jɛ ilaalu nlai igbɛɛ.
23 Igbɛui í jɛ arai Kirisi. Si igbɛui Kirisi takaɛ í wa nɔ í kɔ̃ dee dee, nŋu iyi í wa bii fei si mii baa yooma fei.

2

Hai si iku à bɔ si kuwɛɛ

1 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi iku ŋa na irii kurara nŋɛ do dulum du ŋɛ.
2 Kucei tako nŋɛ í jɔ ti inɛi andunya ŋa, nɔ ì ya maa jirima Seetam, ilaalui ilu gbugbãi lele ŋa. Ilaaluu nŋui í jɛ hunde iyi wa ce icɛ hee nsɛi si idɔi inɛ ŋa iyi a kù waa jirima idei Ilaaɔ̃.
3 Ntɔi, awa fei à tako à yɛi wo bɛi aŋa mɔ. Binɛ nwai wa nɛò wa, nɔ à waa ce mii iyi awa taka nwa à bi do iyi à waa lasabu. À yɛi wo bɛi inɛi andunya ŋa, aŋa iyi aa na a yɛ idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃.
4 Amma araarei Ilaaɔ̃ í la na kubi nlaɛ iyi í bi wa.

5 Hai waati iyi kurara nwa í ce wa bɛi iku
ŋa, Ilaaõ í mu nwa kuwɛɛ do Kirisi ajɔ. Na
didõɛi ì baò faaba ŋa.
6 Si anu akã nwa do Kirisi, Ilaaõ í ĵì wa hai
si balɛ ka jɛ bomma lele do Jesu Kirisi ajɔ.
7 Í ce bɛɛbɛi ku ba ku nyisi didõ nla hai nɛ
kɔɔɛ si jiida ku jɛɛ iyi í ce nwa do saabui Jesu
Kirisi hee do ajɔ fei.
8 Na didõi Ilaaõi ì ba faaba ŋa do saabui
naanɛ ku dasi. Kù jɛ na himma nŋɛ, amuai
Ilaaõi.
9 Kù jɛ ribai icɛ nŋɛ. Na nŋu, inɛ gɔ kaa
yɔkɔ ku tɔɔ fufu.
10 Awa icɛi awɔi Ilaaõi à jɛ. Í taka wai si anu
akã nwa do Jesu Kirisi ka ceò icɛ jiida iyi í ce
sɔɔluɛ hai ku kpɛ.

Dimi fei í jɛ akã si Kirisi

11 Iŋɛ dimi mmu ŋa, i ye gigi ŋa iyi inɛ ŋa
iyi à ya ce bango ŋau à ya maa kpe ŋɛ hai ce
bango ŋa wo.
12 Waati bɛɛbɛ ì ĵìò Kirisi ŋa wo nɔ ì jɛ
isɛ mmu bi inɛi Izirɛli ŋa. I kù nɛ baa nŋɛ
si akabuu iyi Ilaaõ í wãò inɛɛ ŋa. Ì wa si
andunya ihẽ i kù waa cɔò kpãai nkãma ŋa,
nɔ i kù wɛɛa Ilaaõ ŋa.
13 Amma nsɛi iyi ì nɛ anu akã do Jesu
Kirisi ŋa, iŋɛ iyi ì tako ì wa ĵì ŋa, wee nsɛi
ì ce amɛɛ do Ilaaõ ŋa do saabui njɛi Kirisi.
14 Kirisi takaɛi í jɛ nwa laakai ku sũ, nŋu
iyi í ce Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa akã. Nŋui í
kpa mbɛɛtɛ iyi í yɛ bɛi idĩ iyi wa fɛɛfɛ wa wo.
15 Do ikui araɛi í kpaò irii woodai Zuifu ŋa
do iwɔ̀ɛ ŋa ku ba ku yɔkɔ ku ce dimi minji
ŋau dimi titõ akã lege lege si nŋu takaɛ. Si
bɛɛbɛi, í dasi laakai ku sũ si anini nŋa.
16 Do saabui ikuɛ si antai ĵìi ku gaauui í
kpaò mbɛɛtɛ iyi a waa muò njɛ wo, nɔ í tɔtɔɔ
dimi minji ŋau akã í jò à dõ do Ilaaõ. Aŋa fei
à baa à jɛ ara akã ajɔ.
17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ í kõ, si bɛi í ni
Kirisi í naa ku sisi laabaaui laakai ku sũ bi
tu ŋɛ, iŋɛ iyi ì tako ì ĵìò Ilaaõ, do bi Zuifu ŋa,
aŋa iyi à ceòɛ amɛɛ.
18 Nɔ ntɔi, do saabui Kirisi awa fei, Zuifu
ŋa do dimi mmu ŋa, aa ka yɔkɔ ka bɔ wajui
Ilaaõ Baaba do sobii Hunde akãu.
19 Si bɛɛbɛ, i kù jɛ dimi mmu ŋa ma,
walakɔ isɛ mmu, amma nsɛi ì jɛ inɛi ilu akã
ŋa do woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei, nɔ ì jɛ inɛi
kpasẽi Ilaaõ ŋa.
20 Iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi idĩ iyi à ma si antai icui
ile iyi woo bɛ ŋau do walii ŋau à jilɛ. Jesu
Kirisi takaɛi í jɛ kuta sintei icui ileu.
21 Nŋui á jò ileu ku la nɔ ku nɛ gbugbã nɔ
ku jɛ bi ku tɔɔi Lafẽɛ iyi í má jiida.
22 Na anu akã nŋɛ do Kirisi, iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi
ileu, nɔ iŋɛò ŋa ì jɛò bi ku wai Hundei Ilaaõ
ŋa.

3

Icɛi Pɔlu na dimi mmu ŋa

1 Na saabui iyi ihẽi amu Pɔlu ǹ wa n ce
kutɔɔ, amu iyi ǹ wa piisõɔ si na iyi í jò ǹ wa
n ce icɛi Kirisi na irii iŋɛ dimi mmu ŋa.
2 Ǹ mà kam kam iyi ì gbɔ tã ŋa bɛi Ilaaõ
í ceem didõ ku ba n naa n sisi nŋɛ yaasei
didõu,
3 do si bɛi nŋu takaɛ í jò ǹ mà asiiɛ. Wee ǹ
kɔ ideu keeke tã.
4 Bii ì cio ideu ŋa, aa yɔɔ ŋa iyi ǹ mà asiii
idei Kirisi do ntɔ.
5 A kù sõ inɛi tako ŋa asiii ideu, amma nsɛi
Ilaaõ í jò Hundeɛ í nyisi woo bɛɛ do walii
kumáɛ ŋa.
6 Asiiu wee. Do saabui laabaau jiidai dimi
mmu ŋa do Zuifu ŋau à jɛò woo jɛ tubu ajɔ.
Aŋaò ŋa à baa à jɛ ara akã, nɔ aŋa mɔ à nɛ
baa nŋa si ide iyi Ilaaõ í wã nŋu ku ce si Jesu
Kirisiu.
7 Do saabui didõ iyi Ilaaõ í ceem si gbugbãɛ
ŋɔi í jò ǹ jɛ woo ce icɛi laabaau jiidau.
8 Amu iyi ǹ jɛ keekei woo dasi Jesu naanɛ
ŋa fei, amui Ilaaõ í cea didõ n sisia dimi
mmu ŋa laabaau jiida nɔ n sõ ŋa bɛi didõi
Kirisi í la í to nɔ í re kumà nwa.
9 Nɔ n sisia inɛ fei bɛi yaasei asiii Ilaaõ á
ce ku ceò. Ilaaõ, nŋu iyi í taka mii fei í singa
asiiu ihẽ hai ku kpɛ,
10 ku ba inɛ ngboi lele ŋa do ilu yiikoi lele
ŋa a mà yaasei bisiɛ do saabui igbɛi inɛi Jesu
ŋa si waatiu ihẽ.
11 Bɛɛbɛi í ce í jilɛò ide iyi wa ce, í bɛi í
takaò andunya, nɔ í kpa iriɛ si Jesu Kirisi
Lafẽɛ nwa.
12 Naanɛ iyi à dasiɛui í jò à nɛ anu akã do
nŋu. Na ŋɔi í jò à nɛ ara nwa ka bɔ wajui Ilaaõ
do laakai akã.
13 Na nŋu, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i maà mɔngɔ
temua ŋa na ijuukpã iyi ǹ wa n yɛ na iri nŋɛ,
domi ijuukpãu, nŋui á jò i nɛ bɛɛrɛ ŋa ntɔ ntɔ.

Kubii Kirisi

14 Nɔ na saabui ideui ɩ̀ wa n gulɛ si wajui
Ilaaɔ̃ Baaba.
15 Nŋui í jɛ Baai nyaanze baa yooma fei iyi
i wa lele do iyi í wa ilɛ fei.
16 Ɩ̀ wa n tɔɔɛ ku jɔ̀ Hundeɛ ku mu nŋɛ
gbugbã jiida jiida si idɔ nŋɛ si bɛi amboeɛ í
la í to,
17 nɔ Kirisi ku ce bi ku waɛ si idɔ nŋɛ na
naanɛ ku dasi nŋɛ. Nɔ ɩ̀ wa n tɔɔ má ku jɔ̀ i
nɛ gbugbã i maa leekɩ̃ dim dim si kubi ŋa,
18 ku ba iŋɛ do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi
à gbe fei i yɔkɔ i mà zaka bɛi kubii Kirisi í cɩ̃
í to do kusɔɛ do kujɩ̃isaɛ do kugbokaɛ.
19 Baa do iyi kubiu í re kumài amanɛ fei,
ɩ̀ bi i mà yaaseɛ ŋa ku ba ì kɔ̃ mam mam bɛi
Ilaaɔ̃ í kɔ̃.
20 Ilaaɔ̃ í nɛ yiiko ku ce mii iyi à waa tɔɔ fei
do iyi à waa lasabu fei, nɔ á yɔkɔ ku ce baa
mii iyi í re bɛɛbɛ mɔm hee ku caa.
21 Í sɩ̃a inɛi igbɛɛ ŋa a jɔ̀ inɛ ŋa a mà bɛɛrɛɛ
waati kãma fei hee do ajɔ fei do saabui Jesu
Kirisi. Ami.

4

Anu akã iyi à nɛ, awa iyi à jɛ arai Kirisi

1 Na nŋu, amu iyi ɩ̀ wa piisɔ̃ɔ si na iyi í jɔ̀ ɩ̀
wa n ce icɛi Lafɛ̃ɛ, ɩ̀ wa n tɔɔ ŋɛ i maa nɛ dee
dee si bɛi í jɔ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe à ya nɛ.
2 I ya maa nɛ do ara ku kaye ŋa, do daa didɔ̃
do temua, nɔ i ya maa mu njɛ ŋa do kubi.
3 I ce kookaai i ya mu anu akã iyi Hundei
Ilaaɔ̃ wa mu nŋɛ na saabui laakai ku sũ iyi í
tɔtɔɔ ŋɛ.
4 Ara akãi í wɛɛ, Hunde akã mɔi í wɛɛ, nɔ
kpãa ku cɔ akã mɔi í wɛɛ si bii Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ.
5 Lafɛ̃ɛ akãi í wɛɛ, naanɛ ku dasi akã mɔi í
wɛɛ, nɔ inyi ku dasi akãi í wɛɛ.
6 Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ iyi í jɛ baai inɛ fei. Nŋui í
jɛ ilaalui mii fei, nŋui í wa bi inɛ fei, nɔ í wa
si inɛ fei.
7 Amma do nŋu fei awa fei à ba amua nwa
si bɛi Kirisi í mu nwa.
8 Na nŋu, kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Waati iyi í gũ lele
Í jɛ mbɛɛɛ ŋa igũ í mu ŋa aru,
Nɔ í cea inɛ ŋa amua ŋa.
9 To, bii à ni í gũ lele, iyi bɛ wa nyisi iyi í tako
í kita í bɔ hee lɛlɛi ilɛi.
10 Inɛ iyi í kita í bɔ hee lɛlɛi ilɛu nɔ í nyi í gũ
leleu má inɛ akãui, ku ba ku jɔ̀ mii fei ku kɔ̃
dee dee.
11 Amua ŋa iyi í cea inɛ ŋa wee, í cica inɛ gɔ
ŋa à jɛ woo bɛ ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ walii ŋa, inɛ
gɔ ŋa mɔ woo sisi laabaau jiida ŋa, inɛ gɔ ŋa
mɔ woo degbe inɛi igbɛi Jesu ŋa, inɛ gɔ ŋa
mɔ woo kɔ inɛ ŋa si cio.
12 Bɛɛbɛi í ce ku ba ku ceò sɔɔlui woo dasi
Jesu naanɛ ŋa si icɛɛ, ku ba ku kɔ̃ɔsi gbugbãi
arai Kirisi.
13 Nɔ bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka ce anu akã si
naanɛ ku dasiu nɔ ka mà Amai Ilaaɔ̃, nɔ ka jɛ
inɛ ngbo ka tóo alái Kirisi.
14 Do yaase bɛɛbɛi a kaa ka jɛ bɛi amu ŋa má,
hee cio ikã ikã ku maa tale wa ihɛ̃ walakɔ ihɔ̃
bɛi fufu í ya maa tale akɔi inyi bii fei. Nɔ inɛ
ŋa a kaa dɩ̃ iju nwa má hee má jɛ a wa inyii
itɩ̃ nwa do bisi laalɔ nŋa.
15 Amma bii à waa sisi ntɔu do kubi aa ka la
si mii fei ka tóo alái Kirisi iyi í jɛ iriu.
16 Siɛi awa fei à waa kã bɛi ikɔ̃i ara, nɔ arau
fei í másiɛ do ikɔ̃ ikɔ̃ɛ. Nsɛi, bii ikɔ̃ fei wa ce
icɛ si bɛi í jɔ, arau fei á lai ku maa kɔ̃ɔsi na
saabui kubi.

Kuwɛɛ titɔ̃ si Kirisi

17 Ide iyi ɩ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ wee. I
maà jɔ̀ i ya maa nɛ má bɛi hai dasi Jesu naanɛ
ŋa, inɛ ŋa iyi à waa too lasabu nfe nfe nŋa.
18 A kù nɛ laakai jiida. À le idɔ nŋa nɔ a kù
mà nkãma. Nŋui í jɔ̀ a kù nɛ ikpɛ̃ si kuwɛɛ iyi
Ilaaɔ̃ wa mu nwa.
19 A kù nɛ anyɔ gɔ má, à na ara nŋa mam
mam si dulum a ceò daa laalɔ dimi ikã ikã
fei do binɛ.
20 Amma iŋɛ, kù jɛ bɛɛbɛi ì màò Kirisi ŋa.
21 Ɩ̀ nɔ ɩ̀ mà kam kam iyi ì gbɔ ideɛ ŋa, nɔ
à kɔ ŋɛ si ntɔ iyi í wa si Jesu.
22 Na nŋu, í jɔ̀ daa nwo nŋɛ ŋa iyi wa nɛ̀ò
kuwɛɛ nŋɛ wo, domi binɛi daa nwo nŋɛ ŋaui
wa dɩ̃ iju nŋɛ nɔ wa bɔò ŋɛ nfe ku ce.
23 I jɔ̀ i nɛ idɔ titɔ̃ do lasabu titɔ̃ mam mam
ŋa,
24 nɔ i jɔ̀ i nɛ daa titɔ̃ ŋa iyi í jɔ ti Ilaaɔ̃. Daa
titɔ̃u, aa yɔɔi si dee dee ku jɛ nŋɛ do kuwɛɛ
hai nɛ dulum. Iyi bɛ hai bi ntɔi wa naa.
25 Na nŋu, i maà ya sɔ ibo má ŋa. I jɔ̀ inɛ
fei ku sɔ̃ kpaasiɛ ntɔ, domi à jɛ ikɔ̃ ikã ikãi
ara akã.
26 Baa bii idɔ nŋɛ í kɔ̃, i maà ya ce dulum
ŋa. I maà ya jɔ̀ idɔɔkɔ̃u ku wɛɛ nŋɛ hee inunu
koo lɔò.
27 I maà jɔ̀ Seetam ku ba bi ku dasi isɛ si
ŋɛ.

28 Inɛ iyi í ya ce ile wo, ku maà ce ile má,
amma ku ya ce icɛ do awɔɛ. Bɛɛbɛi á ba mii
jiida ŋa iyi á sobiò ilu are ŋa.
29 Nɔ i maà ya jɔ̀ ide laalɔ kãma ku fita hai
si gɛlɛ nŋɛ. Amma i ya fɔ ide jiida iyi á mua
inɛ ŋa gbugbã si naanɛ ku dasi nɔ ku sobi ŋa
si bukaata nŋa nɔ inɛ ŋa iyi à waa gbɔɔ ku jɛ
nŋa aranfãani jiida.
30 I maà fɔ inɔi Hundei Ilaaɔ̃ ŋa, domi
Hundeu bɛi í jɛ sɛɛdai Ilaaɔ̃ si ŋɛ hee koo toò
ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á yá inɛɛ ŋa mam mam.
31 I nyɔ daa kuro nŋɛ fei do idɔɔkɔ̃ yaamɔ
do idɔɔkɔ̃. Nɔ i maà ya gbagba si njɛ walakɔ
i maà sɔ irii njɛ ŋa. I jɔ̀ inɔ sãmi baa yooma
fei.
32 I cea njɛ didɔ̃ ŋa, nɔ i ya nɛ araarei njɛ
ŋa, nɔ i ya kpaa njɛ idei kurara ŋa bɛi Ilaaɔ̃ i
kpa idei kurarai iŋɛ mɔ na irii Kirisi.

5

Kuwɛɛ si inya kumá

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ amu ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
bi ŋa, i ce bɛi nŋu takaɛ.
2 I jɔ̀ kookoosui kuwɛɛ nŋɛ kú nyisi kubi
bɛi Kirisi í bi wa, nɔ í na kuwɛɛɛ na iri nwa.
Kuwɛɛɛ iyi í nau nŋui í jɛ kuwee jiida iyi
inunuɛ í dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
3 Iŋɛ ti Ilaaɔ̃i í jɛ ŋa. Na nŋu, i maà ya ce
baa ngɔgɔ iyi á jɔ̀ inɛ ŋa a sɔ iri nŋɛ a ni ì tɔtɔɔ
sɛ̃ɛ hai nɛ yaase ŋa walakɔ a ni ì ce daa laalɔ
ŋa walakɔ binɛ.
4 Nɔ i maà ya jɔ̀ idei anyɔ walakɔ ide hai
nɛ yaase walakɔ ide nfe nfe ku fita hai si gɛlɛ
nŋɛ, domi ide dimi bɛɛbɛ kù jɔò ŋɛ, amma i
jɔ̀ ide nŋɛ ku ya jɛ Ilaaɔ̃ ku saabu.
5 I jɔ̀ i mà ŋa kam kam iyi woo tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hai
nɛ yaase do ilu daa sãmi ŋa, kãma nŋa kù nɛ
ikpɛ̃ si bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi. Bɛɛbɛ mɔi
hee do ilu binɛ ŋa fei, kãma nŋa kù nɛ ikpɛ̃
si bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi domi binɛ í yɛi
bɛi iwɛ̃ ku tɔɔ.
6 I maà ya jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ do ide nfe,
domi na nŋu bɛi í jɔ̀ idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa naa si
irii inɛ ŋa iyi a kù waa jirimaɛ.
7 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ ide gɔ ku tɔtɔɔ ŋɛ do
amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
8 Iŋɛ taka nŋɛ, si ilu kukui ì wa ŋa wo,
amma nsɛi, ì wa si inya kumá ŋa na anu akã
nŋɛ do Lafɛ̃ɛ. Na nŋu, i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ku jɔ inɛ
ŋa iyi à waa nɛ si inya kumá,
9 domi bii à waa nɛ si inya kumá kuce iyi
aa ka ce nŋui í jɛ daa didɔ̃ baa yooma fei do
dee dee ku jɛ do ntɔ ku fɔ.
10 I ce kookaai i mà mii iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si.
11 I maà dasi ara nŋɛ si kookoosu laalɔ
iyi amanɛ ŋa à waa ce si ilu kuku. Amma
kookoosu dimi bɛɛbɛ i ya fɔɔ ŋa.
12 Anyɔ nla nla mɔm nii bii à fɔ mii iyi inɛ
ŋau à waa ce si asii.
13 Amma kookoosuu bɛ bii à fɔɔ á fita si
inya kumá.
14 Nɔ mii iyi í fita gbugbã fei í ya mái. Na
ŋɔi í ce kukɔi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,
Awɔ iyi ì waa sĩ njoo, jĩ.
Dede hai si inɔi iku ŋa,
Nɔ Kirisi ku máɛ inya.
15 Na nŋu, i ce laakaii isɛɛnɛ nŋɛ. I maà jɔ̀
i maa nɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya lasabu, amma i
maa nɛ do laakai ŋa.
16 Waati iyi ì nɛ ŋa, i ceò icɛ, domi waatiu
ihɛ̃ bɛi waati laalɔi.
17 Na nŋu, i maà yɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya
lasabu, amma i hanya ŋa ku ba i mà mii iyi
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi i ce ŋa.
18 I maà ya jɔ̀ atɛ̃ ku kpa ŋɛ, domi si bɛi daa
bɛrɛtɛkɛ fei í wa. Amma i jɔ̀ i kɔ̃ò Hundei
Ilaaɔ̃ ŋa.
19 I jɔ̀ saabu do iri ku kɔ̃ ku ya wa si faaji
nŋɛ, i ya kɔ̃ iri do irii Ilaaɔ̃, i cũu do idɔ nŋɛ
fei.
20 I ya maa saabu Ilaaɔ̃ Baaba waati kãma
fei ŋa si mii fei do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

Abo do mɔkɔ

21 Iŋɛ iyi ì mà bɛɛrɛi Kirisi, i ya sũa njɛ iri
ilɛ ŋa.
22 Iŋɛ inaabo ŋa i sũa mɔkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ
bɛi aa cea Lafɛ̃ɛ ŋa,
23 domi mɔkɔi í jɛ inɛ ngboi aboɛ, bɛi Kirisi
mɔ í jɛ inɛ ngboi igbɛɛ. Igbɛui í jɛ arai Kirisi,
nɔ Kirisi mɔi í jɛ woo faabaɛ.
24 Nɔ si bɛi igbɛu í ya sũa Kirisi iri ilɛ, bɛɛbɛ
mɔi inaabo ŋa à nɛ a sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ
si mii fei.
25 Nɔ iŋɛ mɔkɔ ŋau i bi abo nŋɛ ŋa bɛi
Kirisi í bi inɛi igbɛɛ ŋa, nɔ í na kuwɛɛɛ na iri
nŋa.
26 Í nya ŋa ikã nɔ í wɛ ŋa í jɔ̀ à má na saabui
ideɛ.
27 Í bi igbɛu ku naa si wajuɛ do kusĩaɛ fei,
ku maà ti ku nɛ riisi gɔ, nɔ batai araɛ ku maà
yuguu, nɔ ku maà nɛ mii mmu dimi bɛɛbɛ gɔ

ŋa má, amma í bi ku jɛ dee deei, ku maà nɛ taale kãma.
28 Bɛɛbɛi í jɔ mɔkɔ ŋa á bi abo nŋa ŋa bɛi à bi ara nŋa. Inɛ iyi í bi aboɛ í bi araɛi.
29 Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi í cé araɛ, amma í ya maa wòoi nɔ ku maa gbɔa bɛi Kirisi wa ce na igbɛɛ.
30 Igbɛɛu nŋui í jɛ araɛ nɔ awa fei à yɛi bɛi ikõ ikõi araɛu.
31 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛi, nɔ ku wɛɛ do aboɛ ku ba aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã.
32 Asiiu ihẽ ide nla nlai, amma idei Kirisi do igbɛɛi ǹ wa n fãa.
33 Na nŋu, mɔkɔ fei ku bi aboɛ bɛi í bi araɛ, nɔ abo fei ku jirima mɔkɔɛ.

6

Amu ŋa do baa nŋa ŋa

1 Iŋɛ amu ŋa, i jirima inɛ ŋa iyi à waa mu ŋɛ si bɛi Ilaaõ í bi, domi bɛɛbɛi í sĩa.
2 Wooda sinte iyi Ilaaõ í ceò kuwã wee. I jirima iyeò baa nŋɛ ŋa
3 ku ba i nɛ inɔ didõ ŋa nɔ hunde nŋɛ ku sɔ si andunya.
4 Iŋɛ baa ŋa, i maà ya kõ idɔi ama nŋɛ ŋa, amma i bi ŋa, i dasi ŋa iju ŋa i kɔ ŋa si idei Aõ Lafẽɛ ŋa.

Aru do lafẽɛɛ

5 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafẽɛ nŋɛ ŋa si andunyau ihẽ do bɛɛrɛ do kuyaya, ku maà jɛ do muafiti, nɔ kú yɛ bɛi Kirisii ì waa cea ŋa.
6 Ku maà jɛ bii à leekĩ à waa cɔ ŋɛ nŋu akã. Bii í jɛ waati iyi à waa cɔ ŋɛ nŋu akãi, í yɛ bɛi amanɛ ŋai ì waa cea ŋa ku ba ku dõ nŋa si. Amma i jɔ̀ i ce idɔɔbii Ilaaõ do idɔ nŋɛ fei bɛi arui Kirisi ŋa.
7 Icɛ iyi à dasi ŋɛ, i jɔ̀ i coo do himma ŋa, nɔ kú yɛ bɛi Ilaaõi ì waa cea ŋa, ku maà ti ku jɛ amanɛ nŋu akã.
8 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaõ á sãa inɛ fei ribai icɛ jiida iyi í ce, baa bii aru, walakɔ inɛ iyi í nɛ araɛi.
9 Iŋɛ lafẽɛ ŋa mɔ, i cea aru nŋɛ ŋa bɛɛbɛ, i maà ya ta nŋa gbugbã. I mà ŋa iyi iŋɛò ŋa fei Lafẽɛ akãi ì nɛ lele bii inɛ gɔ kù re inɛ gɔ.

Jĩnɛi igũi woo dasi Jesu naanɛ

10 Ide iyi í gbe ǹ wa n bi n sõ ŋɛ wee. Si anu akã nŋɛ do Lafẽɛ i jɔ̀ gbugbã nlaɛ ku mua iŋɛ mɔ gbugbã ŋa.
11 I dĩ jĩnɛi igũ ŋa iyi Ilaaõ wa mu nŋɛ fei, ku ba i yɔkɔ i leekĩ dim dim i kɔsiò kookoosu ikã ikãi Seetam ŋa,
12 domi kù jɛ do amanɛ ŋai à waa ja. À waa jai do ilu iri laalɔi lele ŋa do ilu yiiko ŋa, do ilaalui andunyai ilu kuku ŋau ihẽ, do inɛi inɔɔko woo ce icɛi Seetam ŋa.
13 Na nŋu, i so jĩnɛi igũi Ilaaõ fei i dĩ ŋa. Si bɛɛbɛ, bii ajɔi wahala í na í naa, aa yɔkɔ i kɔò ara nŋɛ si wajui Seetam mbɛɛ nŋɛu. Nɔ bii ì ce igũ ì tã ŋa, i leekĩ dim dim hee kɔɔ.
14 Na nŋu, i dede i leekĩ dim dim ŋa. I jɔ̀ ntɔ ku wɛɛ nŋɛ bɛi santiiki iyi sooge í ya dĩò gbankiliɛ, nɔ i jɔ̀ dee dee ku jɛ ku wɛɛ nŋɛ má bɛi ibɔi isɔ.
15 I jɔ̀ himmai laabaau jiida ku sisi ku wɛɛ nŋɛ bɛi baata nŋɛ. Laabaau jiidaui á naaò laakai ku sũ wa.
16 Nɔ iyi í re mɔm, i jɔ̀ naanɛ ku dasi ku wɛɛ nŋɛ jiida jiida bɛi tɛli iyi á ganji afa ku nɛ ina iyi Seetam mbɛɛ á ta wau ku to wa si ŋɛ.
17 Ì gba faabau bɛi fulai isɔ, nɔ idei Ilaaõ mɔ i gbaa ŋa bɛi taakubai Hundei Ilaaõ.
18 Waati kãma fei i ya ce kutɔɔ ŋa nɔ i ya maa tɔɔ sobii Ilaaõ ŋa. I dede i leekĩ do temua ŋa si idei kutɔɔu do gbugbãi Hundei Ilaaõ, nɔ i ya ce kutɔɔ na irii woo dasi naanɛ fei ŋa.
19 Nɔ i cea amu mɔ kutɔɔ ŋa ku ba bii ǹ cĩ gɛlɛ, n ya n ba ide iyi an fɔ nɔ n nɛ wɔɔkɔ n sisiò idei laabaau jiida iyi wa singau wo.
20 Na irii ideui ǹ jɛ woo bɛi Ilaaõ baa do iyi ǹ wa piisõɔ si nsɛi. Na nŋu, i ce kutɔɔ ku ba n yɔkɔ n sisi ideu do wɔɔkɔ bɛi á sĩa.

Fɔɔi sukudõ

21 Tisiki baakɔɔ nwa, woo ce icɛ ilu naanɛ si kpãai icɛi Lafẽɛ, á sisi nŋɛ laabaaum fei ku ba i mà bɛi ǹ wɛɛò ŋa do mii iyi ǹ wa n ce.
22 Na ŋɔi í ce ǹ bɔɔ wa si ŋɛ ku naa ku sõ ŋɛ bɛi à wɛɛò ku ba ku tũ idɔ nŋɛ.
23 Nɔ Ilaaõ Baaba do Lafẽɛ Jesu Kirisi a mua kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei laakai ku sũ do kubi do naanɛ jiida.
24 Nɔ didõi Ilaaõ ku wɛɛ do inɛ ŋa iyi à bi Lafẽɛ nwa Jesu Kirisi fei nɔ kubi nŋa ci ya kpaasi.

Tiɑ iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Filipi ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu do Timɔtee, ɑwɑ woo ce icɛi
Jesu Kirisi ŋɑ. À ce inɛ ŋɑ iyi Jesu Kirisi í
cicɑ à jɛ tɛɛ si ilui Filipi fei fɔɔ, hee do inɛ ŋɑ
iyi à jɛ inɛ ngboi igbɛu do woo ce icɛi igbɛu
fei.
2 Ilɑɑɔ̃ Bɑɑ nwɑ do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwɑ ɑ
mu nŋɛ ididɔ̃ do lɑɑkɑi ku sũ.

Pɔlu í ceɑ inɛi Filipi ŋɑ kutɔɔ

3 Ǹ yɑ n mɑɑ n sɑɑbu Ilɑɑɔ̃ wɑɑti kãmɑ iyi
ǹ ye gigi nŋɛ fei.
4 Si kutɔɔm ŋɑ fei iyi ǹ yɑ n mɑɑ n ce nɑ
irii iŋɛ fei, ǹ yɑ n cooi do inɔ didɔ̃,
5 si nɑ iyi í jɔ̀ ì sobim ŋɑ n sisiò lɑɑbɑɑu
jiidɑu hɑi ɑjɔ sinteu hee ku bɑɑ nsɛi.
6 Ǹ wɑ n mà kɑm kɑm, Ilɑɑɔ̃ iyi í sinti icɛ
jiidɑu ihɛ̃ si ŋɛ á mɑɑ cooi hee koo kpɑò iriɛ
si ɑjɔi kunyii Jesu Kirisi wɑ.
7 Nɔ í sɪ̀ɑ n ce lɑsɑbu nŋɛ bɛɛbɛ, domi ǹ nɛ
kubi nŋɛ si idɔm. Ntɔ ntɔ, ì yɑ bɑm icɛ ku ce
ŋɑ ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃ do wɑɑti iyi ǹ nɛ ɑrɑm wo
ǹ yɑ n mɑɑ n sisi lɑɑbɑɑu jiidɑu ku bɑ ku nɛ
gbugbã ku mɑɑ koo nɔ ǹ yɑ n mɑɑ n jɑbu nɑ
iriɛ.
8 Ilɑɑɔ̃i í jɛ sɛɛdɑm iyi ǹ bi iŋɛ fei bɛi kubii
Jesu Kirisi í yɛ.
9 Mii iyi ǹ wɑ n bee si kutɔɔm nŋui í jɛ kubi
nŋɛ ku kɔ̃ɔsi ku mɑɑ koo nɔ kubi nŋɛu ku jɔ̀
kumà nŋɛ do bisi nŋɛ ku kɔ̃ɔsi,
10 ku bɑ i yɔkɔ i wũɑ mii ŋɑ iyi à jɛ jiidɑ à
re ŋɑ. Bɛɛbɛ mɔi ɑɑ jɛ inɛ kumá ŋɑ, nɔ si ɑjɔi
Kirisiu i kɑɑ nɛ tɑɑle kãmɑ ŋɑ,
11 nɔ icɛ jiidɑ nŋɛ ŋɑ iyi ì wɑɑ ce ŋɑ nɑ
sɑɑbui Jesu Kirisiu ku kɔ̃, nɔ ku jɔ̀ inɛ ŋɑ ɑ
yɛ ɑmboei Ilɑɑɔ̃ nɔ ɑ mɑɑ sɑɑbuɛ.

Kirisi nŋui í jɛ kuwɛɛ

12 Kpɑɑsim ŋɑ, ǹ bi i mà ŋɑ iyi mii iyi í bɑm
nɔu ihɛ̃i í jɛ wɑju ku bɔi lɑɑbɑɑu jiidɑu.
13 Ntɔ ntɔ, ciikui ɑmɑnlu ŋɑu do inɛ ŋɑ iyi
à gbe fei à mà iyi nɑ irii Kirisii ǹ wɑ piisɔ̃ɔu
ihɛ̃.
14 Ile piisɔ̃ɔ ku wɑm í muɑ kpɑɑsi woo dɑsi
Lafɛ̃ɛ Jesu nɑɑnɛ nkpɔ gbugbã í kɔ̃ɔsi à wɑɑ
sisiò idei Ilɑɑɔ̃ do idɔ ku bubɑ do wɔɔkɔ.
15 Ntɔi, inɛ gɔ ŋɑ à wɑɑ sisi idei Kirisi do
igu do njɛ ku wã, ɑmmɑ inɛ gɔ ŋɑ à wɑɑ cooi
do yɑɑse jiidɑ.
16 Inɛ nŋu ŋɑu à wɑɑ cooi do kubi domi à
mà iyi icɛm nii n jɑbu nɑ irii lɑɑbɑɑu jiidɑu.
17 Inɛ ihɔ̃ ŋɑ mɔ à wɑɑ wɑɑzo idei Kirisi, kù
jɛ do inɔ ɑkã, ɑmmɑ do njɛ ku wãi. À tɑmɑɑ
bɛi ɑɑ kɔ̃ɔm si ijuukpãui si ile piisɔ̃ɔu ihɛ̃.

18 Bii í yɔkɔ lɑsɑbu nŋɑ kú jɛ lɑɑlɔ wɑlɑkɔ
kú jɛ jiidɑ, kãmɑɛ kù jɛɛm tɑɑle. Bɑɑ bii
bɛirei nŋu de ɑ sisi idei Kirisi. Inɔm í dɔ̃ á
nɔ ku dɔ̃ ku mɑɑ kooi,
19 domi ǹ mà iri kukpɑi iyi ihɛ̃ nŋui í jɛ
fɑɑbɑm nɑ sɑɑbui kutɔɔ nŋɛ, do sobii Hun-
dei Jesu Kirisi.
20 Mii iyi ǹ dɑsi idɔ nɔ ǹ wɑ n cɔ kpãɑɛ kɑm
kɑm nŋui í jɛ n mɑà n ce nkãmɑ iyi á jɔ̀ ɑnyɔ
ku mum. Mii iyi ǹ bi nŋui í jɛ n nɛ wɔɔkɔ bɛi
ǹ nɛ hɑi tɑko n mɑɑ n nyisiò kulɑi Kirisi bii
ǹ wɛɛ si hunde wɑlɑkɔ bɑɑ bii í jɛ ǹ ku mɔi.
21 Ntɔ ntɔ, bi ti ɑmu bii ǹ wɛɛ, nɑ irii Kirisii
ǹ wɛɛ, bii ǹ nɔ ǹ ku mɔi, ɑn bɑ ribɑ.
22 Ammɑ bii í jɛ ǹ wɛɛ si hunde ɑn yɔkɔ n
ce icɛ jiidɑ iyi í nɛ ɑrɑnfãɑni, to, n kù mà iyi
ɑn cicɑ.
23 Lɑsɑbum wɑ fɑm ni do cingɑɑ minji
minji fei. Ǹ bi n nɛ n koo n wɑ bi Kirisi,
domi iyi bɛi í sɪ̀ɑ í re.
24 Ammɑ nɑ ɑrɑnfãɑni nŋɛi í sɪ̀ɑ í re n mɑɑ
n wɑ si ɑndunyɑ má.
25 Nɑ nŋu, ǹ mà iyi kù nɛ sikɑ kãmɑ ɑn
bubɑ n wɛɛ do iŋɛ fei nɑ wɑju ku bɔ nŋɛ do
inɔ didɔ̃ nŋɛ si nɑɑnɛ ku dɑsi nŋɛ.
26 Si bɛɛbɛ ɑɑ bɑ kpãɑ ì sɑɑbu Jesu Kirisi
ŋɑ do inɔ didɔ̃ nɑ irim si wɑɑti iyi ɑn nɑ n
wɑ ɑnini nŋɛ má.

27 Nŋu de i yɑ jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋɑ ku yɛ bɛi
lɑɑbɑɑu jiidɑi Kirisi í fɔ. Bii ì wɑɑ ce bɛɛbɛ
ŋɑ, bii ǹ nɑɑ bi tu ŋɛ, wɑlɑkɔ bɑɑ bii n kù nɑɑ,
n mɑɑ n gbɔ iyi ì wɑɑ leekɪ̀ si dim dim ŋɑ, i
yɑ mɑɑ gbɔsi njɛ nɔ i mɑɑ jɑbu do inɔ ɑkã ŋɑ
nɑ lɑɑbɑɑu jiidɑu iyi í jɛ icui nɑɑnɛ ku dɑsi
nŋɛ.
28 I mɑà jɔ̀ mbɛɛ nŋɛ ŋɑ ɑ dɑ zigi nŋɛ si
nkãmɑ. Nŋui á nyisi ŋɑ iyi ɑŋɑi à wɑɑ bɔ nfe
ku ce, nɔ ku nyisi iŋɛ mɔ iyi ì wɑ si kpãɑi
fɑɑbɑ ŋɑ. Iyi bɛ fei wɑ nɑɑi hɑi bi Ilɑɑɔ̃,
29 domi Ilɑɑɔ̃ í ce nŋɛ didɔ̃ ì dɑsiò Kirisi
nɑɑnɛ ŋɑ, ɑmmɑ kù jɛ bɑɑ iyi bɛ nŋu ɑkã, í

ce nŋɛ didɔ̃ má ì ya maa yɛò ijuukpã ŋa na iriɛ.
30 Iŋɛ mɔ ì bam ku jabu ŋa si kujabu iyi ì yɛ ǹ ce ŋa wo nɔ ì waa gbɔ ŋa iyi hee nsɛi ǹ wa n mɔsi.

2

Kukayei Kirisi do aláɛ

1 Ì mà sãa sãa ŋa, naanɛ iyi ì dasi Kirisi ŋa wa mu nŋɛ gbugbã. Kubiɛ wa dasi ŋɛ himma. Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì nɛ anu akã ŋa. Araarei Kirisi do jiida ku jɛɛ í wa si anini nŋɛ.
2 Na nŋu, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i jɔ̀ i ya nɛ anu akã ŋa, do kubi akã, do idɔ akã, do lasabu akã. Iyi bɛi á jɔ̀ inɔ didɔ̃m ku kɔ̃.
3 I maà ya ce ngɔgɔ do njɛ ku wã ŋa walakɔ do fufu ku tɔɔ, amma i kaye ara nŋɛ i ya dooa inɛ ŋa bɛi mii iyi à re ŋɛ.
4 Nɔ kãma nŋɛ gɔ ku maà ya ce lasabui iri nŋu akã, amma ku ya ce lasabui inɛ mmu mɔ ŋa má.
5 I jɔ̀ lasabu nŋɛ si gãmɛi njɛ ku yɛ bɛi Jesu Kirisi mɔ í ce.
6 Baa do iyi í to Ilaaɔ̃, kù cɔ araɛ bɛi mii iyi í jɛ saai Ilaaɔ̃ do tilasi.
7 Amma andi mii iyi í nɛ fei í jɔ̀ɔ nɔ í baa í jɛ amanɛ, í naa í jɛ mɔm nii bɛi aru.
Iyi í sinda amanɛ í tã,
8 Í kaye araɛ ma nɔ í jirima Ilaaɔ̃ hee í na araɛ í to siò iku si antai jĩi ku gaau mɔm.
9 Na saabu nŋui Ilaaɔ̃ í soo lele ntɔ ntɔ nɔ í naa iri iyi í nɛ bɛɛrɛ í re iri fei,
10 Ku ba inɛ fei ku gulɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Jesu, hai inɛ ŋa iyi à wa lele do inɛ ŋa iyi à wa ilɛ hee do lɛlɛi ilɛ fei.
11 Nɔ gɛlɛi inɛ fei ku jɛsi iyi Jesu Kirisii í jɛ Lafɛ̃ɛ. Nŋu bɛi á na Ilaaɔ̃ Baaba amboe.

I má inya ŋa bɛi fitila si andunya

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì ya jirimam ŋa si waati iyi ǹ wa inɔ nŋɛ wo. Nsɛi iyi ǹ jĩò ŋɛ í sĩa i ya maa jirimam ku re ŋa. I kookaai i ce icɛ do njo do kuyaya ku ba icɛ jiida nŋɛ ku jɔ̀ a mà iyi ì ba faaba ŋa,
13 domi Ilaaɔ̃i wa ce icɛ si ŋɛ ku ba ku mu nŋɛ idɔɔbi do gbugbã iyi aa yɔkɔ ì cooò ŋa bɛi nŋu takaɛ í bi.
14 Mii iyi ì waa ce fei i coo ŋa kugbagba ku maà wasi walakɔ kakɔɔ,
15 ku ba i má dee dee ŋa nɔ i maà nɛ taale gɔ, iŋɛ iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa. Kù sĩa i nɛ kurara gɔ si wajui inɛ laalɔi andunya ŋa iyi a kù waa too kpãa. Í sĩa i maa má inya ŋa si anini nŋa bɛi fitila ŋa,
16 nɔ i ya maa sɔ̃ ŋa idei kuwɛɛ ŋa. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa an tɔɔ fufu na iri nŋɛ si ajɔ iyi Kirisi á nyi wa, si na iyi í jɔ̀ icɛm do kookaaim kù jɛ ngbɛ.
17 Naanɛ ku dasi nŋɛ í yɛi bɛi kuwee iyi ì waa cea Ilaaɔ̃ ŋa. Nɔ baa bii í jɛ à kpam nii, nɔ ǹ nikã njɛm bɛi kuwee iyi à nikã si antai kuwee nŋɛu, do nŋu fei inɔm á dɔ̃, nɔ awaɛ ŋa ka kpɛ̃ inɔ didɔ̃u.
18 Bɛɛbɛ mɔi í sĩa iŋɛ mɔ i wɛɛò inɔ didɔ̃ nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛu i kpɔ̃ɔ ŋa do amu.

Timɔtee do Epafoditi

19 Bii Lafɛ̃ɛ Jesu í jɛ, si ajɔ gbeejiu ihɛ̃ an bɛ Timɔtee wa bi tu ŋɛ ku ba amu mɔ n gbɔ laabaau nŋɛ nɔ ku muum gbugbã.
20 Inɛ kãma kù wa bi tom ihɛ̃ má iyi awaò à nɛ lasabu akã bii kù jɛ nŋu akã, nɔ nŋu akãi lasabuɛ í wa si ŋɛ ntɔ ntɔ.
21 Inɛ ŋa iyi à gbe fei, lasabui idei aŋa taka nŋai à waa ce, lasabu nŋa kù wa si idei Jesu Kirisi.
22 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi Timɔtee í nyisi araɛ ilu naanɛ nɔ í na araɛ si icɛi laabaau jiidau ku ce do amu bɛi ama do baaɛ.
23 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi n bɔɔ wa bi tu ŋɛ si waati iyi an mà bii ǹ wa.
24 Ǹ nɛ naanɛ iyi Lafɛ̃ɛ á jɔ̀ amu takam n naa bi tu ŋɛ bɛ si ajɔ gbeejiu ihɛ̃.
25 Amma nsɛi, ǹ yɛ í sĩa n jɔ̀ kpaasim Epafoditi ku nyi wa bi tu ŋɛ, nŋu iyi ì tako ì bɛ sim wa ŋa do sobi iyi ǹ biu. Nŋui í jɛ kpaasi woo ce icɛm nɔ wa bam ku jabu.
26 Ǹ wa n sindaɛ wai si na iyi í jɔ̀ wa bi iŋɛ fei ku yɛ ntɔ ntɔ, nɔ laakaɛ í dede do iyi ì gbɔ ŋa kù waa nɛ baani.
27 Í ce bɔ̃ɔi ntɔ ntɔ hee í maai iku, amma Ilaaɔ̃ í ce araareɛ. Nɔ kù jɛ araarei Epafoditi nŋu akã, do ti amu takam nii, ku ba inɔ kufɔm nɔu ku maà kɔ̃ɔsi má.
28 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n saasa n ba n sinda nŋɛ wa ku ba inɔ nŋɛ ku dɔ̃ má bii ì yɔɔ ŋa, nɔ inɔ kufɔi amu takam ku kaye.
29 Na nŋu, i gbaa ŋa do irii Lafɛ̃ɛ do inɔ didɔ̃ nla nla. Í sĩa i mà bɛɛrɛi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa,

30 domi í maai iku si icɛi Kirisi. Í ta hundeɛ
í naaò sobi iyi iŋɛ taka nŋɛ i kù ba fayaɛ i
naam wa ŋa wo.

3

Bɛ́i aa jɛò dee dee si wajui Ilaaɔ̃

1 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, i ya jɔ̀ i wɛɛ do inɔ didɔ̃
ŋa do iyi ì jɛ ti Lafɛ̃ɛ ŋa.
Bi ti amu n kaa n gbɛɛjiò ide akãu ku kɔ
nŋɛ wa, domi ǹ mà iyi á mu nŋɛ gbugbã.
2 I ya maa ce laakaii woo ce icɛ laalɔ ŋa iyi
à nɛ daa sãmi bɛi aja ŋa. Inɛ ŋau à waa kaaba
bango iyi à bu si ara.
3 Awai à ce bango do ntɔ, awa iyi à waa tɔɔ
Ilaaɔ̃ do gbugbãi Hundeɛ, nɔ à waa tɔɔ fufu
na irii Jesu Kirisi, kù nɔ kù jɛ kuce nwai à
waa kaaba.
4 Nɔ bii amu takam ǹ bi an yɔkɔ n kaaba
kuce nwau. Bii inɛ gɔ wa tamaa si nŋu á yɔkɔ
ku kaaba kuce nwau, aa fɔ idei amu má?
5 Si ajɔ mɛɛjɔsiai à dasim bango, amuu
amai Izirɛliu, si dimii Bɛnzamɛɛ. Amuu
alalai Zuifu ŋai, bii si woodai Zuifu ŋa ku
jirimai ǹ jɛ Farisi.
6 Ǹ nɛ himma ntɔ ntɔ hee ǹ kpã inɛi igbɛi
Jesu ŋa iju. Inɛ gɔ kaa yɛ taalem do yaase bɛi
ǹ jirima idei wooda ǹ wa n dɛdɛ n jɛò inɛ dee
dee.
7 Amma mii ŋa iyi ǹ wa n tamaa à nɛ riba
tako fei wo, nsɛi ǹ wa n cɔɔi bɛi mii hai nɛ
bɛɛrɛ na saabui Kirisi.
8 Ǹ dóo fei ndɛɛ fei mɔm bɛi mii hai nɛ
bɛɛrɛ na ide iyi í nɛ amboe í re. Ideu nŋui
í jɛ Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛm iyi ǹ mà. Na iriɛi ǹ jɔ̀
mii fei, ǹ doo aŋa fei bɛbɛi bɛi riisi iyi à kpã
ku ba n nɛ Kirisi,
9 nɔ n wɛɛ do nŋu. Nɔ ǹ wa n mà n kaa n
yɔkɔ n jɛ dee dee na wooda ku jirima, amma
ǹ jɛ dee deei si na iyi í jɔ̀ ǹ dasi Kirisi naanɛ.
Dee dee ku jɛu wa naai hai bi Ilaaɔ̃ na saabui
naanɛ iyi à dasiu.
10 Iyi ǹ bi, nŋui í jɛ n mà Kirisi, do gbugbã
iyi í jɪ̀ò hai si balɛ nɔ n nɛ ikpɛ̃ si ijuukpãɛu
hee ku yɛ bɛi amu mɔ ǹ ku do nŋu ajɔ,
11 ku ba n nɛ kpãa ku cɔ iyi amu mɔ an jɪ̀
hai si balɛ.

Amanii lele ku sɛi si

12 Kù jɛ ǹ mà Kirisi bɛɛbɛ titã n kù toò awɔ
kù nɔ kù jɛ n kɔ̃. Amma ǹ wa n ce kookaai
fei ku ba n màa. Na nŋui í jɔ̀ Jesu Kirisi í cem
titɛɛ.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù wa n cɔ aram bɛi mii
iyi n toò awɔ titã, amma mii akãi ǹ wa n ce.
Ǹ ya n maa n gbɛjɛ mii iyi í wa do anyim nii,
nɔ n ce kookaai n maa n lele ti waju.
14 Bɛɛbɛi ǹ ce ǹ wa n bɔò waju bɛi inɛ iyi
wa ce gaasai kusɛi, ku ba n ba riba iyi Ilaaɔ̃
wa kpe wa ka na ka gba lele do saabui Jesu
Kirisi.
15 Na nŋu, awa iyi à jɪ̀a si kpãai naanɛ ku
dasi, ka ce lasabu bɛɛbɛ. Amma bii ì waa
ce lasabu gɔ iyi kù waa too kpãa ŋa, Ilaaɔ̃i á
nyisi ŋɛ iyi kù jɛ dee dee.
16 Si bɛi í jɛu fei, awa de ka maa bɔ waju si
kpãa akã iyi à waa toou.
17 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ fei i sìsìim ŋa. À nyisi
ŋɛ kuce jiida. Na nŋu, i ya maa cɔ inɛ ŋa mɔ
iyi à yɔkɔ à waa ce bɛɛbɛ.
18 Ǹ sɔ̃ ŋɛ tã isɛ fɛɛfɛlo, nɔ ǹ nyi ǹ wa n sisi
nŋɛ má do kukpata, inɛ nkpɔ í wɛɛ iyi wa jɛ
mbɛɛi idei ikui Kirisi si jɪ̀i ku gaauu.
19 Nfe ku cei aa kpaò iriɛ, domi inɔ nŋai
à ya maa cea icɛ si agbɛi Ilaaɔ̃. Iyi í jɔ̀ ku jɛ
nŋa anyɔ nŋui aa ya maa tɔɔò fufu. Mii ndii
andunya ihɛ̃ nŋu akãi à waa lasabu si.
20 Amma awa, lelei Aɔ̃i í jɛ ilu nwa. Hai bɛi
à waa degbe woo faaba nwa Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi
ku nyi wa.
21 Do gbugbãɛ iyi á jɔ̀ mii fei ku jirimaɛò
nŋui á kpaasiò ara hai nɛ bɛɛrɛ nwau ku jɔ
arai nŋu takaɛ iyi í nɛ amboe.

4

Ide iyi à jilɛ nwa ka ce

1 Na nŋu iŋɛ baakɔɔm ŋa, iŋɛ iyi ǹ wa n bi
ku yɛ jiida jiida má, iŋɛ iyi ì ya jɔ̀ n nɛ inɔ
didɔ̃, nɔ ǹ ya n tɔɔ fufu na iri nŋɛ, i jɔ̀ i leekɪ̀
bɛɛbɛ ŋa dim dim si Lafɛ̃ɛ.
2 Ǹ wa n tɔɔ inaabo minji ŋau ihɛ̃ Efodi do
Sɛntiki a ya jɔ̀ anu nŋa ku jɛ akã si idei Lafɛ̃ɛ.
3 Awɔ mɔ woo ce icɛ kpaasim, awɔ iyi ì jɛ
ilu naanɛ, ǹ wa n tɔɔɛi i sobi inaabo minji
ŋau bɛ. Aŋai à bam kujabu wo si laabaau
jiidau ku sisiɛ, aŋa do Kelema do woo ce icɛ
kpaasim ŋa iyi à gbe fei, aŋa iyi iri nŋa í wa
si tiai kuwɛɛu.
4 I ya jɔ̀ inɔ nŋɛ ku maa dɔ̃ si Lafɛ̃ɛu do ajɔ
fei ŋa, ǹ nyi ǹ fɔ ǹ wa n sisi ma, i ya jɔ̀ inɔ
nŋɛ ku maa dɔ̃.
5 I jɔ̀ inɛ fei ku yɛ daa didɔ̃ nŋɛ ŋa, domi
kunyii Lafɛ̃ɛ í maai wa.

6 I maà ya jɔ̀ zigi nŋɛ ku da do ngəgɔ.
Amma si mii fei i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ do ku saabu nɔ
i beeɛ bukaatai mii iyi ì bi ŋa.
7 Nɔ laakai ku sũi Ilaaɔ̃ iyi í re kumài
amanɛ fei á degbe idɔ nŋɛ do lasabu nŋɛ si
anu akã iyi ì nɛ do Jesu Kirisi ŋa.
8 Iyi í gbe nŋɛ, iŋɛ inɛm ŋa, i ya ce lasabu
ŋa si mii iyi í sɨ̃a, iyi Ilaaɔ̃ á saabu. Mii ŋaui í
jɛ mii iyi í jɛ ntɔ fei, do mii iyi í nɛ bɛɛrɛ fei,
do iyi wa too kpãa fei, do iyi í má fei, do iyi
í dɔ̃ fei, do iyi í jɔ amanɛ ku saabu fei.
9 Ide iyi ǹ kɔ nŋɛ si nɔ ì jɛsi ŋau, do iyi ǹ
sɔ̃ ŋɛ do iyi ì yɛ ǹ ce ŋa, i ya coo ŋa. Nɔ Ilaaɔ̃,
nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sũ á wɛɛ do iŋɛ.

Pɔlu wa saabu inɛi Filipi ŋa na amua nŋa

10 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ do iyi ǹ yɛ ì waa ce
lasabum má ŋa, nɔ ǹ wa n saabu Lafɛ̃ɛ. N kaa
n yɔkɔ n ni i ci ya ce lasabum ŋa, faya dei i ci
ya ba ŋa.
11 Kù jɛ a ni ǹ nɛ bukaatai ngəgəi í jɔ̀ ǹ wa
n fɔ bɛɛbɛ, domi ǹ kɔkɔ inɔ didɔ̃ ku nɛ si mii
iyi í bam fei.
12 Ǹ mà bɛi ǹ ya n jɛ kuwɛɛm si waatii are,
ǹ nɔ ǹ mà bɛi ǹ ya n jɛ kuwɛɛm si waatii ayo.
Bii fei do iyi í bam fei, ǹ ya n wɛɛ do inɔ
didɔ̃i, si waatii ayo do si waatii ari. Ǹ nɔ ǹ
mà bɛi an ce bii ǹ nɛ nla nla do bii n kù nɛ.
13 An yɔkɔ n ce fei ndɛɛ do saabui Kirisi iyi
wa muum gbugbã.
14 Do nŋu fei, ì ce í sɨ̃a ŋa do iyi ì kpɛ̃
wahalam nɔu ŋa.
15 Iŋɛ inɛi Filipi ŋau, iŋɛ taka nŋɛ ì mà sãa
sãa ŋa iyi laabaau jiidau ku sinti ku fɔɛ si
waati iyi ǹ nɛ hai Masedɔni, igbɛi inɛi Jesu
gɔ kù sobim bii kù jɛ iŋɛ akã, awaɛ ŋai à sobi
njɛ.
16 Waati iyi ǹ wa Tɛsalonika, ì sobim si
bukaatam ŋa, iyi kù jɛ baa gbakã akã mɔm.
17 Kù jɛ a ni amuai ǹ wa n tɔɔ, amma ǹ wa
n bi riba nŋɛ ku kɔ̃ɔsii.
18 Andi mii iyi ì sambaam wa fei ŋa ǹ yɔɔ.
Í nɔ í to hee í gbe. Bɛi Epafoditi í naam amua
nŋɛ wa í ceem zaka. Amua nŋɛu í yɛɛm nii
bɛi kuwee iyi í nɛ inunu jiida iyi Ilaaɔ̃ í gba í
dɔ̃a si.
19 Do saabui Jesu Kirisi Ilaaɔ̃ á mua iŋɛ fei
bukaatai mii iyi ì nɛ ŋa si bɛi amanii amboeɛ
í to.
20 Amboei Ilaaɔ̃ Baa nwa ku wɛɛ do ajɔ fei.
Ami.

Fɔɔi ankãanyi

21 I ce inɛ ŋa iyi Jesu Kirisi í cica à jɛ tɛɛu
fei fɔɔ ŋa. Amu do inɛ ŋa iyi à wa bi tom à ce
iŋɛ fei fɔɔ.
22 Inɛ ŋa iyi Jesu í cica à jɛ tɛɛu, aŋa iyi à wa
ihɛ̃ fei à ce ŋɛ fɔɔ. Ti inɛi kpasɛ̃i ilaalu ŋau,
inɛ nŋu í re mɔm.
23 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do
iŋɛ fei. Ami.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Kolosee ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu Kirisi na idɔɔbii
Ilaaɔ̃, amu do Timɔtee inɛ nwa,
2 à ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛ nwa ilu naanɛ ŋa iyi
Kirisi í cica ì jɛ tɛɛ ŋa si ilui Kolosee bɛ. Ilaaɔ̃
Baa nwa ku mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃ na iri nŋa

3-4 Hai waati iyi à gbɔ bɛi ì dasi Jesu Kirisi
naanɛ ŋa, do bɛi ì bi woo dasi Jesu naanɛ ŋa
fei, à ya ka maa ce nŋɛ kutɔɔi waati kãma
fei, ka maa saabu Ilaaɔ̃ Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi.
5 Waati iyi idei laabaau jiida iyi í jɛ ntɔu í
sinti to wa bi tu ŋɛ, à jɔ̀ ì mà kpãa ku cɔ iyi
ì nɛ ŋa. Si bɛɛbɛ, naanɛ ku dasi nŋɛ do kubi
nŋɛ fei, si kpãa ku cɔ iyi à jilɛ nŋɛ ikpa leleui
í wa.
6 Laabaau jiidau wa fangaa bii fei nɔ wa
naaò kuwee wa si andunya fei. Nɔ í la wa
kɔ̃ɔsi si bɛi í ce bi tu ŋɛu hai waati iyi ì gbɔ
idei didɔ̃i Ilaaɔ̃u ŋa nɔ ì mà bɛi í yɛ ŋa do ntɔ.
7 Epafaasi, woo ce icɛ baakɔɔ nwa, nŋui í
kɔ nŋɛ si. Wa ce icɛ na aranfãani nŋɛ, nŋu
iyi í jɛ ilu naanɛ woo ce icɛi Kirisi.
8 Nŋui í sɔ̃ wa kubi iyi Hundei Ilaaɔ̃ í mu
nŋɛ.
9 Na nŋu, hai waati iyi à gbɔ laabaau nŋɛ,
waati kãma fei à ya ka maa ce nŋɛ kutɔɔi. À
waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ Hundeɛ ku mu nŋɛ bisi
do laakai ku ba i mà idɔɔbiɛ ŋa mam mam.
10 Bɛɛbɛi isɛɛnɛ nŋɛ ŋa á jɔ ti inɛ ŋa iyi à jɛ
ti Lafɛ̃ɛ, nɔ waati kãma fei i ya ce iyi á dɔ̃aa si
ŋa. Nɔ i ya ce icɛ jiida ikã ikã fei ŋa, nɔ Ilaaɔ̃
kumà nŋɛ ku kɔ̃ɔsi.
11 À waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ gbugbã si
mii fei do saabui gbugbãi yiikoɛ ku ba i yɔkɔ
temua si mii fei ŋa, nɔ i ya maa leekĩ dim
dim ŋa.
12 I ya maa saabu Ilaaɔ̃ Baaba do inɔ didɔ̃
ŋa, nŋu iyi í jɔ̀ ì nɛ ikpɛ̃ si tubu iyi í jilɛa woo
dasi naanɛ ŋa si inya kumá.
13 Do ntɔi í nya wa hai si awɔ gbugbãi ilu
kuku nɔ í buba wa si bommai amaɛ iyi í bi.
14 Do saabui amaui í ya wa nɔ í kpa idei
dulum du wa.

Yaasei Jesu takaɛ do icɛɛ

15 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku yɛ Ilaaɔ̃. Amma
Kirisi amaɛu Ilaaɔ̃i, nɔ à yɔɔ, í nɔ í jɔɔi dee
dee. Kirisiu í wɛɛi hai waati iyi a kù taka
andunya.
16 Nŋui í taka mii fei, nɔ mii fei í wɛɛi na
iriɛ. Na saabuɛi Ilaaɔ̃ í takaò mii fei iyi í wa
lele do ilɛ. Mii ŋa iyi à waa yɛ do iyi a kù waa
yɛ fei, nŋui í taka ŋa. Hai ilaalui lele ŋa do ilu
iri ŋa do ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã ŋa fei icɛi
awɔɛi.
17 Kirisi njɛ í wɛɛ tã à bɛi à taka mii fei. Do
gbugbãɛi í jɔ̀ mii fei í wa si agbɛɛ.
18 Igbɛɛ í yɛi bɛi ara, nɔ nŋu mɔi í jɛ iri.
Nŋui í jɛ icui kuwɛɛ, nɔ nŋu mɔi í tako í jĩ hai
si balɛ, ku ba ku jɛ sinte si mii fei.
19 Ilaaɔ̃ í bi nŋu ku wa si amai nŋu mam
mam.
20 Bɛɛbɛ mɔi í bi inɛi andunya fei ku dɔ̃ do
nŋu, hai mii iyi í wa ilɛ hee do iyi í wa lele
fei. Í ce nŋu bɛi si waati iyi Amaɛ í ku nɔ í
nikã njɛɛ si antai jĩi ku gaauu nɔ í naaò laakai
ku sũ wa.
21 Iŋɛ mɔ, baa do iyi ì jĩò Ilaaɔ̃ ŋa wo, nɔ
lasabu laalɔ nŋɛ do kuce laalɔ nŋɛ ŋa à jɔ̀ ì jɛ
mbɛɛɛ ŋa,
22 do nŋu fei, nsɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì dɔ̃ do nŋu ŋa.
Í ce nŋu bɛi si waati iyi í jɔ̀ Amaɛu í so arai
amanɛ ku ba ku ku, ku ba i naa i leekĩ si
wajuɛ ŋa hai nɛ dulum, riisi do taale gɔ ku
maà wa si.
23 Amma í gbe i temua ŋa si naanɛ ku dasi
i leekĩ si dim dim ŋa. Nɔ si bɛi ì gbɔ laabaau
jiidau ŋa iyi à sisia inɛi andunya fei, i maà ti
i jɔ̀ a sinda ŋɛ hai si kpãa ku cɔ iyi wa jilɛ nŋɛ.
Laabaau jiidau, amu Pɔlu, amui ǹ jɛ woo ce
icɛɛ.

Icɛ iyi à dasi Pɔlu na irii igbɛi inɛi Jesu ŋa

24 Nsɛi ǹ ya n nɛ inɔ didɔ̃ si ijuukpã iyi
ǹ wa n yɛ na iri nŋɛ. Nɔ mii iyi í gaizia si
wahala ŋa iyi Kirisi í nɛ ku yɛ, *, amui an
tambɔɛ si aram na araɛ iyi í jɛ igbɛu.

* **1:24** mii iyi í gaizia si wahala ŋa iyi Kirisi í nɛ ku yɛ Bii Pɔlu í ni bɛɛbɛ, kù jɛ a ni ngɔgɔ í gaizia iyi Kirisi kù ba kù ce na faaba nwa. Amma igbɛɛui wa ba wahala. Nɔ bii igbɛu wa ba wahala, nŋu iyi í jɛ iriɛu kù nɛ sika kãma wahalau á to siɛi.

25 Nɔ Ilaaɔ̃ í cem woo ce icɛi igbɛu, si bɛi
í jilɛɛm na iri nŋɛ, ku ba n sisi ideɛ mam
mam.
26 Ideu, asiii iyi í singaa inɛ fei hai ku kpɛ,
amma nsɛi í nyisi inɛɛ ŋa.
27 Í nyisi ŋai si na iyi í jɔ̀ wa bi a mà bɛi
asiii nŋu í nɛ bɛɛrɛ do yiiko si anini dimi
mmu ŋa. Asiiu wee. Kirisi í wa si ŋɛ, nɔ wa
mu nŋɛ kpãa ku cɔ iyi iŋɛ mɔ aa ba ikpɛ̃ si
amboei Ilaaɔ̃ ŋa.
28 Idei Kirisii à waa sisi, nɔ à waa sɔ̃ inɛ fei
ku ce laakai, nɔ à kɔ ŋa si cioɛ do bisi baa
yooma fei. À waa ce bɛɛbɛi ku ba inɛ fei ku
ji̇̃a si anu akãɛ do Kirisi ka bɛi ka tusɛ ŋa bi
Ilaaɔ̃.
29 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n ce icɛ do kookaai ǹ wa
n jabu do gbugbãi Kirisi iyi wa ce icɛ sim.

2

1 Ǹ bi i mà ŋa bɛi kujabum í la í to na iri
nŋɛ do inɛi Laodisee ŋa do inɛ ŋa iyi a kù
yɛm do iju fei.
2 Ǹ wa n ce bɛɛbɛi ku ba n mu nŋa gbugbã,
nɔ a gbɔsi njɛ do kubi, nɔ kumà nŋa ku maa
kɔ̃ɔsi, sika kãma ku maà wa si. Bɛɛbɛ mɔi aa
mà asiii Ilaaɔ̃ iyi í jɛ Kirisi takaɛ.
3 Bisi nla do kumài Ilaaɔ̃ fei wa singa siɛ.
4 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃i ku ba inɛ gɔ ku
maà di̇̃ iju nŋɛ do gɛlɛ didɔ̃.
5 Ntɔ ntɔ, baa do iyi aram í ji̇̃ò ŋɛ, lasabum
í wa si ŋɛ. Nɔ ǹ nɛ inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀ inɛ fei
wa ce icɛ si bɛi í jɔ, nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ wa
leeki̇̃ si Kirisi dim dim.

Kuwɛɛ iyi í kɔ̃ si Kirisi

6 Na nŋu, si bɛi ì gba Jesu Kirisi í jɛ Lafɛ̃ɛ
nŋɛ, i ce isɛɛnɛ nŋɛ si anu akã do nŋu.
7 I jɔ̀ icã nŋɛ ku mi siɛ, nɔ i ba gbugbã nŋɛ
fei hai bi tɛɛ ŋa. I leeki̇̃ si naanɛ ku dasiu ŋa
si bɛi à kɔ nŋɛ si, nɔ i ya saabu si ŋa.
8 Nɔ i ya ce laakai ku ba inɛ gɔ ku maà na
ku mu ŋɛ do taaɛ do bisii nŋu takaɛ walakɔ
do ide ŋa iyi à ya di̇̃ò ijui amanɛ ŋa. Mii nŋu
ŋau bɛ wa naai hai si dedembai amanɛ ŋa do
mii ndii andunya ŋa, kù jɛ hai bi Kirisi.
9 Ntɔ ntɔ zaka bɛi Ilaaɔ̃ í to fei, à yɔɔ si arai
Kirisi mam mam.
10 Nɔ iŋɛ mɔ ì kɔ̃ ŋa do saabui anu akã nŋɛ
do nŋu, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi ilaalui lele ŋa
do ilu yiiko ŋa fei.
11 Nɔ si anu akã nŋɛ do nŋu à dasi ŋɛ
bango. Kù jɛ bango iyi amanɛ ŋa à ya ce,
amma iyi Kirisi í ya ceui. Bangou, nŋui í jɛ
daa nwo nwa ŋa iyi Kirisi í bu í nyɔu.
12 Ntɔi, si waati iyi à dasi ŋɛ inyi í yɛi bɛi à
si ŋɛ do Kirisi. Nɔ à dede ŋɛ do nŋu, si na iyi
í jɔ̀ ì naanɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ iyi í jũu hai si balɛ
ŋa.
13 Tako wo, ì yɛi bɛi iku ŋa na irii kurara
nŋɛ do iyi ì jɛ dimi mmu ŋa iyi a kù ce bango.
Amma nsɛi Ilaaɔ̃ í ce ŋɛ ilu hunde do Kirisi
ajɔ.
Í kpa idei dulum du wa fei.
14 Tako wo í yɛi bɛi à kɔ gbesei dulum du wa
si tia
Iyi wa yɛ taale nwa na wooda hai jirima
nwa.
Nɔ Ilaaɔ̃ í so tiau í kpa ideɛ
Í kpakpaɛ si ji̇̃i ku gaauu í kpa iriɛ.
15 Bɛɛbɛi í kamiaò ilaalui lele ŋa do ilu yiiko
ŋa
Í dasi ŋa anyɔ si bantuma.
Do ikui Amaɛ si antai ji̇̃i ku gaauui í kãmiaò
ŋa
Nɔ wa dabiiò ŋa si inɔ ilu bɛi ilaalu ŋa à ya
dabiiò inɛ ŋa iyi à mu wa hai si igũ,
zamaa fei ku yɛ ŋa.
16 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ inɛ gɔ ku yɛ taale
nŋɛ si ijɛ do si mii ku mɔ. I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku
tilasi ŋɛ i maa jirimaò wooda ŋa iyi à jilɛ na
ajɔi jingau ŋa iyi à ya ce adɔ̃ do adɔ̃ walakɔ
jingaui cukpa titɔ̃ walakɔ ajɔi kusi̇̃mi.
17 Mii ŋau bɛ fei kù yɛ kaa bɛi ayai mii iyi
wa naa ala, amma Kirisi takaɛ nŋui í jɛ mii
nɔu.
18 I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku jɔ̀ i kua ribai ala nŋɛ
ku dasi ŋɛ amaleka ŋa ku tɔɔ. Dimii amanɛ
bɛɛbɛ ŋa à ya naai do idei ara ku kaye, amma
do ntɔ à ya maa saabu ara nŋai na kuyɛ ŋa iyi
à ya maa ce nɔ à ya maa tɔɔ fufu si lasabu nfe
nfei amanɛ ŋa.
19 Inɛ ŋau a kù waa leeki̇̃ si Kirisi, nŋu iyi
í jɛ iri nɔ siɛi ara fei í tɔtɔɔ do ikɔ̃ ikɔ̃ɛ nɔ í ba
gbugbã wa lá bɛi Ilaaɔ̃ í bi.

Ka ku nɔ ka wɛɛ do Kirisi

20 Ì kú do Kirisi ajɔ ŋa si mii ndii andunya
ŋa. To, na mii í ce ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ bɛi inɛ
ŋa iyi à jɛ ti andunya. Na mii í ce ì jɔ̀ à kãa
nŋɛ wooda, aŋa iyi à ya ni,
21 maà jɛ iyi ihɛ̃, maà tiɛ iyi ihɛ̃, maà lu iyi
ihɛ̃.

22 Mii ŋau bɛ fei á ce nfe bii à ceò ŋa icɛ. Woodai amanɛ ŋa do cio nŋa nŋui ì waa too ŋa.
23 Ntɔi, wooda ŋau, bii ì waa cɔ ŋa aa ni à sĩai domi aa sobi wa ka jirima kpãai Aõ ku tɔɔ gɔ, nɔ aa jɔ̀ ka kaye ara nwa, nɔ ka kpã ara nwa iju, amma a kaa sobi wa ka kãmiaò kubii ara nwa.

3

Kuwɛɛ nwo do kuwɛɛ titõ

1 Ilaaõ í dede ŋɛ hai si balɛ do Kirisi ajɔ. Na nŋu, i dɛ mii ndii lele bii Kirisi wa buba si awɔ njɛi Ilaaõ ŋa.
2 Mii ndii lele ŋai í sĩa i ya maa lasabu si ŋa. I maà ce lasabui mii ndii ilɛ ihẽ ŋa,
3 domi ì ku si mii ndii andunya ŋa, kuwɛɛ titõ nŋɛ í nɔ wa singa do Kirisi ajɔ bi Ilaaõ.
4 Kirisii í jɛ kuwɛɛ nŋɛ do ntɔ, nɔ ajɔ iyi á faata wa, do iŋɛi ajɔ, nɔ aa ba ikpẽ nŋɛ si amboeɛ.
5 Na nŋu, i kpa kubii mii ndii andunya iyi wa ce icɛ si ŋɛ fei. Mii ndii andunya ŋaui í jɛ abo kaafe ku sũò, do daa laalɔ, do binɛ, do kubi nfe nfe, do kɔdɛɛi mii nkpɔ. Ntɔ ntɔ bii ì waa ce kɔdɛɛ, mii nkpɔi í ya tɔɔ si agbɛi Ilaaõ.
6 Mii ŋau bɛ feii í ya fa idɔɔkõi Ilaaõ wa si inɛ ŋa iyi à kɔ ku jirima ideɛ.
7 Iŋɛ taka nŋɛ bɛɛbɛi ì ya tako i maa ce ŋa wo waati iyi ì wa si dulum ŋau bɛ ŋa.
8 Amma nsɛi, i nyɔ mii ŋau bɛ fei ŋa, hai idɔɔkõ, do mbɛɛtɛ, do inɔ sãmi. I maà ya jɔ̀ arabu walakɔ ide ku sisi ku fita hai si gɛlɛ nŋɛ ŋa.
9 Nɔ i maà ya sɔa njɛ ibo ŋa si na iyi í jɔ̀ ì jɔ̀ daa nwo do dõɔnɛɛ tã ŋa,
10 nɔ ì nɛ daa titõ ŋa. Ì baa ì jɛ amanɛ titõ ŋa iyi Ilaaõ woo taka nwa wa kpaasi kpɛlɛ kpɛlɛ ku ba i jɔɔ nɔ i màa sãa sãa ŋa.
11 Bɛɛbɛ mɔi si inɔ nŋɛ inɛ gɔ kù jɛ mmu, hai dimu mmu ŋa hee do Zuifu ŋa, hai inɛ ŋa iyi à ce bango hee do inɛ ŋa iyi a kù ce fei, hai inɛi ilɛɛko ŋa do ilu iju dũdũ ŋa, hai aru ŋa do hai jɛ aru ŋa. Nŋu ŋau bɛ fei Kirisi nŋu akãi í jɛ fei ndɛɛ nɔ í wa si inɛ fei.
12 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í bi ŋɛ nɔ í cica ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa, mii iyi í jɔ i mu ŋa wee, araare do jiida ku jɛ do ara ku kaye do daa didõ do temua.
13 Í ya yɔkɔò njɛ temua ŋa nɔ i ya kpa idei kurarai njɛ ŋa bii ide gɔ í lɔ si anini nŋɛ. Si bɛi Kirisi í kpa idei kurara nŋɛ, iŋɛ mɔ i ya cea njɛ bɛɛbɛ ŋa.
14 Iyi í re mɔm i bi njɛ ŋa. Kubiui á jɔ̀ i ya maa gbɔsi njɛ jiida jiida ŋa.
15 Nɔ i jɔ̀ laakai ku sũ iyi Kirisi í mu nŋɛ ku maa ce icɛ si idɔ nŋɛ, domi si laakai ku sũu bɛi Ilaaõ í kpe ŋɛ i jɛò ara akã ŋa. Nɔ i ya maa saabuɛ ŋa.
16 I jɔ̀ idei Kirisi ku kõ mam mam si idɔ nŋɛ ŋa, nɔ ku mu nŋɛ bisi ntɔ ntɔ ku ba i kɔ njɛ si cio nɔ i mua njɛ gbugbã ŋa.
17 Si kookoosu nŋɛ do si kufɔ nŋɛ i ce fei ndɛɛ do irii Lafẽɛ Jesu nɔ i saabu Ilaaõ Baaba ŋa na saabuɛ.

Anu akãi inɛ ŋa si kuwɛɛ titõ

18 Iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ si bɛi í jɔ inɛ iyi í nɛ anu akã do Lafẽɛ ku ce.
19 Iŋɛ mɔkɔ ŋa, i bi abo nŋɛ ŋa, i maà ya jɔ̀ i gaabu si ŋa ŋa.
20 Iŋɛ amu ŋa, i jirima iyeò baa nŋɛ ŋa si ide baa yooma fei, domi bɛɛbɛi á dõa Lafẽɛ si.
21 Iŋɛ baa ŋa mɔ, i maà kõ idɔi ama nŋɛ ŋa inɔ nŋa ku fɔ.
22 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafẽɛ nŋɛ ŋa si fei ndɛɛ si andunyau ihẽ, ku maà jɛ bii à leekĩ à waa cɔ ŋɛ nŋu akã. I jirima ŋa do inɔ akã ŋa si na iyi í jɔ̀ ì mà bɛɛrɛi Lafẽɛ ŋa, nɔ ku maà jɛ mii iyi á dõa amanɛ ŋa si nŋu akãi ì waa bi ku ce ŋa.
23 Iyi ì waa ce fei i coo do inɔ akã ŋa, nɔ ku jɛ bɛi Lafẽɛi ì waa cea ŋa, kù jɛ amanɛ ŋa.
24 I mà ŋa iyi Lafẽɛ á sã nŋɛ riba nŋɛ ŋa, iyi í jɛ tubu iyi í jilɛa inɛɛ ŋa, domi Kirisii í jɛ Lafẽɛ nŋɛ iyi ì waa cea icɛ ŋa.
25 Amma inɛ iyi í ya maa ce laalɔ, á yɛ ribaɛ si bɛi laalɔ kuceɛ í to, domi Ilaaõ ci ya nya inɛ gɔ ikã.

4

1 Iŋɛ lafẽɛ ŋa, i cea aru nŋɛ ŋa dee dee si bɛi í jɔ. I ye gigi iyi iŋɛ mɔ ì nɛ Lafẽɛ iyi í wa lele ŋa.

Iyi à dasi wa

2 I temua si kutɔɔ ŋa, i ya maa tɔɔ Ilaaõ waati kãma fei nɔ i maa saabuɛ ŋa.
3 Nɔ i ce nwa kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaõ ku fũ nwa kpãa ka waazo ideɛ, ku ba ka yɔkɔ ka sisi asiii Kirisi. Na asiiui ń waò piisõɔ nsɛi.

4 Na nŋu, i ce kutɔɔ ŋa ku ba n yɔkɔ n sisi
asiiu si bɛi í jɔ ku ba inɛ ŋa a mà ideu sãa sãa.
5 I jɛ kuwɛɛ nŋɛ do laakai ŋa si inɔi hai dasi
naanɛ ŋau. I ya ce icɛ jiida si waati iyi ì nɛ fei
ŋa.
6 I ya jɔ̀ ide nŋɛ ku dõ ku gbɔ nɔ ku too
kpãa, ku ba i mà si bɛi í sɪ̀a i jɛa inɛ fei ide
ŋa.

Fɔɔi sukudõ

7 Tisiki baakɔɔ nwa, nŋu iyi í jɛ woo ce icɛ
ilu naanɛ do minjisiam si icɛi Lafɛ̃ɛ, á sisi
nŋɛ baaum fei.
8 Ǹ wa n bɔɔ wai bi tu ŋɛ ku sõ ŋɛ bɛi à
wɛɛò, nɔ ku tũ idɔ nŋɛ.
9 Onezimu, baakɔɔ nwa ilu naanɛ, iyi í jɛ
inɛi ide nŋɛui á suu wa. Aŋai aa sisi nŋɛ mii
iyi í ba wa ihɛ̃ fei.
10 Aritaaki iyi awaò à wa piisõɔ í ce ŋɛ fɔɔ.
Maaku ifɔi Baanabasiu mɔ wa ce ŋɛ fɔɔ. Ǹ nɔ
ǹ sisi nŋɛ idei Maakuu tã wo. Bii í naa bi tu
ŋɛ i gbaa do inɔ didõ ŋa.
11 Jesu iyi à waa kpe Zusitu, nŋu mɔ í ce
ŋɛ fɔɔ. Amanɛ mɛɛta ŋau aŋa akãi à jɛ Zuifu
woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à waa bam icɛ ku
ce na bommai Ilaaõ. À muum gbugbã ntɔ
ntɔ.
12 Epafaasi, inɛi ide nŋɛ, woo ce icɛi Jesu
Kirisi, nŋu mɔ í ce ŋɛ fɔɔ. Waati kãma fei í
ya maa jabui ku maa ce kutɔɔ na iri nŋɛ ku
ba i jɪ̀a si idei Ilaaõ nɔ i yɔkɔ i leekɪ̀ si dim dim
ŋa nɔ i tã sɔɔlu i maa ceò idɔɔbii Ilaaõ fei ŋa.
13 An yɔkɔ n jɛ sɛɛdaɛ iyi wa ce lasabu
nŋɛ ntɔ ntɔ, do inɛ ŋa iyi à wa Laodisee do
Herapolisi.
14 Luku lokotoro kpaasi jiida nwau, nŋu
do Demasi à ce ŋɛ fɔɔ.
15 I ce inɛ nwa ŋa iyi à wa Laodiseeu fɔɔ do
abo iyi à waa kpe Nɛnfa do inɛi igbɛi Jesu ŋa
iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ɛ.
16 Bii ì cio tiau ihɛ̃ ì tã ŋa i na inɛi igbɛi
Jesu ŋa iyi à wa Laodiseeu a cioɛ. Nɔ bii inɛi
Laodisee ŋau mɔ à cio tia iyi ǹ samba nŋau
à tã, aŋa mɔ aa samba nŋɛ wa i cioɛ ŋa.
17 Nɔ i sõ Aasipu ku dasi icɛi Lafɛ̃ɛ iyi à
jilɛau iju ku ba ku yɔkɔ ku faataɛ.
18 Fɔɔu ihɛ̃ amu takam nii ǹ kɔɔ wa. Amui
Pɔlu ǹ ce ŋɛ fɔɔ. I maà gbɛjɛ iyi ǹ wa ile piisõɔ
ŋa.
Nɔ didõi Ilaaõ ku wa si ŋɛ. Ami.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ŋa

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ
fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika
ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃ Baaba do ti Lafɛ̃ɛ Jesu
Kirisi ŋa. Didɔ̃ do laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.

Naanɛ ku dasii inɛi Tɛsalonika ŋa

2 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei
na irii iŋɛ fei, à ya ka nɔ ka maa ye gigi nŋɛ
si kutɔɔ nwa.
3 À waa ye gigi nŋɛ si wajui Ilaaɔ̃ Baa nwa
do yaase bɛi ì dasi naanɛ ntɔ ntɔ ŋa, do bɛi ì
bi inɛ ŋa do bɛi ì ya maa cɔ kpãai Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi dim dim ŋa.
4 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í bi, à mà iyi
í cica ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa.
5 Nɔ laabaau jiida iyi à sisi nŋɛ wo kù naa
bi tu ŋɛ do ide nŋu akã, amma do gbugbãi í
naa, do sobii Hundei Ilaaɔ̃ ajɔ, nɔ sika kãma
kù wa si. Iŋɛ taka nŋɛ ì mà bɛi à jɛ kuwɛɛ nwa
si anini nŋɛ na aranfãani nŋɛ.
6 Iŋɛ mɔ ì too si kuce nwa do ti Lafɛ̃ɛ, domi
ì gba idei Ilaaɔ̃ ŋa do inɔ didɔ̃ iyi Hundeɛ í
mu nŋɛ, baa do iyi í naa nŋɛ ijuukpã nla nla
wa.
7 Si bɛɛbɛ, ì baa ì jɛ yaase jiida iyi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni do
Gɛrɛsi fei aa yɔkɔ a too si.
8 Ntɔ ntɔ idei Lafɛ̃ɛu í fangaa hai bi tu ŋɛ,
kù jɛ si Masedɔni do Gɛrɛsi nŋu akã. Amma
baaui naanɛ ku dasi nŋɛ si Ilaaɔ̃ í fangaa bii
fei hee kù jɛ baa tilasi mɔm ka fɔ ideu.
9 A waa fɔ bɛi ì mu wa ŋa si waati iyi à naa
bi tu ŋɛu, do bɛi ì jɔ̀ iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa, ì kpaasi idɔ
ì sinda si Ilaaɔ̃ ŋa ku ba i ceaa icɛ ŋa, nŋu akã
iyi í jɛ Ilaaɔ̃ do ntɔ nɔ nŋui í jɛ icui kuwɛɛ.
10 Nɔ à gbɔ bɛi ì waa degbe Jesu amaɛu ku
nyi wa hai lele ŋa. Nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í jɩ̀
hai si balɛ, nɔ á na ku faaba wa hai si idɔɔkɔ̃i
Ilaaɔ̃ iyi wa naa.

2

Icɛ iyi Pɔlu í ce Tɛsalonika

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ taka nŋɛ ì mà kunaa
nwa bi tu ŋɛ kù jɛ ngbɛ.
2 Ì mà ŋa iyi à bú wa, à kpã wa iju Filipi bɛ à
bɛi à naa bi tu ŋɛ. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í mu nwa
wɔɔkɔ à sisiò laabaau jiidaɛ si anini nŋɛ, baa
do iyi inɛ ŋa à bi a ganji wa ntɔ ntɔ.
3 Kurara kù wa si waazi nwa, nɔ baa yaase
bɛi à waa sisi nŋɛ ideu í jɛ dee dee, a kù waa
dĩ iju nŋɛ.
4 Amma si bɛi Ilaaɔ̃ í dasi wa naanɛ, í so
laabaau jiidaɛ í da nwa si awɔ, bɛɛbɛ mɔi à
waa sisi ideu. A kù waa coo si bɛi á dõa
amanɛ ŋa si. À waa cooi bɛi á dõa Ilaaɔ̃ si,
nŋu iyi í mà yaasei idɔ nwa.
5 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà sãa sãa ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í jɛ
sɛɛda nwa iyi a kù lɛlɛ ŋɛ do ide didɔ̃ gɔ, a kù
nɔ a kù ce waazou ku ba ka gba fia nŋɛ.
6 Nɔ a kù waa dɛ saabu bi tu ŋɛ walakɔ bi
inɛ gɔ ŋa,
7 baa bii aa ka yɔkɔ ka nyisi ŋɛ gbugbã nwa
wo si na iyi í jɔ̀ à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Amma
à ce icɛ do daa didɔ̃ si anini nŋɛ bɛi iyei ama
í ya ce do amaɛ ŋa.
8 Si na iyi í jɔ̀ à bi ŋɛ ntɔ ntɔ, à ya ka tã sɔɔlu,
kù jɛ ka na ŋɛ laabaau jiidai Ilaaɔ̃ nŋu akã,
amma do kuwɛɛi awa taka nwai, domi à nɛ
kubi nŋɛ ntɔ ntɔ.
9 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, ì waa ye gigi bɛi à ce icɛ si
anini nŋɛ hee à gbɛɛji. À ce icɛ dasã do idũ
ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ nŋɛ si waati iyi à
waa sisi laabaau jiidai idei Ilaaɔ̃ si anini nŋɛ.
10 Iŋɛi ì jɛ sɛɛda nwa ŋa do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi
isɛɛnɛ nwa si wajui iŋɛ woo dasi Jesu naanɛ
ŋau í má, í jɛ dee dee, nɔ taale kãma kù wa
si.
11 Iŋɛ fei ì nɔ ì mà ŋa iyi à ce nŋɛi bɛi baa í
ya ceɛ amaɛ ŋa.
12 À mu nŋɛ gbugbã, nɔ à tũ idɔ nŋɛ, nɔ à
tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ i jɔ̀ i maa nɛ ŋa si bɛi á sĩaa Ilaaɔ̃
si, nŋu iyi í kpe ŋɛ si bommaɛ do si amboeɛ.
13 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ fei domi si
waati iyi à waazo nŋɛ i kù doo ideu si idei
amanɛ ŋa, amma ì gbaa ŋai si ti Ilaaɔ̃. Nɔ
bɛɛbɛ mɔi í jɛ do ntɔ, nɔ wa ce icɛ si iŋɛ woo
dasi Jesu naanɛ ŋa.
14 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, mii iyi í ba igbɛi inɛi Jesu
Kirisi ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ si ilɛi Zudee, nŋui í ba
iŋɛ mɔ nsɛi. Ntɔ ntɔ ì yɛ ijuukpã ŋa hai bi inɛi
ide nŋɛ ŋa, bɛi inɛ ŋau mɔ à yɛ bi Zuifu ŋa.
15 Zuifu ŋaui à kpa Lafɛ̃ɛ Jesu do walii ŋau,
nɔ à kpã awa mɔ iju. Daa nŋa ci ya dõa Ilaaɔ̃
si, nɔ à jɛ mbɛɛi inɛ fei.

16 À ganji məm ka cea dimi mmu ŋa waazo
iyi á jɔ̀ a ba faaba. Bɛɛbɛi dulum du ŋa iyi
à ya maa ce waati kãma fei í teese wa kɔ̃ɔsi
wa caa. Amma idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ í fuka si iri nŋa
bɛbɛi.

Pɔlu í bi inɛi Tɛsalonika ŋau ku yɛ má

17 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, si bɛi à kpɛò njɛ ku yɛ,
nɔ à fɛɛfɛɛ njɛ do ara baa do iyi kù jɛ do idɔ, à
waa ce bɛgɛ nŋɛ ntɔ ntɔ à waa ce kookaai ku
ba ka yɛ ŋɛ.
18 À bi ka nyi wa bi tu ŋɛ bɛ má wo, nɔ amu
Pɔlu ǹ dasi idɔ isɛ fɛɛfɛlo n naa bɛ, amma
Seetam í da nwa kpãa.
19 Ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á nyi wa, yoomai
á jɛ kpãa ku cɔ nwa do inɔ didɔ̃ nwa. Mii aa
ka tɔɔò fufu má si wajuɛ bii kù jɛ iŋɛ.
20 Ntɔi, na iri nŋɛi aa ka tɔɔ fufu nɔ aa ka
nɛ inɔ didɔ̃ na iri nŋɛ.

3

1 Nŋui í jɔ̀ waati iyi idɔ nwa í kɔ ku sũ, à
lasabu iyi amu akã n gbe ilui Atɛni.
2 Nɔ à bɛ Timɔtee, inɛ nwa iyi wa ce icɛ do
Ilaaɔ̃ àjó si icɛi laabaau jiidai Kirisiu. À bɔɔ bi
tu ŋɛ ku ba ku sobi ŋɛ i leekǐ si dim dim ŋa,
nɔ ku mu nŋɛ gbugbã si naanɛ ku dasi nŋɛu,
3 ku ba baa inɛ akã nŋɛ ku maà jɔ̀ ijuukpãu
ku da zigiɛ. Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà si ŋa, inɛ
nŋu kù nɛ bɛi á ce iyi kù ba wa.
4 Baa hai waati iyi awaɛ ŋa à wɛɛ, à ya ka
sɔ̃ ŋɛ wo ka ni aa kpã wa iju. Bɛɛbɛ məi í nɔ í
ce, si bɛi ì waa mà si sãa sãa ŋa.
5 Ŋɔi í jɔ̀ waati iyi idɔm í kɔ ku sũ, ǹ bɛ
Timɔtee bi tu ŋɛ bɛ ku ba n mà bɛi naanɛ ku
dasi nŋɛ wa yɛ. Ǹ wa n ce njo Seetam, woo
lɛlɛ inɛu, ku maa na ku lɛlɛ ŋɛ i ce dulum ŋa,
nɔ icɛ nwa ku maa na ku jɛ ngbɛ.
6 Amma nsɛi iyi Timɔtee í baa hai bi tu ŋɛ,
í sɔ̃ wa laabaau jiidai naanɛ ku dasi nŋɛ do
kubi nŋɛ. Í sɔ̃ wa iyi ì ya maa ye gigi nwa do
kubi ŋa nɔ ì waa bi ku yɛ wa ntɔ ntɔ si bɛi
awa taka nwa mɔ à waa bi ku yɛ ŋɛ.
7 Na nŋu, iŋɛ inɛ nwa ŋa, baa bii í jɛ à yɛ
ijuukpã do wahala fei, inɔ nwa de í tũ do
saabui naanɛ ku dasi nŋɛ.
8 Bɛbɛi idɔ nwa í baa, si bɛi ì waa leekǐ si
kpãai Lafɛ̃ɛ dim dim ŋa.
9 Zaka bɛirei aa ka yɔkɔ ka saabu Ilaaɔ̃ na
inɔ didɔ̃ nla nla iyi à nɛ si wajui Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ
nwa na iri nŋɛ.
10 Dasã do idũ fei à waa tɔɔɛ ntɔ ntɔ ku jɔ̀
ka yɛ ŋɛ do iju má, ku ba mii iyi wa gaizia ŋɛ
si naanɛ ku dasiu ka kɔ̃ɔ nŋɛ si.
11 Ilaaɔ̃ Baa nwa takaɛ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu a
ce nwa kpãa ka naa bi tu ŋɛ.
12 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku kɔ̃ɔ nŋɛ si kubi si iŋɛ duusɔ̃ɔ
do si inɛ fei hee kú to bɛi awa mɔ à bi ŋɛ.
13 Nɔ ku jɔ̀ idɔ nŋɛ ku leekǐ si dim dim, ku
jɛò dee dee, ku maà nɛ taale gɔ si wajui Ilaaɔ̃
Baa nwa, si waati iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á nyi wa
do inɛ ŋa iyi í cica fei.

4

Kookoosu iyi wa dɔ̃a Ilaaɔ̃ si

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à kɔ nŋɛ si bɛi í sǐa i maa
nɛ ŋa ku ba ku dɔ̃a Ilaaɔ̃ si. Ntɔi, ì waa ce
bɛɛbɛ tã ŋa. Amma iyi í gbe nsɛi, à waa tɔɔ
ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ Jesu, i hanya i ce bɛɛbɛ i maa
koo ŋa.
2 Ntɔ ntɔ, ì mà ikɔ ŋa iyi à ba hai bi Lafɛ̃ɛ
Jesu nɔ à sɔ̃ ŋɛ.
3 Mii iyi Ilaaɔ̃ í bi si ŋɛ, nŋui í jɛ i má ŋa,
waatɔ i nɔ ara nŋɛ mam mam i maà ya ce
sakara ŋa.
4 Iŋɛ fei í sǐa i mà ara nŋɛ ku mu nɔ kuwɛɛ
nŋɛ ku má nɔ ku nɛ bɛɛrɛ,
5 ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛi ara bɛi dimi
mmu ŋa à waa ce, aŋa iyi a kù mà Ilaaɔ̃.
6 Si ideu ihɛ̃, inɛ gɔ ku maà raraa kpaasiɛ
walakɔ ku jɔɔ taki, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á kpã woo
ce mii bɛɛbɛ ŋa fei iju. À nɔ à sɔ̃ ŋɛ à kɔnkɔm
du ŋɛ tã à ni i ce laakai ŋa.
7 Ilaaɔ̃ kù kpe wa ka naa ka maa ce sakara,
amma í bi ka jɛ inɛ kumá ŋa.
8 Na nŋu, inɛ iyi í kɔsi ikɔ ŋau ihɛ̃, kù jɛ
amanɛi í kɔsi amma Ilaaɔ̃ takaɛi, nŋu iyi í mu
nŋɛ Hundeɛ.
9 Iyi í jɛ kubii woo dasi Jesu naanɛ ŋa, kù
jɛ tilasi a kɔ nŋɛ wa, domi Ilaaɔ̃ í nyisi ŋɛ si
bɛi í jɔ i bi njɛ iŋɛ duusɔ̃ɔ.
10 Ntɔi, ì nɛ kubii njɛ tã ŋa hee do woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni fei.
Amma à waa tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i hanya i
ya maa ce bɛɛbɛ i maa koo ŋa.
11 I kookaai ku ba i ya wa si anu akã ŋa, nɔ
i ya ce wũai ara nŋɛ ŋa, nɔ i ya ce icɛ do awɔ
nŋɛ ku ba i ba mii iyi aa maa wɛɛò ŋa si bɛi à
jilɛ nŋɛ.

12 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, isɛɛnɛ nŋɛ á nɛ
bɛɛrɛ baa si wajui hai dasi Jesu naanɛ ŋa, nɔ
i kaa jɛ asoi inɛ kãma ŋa.

Kunyii Lafɛ̃ɛ wa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, a kù bi i wɛɛ hai mà
yaase iyi í jɛ ti inɛ ŋa iyi à ku ŋa, ku ba i maà
nɛ inɔ ku fɔ, bɛi inɛ ŋa iyi à gbe, aŋa iyi a kù
nɛ kpãa gɔ iyi à waa cɔ.
14 Awa à dasi naanɛ iyi Jesu í ku, nɔ í jĩ hai
si balɛ má. Bɛɛbɛ mɔi à dasi naanɛ iyi inɛ ŋa
iyi à dasi Jesu naanɛ à bɛi à ku, Ilaaɔ̃ á jĩ aŋa
mɔ má hai si balɛ.
15 Iyi ihɛ̃ ikɔi Lafɛ̃ɛi à waa sɔ̃ ŋɛ bɛ. Awa iyi
aa ka wɛɛ si hunde si waati iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á
nyi wa, a kaa ka cuaa iku ŋa.
16 Waati nŋu, aa ka gbɔ anu ku dɔ̃, do imui
amaleka nlau do anui kãakãakĩi Ilaaɔ̃. Nɔ
Lafɛ̃ɛ takaɛ á kita wa hai lele. Inɛi Kirisi ŋa
iyi à ku, aŋai aa tako a jĩ.
17 Si anyii nŋu, awa iyi à wɛɛ si hunde si
waati bɛɛbɛ, á so wa awaò ŋa ajɔ si kudũi ijĩ,
nɔ ka ko Lafɛ̃ɛ lele bɛ. Si bɛɛbɛi aa ka maa
wɛɛ do Lafɛ̃ɛ hee do ajɔ fei.
18 Na nŋu, i jɔ̀ i ya maa mua njɛ gbugbã ŋa
na ideu ihɛ̃.

5

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iyi í jɛ idei ajɔu do waati
si bii mii ŋau bɛ á na ku ce, kù jɛ tilasii ka kɔ
nŋɛ.
2 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà sãa sãa ŋa iyi Lafɛ̃ɛ
á na ku nyi wai si ajɔ iyi inɛ kãma kaa mà, bɛi
woo ce ile ŋa à ya naa idũ.
3 Waati iyi inɛ ŋa à waa ni laakai ku sũ í
wɛɛ, zigiida kù wɛɛ má, bɛ gbakã iri ku kpai
andunya á boe ŋa, bɛi ara kuro í ya ba bãasĩ.
A kaa ba bii aa sa a bɔ má.
4 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i kù wa si ilu kuku
ŋa hee ajɔu ku zamba ŋɛ bɛi kunaai ile.
5 Iŋɛ fei ì jɛ inɛi inya kumá ŋa do inɛi dasã
ŋa. A kù jɛ inɛi idũ ŋa iyi à wa si ilu kuku.
6 Na nŋu, ka maà sĩ njoo bɛi inɛ ŋa iyi à gbe,
amma í sĩa ka wɔ njoo ka maa ceò laakaii ara
nwa.
7 Idũi inɛ ŋa à ya sĩ njoo, nɔ idũ mɔi woo
mɔ atɛ̃ ŋa à ya mɔ atɛ̃ ku maa kpa ŋa.
8 Amma awa iyi à jɛ inɛi dasã ŋa, í sĩa ka
ya ce laakaii ara nwa. Ka jɔ̀ naanɛ ku dasi do
kubi ku degbe wa bɛi ibɔi igũ, nɔ kpãai faaba
ku cɔ ku jɛ nwa bɛi fulai isɔ.
9 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù kpe wa ka naa ka yɛ
idɔɔkɔ̃ɛ, amma ku ba ka ba faaba do saabui
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
10 Nŋui í ku na iri nwa ku ba bii à wɛɛ si
hunde si waati iyi á nyi wa walakɔ bii à nɔ à
ku mɔi, ka wɛɛ do nŋu ajɔ.
11 Na nŋu, i ya mua njɛ gbugbã ŋa nɔ i ya
maa sobi njɛ ku ba i la si naanɛ ku dasi nŋɛ,
si bɛi ì waa ce tã ŋa.

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

12 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa tɔɔ ŋɛ i ya jirima
inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ ntɔ ntɔ si inɔ nŋɛ, inɛ
ŋa iyi Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à waa gbã ŋɛ nɔ à waa nyisi
ŋɛ kpãa.
13 I jɔ̀ i nɛ kubi nŋa jiida nɔ i mà bɛɛrɛ nŋa
ŋa na irii icɛ nŋa. I ya jɔ̀ i wɛɛò laakai ku sũ
iŋɛ duusɔ̃ɔ.
14 À waa tɔɔ ŋɛ iŋɛ inɛ nwa ŋa, i sɔ̃ ilu ika
ŋa a ce laakai. Inɛ ŋa iyi à mɔngɔ munya, i
mu nŋa gbugbã. I sobi hai nɛ gbugbã ŋa. I
temua do inɛ fei ŋa.
15 I ce laakai ŋa i maà jɔ̀ inɛ gɔ ku sãa
kpaasiɛ laalɔ, amma i hanya i cea njɛ jiida
waati kãma fei ŋa do inɛ ŋa iyi à gbe fei.
16 I jɔ̀ i ya nɛ inɔ didɔ̃ waati kãma fei ŋa.
17 I ce kutɔɔ hai nɛ kɔɔ ŋa.
18 Bɛi í jɛò fei i saabu Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃
í bi i ce ŋa si kuwɛɛ nŋɛ do Jesu Kirisi.
19 I maà ganji Hundei Ilaaɔ̃ ku ce icɛ si ŋɛ.
20 I maà donda amuai walii ku ce ŋa.
21 Amma i jɔ̀ i wũa mii fei ŋa nɔ i mu iyi í
sĩa ŋa.
22 I mu ara nŋɛ si kpãai laalɔ fei ŋa.
23 Nɔ Ilaaɔ̃ takaɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku
sũ, ku nya ŋɛ i jɛ titɛɛ mam mam ŋa, nɔ ku
degbe hunde nŋɛ do laakai nŋɛ do ara nŋɛ,
taale gɔ ku maà wa si, hee ku tóò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi á nyi wa.
24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í kpe ŋɛu, í nɛ naanɛ, á nɔ
ku ce fei ndɛɛ.
25 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutɔɔ ŋa.
26 I ce inɛ nwa ŋa fei fɔɔ do kubi ŋa.
27 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ, i cioa inɛ nwa
ŋa fei tiau ihɛ̃.
28 Nɔ didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wa si
ŋɛ.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ŋa

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ
fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika,
iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃ Baa nwa do ti Lafɛ̃ɛ Jesu
Kirisi.
2 Ilaaɔ̃ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ
didɔ̃ do laakai ku sũ.

Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa si ajɔ iyi Kirisi á nyi wa

3 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, í sĩa ka ya maa saabu Ilaaɔ̃
waati kãma fei na iri nŋɛ. I jɔ̀ ka maa ce
bɛɛbɛ domi naanɛ ku dasi nŋɛ wa kɔ̃ɔsi ntɔ
ntɔ, nɔ kubi iyi ì nɛ iŋɛ duusɔ̃ɔ í la wa kɔ̃ɔsii.
4 Ŋɔi í jɔ̀ à waa tɔɔ fufu na iri nŋɛ si igbɛi
inɛi Ilaaɔ̃ ŋa na temua nŋɛ do naanɛ ku dasi
nŋɛ si ijuukpã do wahala nŋɛ fei.
5 Iyi ihɛ̃i wa nyisi kam kam iyi kiitii Ilaaɔ̃ í
jɛ dee dee, domi ijuukpã iyi ì yɛ fei ŋa na irii
bommai Ilaaɔ̃i. Nŋui á jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku ka ŋɛ si inɛ
ŋa iyi à to a lɔsi bommaɛu.
6 Ntɔi, Ilaaɔ̃ á ce iyi í jɛ dee dee. Inɛ ŋa iyi
à waa kpã ŋɛ iju, á sã nŋa ijuukpã.
7 Nɔ iŋɛ iyi ì waa yɛ ijuukpã ŋau á mu nŋɛ
kusĩmi do awa taka nwa. Iyi bɛ á cei si waati
iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á faata wa hai lele do amaleka
ilu gbugbãɛ ŋa.
8 Á naai do ina sàsá ku ba ku kpã inɛ ŋa
iyi a kù mà Ilaaɔ̃ iju, aŋa iyi a kù waa jirima
laabaau jiidai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu.
9 Gbese iyi aa sã nŋa nŋui í jɛ nfe ku ce hee
do ajɔ fei. Aa fɛɛfɛ do Lafɛ̃ɛ Jesu do si amboe
ilu gbugbãɛ
10 si waati iyi á nyi wa ku jɛ ilu jirima bi
inɛ ŋa iyi à jɛ tɛɛ, nɔ inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ
ŋa fei aa maa cɔɔ do bɛɛrɛ si ajɔ nŋu. Iŋɛ taka
nŋɛ aa wa inɔ nŋa ŋa, domi ì dasi sɛɛda iyi à
jɛ nŋɛu naanɛ ŋa.
11 Na ŋɔi í ce à waa ce kutɔɔ ajɔ fei na iri
nŋɛ. À waa tɔɔ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa ku jɔ̀ i jɛ kuwɛɛ
nŋɛ dee dee si bɛi í jɔ inɛ ŋa iyi à gbɔ kukpeɛ
a ce. Nɔ à waa tɔɔ má gbugbãɛ ku jɔ̀ i ce
jiida iyi ì waa dasi idɔ ŋa nɔ ku jɔ̀ kookoosui
naanɛ ku dasi nŋɛ ku kɔ̃.
12 Bɛɛbɛi irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á baò amboe
hai bi tu ŋɛ, nɔ iŋɛ mɔ i baò amboe hai bi tɛɛ
ŋa, do saabui didɔ̃i Ilaaɔ̃ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi.

2

Woo ce laalɔ

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i jɔ̀ n fɔ idei kubaai Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi do kutɔtɔɔ nwa do nŋu ajɔ.
Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ
2 i maà jɔ̀ idɔ nŋɛ ku dede ńya ńya bii inɛ
gɔ ŋa à ni ajɔi Lafɛ̃ɛ í to wa tã. Nɔ i maà jɔ̀
ku mu ŋɛ biti bii à ce waliiɛ walakɔ waazoɛ,
walakɔ baa bii à ni awai à kɔɔ bɛɛbɛ.
3 I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ si ide kãma.
Ajɔi Lafɛ̃ɛu ku bɛi ku to wa inɛ nkpɔi á fũsi
naanɛ ku dasiɛ awɔ. Si anyii nŋu, inɛ iyi wa
ba Ilaaɔ̃ jau á faata wa, nŋu iyi í jɛ amai nfe
ku ce.
4 Mbɛɛi Ilaaɔ̃i wa jɛ. Á so araɛ ku re mii fei,
nɔ ku kɔ̀si Ilaaɔ̃ do mii iyi inɛ ŋa à waa tɔɔ fei.
Kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ mɔm nii á koo ku buba ku maa
kpe araɛ Ilaaɔ̃.
5 I kù ye gigi iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ tã waati iyi
ǹ wa bi tu ŋɛ?
6 Amma titã ngɔgɔ wa ganjiɛ ku naa nsɛi, ì
nɔ ì mà sãa sãa mii iyi í jɛ ŋa. Si bɛɛbɛ, kaa
naa bii kù jɛ waatiɛ í to.
7 Ntɔ ntɔ laalɔ wa ce tã si asii, amma í
gbe inɛ iyi wa ganjiɛu ku nɛ̀ ku bɛi ku fita
gbugbãa.
8 Si anyii nŋu, inɛ iyi wa ba Ilaaɔ̃ jau á faata
wa nɔ amboei kunaai Lafɛ̃ɛ Jesu ku kpa iriɛ.
Jesuu, nŋui á kpaa do fufui gɛlɛɛ.
9 Inɛ iyi wa ba Ilaaɔ̃ jau á naai do gbugbãi
Seetam, nɔ ku ce maamaake dimi ikã ikã fei
do dobu dobu ŋa ku dĩò ijui inɛ ŋa.
10 Á nɔ ku ce laalɔ dimi ikã ikã baa yooma
fei ku dĩò ijui inɛ ŋa iyi à waa bɔ nfe ku ce.
Aa ce nfe domi a kù nɛ kubii ntɔu iyi á faaba
ŋa.
11 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á samba banlala nla nla wa
si ŋa ku ba a ya dasi ibo naanɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋa iyi a kù dasi ntɔ naanɛ,
nɔ à waa ce laalɔ do inɔ didɔ̃, aa so taale dei.

À cica ŋɛi i baò faaba ŋa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Lafɛ̃ɛ í bi, à nɛ ka
ya maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei na iri nŋɛ,
domi Ilaaɔ̃ í cica ŋɛ hai sinteɛ i baò faaba ŋa
do gbugbãi Hundeɛ, do naanɛ nŋɛ iyi ì nɛ si
ntɔu ŋa. Hundeu nŋui í jɔ̀ ì jɛ inɛ kumá ŋa.

14 Mii iyi Ilaaɔ̃ wa le mbɛ waati iyi í kpe
ŋɛ do laabaau jiidau iyi à sisi nŋɛ, ku ba i nɛ
ikpɛ̃ si amboei Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
15 Na nŋu, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i leekɩ̀ dim dim
i mu ide ŋa iyi à kɔ ŋa si gɛlɛò gɛlɛ walakɔ si
tia nwau.
16 Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nwa, nŋu iyi í bi wa, nɔ do
saabui didɔ̃ɛ í mu nwa gbugbã iyi kù nɛ kɔɔ
do kpãa ku cɔ jiida, nŋu do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi takaɛ
17 a mua idɔ nŋɛ gbugbã, nɔ a jɔ̀ i leekɩ̀ si
dim dim i ceò icɛ jiida do ide jiida fei ŋa.

3

Pɔlu í ni a cea aŋa kutɔɔ

1 Iyi í gbe, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutɔɔ
ŋa ku ba idei Lafɛ̃ɛu ku fangaa gbãa gbãa nɔ
inɛ ŋa a mà bɛɛrɛɛ, si bɛi i ce si anini nŋɛ.
2 I ce kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ ku nya wa hai si
awɔi amanɛ laalɔ hai nɛ iri ŋau, domi kù jɛ
inɛ feii wa dasi ideu naanɛ.
3 Amma Lafɛ̃ɛ ilu naanɛi. Á mu nŋɛ
gbugbã nɔ ku degbe ŋɛ na irii Seetam, inɛ
laalɔu.
4 Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à dasi ŋɛ naanɛ. À mà iyi mii iyi
à jilɛ nŋɛu ì waa coo ŋa, nɔ bɛɛbɛi aa ce i maa
koo ŋa.
5 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ kubii Ilaaɔ̃ ku kɔ̃ɔsi si idɔ
nŋɛ do temua iyi Kirisi takaɛ wa mu nwa.

Í sɩ̀a amanɛ ku ce icɛ

6 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi, i jɩ̀ò kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ baa yooma fei iyi à jɛ ilu ika ŋa nɔ a
kù waa too si kukɔsi iyi à na ŋɛu.
7 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi í sɩ̀a i sìsì daa nwa
ŋa. Í sɩ̀a i sisi daa nwa ŋa domi a kù jɛ kuwɛɛ
nwa si anini nŋɛ do ika.
8 A kù jɔ̀ inɛ gɔ ku wo wa nfe nfe hai sã fia,
amma à ya ka maa ce icɛi ntɔ ntɔ alɛò daakɔ
hee ka gbɛɛji ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ.
9 Kù jɛ a ni a kù nɛ kpãaɛ, amma à bi awa
taka nwa ka nyisi ŋɛ yaase jiida iyi iŋɛ mɔ aa
yɔkɔ i sisi,
10 domi baa waati iyi à wa bi tu ŋɛ à sɔ̃ ŋɛ
à ni, inɛ iyi kù bi icɛ ku ce, kù nɛ a jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku
jɛ.
11 Wee à gbɔ iyi inɛ gɔ nŋɛ ŋa ilu ika ŋai iyi
a kù waa ce ngɔgɔ í gbe wɔbia ku gũ.
12 À waa sɔ̃ amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a tɔɔ ŋa
suuru na irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, a ya ce icɛ ku
ba a wo ara nŋa.
13 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i maà ya gbɛɛji do
jiida ku ce.
14 Inɛ iyi í kɔ ku gbɔ ide iyi à kɔ si tiau ihɛ̃ i
laakaɛ ŋa nɔ i maà jɔ̀ ngɔgɔ ku kosi ŋɛ do nŋu,
ku ba anyɔ ku muu.
15 Amma do nŋu fei i maà ti i dooaɛ bɛi
mbɛɛ, amma i nyisiɛ kpãa bɛi inɛ nŋɛ.

Fɔɔi ankãanyi

16 Nɔ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku
mu nŋɛ laakai ku sũ waati kãma fei si mii iyi
í ba ŋɛ fei. Lafɛ̃ɛ kú wɛɛ do iŋɛ fei.
17 Amui Pɔlu, ǹ ce ŋɛ fɔɔ. Fɔɔu ihɛ̃, do awɔi
amu takam nii ǹ kɔɔò. Nŋui í jɛ sɛɛdam si
tiam ŋa fei. Kukɔm nii mbɛ.
18 Nɔ didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi kú wɛɛ do
iŋɛ fei.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amu Pɔlu ṅ wa n ceɛ fɔɔ, amu iyi ṅ jɛ woo
bɛi Jesu Kirisi. Ilaaɔ̃ woo faaba nwa do Jesu
Kirisi, nŋu iyi à waa cɔ kpãaɛ, aŋai à jilɔɔ si n
jɛ woo bɛ.
2 Ǹ ceɛ tiau ihɛ̃ wai Timɔtee, awɔ iyi ì yɛ bɛi
ama abím si kpãai naanɛ ku dasi. Ilaaɔ̃ Baaba
do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa a ce araareɛ a muuɛ
didɔ̃ do laakai ku sũ.

I ce laakaii woo kɔsi cio ilu ibo ŋa

3 Nsɛi, ṅ bi i buba Efɛɛzu si bɛi ṅ sɔ̃ɛ wo si
waati iyi ṅ bɔ ilɛi Masedɔni. Inɛ gɔ ŋa à wa
bɛ iyi à waa kɔ inɛ ŋa si cio mmu. Ganji ŋa.
4 Sɔ̃ ŋa a maà ti a dasi laakai nŋa si ide ŋa
iyi inɛ ŋa à bu à waa fɔ do irii bala nwa ŋa
iyi à ya maa dɛ ku mà. Nŋu ŋau bɛi wa naaò
kakɔɔ ŋa wa, kaa nɔ kù mua inɛ ŋa gbugbã
si naanɛ ku dasi nŋa icɛi Ilaaɔ̃ ku bɛi ku bɔ
waju.
5 Amma mii iyi à waa le à waa sɔ̃ ŋɛò ideu
ihɛ̃i í jɛ kubi nŋɛ ku kɔ̃ɔsi, kubi iyi wa naa
hai si idɔ iyi í má, do idɔ hai nɛ taale.
6 Wee inɛ gɔ ŋa à yaa hai si ideu ihɛ̃ nɔ à
koo à lɔ si kakɔɔ nfe ku ce.
7 À bi aŋa a jɛ woo kɔ inɛ ŋa si cioi woodai
Ilaaɔ̃, amma aŋa taka nŋa a kù mà yaasei ide
iyi à waa fɔ baa do iyi à waa fɔɔ do naanɛ nla
nla.
8 Awa à mà iyi wooda í sĩa bii amanɛ ŋa à
waa ceò icɛ si bɛi í jɔ.
9 Nɔ à mà iyi a kù jilɛ wooda na inɛ dee dee
ŋa. À jilɔɔi na woo donda wooda ŋa, do hai
gbɔ ide ŋa, do ilu dulum ŋa, do inɛ ŋa iyi a
kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ walakɔ mii ŋa iyi à jɛ tɛɛ,
do inɛ ŋa iyi à waa kpa iyeò baa nŋa ŋa, do
woo kpa inɛ ŋa,
10 do woo ce sakara ŋa, do inɛmɔkɔ ŋa iyi
à ya maa sũò njɛ, do inɛ ŋa iyi à waa ce inɛ
ŋa ile à waa ta, do woo sɔ ibo ŋa, do woo
ceekpe si ibo ŋa, do inɛ ŋa iyi à waa ce mii
baa yooma fei iyi kù waa too si cio jiida.
11 Cio jiidau í naai hai si laabaau jiida iyi à
daam si awɔ. Ilaaɔ̃ ilu amboei iyi í ya weea
inɛ ŋai laabaau jiidau wa fãa.

Í saabu Ilaaɔ̃ na araareɛ

12 Ǹ saabu Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa, nŋu iyi í
muum gbugbã ṅ ceò icɛm. Ǹ saabuɛ si na iyi
í jò í kam ilu naanɛ nɔ í cicaam si icɛɛ,
13 baa do iyi ṅ ya n maa n fɔ laalɔɛ wo nɔ ṅ
ya n maa n kpãa iju nɔ idɔɔkɔ̃m ci ya jĩ. Do
nŋu fei, í ce araarem si bɛi n kù mà mii iyi ṅ
wa n ce, si na iyi í jò n kù dasiɛ naanɛ wo.
14 Nɔ wee didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa í caa sim, nɔ í jò
ṅ dasiɛ naanɛ nɔ ṅ nɛ kubii inɛ ŋa.
15 Ide ilu naanɛi iyi í jò i yɔ awɔ i gba ŋa
mam mam. Ideu wee. Jesu Kirisi í naai si
andunya ku faaba ilu dulum ŋa. Amui ṅ re
ŋa do dulum,
16 amma Ilaaɔ̃ í ce araarem ku ba Jesu
Kirisi ku yɔkɔ ku nyisi temua hai nɛ kɔɔɛ si
amu iyi ṅ jɛ inɛ ngboi ilu dulum ŋa. Nɔ ṅ bi
n jɛa inɛ ŋa iyi aa na a dasiɛ naanɛ a ba kuwɛɛ
hai tã yaase jiida.
17 Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ ilaalu hee do ajɔ fei, ci
ya ku nɔ a ci ya yɔɔ do iju. Ka saabuɛ nɔ ka
mà bɛɛrɛɛ hee do ajɔ fei. Ami.
18 Timɔtee amam, ide iyi ṅ wa n jilɛɛ wee
si bɛi à ce waliiɛ wo na iriɛ. Jɔ̀ idei waliiu ku
jɛ jĩnɛi igũɛ iyi aa maa jabuò i ceò igũ jiida.
19 Leekĩ dim dim si naanɛ ku dasiɛ nɔ
i maà ce nkãma iyi á jò idɔɛ ku yɛ taaleɛ.
Amma inɛ gɔ ŋa ngu ŋa à kɔ ku gbɔ lasabu
jiida iyi idɔ nŋa wa sɔ̃ ŋa nɔ à jò naanɛ ku dasi
nŋa í ce nfe.
20 Si inɔ nŋai Himenee do Alesandu à wa,
nɔ ṅ so ŋa ṅ daa Seetam si awɔ ku ba a mà
iyi kù sĩa a maa fɔ laalɔi Ilaaɔ̃.

Idei kutɔɔ

2

1 Mii sinte iyi ṅ wa n tɔɔ ŋɛi í jɛ i ya ce kutɔɔ
ŋa. Mii iyi ì nɛ bukaataɛ fei, i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa
nɔ i ya ce kutɔɔ na irii inɛ fei ŋa nɔ i ya saabu
Ilaaɔ̃ na iri nŋa ŋa.
2 Nɔ i ya ce kutɔɔ ŋa na irii inɛ ngboi ilɛ ŋau
hee do inɛi anyi nŋa ŋau fei, ku ba ka yɔkɔ
ka jɛ andunya nwa do laakai ku sũ, nɔ ka ya
ce kuwɛɛ jiida ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
3 Dimii kutɔɔ bɛɛbɛi í sĩa nɔ í ya dɔ̃a Ilaaɔ̃
woo faaba nwa si.
4 Í bi bɛɛbɛi domi í bi inɛ fei ku ba faaba nɔ
ku mà ntɔ.
5 Ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ, nɔ inɛ akã mɔi
í wa si afei Ilaaɔ̃ do amanɛ ŋa ku ba ku jò

amanɛ ŋa a dɔ̃ do Ilaaɔ̃. Lafɛ̃ɛu nŋui í jɛ Jesu Kirisi, nŋu iyi í baa í jɛ amanɛ,
6 nɔ í na araɛ ku yaò inɛ fei hai si dulum dɛɛ. Bɛɛbɛi si waati jiidaɛ í nyisi wa iyi Ilaaɔ̃ í bi amanɛ fei ku ba faaba.
7 Na nŋui Ilaaɔ̃ í cicaam n jɛ woo waazo do woo bɛ, nɔ n kɔ dimi mmu ŋa si cio si ide ntɔ nɔ n sɔ̃ ŋa a dasi Jesu naanɛ. Ntɔi ǹ wa n fɔ n kù wa n sɔ ibo.
8 Na nŋu, tengi bii à ya ce kutɔɔ ŋa fei, bii inɛmɔkɔ ŋa à wu awɔ lele à waa ce kutɔɔ, ǹ bi ku ya jɛ do idɔ kumá, idɔɔkɔ̃ do kakɔɔ ku maà ya wasi.
9-10 Bɛɛbɛ mɔi ǹ bi inaabo ŋa a ya dasi ji̇̀nɛ ku nɛ bɛɛrɛ ŋa si azaka. Í sı̀a booda nŋa kú jɛ kookoosu jiida si bɛi í jɔ inaabo ŋa iyi à ni aŋa à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ a ya ce, ku maà ti ku jɛ do iri kubai faayi walakɔ do sabai wura ŋa walakɔ do lɛgɛ ŋa, nɔ a maà ya dasi ji̇̀nɛi fia nkpɔ nkpɔ.
11 Í sı̀a inaabo ŋa a gbɔ ciou si laakai do jirima mam mam.
12 Ǹ kù jɛ inaabo ŋa a kɔ si cio walakɔ a jɛ inɛ ngboi inɛmɔkɔ ŋa. Amma í sı̀a a ya maa coko.
13 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Adamui Ilaaɔ̃ í tako í taka í bɛi í taka Ɛfa.
14 Nɔ kù jɛ Adamui Seetam í dı̀ ijuɛ. Ijui aboɛi í dı̀ nɔ abou í kua woodai Ilaaɔ̃.
15 Amma inaabo ŋa aa ba faaba si kpãai ama ku bí bii à waa mu ara nŋa nɔ à leekı̀ si kpãai naanɛ ku dasi do kubi do kuwɛɛ iyi í má.

Inɛ ngboi inɛi igbɛi Jesu ŋa

3

1 Ide ilu naanɛ wee. Bii inɛ gɔ í bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo si igbɛi inɛi Jesu ŋa, icɛ jiidai í bi.
2 Í sı̀a lafɛ̃ɛ ku maà nɛ taale gɔ nɔ ku nɛ abo akã lege lege, si anyiɛ nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya saku nɔ ku mà araɛ, ku maà jɛ amanɛ yaka yaka, amma ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ŋa nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi á yɔkɔ ku kɔ inɛ ŋa si cio.
3 Nɔ ku maà jɛ woo mɔ atɛ̃ walakɔ woo bi ija, amma ku jɛ ilu suuru iyi wa dɛ laakai ku sũ, nɔ ku maà jɛ woo bi fia yaamɔ.
4 Nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í nɔ kpasɛ̃ɛ mam mam, nɔ amaɛ ŋa à ya jirimaɛ nɔ à mà bɛɛrɛi inɛ ŋa.
5 Ntɔ ntɔ, bii inɛ kù mà bɛi á ce ku mu kpasɛ̃i nŋu takaɛ, bɛirei lafɛ̃ɛ á ce ku mu inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
6 Nɔ kù sı̀a ku jɛ inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ titɔ̃ titɔ̃, domi á yɔkɔ ku na ku nɛ faau nɔ Ilaaɔ̃ á yɛ taaleɛ bɛi í yɛ taalei Seetam.
7 Si anyii nŋu, í sı̀a hai dasi Jesu naanɛ ŋa a máa jɛ sɛɛda jiidaɛ ku ba a maà dondaɛ, nɔ ku maà na ku dasi cɛkũm dii Seetam.

Woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa

8 Bɛɛbɛ mɔi woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa á sı̀a a jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ, a maà ti a jɛ ilu gɛlɛ minji ŋa, walakɔ woo mɔ atɛ̃ yaamɔ, walakɔ woo dɛ fia do bisi laalɔ.
9 Amma í sı̀a a leekı̀ dim dim si naanɛ ku dasi do idɔ iyi í má.
10 Nɔ í sı̀a a cɔ laakai nŋa titã. Bii à yɛ a kù nɛ taale gɔ a bɛi a lɔsi icɛ nŋa ku ce.
11 Bɛɛbɛ mɔi í sı̀a abo nŋa ŋa a jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ, nɔ a maà jɛ woo sɔ irii inɛ, amma a jɛ woo gaya ŋa iyi à nɛ naanɛ si mii fei.
12 Í sı̀a woo ce icɛi igbɛ ŋau a jɛ ilu abo akã lege lege nɔ a jɛ inɛ ŋa iyi à nɔ ama nŋa ŋa do inɛi kpasɛ̃ nŋa ŋa mam mam.
13 Woo ce icɛ ŋau, bii à waa ce icɛ nŋa do inɔ akã aa nɛ bɛɛrɛ si kuwɛɛ nŋa, nɔ aa nɛ idɔ ku buba ntɔ ntɔ si naanɛ ku dasi iyi Jesu Kirisi wa mu nwa.

Asii nla nla

14 Ǹ dasi idɔ n naa n yɛɛ, amma ǹ kɔɛ tiau ihɛ̃ wai
15 ku ba baa bii í na wa kpɛi, i mà bɛi í jɔ inɛi nyaanzei Ilaaɔ̃ ŋa a maa nɛò ara nŋa, waatɔ inɛi igbɛɛ ŋa, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Igbɛui í yɛ bɛi sɔbei ntɔu do gbugbãɛ.
16 Do ntɔ, inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jã kulai asiii kpãai Ilaaɔ̃ ku tɔɔ nwa.
Kirisi í baa í jɛ amanɛ nɔ à yɔɔ,
Nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à mà iyi inɛ dee deei.
Amaleka ŋa mɔ à yɔɔ.
À waazo ideɛ si dimi baa yooma fei.
Nɔ à dasi ideɛ naanɛ si andunya.
Nɔ à soo lele í nyi si amboeɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋa

4

1 Hundei Ilaaɔ̃ í fɔ dee dee í ni si awaatii ankãanyi inɛ gɔ ŋa aa jɔ̀ kpãai naanɛ ku dasi, a máa jirima idei woo dı̀ ijui inɛ ŋa do kukɔsii Seetam.

2 Dimii kukɔsi nŋu wa naai hai bi ilu
muafiti ŋa do woo sɔ ibo ŋa. Inɛ ŋau à lele
idɔ nŋa hee ci ya yɛ taale nŋa má.
3 Amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋai à ya ni kù sĩa inɛ
ŋa a so njɛ. Nɔ à ya nyi a ni má ijɛ gɔ ŋa à wɛɛ
iyi kù sĩa inɛ ŋa a jɔɔ, baa do iyi ijɛ ŋau Ilaaɔ̃
í taka ŋai ku ba woo dasiɛ naanɛ ŋa iyi à mà
ntɔu a ya jɔɔ do saabu ajɔ.
4 Nkãma kù wa si iyi aa nyɔ, domi mii iyi
Ilaaɔ̃ í taka fei mii jiidai, nɔ í sĩa ka gba fei
ndɛɛ do saabu.
5 Ntɔ ntɔ, mii fei í mái bii à waa ceò icɛ do
yaase bɛi idei Ilaaɔ̃ í fɔ do bii à waa ce kutɔɔ.

Woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi

6 Bii ì waa kɔa woo dasi Jesu naanɛ ŋa si
bisiu ihẽ, aa jɛ woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi,
nɔ naanɛ ku dasi do idei kukɔsi jiida iyi ì waa
too si á yɛi bɛi ijɛ iyi ì waa na hundeɛ.
7 Amma kɔsi ará hai nɛ yaase ŋa iyi a kù
waa too si idei Ilaaɔ̃. Hanya i ce kuwɛɛɛ si
bɛi á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
8 Ntɔi, icɛi ara aranfãaniɛ kù la, amma idei
Ilaaɔ̃ ku leekĩ si í nɛ aranfãani si mii fei,
domi si bɛi à nɛ kuwɛɛi nsɛi do ti ala.
9 Ide iyi à fɔu bɛ ide ilu naanɛi iyi í jɔ i yɔ
awɔ i gba ŋa mam mam.
10 Na ŋɔi í ce à jabu à waa ceò icɛ, domi
kpãa ku cɔ nwa si Ilaaɔ̃i í wa, nŋu iyi í jɛ icui
kuwɛɛ, nɔ í jɛ woo faabai inɛ fei, woo dasi
Jesu naanɛ ŋa mɔm nii à re.
11 Sɔ̃ ŋa a jirima mii ŋau ihẽ nɔ i kɔ nŋa si
cioɛ.
12 Maà ti i jɔ̀ a dondaɛ na awaasũ ku jɛɛ,
amma jɔ̀ i nyisi woo dasi Jesu naanɛ ŋa yaase
jiida si ide ku fɔɛ, do kookoosui kuceɛ, do
kubiɛ, do naanɛ ku dasiɛ, do dee dee ku jɛɛ.
13 Hee n maa n to wa, hanya i ka kukɔi idei
Ilaaɔ̃, nɔ i kɔ inɛ ŋa si, nɔ i ce waazoɛ.
14 Maà ti i ce atafii si amua iyi í wa siɛ, iyi
Hundei Ilaaɔ̃ í muɛɛ si waati iyi à ce walii na
iriɛ nɔ inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋa à leɛ awɔ si iri.
15 Laakaiɛ fei ku wa si ideu ihẽ, nɔ i naa
araɛ mam mam ku ba inɛ fei ku yɛ waju ku
bɔɛ.
16 Ce laakai do bɛi ì waa jɛ kuwɛɛɛ do cio
iyi ì waa kɔ si nɔ i ya maa temua si. Bii ì waa
ce bɛɛbɛ, aa ba faaba, awɔ do inɛ ŋa iyi à waa
gbɔ ideɛ.

Isɛɛnɛi woo dasi naanɛ ŋa aŋa duusɔ̃ɔ

5

1 Maà ya fɔ si mɔkɔ ngbo ŋa ide do gbugbã,
amma jɔ̀ i ba ŋa ide ku fɔ kpɛlɛ kpɛlɛ bɛi baai
awɔ takaɛ. Nɔ i cea awaasũ ŋa bɛi ifɔɛ ŋa do
igbãɛ ŋa,
2 abo ngbo ŋa mɔ bɛi iyeɛ ŋa, nɔ inaabo
saatara ŋa mɔ i ce nŋa bɛi wecĩɛ ŋa, daaɛ fei
kú má bi tu ŋa.
3 Gbɔa jaaɔ̃ ŋa nɔ i mà bɛɛrɛ nŋa, aŋa iyi à
jɛ jaaɔ̃ do ntɔ.
4 Amma bii jaaɔ̃ gɔ í nɛ amu ŋa wala tɔku
ŋa, í sĩa amaɛ ŋau a woo bɛi nŋu mɔ í tako
í ce nŋa. Bii à waa ce bɛɛbɛ à waa cea Ilaaɔ̃
icɛi, nɔ nŋui á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
5 Inaabo iyi í jɛ jaaɔ̃ do ntɔ nɔ kù nɛ inɛ gɔ
iyi á woo, kpãa ku cɔɛ fei si Ilaaɔ̃i í ya wa nɔ í
ya maa ce kutɔɔ ku maa tɔɔ sobiɛ dasãò idũ.
6 Amma jaaɔ̃ iyi wa jɛ andunyaɛ do faayi í
yɛ bɛi iku baa bii í wɛɛ si hunde.
7 Ide ŋa iyi aa ya maa sɔ̃ ŋa mbɛ ku ba inɛ
gɔ ku maà yɛ taale nŋa.
8 Inɛ iyi kù waa gbɔa nyaanzeɛ ŋa, iyi í
re mɔm inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa, lafɛ̃ɛ í kɔsi naanɛ ku
dasi, nɔ laalɔ ku jɛɛ í re baa hai dasi Jesu
naanɛ.
9 Maà ti i kɔ irii jaaɔ̃ gɔ si tia bii à ya kɔ irii
jaaɔ̃ ŋa * bii kù jɛ lafɛ̃ɛ í nɛ adɔ̃ kita, nɔ kú jɛ
ilu mɔkɔ akã,
10 nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi à waa jɛ sɛɛdai icɛ
jiidaɛ. Nɔ ku jɛ inaabo iyi í mà amu ŋa ku
mu, nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ŋa
nɔ ku wiɛ kutɛi woo dasi Jesu naanɛ ŋa †, nɔ
ku ya sobi inɛ ŋa iyi a wa si wahala, nɔ kú jɛ
inɛ gɔ iyi í ya ce icɛ jiida baa yooma fei.
11 Amma maà ti i doo jaaɔ̃ saatara ŋa si inɔi
jaaɔ̃ ŋa, domi waati iyi kubi á tale ŋa aa ce
Kirisi atafii, aa bi a so mɔkɔ
12 nɔ aa jɛ ilu taale ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù ceò
ide iyi à wãu icɛ.
13 Si anyiɛ nɔ aa nɛ ìkà a ya maa dabii dabii
kpasɛ̃ do kpasɛ̃. Iyi í re mɔm, aa ya maa sɔ

* **5:9** tia bii à ya kɔ irii jaaɔ̃. Si tiau bɛi à ya kɔ irii jaaɔ̃ ŋa iyi à jɛsi aŋa a maà so mɔkɔ má nɔ a na kuwɛɛ nŋa a ceaò Ilaaɔ̃ icɛ hee kɔɔi kuwɛɛ nŋa. Aŋai inɛi igbɛi Jesu ŋau à ya na bukaatai mii iyi à nɛ. † **5:10** ku wiɛ kutɛi woo dasi Jesu naanɛ ŋa Bi Zuifu ŋa bii inɛ gɔ í naa kpasɛ̃ nŋa à ya wiɛaa kutɛɛi bɛi awa mɔ à ya ka muaa inɛ inyi ku mɔ. Amma bi Zuifu ŋau, arui í ya wiɛ kutɛi inɛ njoou.

irii inɛ ŋa nɔ a ya maa gũ wɔbia nɔ aa jɛ woo sisi ide ŋa.
14 Na nŋu ŋau bɛi í jɔ̀ ǹ bi jaaɔ̃ saatara ŋa a so mɔkɔ a bí ama, nɔ a dasi kpasẽ nŋa iju jiida, ku ba a maà na a mua mbɛɛ nwa ŋa kpãa a fɔ laalɔ nwa.
15 Ntɔ ntɔ jaaɔ̃ ŋau, gɔgɔ ŋa à yaa tã à waa too kpãai Seetam.
16 Amma bii woo dasi Jesu naanɛ gɔ í nɛ jaaɔ̃ ŋa si nyaanzeɛ, í sĩa ku sobi ŋa, ku maà ti ku kãa igbɛi inɛi Jesu ŋa asou ku ba igbɛu ku yɔkɔ ku sobi jaaɔ̃ ŋa iyi a kù nɛ inɛ gɔ.
17 Si anyii nŋu, inɛ ngboi igbɛ ŋau iyi à waa ce icɛ jiida, í sĩa i doo ŋa ilu bɛɛrɛ iyi à nɛ aranfãani nla nla. Iyi í re mɔm nŋui í jɛ inɛ ŋa iyi à waa ce kookaai si waazo do cio ku kɔsi.
18 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i maà ti i dĩ gɛlɛi kɛtɛ iyi wa jojo si bilee wa nya yɔyɔɛ. Nɔ wa fɔ má í ni, woo ce icɛ í nɛ kpãa ku gba fiaɛ.
19 Bii à aa à sõɛ taale iyi inɛ ngboi igbɛ gɔ í ce, maà ti i jɛsi ideu, bii kù jɛ amanɛ minji wala mɛɛta í jɛ sɛɛdaɛ.
20 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum, sõ ŋa si wajui inɛi igbɛ ŋau fei ku ba inɛ ŋa iyi à gbe a ce njo.
21 Ǹ wa n tɔɔɛ si wajui Ilaaɔ̃ do Jesu Kirisi do si wajui amaleka kumáɛ ŋa, gbɔ idei kukɔsiu ihẽ, maà ti i ce njoi ijui inɛ gɔ. Nɔ i maà ti i ce ngɔgɔ na kubii kpaasi.
22 Maà ti i saasa i lea inɛ gɔ awɔ si iri ku ba i maà nɛ ikpẽ si dulum dii inɛ gɔ. Fa araɛ hai si dulum.
23 Maà ya mɔ inyi nŋu akã, amma i ya mɔ vẽɛ keeke na baanii inɔɛ si na iyi í jɔ̀ i ci ya fɛ bõɔ.
24 Dulum dii inɛ gɔ ŋa í ya fitai gbasasa a bɛi a kiiti ŋa. Amma ti inɛ gɔ ŋa í ya fitai do ankãanyi.
25 Bɛɛbɛ mɔi icɛ jiida mɔ í ya fitai gbasasa, nɔ baa bubuɛ iyi a kù yɔɔ waati bɛɛbɛ, kaa manji do ajɔ fei.

6

1 Inɛ ŋa iyi à jɛ aru fei í sĩa a doo lafẽɛ nŋa ŋa ilu jirima ŋa si mii fei, ku ba inɛ gɔ ku maà ba faya ku fɔ taalei irii Ilaaɔ̃ walakɔ kukɔsi nwa.
2 Aru ŋa iyi à nɛ lafẽɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa a maa donda ŋa a ni aŋa à jɛ saa na saabui Lafẽɛ. Amma si na iyi í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à waa jɛ aranfãanii icɛ nŋau à jɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi, nŋui í jɔ̀ í sĩa a ce nŋa icɛ ku re. Mii iyi í sĩa i waazo nŋa mbɛ nɔ i kɔ ŋa si cioɛ.

Kukɔsi ibo do amani jiida

3 Inɛ iyi wa kɔa inɛ ŋa si cio mmu gɔ nɔ kù waa too ide ntɔi Lafẽɛ nwa Jesu Kirisi iyi á jɔ̀ ka mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃,
4 lafẽɛ ilu faau nla nlai, kù mà nkãma. Amma wa ce bõɔi kakɔɔ do ide ku fengee. Nɔ hai bɛi igu do ija do arabu wa naa, nɔ nŋui í ya jɔ̀ inɛ ŋa a ci ya naanɛ njɛ.
5 Nɔ í jɔ̀ irii inɛ ŋa í sinda a kù mà ntɔ, à ya maa ce kakɔɔ hai nɛ kɔɔ. À tamaa kpãai idei Ilaaɔ̃ ku too á ce ŋa ilu amani ŋai.
6 Ntɔi, kpãai idei Ilaaɔ̃ ku tɔɔ amani nla gɔi, bii amanɛ í saabu si mii iyi í nɛ.
7 Ntɔ ntɔ, a kù naaò nkãma wa si andunyau ihẽ, nɔ bɛɛbɛ mɔi a kaa ka nɛò nkãma.
8 Na nŋu, bii à nɛ ijɛ do nyau ŋa á sĩa ku to wai wo.
9 Amma inɛ ŋa iyi à waa bi aŋa a jɛ ilu fia nla, à ya dasi kulɛlɛi, nɔ binɛ laalɔ nkpɔ nkpɔ hai nɛ yaase a mu ŋa bɛi cɛkũm nɔ ku sɔsi ŋa si ina iyi ci ya ku a ce nfe.
10 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ kubii fiai í jɛ icãi laalɔ ikã ikã baa yooma fei. Nŋui inɛ gɔ ŋa à lɔsi ku dɛ hee à yaa hai si kpãai naanɛ ku dasi, à baa à dasi ara nŋa si kpãai wahala.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

11 Amma awɔ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃, saa mii ŋau bɛ fei. Nɔ i lele kpãai dee dee ku jɛ do bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà do naanɛ ku dasi do kubi do temua do daa didõ.
12 Jabu jiida si kpãai naanɛ ku dasi. Leekĩ dim dim si kpãai kuwɛɛ hai tã si bɛi Ilaaɔ̃ í kpeɛ. Na kuwɛɛui ì jɛ sɛɛda jiida si wajui inɛ nkpɔ.
13 Ǹ wa n sõɛ si wajui Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa na mii fei kuwɛɛ, do si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ sɛɛda jiida si wajui Pɔnsu Pilati,
14 jirima woodau, nɔ kuwɛɛɛ ku maà nɛ riisi do taale gɔ hee ku toò ajɔ iyi Lafẽɛ nwa Jesu Kirisi á faata wa.
15 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui inɔ didõ fei, á jɔ̀ ajɔu ku to wa si waatiɛ. Nŋu akã lege legei í nɛ yiiko si mii fei, nŋui í jɛ ilaalui ilaalu ŋa, do Lafẽɛi lafẽɛ ŋa.

16 Nŋu akãi í jɛ inɛ iyi ci ya ku. Nɔ í wa
si inya kumá iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku maai si.
Inɛ gɔ kù yɔɔ, nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku yɔɔ mɔm.
Nŋui í nɛ bɛɛrɛ do gbugbã iyi ci ya tã. Ami.
17 Sɔ̃ ilu amani ŋa a maà ti a tɔɔ fufu, nɔ
naanɛ nŋa ku maà wa si amani iyi á na ku
tã, amma a jɔ̀ naanɛ nŋa ku wa si Ilaaɔ̃, nŋu
iyi wa mu nwa fei ndɛɛ do inɔ akã ku ba ka
wɛɛò inɔ didɔ̃.
18 Sɔ̃ ŋa a ce mii iyi í sɨ̀a, a jɛ ilu amani si
jiida ku ce, nɔ a ya kpɛ̃a inɛ ŋa amani nŋa do
inɔ didɔ̃.
19 Bɛɛbɛi aa singaa ara nŋa amani jiidai ala
iyi kaa bɛjɛ nɔ a ba kuwɛɛ iyi í jɛ kuwɛɛ do
ntɔ.
20 Timɔtee, ide iyi à daɛ si awɔu, muu ku
sɨ̀a. Fa araɛ hai si ide nfe nfei andunya. Maà
ce kakɔɔ do inɛ ŋa iyi à waa tamaa aŋa à nɛ
kumà.
21 Kumàui inɛ gɔ ŋa à waa ni aŋa à nɛ, nŋui
í jɔ̀ à nyɔ hai si kpãai naanɛ ku dasi.
Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu Kirisi si idɔɔbii
Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í dasim n sisi idei kuwɛɛ iyi í wãò
wa si anu akã nwa do Jesu Kirisi.
2 Amui ǹ kɔɛ tiau ihẽ wa Timɔtee, awɔ iyi
ǹ bi jiida nɔ ì yɛ bɛi ama abím si kpãai naanɛ
ku dasi. Ilaaɔ̃ Baaba do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa
a ce araareɛ a muuɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Saabu do gbugbã ku mua

3 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi ǹ wa n tɔɔ do
idɔ hai nɛ taale si bɛi balam ŋa à tako à ce wo.
Waati kãma fei ǹ ya n maa n saabu Ilaaɔ̃ na
iriɛ, nɔ dasãò idũ fei ǹ ya n maa n ye gigiɛ si
kutɔɔm.
4 Ǹ wa n ye gigii kukpataɛ *, nŋui í jɔ̀ ǹ bi
ku yɛɛ ntɔ ntɔ ku ba inɔ didɔ̃m nɔu ku kɔ̃.
5 Ǹ wa n ye gigii naanɛ ku dasi hai nɛ
muafiti iyi ì nɛ. Dimiɛi ayiɛ Loisi do iyeɛ
Enisi à nɛu. Ǹ mà kam kam iyi awɔ mɔ ì nɔɔ.
6 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n yeɛ gigi iyi í sĩa i ce icɛ do
amua iyi Ilaaɔ̃ í muɛɛ si waati iyi ǹ leɛ awɔ si
iriu,
7 domi Hunde iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa kaa jɔ̀ ka
ce njo, amma í ya jɔ̀ ka nɛ gbugbãi do kubi
do ara ku mu.
8 Na nŋu, maà ti i ce anyɔi sɛɛdai Lafɛ̃ɛ nwa
ku jɛ, nɔ i maà ya ce anyɔi amu takam, amu
iyi ǹ wa ile piisɔ̃ɔ na iriɛ. Amma jɔ̀ i jɛsi awaɛ
ka yɛ ijuukpã ajɔ na irii laabaau jiidau nɔ i
maa nɛò gbugbã iyi Ilaaɔ̃ í muɛɛ.
9 Nŋui í faaba wa nɔ í kpe wa ka jɛ inɛɛ ŋa.
Kù jɛ na icɛ nwa ŋa iyi à ce, amma si na iyi í
jɔ̀ nŋu takaɛ í bi bɛɛbɛi na didɔ̃ɛ. Didɔ̃ɛu í jilɛ
nwai hai tako tako na anu akã nwa iyi à ce
do Jesu Kirisi.
10 Nsɛi, kunaai woo Faaba nwa Jesu Kirisii
í nyisi wa didɔ̃u. Jesu Kirisiui í kpa irii
gbugbãi iku nɔ í nyisi wa kuwɛɛ iyi ci ya tã
na saabui laabaau jiidau.
11 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ ǹ jɛ woo bɛ do woo kɔsi cio ku
ba n sisia inɛ ŋa laabaau jiidau.
12 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n yɛ ijuukpãu ihẽ. Amma
anyɔ kù waa muum, domi ǹ mà inɛ iyi ǹ dasi
naanɛ ǹ nɔ ǹ mà kam kam iyi í nɛ gbugbã ku
maa mu ide iyi í jɔ̀ɔm nɔu hee ajɔu koo toò
wa.
13 Ide ntɔu iyi ǹ sisiɛ, muu do naanɛ jiida
do kubi iyi à nɛ si anu akã nwa do Jesu
Kirisi.
14 Ide jiida iyi à daɛ si awɔ, muu do
gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ iyi í wa si wa.
15 Awɔ takaɛ ì mà iyi inɛi Azii ŋau fei à fũ
sim awɔ. Si inɔ nŋa bɛi Fijɛli do Hɛɛmɔjɛni à
wa.
16 Ilaaɔ̃ kú ce araarei nyaanzei Onɛzifɔɔ
domi í muum gbugbã isɛ fɛɛfɛlo. Kù nɔ kù
ce baa anyɔi iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ.
17 Iyi í to wa Romu mɔm i dɛdɛɛm nii do
inɔ akã hee í koo í yɛm.
18 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku ce araareɛ si ajɔi
kiitiu. Awɔ takaɛ ì mà sãa sãa icɛ iyi í ceem
Efɛɛzu.

Woo jabu jiidai Jesu Kirisi

2

1 Na nŋu, awɔ amam, mua araɛ gbugbã si
didɔ̃ iyi à nɛ do anu akã nwa iyi à ce do Jesu
Kirisi.
2 Iyi ì gbɔ ǹ wa n fɔ si wajui ilu sɛɛda
nkpɔu, daa ilu naanɛ gɔ ŋa mɔ si awɔ, inɛ ŋa
iyi aa yɔkɔ a kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si cio.
3 Ijuukpã iyi á naa siɛ bɛi amu mɔ fei, jɔ̀ i
jɛsi bɛi woo jabu jiidai Jesu Kirisi.
4 Sooge iyi í wa ikoi igũ ci ya ce wũai
andunya bii wa bi ku ce idɔɔbii inɛ ngboɛ.
5 Woo ce gaasai ku sɛi kaa yɔkɔ ku ba ribai
areɛ bii kù jɛ í jirima woodaɛ ŋa.
6 Bɛɛbɛ mɔi woo logoo iyi í ce icɛ do
wahala nŋui á tako ku jɛ amaajɛɛ *.
7 Lasabu si ide ŋa iyi ǹ wa n fɔu ihẽ, nɔ
Lafɛ̃ɛ á sobiɛ i bɛi i gbɔò yaasei fei ndɛɛ.
8 Ye gigii Jesu Kirisi, tɔkui Davidi, iyi í ji̇̃
hai si balɛu. Ideɛi í wa si laabaau jiidau iyi ǹ
wa n waazo.
9 Na laabaau jiidaui ǹ wa n yɛ ijuukpã hee
à dĩm do sesee bɛi woo ce laalɔ. Amma idei
Ilaaɔ̃ si à dĩ.
10 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n temuaò fei ndɛɛ na irii inɛ
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicau, ku ba aŋa mɔ a ba faaba

* **1:4** ǹ wa n ye gigii kukpataɛ Timɔtee í kpatai wo si waati iyi Pɔlu wa nɛ. Amma Pɔlu wa bi ku naa ku yɔɔ má ku ba inɔ ku fɔ nŋau ku kpa iri. * **2:6** Si tia nwo gɔ ŋa à ya ni, "bɛɛbɛ mɔi woo logoo á ce icɛi do wahala ku bɛi ku ba amaajɛ."

do saabui Jesu Kirisi, nɔ a nɛ ikpɛ̃ si amboeɛ
iyi ci ya tã.
11 Ide ilu naanɛ wee.
Bii à ku do nŋu, aa ka wɛɛ do nŋu.
12 Bii à temua, aa ka jɛ bomma do nŋu ajɔ.
Bii à nɔ à kɔsiɛ, nŋu mɔ á kɔsi wa.
13 Baa bii à jɛ hai nɛ naanɛ ŋa, do nŋu fei, nŋu
í jɛ ilu naanɛ,
Domi kaa yɔkɔ ku kɔsi araɛ.

Woo ce icɛ iyi kù waa ce anyɔi icɛɛ

14 Ye inɛɛ ŋa gigii ide ŋau ihɛ̃ fei nɔ i
kɔnkɔn du ŋa si wajui Ilaaɔ̃ i ni a maà ya maa
ce kakɔɔ si ide ŋa, domi dimii kakɔɔ bɛɛbɛ
kù nɛ aranfãani kãma, í gbe ku jɔ̀ inɛ ŋa iyi à
waa gbɔɔ a ce nfe.
15 Ce kookaai i maa ce iyi aa baò saabu
si wajui Ilaaɔ̃, bɛi woo ce icɛ iyi kù waa ce
anyɔi icɛɛ, iyi í ya maa sisi ide ntɔi Ilaaɔ̃ dee
dee.
16 Amma waasu ide ŋa iyi a kù nɛ
aranfãani gɔ nɔ a kaa sobi inɛ ŋa si naanɛ ku
dasi nŋa, domi inɛ ŋa iyi à waa ce bɛɛbɛ à ya
na a ǰìò Ilaaɔ̃ a maa kooi.
17 Idei inɛ ŋau bɛ í yɛi bɛi juju sãmi iyi wa
bɛjɛ ara. Si inɔ nŋai Himenee do Filɛtu à wa,
18 aŋa iyi à jɔ̀ kpãai ntɔ nɔ à waa kɛkɛ naanɛ
ku dasii inɛ nkpɔ domi à ni awaatii kuǰìi iku
ŋa í lɔ tã.
19 Do nŋu fei, icui naanɛ ku dasi nwa iyi
Ilaaɔ̃ í jilɛ do gbugbã kaa yaya. À mà iyi ntɔi
si na iyi í jɔ̀ kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ
í mà inɛɛ ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi wa kpe irii
Lafɛ̃ɛ fei ku saa laalɔ ku ce.
20 Si ile nla jɛɛ dimi ikã ikãi í ya wa bɛ. À ce
gɔgɔ ŋa do wura, gɔgɔ ŋa mɔ do isɔ fũfũ. Inɛ
nŋu ŋau bɛ ajɔi jingau nla ŋai à ya ceò icɛ.
Amma gɔgɔ ŋa mɔ à wɛɛ má iyi à ce do amà,
gɔgɔ ŋa mɔ kaalei, inɛ nŋu ŋai à ya maa ceò
icɛi ajɔ fei.
21 Na nŋu, inɛ iyi wa nya araɛ hai si laalɔ ŋa
iyi ǹ fɔ ideɛu fei, á yɛi bɛi jɛɛ iyi í nɛ bɛɛrɛ. Á
jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica ikã ku jɛ tɛɛ mam mam,
nɔ Lafɛ̃ɛ á yɔkɔ ku ceò icɛ si na iyi í jɔ̀ í tã sɔɔlu
ku ceò icɛ jiida baa yooma fei.
22 Saa kubi nfe nfei awaasũ ŋa, dɛdɛ kpãai
dee dee ku jɛ, do naanɛ ku dasi, do kubi, do
laakai ku sũ, awɔ do inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ Lafɛ̃ɛ
do inɔ akã.
23 Amma maà ya ce kakɔɔ si mii iyi kù nɛ
aranfãani do iyi kù nɛ yaase, domi ì mà kam
kam iyi nŋui í ya na ku bí ija.
24 Nɔ wee kù sǐa woo ce icɛi Lafɛ̃ɛ ku maa
ja, amma í sǐa kú bi inɛ fei, nɔ kú jɛ inɛ iyi á
yɔkɔ ku kɔ si cio nɔ ku ya temua.
25 Inɛ ŋa iyi a kù waa jɛsi ideɛ í sǐa ku ba
ŋa ide ku fɔ do kúrò. Á yɔkɔ ku jɛ Ilaaɔ̃ á mu
nŋa kpãa a kpaasiò idɔ nŋa a mà ntɔ,
26 nɔ laakai nŋa ku baa, a gbã hai si taai
Seetam, nŋu iyi wa mu ŋa wo nɔ í jɔ̀ à waa
ce idɔɔbiɛ.

Waatii ankãanyi

3

1 Amma í sǐa i mà ŋa iyi kuwɛɛ nwa á na
ku gaabu si waatii ankãanyi.
2 Amanɛ ŋa aa maa ce idei iri nŋa, lasabu
nŋa fei si fiai á ya wa, aa jɛ woo tɔɔ fufu, aa
nyisi iyi aŋa à jɛ ngɔgɔ, aa maa bu Ilaaɔ̃. A kaa
jirima baa nŋa ŋa, aa jɛ gudulu ŋa, a kaa mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
3 Aa jɛ hai nɛ kubi ŋa, a kaa nɛ araarei inɛ
ŋa, aa jɛ woo sɔ irii inɛ ŋa, a kaa mà ara nŋa,
aa jɛ inɛ ku gaabu ŋa, nɔ aa jɛ mbɛɛi woo ce
jiida ŋa.
4 Aa jɛ ilu zamba ŋa, a kaa nɛ lasabu jiida,
aa nɛ faao. Aa bi faayii andunya ku re Ilaaɔ̃.
5 Aa maa too kpãai Ilaaɔ̃ do gelɛ, amma ilu
muafiti ŋai domi à kɔsi gbugbãɛ. Fa araɛ hai
bi amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
6 Gɔgɔ ŋa aa maa lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋa
a maa kãmia inaabo hai donda kulɛlɛ ŋa.
Inaabo ŋau, dulum du ŋa í caa nɔ à waa too
binɛ ikã ikã fei.
7 Iju iyi í má fei inaabo bɛɛbɛ ŋau à waa dɛ
aŋa a mà ngɔgɔ, amma a kaa nɔ a mà ntɔu pai.
8 Si bɛi Zanɛsi do Zambɛɛsi à kɔsi Moizi
wo, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau mɔ à kɔsi ntɔu, iri nŋa
í sinda mam mam. Naanɛ ku dasi nŋa kù nɛ
aranfãani kãma.
9 Amma kookaai nŋa kaa bɔò ŋa bii kãma,
domi inɛ fei á na ku yɛ sũmu ku jɛ nŋa, si bɛi
à yɛ ti Zanɛsi do Zambɛɛsi.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

10 Amma awɔ ì mà sãa sãa yaase bɛi ǹ kɔ
inɛ ŋa si cio do yaase bɛi ǹ ce isɛɛnɛm bi tu
ŋɛ, do mii ŋa iyi ǹ dasi idɔ n ce, do naanɛ ku
dasim, do laakaim, do suurum, do kubim,
do temuam.

11 Ì mà bɔ̃nɛ iyi à nyisim do ijuukpã iyi í
bam si ilui Antiɔsi do Ikonimu do Lisitu. Kù
nɛ bɔ̃nɛ gɔ iyi n kù yɛ bɛ. Amma Lafɛ̃ɛ í nyam
hai si fei ndɛɛ.
12 Ntɔi, inɛ iyi wa bi ku ce kuwɛɛɛ dee dee
si wajui Ilaaɔ̃ si anu akã iyi í ce do Jesu Kirisi
kù nɛ bɛi á ce iyi kù yɛ ijuukpã.
13 Amma inɛ laalɔ ŋa do woo sɔ ibo ŋa
waati kãma fei laalɔ nŋa í ya maa kɔ̃sii. Si
bɛi à waa dĩ ijui inɛ gɔ ŋa, bɛɛbɛ mɔi à waa dĩ
ijui ara nŋa.
14 Amma awɔ, leekĩ dim dim si cio iyi à kɔɛ
si, iyi ì dasi naanɛ, domi ì mà inɛ iyi í kɔɛ si.
15 Hai keekeɛi, ì mà kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi á
yɔkɔ ku muɛ bisi i dasiò Jesu Kirisi naanɛ ku
ba i ba faaba.
16 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ fei hai bi Ilaaɔ̃i wa naa.
Nɔ í nɛ aranfãani ku kɔ́ inɛ ŋa si cio, ku nyisi
amanɛ kuraraɛ, nɔ ku dasiɛ kpãa jiida má, nɔ
ku nyisiɛ yaase bɛi á jɛò dee dee,
17 ku ba inɛi Ilaaɔ̃ ku kɔ̃, nɔ ku tã sɔɔlu ku
ceò icɛ jiida baa yooma fei.

4

1-2 Ǹ wa n tɔɔɛi Timɔtee, i ya maa waazoa
inɛ ŋa idei Ilaaɔ̃ waati kãma fei. I ya tã sɔɔlu
baa bii bɛirei, à jɛ a kù jɛ. Ǹ wa n tɔɔɛi si
wajui Ilaaɔ̃ do si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi á
kiiti ilu hunde do iku ŋa. Na irii kunyiɛ wa
do kunaai bommaɛi ǹ wa n dasiɛ icɛu bɛ. Na
nŋu, lɛlɛ ŋa, nɔ i nyisi ŋa kurara nŋa, mu nŋa
gbugbã, nɔ i kɔ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ do suuru
nla nla.
3 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi domi waati gɔ wa naa iyi
inɛ ŋa a kaa bi idei kukɔsi jiida ku gbɔ, amma
aa dɛdɛa ara nŋa woo kɔ si cio nkpɔ, inɛ ŋa
iyi aa lɛlɛ ŋa do ide iyi à bi ku gbɔ.
4 Aa kɔ ku gbɔ ide ntɔu, nɔ aa sinda ara nŋa
si idei arái amanɛ ŋa.
5 Amma awɔ, mu araɛ si mii fei, temua
do ijuukpã, ce icɛi laabaau jiidau ku waazoɛ,
nɔ i jɔ̀ icɛi idei Ilaaɔ̃ iyi ì waa ce ku kɔ̃ mam
mam.
6 Amma amu takam, kuwɛɛm í jɛ bɛi atɛ̃i
kuwee iyi à waa nikã, nɔ waati iyi an jɔ̀
andunya í maai wa.
7 Ǹ jabu jiida, nɔ ǹ sɛi ǹ bɔ hee kɔɔ, nɔ ǹ
wa n leekĩ si naanɛ ku dasi dim dim.
8 Nsɛi, ǹ mà iyi an ba ribai dee dee ku jɛ.
Lafɛ̃ɛ woo kiiti dee deei á muum si ajɔ nŋu.
Kù jɛ amu akã, amma hee do inɛ ŋa iyi à bi
ajɔi kunyiɛ wa fei.

Idei ankãanyi

9 Ce kookaai i hãmɛɛm wa ńya ńya,
10 domi Demasi í jɔ̀m í bɔ Tɛsalonika si na
iyi í jɔ̀ í bi andunya kaa kaa. Kɛrɛsani, inɛ
nŋu í nɛ ikpa ilɛi Galati nɔ Titee mɔ í nɛ ikpa
ilɛi Dalumasi.
11 Luku nŋu akãi í wa bi tom ihɛ̃. Gbã
Maaku iŋɛò i naa wa ajɔ ŋa, domi á yɔkɔ ku
sobim si icɛm nɔu.
12 Ǹ bɛ Tisiki Efɛɛzu.
13 Bii ì waa naa, soom kumboo ku nya
tũtũm wa iyi ǹ jɔ̀ Torasi kpasɛ̃i Kaapusi, do
tiam ŋa, iyi í re mɔm nŋui í jɛ iyi à ce do
batau.
14 Alesandu gbɛdɛu *, í ceem laalɔ ntɔ ntɔ.
Lafɛ̃ɛ á sãa mii iyi í ce.
15 Awɔ mɔ laakaiɛ, domi í kɔ̀sí ide nwa do
gbugbã.
16 Inɛ kãma kù nɔ kù leekĩ do amu sinteu
mɔm iyi ǹ wa n kɔò aram, aŋa feii à jɔ̀m.
Ilaaɔ̃ ku maà mu ŋa do.
17 Do nŋu fei, Lafɛ̃ɛ í leekĩ do amu í muum
gbugbã, ku ba n waazo laabaau jiidau mam
mam nɔ dimi mmu ŋau fei a gbɔɔ. Nɔ ǹ fita
si wahalau bɛi inɛ iyi í gbã hai si gɛlɛi muusu
nla.
18 Lafɛ̃ɛ á nyam hai si laalɔ baa yooma fei,
nɔ kú jɔ̀ n lɔ si bommai leleɛ do alaafia. Ka
saabuɛ hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

19 Ce Pirisila do Akilasi fɔɔ do inɛi kpasɛ̃i
Onezifɔɔ ŋa.
20 Erasitu í gbe Kɔrɛnti bɛ nɔ ǹ jɔ̀ Torofimu
Miletu, domi kù waa nɛ baani.
21 Ce kookaai i naa hee sukui tũtũ ku maa
to.
Ebulusi, do Pudɛni, do Linusi, do
Kolodia, do inɛ nwa ŋau fei à waa ceɛ fɔɔ.
22 Lafɛ̃ɛ ku wɛɛ do awɔ.
Nɔ didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ fei.

* **4:14** gbɛdɛu Gbɛdɛ iyi à waa fãau ihɛ̃ kù jɛ bɛi gbɛdɛ ku rɔ kaako ŋa. Inɛ nŋu isɔ ku ce booda ŋa do iwɛ̃ iyi inɛ ŋa à ya maa tɔɔi í ya yɔ́.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Titee

Pɔlu í ce Titee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo ce icɛi Ilaaɔ̃ do woo bɛi
Jesu Kirisi, amui ṅ kɔ tiau wa. À bɛm nii n
koo n sobi inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicau ku ba a dasiɛ
naanɛ, nɔ a mà ntɔu si gãmɛi kpãai naanɛ ku
dasi nwa.
2 Iyi bɛi á jɔ̀ a maa cɔ kpãai kuwɛɛ hai
tã. Ilaaɔ̃ ci ya sɔ ibo. Nɔ baa hai kù takai
andunya í ce kuwãi kuwɛɛ hai tã.
3 Nɔ nsɛi, si awaati iyi í jilɛu, í jɔ̀ ideɛu í fita.
Ideui í daam si awɔ n waazoɛ si bɛi í jilɛɛm,
nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ woo faaba nwa.
4 Amu Pɔlu ṅ wa n ceɛ tiau ihẽ wai, Titee.
Si bɛi do saabum nii ì dasiò Jesu naanɛ bɛi
amu mɔ, nŋui í jɔ̀ ì jɛ ama abím. Ilaaɔ̃ Baaba
do Jesu Kirisi woo faaba nwa a muuɛ didɔ̃
do laakai akã.

Icɛ iyi Pɔlu í dasi Titee Kɛrɛti

5 Ṅ jɔ̀ɛ Kɛrɛti bɛi ku ba i teese ide ŋa iyi í
gbeu, nɔ i cica inɛ ngbo ŋa si igbɛi inɛi Jesu
ŋa si ilu ŋau fei si bɛi ṅ sɔ̃ɛu.
6 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngboi igbɛu í gbe ku jɛ inɛ
iyi kù nɛ taale gɔ, iyi í nɛ abo akã lege lege nɔ
amaɛ ŋa à jɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa. Ku maà
jɛ a maa sɔ iri nŋa do daa bututu nɔ a maà jɛ
amu ŋa iyi a ci ya jirima inɛ.
7 Ntɔ ntɔ, inɛ ngboi igbɛu icɛi Ilaaɔ̃i wa ce.
Na nŋu í gbe ku jɛ hai nɛ taale. Kù s̈a ku jɛ
ilu faau, walakɔ ilu idɔɔkɔ̃, walakɔ woo mɔ
atẽ, walakɔ à bi ija, walakɔ inɛ iyi wa bi ku
ba fia do bisi laalɔ.
8 Amma í gbe ku jɛ inɛ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo
ŋa, nɔ ku ya bi mii jiida ku ce. Nɔ ku jɛ inɛ
iyi í mà araɛ. Ku jɛ inɛ dee dee do inɛ kumá
nɔ ku ya saku.
9 Í gbe ku maa mu ide iyi í nɛ naanɛu dim
dim si bɛi à kɔaa si. Bɛɛbɛi á yɔkɔ ku mua inɛ
ŋa iyi à gbe gbugbã nɔ ku tusɛ nŋa yaasei cio
jiida nɔ ku kãmia woo jã ide ŋa.
10 Ṅ wa n fɔ bɛɛbɛi domi inɛ nkpɔi í wa si
igbɛu iyi a kù waa jirima inɛ ngbo ŋau, inɛ
ŋa iyi à waa dasi inɛ ŋa iju dũdũ do ide nfe.
Si inɔ nŋa, Zuifu ŋa iyi à dasi Jesu naanɛu,
aŋa mɔm nii à re.
11 Í gbe a ganji ŋa, domi à waa bitandi
nyaanze nkpɔ si bɛi à ya maa cio nŋa mii iyi
kù jɔ. À ya maa ce bɛɛbɛi ku ba a baò fia do
bisi laalɔ.
12 Inɛi Kɛrɛti gɔ takaɛ iyi í jɛ woo sisi idei
iwẽ nŋa í ni, waati kãma fei inɛi Kɛrɛti ŋa
woo sɔ ibo ŋai, nɔ à gaabu bɛi iŋai sako ŋa,
ilu ika ŋai, lasabu nŋa fei si kpãai ijɛi í wa.
13 Nɔ ide iyi í fɔu ntɔi. Na nŋu, sɔ̃ ŋa ide
do kugaabu ku ba a leek̈i dim dim si kpãai
naanɛ ku dasi,
14 nɔ a maà na a too si alái Zuifu ŋau,
walakɔ woodai inɛ ŋa iyi à yaa hai si kpãai
ntɔ.
15 Mii fei í mái bi inɛ ŋa iyi à má, amma
nkãma ci ya má bi ilu riisi ŋa do hai dasi
naanɛ ŋa, domi lasabu nŋa do idɔ nŋa fei í
nɛ riisi.
16 À waa fɔ do gɛlɛ à ni aŋa à mà Ilaaɔ̃,
amma kookoosu nŋa wa jã ŋa ide. À jɛ inɛ
laalɔ do woo kɔ̀ ide ŋa, a kaa yɔkɔ a ce mii
jiida kãma má.

2

Kukɔsi jiida

1 Awɔ takaɛ kɔ ŋa si cio jiida.
2 Sɔ̃ mɔkɔ ngbo ŋa a jɔ̀ a mà mii iyi à waa
ce, nɔ a jɛ ilu bɛɛrɛ iyi à mà ara nŋa nɔ a leek̈i
si kpãai naanɛ ku dasiu dim dim do ti kubi
do ti temua.
3 Sɔ̃ abo ngbo ŋa mɔ a maa jɛ kuwɛɛ nŋa
dee dee bɛ́i í jɔ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa à ya ce. A maà jɛ
woo sɔ irii inɛ ŋa wala woo mɔ atẽ. Í s̈a a ya
maa mua abo aso mɔkɔ saatara ŋa bisi jiida
4 ku ba a mà bɛi aa bi mɔkɔ nŋa ŋa do ama
nŋa ŋa.
5 Nɔ a kɔ ŋa si a mà ara nŋa a jɛ inɛ ŋa iyi
aa leek̈i do mɔkɔ nŋa ŋa a maa ce icɛi abo
aso mɔkɔ nŋa, a jɛ inɛ jiida ŋa iyi aa sũa mɔkɔ
nŋa ŋa iri ilɛ. Iyi bɛi á jɔ̀ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku fɔ
laaləi idei Ilaaɔ̃ na iri nŋa.
6 Sɔ̃ awaasũ ŋa mɔ a mà ara nŋa.
7 Bɛɛbɛ mɔi awɔ takaɛ, i ya jɔ̀ a yɛ siɛ jiida
ku ce si mii fei. Si cioɛ, nyisi ŋa iyi ì jɛ dee
dee nɔ ì waa ce mii iyi à dasiɛ.
8 Sɔ̃ ŋa idei ntɔu iyi a kaa yɛò taalei ideɛ.
Iyi bɛi á jɔ̀ anyɔ ku mu mbɛɛ nŋɛ ŋa domi a
kaa ba laalɔ nwa a fɔ.
9 Sɔ̃ aru ŋa mɔ a jirima lafẽɛ nŋa ŋa si mii
fei nɔ a ya ce mii iyi á dɔ̃ nŋa si. A maà ya ba
ŋa kakɔɔ ku ce,

10 nɔ a maà ya ce ŋa ile, amma a nyisi ara
nŋa iyi aŋa à jɛ ilu naanɛ si mii fei. Bɛɛbɛi inɛ
ŋa aa màò bɛɛrɛi cioi Ilaaɔ̃ woo faaba nwa.
11 Ǹ ni i ce bɛɛbɛi domi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ didɔ̃ɛ í
naa si andunya. Didɔ̃u á yɔkɔ ku mua inɛ fei
faaba.
12 Didɔ̃u wa sɔ̃ wa ka jɔ̀ kɔdɛɛi andunya do
kuwɛɛ iyi kù waa mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Bɛɛbɛi aa
ka ce kuwɛɛ nwa si andunyau ihɛ̃ dee dee,
ka màò ara nwa, nɔ ka màò bɛɛrɛi Ilaaɔ̃,
13 nɔ ka maa degbeò ajɔ jiida iyi à waa
cɔ kpãaɛ, si bii Jesu Kirisi woo faaba nwa á
nyisi amboeɛ. Jesu Kirisi nŋui í jɛ Ilaaɔ̃, nɔ
nŋui í la.
14 Í so araɛ í na na iri nwa ku ya wa hai si
laalɔ baa yooma fei, nɔ ku ce wa inɛ kumá ŋa
ka na ka jɛ bɛi dimi akã iyi á jɛ titi nŋu akã nɔ
ka jɛ ilu himma ka maa ceò icɛ jiida.
15 Bɛɛbɛi í sĩa i ya cioa inɛ ŋa. Sɔ̃ ŋa ide
do kugaabu, nɔ i mu nŋa gbugbã si bɛi ì nɛ
kpãaɛ. Maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dondaɛ.

3

Isɛɛnɛi inɛi Jesu ŋa

1 Ye inɛi igbɛi Jesu ŋau fei gigi a ya sũa
ilaalui ilɛ ŋa do inɛ ngbo ŋa iri ilɛ, a ya jirima
ŋa, nɔ a ya tã sɔɔlu si icɛ jiida fei ku ce.
2 Sɔ̃ ŋa a maà ya fɔ laalɔi inɛ gɔ, nɔ a maà ya
dɛ anui inɛ gɔ, amma a ya cea inɛ fei jiida nɔ
a nyisi inɛ ŋa daa didɔ̃.
3 Í sĩa ka ce bɛɛbɛ domi tako wo awa mɔ
à yɛi bɛi inɛ ŋa iyi à gbe. A kù nɛ yaase, a
ci ya ka jirima Ilaaɔ̃, à ya ka maa ce kurara.
Kɔdɛɛi andunya baa yooma fei do faayi ŋai
à waa nɛò wa. À waa ce kuwɛɛ nwa do inɔ
sãmi do binɛ. Nɔ à cé njɛ.
4 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ woo faaba nwa í
nyisi jiida ku jɛɛ do bɛi í bi amanɛ ŋa,
5 í faaba wa. Waati bɛɛbɛi Hundeɛ iyi í
da nwa si í bí wa isɛ gbeejisia nɔ í mu nwa
kuwɛɛ titɔ̃. Kù faaba wa si na iyi í jɔ̀ à ce icɛ
jiida, amma si na iyi í jɔ̀ í ce araare nwai.
6 Ilaaɔ̃ í mu nwa Hundeɛ do inɔ akã na
saabui Jesu Kirisi woo faaba nwa,
7 ku ba ka na ka jɛ inɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
na didɔ̃ɛ nɔ ka jɛ tubui kuwɛɛ hai tã iyi à waa
cɔ kpãaɛ.
8 Ideu í nɛ naanɛ. Ǹ bi i fɔ ideu i sisi ku
ba inɛ ŋa iyi à dasi Ilaaɔ̃ naanɛ a ce kookaai a
ceò icɛ jiida. Ideu ide jiidai nɔ í nɛ aranfãani
bi inɛ ŋa.
9 Amma i ya fɛò kudɛdɛi ide hai nɛ yaase
ŋa ku ce, nɔ i maà ya dɛ irii bala nwa ŋa kú
mà, nɔ i maà ya maa ce kakɔɔ hai tã si gãmɛi
wooda. Iyi bɛ fei ngbɛi, kù nɛ aranfãani
kãma.
10 Inɛ iyi wa fɛɛfɛ inɛ ŋa, sɔ̃ɔ bɛi isɛ gbeeji i
bɛi i nya lafɛ̃ɛ ikã.
11 Awɔ takaɛ ì mà iyi amanɛ dimi bɛɛbɛ
í yaai hai si kpãa jiida, wa ce dulum nɔ
kookoosuɛ í jɔ̀ à yɛ taaleɛ.

Idei ankãanyi

12 Wee an na n bɛ Aatemasi walakɔ Tisiki
wa bi tɛɛ. Waati iyi inɛ akã nŋa á na ku to
wa, ce kookaai i naa i bam Nikopolisi, domi
bɛi ǹ bi n maa n wa sukui tũtũ.
13 Mua Zenasi woo mà woodau do Apolo
bukaatai mii iyi à bi fei si isɛɛnɛ nŋau, ku ba
ngɔgɔ ku maà gaizia ŋa.
14 Í sĩa inɛ nwa ŋau mɔ a hanya si icɛ jiida
ku ce, ku ba a ba bukaatai mii iyi à bi nɔ a
maà jɛ kuwɛɛ nŋa ngbɛ ngbɛ.
15 Inɛ ŋa iyi à wa bi tom ihɛ̃ fei à ceɛ fɔɔ. Ce
inɛ ŋa iyi à bi wa si kpãai naanɛ ku dasi fɔɔ.
Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Filemɔɔ

Pɔlu í ce Filemɔɔ fɔɔ

1 Amu Pɔlu iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ na irii Jesu
Kirisi, amu do Timɔtee inɛ nwa à ceɛ tiau ihɛ̃
wai Filemɔɔ, awɔ baakɔɔ nwa do minjisia
nwa si icɛu.
2 Nɔ à ce inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ
kpasɛ̃ɛu fɔɔ do wecǐ nwa Apia, do Aasipu,
nŋu iyi wa ba wa ku jabu.
3 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Kubii Filemɔɔ do naanɛ ku dasiɛ

4 Waati iyi ǹ wa n ce kutɔɔ fei ǹ ya n ye
gigiɛi nɔ ǹ ya n saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛm na iriɛ,
5 domi ǹ wa n gbɔ baaui naanɛɛ iyi ì dasi
Lafɛ̃ɛ Jesu do bɛi ì bi woo dasi Jesu naanɛ ŋa
fei.
6 Ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ anu akã iyi awaɛ ŋa
à nɛ na naanɛ ku dasiu ku jɔ̀ i mà mii jiida iyi
à nɛ si kpãai Kirisi fei.
7 Baakɔɔm, kubiɛu í muum gbugbã ntɔ ntɔ
do inɔ didɔ̃ nla nla, domi ì waa tũ inɔi inɛi
Ilaaɔ̃ ŋa.

Pɔlu wa tɔɔa Onezimu suuru

8 Na nŋu, baa do iyi ǹ nɛ kpãa na irii Kirisi
iyi an tilasiɛ i ce iyi í sǐa,
9 do nŋu fei, na kubii í jɔ̀ ǹ wa n tɔɔɛ suuru.
Amu Pɔlu, amu iyi ǹ jɛ mɔkɔ ngbo, nɔ wee
nsɛi ǹ wa piisɔ̃ɔ na irii Jesu Kirisi,
10 ǹ wa n tɔɔɛ suurui na irii Onezimu, nŋu
iyi í jɛ bɛi amam iyi ǹ bí si kpãai naanɛ ku
dasi si ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃.
11 Tako wo kù sobiɛ jiida, amma nsɛi í jɛ
sobi nla nla bi tɛɛ do bi tom.
12 Nsɛi ǹ bɔɔ wai bi tɛɛ, nŋu iyi ǹ bi bɛi arai
amu takam.
13 Ǹ bi ku wa kɔkɔm nii wo ku sobim si
agbɛɛ̀ si waati iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ ihɛ̃ na laabaau
jiidau.
14 Amma n kù bi n ce ngɔgɔ bii kù yeɛ,
domi n kù bi i sobim do tilasi, bii kù jɛ do
idɔɔbiɛ.
15 Á yɔkɔ ku jɛ iŋɛò Onezimu ì fɛɛfɛ njɛ ŋai
wo si waati keekeu ku ba i naa i nɔɔ do ajɔ
fei.
16 Kaa nyi wa bi tɛɛ baa bɛi aru nŋu akã má,
amma í re aru. Á nyi wai bɛi baakɔɔ jiidaɛ.
Ǹ nɛ kubiɛ ntɔ ntɔ, nɔ í sǐa titɛɛ ku re, domi
kù jɛ aruɛ nŋu akã, í jɛ baakɔɔɛ si kpãai Kirisi
má.
17 Na nŋu, bii ì waa kam bɛi kpaasiɛ, gba
nŋu mɔ bɛi aa gba amu takam.
18 Bii ì raraɛ, walakɔ bii wa mu gbeseɛ,
sindoɛ si irim.
19 Wee, ǹ wa n kɔ iyi ihɛ̃ do awɔi amu
takam, amu Pɔlu, an sãaɛ fei ndɛɛ. Baa bii n
kù fɔɔ, awɔ takaɛ ì mà iyi ì waa mu gbesem
na kuwɛɛɛ iyi ì ba.
20 Na nŋu, awɔ inɛm, ǹ wa n tɔɔɛ i ceem
didɔ̃u bɛ na irii Lafɛ̃ɛ. Tũ inɔm si kpãai
Kirisi.
21 Ǹ ceɛ tiau ihɛ̃ wai si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n
naanɛɛ iyi aa jirima ide iyi ǹ wa n fɔu, nɔ ǹ
mà kam kam aa ce ku re baa iyi ǹ wa n tɔɔɛu.
22 Mii akãi í gbe, ceem sɔɔlui ile bii an naa
n wa, domi ǹ wa n cɔ kpãa iyi Ilaaɔ̃ á na ku
sindoom wa bi tu ŋɛ má na saabui kutɔɔ nŋɛ.

Sukudɔ̃ ku tɔɔ

23 Epafaasi, awaò inɛ iyi a wa ile piisɔ̃ɔ na
irii Jesu Kirisiu, í ni n ceɛ fɔɔ.
24 Bɛɛbɛ mɔi woo bam icɛ ku ce ŋa, Maaku
do Aritaaki do Demasi do Luku, aŋa fei à ceɛ
fɔɔ.
25 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ku wa si ŋɛ.

Tia iyi à kɔa inɛi Ebɛɛ ŋa

Ilaaɔ̃ í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ í ba wa ide ku fɔ

1 Tako bala nwa ŋa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ hai
si gɛlɛi waliiɛ ŋa isɛ fɛɛfɛlo si kpãa ikã ikã.
2 Amma si waatii ankãanyiu ihẽ awa à
gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ hai si gɛlɛi Amaɛ takaɛ.
Amaui Ilaaɔ̃ í cica ku jɛ woo jɛ tubui mii fei,
nŋu iyi aŋaò à taka andunya.
3 Amboe iyi Ilaaɔ̃ í nɛ fei, si Amaɛi aa ka
yɔɔ. Amau í jɔ Ilaaɔ̃ takaɛ dee dee, í nɔ wa
mu mii fei do gbugbãi ideɛ. Waati iyi í ce icɛ
iyi á kpa idei dulum dii inɛ ŋa í tã, ŋɔi í koo
í buba lele si awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei.

Amai Ilaaɔ̃ í re amaleka ŋa

4 Si bɛi Ilaaɔ̃ í na Amaɛu iri iyi í re ti
amaleka ŋa, bɛɛbɛ mɔi Amau takaɛ í re
amaleka ŋa.
5 Do ntɔ, Ilaaɔ̃ kù sɔ̃ inɛ akãi amaleka ŋau
ku ni,
Awɔi ì jɛ Amam. Hai nnyi ǹ jɛ baaɛ.
Kù nɔ kù jɛ amaleka gɔi wa fãa iyi í ni,
An jɛ baaɛ, nɔ nŋu mɔ ku jɛ amam.
6 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ í bɛ ama yemmaɛ wa
si andunya í ni,
Amalekam ŋa fei a gulɛa.
7 Ide iyi Ilaaɔ̃ í fɔ na irii amaleka ŋau wee. Í
ni,
Ǹ ce amalekam ŋai bɛi fufu,
Woo ce icɛm ŋau mɔ bɛi amɛi ina.
8 Amma Amaɛi wa fãa iyi í ni,
Awɔi ì jɛ Ilaaɔ̃. Ǹ jilɛ bommaɛ hee do ajɔ fei.
Dee dee ku jɛi í jɛ akpai bommaɛ.
9 Ì bi jiida nɔ ì cé laalɔ.
Na ŋɔi í ce amu Ilaaɔ̃ ǹ cicaɛ, awɔ Ilaaɔ̃.
Ǹ nɔ ǹ muuɛ inɔ didɔ̃ nɔ ǹ jɔ̀ bɛɛrɛɛ í re ti
kpaasi ŋa.
10 Nɔ í sɔ̃ɔ má í ni,
Awɔ Lafɛ̃ɛ, hai sinte awɔi ì jilɛ icui ilɛ.
Do awɔɛi ì ceò lele.
11 Fei ndɛɛ á ce nfe amma awɔi aa wɛɛ.
Lele do ilɛ fei á gboi bɛi ibɔ.
12 Awɔi aa taabu ŋa bɛi ji̇̀nɛ.
Aa nɔ a maa kpaasi bɛi à ya kpaasi ibɔ.
Amma awɔ i kaa kpaasi, nɔ kuwɛɛɛ kàa kpa
iri.
13 Ilaaɔ̃ kù nɔ kù sɔ̃ amalekaɛ gɔ kù ni,
Buba awɔ njɛm hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi
isɛɛ.
14 Debɛi, mii amaleka ŋa à jɛ. À jɛ hunde ŋa
iyi à waa cea Ilaaɔ̃ icɛ, aŋai í ya bɛ a koo a sobi
inɛ ŋa iyi aa ba faaba.

2

Idei faaba

1 Na nŋu, í sı̀a ka mu ide iyi à gbɔ dim dim
ku ba ka maà nyɔɔ,
2 domi baa ide iyi amaleka ŋa à naaò wa
í nɛ gbugbã hee inɛ iyi kù saaluɛ walakɔ kù
jirimaɛ fei í ba ijuukpã iyi í jɔ.
3 Debɛi, bɛirei aa ka ce ka yɔkɔ ka saa
ijuukpã bii à waa cɛiò idei faaba iyi í to
bɛɛbɛ. Lafɛ̃ɛ takaɛ í tako í sisi idei faabau, nɔ
si anyiɛ inɛ ŋa iyi à gbɔɔ à sɔ̃ wa à ni ideu ntɔi.
4 Nɔ Ilaaɔ̃ í ce maamaake ikã ikã fei ku ba
gbugbãi sɛɛda nŋau ku kɔ̃ɔsi. Nɔ í cea inɛ ŋa
amua ikã ikãi Hundeɛ si bɛi í bi.

Woo faaba inɛ ŋa

5 Ntɔ ntɔ, andunya iyi á na ku naa iyi à
waa fãau, kù jɛ amaleka ŋai Ilaaɔ̃ í jilɛ a jɛ inɛ
ngboɛ.
6 Amma inɛ gɔ í kɔ bii gɔ í ba Ilaaɔ̃ ide ku fɔ
í ni,
Mii amanɛ í jɛ hee ì waa ce lasabuɛ.
Yooi í jɛ amanɛ hee i maa gbɔaa.
7 Si waati keeke gɔ ì coo inɛ iyi kù to amaleka
ŋa.
Ì muaa amboe nɔ ì jɔ̀ í nɛ jirima nla nla.
8 Ì muaa gbugbã si mii fei.
Ntɔi, iyi à ni Ilaaɔ̃ í naa gbugbã si mii fei,
nkãma kù wɛɛ iyi kaa sũaa iri ilɛ. Amma a
kù yɛ bii mii fei í sũaa iri ilɛ titã.
9 Do nŋu fei Jesu nŋu iyi à kaye wo, nsɛi
à waa yɔɔ do amboe do jirima nla nla na
wahala iyi í yɛ í kuò. Ntɔi, didɔ̃i Ilaaɔ̃ í tako í
jɔ̀ kù to amaleka ŋa si waati keeke gɔ. Ilaaɔ̃ í
ce bɛɛbɛi ku ba ku yɛ wahala ku kuò na irii
inɛ fei.
10 Do ntɔ, Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka mii fei nɔ wa
mu fei ndɛɛ, í yɔɔ iyi í sı̀a Jesu ku yɛ ijuukpã
ku ba ku jɛ amanɛ iyi í kɔ̃ nɔ ku gbã amanɛ
nkpɔ nkpɔ ku naaò ŋa wa si amboeɛ, domi
Jesui í jɛ icui faaba nŋa.
11 Jesu iyi í wɛ inɛ ŋa hai si dulum du ŋa,
nŋu do inɛ ŋa iyi í wɛ ŋau à jɛ amai baa akã.
Na nŋu, kù ce anyɔi ku kpe ŋa ifɔɛ ŋa
12 tengi bii í ba Ilaaɔ̃ ide ku fɔ í ni,

An sisia ifɔm ŋa ideɛ.
An saabuɛ si aninii inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ.
13 Nɔ í ni má,
An dasi Ilaaõ naanɛm.
Si anyiɛ má nɔ í ni,
Amu wee do inɛ ŋa iyi Ilaaõ í muum.
14 Si bɛi inɛ ŋau à nɛ ara do njɛ, Jesu takaɛ
í na í so ara bɛi aŋa mɔ. Í ce bɛɛbɛi ku ba na
saabui ikuɛ ku kpa gbugbãi Seetam, nŋu iyi
í nɛ gbugbãi iku wo,
15 nɔ ku ya inɛ ŋa iyi à jɛ bɛi aru ŋa si kuwɛɛ
nŋa fei na njoi iku.
16 Ntɔ ntɔ, kù jɛ amaleka ŋai í naa ku sobi,
tɔkui Aburahamu ŋai í naa ku sobi.
17 Na nŋu, kù nɛ bɛi á ce iyi kù jɔ ifɔɛ ŋa si
mii fei ku ba ku na ku jɛ woo wee nla iyi í nɛ
araare nɔ ku jɛ ilu naanɛ si icɛi Ilaaõ, nɔ ku
sã gbesei dulum dii inɛ ŋa.
18 Do yaase bɛɛbɛ á yɔkɔ ku sobi inɛ ŋa iyi
à wa si kulɛlɛ, domi nŋu takaɛ í yɛ ijuukpã si
kulɛlɛ.

3

Jesu í re Moizi

1 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaõ,
iŋɛ iyi í kpe do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à
gbe ku ba i bɔ lelei Aõ ŋa, i jɔ̀ i cɔ Jesu, nŋu
iyi Ilaaõ í bɛ wa ku jɛ woo wee nla si kpãai
naanɛ ku dasi iyi à waa sisi.
2 Bɛi Moizi í tako í jɛ ilu naanɛ si icɛɛ iyi í
cea inɛi Izirɛli ŋa fei, bɛɛbɛ mɔi Jesu takaɛ í
nɛ naanɛ si wajui Ilaaõ, nŋu iyi í jilɔɔ si icɛu.
3 Inɛ iyi í ma ile í nɛ bɛɛrɛ í re ileu takaɛ.
Bɛɛbɛ mɔi Jesu í nɛ amboe nla nla iyi í re ti
Moizi.
4 Ntɔi, ile iyi ì yɛ fei amanɛi í maa, amma
Ilaaõi í jɛ inɛ iyi í ma mii fei.
5 Si icɛ iyi Moizi í cea inɛi Izirɛli ŋa fei, í
yɛ bɛi amaacɛ ilu naanɛ si kpasẽi Ilaaõ kú jɛ
nwa sɛɛdai mii iyi á na ku ce.
6 Amma Kirisi njɛ amai kpasẽ ilu naanɛi
iyi Ilaaõ í ce inɛ ngboi kpasẽɛu. Inɛi kpasẽɛ
ŋau mɔ, awai bii à waa leekĩ si naanɛ dim
dim do si kpãa ku cɔ iyi à waa tɔɔò fufu.

Kusĩmi iyi Ilaaõ í jilɛa inɛɛ ŋa

7 Na nŋu, i sotĩ i gbɔ ide iyi Hundei Ilaaõ í
fɔ í ni,
Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nnyi ŋa,
8 I maà lele idɔ nŋɛ má bɛi si ajɔ iyi ì kɔsiɛ ŋa,
Si waati iyi ì cɔ laakaiɛ ŋa si gbabua.
9 Ŋɔi Ilaaõ í ni,
Tengi bɛi bala nŋɛ ŋa à kɔsim à dede
idɔɔkõm,
Baa do iyi à yɛ mii iyi ṅ ce hee adõ ciiji.
10 Na ŋɔi í jɔ̀ ṅ ce idɔɔkõ do aŋa.
Nɔ ṅ yɛ idɔ nŋa í ya sindai ajɔ fei hai bi tom.
A kù mà kpãam.
11 Si idɔɔkõm ṅ ceekpe ṅ ni,
A kaa lɔsi bi kusĩmi iyi ṅ ce nŋa sɔɔluɛu ajɔ
kãma.
12 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i ce laakai, i maà jɔ̀
inɛ gɔ nŋɛ ku nɛ idɔ laalɔ hai dasi naanɛ, iyi
á jɔ̀ ku sinda hai bi Ilaaõ, nŋu iyi í wɛɛ.
13 Amma si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í mu nwa ajɔi
nnyi, nɔ ala kù jɛ tu wa, í sĩa i ya maa mua
njɛ gbugbã ajɔ fei ŋa ku ba inɛ gɔ nŋɛ ku maà
jɔ̀ dulum ku dĩ ijuɛ hee ku le idɔɛ.
14 Ntɔi, à nɛ ikpẽ si kuwɛɛi Kirisi bii à waa
leekĩ dim dim si naanɛ ku dasi iyi à nɛ hai
sinte hee kɔɔɛ.
15 Na ŋɔi í jɔ̀ à ni,
Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nnyi ŋa,
I maà lele idɔ nŋɛ má bɛi si ajɔ iyi ì kɔsiɛ ŋa,
16 Yoo ŋai à gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nɔ à kɔsiɛ bii
kù jɛ inɛ ŋa iyi Moizi í gbã hai ilɛi Ezibitiu
fei.
17 Mà yoo ŋai Ilaaõ wa ce idɔɔkõ hee zakai
adõ ciiji bii kù jɛ do inɛ ŋa iyi à ce dulum nɔ
à cuku à ku si gbabuau.
18 Si waati iyi Ilaaõ í ceekpe í ni, a kaa lɔsi bi
kusĩmi iyi nŋu í ce nŋa sɔɔluɛu, yoo ŋai wa
fãa bii kù jɛ inɛ ŋa iyi a kù jirima ideɛ.
19 Bɛɛbɛ mɔi, à yɛ iyi a kù yɔkɔ a kù lɔsi bi
kusĩmiu si na iyi í jɔ̀ a kù dasi naanɛ.

4

1 Kuwãi Ilaaõ iyi í ni aa ka lɔsi bi kusĩmiu
í wɛɛ baa nnyi. Na nŋu, i ce laakai ku ba inɛ
gɔ nŋɛ ŋa a maà na a to wa do ankãanyi nɔ a
ba wee aŋa a kaa ba a lɔ bi kusĩmiu.
2 À waazo nwa laabaau jiida si bɛi à cea inɛ
ŋa iyi à tako à wa si gbabuau. À gbɔ ideu
amma kù ce nŋa aranfãani kãma domi si
waati iyi à gbɔɔ, a kù dasi naanɛ.
3 Awa iyi à dasi naanɛ aa ka lɔsi bi
kusĩmiu, bi kusĩmi iyi Ilaaõ í fɔ ideɛ í ni,
Si idɔɔkõm ṅ ceekpe ṅ ni,
A kaa lɔsi bi kusĩmi iyi ṅ ce nŋa sɔɔluɛu.
Í fɔ bɛɛbɛ baa do iyi í ce sɔɔlui kusĩmiu tã hai
waati iyi í taka andunya.

4 Do ntɔi, bii gɔ à fɔ idei ajɔ mɛɛjesiau à ni,
Ilaaɔ̃ í kpa irii icɛɛ fei nɔ í sĩmi si ajɔ mɛɛjesia.
5 Do nŋu fei Ilaaɔ̃ í fɔ ide iyi à tako à ka wau
wo iyi í ni,
A kaa lɔ si bi kusĩmi iyi ń ce nŋa sɔɔluɛu ajɔ
kãma.
6 Inɛ gɔ ŋa aa na a lɔ si bi kusĩmiu. Amma inɛ
sinte ŋa iyi à gbɔ laabaau jiidau a kù lɔsi na
ide hai jirima nŋau.
7 Na nŋu, nsɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ ajɔ má, nɔ ajɔui nnyi.
Ideu í cei bɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à na à gbɔɔ hai si gɛlɛi
Davidi si anyii adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. Ideu í ni,
Bii ì gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ nnyi ŋa,
I maà ti i lele idɔ nŋɛ.
8 Ntɔi, bii í jɛ si kusĩmiu bɛi Zozue í bɔò inɛ
ŋau wo, Ilaaɔ̃ kaa fɔ idei ajɔi kusĩmi mmu gɔ
iyi á na ku naa.
9 Bɛɛbɛi kusĩmi í wɛɛ má iyi í jɛ ti inɛi Ilaaɔ̃
ŋa bɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í sĩmi si ajɔ mɛɛjesiau.
10 Inɛ iyi í lɔsi bi kusĩmi iyi Ilaaɔ̃ í ce
sɔɔluɛu, í kpa irii icɛɛi si bɛi Ilaaɔ̃ mɔ í kpa
irii tɛɛ.
11 Na nŋu, ka ce kookaai ka lɔsi bi kusĩmiu.
Kãma nwa ku maà jɛ hai gbɔ ide bɛi inɛ ŋau.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa ka na ka cuku ka kua bi
kusĩmiu.
12 Idei Ilaaɔ̃i í jɛ kuwɛɛ, í nɔ í nɛ gbugbã.
Í dɔ̃ anu í re taakuba ilu andɛ minji. Í nɛ
gbugbã iyi á yɔkɔ ku lɔò hee lɛlɛi idɔ ku fɛɛfɛ
idɔi amanɛ do lasabuɛ, ikɔ̃i ara mɔ do lompi.
Nɔ á wusɛ idɔɔbii amanɛ do lasabuɛ. *
13 Nkãma kù wɛɛ iyi wa manjia Ilaaɔ̃ woo
taka. Fei ndɛɛ í cĩ wa jilɛi si wajuɛ. Nɔ nŋui
awa fei aa ka tusɛa kuwɛɛ nwa.

Jesui í jɛ woo wee nlau

14 Do ntɔi à nɛ woo wee nla iyi í bɔ lelei Aɔ̃
í to hee bi Ilaaɔ̃ takaɛ. Nŋui í jɛ Jesu amaɛ. Na
nŋu, ka leekĩ dim dim si naanɛ iyi à dasi,
15 domi woo wee nla iyi à nɛu á yɔkɔ ku ce
araarei gbugbã hai nɛ nwa si na iyi í jɔ̀ à lɛlɛɛ
ku ceò laalɔ si mii fei bɛi awa mɔ, amma kù
ce dulum.
16 Kitãi bommai Ilaaɔ̃i í jɛ tengi bii aa ka ba
didɔ̃. Na nŋu, ka sɛkɛɛ si kitãu si kutɔɔ nwa
do idɔ ku buba, ku ba ku ce araare nwa nɔ
ku mu nwa didɔ̃ iyi á sobi wa si waati iyi í jɔ.

5

1 Woo wee nla iyi à ya so hai si inɔi amanɛ
ŋa fei, à ya sooi ku cea Ilaaɔ̃ icɛ na iri nŋa
ku ba ku ya kooa Ilaaɔ̃ amua nŋa ŋa nɔ ku ce
kuwee ŋa na irii dulum du ŋa.
2 Á yɔkɔ ku ce suuru do inɛ ŋa iyi a kù mà
ngɔgɔ do inɛ ŋa iyi à yaa hai si kpãa, si na iyi
í jɔ̀ nŋu takaɛ mɔ kù kɔ̃.
3 Na ŋɔi í jɔ̀, kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce kuwee
na irii dulum dii nŋu takaɛ bɛi wa ce na irii
inɛ ŋa.
4 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku so araɛ ku ni nŋu í jɛ
woo wee nlau, bii kù jɛ Ilaaɔ̃i í kpoo bɛi í kpe
Arɔ̃ɔ wo.
5 Bɛɛbɛ mɔi baa Kirisi takaɛ kù so araɛ lele
kù ni nŋu í jɛ woo wee nlau. Ilaaɔ̃i í cicaɛ,
nŋu iyi í sɔ̃ɔ í ni,
Awɔi ì jɛ Amam.
Hai nnyi ń jɛ Baaɛ.
6 Bii gɔ à kɔ ide iyi í sɔ̃ɔ má í ni,
Awɔi aa jɛ woo wee do ajɔ fei bɛi
Mɛɛkizedɛki.
7 Si waati iyi Jesu í wa si andunya í ya ce
kutɔɔ do anu ku dɔ̃ nla nla do cikãaju. Í tɔɔ
sobii Ilaaɔ̃, nŋu iyi á yɔkɔ ku nyaa hai si awɔi
iku, nɔ í gbɔa si na iyi í jɔ̀ í sũaa iri ilɛ.
8 Do iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̃ fei, í kɔkɔ ku jirimaɛ
si ijuukpã iyi í yɛ.
9 Iyi í kɔ̃ í tã nɔ í baa í jɛa inɛ ŋa iyi à waa
jirimaɛ fei icui faaba iyi ci ya tã.
10 Nɔ Ilaaɔ̃ í coo woo wee nlau bɛi
Mɛɛkizedɛki.

Ka maà jɔ̀ naanɛ ku dasi nwa

11 Mii nkpɔ í wɛɛ iyi aa ka yɔkɔ ka fɔ si
gãmɛi ideu ihɛ̃, amma á gaabu a sisi nŋɛ
yaaseɛ domi ì baa ì jɛ inɛ ŋa iyi a ci ya gbɔ
yaasei ide ńya ńya ŋa.
12 Waati í to bɛbɛi bii í jɔ iŋɛ mɔ i kɔ inɛ
gɔ ŋa mɔ si ideu, nɔ do nŋu fei, ì kɔ ì waa nɛ
bukaatai inɛ iyi á kɔ ŋɛ si mii sinte ŋa si idei
Ilaaɔ̃. Iŋɛ iyi ì to i jɛ ijɛ kili nla nɔ ì nyi ì waa
nɛ bukaatai amɔ má ŋa.
13 Inɛ iyi wa mɔmɔ fei amai, kaa yɔkɔ ku
wũa jiida do laalɔ.
14 Amma ijɛ kili, ijɛi inɛ ngbo ŋai, aŋa iyi
à mà jiida do laalɔ ku wũa si na iyi í jɔ̀ à nɛ
dɔɔnɛɛ.

* **4:12** Idei Ilaaɔ̃ í jɛ kuwɛɛ tia nwo ŋau à ni, “Idei Ilaaɔ̃ í wɛɛ njaawɛ”.

6

1 Na nŋu, ka jɔ̀ ide sinte ŋau si gãmɛi Kirisi
nɔ ka bɔ waju ka jɛ inɛ ŋa iyi à jĩa. A kaa ka
jilɛ icui ideu ku kɔsi má. Ideui í jɛ idei idɔ
ku kpaasi hai si kookoosui nfe ku ce, do idei
naanɛ ku dasi si Ilaaɔ̃,
2 do idei ikɔi inyi ku dasi ikã ikã, do idei
awɔ ku lea inɛ ŋa si iri, do idei kujĩi iku ŋa,
do ide iyi Ilaaɔ̃ á jilɛ hee do ajɔ fei si kiitiu.
3 Kookaaii waju ku bɔi aa ka ce bii Ilaaɔ̃ í
bi.
4 Inɛ ŋa iyi à ba inya kumái Ilaaɔ̃ tã, nɔ à tiɛ
amuai lele, nɔ à ba ikpẽ si Hundei Ilaaɔ̃,
5 nɔ à yɔɔ iyi idei Ilaaɔ̃ í sĩa, nɔ à mà
gbugbãi kuwɛɛi ala,
6 bii à sinda à toa idei Ilaaɔ̃ anyi, a kaa yɔkɔ
a sinda idɔ má, domi à sìsí à waa kpakpa
Amai Ilaaɔ̃ si jĩi ku gaauu má nɔ à waa dasiɛ
anyɔ si bantuma.
7 Ntɔ ntɔ, ilɛ á yɔkɔ ku mɔ inyii ijĩ nɔ
amaajɛ iyi á cea woo logoo ŋa aranfãani á
fita. Bii ilɛu í ce bɛɛbɛ, á ba kuweei Ilaaɔ̃.
8 Amma bii agũ do agũ fũfũ ŋai à fita si,
ilɛu kù ce ncɛɛi. Bii í kɔ̃ɔsi Ilaaɔ̃ á ceekpeɛ, si
anyiɛ nɔ ku joo.
9 Iŋɛ baakɔɔ nwa ŋa, baa do iyi à waa fɔ
bɛɛbɛ, à waa naanɛ ŋɛ. À mà iyi ì wa si kpãai
faaba ŋa.
10 Ilaaɔ̃ í jɛ inɛ dee dee, kaa gbɛjɛ icɛ nŋɛ do
kubi iyi ì nyisi na iriɛ ŋa, si bɛi ì gbɔa inɛɛ ŋa
wo ŋa, nɔ ì waa gbɔ nŋa baa nsɛi ŋa.
11 Amma à bi inɛ baa yooma nŋɛ fei ku
hanya do iju nkpa ku leekĩ si ideu hee kɔɔɛ
ku ba mii iyi ì waa cɔ kpãaɛ ŋau ku ce mam
mam.
12 A kù bi i na i ce ika ŋa, amma i sisi inɛ
ŋa iyi à dasi naanɛ nɔ à temua à waa jɛò tubu
iyi Ilaaɔ̃ í wã ŋa dou.

Ide iyi Ilaaɔ̃ í wã kù nɛ sika

13 Waati iyi Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu kuwã í
gbasi do irii nŋu takaɛ si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù
wɛɛ iyi í roo má,
14 í ni, an weeɛ do ntɔ, nɔ n jɔ̀ dimiɛ ku kpɔ.
15 Si bɛɛbɛi Aburahamu wa temuaò nɔ í ba
mii iyi Ilaaɔ̃ í wãa do.
16 Bii inɛ ŋa à waa gbasi ide, à ya cooi do
irii inɛ iyi í re ŋa, nɔ kugbasiu ku jɔ̀ a mà iyi
ntɔ ntɔ á cooi nɔ ku kpa irii kakɔɔ fei.
17 Bɛɛbɛi, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, í bi
ku nyisi ŋa mam mam iyi idei nŋu kù nɛ gɛlɛ
ku kɔbia. Na ŋɔi í jɔ̀ í gbasi ku ba a mà iyi ntɔ
ntɔ á cooi.
18 Na nŋu, idei kuwã do kugbasi, aŋa min-
jii à wɛɛ iyi kaa kpaasi, nɔ si ide minji ŋau bɛ
Ilaaɔ̃ kaa yɔkɔ ku sɔ ibo. Si ide minji ŋau bɛi
Ilaaɔ̃ wa mu nwa gbugbã ntɔ ntɔ, awa iyi à
waa leekĩ si kpãa ku cɔ iyi í jilɛ nwa nɔ à ba
bi ku manji nwa siɛ.
19 Kpãa ku cɔu wa mu idɔ nwai dim dim
bɛi isɔi akɔi inyi í ya gɛɛ akɔu. Isɔ iyi à nɛu wa
soi dim dim do anyii ridoo bi ku wai Ilaaɔ̃
lele.
20 Tengi bɛi Jesu í cua nwa í lɔ na iri nwa
domi í baa í jɛ woo wee nla do ajɔ fei bɛi
Mɛɛkizedɛki.

7

Mɛɛkizedɛki í jɛ ilaalu nɔ í jɛ woo wee má

1 Mɛɛkizedɛkii í jɛ ilaalui Salɛmu do woo
weei Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Si waati iyi
Aburahamu í jɛ amanlu ŋa igũ wa baa, ŋɔi
Mɛɛkizedɛki í bɔ ku kòo ku weeaa.
2 Mii iyi Aburahamu í ba wa fei, í naa
í ce ikpẽɛ, si mɛɛwa fei í nya akã í na
Mɛɛkizedɛki. Yaasei irii Mɛɛkizedɛkiui í jɛ
ilaalu iyi í jɛ dee dee. Si anyii nŋu, í jɛ ilaalui
Salɛmu, waatɔ ilaalui laakai ku sũ.
3 Inɛ gɔ kù mà baaɛ walakɔ iyeɛ walakɔ
balaɛ gɔ. A kù ce faajii kubíɛ hee má jɛ faajii
ikuɛ. Si bɛɛbɛ í jɔ Amai Ilaaɔ̃, nɔ í jɛ woo wee
do ajɔ fei.
4 I cɔ zaka bɛi kulai mɔkɔu í to, nŋu iyi si
waati iyi Aburahamu bala nla nwa í jɛ igũ,
mii ŋa iyi í ba wa, si mɛɛwa fei í nya akã í
náa.
5 Si inɔi inɛi Levi ŋa, inɛ ŋa iyi à jɛ woo wee
ŋau, wooda nwa í na ŋa kpãa, si mɛɛwa fei
inɛi Izirɛli ŋa a nya akã a na ŋa. Do nŋu fei,
à jɛ nyaanze akã, aŋa fei tɔkui Aburahamu
ŋai.
6 Mɛɛkizedɛki í weea Aburahamu iyi Ilaaɔ̃
í cea kuwãu, nɔ baa do iyi Mɛɛkizedɛki kù
jɛ dimii Levi, do nŋu fei, Aburahamu í náa
ikpẽu.
7 Kù nɛ sika gɔ, inɛ iyi í re nŋui í ya weea
kpaasi.
8 Inɛi Levi ŋa, aŋa iyi inɛ ŋa à ya na akã
si mɛɛwau fei, amanɛ ŋai iyi à ya ku, amma
Mɛɛkizedɛki í wɛɛ, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ.

9 Nsɛi, si waati iyi Aburahamu í náa zakaa,
í yɛi bɛi Levi takaɛ mɔ í náa, nŋu iyi amaɛ ŋa
à waa ba zakaau,
10 domi baa do iyi a kù bí Levi waati bɛɛbɛ,
í yɛ bɛi í wa si arai balaɛ waati iyi balaɛu í ko
Mɛɛkizedɛki.
11 Wooda iyi Ilaaɔ̃ í na inɛi Izirɛli ŋa, kpãai
kuweei inɛi Levi ŋai í jɛ icuɛ. Nsɛi, bii í jɛ
kpãai kuweeu bɛ á yɔkɔ ku jɔ̀ inɛ ŋa a kɔ̃
mam mam, a kaa nɛ bukaatai woo wee mmu
gɔ ku naa má bɛi Mɛɛkizedɛki, inɛ iyi kù jɛ
dimii Arɔ̃ɔ,
12 domi bii à kpaasi kpãai kuwee bɛɛbɛ,
tilasi í gbe a kpaasi wooda mɔ.
13 Ntɔi, Lafɛ̃ɛ nwa iyi ideu wa fãau, í jɛ inɛi
dimi mmu gɔ, nɔ si dimiu inɛ kãma kù ce icɛi
kuwee.
14 Ntɔ ntɔ, à mà iyi à buui si dimii Zuda.
Moizi kù nɔ kù fɔ idei inɛ kãma si gãmɛi
dimiu iyi á na ku jɛ woo wee.

Woo wee gɔ iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki

15 Yaasei ideu í fita sãa sãa si bɛi à yɛ woo
wee mmu gɔ í fita iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki.
16 A kù coo woo wee si na iyi í jɔ̀ à buu si
dimii woo wee ŋa, amma do gbugbãi kuwɛɛ
iyi ci ya tãi.
17 Do ntɔi, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ na iriɛ í ni,
Awɔi aa jɛ woo wee do ajɔ fei bɛi
Mɛɛkizedɛki.
18-19 Si bɛɛbɛi à kpa wooda nwou nɔ à naaò
kpãa ku cɔ iyi í roo wa, nɔ do saabuɛi à waa
sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃. À kpa wooda nwoi si na iyi í
jɔ̀ kù nɛ gbugbã nɔ kù nɛ aranfãani. Ntɔ ntɔ,
wooda kù jɔ̀ nkãma kù kɔ̃ mam mam.
20 Ilaaɔ̃ í jilɔɔ woo wee bɛi Mɛɛkizedɛki nɔ
í gbasi ideu. Inɛ ihɔ̃ ŋa à jɛ woo wee ŋa, kù
jɛ do kugbasii Ilaaɔ̃.
21 Amma do kugbasii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ce Jesu
woo wee í ni,
Amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ gbasi ideu.
N kaa n nɔ n dede si idem má.
Aa jɛ woo wee do ajɔ fei.
22 Bɛɛbɛi Jesu í jɛ nwa bɛi akaasii akabuu iyi
í sĩa í re wa.
23 Tengi bii idei Jesu do idei woo wee ŋau
í nya ikã wee. Woo wee ŋau à kpɔ si na iyi
í jɔ̀ amanɛ ŋai iyi à ya na à ku, nɔ icɛ nŋa ku
leekĩ.
24 Amma Jesu njɛ í wɛɛi do ajɔ fei, ŋɔi í jɔ̀
inɛ mmu gɔ kaa sãsi agbɛɛ ajɔ kãma.
25 Na nŋu á yɔkɔ ku faaba inɛ ŋa iyi à waa
sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ do saabuɛ mam mam, domi í
wɛɛi hee do ajɔ fei ku maa tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nŋa.
26 Na nŋu, Jesu í jɛ woo wee nla iyi à nɛ
bukaataɛ. Kuwɛɛi nŋu do ti ilu dulum ŋa
kù jɛ dimi akã. Í má, kù ce dulum ajɔ kãma
nɔ riisi kãma kù wa siɛ. À soo í nɛ hee lelei
Ilaaɔ̃.
27 Kù yɛ bɛi woo wee nla iyi ihɔ̃ ŋa, aŋa
iyi à nɛ bukaatai kuwee ajɔ fei, sinte na irii
dulum dii aŋa taka nŋa, si anyiɛ ti inɛ ŋa iyi
à gbe. Inɛ nŋu í ce kuwee akã iyi í to hee do
ajɔ fei si waati iyi nŋu takaɛ í na araɛ.
28 Woo wee nla ŋa iyi à waa ce icɛ bɛi
woodai Moizi í jilɛ, a kù kɔ̃. Amma woo wee
nla iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ do idei kugbasiɛ iyi í fɔ si
anyii woodau, nŋui í jɛ Amaɛ iyi í kɔ̃ hee do
ajɔ fei.

8

Jesu woo wee nla nwa

1 Nsɛi, irii ideu wee. Awa à nɛ woo wee
nla dimi bɛɛbɛ, inɛ iyi wa buba lele si awɔ
njɛi kitãi bommai Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei.
2 Wa ce icɛi woo wee nlau si inɔ kumái bi
ku wai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ takaɛ, iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ce, kù jɛ
amanɛ.
3 À jilɛ woo wee nla baa yooma fei ku cea
Ilaaɔ̃ amua do kuwee ŋa. Na nŋu, í gbe woo
wee nla nwa kú nɛ ngɔgɔ iyi á ceò kuwee.
4 Bii í jɛ í wa si andunya kaa jɛ woo wee,
domi woo wee ŋa à wɛɛ iyi à waa ce kuwee
si bɛi woodai Moizi wa fɔ.
5 Woo wee ŋau à waa sìsì icɛi lele. Icɛ nŋa
í jɔ icɛi kuwee ntɔ iyi wa ce leleu. Bɛɛbɛ mɔi,
waati iyi Moizi í tã sɔɔlu ku ce ilei acɔ, Ilaaɔ̃ í
sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ i coo mam mam ku yɛ bɛi ǹ nyisiɛ
si antai iri kutau.
6 Do yaase bɛi icɛi Jesu í reò tu ŋa, bɛɛbɛi
akabuu iyi í teese si gãmɛi Ilaaɔ̃ do amanɛ
ŋa í nɛ bɛɛrɛ í re. Akabuuu, kuwã iyi í re do
bɛɛrɛui í jɛ icuɛ.
7 Bii akabuu sinteu í kɔ̃, kaa nɛ a kpaasiɛ
má.
8 Amma Ilaaɔ̃ í yɛ taalei inɛɛ ŋa waati iyi í
ni,
Amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ ni, ajɔ wa naa iyi an dĩ
akabuu titɔ̃ do dimii inɛi Izirɛli do
inɛi Zuda ŋa.
9 Kaa yɛ bɛi iyi ǹ dĩ do bala nŋa ŋa,

Ajɔ iyi ǹ mu awɔ nŋa ǹ fitaò ŋa hai ilɛi Ezibiti.
A kù leekĩ do akabuu iyi ǹ dĩ do aŋa.
Na nŋu, ǹ ce si ŋa atafii.
Ideu bɛi, amu Aõ Lafɛ̃ɛ ǹ fɔ.
10 Nɔ ǹ ni má, akabuum wee, iyi an dĩ do dimii inɛi Izirɛli ŋa si anyii ajɔ nŋu.
An dasi woodam si lasabu nŋa.
An kɔɔ si idɔ nŋa.
An jɛ Aõ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ inɛm ŋa.
11 Inɛ kãma nŋa kaa kó inɛi iluɛ si cio má walakɔ kpaasiɛ ku ba ku màm,
Domi aŋa fei aa màm hai ama keeke hee ku bɔ inɛ ngbo.
12 An kpa idei kuce laalɔ nŋa. N kaa n ye gigii dulum du ŋa má.
13 Idei akabuu titõ iyi Ilaaõ wa fɔui í jɔ̀ ti takou kù nɛ aranfãani má. Wee mii iyi wa gbo wa fei, wa bɔ ku kpa irii.

9

Kutɔɔi akabuu sinte do ti lele

1 Si waatii akabuu sinteu wooda í wɛɛ si gãmɛi kutɔɔ, nɔ ile bi kuwai Ilaaõ mɔ í wɛɛ si andunya.
2 Ntɔi à gũ ilei acɔ. Inɔ sinteui à ya kpe ile kumá. Bɛi fitila í wa do taabu do pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaõ.
3 Do wajui acɔ minjisiau * inɔ mmuɛ gɔ í wa bɛ má iyi à ya kpe ile iyi í re do kumá.
4 Bɛi bi kuwee iyi à ce do wura í wa, si antaɛi à ya jo tulare. Bɛ mɔi kpakoi akabuui Ilaaõ í wa iyi à bii do wura. Si inɔ kpakoui, cakai wura í wa, bii à dasi mana †. Nɔ si inɔ kpakou mɔi goloi Arõɔ iyi Ilaaõ í jɔ̀ í da koko wo í wa, do kuta ku munga anu si bii à kɔ wooda.
5 Si antai kpakoui amaleka ilu amboe ŋau à wa. Wurai à yɔ à ceò amaleka ŋau. À jɔ̀ ikpa nŋa í fũ í bii tengi bii à ya nikã njɛi kuwee na dulum. Amma a kaa ka yɔkɔ ka sisi idei mii ŋau ihɛ̃ fei nsɛi.
6 Do yaase bɛɛbɛi à jilɛ fei ndɛɛ nɔ woo wee ŋa à ya lɔ inɔ sinteui ajɔ fei a maa ce icɛi kutɔɔ nŋa.
7 Amma woo wee nlau nŋu akãi í ya lɔ inɔ minjisiau adõ do adõ gbakã akã do njɛi mɛɛmu iyi í ya ceaò Ilaaõ kuweeu na dulum dii nŋu takaɛ do iyi inɛ ŋa à ce si kumà hai mà nŋa.
8 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaõ wa nyisi wa iyi kpãa iyi wa bɔ inɔ ntɔ iyi í re do kumáu a kù cũu titã waati iyi ile sinteu í wɛɛ.
9 Iyi bɛi í jɛ nwa yaasei mii iyi wa ce nsɛiu ihɛ̃, domi wa nyisi wa iyi amua ŋa do mɛɛmu ŋa iyi à ya ceaò Ilaaõ kuwee ŋau kù to ku jɔ̀ idɔi inɛ iyi wa coou kú má mam mam.
10 Mii ŋau bɛ fei wa fɔ idei kujɛ do kumɔ do ara ku wiɛ dimi ikã ikã. Woodai ara nŋu akãi iyi Ilaaõ í jilɛ hee titõɛ ku maa naa.
11 Amma waati iyi Kirisi í naa, í jɛ woo wee nla iyi í naaò mii jiidai ala wa nnyi. Nŋui í lɔ ile gɔ iyi í la í re nɔ í sĩa í re. Kù jɛ amanɛ ŋai à coo, waatɔ kù wa si andunya iyi à taka.
12 Kirisi njɛ í lɔ inɔ iyi í re do kumáui gbakã akã hee do ajɔ fei, nɔ kù jɛ do njɛi iwo ŋa walakɔ ti ama kɛtɛ ŋa. Njɛi nŋu takaɛi í lɔò. Bɛɛbɛi í jɔ̀ à baò faaba iyi ci ya tã.
13 Inɛ ŋa iyi a kù má à ya fãsi ŋa njɛi iwo ŋai do ti kɛtɛ kombo ŋa do irurui kɛtɛ ŋa iyi à jo, ara nŋa ku bɛi ku má.
14 Bii bɛɛbɛi, bɛirei aranfãanii njɛi Kirisi á to. Do saabui Hundei Ilaaõ iyi kaa kui í naò Ilaaõ araɛ bɛi kuwee iyi kù nɛ agbɛ. Njɛɛi á jɔ̀ idɔ nwa ku má hai si icɛ nfe nfe ku ce ku ba ka yɔkɔ ka tɔɔ Ilaaõ, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ.
15 Na ŋɔi í jɔ̀ Kirisi í jɛ woo teese kpãa ku ba Ilaaõ ku dĩ akabuu titõ do amanɛ ŋa nɔ inɛ ŋa iyi Ilaaõ í kpe a jɛ tubu iyi ci ya tã iyi í ce nŋa kuwãɛu. Aa yɔkɔ a jɛ tubuui na iku iyi Kirisi í ku, ku yaò inɛ ŋa hai si kurara nŋa iyi à ce si waatii akabuu nwou.
16 Akabuu dimi bɛɛbɛ iyi í jɛ ti tubu ku kpɛ̃, ku bɛi ku ce icɛ tilasi í gbe inɛ iyi í ce akabuuu ku ku titã.
17 Ntɔi, a kaa ceò akabuui tubu ku kpɛ̃ icɛ bii kù jɛ inɛ iyi í ce akabuuu takaɛ í ku, domi bii í wɛɛ si hunde akabuuu kaa nɛ gbugbã ku ce icɛ.
18 Na ŋɔi í ce baa akabuu sinteu, do njɛi à dũu.
19 Sinte Moizi í sisia inɛ fei wooda baa yooma fei si bɛi Ilaaõ í jilɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í so njɛi ama kɛtɛ ŋa do ti iwo ŋa do inyi, nɔ í so ikũ nkpa do amaawɔi jĩi ndii isɔpu, í dasi njɛu nɔ í fãsi tiai woodau do inɛ fei.

* **9:3** acɔ minjisiau acɔ sinteui í jɛ bi ku lɔ. † **9:4** mana ijɛ iyi Ilaaõ í sambaa inɛi Izirɛli ŋa wa hai lele waati iyi à wa gbabuau.

20 Nɔ í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛ iyi wa mua akabuu
iyi Ilaaɔ̃ í dɨ do iŋɛu gbugbã.
21 Nɔ í so njɛu má í fãsi ilei acɔu do mii ŋa
iyi à ya ceò kuweeu fei.
22 Si idei wooda njɛi í ya jɔ̀ mii nkpɔ ku má.
Bii njɛ kù nikã Ilaaɔ̃ kaa kpa dulum dii inɛ
kãma.
23 Mii ndii andunya ŋau ihɛ̃i iyi à jɔ
mii ndii lele ŋau à má do kuwee dimi
bɛɛbɛ. Amma mii ndii lele ŋa taka nŋa à nɛ
bukaatai kuwee iyi í re do bɛɛrɛ.

Kuweei Kirisi í kpa idei dulum

24 À mà sãa sãa iyi Kirisi kù lɔ ile kumá iyi
amanɛ ŋa à ce. Kù lɔ ile iyi í jɔ bi ku wa ntɔ
ntɔi Ilaaɔ̃u, amma í lɔi hee lele takaɛ nɔ nsɛi
wa leekɨ si wajui Ilaaɔ̃ na iri nwa.
25 Si bɛi í lɔ bɛ, kù jɛ á ni í nɛ bukaatai koo
ce kuweei araɛ tuuba nkpɔ nkpɔ. Woo wee
nlau, inɛ nŋu í ya lɔi adɔ̃ do adɔ̃ si inɔ iyi í re
do kumáu do njɛi mɛɛmu gɔ.
26 Bii í jɛ Kirisi í lɔ bɛ tuuba nkpɔ nkpɔ wo,
á yɛ ijuukpã isɛ fɛɛfɛlo hai sintei andunya.
Amma nsɛi, si waatii ankãanyiu ihɛ̃, í na
araɛ bɛi kuwee gbakã akã iyi í to ku kpa idei
dulum hee do ajɔ fei.
27 Si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛa inɛ fei ku ku gbakã akã
ku bɛi ku kiitiɛ,
28 bɛɛbɛ mɔi Kirisi í na araɛ gbakã akã bɛi
kuwee í soò dulum dii inɛ nkpɔ. Á nɔ ku na
ku faata wa isɛ gbeejisia, kù jɛ ku naa ku so
dulum dii inɛ ŋa má, amma ku ba faabai inɛ
ŋa iyi à waa degbeɛ ŋau kú kɔ̃ mam mam nii.

10

1 Woodai Moizi idei mii ŋa iyi à jɔ mii jiida
ŋa iyi aa na a naai wa fɔ, kù jɛ mii jiida ŋau
taka nŋa. Na nŋu, inɛ ŋa iyi à waa sɛkɛɛ si
Ilaaɔ̃ do kuwee ŋa iyi à ya maa ce dimi akã
adɔ̃ do adɔ̃ hai nɛ kɔɔ, woodau bɛ kaa yɔkɔ ku
jɔ̀ a kɔ̃ mam mam.
2 Bii í jɛ yaasei Ilaaɔ̃ ku tɔɔ bɛɛbɛi á jɔ̀ inɛ
ŋau a má wo, idɔ nŋa kaa yɛ taale nŋa nɔ a
kaa nɛ bukaatai a maa ce kuwee má.
3 Amma kuweeu, í jɛ mii gɔ iyi í ya ye inɛ
ŋa gigii dulum du ŋa adɔ̃ do adɔ̃.
4 Ntɔ ntɔ, njɛi kɛtɛ do ti iwo ŋau kaa yɔkɔ
ku kpa idei dulum.
5 Na nŋu, waati iyi Kirisi í bi ku naa si
andunya í sɔ̃ Ilaaɔ̃ í ni,
Kù jɛ kuwee walakɔ amua ŋai ì bi.
Na ŋɔi í jɔ̀ ì ceem ara.
6 Kù jɛ kuwee ŋa iyi à ya jo si ina fei sãa sãa
Walakɔ kuwee iyi à ya ce na dulum dii inɛ
ŋai á dɔ̃ɛ si.
7 Si anyii nŋu nɔ ǹ ni, amu wee Ilaaɔ̃.
Ǹ wa n naai n na n ce idɔɔbiɛ
Si bɛi à kɔ idem si tiai wooda.
8 Sinte titã Kirisi í ni, kù jɛ kuwee walakɔ
amua ŋai ì bi. Kù nɔ kù jɛ kuwee ŋa iyi à
ya jo si ina fei sãa sãa walakɔ iyi à ya ce na
dulum nii á dɔ̃ɛ si. Do nŋu fei kuwee ŋa iyi
wa fãau à waa cooi si bɛi wooda í jilɔɔ.
9 Si anyii nŋu í ni, amu wee ǹ wa n naai n na
n ce idɔɔbiɛ. Si bɛɛbɛi ì kpa irii kutɔɔ nwou
nɔ ì kpaasiɛ do mmuɛ.
10 Si bɛi Jesu Kirisi í ce idɔɔbii Ilaaɔ̃, na ŋɔi í
jɔ̀ aa ka yɔkɔ ka má hai si dulum du wa ŋa na
saabui kuweei araɛ iyi í ce gbakã akã hee do
ajɔ fei.
11 Woo wee fei í ya maa ce icɛɛi ajɔ baa
yooma fei. Nɔ tuuba nkpɔ nkpɔ kuwee akãu
bɛi í ya maa ce nɔ kaa yɔkɔ ku kpa idei
dulum.
12 Amma kuwee akãi Kirisi í ce na irii
dulum. Si anyii nŋu, í koo í buba si awɔ njɛi
Ilaaɔ̃ hee do ajɔ fei,
13 wa degbe ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á ce mbɛɛɛ ŋa bi
ku lesi isɛɛ.
14 Á yɔkɔ ku maa bubaɛ si na iyi í jɔ̀ amua
akãui í jɔ̀ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce inɛɛ ŋa à má
mam mam hee do ajɔ fei.
15 Hundei Ilaaɔ̃ mɔ wa jɛ nwa sɛɛdai ideu.
Sinte titã í ni,
16 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni, akabuu iyi an dɨ do aŋa si
anyii ajɔ nŋu wee.
An dasi woodam si idɔ nŋa.
An kɔɔ si lasabu nŋa.
17 Nɔ í ni má,
N kaa n ye gigii dulum du ŋa
Do wooda ku kua nŋa má.
18 Debɛi, bii à kpa idei dulum, kù nɛ a ce
kuwee gɔ na iriɛ má.

Ka sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃

19 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, aa ka yɔkɔ ka lɔ
si inɔ iyi í re do kumáu do idɔ ku buba na
saabui njɛi Jesu.
20 Ridoo iyi wa ganji inɛ ŋa a lɔ inɔ iyi í
re do kumáu í ga si waati iyi Jesu í na araɛ.
Bɛɛbɛi í nya nwaò kpãa titɔ̃ iyi í jɛ ti kuwɛɛ.

21 Nɔ à nɛ woo wee nla iyi í jɛ inɛ ngboi
kpasɛ̃i Ilaaõ.
22 Na nŋu, ka sɛkɛɛ si Ilaaõ do idɔ hai nɛ
muafiti do naanɛ ku dasi hai nɛ sika, do idɔ
kumá iyi kù waa yɛ taale nwa do ara iyi à wɛ
do inyi iyi í má.
23 Ka jɔ̀ ka leekĩ dim dim si kpãa ku cɔ iyi
à waa jɛ sɛɛdaɛu ihɛ̃, domi Ilaaõ, nŋu iyi í ce
kuwã í jɛ ilu naanɛ.
24 Ka ce laakaii njɛ ku ba ka ya mua njɛ
gbugbã iyi á jɔ̀ ka bi inɛ ŋa nɔ ka maa ce icɛ
jiida.
25 Ka maà ti ka jɔ̀ idei kutɔtɔɔ nwa, si bɛi
inɛ gɔ ŋa à ya maa ce. Amma ka mua njɛ
gbugbã. Bɛi ì yɛ ajɔi Lafɛ̃ɛ wa maai wa fei,
bɛɛbɛ mɔi aa ya maa muaò njɛ gbugbã ŋa.

26 Awa iyi à mà ntɔ tã, bii à waa mɔsi
dulum ku ce, kuwee gɔ kù wɛɛ ma iyi á kpa
idei dulum,
27 í gbe ka wɛɛò njo ka maa degbe kiitii
Ilaaõ do ina nla iyi á ce nfei mbɛɛɛ ŋa.
28 Inɛ baa yooma iyi í kua woodai Moizi
fei, bii amanɛ minji mɛɛta í jɛ sɛɛdaɛ à ya
kpaai, a ci ya ce araareɛ.
29 Debɛi, inɛ iyi wa donda Amai Ilaaõ wa
cɔ njɛɛ nfe, njɛ si bii Ilaaõ í dĩ akabuuɛ iyi á
jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku má, nɔ wa bu Hundei Ilaaõ iyi wa
nyisi wa didõu, i cɔ zaka bɛi mii iyi á na ku
ba lafɛ̃ɛ si ajɔi kiitiu á to.
30 Ntɔ ntɔ, awa à mà inɛ iyi í fɔ í ni, amui
an sãa inɛ laalɔ iyi í ce, amui an kpã woo ce
laalɔ iju. Nɔ í ni má, amu Aõ Lafɛ̃ɛ an kiiti
inɛm ŋa.
31 Ideu í to njo nla nla bii amanɛ í dasi awɔi
Ilaaõ, nŋu iyi í wɛɛ.

32 I ye gigi mii iyi í tako í ba ŋɛ wo ŋa
si waati iyi ì yɛ inya kumái Ilaaõ ŋa, ì ba
ijuukpã ŋa ntɔ ntɔ amma ì leekĩ si dim dim
ŋa.
33 Waati gɔ ŋa à ya maa bu ŋɛ nɔ à kpã ŋɛ
iju si bantuma, nɔ si waati gɔ ŋa mɔ ì ya maa
mua inɛ gɔ ŋa iyi à waa yɛ dimii wahalau bɛ
gbugbã ŋa.
34 Ntɔi, ì ce araarei inɛi piisõɔ ŋa. Iyi inɛ ŋa
à nɔ à gba mii ndu ŋɛ ŋa ì jɛ ŋai do inɔ didõ,
domi ì mà ŋa iyi ì nɛ amani iyi í re do bɛɛrɛ
iyi í ya maa wɛɛ do ajɔ fei.
35 Na nŋu, i maà fũsi idɔ ku buba nŋɛ awɔ,
domi ribaɛ í la.

36 Do ntɔ, í gbe i temua ŋa ku ba bii ì ce
idɔɔbii Ilaaõ ì tã ŋa, i ba mii iyi í ce nŋɛ
kuwãɛ.
37 Ntɔi, si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni,
Waati í gbe keeke, kekeeke mɔm.
Nɔ inɛ iyi í nɛ ku naa á naa, kaa kpɛ.
38 Nɔ inɛm iyi í jɛ dee dee, á maa wɛɛ do
saabui naanɛ ku dasi.
Amma bii í nyi do anyi, inɔm kaa dõ do nŋu
má.
39 Awa a kù jɛ inɛ ŋa iyi aa nyi do anyi a koo
a ce nfe. Amma à dasi naanɛ nɔ à wa si kpãai
faaba.

11

Kpãai naanɛ ku dasi

1 Inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ í mà kam kam
mii iyi nŋu wa cɔ kpãaɛu nŋu á baa. Í nɔ í mà
mii iyi a kù yɛ do iju í wɛɛi do ntɔ.
2 Naanɛ ku dasi dimi bɛɛbɛi inɛi tako ŋa à
nɛ, ŋɔi í jɔ̀ kuwɛɛ nŋa í sĩaa Ilaaõ si.
3 Na naanɛ ku dasii, à mà iyi Ilaaõi í taka
andunya do ideɛ. Bɛɛbɛi í taka mii iyi à waa
yɛ hai si mii iyi a kù waa yɛ.
4 Na naanɛ ku dasii, Abɛli í cea Ilaaõ
kuwee iyi í nɛ bɛɛrɛ í re ti Kaɛ̃ɛ. Na saabui
naanɛ ku dasiɛi Ilaaõ takaɛ í jɛsi amuaɛ nɔ í
kpoo inɛ dee dee. Na naanɛ ku dasiui Abɛli
wa ba wa ide ku fɔ hee nsɛi baa do iyi í ku
fei.
5 Na naanɛ ku dasii Enɔku kù kú, Ilaaõ í
soo kú wa bi tɛɛ, nɔ inɛ gɔ kù yɔɔ do iju má.
Waati iyi í wa si andunya, à ya maa jɛ sɛɛdaɛ
iyi kookoosuɛ í dõa Ilaaõ si.
6 Nɔ wee inɛ gɔ kù wɛɛ iyi kookoosuɛ á dõa
Ilaaõ si bii kù jɛ do naanɛ ku dasi. Ntɔi, inɛ iyi
wa sɛkɛɛ si Ilaaõ í nɛ ku dasi naanɛ iyi Ilaaõ
í wɛɛ nɔ inɛ ŋa iyi à waa dɛdɛɛ í ya sã nŋa
ribaɛ.
7 Na naanɛ ku dasii, Nowee í gbɔ idei Ilaaõ
waati iyi í ni ku ce laakai si mii iyi á na ku
naa iyi kù yɛ titã. Í jirima idei Ilaaõ nɔ í gbe
akɔi inyiu si bii nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei aa
ba faaba. Na naanɛ ku dasiɛi í yɛò taalei inɛi
andunya ŋa nɔ Ilaaõ í ni í jɛ amanɛ dee dee.
8 Na naanɛ ku dasii, Aburahamu í jɛ́ò
kukpei Ilaaõ nɔ í dasi kpãa wa nɛ ikpa ilɛ gɔ
iyi Ilaaõ á náa bɛi tubu. Í dasi kpãa wa koo
baa do iyi kù mà bii wa bɔ.
9 Na naanɛ ku dasii í koo í buba si ilɛu bɛi
isɛ mmu, si ilɛ iyi Ilaaõ í ceaa kuwãɛ. Si ilei

acɔ ŋa mɔm nii í wa. Bɛɛbɛi mɔi Izaaki do
Zakɔbu à ce si anyiɛ, aŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwã
akãu.
10 Aburahamu í ce bɛɛbɛi wa degbeò ilu
nla iyi icuɛ í nɛ gbugbãu. Iluu, Ilaaɔ̃i í jilɛ
yaase bɛi á yɛ, nŋui á nɔ ku maa.
11 Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ * í
ba gbugbã í bíò ama baa do iyi waatiɛ í lɔ. Í
mà iyi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce kuwã, í jɛ ilu naanɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ akãu bɛ, nŋu iyi í
maai iku, tɔkuɛ ŋa à na à kpɔ bɛi andaiyai
lele ŋa do bɛi sãai ido iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku
ka ku mà jiaɛ.
13 Si naanɛ ku dasii inɛ ŋau bɛ fei à ku. A
kù ba mii iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋa kuwãɛu, amma à
yɔɔi hai ɟ̃iiɟ̃i à coo cenkã. À fɔ iyi aŋa à jɛ inɛ
njoo ŋa do hai nɛ ide ŋa si andunyau ihẽ.
14 Inɛ ŋa iyi à waa fɔ bɛɛbɛ, à waa nyisi
mam mam iyi aŋa à waa dɛ ilɛ iyi á jɛ tu ŋai.
15 Bii í jɛ à waa ce bɛgɛi ide nŋa iyi à jɔ̀ wa
wo, aa ba kpãa a sinda a nyi.
16 Amma nsɛi à waa dɛ ide iyi í sɩ̃a í re,
waatɔ ide iyi í wa lele. Na ŋɔi í ce anyɔ kù
waa mu Ilaaɔ̃ a kpoo Lafɛ̃ɛ nŋa domi í ce nŋa
sɔɔlui ilu gɔ.
17 Na naanɛ ku dasii, Aburahamu í jɛsi ku
ceò Izaaki kuwee si waati iyi Ilaaɔ̃ wa cɔ
laakaiɛ. Nŋu iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, í tã sɔɔlu
ku ceò ama akãɛu kuwee.
18 Nŋui Ilaaɔ̃ í sɔ̃ wo í ni, hai bi Izaakii
dimiɛ á fita.
19 Ì mà iyi Ilaaɔ̃ í nɛ gbugbã ku ɟ̃i inɛ baa
hai si balɛ. Do ntɔ aa ka yɔkɔ ka ni í yɛi bɛi
Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ.
20 Na naanɛ ku dasii, Izaaki í weea Zakɔbu
do Esau, í sɔ̃ ŋa mii iyi á na ku ce.
21 Na naanɛ ku dasii, Zakɔbu, waati iyi í
maai iku, í weea amai Zozɛfu ŋa akã akã, nɔ
í lɔ́kɔ̀ si golo í tɔɔò Ilaaɔ̃.
22 Na naanɛ ku dasii, Zozɛfu mɔ, waati iyi
í maai iku, í fɔ idei kufitai inɛi Izirɛli ŋa hai
ilɛi Ezibiti do bɛi aa cea kũkũi nŋu ŋa.
23 Si waati iyi à bí Moizi, na naanɛ ku dasii
baaɛ ŋa a kù ce njoi a kua woodai ilaaluu nɔ à
singaɛ zakai cukpa mɛɛta, domi à yɛ í jɛ ama
ku sɩ̃a.
24 Na naanɛ ku dasii, Moizi í kɔ a kpe nŋu
amai ama inaaboi Faraɔ̃ waati iyi í na í la.
25 Í gbasi a kpã nŋu iju do inɛi Ilaaɔ̃ ŋa
ajɔ do iyi nŋu á maa wɛɛò inɔ didɔ̃ si faayii
dulum iyi kaa kpɛ.
26 Í gbasi a yaako nŋu bɛi aa na a yaako
Kirisi. Wa lasabu iyi dimii yaako bɛɛbɛ ku
yɛ í nɛ bɛɛrɛ í re amanii Ezibiti, domi amanii
alai wa lele.
27 Na naanɛ ku dasii Moizi í fita hai ilɛi
Ezibiti, kù ce njoi idɔɔkɔ̃i ilaaluu. Í leekiɩ̃
dim dim bɛi mii iyi í yɛ inɛ iyi a ci ya yɛ.
28 Na naanɛ ku dasii í jɔ̀ à jɛ jingaui Iku
ku kua. Nɔ í jɔ̀ à fãsi njɛi angudã ŋa si
andɛ koofa ŋa ku ba amaleka iyi á kpa ama
yemma ŋa ku maà lu amai Izirɛli ŋa.
29 Na naanɛ ku dasii, inɛi Izirɛli ŋa à kua
Tenku Nkpau si ilɛ ngbɛ. Amma waati iyi
inɛi Ezibiti ŋa à bi a ce bɛɛbɛ, inyi í jɛ ŋa.
30 Na naanɛ ku dasii, bindii Zeriko í cuku
waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à kaako iluu ajɔ
mɛɛje.
31 Na naanɛ ku dasii, Rahabu abo à ta icuu
kù ku do inɛ ŋa iyi a kù jirima Ilaaɔ̃ ajɔ, si na
iyi í jɔ̀ í gba woo bɛ ŋau do inɔ akã.
32 Mii an fɔ má. Waati kù waa tom hee
n ce faajii Zedeɔ̃ do ti Baraki do Samsɔ̃ɔ do
Zɛfutee do Davidi do Samuɛli do walii ŋau.
33 Na naanɛ ku dasii à jɛ amanlu ŋau igũ, à
ce iyi í jɛ dee dee, nɔ à ba à gba mii iyi Ilaaɔ̃ í
ce nŋa kuwãɛ. À dɩ̃ gɛlɛi muusu nla ŋa,
34 à kpa gbugbãi ina nla, à ba à fita hai si
awɔi inɛ ŋa iyi à waa dɛ a kpa ŋa do taakuba.
À kua gbugbã wo, amma à na à ba gbugbã
má. À waa ce njo nŋa si igũ, à jɛ dimi mmu
ŋa igũ.
35 Na naanɛ ku dasii, inaabo gɔ ŋa à ba inɛ
nŋa ŋa à ɟ̃i wa hai iku.

Inɛ gɔ ŋa mɔ, baa do iyi à kpã ŋa iju hee à
ku, a kù dɛ aŋa a fita si, domi a waa bi aŋa a
na a koo a ba kuwɛɛ iyi í jɛ jiida í re.
36 À yaako inɛ gɔ ŋa mɔ nɔ à tɛ nŋa kpɔtɔɔ.
À dɩ̃ inɛ gɔ ŋa do sesee à dasi ŋa piisɔ̃ɔ.
37 Gɔgɔ ŋa à ta ŋa kuta à kpa ŋa, inɛ gɔ ŋa
mɔ à bu ŋa kiti minji, gɔgɔ ŋa mɔ à kpa ŋa
do taakuba. Inɛ gɔ ŋa mɔ à dɩ̃ batai angudã
do batai iwo à waa dabiiò. A kù nɛ nkãma, à
kpã ŋa iju, à wahala ŋa,

* **11:11** Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni, na saabui naanɛ ku dasii, Aburahamu í ba gbugbã í bíò ama baa do iyi í gbo nɔ Sara takaɛ í jɛ gbɛnda.

38 a kù jɔò andunya. À ya maa dabii si
gbabua do si antai iri kuta ŋa. À wa si isai
kuta ŋa do isai ilɛ ŋa.
39 Inɛ ŋau fei, à jɛ nŋa sɛɛda jiida na naanɛ
ku dasi nŋa. Do nŋu fei, a kù ba kuwã iyi
Ilaaɔ̃ í ceu.
40 Ntɔi, si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa mii iyi í nɛ
bɛɛrɛ í re, kù bi inɛ ŋau a kɔ̃ dee dee iyi kù jɛ
do awa ajɔ.

12

Ilaaɔ̃ Baa nwa

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ woo jɛ sɛɛda nkpɔu
bɛ wa kaako wa, awa mɔ ka nyɔ mii iyi wa
bitandi wa si kuwɛɛ nwa do dulum iyi ci ya
kpɛtɛ ku má si wa dim dim. Nɔ ka temua si
kpãai kuwɛɛ iyi wa degbe wa bɛi woo sɛi í ya
temua si areɛ.
2 Ka dasi laakai nwa fei si Jesu. Hai bi
tɛɛi naanɛ ku dasi nwa wa naa, nŋu mɔi í
nɔ wa kɔ̃ɔ. Í jɔ̀ à kpaa si jĩi ku gaau, kù cɔ
anyɔi dimii ikuu domi wa cɔ kpãai inɔ didɔ̃
iyi à jilɛaa. Nsɛi, wa buba si awɔ njɛi kitãi
bommai Ilaaɔ̃.
3 I jɔ̀ i lasabu si mii iyi Jesu í ce, si bɛi í
temua do mbɛɛtɛ nlau hee í jɔ̀ ilu dulum ŋa
à kpaa. I mu ideu ŋa ku ba i maà kua gbugbã
ŋa, nɔ i maà mɔngɔ munya ŋa.
4 Iŋɛ, si kujabu nŋɛ do dulum, i kù jabu i
kù to hee si iku titã ŋa,
5 nɔ ì gbɛjɛ idei gbugbã iyi à mu nŋɛ waati
iyi à kɔ à ni,
Amam, bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ wa kpãɛ iju, ikɔi wa naɛ,
maà ce si atafii.
Inɔɛ ku maà fɔ bii wa fɔ siɛ ide,
6 Domi inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi, nŋui í ya kpã iju,
Nɔ ku cã inɛ ŋa iyi í doo si amaɛ ŋa fei.
7 Na nŋu, i temua do ijuukpã nŋɛ domi Ilaaɔ̃
wa ce nŋɛi bɛi amaɛ ŋa. Ama yoomai í wɛɛ
iyi baaɛ ci ya kpãa iju.
8 Bii a kù kpã ŋɛ iju bɛi amu ŋa iyi à gbe,
debɛi i kù jɛ amai Baaba ŋa, iŋɛ ama seege
ŋai.
9 Baa nwa ŋa iyi à wa ilɛ ihɛ̃ à ya kpã wa iju
à ya ka nɔ ka jirima ŋa. Bii bɛɛbɛi, bɛirei iri
ilɛ ku sũa Baa nwa iyi í wa leleu í nɛ ku to ku
ba ka nɛ kuwɛɛ.
10 Baa nwa ŋa à ya kpã wa iju si waati keeke
si bɛi í sĩa nŋa. Amma Ilaaɔ̃ í ya kpã wa iju
na aranfãani nwa ku ba ka nɛ ikpɛ̃ si kumáɛ.
11 Ntɔi, bii à waa kpã wa iju, inɔ ku fɔi í ya
jɛ nwa titã, ci ya jɛ inɔ didɔ̃. Amma si anyii
nŋu, inɛ ŋa iyi à ba ijuukpãu nɔ à kpaasi, à
ya jɛ dee dee nɔ a jɛ kuwɛɛ nŋa si laakai ku
sũ.
12 Na nŋu, iŋɛ iyi ì waa mɔngɔ temua, i wu
awɔ nŋɛ lele, nɔ ilugũ nŋɛ ŋa iyi à gbɛɛji ŋau
i mu nŋa gbugbã ŋa.
13 Nɔ i ceɛ isɛ nŋɛ ŋa kpãa iyi í munga anu ŋa
ku ba ilu kutɛ bɔ̃ɔ ŋa a maà tambɔ kutɛ nŋa
ŋau má, amma a ba iri.

Ide iyi à sɔ̃ wa ka ce

14 I dɛ laakai ku sũ do inɛ fei nɔ i ce kuwɛɛ
iyi í má ŋa domi inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɛ Lafɛ̃ɛ
bii kuwɛɛɛ kù má.
15 I ce laakai ŋa kãma nŋɛ ku maà na ku
toa didɔ̃i Ilaaɔ̃ anyi, nɔ i maà jɛ ilu inɔ ku ro
ŋa, domi inɔ ku rou á na ku la nɔ ku tosi inɛ
nkpɔ bɛi icãi jĩi í ya yɔ.
16 I ce laakai ŋa ku ba inɛ gɔ ku maà ce
sakara, nɔ inɛ gɔ ku maà na ku kɔ ku mà
bɛɛrɛi mii jiida ŋa. Bɛɛbɛi Esau í ce waati iyi
í so yemma ku jɛɛ í taa na ijɛ jɛɛ akã.
17 Si anyii nŋu, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi í bi
baa nŋu ku weea nŋu, amma í kɔaa domi kù
ba kpãa ku kpaasi mii iyi í tako í ce baa do
iyi wa dɛdɛɛ do cikãaju fei.
18 Iŋɛ, kù jɛ iri kuta gɔ iyi aa yɔkɔ a lui ì
sɛkɛɛ si ŋa, bɛi inɛi Izirɛli ŋa à sɛkɛɛ si iri
kutai Sinai. Si antai kutai Sinai ina nla nlai í
wa bɛ do kudũi ijĩ do ilu kuku do fufu dabii,
19 do kãakãakĩ do ide ku fɔ nla nla. Iyi inɛi
Izirɛli ŋau à gbɔ ide ku fɔu à tɔɔ suuru à ni
ku maà ti ku ba aŋa ide ku fɔ má,
20 domi à waa ce njoi wooda iyi í ni, ilu
hunde baa yooma iyi í lu iri kutau, baa bii
mɛɛmui, aa taa kuta a kpaai.
21 Mii iyi à yɛ bɛ, í nɛ njo hee Moizi í fɔ í ni,
njo í mum hee ñ wa n yaya.
22 Amma iŋɛ, iri kutai Siɔ̃ɔi ì sɛkɛɛ si ŋa, bii
ilui Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ í wa. Iluu, nŋui í jɛ
Zeruzalɛmui lele, tengi bii amaleka ŋa à ya
tɔtɔɔ nkpɔ nkpɔ do inɔ didɔ̃.
23 Ì sɛkɛɛ si inɛ ŋa iyi à kɔ iri nŋa lele ŋa,
aŋa iyi à jɛ ama yemmai Ilaaɔ̃ ŋa. Ì sɛkɛɛ si
Ilaaɔ̃ ŋa, nŋu iyi í jɛ woo kiitii inɛ fei, nɔ ì
sɛkɛɛ si inɛ jiidai tako ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à kɔ̃ tã
ŋa.
24 Ì sɛkɛɛ si Jesu do njɛɛ iyi í nikãu ŋa. Jesui
í jɛ woo teese kpãa ku ba Ilaaɔ̃ ku dĩ akabuu

titõ do amanɛ ŋa. Njɛɛui, wa ba wa ide ku fɔ, nɔ ideɛ í dõ ku gbɔ í re ti Abɛli.

25 Na nŋu, i ce laakai ŋa i maà kɔ ku gbɔ idei inɛ iyi wa ba ŋɛ ide ku fɔ ŋa. Moizi í ba inɛ ŋa ide ku fɔ si andunyau ihẽ í ni a ce laakai, nɔ inɛ ŋa iyi à kɔ ku gbɔ ideɛu a kù fita si ijuukpã. To, awa mɔ iyi à waa gbɔ inɛ iyi wa fɔ ide wa hai lelei Aõ, bɛirei aa ka ce ka fita si ijuukpã bii à waa toaa anyi.

26 Inɛ iyi ide ku fɔɛ í tako í jɔ̀ ilɛ í yayau, í fɔ má nsɛi í ni, an nyi n yaya ilɛ má gbakã akã amma kù jɛ ilɛ nŋu akã, hee do lele feii.

27 Iyi í ni, an nɔ n coo má gbakã akã, wa nyisi iyi mii iyi à taka á yaya ku lɔ ku ba mii iyi kaa yaya ku wɛɛ.

28 Na nŋu, ka saabu Ilaaõ domi à nɛ bomma iyi kaa yaya nɔ ka tɔɔɛ si bɛi í bi, ka mà bɛɛrɛɛ nɔ ka jirimaɛ.

29 Ntɔi, Aõ Lafẽɛ nwa í yɛi bɛi ina iyi í ya ce nfei mii ŋa.

13

Mii iyi aa ka ce ka dõa Ilaaõ si

1 I ya temua si kpaasi woo dasi naanɛ ŋa ku bi.

2 I ye gigi iyi í sĩa i ya yaaɛ inɛ njoo ŋa, domi inɛ ŋa iyi à waa ce bɛɛbɛ, gɔgɔ nŋa ŋa à yaaɛ amaleka ŋa a kù mà.

3 Nɔ i ya ye gigii inɛi piisõɔ ŋa bɛi mii iyi à mu iŋɛ mɔ piisõɔ ŋa. I ye gigii inɛ ŋa iyi à waa yɛ ijuukpã bɛi mii iyi iŋɛ taka nŋɛ í yɛ ijuukpã ŋa.

4 I jɔ̀ mɔkɔ do abo baa yooma fei ku mà bɛɛrɛi abɔdõ nɔ a leekĩò njɛ dim dim domi Ilaaõ á kiiti inɛ ŋa iyi à waa sũò njɛ hai ce abɔdõ do inɛ ŋa iyi à waa ce sakara.

5 I maà ti i jɔ̀ kubii fia ku mu ŋɛ. I jɔ̀ iyi ì nɛ ku ce nŋɛ zaka, domi Ilaaõ í ni, n kaa n jɔ̀ɛ pai, n kaa n nɔ n fũ siɛ awɔ baa ajɔ gɔ.

6 Na nŋu, aa ka yɔkɔ ka cã gɛndɛ ka ni,
Aõ Lafẽɛ í jɛ inɛ iyi á sobim.
Njo kù waa mum.
Mii amanɛ á yɔkɔ ku ceem.

7 I ye gigii woo cuai tako nŋɛ ŋa, inɛ ŋa iyi à tako à sisi nŋɛ idei Ilaaõ. I lasabuò aranfãani iyi kuwɛɛ nŋa í naaò wa, nɔ iŋɛ mɔ i sisi naanɛ ku dasi nŋa ŋa.

8 Jesu Kirisi ci ya kpaasi hai ana do nnyi hee do ajɔ fei.

9 I maà ti i jɔ̀ a fa ŋɛ si kukɔsi ikã ikã, domi í sĩa idɔ nwa ku maa leekĩ si didõi Ilaaõ, ku maà jɛ si iwɔ̀i ijɛ ku jɛ ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa too kpãau bɛ fei a kù ba aranfãaniɛ kãma.

10 Awa à nɛ bi kuwee gɔ nɔ woo wee ŋa iyi à waa ce icɛ si ile kumáu a kù nɛ kpãa a jɛ ijɛi kuweeu.

11 Í yɛi bɛi kuwee iyi woo wee nlau í ya ce. Í ya lɔò njɛi mɛɛmu ŋaui si inɔ iyi í re do kumáu ku ceò kuwee na dulum dii amanɛ ŋa. Amma iŋai mɛɛmuu takaɛ, angulei iluui à ya koo a joo.

12 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu mɔ, waati iyi í bi ku jɔ̀ inɛ ŋa a má do njɛi nŋu takaɛ, í jɔ̀ a kpaa angule.

13 Na nŋu, ka bɔ bi titɛɛ angule bɛ, ka jɛsi à donda wa bɛi a dondaɛ,

14 domi a kù nɛ ilu gɔ si ilɛu ihẽ iyi á maa wɛɛ hee do ajɔ fei. Ilu iyi wa naa nŋui à waa dɛdɛ.

15 Do saabuɛ ka maa saabu Ilaaõ, waatɔ ka ya fɔ do gɛlɛ nwa mii iyi í ce si wajui inɛ ŋa. Nɔ saabuu kú jɛ bɛi kuwee iyi à waa ceaa waati kãma fei.

16 I maà gbɛjɛ jiida ku ce, nɔ i ya maa sobi njɛ ŋa, domi dimii kuwee bɛɛbɛ í ya dõa Ilaaõ si.

17 I gbɔ idei woo cua nŋɛ ŋa nɔ i sũ nŋa iri ilɛ, domi à waa cɔ baanii hunde nŋɛ si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ á na ku bee ŋa ideɛ. I ce bɛɛbɛ ŋa ku ba a coo do inɔ didõ, ku maà ti ku jɛ do inɔ ku fɔ. Bii à coo do inɔ ku fɔ, kaa ce nŋɛ aranfãani kãma.

18 I ya ce nwa kutɔɔ ŋa. À mà kam kam iyi idɔ nwa kù waa yɛ taale nwa domi à bi ka ce isɛɛnɛ nwa dee dee si mii fei.

19 Iyi ǹ wa n tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ i ce kutɔɔ Ilaaõ ku jɔ̀ n baa ńya ńya bi tu ŋɛ má.

Kutɔɔ

20 Lafẽɛ nwa Jesui í jɛ Woo degbe iyi í re. Na njɛɛ iyi í nikã, í jilɛ nwa akabuu titõ iyi ci ya tã. Na nŋu Ilaaõ ilu laakai ku sũ, nŋu iyi í dedeɛ hai si balɛ,

21 ku mu nŋɛ gbugbã i ceò daa jiida ŋa ku ba i ce idɔɔbiɛ. Nɔ ku ce si ŋɛ mii iyi á dõaa si, na saabui Jesu Kirisi. Amboe ku jɛ ti Jesu Kirisi hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

22 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i jɔ̀ i gbɔ idei gbugbã ku mua iyi ǹ kɔ nŋɛ wa si tiau ihẽ do temua, domi kù sɔ.

23 Ǹ bi i mà ŋa iyi à da Timɔtee inɛ nwau
hai piisɔ̃ɔ. Bii í to wa ńya, an naaɛ wa bi tu
ŋɛ.
24 I ce woo cua nŋɛ ŋa fei fɔɔ hee do inɛ ŋa
iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ fei. Woo dasi Jesu naanɛi ilɛi
Itali ŋa à ce ŋɛ fɔɔ.
25 Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ fei.

Tia iyi Zaaki í kɔ

Zaaki í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Zaaki woo ce icɛi Ilaaɔ̃ do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi.

Ǹ ce dimii Zuifu maateeji ŋa iyi à fangaa si andunya fei fɔɔ.

Naanɛ do bisi

2 Kpaasim ŋa, dimii laakai ku cɔ iyi á naa si ŋɛ fei i ya jɔ̀ ku jɛ nŋɛ inɔ didɔ̃ nla nla,

3 domi ì mà ŋa, bii Ilaaɔ̃ wa cɔ laakai naanɛ ku dasi nŋɛ nɔ i kù mɔngɔ ŋa á bí nŋɛ temua.

4 Amma i jɔ̀ temua nŋɛu ku ce icɛɛ sãa sãa ku ba i jɛ inɛ ŋa iyi à ji̇̀a nɔ à kɔ̃, nɔ nkãma kù gbe nŋɛ má.

5 Do nŋu fei bii bisi í na wa gaizia inɛ akã nŋɛ gɔ, ku tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ya mua inɛ fei do inɔ akã, kù nɛ kugbagba.

6 Amma lafɛ̃ɛ ku ce kutɔɔ do naanɛ, ku maà sika sika, domi inɛ iyi wa sika sika í yɛi bɛi inyii tenku iyi fufu wa yaya bii fei.

7 Inɛ dimi bɛɛbɛ ku maà tamaa mà nŋu á ba ngɔgɔ hai bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ,

8 domi í jɛ ilu idɔ minji iyi kù waa too kpãa akã si kuwɛɛɛ.

Are do fia ku nɛ

9 Í siã ilu are woo dasi Jesu naanɛ ku tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í soo lele.

10 Ilu fia mɔ ku tɔɔ fufu na irii kukayeɛ domi á na ku lɔ bɛi kokoi ji̇̀i.

11 Bɛi inunu í ya dede do inya gbãa nɔ ku jo wua ku gbɛ, nɔ kokou ku cuku kusi̇̀ae ku tã, bɛɛbɛ mɔi ilu fia á na ku wɔ́ bɛi kokoi ji̇̀i si aninii icɛɛ.

Laakai inɛ ku cɔ do kulɛlɛ

12 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi í yɔkɔ í leeki̇̀ dim dim si waati iyi Ilaaɔ̃ wa cɔ laakaɛ, domi si anyii laakai ku cɔu á ba ribai kuwɛɛ hai tã iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wãò inɛ ŋa iyi à buu.

13 Bii à waa lɛlɛ inɛ gɔ do laalɔ ku maà ti ku ni Ilaaɔ̃i wa lɛlɛ nŋu. A ci ya lɛlɛ Ilaaɔ̃ do laalɔ, bɛɛbɛ mɔi nŋu takaɛ ci ya lɛlɛ inɛ gɔ do laalɔ.

14 Amma waati iyi binɛi inɛ í faa í muu, nŋu bɛi í jɛ kulɛlɛ.

15 Si anyiɛ, bii binɛu í na í la, dulum nii á bía. Bii dulum nɔu í ce icɛ siɛ í tã nɔ ku bía iku.

16 Baakɔɔm ŋa, i maà di̇̀ iju nŋɛ.

17 Amua jiida do amua ku si̇̀a baa yooma fei hai lelei Aɔ̃i í ya naa. Wa naai hai bi Ilaaɔ̃ Baaba, nŋu iyi í ce inya kumái lele ŋa. Ilaaɔ̃ ci ya kpaasi nɔ ilu kuku kù wa siɛ.

18 Si idɔɔbiɛ, í bí wa isɛ gbeejisia do saabui ide ntɔɛ ku ba hai si inɛ ŋa iyi í taka fei ka jɛ bɛi amaajɛ sinte ŋa iyi à jɛ tɛɛ.

Kugbɔ do kuce

19 Baakɔɔm ŋa, ì mà ideu ihɛ̃ tã ŋa. Na nŋu, í si̇̀a inɛ fei ku ya saku ku gbɔò ide, nɔ ku maà ya saasaò ide ku fɔ, nɔ idɔɛ ku maà ya kɔ̃ gbãa gbãa.

20 Kù si̇̀a idɔi inɛ ku ya kɔ̃ gbãa gbãa domi kù jɛ do idɔɔkɔ̃i amanɛ á ceò mii iyi í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃.

21 Na nŋu, i nyɔ andi mii iyi í jɛ riisi do laalɔ fei ŋa. Nɔ i gba ide iyi Ilaaɔ̃ wa gbɛ̃ si idɔ nŋɛ ŋa do ara kukaye, domi ideui á yɔkɔ ku faaba ŋɛ.

22 I maà jɔ̀ i leeki̇̀ò ide ku gbɔ nŋu akã, amma i ya ceò icɛ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, ì waa di̇̀ ijui ara nŋɛ ŋai.

23 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í gbɔ ideu nɔ kù waa ceò icɛ, í yɛi bɛi mɔkɔ gɔ iyi wa cɔ araɛ si digi.

24 Iyi í cɔ digiu í tã nɔ í sinda wa nɛ, tengi bɛ gbakã nɔ í gbɛjɛ bɛi araɛ í yɛ.

25 Amma inɛ iyi á jɛ ilu inɔ didɔ̃ si mii iyi wa ce fei nŋui í jɛ inɛ iyi wa cio wooda do laakai nɔ wa jirimaɛ do temua. Nɔ bii í gbɔ ideu ci ya gbɛjɛɛ nsɛi nsɛi amma í ya ceò icɛi. Lafɛ̃ɛ á jɛ ilu inɔ didɔ̃i si na iyi í jɔ̀ woodau í jɛ dee dee nɔ á nya inɛ.

26 Inɛ iyi wa tamaa nŋu wa too kpãai Ilaaɔ̃ nɔ kù waa nɔ amɛɛ, lafɛ̃ɛ wa sɔa araɛ iboi. Kpãai Ilaaɔ̃ ku tooɛ ngbɛi.

27 Kpãai Ilaaɔ̃ ku too iyi í má nɔ kù nɛ riisi kãma iyi Ilaaɔ̃ Baaba í jilɔɔ si í jɛ ntɔ, nŋui í jɛ inɛ ku ya ce araarei kɔyɔ ŋa do jaaɔ̃ ŋa iyi à waa wahala, nɔ ku mà araɛ ku mu si laalɔ yaamɔi andunya.

2

Maà ya cɔ bɛi amanɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ

1 Kpaasim ŋa, iŋɛ iyi ì dasi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi naanɛ, nŋu iyi í jɛ ilu amboe, i maà ya jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku tɔtɔɔò bɛɛrɛi inɛ ŋa ku cɔ.

2 Yaase gɔ wee. Ilu fia gɔ iyi í nɛ ibɔ jiida do
lɛlɛawɔi wura í naa si kutɔtɔɔ nŋɛ. To, wee,
ilu are gɔ mɔ í naa bɛ do ibɔ ku gaɛ.
3 Bii ì jirima ilu ibɔ jiidau ŋa nɔ ì ni ku
buba si kitãi inɛ nla ŋa, nɔ ì sõ ilu areu mɔ
ì ni ku leekĩ ihõ, walakɔ ku buba ilɛ,
4 ì waa cɔ bɛi inɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ ŋai.
Nɔ ì waa kiiti inɛ ŋa mbɛ do lasabu iyi kù jɛ
dee dee.
5 Baakɔɔm ŋa, i gbɔ. Inɛ ŋa iyi à jɛ ilu are
si andunyau ihẽi Ilaaõ í cica ku ba naanɛ nŋa
ku la nɔ a baò bommaɛ iyi í wãò inɛ ŋa iyi à
buu.
6 Amma iŋɛ, ì ya donda ilu are ŋaui. Wee
ilu fia ŋaui à waa kpã ŋɛ iju nɔ aŋai à ya bɔò
ŋɛ ile kiiti, mà iboi.
7 Aŋai à ya maa nya cɔɔi iri jiida iyi Ilaaõ í
mu nŋɛ.
8 Kukɔi idei Ilaaõ í ni, bi inɛ mmu bɛi ì bi
araɛ. Ntɔ ntɔ, mii jiidai ì waa ce bii ì waa too
woodai bommai Ilaaõu bɛ ŋa.
9 Amma bii ì waa cɔ bɛi inɛ ŋa à reò njɛ do
bɛɛrɛ ŋa, dulum nii ì waa ce ŋa nɔ woodai
Ilaaõ á yɛ taale nŋɛ domi i kù waa jirimaɛ ŋa.
10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í kua wooda baa akã,
wooda iyi wa too bɛbɛi fei ngbɛi.
11 Inɛ iyi í ni, i maà ce sakara, nŋui í ni má,
i maà kpa amanɛ. Na nŋu, baa bii i kù ce
sakara, bii ì kpa amanɛ, ì kua woodai.
12 Na nŋu, i ya fɔ ide nɔ i ya ce bɛi inɛ ŋa iyi
wooda iyi í ya nya inɛ á kiiti.
13 Inɛ iyi kù nɛ araarei kpaasi, Ilaaõ á kiiti
nŋu mɔi kaa ce araareɛ. Amma inɛ iyi í nɛ
araarei kpaasi ŋa á jɛ igũ si ajɔi kiitiu.

Naanɛ ku dasi do icɛ ku ce

14 Kpaasim ŋa, riba yoomai amanɛ í nɛ bii
í ni nŋu í jɛ woo dasi naanɛ nɔ kù waa ce
kookoosuɛ. Naanɛu bɛ á faaba lafẽɛ?
15 Bii inɛ gɔ nŋɛ, inɛmɔkɔ walakɔ inaabo gɔ
í nɛ arei jaaɛ, nɔ kù nɛ baa ijɛ iyi á jɛ,
16 nɔ inɛ gɔ nŋɛ ku ni, ka sukudõ, i ya jɛ i yo,
maà jò tũtũ ku kpaɛ, bii kù muaa bukaatai
mii iyi í nɛ, sukudõi mii wa niaa.
17 Bɛɛbɛ mɔi, naanɛ ku dasi iyi a kù waa yɛ
kookoosuɛ, naanɛu ngbɛi.
18 Inɛ gɔ á yɔkɔ ku ni, inɛ ihẽ í dasi naanɛ,
inɛ ihõ mɔ wa ce kookoosuɛ. Amma amu
an jɛaa n ni, nyisim naanɛ ku dasiɛ iyi kù jɛ
do kookoosu, nɔ amu mɔ n nyisi naanɛ ku
dasim do kookoosuɛ.
19 Kù jɛ ì dasi naanɛ iyi Ilaaõ akãi í wɛɛ? Í
sĩa. Baa inɛi inɔɔko ŋa mɔ à mà bɛɛbɛ nɔ à
waa yaya do njo.
20 Amma awɔ iyi i kù nɛ laakai, ì bi n
nyisiɛ iyi naanɛ ku dasii inɛ gɔ iyi kù waa ce
kookoosuɛ, ngbɛi?
21 Bala nwa Aburahamu í jɛ dee dee si
wajui Ilaaõ na kookoosuɛ iyi í ce, si iyi í
jɛsi nŋu ku saka amaɛ Izaaki ku ceaò Ilaaõ
kuwee.
22 I kù yɛ naanɛ ku dasii Aburahamu njɛ
do kookoosuɛ wa too njɛi ba. Naanɛ iyi í dasi
í bàa í kõ na kookoosuɛ iyi wa ce.
23 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõu í ce iyi í ni,
“Aburahamu í dasi Ilaaõ naanɛ, nɔ do saabui
naanɛu Aõ mɔ í kàa si inɛ dee dee”. Nɔ à waa
kpoo kpaasii Ilaaõ.
24 Debɛi amanɛ í ya jɛ dee dee si wajui
Ilaaõi na saabui kookoosuɛ iyi wa ce, kù jɛ
na naanɛ iyi í dasi nŋu akã.
25 Bɛɛbɛ mɔi abo kaafe iyi à ya kpe
Rahabuu, í ce. Í jɛ amanɛ dee dee si wajui
Ilaaõ na kookoosuɛ si na iyi í jò í gba Zuifu
woo bɛ ŋau si kpasẽɛ nɔ í nya ŋa do kpãa
mmu.
26 Ŋɔi í jò à ni ara iyi kù nɛ hunde, ara
ikui. Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi iyi kù waa ce
kookoosuɛ naanɛ ikui.

3

Idei amɛ

1 Kpaasim ŋa, i maà dɛ i kpɔ iŋɛ iyi ì waa
bi i maa kɔ inɛ ŋa si idei Ilaaõ, domi ì mà ŋa,
awa iyi à waa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaõ, Ilaaõ
kaa ce araare nwa si kiitiɛ.
2 Si mii nkpɔi awa fei à ya ka rara. Inɛ iyi
kù waa ce kurara si ide ku fɔɛ, lafẽɛ inɛ ku
jĩai nɔ í yɛ bɛi inɛ iyi í dasi araɛ fei arezem.
3 Bɛɛbɛ mɔi à ya ka dasi arezem si gɛlɛi acĩ
ŋa ku ba a jirima wa, ka bɛi ka yɔkɔ ka bɔò
ara nŋa bii à bi.
4 Nɔ i ya cɔ akɔi inyi má ŋa, do bɛi à lau
fei nɔ fufu jiida wa ce í ya tale ŋai, amma do
falafili keeke gɔi woo nyimbo akɔu í ya bɔòɛ
bii í bi.
5 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í jɛ mii keeke si ara, amma
í ya tɔɔ fufu si mii nla.
I cɔ bɛi ina nyɛnyɛ í kere í to, amma do nŋu
fei á yɔkɔ ku jo agbo nla nla.
6 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í yɛ bɛi ina. Nŋui í jɛ laalɔ
nla nla. Nŋu mɔ ikõ akãi ara nwai, nɔ í ya bɛjɛ

ara nwa fei bɛi ina, domi laalɔ iyi í ya ce í yɛi bɛi inai ala.
7 Amanɛ á yɔkɔ ku kãmia iŋai sako ikã ikã fei, do yɛi ŋa do mii ku cã ilɛ ŋa fei do mii ndii inɔ inyi ŋa, í nɔ ŋa tã mɔm de.
8 Amma inɛ kãma ci ya nɔ amɛɛ. Mii laalɔ gɔi iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku kãmia, Í nɛ acĩ ntɔ ntɔ ku kpa amanɛ.
9 Do amɛi à ya ka saabuò Baaba Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ do nŋui à ya ka ceekpeò inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka bɛi nŋu takaɛ.
10 Nɔ hai si gɛlɛ akãu bɛi idei saabu do ikpe í ya fita. Iŋɛ kpaasim ŋa, kù sĩa ku jɛ bɛɛbɛ.
11 Isɔ̃ akã kaa yɔkɔ ku nɛ inyi didɔ̃ do inyi laalɔ ajɔ.
12 Bɛɛbɛ mɔi kpaasim ŋa, i jɔ̀ i mà ŋa iyi jĩi ndii figi kaa so olivi, nɔ jĩi ndii rezɛ̃ɛ mɔ kaa so figi. Bɛɛbɛ mɔi i kaa yɔkɔ i ba inyi jiida si inyi iyi í da imu.

Bisi iyi wa naa hai lele

13 Yoo nŋɛi í nɛ kumà do bisi. Bii lafɛ̃ɛ í nɛ bisii do ntɔ, kú jɔ̀ a yɔɔ si isɛɛnɛ jiidaɛ do si kookoosu ŋa iyi wa ce do ara ku kaye.
14 Amma bii ì waa ce igu yaamɔ do njɛ ku wã, maà tɔɔ fufu, maà sɔa ntɔ ibo,
15-16 domi tengi bii igu do njɛ ku wã í wa, bɛi daa bɛɛtɛkɛ do kuce laalɔ fei í ya wa. Dimii bisi bɛɛbɛ kù waa naa hai lele. Inɛ nŋu bɛ ti andunyai, do ti idɔɔbii amanɛ, nɔ hai bi Seetam nii wa naa.
17 Amma bisi iyi wa naa hai lele, sinte titã í má. Si anyiɛ inɛ iyi í nɛ bisiu í ya bi inɛ ŋa a nɛ anu akã, í ya maa mu araɛ, nɔ í ya bi nŋu ku ce mii iyi á dɔ̃a inɛ ŋa si. Í ya nɛ araarei nɔ í ya ce icɛ jiida. Ci ya na kubi ntɔ, kù nɔ kù nɛ muafiti.
18 Inɛ ŋa iyi à waa dɛ anu akã à ya ce kuwɛɛ nŋa feii si laakai ku sũ. Laakai ku sũu í yɛi bɛi dimi iyi à waa gbɛ̃ nɔ mii iyi aa na a da nŋui í jɛ kuwɛɛ dee dee.

4

Kɔdɛɛi andunya

1 Mii í ya naaò kakɔɔ do ija wa si aninii nŋɛ. Nŋu bɛ wa naai hai si kɔdɛɛi mii nkpɔ iyi wa ba idɔ nŋɛ ku ja.
2 Ì bi i nɛ ngɔgɔ iyi i kaa yɔkɔ i ba ŋa, ŋɔi í ce ì ya bi inɛ ku kpa ŋa. Ì waa ce kɔdɛɛi mii iyi i kaa ba ŋa, ì waa ce kakɔɔ do ija iŋɛ duusɔ̃ɔ. I kù nɛ mii iyi ì bi ŋa domi i ci ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa.
3 Nɔ baa bii ì tɔɔ Ilaaɔ̃ i kaa ba ŋa domi do kurarai ì waa tɔɔu ŋa. Mii iyi ì waa tɔɔu na irii faayii ara nŋɛi.
4 Iŋɛ iyi i kù leekĩò inɛ akã ŋa, i kù mà ŋa iyi bii ì bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i ì ya jɛ ŋa? Inɛ iyi í bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i í ya jɛ.
5 I maà tamaa si ngbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ í bi Hunde iyi í da nwa si do igu.
6 Amma Ilaaɔ̃ í ya mu nwa didɔ̃ iyi í la í re. Nɔ bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ kù wa anyii ilu faau ŋa amma woo kaye ara ŋai wa mua didɔ̃ɛ.
7 Na nŋu, i sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ. I kɔsi Seetam á sa nŋɛ ku jĩ.
8 I sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ nɔ nŋu mɔ ku sɛkɛɛ si ŋɛ wa. Iŋɛ ilu dulum ŋa, i wɔɔ awɔ nŋɛ. Nɔ i fũuta idɔ nŋɛ, iŋɛ ilu idɔ minji ŋau.
9 I jɔ̀ i wɛɛ do inɔ kufɔ ŋa, i buba gɔɔwoo nŋɛ do kukpata. I jɔ̀ anyi nŋɛ ku kpaasi do kukpata, nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛ ku jɛ nŋɛ inɔ kufɔ.
10 I kaye ara nŋɛ si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nɔ ku so ŋɛ lele.

Maà kiiti kpaasiɛ

11 Iŋɛ kpaasim ŋa, i maà ya sɔ̃ njɛ laalɔ ŋa. Inɛ iyi wa sɔ̃ kpaasiɛ laalɔ, laalɔi woodai wa fɔ. Inɛ iyi wa kiiti kpaasiɛ, woodai wa kiiti. Wee, bii ì waa kiiti woodau i kù jɛ inɛ iyi wa jirimaɛ, amma ì jilɛ araɛ si agbɛi woo kiitiu.
12 Ilaaɔ̃ nŋu akãi wa na wooda, nŋui í nɔ í jɛ woo kiiti. Nŋu akãi á yɔkɔ ku faaba inɛ, nŋui á nɔ ku yɔkɔ ku ce inɛ nfe. Bɛirei awɔ ì yɛ ì waa kiitiò kpaasiɛ ŋa.

Maà tɔɔ fufu

13 Iŋɛ iyi ì ya maa ni, nnyi walakɔ ala aa ka bɔ ilu ihɔ̃ ka ce sĩa bɛ zakai adɔ̃ akã ku ba ka ba fia, i de itĩ i gbɔ iyi ń wa n fɔ nsɛi.
14 I kù mà bɛi ala nŋɛ á yɛ. Mii kuwɛɛ nŋɛ í jɛ. Kuwɛɛ nŋɛ í yɛi bɛi bukɔɔ iyi á tɔtɔɔ nsɛi nsɛi nɔ ku fangaa ma.
15 Ide iyi í jɔ i fɔ ŋa wee, i ya ni ŋa, bii Ilaaɔ̃ í bi aa ka wɛɛ, aa ka nɔ ka ce iyi ihɛ̃ walakɔ aa ka ce iyi ihɔ̃.
16 Amma nsɛi ì waa tɔɔ fufu ì so ara nŋɛ lele. Dimii faau bɛɛbɛ fei kù sĩa.
17 Bɛɛbɛi inɛ iyi í mà mii iyi í jɛ jiida nɔ kù waa coo wa dasi araɛ dulum nii.

5

Laabaau iyi à sɔ̃ ilu fia ŋa

1 Nsɛi, iŋɛ ilu fia ŋa, i gbɔ iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ. I
kpata i cã kpokpo ŋa na wahala ŋa iyi aa naa
si ŋɛ!
2 Amani nŋɛ ŋa í sãmi, nɔ tũtũ ŋa à jɛ ibɔ
nŋɛ ŋa má.
3 Wura nŋɛ ŋa do isɔ fũfũ nŋɛ ŋa fei à mu
atɛ. Atɛ ku mu nŋaui á jɛ sɛɛda si ŋɛ nɔ ku
ŋɔ ara nŋɛ bɛi ina. Ì ko amani ì tɔtɔɔɛ ŋa si
waatii ankãanyiu ihɛ̃.
4 Wee i ci ya sãa woo da amaajɛ nŋɛ ŋa fia
nŋa. I cɔ inɔ kufɔ nŋa ŋa! Anu ku dɔ̃i inɛ ŋau
í to hee si itĩi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã.
5 Ì ce kuwɛɛ nŋɛ ŋa si andunya do amani
nla nla do faayi. Ì jɛ ì ce kaato bɛi angudã iyi
aa bɔò asɔ laga ŋa.
6 Ì yɛ taalei inɛ dee dee ŋa ì kpa ŋa ŋa, a kù
nɔ a kù kɔò ara nŋa.

Temua do kutɔɔ

7 Kpaasim ŋa, iŋɛ fei i yɔkɔ temua ŋa hee
Lafɛ̃ɛ koo nyiò wa má. I cɔ bɛi woo logoo
i ya temua ku maa cɔ ilɛɛ hee amaajɛɛ koo
jĩaò. Temuai í ya ce ku yɛò ijĩ sinte hee do ti
ankãanyiɛ fei.
8 Iŋɛ mɔ i yɔkɔ temua ŋa, i jò idɔ nŋɛ ku
leekĩ dim dim ŋa, domi kunaai Lafɛ̃ɛ í maai
wa mbɛ.
9 Iŋɛ kpaasim ŋa, i maà ya yɛ taalei njɛ ŋa
ku ba Ilaaɔ̃ mɔ ku maà na ku yɛ taale nŋɛ.
Woo kiiti wee wa to wa, wa bi ku lɔ wa.
10 Iŋɛ kpaasim ŋa, i ye gigii walii ŋa iyi à fɔ
ide wo do irii Lafɛ̃ɛ. I sìsì temua nŋa iyi à ce
si ijuukpã nŋa.
11 Aa ka yɔkɔ ka ni ilu inɔ didɔ̃ ŋai domi
ngu ŋa à yɔkɔ temua. Ì gbɔ temuai Zɔɔbu ŋa,
nɔ ì mà mii iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu araare si jiida ku
jɛɛ í ceaa ŋa si anyii wahalaɛ.
12 Iŋɛ kpaasim ŋa, iyi í re mɔm, i maà ya
ceekpe do lele ŋa wala do ilɛ wala do ide
mmu gɔ. Bii ntɔi, ni ntɔi, bii ibo mɔi ni iboi,
ku ba i maà na i dasi kiitii Ilaaɔ̃ ŋa.
13 Wahala í ba inɛ gɔ nŋɛi? Ku ce kutɔɔ.
Inɔi inɛ gɔ nŋɛ wa dɔ̃i? Ku saabu Ilaaɔ̃ do iri
ku kɔ̃.
14 Inɛ akã nŋɛ wa ce bɔ̃ɔi? Ku kpe inɛ
ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋa, aŋai aa jɔaa ikpo si
iri do irii Lafɛ̃ɛ nɔ a ceaa kutɔɔ.
15 Kutɔɔ do naanɛu á yɔkɔ ku faaba bɔ̃ɔu.
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á muaa baani, bii í nɔ í ce dulum
nii á kpa idei dulum dɛɛ.
16 Na nŋu, iŋɛ fei i ce tuubai dulum du ŋɛ
si wajui njɛ ŋa nɔ i ya cea njɛ kutɔɔ ŋa ku ba
i ba iri ŋa. Kutɔɔi inɛ dee dee í nɛ gbugbã nla
nla.
17 Elii amanɛi bɛi awa mɔ. Í ce kutɔɔ ntɔ
ntɔ ijĩ ku maà rɔ, ijĩu í nɔ í leekĩ zakai adɔ̃
mɛɛta do cukpa mɛɛfa.
18 Si anyii nŋu nɔ í ce kutɔɔ má nɔ Ilaaɔ̃ í jò
ijĩ í rɔ nɔ í jò ijɛ í fita si ilɛ.
19 Iŋɛ kpaasim ŋa, bii inɛ gɔ nŋɛ í jĩò ntɔ nɔ
kpaasi gɔ í baaɛ wa si kpãai ntɔ,
20 i mà ŋa, inɛ iyi í baaò ilu dulum wa hai
si kpãa laalɔ bii í wa wo, í faaba hundei ilu
dulum nɔui hai si kpãai iku, nɔ Ilaaɔ̃ á kpa
idei kurara nkpɔ nkpɔɛ.

Tia sinte iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Piɛɛ woo bɛi Jesu Kirisi.

Ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃i, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica nɔ ì fangaa ì jɛ isɛ mmu ŋa si ilɛi Pɔntu, do Galati, do Kapadosi, do Azii, do Bitini.

2 Ilaaɔ̃ Baaba í cica ŋɛi si bɛi í dasi idɔ nŋu ku ce. Nɔ ì jɛ inɛɛ ŋa do saabui Hundeɛ, ku ba i jirima Jesu Kirisi ŋa nɔ njɛɛ ku wɛ ŋɛ.

Didɔ̃ do laakai ku sũ ku kɔ̃ɔsi si kuwɛɛ nŋɛ.

Kpãa ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ

3 Ka saabu Ilaaɔ̃, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Si araare nlaɛ, í jɔ̀ kujĩi Jesu Kirisi wa hai si balɛ í bí wa isɛ gbeejisia. Si bɛɛbɛ í mu nwa kpãa ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ.

4 Nɔ í jilɛ nwa tubu iyi kaa bɛjɛ, kaa riisi, nɔ kusĩaɛ kaa tã. Tubuui à jilɛ nŋɛ lele,

5 iŋɛ iyi gbugbãi Ilaaɔ̃ wa degbe do saabui naanɛ ku dasi, aa ba faaba mam mam ŋa. Faabau Ilaaɔ̃ í ce sɔɔluɛ ku nyisi ŋɛ si ajɔi ankãanyiu.

6 Na ŋɔi í jɔ̀ ì ya nɛ inɔ didɔ̃ nla nla ŋa, baa bii í jɛ ì wa si inɔ ku fɔ nsɛi ŋa si waati keeke, si laakai ku cɔ dimi ikã ikã.

7 Naanɛ ku dasi nŋɛ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ í re wura, domi wura á na ku tã. Do nŋu fei, do inai à yɔɔ à nya riisiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, Ilaaɔ̃ wa cɔ laakaii naanɛ ku dasi nŋɛ ku ba ku mà gbugbãɛ. Nɔ aa ba saabu do yiiko do bɛɛrɛ ŋa waati iyi Jesu Kirisi á faata wa.

8 Ì buu baa do iyi i kù yɔɔ ŋa. Ì dasiɛ naanɛ baa do iyi i kù yɔɔ titã ŋa. Ŋɔi í jɔ̀ ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa iyi í nɛ amboe hee í kpeeò ku fɔ̀ do gɛlɛ.

9 Ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa si na iyi í jɔ̀ ì waa ba ribai naanɛ ku dasi nŋɛ, iyi í jɛ faabai hunde nŋɛ.

10 Si idei faabau ihɛ̃ walii ŋa iyi à ce walii si gãmɛi didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋɛ à ce kudɛdɛ jiida jiida ku ba a mà yaaseɛ.

11 Hundei Kirisiu í wa si ŋa nɔ í sɔ̃ ŋa do njuma iyi Kirisi á ba ijuukpã, nɔ si anyiɛ á ba amboe. Nɔ à ce himma ku ba a mà waatiu do kpãa iyi wa fãau.

12 Ilaaɔ̃ í sisia walii ŋau í ni ide iyi nŋu í sɔ̃ ŋau kù jɛ ti aŋa taka nŋa, tu ŋɛi. Nsɛi woo sisi laabaau jiida ŋau à waazo nŋɛ nɔ ì gbɔ ideu ŋa. À fɔ idei do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ iyi à bɛ wa hai lele. Nɔ amaleka ŋau taka nŋa à waa bi a mà yaasei ideu.

Ka leekĩ si kuwɛɛ iyi í má

13 Na nŋu, i ce laakai ŋa. I mu ara nŋɛ ŋa, nɔ i dàsi kpãa ku cɔ nŋɛ fei si didɔ̃ iyi aa na ŋɛ si waati iyi Jesu Kirisi á faata wa.

14 I jɔ̀ i jɛ bɛi amu ŋa iyi à ya gbɔ ide nɔ i maà ti i jɔ̀ kɔdɛɛ iyi i ya tako i maa ce ŋa wo si waati iyi i kù mà ngɔgɔ ŋa kú maa nɛò ŋɛ.

15 Amma i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋa fei ku má, bɛi Ilaaɔ̃ í má, nŋu iyi í kpe ŋɛ.

16 Ilaaɔ̃ takaɛ í fɔ si kukɔɛ í ni, i jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku má, domi amu takam ń má.

17 Ilaaɔ̃, nŋu iyi ì ya kpe Baaba ŋa si kutɔɔ nŋɛ, nŋui í jɛ inɛ iyi á kiiti inɛ fei si bɛi inɛ fei í ce nɔ kaa cɔ ijui inɛ gɔ. Na nŋu, waati iyi í gbe nŋɛ si andunya i jɔɔ do jirima ŋa.

18 Bala nŋɛ ŋa à jɔ̀ nŋɛ tubui kuwɛɛ nfe nfe. Nɔ iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi à ya ŋɛi hai si kuwɛɛu. Kù jɛ do isɔ fũfũ walakɔ wura iyi á na ku tãi à ya ŋɛò.

19 Aawo, à faaba ŋɛi do njɛ ilu bɛɛrɛi Kirisi, nŋu iyi í yɛ bɛi angudãi kuwee hai nɛ leebu nɔ kù nɛ riisi gɔ.

20 Hai waati iyi a kù taka andunyai, Ilaaɔ̃ í cica Kirisiu, amma í nyisi araɛ si waatii ankãanyiu ihɛ̃ na aranfãani nŋɛ.

21 Na saabuɛi ì dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa, nŋu iyi í dedeɛ hai si balɛ nɔ í muaa amboe ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ do kpãa ku cɔ nŋɛ ku wa si Ilaaɔ̃.

22 Nsɛi, si ntɔ ku jirimai ì fũuta idɔ nŋɛ ŋa ku ba kubii kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi ì nɛ ŋa ku maà jɛ do muafiti. Na nŋu, i bi njɛ ntɔ ntɔ do idɔ nŋɛ fei ŋa.

23 Í sĩa i ce bɛɛbɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ à bí ŋɛi isɛ gbeejisia, nɔ kù jɛ do dimi iyi á ku, amma do dimi iyi kaa kui. Dimiui í jɛ idei Ilaaɔ̃, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ nɔ kaa tã.

24 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,

Inɛ fei í yɛi bɛi fɔfɔ,

Nɔ bɛɛrɛi inɛ fei í yɛi bɛi kokoi fɔfɔu.

Fɔfɔ í ya gbɛ, nɔ kokoɛ ku wɔ.

25 Amma idei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á maa wɛɛi do ajɔ fei. Ideu, nŋui í jɛ laabaau jiida iyi à waazo nŋɛ.

2

Kuta ilu hunde

1 Na nŋu, i jɔ̀ laalɔ baa yooma fei ŋa, hai ibo
ku sɔ, do muafiti, do igu, do irii inɛ ku sɔ.
2 Si bɛi ama kpɔtɔɔ í ya bi àmɔ, iŋɛ mɔ í sĩa
i bi àmɔ iyi í má iyi í jɛ idei Ilaaɔ̃. Hundei
Ilaaɔ̃i wa mu nŋɛ amɔu ku ba i la si kpãai
faabau ŋa,
3 si bɛi ì tiɛ didɔ̃i Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ tã ŋa.
4 I sɛkɛɛ si Lafɛ̃ɛ wa, nŋu iyi í jɛ kuta ilu
hunde iyi inɛ ŋa à kɔsi, amma Ilaaɔ̃ í cicaɛ
si na iyi í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ bi tɛɛ.
5 Iŋɛ mɔ, i naa wa bɛi kuta ilu hunde a ceò
ŋɛ icɛ a maò ile bi ku wai Hundei Ilaaɔ̃. Bɛi
aa jɛ woo wee ŋa iyi à má iyi à na Ilaaɔ̃ ara
nŋa bɛi kuwee iyi á dɔ̃aa si do saabui Jesu
Kirisi.
6 Í sĩa i ce bɛɛbɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ à kɔɔ si tiai
idei Ilaaɔ̃ à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Ǹ cica kuta ilu bɛɛrɛ ǹ jilɔɔ ilui Siɔ̃ɔ bɛi kuta
gbugbãi icui ile.
Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ, kaa yɛ anyɔ.
7 Kutau, í nɛ bɛɛrɛ bi iŋɛ woo dasi Jesu naanɛ
ŋa, amma hai dasi naanɛ ŋa à kɔsiɛ. Do nŋu
fei, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsi
Nŋui í na í jɛ kuta gbugbãi icui ile.
8 Nɔ bii gɔ ŋa à ya ni má,
Kutau ihɛ̃i í jɔ̀ inɛ ŋa à waa koosɛ.
Nŋui í ya maa kɛkɛ ŋa.
À koosɛi si na iyi í jɔ̀ à kɔ ku dasi ideu naanɛ.
Nɔ nŋu bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa.
9 Amma iŋɛi ì jɛ dimi iyi Ilaaɔ̃ í cica, nɔ iŋɛi
ì jɛ woo weei ilaalu ŋa, ì jɛ dimi iyi í má ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í ya ku ba i sisi jiida ku jɛɛ, nŋu iyi í
kpe ŋɛ hai si ilu kuku ì naa ì lɔsi inya kumá
ilu bɛɛrɛɛ.
10 Tako wo i kù jɛ dimi ŋa iyi inɛ gɔ í mà,
amma nsɛi ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Tako wo i kù mà
mà Ilaaɔ̃ wa ce araare nŋɛ, amma nsɛi bɛi ì
màa ŋa.

Kuwɛɛi woo dasi naanɛ

11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi, iŋɛ iyi ì
yɛ bɛi inɛ njoo do isɛ mmu ŋa si andunyau
ihɛ̃, i jɔ̀ i nɔ ara nŋɛ do binɛi ara iyi í ya maa
ce igũ do hunde nŋɛ.
12 I jɔ̀ i nɛ daa jiida ŋa si inɔi hai dasi Jesu
naanɛ ŋa, domi baa bii à waa kpe ŋɛ inɛ laalɔ
ŋa, aa yɛ icɛ jiida nŋɛ nɔ a saabu Ilaaɔ̃ si ajɔ iyi
á kiiti ŋa.
13 I jirima ilu iri fei ŋa na irii Lafɛ̃ɛ, hai ilu
ilɛ, nŋu iyi í re do gbugbã,
14 hee ku koo si ilaalui ilu ŋa, inɛ ŋa iyi í
bɛ wa ku ba a kpã woo ce laalɔ ŋa iju, nɔ a
saabu woo ce jiida ŋa.
15 Do ntɔ, iyi Ilaaɔ̃ í bi, nŋui í jɛ icɛ jiida nŋɛ
ku dĩ gɛlɛi hai mà ngɔgɔ ŋa si ide hai nɛ yaase
nŋa.
16 Í sĩa i ya maa nɛ̀ bɛi inɛ ŋa iyi à nɛ ara
nŋa, amma i maà ti i jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ ku yɛ
bɛi acɔ iyi wa bii laalɔ. I jɛ kuwɛɛ nŋɛ bɛi woo
ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
17 I jirima inɛ fei ŋa, i bi kpaasi woo dasi
Jesu naanɛ nŋɛ ŋa, i ce njoi Ilaaɔ̃, nɔ i jirima
ilu ilɛu ŋa.

Mii iyi wahalai Kirisi wa nyisi wa

18 Iŋɛ amaacɛ ŋa, i sũa lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa iri ilɛ i
jirima ŋa ntɔ ntɔ, kù jɛ inɛ jiida do amanɛ ku
rɔ aŋa akãi aa ya cea ŋa, amma hee do inɛ ku
gaabu ŋa feii.
19 Do ntɔ, bii à waa kpã ŋɛ iju nfe nfe, í sĩa
i yɔkɔ temua ŋa na irii Ilaaɔ̃.
20 Bii ì yɔkɔ temuai goloi kuraraɛ i kù nɛ
saabu kãma. Amma bii ì ba ijuukpã na jiida
iyi ì waa ce ŋa nɔ ì temua, mii jiidai si wajui
Ilaaɔ̃.
21 Na ideu bɛi Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ domi Kirisi
takaɛ í ba ijuukpã na iri nŋɛ nɔ wa nyisi ŋɛ
yaase jiida ku ba i too tuubaɛ ŋa.
22 Kù ce dulum, a kù nɔ a kù gbɔ ibo si gɛlɛɛ
ajɔ kãma.
23 Iyi à buu, kù sã nŋa arabu. Iyi à kpãa
iju, kù ceekpe ŋa, amma í leekĩ do Ilaaɔ̃ iyi í
ya kiiti dee dee.
24 Kirisi takaɛ í so dulum du wa si araɛ
si ji̇i ku gaauu, ku ba ka jɛ bɛi iku si wajui
dulum, nɔ ka ce kuwɛɛ nwa dee dee. Do
saabui kumɛɛɛ ŋai à baò iri.
25 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi angudã ŋa iyi à nyɔ,
amma nsɛi ì nyi wa bi woo degbeu ŋa, nŋu
iyi wa degbe hunde nŋɛ.

3

Abo do mɔkɔ

1 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ nŋɛ
ŋa iri ilɛ, hee baa bii í jɛ gɔgɔ nŋa ŋa a kù dasi
idei Ilaaɔ̃ naanɛ, daa nŋɛ ku jɔ̀ a dasi naanɛ.
Waati bɛɛbɛ i kù nɛ bukaatai ide ku fɔ má ŋa,

2 domi aa yɛ kuwɛɛ nŋɛ í má, ì nɔ ì mà
bɛɛrɛi amanɛ ŋa.
3 I maà dɛdɛ i jɛ abo kusĩa ŋa do mii ndii
ara nŋu akã, bɛi iri ku ba, do sabai wura ŋa,
do nyau kusĩa ŋa.
4 Amma i jɔ̀ kusĩa nŋɛ ku jɛ si idɔ nŋɛ,
kusĩa iyi ci ya tã. Nŋui í jɛ daa didõ do idɔ ku
buba. Iyi bɛi í jɛ mii ilu bɛɛrɛ jiida si wajui
Ilaaõ.
5 Bɛɛbɛi inaaboi tako ŋa iyi à mà bɛɛrɛi
Ilaaõ nɔ à dasiɛ naanɛ à ya teese ara nŋa nɔ
à ya sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ.
6 Bɛɛbɛi Sara í ce, í ya maa jirima
Aburahamu, nɔ wa kpoo lafɛ̃ɛɛ. Nsɛi, bii ì
waa ce jiida ŋa nɔ i kù waa ce njoi nkãma,
iŋɛ mɔ ì jɛ bɛi ama inaaboɛ ŋa.
7 Iŋɛ inɛmɔkɔ ŋa mɔ, si kuwɛɛ nŋɛ do abo
nŋɛ ŋa, i ye gigi iyi a kù to ŋɛò gbugbã. I jɔ̀
i mà bɛɛrɛ nŋa ŋa, domi Ilaaõ á mua aŋa mɔ
kuwɛɛ iŋɛò ŋa ajɔ. I ya maa ce bɛɛbɛ ku ba
nkãma ku maà ganji ŋɛ si kutɔɔ nŋɛ.

Ijuukpã na jiida ku ce

8 Si anyii fei ndɛɛ i jɔ̀ iŋɛ fei i nɛ lasabu akã
do kubi akã ŋa. I bi njɛ bɛi igbã do ifɔ ŋa, i ce
araarei njɛ do ara ku kaye ŋa.
9 I maà ya sãa inɛ laalɔɛ, walakɔ arabu ŋa
iyi í buɛ. Í sĩa mɔm i ya jɛaa do kuwee, domi
Ilaaõ í kpe ŋɛi ku ba i ba kuwee ŋa.
10 Si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni,
Inɛ iyi í bi ku ce kuwɛɛ jiida nɔ kú nɛ inɔ didõ
ajɔ fei,
Kú jɔ̀ laalɔ ku fɔ nɔ kú nɔ gɛlɛɛ si ibo ku sɔ.
11 Í sĩa ku saa laalɔ nɔ ku ce jiida,
Í sĩa ku maa dɛ laakai ku sũ waati kãma fei,
12 Domi Lafɛ̃ɛ wa degbe inɛ dee dee ŋa
Nɔ wa gbɔ kutɔɔ nŋa.
Amma í fũsi woo ce laalɔ ŋa awɔ.
13 Yooi á ce nŋɛ laalɔ bii ì hanya ì waa ce
jiida ŋa.
14 Baa bii ì waa ba ijuukpã ŋa na dee dee
ku jɛ nŋɛ, i nɛ inɔ didõ ŋa. I maà ce njoi
amanɛ ŋa, nɔ i maà ya biti ŋa.
15 Amma i jɔ̀ Kirisi ku jɛ Lafɛ̃ɛ si idɔ nŋɛ. I
tã sɔɔlu waati kãma fei i jɛa inɛ ŋa iyi à waa
bee yaasei kpãa ku cɔ nŋɛ.
16 Amma i jɛ nŋa do ide didõ do bɛɛrɛ. I
jɔ̀ idɔ nŋɛ ku maa má ku ba bii à waa má ŋɛ
ide si isɛɛnɛ jiida nŋɛ iyi wa naa hai bi Kirisi,
anyɔ ku mu ŋa si ideu.
17 Bii í jɛ na idɔɔbii Ilaaõi à waa kpãɛ iju na
jiida iyi ì waa ce, iyi bɛ í sĩa do iyi aa maa
kpãɛ iju na laalɔ.
18 Gbakã akãi Kirisi í ku na dulum. Nŋu
iyi í jɛ inɛ dee dee, í ku na inɛ laalɔ ŋa, ku ba
ku bɔò wa bi Ilaaõ. Waati iyi à kpaa araɛ í ku
amma hundeɛ í wɛɛ.
19 Do hundeɛui í koo í waazoa iku ŋa iyi à
waa mu bɛi inɛi piisõɔ ŋa,
20 inɛ ŋa iyi a kù tako a kù waa jirima Ilaaõ
si waati iyi í temuaò ŋa hee Nowee í koo í
ceò akɔi inyiu í tã. Inɛ ŋa iyi à lɔ si akɔi inyiu
a kù kpɔ, a kù re aŋa mɛɛjɔ, nɔ à ba faaba hai
si inɔ inyi nlau.
21 Inyiu, í yɛi bɛi inyi ku dasi. Kù jɛ a ni
wa nya riisii ara, amma wa nyisi iyi inɛ í
dasi idɔ nŋu ku ce kuwɛɛ iyi idɔi nŋu kaa yɛ
taalei nŋu si wajui Ilaaõ. Mii ŋau bɛ fei í ce
na saabui kujĩi Jesu Kirisi hai si balɛ,
22 nŋu iyi í bɔ lele nɔ wa buba si awɔ njɛi
Ilaaõ. Bɛi amaleka ŋa do ilu yiikoi lele ŋa do
ilu gbugbã ŋa à waa sũaa iri ilɛ.

4

Kuwɛɛ iyi í kpaasi

1 Kirisi í ba ijuukpã si araɛ. Na nŋu, i mà
ŋa iyi iŋɛ mɔ aa ba ijuukpã nɔ í sĩa i yɔkɔ
temua ŋa, domi inɛ iyi í temuaò ijuukpã si
araɛ, dulum kaa kãmiaɛ má,
2 nɔ waati iyi í gbe si kuwɛɛi andunyaɛ ku
jɛ si idɔɔbii Ilaaõ, ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛ nfe
nfei ara.
3 Ntɔ ntɔ, tako wo ì ce bɛi hai dasi Jesu
naanɛ ŋa à ya bi, amma í to bɛɛbɛ. Ì tako ì
ce mii iyi í dõa ara nŋɛ si ŋa, do binɛ, do atɛ̃
ku mɔ, do atɛ̃ ku kpa inɛ, do buki, do iwɛ̃ ku
tɔɔ iyi kù waa too wooda.
4 Nsɛi à biti si bɛi i kù waa ba ŋa daa bututu
ŋau ku ce má ŋa, nɔ à waa bu ŋɛ.
5 Amma aa na a koo a sisi daa nŋa bi Ilaaõ,
nŋu iyi í tã sɔɔlu ku kiiti ilu hunde do iku ŋa.
6 Na nŋu mɔm nii í jɔ̀ à tako à sisia inɛ ŋa
laabaau jiidau wo ku ba baa do iyi à ku nsɛi
na kiitii Ilaaõ iyi í tosi inɛ fei, hunde nŋa ku
maa wɛɛ bɛi Ilaaõ takaɛ í wɛɛ.

Inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ do amuai Ilaaõ dee dee

7 Kɔɔi mii fei í maai wa. Na nŋu, i mu ara
nŋɛ do laakai, nɔ i jɔ̀ hunde nŋɛ ku wɔ njoo
ku ba i yɔkɔ i ce kutɔɔ ŋa.

8 Iyi í re fei ndɛɛ, nŋui í jɛ i ce kookaai i bi
njɛ ŋa, domi kubi í ya bii dulum nkpɔ.
9 I ya yaaɛ njɛ ŋa do inɔ akã, kugbagba kù
maà wa si.
10 Inɛ baa yooma nŋɛ fei í ba amua hai bi
Ilaaɔ̃. Na nŋu, i ceò amua ikã ikãi Ilaaɔ̃u icɛ
ŋa i máa sobiò njɛ bɛi woo ce icɛ ilu naanɛ
ŋa.
11 Inɛ iyi wa waazo í sĩa ku fɔ idei Ilaaɔ̃.
Inɛ mɔ iyi wa cea inɛ gɔ icɛ ku coo do
gbugbã iyi Ilaaɔ̃ í muaa, ku ba si mii fei a yɛ
amboei Ilaaɔ̃ do saabui Jesu Kirisi, nŋu iyi í
nɛ amboe do gbugbã hee do ajɔ fei. Ami.

Temuai inɛi Kirisi ŋa si ijuukpã

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà biti do ijuukpã
iyi wa naa si ŋɛ bɛi ina ku cɔò laakai nŋɛ. I
maà ti i dooɛ mii ikã.
13 Amma i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃ bii ì waa ba ikpẽ
si wahalai Kirisi ŋa, ku ba i nɛ inɔ didɔ̃ nla
nla ŋa si ajɔ iyi á nyisi amboeɛ.
14 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii à waa bu ŋɛ na irii
Kirisi, domi Hundei Ilaaɔ̃, ilu amboe, í wa si
ŋɛ.
15 Inɛ kãma nŋɛ ku maà jɔ̀ ku yɛ ijuukpã
na inɛ ku kpa, walakɔ na ile, walakɔ na laalɔ
ku ce, walakɔ na wɔbia ku gũ.
16 Amma inɛ iyi wa wahala si na iyi í jɔ̀ í
jɛ inɛi Kirisi, ku maà jɔ̀ anyɔ ku muu, amma
í sĩa ku saabu Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ wa so irii
Kirisiu.
17 Waati í to kiitiu ku sinti. Inɛi Ilaaɔ̃ ŋai
aa sinti ku kiiti. To, bii í sinti hai bi tu wa,
bɛirei iri ku kpaɛ á yɛ bi inɛ ŋa iyi à kɔ ku
dasi laabaau jiidai Ilaaɔ̃ naanɛ.
18 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Bii faabai inɛ jiida ŋa í gaabu,
Bɛirei ti ilu dulum ŋa do inɛ ŋa iyi a kù mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ á yɛ.
19 Na nŋu, inɛ ŋa iyi à waa yɛ ijuukpã si
idɔɔbii Ilaaɔ̃, í sĩa a teese a maa ce jiidaɛ nɔ
a leekĩ do woo taka nŋa iyi í jɛ ilu naanɛ.

5

Ka gbɔa inɛi Ilaaɔ̃ ŋa

1 Nsɛi, si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi à jɛ inɛ ngboi
igbɛi Ilaaɔ̃ ŋai ǹ wa n fãa. Amu mɔ inɛ ngboi
bɛi aŋa mɔ, ǹ nɔ ǹ jé sɛɛdai ijuukpãi Kirisi nɔ
ǹ nɛ ikpẽ si amboe iyi á na ku naa.
2 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i gbɔa inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í da
nŋɛ si awɔ bɛi à ya gbɔa angudã ŋa, ku maà
ti ku jɛ do tilasi walakɔ do binɛi fia, amma i
na ara nŋɛ si icɛu do inɔ akã si bɛi Ilaaɔ̃ í bi.
3 I maà taa inɛ ŋa iyi à da nŋɛ si awɔ ŋau
gbugbã, amma i nyisi ŋa kuce jiida iyi aa too
si.
4 Nɔ waati iyi Kirisi á faata wa, nŋu iyi í
jɛ inɛ ngboi woo degbe ŋau, aa gba riba ilu
amboe iyi kusĩaɛ kaa tã ŋa.
5 Bɛɛbɛ mɔi, iŋɛ awaasũ ŋa, i sũa inɛ ngboi
igbɛ ŋau iri ilɛ. Iŋɛ fei i jɔ̀ ara ku kaye ku jɛ
nŋɛ bɛi ibɔ iyi à ya dasi, domi kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ kù wa anyii woo tɔɔ fufu ŋa,
amma wa cea woo kaye ara ŋa didɔ̃.
6 Na nŋu, i kaye ara nŋɛ si awɔ gbugbãi
Ilaaɔ̃, ku ba ku so ŋɛ lele si ajɔ iyi í dau.
7 I sɔ wahala nŋɛ fei bi tɛɛ, domi nŋui wa
gbɔ nŋɛ.
8 I mu ara nŋɛ ŋa, i jɔ̀ hunde nŋɛ ku wɔ
njoo, domi Seetam, mbɛɛ nŋɛi, í dabii wa dɔ̃
anu bɛi muusu nla, wa dɛdɛ inɛ iyi á ŋɔ.
9 I kɔò ara nŋɛ si wajuɛ do naanɛ ku dasi
nla nla domi ì mà ŋa kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ nŋɛ ŋa iyi à fangaa si andunya fei,
ijuukpã dimi akãu bɛi à waa yɛ.
10 Amma bii ì yɛ ijuukpã si waati keeke ì
tã ŋa, Ilaaɔ̃ ilu didɔ̃ fei, nŋu iyi í kpe ŋɛ ku ba
i nɛ ikpẽ si amboe hai nɛ kɔɔɛ na saabui anu
akã nŋɛ do Kirisi, nŋu takaɛi á jɔ̀ i kɔ̃ dee dee
ŋa. Nŋui á nɔ ku jɔ̀ i leekĩ dim dim ŋa, nɔ ku
mu nŋɛ gbugbã, i maà tɛkɛɛ hai si ideɛ ŋa.
11 Nŋui í nɛ yiiko hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

12 Ǹ wa n kɔ nŋɛ ide keekeu ihẽ wai do
sobii Silasi kpaasi ilu naanɛ nwa. Ǹ bi n mu
nŋɛ gbugbã nɔ n nyisi ŋɛ iyi ideu ihẽ iyi ì waa
leekĩ si dim dim ŋau, didɔ̃i Ilaaɔ̃i do ntɔ.
13 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa ilui Babilɔni,
iyi Ilaaɔ̃ í cica bɛi iŋɛ mɔ, wa ce ŋɛ fɔɔ, bɛɛbɛ
mɔi Maaku iyi wa jɛ bɛi amam si naanɛ ku
dasi, wa ce ŋɛ fɔɔ.
14 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa.
Laakai akã ku wɛɛò iŋɛ iyi ì jɛ ti Kirisi fei
ŋa.

Tia minjisia iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Simɔɔ Piɛɛ amaacɛ woo bɛi Jesu Kirisi.
Ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃i, iŋɛ iyi Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ woo faaba nwa, í jɔ̀ ì dasi naanɛ ŋa na dee dee ku jɛɛ. Naanɛ iyi ì dasi ŋau í nɛ bɛɛrɛ bɛi ti awa mɔ.
2 Didɔ̃ do laakai ku sũ ku kɔ̃ɔ nŋɛ si, si na iyi í jɔ̀ ì mà Ilaaɔ̃ do Jesu Lafɛ̃ɛ nwa ŋa.

Kukpe do kucicai Ilaaɔ̃

3 Yiikoi Ilaaɔ̃ í mu nwa bukaatai mii iyi à bi fei ku ba kuwɛɛ nwa do kutɔɔ nwa ku maa bɔ waju. Nɔ í ce bɛɛbɛi si bɛi í jɔ̀ à màa, nŋu iyi í kpe wa ka ba ikpɛ̃ si amboeɛ do si jiida ku jɛɛ.
4 Bɛɛbɛi í ce nwa kuwã nla nla ilu bɛɛrɛ ŋa. Kuwã ŋau aa jɔ̀ i yɛ bɛi nŋu takaɛ í yɛ nɔ i saa kuce laalɔ sãmi ŋa iyi í wa si andunya na binɛ.
5 Na nŋu, i ce kookaai i kɔ̃ɔsi isɛɛnɛ jiida si naanɛ ku dasi nŋɛ, nɔ si isɛɛnɛ jiida i kɔ̃ɔsi kumà,
6 nɔ si kumà i kɔ̃ɔsi gaya, nɔ si gaya i kɔ̃ɔsi temua, nɔ si temua i kɔ̃ɔsi bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà,
7 nɔ si bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà i kɔ̃ɔsi jiida ku cea njɛ, nɔ si jiida ku cea njɛ i kɔ̃ɔsi kubi.
8 Bii mii ŋau bɛ à wa si ŋɛ nɔ wa kɔ̃ɔsi, aa jɔ̀ i ya maa ce kookaai si icɛ nŋɛ, nɔ icɛ nŋɛu ku nɛ aranfãani ku ba i mà Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa.
9 Amma inɛ iyi kù nɛ mii ŋau bɛ í yɛi bɛi fɛɛju, walakɔ bɛi inɛ iyi ijuɛ kù waa dɔ̃, nɔ kaa yɛ ilu ku jĩ. Nɔ í gbɛjɛ iyi nŋu í má hai si dulum dii takoɛ.
10 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i kɔ̃ɔsi himma ku ba i mà sãa sãa iyi Ilaaɔ̃i í kpe ŋɛ nɔ í cica ŋɛ, domi bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i kaa dasi dulum ajɔ kãma ŋa.
11 Bɛɛbɛi aa jɔ̀ i lɔ do bɛɛrɛ ŋa si bomma hai tãi Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi.
12 Na ŋɔi í ce n kaa n gbɛɛjiò ku ye ŋɛ gigii mii ŋau ihɛ̃, baa do iyi ì màa tã ŋa, nɔ ì waa leekĩ dim dim si ntɔ iyi ì waa mu nsɛiu ihɛ̃ ŋa.
13 Ntɔ ntɔ, waati iyi ǹ wɛɛ si hunde, ǹ nɛ n ya n maa n ye ŋɛ gigii ku ba i ya maa wɔ njoo si ŋa.
14 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ mà iyi kaa kpɛ má an jɔ̀ arau ihɛ̃, si bɛi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi í sɔ̃m.
15 An ce kookaai n sɔ̃ ŋɛ yaaseɛ ku ba i yɔkɔ i ye gigii mii ŋau do ajɔ fei ŋa si anyii ikum.

Inɛ ŋa iyi à yɛ amboei Kirisi

16 Do ntɔ, a kù waa too si ará iyi inɛ ŋa à waa kpa do bisi nŋa, si waati iyi à jɔ̀ ì mà gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa do kunyiɛ wa. Amma awa taka nwa mɔ à yɛ kulaɛ do iju nwa
17 nɔ à gbɔ imui Ilaaɔ̃ Baaba waati iyi í fɔ hai lele í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ ama akãm iyi ǹ bi jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa. Waati nŋu Ilaaɔ̃, ilu amboe nla nla, í nyisi bɛɛrɛi Kirisiu do amboeɛ.
18 Si anyiɛ, à nyi à gbɔ imui Ilaaɔ̃ wa má hai lele si waati iyi awaò ŋa à wa si antai geete kumáu.
19 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ nwa í kɔ̃ɔsi si idei walii ŋau. I jɔ̀ i de siɛ itĩ ŋa, domi í yɛi bɛi fitila iyi wa má inya si ilu kuku hee iju koo máò nɔ Jesu, nŋu iyi í yɛ bɛi andaiyai daakɔ, ku má inya si idɔ nŋɛ.
20 Sinte, i jɔ̀ i mà iyi ihɛ̃ ŋa, iyi idei walii gɔ kù wɛɛ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ bɛi í bi *,
21 domi idei walii gɔ kù wɛɛ iyi inɛ gɔ í ce do idɔɔbii nŋu takaɛ, amma inɛ ŋa à ya sisi idei Ilaaɔ̃i si bɛi Hundeɛ í nyisi ŋa.

2

Woo kɔ si cio ilu ibo ŋa
(Cɔ Zudu 4-13)

1 Walii ilu ibo ŋa à wɛɛ wo si inɔi inɛ ŋau. Bɛɛbɛ mɔi woo kɔsi cio ilu ibo ŋa aa faata wa si anini nŋɛ. Aa naaò kukɔsi ibo wa do bisi, iyi á ce inɛ ŋa nfe, nɔ aa kɔ̀si Lafɛ̃ɛ iyi í ya ŋa. Bɛɛbɛi aa faa ara nŋa nfe ku ce anu akã.
2 Inɛ nkpɔi á too daa laalɔ nŋa, nɔ na iri nŋa inɛ gɔ ŋa aa bu kpãai ntɔ.
3 Na binɛ nŋa aa jɛ ŋɛ taki do ide ŋa iyi aŋa taka nŋa à waa lasabu. Amma hai ku kpɛ woo kiiti nŋa í tã sɔɔlu ku kiiti nŋa. Nŋu mɔi á ce ŋa nfe nɔ kaa kpɛ mɔm.

* **1:20** iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ bii í bi Yaasei ideu bɛ á yɔkɔ ku jɛ má, iyi inɛ gɔ í kɔ do araɛ.

4 Baa amaleka ŋa iyi à ce dulum wo, Ilaaɔ̃
kù jɔ̀ ŋa, amma í tale si ŋa si isa nla nla. Tengi
bɛi à waa mu ŋa si ilu kuku hee ajɔi kiiti.
5 Ilaaɔ̃ kù nɔ kù jɔ̀ inɛi tako ŋau mɔ waati
iyi í jɔ̀ ijĩ nlau í jɛ inɛi andunya ŋa iyi a kù mà
bɛɛrɛɛ, amma Nowee, nŋu iyi í ce waazoi ide
ntɔui í faaba do amanɛ mɛɛje gɔ ŋa.
6 Si anyiɛ í nyi í yɛ taalei inɛi Sodomu do
Gɔmɔɔ ŋa mɔ má, nɔ í kpa ŋa do ina. Iyi bɛu
bɛi í jɛ sɛɛda na inɛ laalɔ ŋa iyi aa na a naa.
7-8 Amma í nya Lɔtu inɛ jiida iyi í wa si inɔi
inɛ laalɔ ŋau. Í nyaai si na iyi í jɔ̀ í ya nɛ inɔ
ku fɔ na daa bututu nŋa, nɔ iju iyi wa má fei
laalɔ iyi wa yɛ do iyi wa gbɔ wa bitandi idɔ
dee deeɛ.
9 Bɛɛbɛ mɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà bɛi á ce ku faaba
inɛ ŋa iyi à mà bɛɛrɛɛ si wahala. Í nɔ í mà bɛi
á mu inɛ laalɔ ŋa ku wahala ŋa si ajɔi kiiti.
10 Inɛ ŋa iyi à waa ce kubi nfe nfei ara nŋa
nɔ à donda yiikoi Ilaaɔ̃, wahala nŋa á caa.
Woo kɔsi cio ilu ibo ŋau à jɛ ilu wɔɔkɔ
yaamɔ ŋa do woo tɔɔ fufu ŋa iyi a kù waa ce
njoi ilu yiikoi lele ŋa ku bu.
11 Baa amaleka ŋau, aŋa iyi à re ŋa do
gbugbã do yiiko ntɔ ntɔ, a kù waa yɛ taalei
ilu yiikoi lele ŋau hee má jɛ a bu ŋa si wajui
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
12 Amma inɛ ŋau à ya maa yaako mii iyi
a kù mà. À yɛi bɛi iŋai sako ŋa iyi a kù nɛ
lasabu kãma, nɔ aa ce nfei bɛi iŋai sako ŋau
iyi à bí ku ba a mu ŋa a kpa ŋa.
13 Laalɔ iyi à cea inɛ ŋai aa sã nŋa. Inɔ didõ
nŋa fei si inaabo ŋai í ya wa baa bii dasã
nkpai. Baa waati iyi iŋɛò ŋa ì tɔtɔɔ ì waa jɛ
ijɛi Lafɛ̃ɛ ajɔ ŋa, à ya maa ce daa laalɔ nŋai nɔ
a maa nɛ si inɔ didõ. À yɛi bɛi angudãi kuwee
ŋa iyi à nɛ leebu do riisi.
14 Iju nŋa fei si abo kaafe ŋai í ya wa,
dulum ci ya to ŋa. À ya mu inɛ ŋa iyi a kù
waa leekĩ dim dim do taa. Idɔ nŋa í nɛ dɔɔnɛi
binɛ. Ilaaɔ̃ í ceekpe ŋa.
15 À jɔ̀ kpãa jiida nɔ à nyɔ. À too kpãai walii
Balamu, amai Beɔɔ, nŋu iyi í bi ribai laalɔ ku
jɛ.
16 Amma Ilaaɔ̃ í fɔ siɛ ide na kuraraɛ. Ntɔi,
gbankɛlɛ iyi ci ya fɔ ide, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í baa ide
ku fɔ bɛi amanɛ nɔ í leekĩ ide hai nɛ yaasei
waliiu.
17 Inɛ ŋau, à yɛi bɛi isõ hai nɛ inyi walakɔ
bɛi ijĩ iyi í dũ nɔ kaa rɔ si na iyi í jɔ̀ fufu wa
taleɛ. Ilaaɔ̃ í ce nŋa sɔɔlui bi ku wa si ilu
kuku nla nla.
18 À waa fɔ idei fufu ku tɔɔ iyi kù nɛ iri. À
waa fa inɛ gɔ ŋa do binɛ ikã ikãi mii iyi lafɛ̃ɛ
ŋa à nɛ si idɔ nŋa ŋa ku ba a mu ŋa do taa.
Inɛ ŋau, do wahalai à ba à gbã wa hai bi inɛ
ŋa iyi à wa si kurarau.
19 Inɛ ŋa iyi à ba à mu ŋau, à ya ce nŋa
kuwãi ara ku nɛi, amma aŋa taka nŋa à jɛ
arui daa ŋa iyi wa bɔò ŋa nfe ku ce, domi inɛ
fei í jɛ arui mii iyi í kãmiaɛ.
20 Ntɔi, inɛ ŋa iyi à jɔ̀ laalɔ ku cei andunya
si na iyi í jɔ̀ à mà Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu
Kirisi, bii à nyi à jɔ̀ laalɔ ku ceu í mu ŋa má í
kãmia ŋa isɛ gbeejisia, kuwɛɛi tako nŋa á tia
do ti ankãanyiu.
21 Á tia nŋa bii í jɛ a kù mà kpãai ntɔ wo do
iyi à màa tã nɔ à toa woodai Ilaaɔ̃ iyi à na ŋau
anyi.
22 Mii iyi í ba ŋau bɛ wa nyisi iyi mɔndau
ihɛ̃ í jɛ ntɔ. Mɔndau í ni, aja í nyi í koo wa fa
ituɛ má. À ya ni má, kusɔɔ iyi à wɛ í nyi wa
bimbili si pɔkɔdɔ má.

3

Lafɛ̃ɛ á nyi wa si bɛi í ce kuwãɛ

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, tia minjisiam wee iyi ṅ
kɔ nŋɛ. Si tia sinteu do minjisiau fei ṅ wa n
dɛ n jĩ lasabu jiida nŋɛ do kukɔsi ŋa iyi ṅ wa
n ye ŋɛ gigi.
2 Ṅ bi i ye gigii ide iyi walii kumá ŋau à fɔ
wo, do woodai Lafɛ̃ɛ woo faaba iyi woo bɛ
nŋɛ ŋa à sisi nŋɛ.
3 Sinte, ṅ bi i mà ŋa iyi si waatii ankãanyi
inɛ gɔ ŋa aa na a maa nɛ si idɔɔbi nŋa. Nɔ aa
yaako ŋɛ
4 a maa ni, Kirisi í ce kuwã í ni nŋu á nyi
wa, mà iboi. To, iwoi í wa. Kù waa nyi wa
má, domi hai waati iyi bala nwa ŋa à ku, mii
fei í wɛɛi bɛi hai sintei andunya ku taka.
5 Amma mii akãi inɛ ŋau à gbɛjɛ na kance.
Mii iyi à gbɛjɛ wee. Waati iyi Ilaaɔ̃ í taka lele
do ilɛ, í taka ŋai do idei gɛlɛɛ. Do ide ku fɔɛi
í nyaò ilɛ hai si inɔ inyi nɔ í fɛɛfɛɛ do inyi.
6 Nɔ si anyiɛ, do ide kufɔɛui í kpaò irii
andunyai tako si waati iyi í jɔ̀ inyi í jɛ mii fei.
7 Lele do ilɛ iyi í wɛɛ nsɛi, do ide akãu bɛi
Ilaaɔ̃ á kpa ŋaò, amma bɛbɛi do inai á jɛ. Wa
mu ŋai titã hee koo toò ajɔ iyi á kiiti inɛ ŋa
iyi a kù mà bɛɛrɛɛ nɔ á ce ŋa nfe.

8 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà jɔ̀ i gbɛjɛ
mii akãu ihẽ ŋa, iyi ajɔ akã í yɛa Ilaaõi bɛi adõ
dubu, nɔ adõ dubu í yɛai bɛi ajɔ akã.
9 Aõ Lafẽɛ ci ya jɔ̀ idei kuwãɛ iyi í jilɛu ku
kpɛ ideu ku kõò si bɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa.
Amma wa temua nŋɛi, domi kù bi baa inɛ
akã ku ce nfe. Í bi mɔm ku jɛ inɛ fei ku
kpaasi idɔ.
10 Do nŋu fei, ajɔi Lafẽɛ á naai bɛi ile. Si ajɔ
nŋui, lele á kpa iri do iba nla nla. Mii iyi í wa
bɛ fei, á yɔ si ina nɔ ilɛ do mii iyi í wa si fei á
kpa iri.
11 Na nŋu, si bɛi mii ŋau fei á ce nfe bɛɛbɛ,
i jɔ̀ i mà sãa sãa ŋa zaka bɛi í sĩa isɛɛnɛ nŋɛ ku
maa má nɔ i mà bɛɛrɛi Ilaaõ ŋa.
12 Nɔ i maa degbe ajɔu ŋa i maa ce kookaai
ku ba ku naa ńya ńya. Si ajɔ nŋui ina á ce
nfei lele, nɔ mii iyi í wa si fei ku yɔ do inya
gbãa nla nlai inau.
13 Amma Ilaaõ í ce kuwã nŋu ku ce lele do
ilɛ fei titõ bii dee dee ku jɛ á wa. Nŋui à waa
degbe.
14 Na saabu nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, si bɛi ì
waa degbe ajɔu, i ce kookaai Lafẽɛ ku na ku
ba ŋɛ si laakai ku sũ, riisi do kurara ku maà
wa si ŋɛ.
15 I doo temuai Lafẽɛ nwa bɛi kpãai faaba
nŋɛ, si bɛi Pɔlu baakɔɔ nwa í kɔ nŋɛ do bisi
iyi Ilaaõ í muaa.
16 Ideu ihẽi í kɔ si tia iyi í kɔ fei tengi bii wa
fɔ idei mii ŋau ihẽ. Si tiaɛ ŋau bii gɔ ŋa í wɛɛ
iyi í gaabu ku gbɔ, nɔ hai mà ŋa iyi a kù waa
leekĩ si dim dim à ya maa bɛjɛ yaasei ideui,
si bɛi à ya maa ce do mbɔi kukɔi idei Ilaaõ gɔ
ŋa. Bɛɛbɛi à waa faa ara nŋa nfe ku ce.
17 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì mà ideu tã ŋa.
Na nŋu, i ce laakai ara nŋɛ ku ba kurarai inɛ
ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaõ ku maà jɔ̀ i yaa hai
si kpãa jiida iyi ì waa leekĩ si dim dim ŋa.
18 Amma didõi Lafẽɛ woo faaba nwa Jesu
Kirisi ku maa kõɔsi si ŋɛ, nɔ kumà iyi í nɛ si
gãmɛɛ ŋa ku kõɔsi ku maa koo. Nŋui í jɛ ilu
amboe hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

Tia sinte iyi Zãa í kɔ

Jesu, nŋu iyi à ya kpe Ideu, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ

1 À waa kɔ nŋɛ si idei Jesu, nŋu iyi í wɛɛ
hai sintei mii fei. Nŋui í jɛ Ideu, nɔ í jɛ icui
kuwɛɛ má. À gbɔ ideɛ, nɔ à yɔɔ do iju nwa, à
cɔɔ do laakai, nɔ awɔ nwa í luu.
2 Waati iyi kuwɛɛu í faata wa à yɔɔ, ŋɔi í jɔ̀
à waa jɛ sɛɛdaɛ, nɔ à waa sisi nŋɛ idei kuwɛɛ
hai tã iyi í tako í wa bi Ilaaõ Baaba wo, nɔ wee
nsɛi í nyisi wa.
3 Iyi à yɛ do iyi à gbɔ, nŋui à waa sisia iŋɛ
mɔ ku ba awaɛ ŋa ka nɛ anu akã, nɔ anu akã
iyi à nɛu à nɔɔi do Ilaaõ Baaba do amaɛ Jesu
Kirisi.
4 À kɔ nŋɛ tiau ihẽi ku ba inɔ didõi awa fei
ku kõ.

Ilaaõi í jɛ inya kumá

5 Laabaau iyi à gbɔ hai bi Jesu Kirisi, nɔ à
waa sisi nŋɛ wee. Ilaaõi í jɛ inya kumá, ilu
kuku kãma kù wa siɛ.
6 Bii à ni à nɛ anu akã do nŋu nɔ à bɛi à
waa nɛ si ilu kuku, à waa sɔ iboi a kù waa
ce kookoosui ntɔ.
7 Amma bii à waa nɛ si inya kumá, si bɛi
Ilaaõ takaɛ í wa si inya kumáu, aa ka nɛ anu
akã awa duusõɔ, nɔ njɛi Jesu amaɛ á jɔ̀ ka má
hai si dulum fei.
8 Bii à ni a kù nɛ dulum, à waa sɔa ara nwa
iboi, nɔ ntɔ kù wa si wa.
9 Amma bii à ce tuubai dulum du wa, Ilaaõ
ilu naanɛi, nŋu iyi í ya ce dee dee, á kpa idei
dulum du wa nɔ ku jɔ̀ ka má hai si laalɔ ku
ce nwa fei.
10 Bii à ni a kù ce dulum à waa ce Ilaaõ ilu
iboi, nɔ ideɛ kù wa si wa.

Kirisi wa sobi wa

2

1 Iŋɛ amam ŋa, ǹ kɔ nŋɛ ideu ihẽ wai, ku
ba i maà ce dulum ŋa. Amma bii inɛ gɔ í ce
dulum, à nɛ inɛ gɔ iyi á tɔɔ nwa suuru bi Ilaaõ
Baaba, nŋui í jɛ Jesu Kirisi inɛ dee deeu.
2 Nŋu takaɛ í ce kuweei araɛ ku ba ku kpa
idei dulum du wa, amma kù jɛ ti awa akã, do
ti inɛi andunya feii.
3 Bii à waa jirima woodaɛ, si bɛɛbɛi aa ka
mà iyi à màa.
4 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í màa, nɔ kù waa jirima
woodaɛ, lafẽɛ ilu iboi, ntɔ kù wa siɛ.
5 Amma inɛ iyi wa jirima ideɛ, siɛi kubii
Ilaaõ í ya kõ do ntɔ. Mii iyi á jɔ̀ ka mà iyi à nɛ
anu akã do nŋu wee.
6 Inɛ iyi í ni nŋu í nɛ anu akã do nŋu, lafẽɛ
í nɛ ku maa nɛi bɛi Jesu takaɛ í nɛ.

Wooda titõ

7 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, kù jɛ wooda titõi ǹ kɔ
nŋɛ. Wooda nwoi, iyi ì nɛ hai sinte wo ŋa.
Wooda nwou, nŋui í jɛ ide iyi ì tako ì gbɔ tã
ŋa.
8 Do nŋu fei, wooda iyi ǹ wa n kɔ nŋɛu ihẽ,
inɛ nŋu wooda titõi, nɔ à waa yɛ ntɔɛi si Kirisi
do si iŋɛ taka nŋɛ, domi ilu kuku wa sɛkɛɛ,
nɔ inya kumá ntɔ wa daana.
9 Inɛ iyi í fɔ wa ni nŋu í wa si inya kumá nɔ
í cé kpaasiɛ, si ilu kukui í wa hee nsɛi.
10 Inɛ iyi í bi kpaasiɛ, lafẽɛi í wa si inya
kumá, nɔ nkãma kù wɛɛa iyi á dasiɛ dulum
*.
11 Amma inɛ iyi í cé kpaasiɛ, si ilu kukui í
wa, si ilu kukuu mɔi í nɔ wa nɛ si. Kù mà bii
wa bɔ, domi ilu kukuu í dasiɛ fɛɛju.
12 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ amam ŋa, si na iyi í jɔ̀
Ilaaõ í nya dulum du ŋɛ na irii Jesu.
13 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ baaba ŋa, si na iyi í jɔ̀
ì mà inɛ iyi í wɛɛ hai sinte ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ
wai, iŋɛ awaasũ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ Seetam
inɛ laalɔu igũ ŋa.
14 Ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ amu ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì
mà Ilaaõ Baaba ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ baaba
ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì mà inɛ iyi í wɛɛ hai sinte ŋa.
Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ awaasũ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì
nɛ gbugbã ŋa, nɔ idei Ilaaõ í wa si ŋɛ, nɔ ì jɛ
Seetam inɛ laalɔu igũ ŋa.
15 I maà ti i bi andunya ŋa do mii ŋa iyi à
wa si andunya. Inɛ iyi í bi andunya, kubii
Ilaaõ Baaba kù wa siɛ,
16 domi mii iyi í wa si andunya fei, hai
kubi nfe nfei amanɛ, do kɔdɛɛi mii iyi iju wa
yɛ, hee do faau ku ce, gɔgɔɛ gɔ kù waa naa hai
bi Baaba, bii kù jɛ hai si andunya.
17 Andunya í nɔ wa tã mbɛ do binɛɛ, amma
inɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaõ á maa wɛɛi hee do
ajɔ fei.

* **2:10** iyi á dasiɛ dulum Si tiai idei Ilaaõ gɔ ŋa à ni, “iyi á dasiò inɛ gɔ dulum”.

Mbɛɛi Kirisi

18 Iŋɛ amam ŋa, kɔɔi andunya í maai wa. Si bɛi ì gbɔ ŋa à ni inɛ gɔ iyi í jɛ mbɛɛi Kirisi á naa, wee nsɛi, mbɛɛi Kirisi nkpɔ í to wa. Ŋɔi í jɔ̀ à mà iyi kɔɔi andunya í maai.

19 Mbɛɛ ŋau, hai si inɔ nwai à fita, amma a kù jɛ inɛ nwa ŋa, domi bii à jɛ inɛ nwa ŋai wo aa wa inɔ nwa. Amma à fita ku ba ka mà iyi kãma nŋa kù jɛ inɛ nwai wo do ntɔ.

20 Amma iŋɛ ì ba Hundei Ilaaõ hai bi inɛ kumáu ŋa, nŋui í jɔ̀ iŋɛ fei ì nɛ kumà ŋa.

21 Bii ǹ kɔ nŋɛ, kù jɛ a ni i kù mà ntɔ ŋa, amma si na iyi í jɔ̀ ì màa ŋai, ì nɔ ì mà ŋa iyi ibo kãma kaa yɔkɔ ku fita hai si ntɔ.

22 Yooi í jɛ woo sɔ ibo bii kù jɛ inɛ iyi í ni Jesu kù jɛ Kirisi. Lafɛ̃ɛ, mbɛɛi Kirisii iyi wa kɔsi Baaba do Ama ajɔ.

23 Ntɔi inɛ iyi í kɔsi Ama, kù nɛ Baaba. Inɛ iyi í gba Amau í nɛ Baau mɔi.

24 Iŋɛ mɔ, ide iyi ì gbɔ hai sinteu i jɔ̀ ku wa si idɔ nŋɛ. Bii í wa si idɔ nŋɛ aa nɛ anu akã ŋa do Ama do Baau.

25 Kirisi í ce nwa kuwã. Kuwã iyi í ce nwau, nŋui í jɛ kuwɛɛ hai tã.

26 Iyi ǹ kɔ nŋɛu ihɛ̃, ǹ kɔɔ wai na inɛ ŋa iyi à waa bi a dasi ŋɛ kurara.

27 Amma iŋɛ, Hundei Ilaaõ iyi Kirisi í na ŋɛu, í wa si ŋɛ. Na nŋu, i kù nɛ bukaatai inɛ gɔ ku kɔ nŋɛ si cioi ngɔgɔ, domi Hundeu wa kɔ ŋɛ si cioi mii fei iyi í jɛ ntɔ, ibo kù wa si. Na nŋu, i jɔ̀ i nɛ anu akã do Kirisi ŋa, si bɛi Hundei Ilaaõ í nyisi ŋɛ.

28 Nsɛi, iŋɛ amam ŋa, i jɔ̀ i nɛ anu akã do Kirisi ŋa, ku ba ajɔ iyi á faata wa ka nɛ idɔ ku buba, nɔ anyɔ ku maà mu wa si wajuɛ si ajɔ iyi á nyi wau.

29 Si bɛi ì mà ŋa iyi Kirisi í jɛ dee dee, i jɔ̀ i mà ŋa iyi inɛ iyi wa ce dee dee fei amaɛi.

Amai Ilaaõ ŋa

3

1 I cɔ kubi nla nla iyi Ilaaõ Baaba í bi wa, hee à waa kpe wa amaɛ ŋa. Nɔ ntɔi bɛɛbɛi à jɛ. Ŋɔi í jɔ̀ inɛi andunya ŋa a kù mà wa domi a kù mà Ilaaõ mɔm wo.

2 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, si nsɛi à jɛ amai Ilaaõ ŋa, amma a kù mà bɛirei aa ka na ka jɛ ala. Do nŋu fei, à mà waati iyi Kirisi á na ku faata wa aa ka jɔɔ, domi aa ka yɔɔ bɛi í yɛ.

3 Inɛ iyi wa cɔ kpãai ideu ihɛ̃ fei, wa ce kookaai ku ba ku má bɛi Kirisi mɔ í má.

4 Inɛ mɔ iyi wa ce dulum fei, wa kua woodai Ilaaõi, domi dulum wooda ku kuai.

5 Ì mà ŋa iyi Jesu, nŋu iyi kù ce dulum, í naai ku nya dulum dii amanɛ ŋa.

6 Na nŋu, inɛ iyi í wɛɛ do nŋu fei ci ya maa mɔsi dulum ku ce. Amma inɛ iyi wa ce dulum, lafɛ̃ɛ kù yɔɔ, kù nɔ kù màa.

7 Iŋɛ amam ŋa, i maà ti i jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ. Inɛ iyi wa ce mii iyi í jɛ dee dee, inɛ dee deei, si bɛi Jesu takaɛ í yɛ.

8 Inɛ iyi í ya maa mɔsi dulum ku ce, inɛi Seetam nii, domi hai sintei Seetam wa ce dulum. Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu, amai Ilaaõ, í naa ku kpaò icɛi Seetam.

9 Inɛ iyi í jɛ amai Ilaaõ fei, ci ya maa mɔsi dulum ku ce, domi kuwɛɛi Ilaaõ í wa siɛ. Kaa yɔkɔ ku maa ce dulum, domi í jɛ amai Ilaaõ.

10 Nsɛi, aa ka yɔkɔ ka mà inɛ ŋa iyi à jɛ amai Ilaaõ ŋa do inɛ ŋa iyi à jɛ ti Seetam. Inɛ iyi kù waa ce mii iyi í jɛ dee dee fei, do inɛ iyi kù bi kpaasiɛ, kù jɛ ti Ilaaõ.

Ka bi njɛ

11 Ide iyi ì gbɔ hai sinte ŋa, nŋui í jɛ ka bi njɛ,

12 nɔ ka maà yɛ bɛi Kaɛ̃ɛ inɛi Seetam inɛ laalɔu, nŋu iyi í kpa ifɔɛ. Na mii í ce í kpaa. Í kpaai si na iyi í jɔ̀ kuceɛ í jɛ laalɔ, nɔ ti ifɔɛ í jɛ jiida.

13 Iŋɛ inɛm ŋa, bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ, i maà jɔ̀ ku mu ŋɛ biti.

14 À mà iyi à kua ikui, nɔ à lɔ si kuwɛɛ si na iyi í jɔ̀ à bi kpaasi nwa ŋa. Inɛ iyi kù nɛ kubi, si ikui í wa.

15 Inɛ iyi í cé kpaasiɛ fei, woo kpa inɛi. Iŋɛ taka nŋɛ ì nɔ ì mà ŋa iyi woo kpa inɛ ci ya nɛ kuwɛɛ hai tã.

16 À mà bɛi kubi í yɛ si na iyi í jɔ̀ Kirisi í na kuwɛɛɛ na iri nwa. Na nŋu, awa mɔ ka na kuwɛɛ nwa na irii kpaasi nwa ŋa.

17 Bii inɛ gɔ í nɛ amani si andunyau ihɛ̃, nɔ í yɛ kpaasiɛ í wa si are nɔ í toaa anyi, bɛirei kubii Ilaaõ á ce ku wa si inɛɛu bɛ.

18 Iŋɛ amam ŋa, i maà jɔ̀ ka bi njɛ do ide ku fɔi gɛlɛ nŋu akã, amma ka bi njɛ do ntɔ do si kuce.

Laakai ku sũ si wajui Ilaaõ

19-20 Bii idɔ nwa wa yɛ taale nwa aa ka mà iyi à jɛ ti ntɔ na kookoosu jiida ŋa iy à waa

ce, nɔ laakai nwa á maa sũi bi Ilaaɔ̃, domi à
mà iyi Ilaaɔ̃ í re idɔ nwa, í nɔ í mà mii fei.
21 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii idɔ nwa kù
waa yɛ taale nwa, à nɛ laakai ku sũ bi Ilaaɔ̃.
22 Nɔ mii iyi à tɔɔɛ fei á mu nwa wai, domi
à waa jirima woodaɛ nɔ à waa ce mii iyi á
dɔ̃aa si.
23 Woodaɛu wee, ka dasi irii amaɛ Jesu
Kirisi naanɛ, nɔ ka bi njɛ si bɛi í jilɛ nwa.
24 Inɛ iyi wa jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋa, í wa
si Ilaaɔ̃i nɔ Ilaaɔ̃ mɔ í wa si lafɛ̃ɛ. Hundeɛ iyi
í mu nwa, nŋui í jɔ̀ à mà iyi í wa si wa.

Hundei Ilaaɔ̃ do hundei mbɛɛ

4

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà ya naanɛ inɛ ŋa iyi
à ya ni aŋa à nɛ Hundei Ilaaɔ̃ fei, amma i cɔ
yaase nŋa mà à jɛ ti Ilaaɔ̃ ntɔ ntɔ, domi walii
ilu ibo ŋa à waa kɔ̃i si andunyau ihɛ̃.
2 Yaase bɛi aa yɔkɔ i mà inɛ ŋa iyi à nɛ
Hundei Ilaaɔ̃ ŋa wee. Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu
Kirisi í baa í jɛ amanɛ do ntɔ fei, lafɛ̃ɛi í jɛ ti
Ilaaɔ̃.
3 Inɛ iyi kù jɛsi iyi Jesu í baa í jɛ amanɛ do
ntɔ, lafɛ̃ɛ kù jɛ ti Ilaaɔ̃, ti mbɛɛi Kirisii. Mbɛɛi
Kirisiui ì gbɔ à ni wa naa ŋau, wee í to wa si
andunya tã mɔm.
4 Iŋɛ amam ŋa, ì jɛ ti Ilaaɔ̃ ŋa, ì nɔ ì kãmia
walii ilu ibo ŋau tã ŋa, domi inɛ iyi í wa si ŋɛ
í nɛ gbugbã í re inɛ iyi í wa si andunyau.
5 Inɛ nŋu ŋa ti andunyai à jɛ, ŋɔi í jɔ̀ à waa
fɔ ide do bisii andunya, nɔ inɛi andunya ŋa
à waa gbɔ ide nŋa.
6 Amma awa ti Ilaaɔ̃i à jɛ. Inɛ iyi í mà Ilaaɔ̃
fei i ya gbɔ ide nwai, amma inɛ iyi kù jɛ ti
Ilaaɔ̃ ci ya gbɔ ide nwa. Si bɛɛbɛi aa ka yɔkɔ
ka wũa ntɔ do ibo.

Ilaaɔ̃i í jɛ kubi

7 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i jɔ̀ ka bi njɛ, domi kubi
wa naai hai bi Ilaaɔ̃. Inɛ iyi í nɛ kubi, lafɛ̃ɛ
amai Ilaaɔ̃i, í nɔ í mà Ilaaɔ̃.
8 Inɛ iyi kù nɛ kubi, lafɛ̃ɛ kù mà Ilaaɔ̃, domi
Ilaaɔ̃i í jɛ kubi.
9 I cɔ bɛi Ilaaɔ̃ í nyisi wa kubiɛ. Í bɛ ama
akãɛ wa si andunya ku ba ka ba kuwɛɛ na
iriɛ.
10 Kù jɛ awai à tako à bi Ilaaɔ̃ amma nŋui í
bi wa, nɔ í bɛ amaɛ wa ku ba ku jɛ kuwee iyi
á kpa dulum du wa.
11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í bi wa,
í sĩa awa mɔ ka bi njɛ.
12 Inɛ gɔ kù yɛ Ilaaɔ̃ ajɔ gɔ, amma bii à bi
njɛ, Ilaaɔ̃ í wa si wa, nɔ kubiɛ á kɔ̃ si idɔ nwa.
13 A mà iyi à wa siɛ nɔ nŋu takaɛ í wa si wa,
si na iyi í jɔ̀ í mu nwa Hundeɛ.
14 Awa mɔ à yɛ iyi Ilaaɔ̃ Baaba í bɛ amaɛ wa
ku jɛ woo faabai inɛi andunya ŋa, à nɔ à waa
jɛ sɛɛdaɛ.
15 Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ amai Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃
í wa siɛ, nɔ lafɛ̃ɛ mɔ í wa si Ilaaɔ̃.
16 Nɔ awa à mà kubi iyi Ilaaɔ̃ í bi wa, nɔ à
dasi kubiu naanɛ.
Ilaaɔ̃i í jɛ kubi. Inɛ iyi í nɛ kubi í wa si
Ilaaɔ̃i, nɔ Ilaaɔ̃ mɔ í wa siɛ.
17 Bɛɛbɛi kubiɛ í kɔ̃ si idɔ nwa, ku ba ka nɛ
laakai ku sũ si ajɔi kiitiu, domi si bɛi Kirisi í
yɛ, bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à yɛ si andunyau.
18 Njo kù wa si kubi, amma kubi iyi í kɔ̃ í
ya lele njoi. Na nŋu, inɛ iyi í nɛ njo, kubi ci
ya kɔ̃ siɛ domi njoi ijuukpãi wa ce.
19 Awa à nɛ kubi domi Ilaaɔ̃ í tako í bi wa.
20 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í bi Ilaaɔ̃ nɔ í cé
kpaasiɛ, ilu iboi, domi inɛ iyi kù bi kpaasiɛ
iyi wa yɛ, kaa yɔkɔ ku bi Ilaaɔ̃ iyi kù waa yɛ.
21 Kirisi í na wa woodau ihɛ̃ í ni, inɛ iyi í
bi Ilaaɔ̃ á bi kpaasiɛ mɔ.

Andunya ku kãmia

5

1 Inɛ iyi í dasi naanɛ iyi Jesui í jɛ Kirisi,
lafɛ̃ɛ amai Ilaaɔ̃i, nɔ inɛ iyi í bi Baa í bi Ama
mɔi.
2 Bii à bi Ilaaɔ̃ nɔ à waa jirima woodaɛ,
nŋui á jɔ̀ ka mà iyi à bi amai Ilaaɔ̃ ŋa mɔ.
3 Ilaaɔ̃ ku bii í jɛ woodaɛ ŋa ku jirima.
Woodaɛ ŋau a kù nɔ a kù gaabu.
4 Ntɔ ntɔ, amai Ilaaɔ̃ baa yooma fei í ya
kãmia andunyai. Naanɛ ku dasi nwai á jɔ̀ ka
kãmiaò andunya.
5 Yooi í kãmia andunya bii kù jɛ inɛ iyi í
dasi naanɛ iyi Jesu í jɛ amai Ilaaɔ̃.

Sɛɛda iyi à jɛa Jesu Kirisi

6 Jesu Kirisii í jɛ inɛ iyi í naa do inyi do njɛ.
Kù naa do inyi nŋu akã, amma do njɛi ajɔ.

* **5:7** Si tia nwo gɔ ŋa, kɔɔi isɛi ideu mbɛ. Amma si tia nwo gɔ ŋa à ni, "... lelei Aɔ̃. Aŋa wee, Ilaaɔ̃ Baaba do Jesu iyi à ya kpe Ide, do Hundei Ilaaɔ̃. Aŋa mɛɛta ŋau à jɛ inɛ akã. Nɔ sɛɛda mɛɛta mɔi í wa si andunyau."

Hundei Ilaaõ takaɛ wa jɛ sɛɛdaɛ, domi nŋui í jɛ ntɔ.
7 Woo jɛ sɛɛda ŋau aŋa mɛɛtai à wɛɛ *.
8 Aŋa wee, Hundei Ilaaõ, do inyi, do njɛ. Aŋa mɛɛta ŋau à ce anu akã.
9 Awa, à ya ka jɛsi sɛɛdai amanɛ ŋa, amma sɛɛdai Ilaaõ í la í re bɛɛbɛ, nɔ nŋu mɔi í jɛ sɛɛda iyi í jɛa amaɛ.
10 Inɛ iyi í dasi amai Ilaaõ naanɛ, í nɛ sɛɛdau si idɔɛ. Inɛ iyi kù dasi naanɛ, í ce Ilaaõ ilu iboi, domi kù jɛsi sɛɛda iyi Ilaaõ í jɛa amaɛ.
11 Sɛɛdau wee, Ilaaõ í mu nwa kuwɛɛ hai tã. Kuwɛɛu, í wa si amaɛ.
12 Inɛ iyi í nɛ Amai Ilaaõ, í nɛ kuwɛɛ. Inɛ iyi kù nɛ Amau kù nɛ kuwɛɛu.

Kuwɛɛ hai tã

13 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihẽ wai, iŋɛ iyi ì dasi irii amai Ilaaõ naanɛ, ku ba i mà iyi ì nɛ kuwɛɛ hai tã ŋa.
14 À nɔ à nɛ naanɛ iyi bii à tɔɔɛ ngɔgɔ iyi í jɛ ti idɔɔbiɛ, á gbɔ nwa.
15 Nɔ si bɛi à mà iyi wa gbɔ kutɔɔ nwa, à mà kam kam iyi mii iyi à tɔɔɛ fei, tu wai tã.
16 Bii inɛ gɔ í yɛ kpaasiɛ wa ce dulum iyi kù jɛ ti iku, kú ce kutɔɔ nɔ Ilaaõ á muaa kuwɛɛ. Amma dulum gɔ í wɛɛ iyi í ya bí iku. Ǹ kù ni inɛ gɔ ku ce kutɔɔ na nŋu.
17 Iyi kù jɛ dee dee fei dulum nii, amma kù jɛ fei ndɛɛi í jɛ ti iku.
18 À mà inɛ iyi í jɛ amai Ilaaõ fei ci ya ce dulum ku maa mɔsi, domi Amai Ilaaõ wa degbeɛ, nɔ Seetam, inɛ laalɔu, kaa yɔkɔ ku ceaa ngɔgɔ.
19 À mà iyi à jɛ amai Ilaaõ ŋa, nɔ andunyau fei í wa si gbugbãi inɛ laalɔu.
20 À nɔ à mà iyi Amai Ilaaõ í naa, nɔ í mu nwa bisi ka mà Ilaaõ ilu ntɔu. Nɔ à wɛɛ do ilu ntɔu do saabui amaɛ Jesu Kirisi. Jesu Kirisiui í jɛ Ilaaõ ilu ntɔ, nɔ í jɛ kuwɛɛ hai tã.
21 Iŋɛ amam ŋa, i fɛò iwẽ ku tɔɔ ŋa.

Tia minjisia iyi Zãa í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋa, ǹ ceɛ
fɔɔ, awɔ abo iyi Ilaaõ í cica. Nɔ ǹ ce amaɛ ŋa
mɔ fɔɔ, aŋa iyi ǹ bi si kpãai ntɔu. Nɔ kù jɛ
amu akãi ǹ bi ŋa, amma hee do inɛ ŋa iyi à
mà ntɔu fei à bi ŋai.
2 À bi ŋai si na iyi í jɔ̀ ntɔu í wa si idɔ nwa,
á nɔ ku maa wɛɛi do awa do ajɔ fei.
3 Ilaaõ Baaba do Jesu Kirisi amaɛ a mu nwa
didõ do laakai ku sũ nɔ a ce araare nwa ku ba
ka wɛɛ do ntɔ do si kubi.

Ntɔ do kubi

4 Ǹ nɛ inɔ didõ ntɔ ntɔ do iyi ǹ gbɔ amaɛ gɔ
ŋa à waa nɛ si kpãai ntɔ, si bɛi Ilaaõ Baaba í
jilɛ nwa.
5 Nsɛi abooyi, ide iyi ǹ kɔɛ wau ihẽ kù jɛ
wooda titõ, amma iyi à nɛ hai sintei. Ǹ wa n
tɔɔɛi, i jɔ̀ ka bi njɛ awa duusõɔ ŋa.
6 Kubii í jɛ woodai Ilaaõ ku jirima. Nŋui í
jɛ wooda iyi ì gbɔ hai sinteɛ ŋa, si nŋui í sĩa i
maa nɛ ŋa.
7 Woo wa inyii itĩ nkpɔi í fangaa si
andunya, inɛ ŋa iyi a kù jɛsi iyi Jesu Kirisi
í baa í jɛ amanɛ. Inɛ iyi wa ce bɛɛbɛ, woo wa
inyii itĩi inɛi do mbɛɛi Kirisi.
8 Na nŋu, i ce laakai ŋa i maà ti i nyɔ ribai
icɛ nŋɛ, i jɔ̀ i jɛ baakaɛ ŋa.
9 Inɛ iyi kù leekĩ si kukɔsii Kirisi, nɔ i kõɔsi
tɛɛ, kù nɛ Ilaaõ. Amma inɛ iyi wa leekĩ si, í nɛ
Baaba do Ama.
10 Bii inɛ gɔ ì naa bi tu ŋɛ, nɔ kù jɛ do
kukɔsiu ihẽ, i maà gba lafẽɛ, nɔ i maà coo
cenkã,
11 domi inɛ iyi í coo cenkã, í nɛ ikpẽ si kuce
laalɔɛu bɛi.

Idei ankãanyi

12 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sõ ŋɛ, amma n kù bi n
kɔ fei ndɛɛ si tia. Ǹ bi n naa n yɛ ŋɛi awaɛ ŋa
ka fɔ ide gɛlɛò gɛlɛ, ku ba inɔ didõ nwa ku kõ.
13 Ifɔɛ iyi Ilaaõ í cicau, amaɛ ŋa à ceɛ fɔɔ wa.

Tia meetasia iyi Zãa í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋa, ǹ ceɛ
fɔɔ, Gayusi, awɔ iyi ǹ bi jiida si kpãai ntɔ.
2 Awɔ baakɔɔm, ǹ wa n tɔɔ fei ndɛɛ ku maa
nɛɛ dee dee, nɔ araɛ ku maa nɛ baani si bɛi
hundeɛ í yɛ.
3 Inɔm í dɔ̃ ntɔ ntɔ si waati iyi kpaasi woo
dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa à naa nɔ à jɛ sɛɛda si bɛi
ntɔ í wa siɛ do si bɛi ì waa nɛ si ntɔu.
4 N kù nɛ inɔ didɔ̃ gɔ iyi í la í re iyi ǹ gbɔ à
ni amam ŋa à waa nɛ si kpãai ntɔ.

Gayusi, ilu naanɛ

5 Awɔ baakɔɔm, ì jɛ ilu naanɛ si mii ŋa iyi
ì waa cea kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa hee
do kpaasi woo dasi naanɛ inɛ njoo ŋau fei.
6 Inɛ ŋau fei à waa jɛ sɛɛdai kubiɛ si inɔi
igbɛi inɛi Jesu ŋa. Ce nŋa kosĩa si isɛɛnɛ
nŋau si bɛi í sĩa inɛi Ilaaɔ̃ ku ce,
7 domi na irii Jesu Kirisii à waa ce isɛɛnɛu,
a kù nɔ a kù gba nkãma bi hai dasi naanɛ ŋa.
8 Na nŋu, í sĩa ka sobi amanɛ dimi bɛɛbɛ
ŋa, ku ba awa taka nwa ka nɛ ikpẽ awaò ŋa
si icɛi ntɔu ku sisiɛ.

Diotɛɛfu do Demɛtiru

9 Ǹ kɔa inɛi igbɛi Jesu ŋa tia keeke gɔ,
amma Diotɛɛfu, nŋu iyi í bi ku jɛ woo cua
nŋa, kù jɛsi idem.
10 Na nŋu, bii ǹ naa, an fɔ daa ŋa iyi í nɛ,
do bɛi wa má wa ide laalɔ. Kù jɛ baa iyi bɛ
nŋu akã, ci ya gba inɛ njoo woo dasi naanɛ
ŋa. Bii inɛ gɔ ŋa à bi à gba ŋa mɔm í ya kɔi,
nɔ ku lele ŋa hai si igbɛi inɛi Jesu ŋa.
11 Awɔ baakɔɔm, maà too kuce laalɔ, bii
kù jɛ kuce jiida. Inɛ iyi wa ce jiida, ti Ilaaɔ̃i,
amma inɛ iyi wa ce laalɔ kù mà Ilaaɔ̃.
12 Inɛ fei, hee do ntɔ takaɛ fei à waa jɛ
sɛɛdai jiida ku jɛi Demɛtiru. Nɔ awa taka
nwa mɔ à waa jɛ sɛɛdai jiida ku jɛɛu, ì nɔ ì
mà iyi sɛɛda nwa í jɛ ntɔ.

Fɔɔi ankãanyi

13 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sɔ̃ɛ, amma n kù bi n kɔ
fei ndɛɛ si tia.
14 Ǹ wa n bi ka yɛ njɛ bii í ce ajɔ minji ka fɔ
ide gɛlɛò gɛlɛ.
15 Laakai ku sũ ku wɛɛ do awɔ.

Kpaasiɛ ŋa fei à ceɛ fɔɔ. Nɔ i ce kpaasi nwa
ŋau fei fɔɔ akã akã.

Tia iyi Zudu í kɔ

Zudu í ce ŋa fɔɔ

1 Amu Zudu woo ce icɛi Jesu Kirisi, amu
iyi ǹ jɛ ifɔi Zaaki, amui ǹ kɔ nŋɛ tiau ihẽ wa,
iŋɛ iyi Ilaaõ Baaba í kpe. Í bi ŋɛ, nɔ wa degbe
ŋɛ i jɛ ti Jesu Kirisi ŋa.
2 Ilaaõ ku jɔ̀ araareɛ do laakai ku sũ do
kubi ku maa kõɔsi si ŋɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋa
(Cɔ Piɛɛ 2, 2:1-17)

3 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ǹ dasi idɔ wo ntɔ ntɔ n kɔ
nŋɛ tia wa, na idei faabai awaɛ ŋau. Amma
wee ǹ yɛ í cem tilasi n kɔ nŋɛ tiau ihẽ wa nsɛi
n kõɔ nŋɛ si himma ku ba i jabu i maa leeḱi
si kukɔsi ntɔ iyi à na inɛi Ilaaõ ŋa gbakã akã
hee do ajɔ fei.
4 Tilasii n kɔ nŋɛ wa nsɛi si na iyi í jɔ̀ inɛ
laalɔ gɔ ŋa à lɔsi inɔ nŋɛ do ile, aŋa iyi à waa
kpaasi didõi Ilaaõ a ba a ceò daa sãmi nŋa,
nɔ a kɔsi Jesu Kirisi, nŋu akã iyi í jɛ ilaalu
nwa do Lafẽɛ nwa. Hai tako takoi à kɔ idei
ijuukpã iyi inɛ ŋau aa na a yɛ si ajɔi kiitiu.
5 Nɔ baa bii ì mà fei ndɛɛ sãa sãa ŋa, do nŋu
fei, ǹ wa n bi n ye ŋɛ gigi iyi si inɔi inɛi Izirɛli
ŋa iyi Aõ Lafẽɛ í nya hai ilɛi Ezibiti, inɛ ŋa iyi
a kù na a kù waa dasiɛ naanɛ í ce nfe nŋa.
6 Nɔ i ye gigii amaleka ŋa mɔ iyi à donda
bi ku wa nŋa à kɔsi. Ilaaõ í jɔ̀ à d̄i ŋai si ilu
kuku hee do ajɔ fei à waa degbeò ajɔi kiiti
nla nlau.
7 Bɛɛbɛ mɔi inɛi Sodomu do inɛi Gomoɔɔ
ŋa do ilu ŋa iyi à kaako ŋa à ya maa ce daa
laalɔ bɛi amaleka ŋau, inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ
à ya maa sũò njɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à kpa irii ilu ŋau
do ina iyi ci ya ku, nɔ nŋu bɛ í jɛa inɛ ŋa sɛɛda.
8 Do nŋu fei, inɛ ŋa iyi à lɔ inɔ nŋɛ ŋau, à
waa ce bɛɛbɛ. Faayi nŋa í jɔ̀ à waa dasi ara
nŋa daa sãmi ŋau bɛ. À donda yiikoi Ilaaõ
nɔ à waa bu inɛi lele ilu amboe ŋa.
9 Wee baa Misɛli, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi
amaleka ŋau kù ce bɛɛbɛ. Si kakɔɔ iyi aŋaò
Seetam à ce à waa ja si ikui Moizi kù jɛ kù yɛ
taalei Seetam hee ku buu, amma í sõɔ í ni Aõ
Lafẽɛi á la siɛ.
10 Amma inɛ ŋau, mii iyi a kù mà yaaseɛ
fei à ya buui. Nɔ baa mii ŋa iyi à mà bɛi
mɛɛmu ŋa mɔ à ya mà, nŋui í ya ce nfe nŋa.
11 Aa yɛ ijuukpã, domi tuubai Kaẽɛi à waa
too, à dasi ara nŋa kurara ku ba a ba fia bɛi
Balamu í ce, nɔ à kɔsi Ilaaõ bɛi Koree í ce nɔ
à ce nfei ara nŋa.
12 Inɛ ŋaui à jɛ sankala si jingau * nŋɛu, à
waa ba ŋɛ ku jɛ do iju hai nɛ anyɔ, ara nŋai
à waa wo ngbɛ ngbɛ. À yɛi bɛi ij̄i iyi í dũ nɔ
kaa rɔ si na iyi í jɔ̀ fufu wa taleɛ. À yɛi bɛi j̄ii
iyi í da koko nɔ kù so, bɛi j̄ii iyi à wuu do icãɛ
í kú mam mam.
13 À yɛi bɛi tenku iyi wa tãngãm do
gbugbã. Si bɛi kutãngãm nɔu í ya fã inyiu,
bɛɛbɛ mɔi kucei iju hai nɛ anyɔ nŋa í ya maa
fangaa. À yɛi má bɛi andaiya iyi í kua kpãaɛ,
nɔ Ilaaõ wa jilɛ nŋa ilu kuku nla nla hee do
ajɔ fei.
14 Enɔku mɔ iyi í jɛ tɔku mɛɛjesiai Adamu
í ce walii na iri nŋa í ni, Aõ Lafẽɛ wee wa naa
do amaleka kumáɛ ŋa bututu,
15 ku kiitiò inɛ fei nɔ ku yɛ taalei inɛ ŋa iyi
a kù màa ŋau na kuce laalɔ nŋa fei do bɛi à
dondaɛ, do na ide laalɔ ŋa iyi ilu dulum ŋa à
ya maa fɔaa.
16 Inɛ ŋau, à ya maa gbagbai, nɔ nkãma kù
wɛɛ iyi í ya s̄ia nŋa si, binɛ nŋai wa cua nŋa.
À ya maa tɔɔ fufui nɔ à ya maa lɛlɛ inɛ ŋai do
ide didõ ku ba a ba mii ndii lafẽɛ ŋa.

Bɛi woo dasi naanɛ ŋa à nɛ a ce

17 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, í s̄ia i ye gigii ide
iyi woo bɛi Lafẽɛ nwa Jesu Kirisi ŋau à tako
à fɔ wo.
18 À sõ ŋɛ wo à ni, si waatii ankãanyi, woo
yaako inɛ ŋa aa naa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaõ,
nɔ binɛ nŋai a maa cua nŋa.
19 Aŋai aa jɔ̀ inɛ ŋa a ja a maa fɛɛfɛ njɛ. Iyi
à bi nŋai aa ya maa ce, domi a kù nɛ Hundei
Ilaaõ.
20 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, i ya maa mua njɛ
gbugbã si naanɛ iyi ì dasi Jesu ŋa, nɔ i ya ce
kutɔɔ do gbugbãi Hundei Ilaaõ ŋa.
21 Nɔ i leeḱi si kubii Ilaaõ ŋa, i maa degbeò
ajɔ iyi Lafẽɛ nwa Jesu Kirisi á mu nŋɛ kuwɛɛ
hai tã na araare nŋɛ iyi wa ce.
22 I ya ce araarei inɛ ŋa iyi à waa sika sika
ŋa.

* **1:12** jingau nŋɛu Woo dasi naanɛ ŋau à ya tɔtɔɔi a maa jɛ nɔ a maa jɛò ijɛi Lafẽɛ. I cɔ tiai Kɔrɛnti I, 11:18-22.

23 Inɛ ŋa iyi aa yɔkɔ a ba faabau, i nya ŋa
wa hai si ina ŋa. Inɛ ŋa iyi à gbe ŋau mɔ i ce
araare nŋa, amma i ya ce laakai ŋa ku ba iŋɛ
taka nŋɛ i maà dasi dulum du ŋa ŋa. I maà
lu baa ibɔ nŋa ŋa iyi dulum du ŋa í riisi.

Saabui ankãanyi

24-25 Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ woo faaba nwa, nŋu
iyi á yɔkɔ ku degbe ŋɛ i maà na i cuku ŋa, nɔ
ku jɔ̀ i naa si amboeɛ ŋa do inɔ didɔ̃, taale ku
maà wa si. Amboe do jirima do gbugbã do
yiiko ku jɛ tɛɛ hai sinte, do nsɛi, hee do ajɔ
fei na saabui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Ami.

Tiai Kuyɛi Zãa

Yaasei tiau

1 Si tiau ihẽ ǹ kɔ asii ŋa iyi Jesu Kirisi í nya
gbugbãa *. Ilaaɔ̃i í naa kpãa ku nyisi woo ce
icɛɛ ŋa mii ŋa iyi á na ku ce bii í kɔ̃ɔsi. Nɔ
Kirisi í bɛ sim amaleka wa, amu Zãa woo ce
icɛɛ, ku ba n mà mii ŋau.
2 Hai ide iyi Ilaaɔ̃ í fɔ hee ku bɔ si sɛɛda iyi
Jesu Kirisi í jɛ fei, mii iyi ǹ yɛ fei ǹ wa n jɛ
sɛɛdaɛ.
3 Inɛ iyi wa cio idei waliiu ihẽ do inɛ ŋa iyi
à waa gbɔɔ nɔ à waa jirimaɛ, ilu inɔ didɔ̃ ŋai
domi awaatiu í maai wa.

Zãa í ce igbɛ mɛɛjei inɛi Jesu ŋa fɔɔ

4-5 Amui Zãa, ǹ ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ igbɛ mɛɛjei
inɛi Jesu ŋa iyi ì wa ilɛi Azii.

Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ, iyi í tako í wɛɛ wo, nɔ
wa naa, ku mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ, nŋu
do Jesu Kirisi do hunde mɛɛje ŋa iyi à wa si
wajui kitãi bommaɛ. Jesu Kirisiu nŋui í jɛ
woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ, do inɛ sinte iyi í jĩ hai
si balɛ, nɔ í jɛ amanlui amanlu ŋa.

Í bi wa nɔ í faaba wa hai si dulum du wa
do njɛɛ.
6 Nɔ í tɔtɔɔ wa í jɛ ilaalu nwa, í ce wa woo
weei Ilaaɔ̃ baaɛ. Amboe do gbugbã ku jɛ tɛɛ
hee do ajɔ fei. Ami.
7 Wee, wa naa si kudũi ijĩ.
Nɔ ijui inɛ fei á yɔɔ,
Baa inɛ ŋa iyi à gũu à kpaa.
Dimi ikã ikãi andunya fei
Á kpata na iriɛ.
Bɛɛbɛi á ce. Ami.
8 Aɔ̃ Lafẽɛ, ilu gbugbã fei,
Nŋu iyi í wɛɛ, iyi í tako í wɛɛ wo,
Nɔ nŋui wa naa í ni,
Amui ǹ jɛ sinte do iri ku kpa.

Zãa í yɛ Kirisi si kuyɛɛ

9 Amui Zãa, kpaasi nŋɛ. Anu akã iyi ǹ nɛ
do Jesui í jɔ̀ ǹ nɛ ikpẽ si ijuukpã iyi iŋɛ mɔ ì
waa yɛ ŋa, do si bommai Ilaaɔ̃, do si temua.
À bɔòm gungum gɔ iyi à ya kpe Patimɔsi na
idei Ilaaɔ̃ do sɛɛdai Jesu iyi ǹ wa n jɛ.
10 Si ajɔ amaazuma gɔ Hundei Ilaaɔ̃ í naa
sim, nɔ ǹ gbɔ imu nla nla gɔ do anyim bɛi ti
kãakãakĩ
11 í ni, kɔ iyi ì waa yɛ si tia, nɔ i samba
tiau bi inɛi igbɛ mɛɛjei Jesu ŋa iyi à wa si ilui
Efɛɛzu, do Simiinu, do Pɛɛgamu, do Tiatii,
do Saadi, do Filadɛɛfi, do Laodisee.
12 Iyi ǹ sinda ǹ cɔ inɛ iyi wa bam ide ku
fɔu ŋɔi ǹ yɛ bi ku lesi fitilai wura mɛɛje.
13 Nɔ ǹ yɛ inɛ gɔ í jɔ Amai Amanɛ wa leekĩ
si aninii bi ku lesi fitila ŋau. Wa dasi ibɔ sisɔ
nɔ wa dĩ santikii wura si gãgãɛ.
14 Iriɛ do ntoi iriɛ ŋa fei í fũuta pai pai bɛi
iwu, nɔ ijuɛ í yɛ bɛi amɛi ina.
15 Isɛɛ wa daana bɛi isɔ danya iyi à yɔ si ina
à wiɛ, nɔ imuɛ í jɔ ibai inyii tenku.
16 Wa mu andaiya mɛɛje si awɔ njɛɛ, nɔ
taakuba ilu andɛ didɔ̃ minji wa fita hai si
gɛlɛɛ nɔ wajuɛ wa daana bɛi nunui dasã.
17 Iyi ǹ yɔɔ, ǹ cuku si isɛɛ bɛi iku. Nɔ í
lesim awɔ njɛɛ í ni, maà ce njo, amui ǹ jɛ
sinte do iri ku kpa.
18 Amui ǹ jɛ ilu hunde. Ǹ tako ǹ ku wo
amma nsɛi ǹ wɛɛ hee do ajɔ fei. Ǹ nɛ yiiko si
antai iku nɔ ǹ wa n mu kileei bi ku wai iku
ŋa.
19 Na nŋu, kɔ iyi ì yɛ do iyi wa ce nsɛi do
iyi á na ku ce si anyiɛ.
20 Andaiya mɛɛje ŋa iyi ì yɛ si awɔ njɛm
nɔu do bi ku lesi fitilai wura mɛɛje ŋau
yaasei aŋa fei wee. Andaiya mɛɛje ŋaui à jɛ
amaleka † mɛɛje ŋa iyi à waa mu igbɛ ŋau nɔ
bi ku lesi fitila mɛɛje ŋau, akã fei igbɛ akãi.

2

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Efɛɛzu

1 Kirisi í sɔ̃m í ni, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Efɛɛzu. Kɔaa i ni, inɛ iyi wa mu
andaiya mɛɛje si awɔ njɛɛ, nɔ wa nɛ si aninii
bi ku lesi fitilai wura mɛɛje ŋau í ni,
2 ǹ mà kuce nŋɛ do icɛ nŋɛ do temua iyi ì
nɛ ŋa. Ǹ mà iyi i kaa yɔkɔ i temua do inɛ laalɔ
ŋa. Nɔ ì cɔ laakai inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa
woo bɛ amma a kù jɛ woo bɛ ŋa, nɔ ì nyisi iyi
woo sɔ ibo ŋai.
3 Ì waa temua ŋa, nɔ ì yɛ ijuukpã na irim
ŋa, i kù nɔ i kù gbɛɛji ŋa.

* **1:1** Jesu Kirisi í nya gbugbãa yaasei ideu ihẽ á yɔkɔ ku jɛ má "si gãmɛi nŋu takaɛ". † **1:20** amaleka Yaasei amalekau woo bɛi.

4 Amma iyi ṅ yɛ si ŋɛ wee, i kù bim bɛi
tako má ŋa.
5 Na nŋu, i ye gigi hai hee bii ì cuku wa ŋa,
nɔ i kpaasi idɔ i ce bɛi ì sintiò wa ŋa. Bii i kù
kpaasi idɔ ŋa, an na n so bi ku lesi fitila nŋɛ
hai si agbɛɛ.
6 Do nŋu fei, ì nɛ mii akã iyi í sĩa ŋa. Ì cé
kookoosui inɛi Nikolaiti ŋa bɛi amu takam
ṅ cóo.
7 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ isoi jĩi ndii kuwɛɛ
iyi í wa lelei Aõ.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Simiinu

8 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa
iyi í wa Simiinu. Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ sinte do
iri ku kpa, iyi í tako í ku wo nɔ í dede má si
kuwɛɛ í ni,
9 ṅ mà ijuukpã nŋɛ, nɔ ṅ mà are ku jɛ nŋɛ.
Do nŋu fei, ì jɛ ilu amani ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa
kpe ara nŋa Zuifu amma a kù jɛ Juifu ŋa, ṅ
mà laalɔ iyi à ya maa ma ŋɛ. Inɛ ŋau inɛi igbɛi
Seetam ŋai à jɛ.
10 I maà ce njo na ijuukpã iyi wa naa si ŋɛ.
Seetam á jɔ̀ a dasi inɛ gɔ nŋɛ ŋa piisõɔ ku cɔ
laakai nŋɛ. Aa yɛ wahala hee ajɔ mɛɛwa ŋa.
Amma i jɔ̀ i leekĩ dim dim hee i koo i kuò ŋa.
Bii ì ce bɛɛbɛ ŋa an mu nŋɛ kuwɛɛ ku jɛ riba
nŋɛ.
11 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
Inɛ iyi í jɛ igũ, iku minjisiau kaa ceaa
nkãma.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Pɛɛgamu

12 Kirisi í ni ma, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Pɛɛgamu. Kɔaa i ni, inɛ iyi wa mu
taakuba ilu andɛ didõ minjiu í ni,
13 ṅ mà bii ì wa ŋa, Seetam nii wa jɛ
bommaɛ do gbugbã. Do nŋu fei, ì waa jirima
irim ŋa, nɔ i kù fũsi naanɛ iyi ì dasim awɔ ŋa,
baa waati iyi à kpa Antipasi, ilu naanɛ woo
jɛ sɛɛdam bi tu ŋɛ bi ku wai Seetam bɛ.
14 Amma mii iyi ṅ yɛ si ŋɛ wee. Inɛ gɔ ŋa
à wa si inɔ nŋɛ iyi à waa too si ikɔi Balamu.
Balamu í tako í sõ Balaki bɛi á ce ku dasi inɛi
Izirɛli ŋa kurara ku ba a ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwẽ
ŋa kuwee, nɔ a sũò abo kaafe ŋa.
15 Bɛɛbɛ mɔi, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi à
waa too si ikɔi inɛi Nikolaiti ŋa.
16 Na nŋu, i kpaasi idɔ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ,
an naa si ŋɛ bii í kõɔsi nɔ n ce igũ do inɛ ŋau
do taakuba iyi wa fita hai si gɛlɛm.
17 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui an mua mana iyi wa
manji wo. Nɔ n muaa kuta fũfũ si bii à kɔ iri
titõɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu iyi ṅ mua.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Tiatii

18 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Tiatii. Kɔaa i ni, Amai Ilaaõ iyi
ijuɛ í yɛ bɛi amɛi ina, nɔ isɛɛ wa daana bɛi isɔ
danya iyi à yɔ si ina à wiɛ í ni,
19 ṅ mà kuce nŋɛ. Nɔ ṅ mà kubi nŋɛ, do
naanɛ ku dasi nŋɛ, do icɛ jiida nŋɛ, do temua
nŋɛ. Ṅ mà iyi icɛi nsɛi nŋɛ í re ti tako.
20 Amma mii iyi ṅ yɛ si ŋɛ wee. Ì waa
temuaò abo iyi à ya kpe Zezabɛli ŋa, nŋu iyi
wa kpe araɛ walii, nɔ ì jɔ̀ wa wa inyii itĩi woo
ce icɛm ŋa do ikɔɛ ku ba a ya maa sũò abo
kaafe ŋa nɔ a ya maa ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwẽ ŋa
kuwee.
21 Ṅ muaa waati ku kpaasi idɔɛ, amma kù
bi ku jɔ̀ kuce laalɔɛ.
22 Na ŋɔi í ce an jɔ̀ ku sũò bõɔ. Inɛmɔkɔ
ŋa mɔ iyi à ya maa ce sakara do nŋu, an dasi
ŋa ijuukpã nla nla, bii kù jɛ à kpaasi idɔ à jɔ̀
kuce laalɔ nŋa.
23 Si anyiɛ an kpa amaɛ ŋa. Waati bɛɛbɛ
igbɛi inɛi Jesu ŋa fei aa mà iyi ṅ mà idɔi
inɛ ŋa do lasabu nŋa. An sãa inɛ fei si bɛi
kookoosuɛ í to.
24 Amma iŋɛ iyi ì gbe si ilui Tiatii, iŋɛ iyi i
ù too si ikɔ laalɔu ŋa nɔ i kù mà mii iyi inɛ gɔ
ŋa à ya kpe asii nlai Seetam, ṅ wa n sõ ŋɛ, n
kaa n kã nŋɛ aso gɔ má.
25 Amma iyi ì nɛ ŋa, i muu dim dim ŋa hee
n koo n toò wa.
26-27 Inɛ iyi wa ce iyi ṅ bi hee í jɛò igũ hee
kɔɔ, nŋui an mua yiiko iyi amu takam n gba
hai bi Baam. An muaa yiikou si antai dimi
fei ku maa gbã ŋa do goloi isɔ ku cã ŋa ku
lɛgɛ ŋa bɛi caka.
28 Nɔ an muaa andaiyai amɛɛjuuma.
29 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

3

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Saadi

1 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa
iyi í wa Saadi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í nɛ hunde
mɛɛjei Ilaaõ ŋau do andaiya mɛɛje ŋau í ni,
ṅ mà kuce nŋɛ. Ṅ mà iyi à waa fɔ à ni ì jɛ ilu
hunde ŋa baa do iyi ì jɛ iku ŋa.
2 I jĩ hai si iri njoo ŋa nɔ i leekĩ si kuwɛɛ
keeke iyi í gbe nŋɛ ku ba i maà ku mam mam
ŋa, domi ṅ yɛ kookoosu nŋɛ kù jɛ dee dee bi
Ilaaõ.
3 Na nŋu, i ye gigii mii iyi à kɔ nŋɛ si do bɛi
ì gbɔ ŋa. I jirimaɛ ŋa nɔ i kpaasi idɔ nŋɛ. Bii
i kù jĩ hai si iri njoo ŋa, an na n ba ŋɛ bɛi ile.
I kaa mà waati iyi an naa si ŋɛ.
4 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi a kù
dasi ara nŋa riisi, aŋai aa toom nɔ a maa dasi
nyau fũfũ, domi aŋai à jɔò.
5 Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui á dasi jaaɛ fũfũ bɛɛbɛ.
N kaa n kpa iriɛ si tiai kuwɛɛ pai. Si bantuma
an jɛsi si wajui Baam do amalekaɛ ŋa iyi
inɛm nii.
6 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Filadɛɛfi

7 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Filadɛɛfi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ
inɛ kumá do ilu ntɔ, iyi wa mu kileei ilaalu
Davidi, nŋu iyi bii í cũu, inɛ gɔ kaa cĩmboɛ,
bii í nɔ í cĩmboɛ, inɛ gɔ kaa cũu, nŋui í ni,
8 ṅ mà kuce nŋɛ. Ṅ mà iyi gbugbã nŋɛ kù
la. Do nŋu fei, ì jirima idem nɔ i kù kɔsi irim
ŋa. Nŋui í jɔ̀ ṅ cĩ nŋɛ gambo iyi inɛ gɔ kaa
yɔkɔ ku cĩmbo.
9 Wee an da nŋɛ inɛi igbɛi Seetam ŋa si
awɔ, inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa Zuifu
amma a kù jɛ Zuifu ŋa, iboi à waa sɔ. An jɔ̀ a
na bi tu ŋɛ a naa a gulɛ si waju nŋɛ. Aŋa fei
aa mà iyi ṅ bi ŋɛ.
10 Ṅ ni i temua ŋa, nɔ i jirima idem nɔu
ŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ amu mɔ an degbe ŋɛ si waatii
wahala iyi wa naa si andunya fei ku na ku cɔ
laakaii inɛ ŋa.
11 An nyi wa, kaa kpɛ. Iyi ì nɛ ŋa, i muu
dim dim ŋa ku ba inɛ gɔ ku maà na ku gba
ribai igũ ku jɛ nŋɛ.
12 Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ sɔbe si kpasẽi
Ilaaõ, kaa fita má. An kɔ irii Ilaaõ siɛ do irii
iluɛ iyi í jɛ Zeruzalɛmu titõ iyi Ilaaõ á jɔ̀ ku
kita wa hai lele. Nɔ n kɔ iri titõm siɛ.
13 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Laodisee

14 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Laodisee. Kɔaa i ni, inɛ iyi à ya
kpe Ami, woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ iyi í jɛ ntɔu,
nŋu iyi í jɛ icui mii iyi Ilaaõ í taka fei í ni,
15 ṅ mà kuce nŋɛ. Ṅ mà iyi i kù tũ ŋa, i kù
nɔ i kù gbãa ŋa. Ṅ bi wo i tũ ŋa walakɔ i gbãa
ŋa.
16 Amma si na iyi í jɔ̀ ì jɛ wɔɔwɔɔ ŋa, an kpɔ
ŋɛ wai hai si gɛlɛm.
17 Ì ya fɔ i ni ŋa ì jɛ ilu fia ŋa, ì ba amani ŋa,
nɔ i kù waa ce arei ngɔgɔ ŋa. Amma ṅ wa n
sõ ŋɛ iyi idɔ nŋɛ wa ce bõɔ, ì jɛ ilu araare ŋa,
do ilu are do fɛɛju do basĩ ŋa.
18 Na ŋɔi í ce ṅ wa n mu nŋɛ bisi, i jɔ̀ i ra
wura iyi à yɔ si ina à wiɛ bi tom ŋa ku ba
i jɛ ilu amani do ntɔ ŋa. Nɔ i ra nyau fũfũ
i biiò anyii ara nŋɛ ŋa ku ba i maà maa nɛ
bũmbũm ŋa nɔ anyɔ ku maà maa mu ŋɛ. Nɔ
i ra iwɔi iju i dasi iju nŋɛ ku ba i yɛ ilu ŋa.
19 Inɛ ŋa iyi ṅ bi fei, ṅ ya n kpã ŋa iju nɔ
n nyisi ŋa kpãa. Na nŋu, i hanya i kpaasi idɔ
ŋa.
20 Wee ṅ wa n leekĩ andɛi ile, nɔ ṅ wa n cã
gambo. Inɛ iyi í gbɔ imum nɔ í cĩim, an lɔ bi
tɛɛ, nɔ n baa ku jɛ, nɔ awaò ka jɛ ajɔ.
21 Inɛ iyi í jɛ igũ, lafẽɛi an jɔ̀ ku bam ku
buba si kitãi bommam, si bɛi amu mɔ ṅ jɛ
igũ nɔ ṅ buba do Baam si kitãi bommaɛ.
22 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

4

Ilaaõ ku tɔɔ lele

1 Si anyii nŋu bɛ, si kuyɛ ṅ yɛ gambo gɔ í cĩ
lelei Aõ.
Inɛ iyi í tako í bam ide ku fɔ wo, nŋu iyi
imuɛ í yɛ bɛi ti kãakãakĩ, í bam ide ku fɔ má
í ni, gũ wa ihẽ n nyisiɛ mii iyi á na ku naa si
anyiɛ.
2 Gbakã Hundei Ilaaõ í so í nɛɛm. Nɔ lelei
Aõ bɛ ṅ yɛ kitãi bomma gɔ, inɛ gɔ wa buba si.
3 Inɛ iyi wa buba bɛu wa daanai bɛi kuta
ku nɛ fia gɔ ŋa iyi à ya kpe zasipu do
saaduani. Njoi Aõ í sũ í kaako kitãu nɔ wa
daana bɛi emɛrodu.
4 Nɔ ṅ yɛ kitãi bomma kɔnfia do mɛɛ í
kaako kitãi bommau. Nɔ inɛ ngbo kɔnfia do
mɛɛ wa buba si antai kitã ŋau, à dasi nyau
fũfũ do fulai wura.

5 Ŋɔi hai si kitãi bommau kuŋɔi ijĩ wa fita,
do anu ku dõ, do kulai ijĩ. Fitila mɛɛje iyi
wa má í wa si wajui kitãi bommau. Aŋai à
jɛ hunde mɛɛjei Ilaaõu.
6 Si wajui kitãu dimii tenku gɔ í wa bɛ, wa
daana bɛi digi.
Mii ilu hunde mɛɛ gɔ ŋa à kaako kitãi
bommau cinga do cingaɛ, à nɛ iju bii fei
anyiò waju.
7 Mii ilu hunde sinteu í yɛi bɛi muusu nla,
minjisiau mɔ í yɛi bɛi ama kɛtɛ, mɛɛtasiau
wajuɛ í yɛi bɛi wajui amanɛ, nɔ mɛɛsiau í yɛi
bɛi kungbã iyi wa fo.
8 Ilu hunde mɛɛ ŋau à nɛ ikpa mɛɛfa mɛɛfa,
nɔ à nɛ iju bii fei inɔ do waduude. À ya maa
kõ iri waati kãma fei alɛò daakɔ a maa ni,
Kumá, Kumá, Kumá,
Bɛɛbɛi Aõ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei í jɛ,
Nŋu iyi í tako í wɛɛ wo, nɔ í wɛɛ baa nsɛi, nɔ
wa naa.
9 Ilu hunde ŋau à waa kõ iri à waa saabu inɛ
iyi wa buba si antai kitãi bommau, nɔ à waa
fɔ idei amboeɛ do bɛɛrɛɛ, nŋu iyi í wɛɛ do ajɔ
fei.
10 Waati iyi à waa kõ iri bɛɛbɛ fei inɛ ngbo
kɔnfia do mɛɛ ŋau à ya sɛɛbataa a maa tɔɔɛi.
Nɔ à ya bɔ fula nŋa ŋai a jilɔɔ si wajui kitãi
bommau a maa ni,
11 Awɔ Ilaaõ, Lafɛ̃ɛ nwa,
Awɔi ì to i nɛ amboe do bɛɛrɛ do gbugbã,
Domi awɔi ì taka mii fei.
Si idɔɔbiɛi ì taka ŋa nɔ à wɛɛ.

5

Tia do Angudã

1 Ŋɔi ǹ yɛ inɛ iyi wa buba si kitãi bommau
wa mu tia gɔ iyi à ka si awɔ njɛɛ. À kɔ tiau
anyiò waju, nɔ à cĩmboɛ do sɛɛda mɛɛje.
2 Nɔ ǹ yɛ amaleka ilu gbugbã gɔ, í là do
gbugbã í ni, yooi í to ku ga sɛɛda ŋau ihẽ, nɔ
ku fũ tiau.
3 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í wa lele walakɔ ilɛ
walakɔ lɛlɛi ilɛ iyi á yɔkɔ ku cĩ tiau ku cɔ inɔɛ.
4 Ǹ kpata ntɔ ntɔ si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù wɛɛ
iyi í to ku cĩ tiau ku cɔ inɔɛ.
5 Ŋɔi inɛ akãi inɛ ngbo ŋau í sõm í ni, maà
kpata. Muusu nla iyi í fita hai si dimii Zuda,
iyi í jɛ tɔkui Davidiu í jɛ igũ, á yɔkɔ ku ga
sɛɛda mɛɛje ŋau nɔ ku fũ tiau.
6 Iyi ǹ cɔ ikpa bi kitãi bommau nɔ ǹ yɛ
Angudã iyi à ceò kuwee wo wa leekĩ anini
bɛ, nɔ ilu hunde mɛɛ do inɛ ngbo ŋau à
kaakoɛ. Angudãu, í nɛ ngo mɛɛje do iju
mɛɛje iyi í jɛ hunde mɛɛjei Ilaaõ ŋa iyi í bɛ
si andunya fei.
7 Angudãu í bɔ bi inɛ iyi wa buba si antai
kitãu, nɔ í gba tiau hai si awɔ njɛɛ.
8 Iyi à naa tiau, ŋɔi ilu hunde mɛɛ ŋau
do inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau à sɛɛbata si
wajuɛ. Aŋa fei à nɛ mɔɔlɔ do kɔɔfui wura
ŋa si bii tulare í wa. Tulareui í jɛ kutɔɔi inɛi
Ilaaõ ŋa.
9 Nɔ à kõ iri titõ gɔ à waa ni,
Awɔi ì to i gba tiau
Nɔ i ga sɛɛda ŋau,
Domi à kpaɛ wo.
Nɔ do njɛɛi ì raa Ilaaõ amanɛ ŋa
Hai si dimi fei, do fee ikã ikã fei,
Do ilɛ fei.
10 Ì tɔtɔɔ ŋa ì jɛ ilaalu nŋa,
Ì ce ŋa woo weei Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa,
Nɔ aa jɛ bomma si andunyau.
11 Iyi ǹ cɔ ilu má nɔ ǹ gbɔ anui amaleka
nkpɔ gɔ ŋa, kukpɔ nŋa í to dubu nkpɔ nkpɔ.
À kaako kitãi bommau do ilu hunde ŋau do
inɛ ngbo ŋau.
12 À dõ anu à waa ni,
Angudã iyi à ceò kuweeu wo í to ku ba yiiko,
Do amani, do kumà, do gbugbã,
Do bɛɛrɛ, do amboe, do saabu.
13 Nɔ ǹ gbɔ mii ilu hunde ŋa fei iyi à wa lele
do ilɛ, do si lɛlɛi ilɛ, do si inɔ inyi, andi ilu
hunde iyi í wa si andunya fei, à dõ anu à waa
ni,
Inɛ iyi wa buba si kitãi bommau
Do Angudãu,
Saabu, do bɛɛrɛ, do amboe,
Do gbugbã ku jɛ tu ŋa hee do ajɔ fei.
14 Nɔ ilu hunde mɛɛ ŋau à jɛ à ni, ami. Nɔ inɛ
ngbo ŋau à gulɛ à ce kutɔɔ.

6

À ga sɛɛda mɛɛfa

1 Ŋɔi ǹ yɛ Angudãu í ga akãi sɛɛda mɛɛje ŋa
iyi wa másí tiau, nɔ ǹ gbɔ inɛ akãi ilu hunde
mɛɛ ŋau í la hee aa ni bɛi kulai ijĩi. Í ni, naa
wa.
2 Iyi ǹ cɔ ilu, ŋɔi ǹ yɛ acĩ fũfũ gɔ wa naa.
Inɛ iyi wa gũu wa mu bioo, nɔ à daa si fulai
amanlu. Í dasi kpãa bɛi woo jɛ igũ iyi wa bɔ
ku jɛ igũ wa má.

3 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda minjisiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde minjisiau í ni, naa wa.
4 Nɔ acǐ nkpa gɔ mɔ í fita wa. Nɔ à mua inɛ iyi wa gũu gbugbã ku dede igũ si andunya ku ba inɛ ŋa a kpa njɛ. Nɔ à naa taakuba nla gɔ.
5 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛtasiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde mɛɛtasiau í ni, naa wa. Iyi ǹ cɔ nɔ ǹ yɛ acǐ dũdũ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu wa mu gũa si awɔɛ.
6 Nɔ ǹ gbɔ imu gɔ hai si aninii ilu hunde mɛɛ ŋau, í ni, jɔ̀ inɛ ŋa a ya ra bilee tongoo akã do fiai icɛi ajɔ akã. Bɛɛbɛ mɔi fiai ɔɔzu tongoo mɛɛta á ya jɛ. Amma jɔ̀ fiai ikpo do vɛ̃ɛ si agbɛɛ.
7 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛsiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde mɛɛsiau í ni, naa wa.
8 Ǹ cɔ ilu nɔ ǹ yɛ acǐ fũfũ fɛ̀ɛ̀fɛ̀ɛ̀ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu, iriɛi Iku, nɔ bi ku wai iku ŋa wa tooɛ. Aŋai à na gbugbã a kpa ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛi inɛi andunya ŋau do iŋai sako ŋa iyi à wa si ilɛu do taakuba, do ari, do bɔ̃ɔ.
9 Si anyii nŋu, Angudãu í ga sɛɛda miusia iyi wa másí tiau. Nɔ ǹ yɛ hundei amanɛ ŋa si icui bi kuweeu, aŋa iyi à kpa na idei Ilaaɔ̃ do na sɛɛdai Jesu iyi à jɛ.
10 Hunde ŋau à la à ni, Lafɛ̃ɛ kumá, ilu ntɔ, hee waati yoomai ì waa degbe i bɛi i kiiti inɛi andunya ŋa, i sã nŋa gbese si na iyi í jɔ̀ à kpa wa.
11 Iyi à dɔ̃ bɛɛbɛ à tã ŋɔi à daa aŋa fei si jaaɛ fũfũ, nɔ à sɔ̃ ŋa à ni a sǐmi keeke titã hee jiai woo ce icɛ kpaasi nŋa ŋa ku kɔ̃, aŋa iyi aa na a kpa bɛi à tako à kpa aŋa mɔ.
12 Ǹ cɔ ilu má si waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛfasia iyi wa másí tiau. Nɔ ilɛ í yaya do gbugbã, nɔ inunu í kuku inya kiti kiti bɛi acɔ dũdũ ilu sisima, nɔ cukpa í kpã konkom bɛi njɛ.
13 Nɔ andaiya ŋa à wɔ wa hai lele bɛ́i isoi jǐi iko í ya wɔ wa waati iyi fufu nla wa ce wa yagaɛ.
14 Nɔ lele í tɔtɔɔ inya akã bɛi sɛ̃ɛ iyi à ka. Nɔ iri kuta do gungum ŋa fei à yaya a kù wa agbɛ nŋa má.
15 Waati bɛɛbɛi amanlui andunya ŋa, do ilu ilɛ ŋa, do ilaalui sooge ŋa, do ilu amani ŋa, do ilu gbugbã ŋa, do inɛ fei de, aru do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, à waa manji si isai kuta do si afei kuta ŋa.
16 À waa dɔ̃ anu si iri kuta ŋau do si kuta ŋau à waa ni, i cuku si wa wa, i bii wa ku ba Ilaaɔ̃ ku maà yɛ wa, nŋu iyi wa buba si kitãi amanlu, do hai si idɔɔkɔ̃i Angudãu.
17 I bii wa ŋa si na iyi í jɔ̀ ajɔi idɔɔkɔ̃ nla nla nŋau í to wa. Yooi á yɔkɔ ku leekǐ si waju nŋa.

7

Inɛi Izirɛli 144.000

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ amaleka mɛɛ gɔ ŋa à waa leekǐ si andunya gonta mɛɛ, à waa ganji fufui andunya gonta mɛɛu ku ce si ilɛ do si tenku nɔ ku maà yaga jǐi gɔ.
2 Nɔ ǹ yɛ amaleka mmu gɔ wa naa hai nunui daakɔ, wa mu nyindai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nɔ í dɔ̃ anu si amaleka mɛɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋa gbugbã a cea ilɛ do tenku laaləu,
3 í ni, i maà cea ilɛ do tenku do jǐi gɔ laalɔ hee káa cea woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa nyinda si ikpo nŋa.
4 Ŋɔi à sɔ̃m jiai inɛ ŋa iyi à cea nyindai Ilaaɔ̃ si ikpo nŋa. À wɛɛi aŋa dubu cǐɔ do ciiji do mɛɛ (144.000) hai si dimii inɛi Izirɛli ŋa fei.
5 Si dimii Zuda amanɛ dubu maateejii (12.000) à cea nyinda. Bɛɛbɛ mɔi si dimii Rubɛ̃ɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Gadi amanɛ dubu maateejii.
6 Si dimii Azɛɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Nɛfitali amanɛ dubu maateejii. Si dimii Manasee amanɛ dubu maateejii.
7 Si dimii Simeɔ̃ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Levi amanɛ dubu maateejii. Si dimii Isakaa amanɛ dubu maateejii.
8 Si dimii Zabulɔ̃ɔ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Zozɛfu amanɛ dubu maateejii. Si dimii Bɛnzamɛɛ amanɛ dubu maateejii. Inɛ ŋa iyi à daa si nyindau mbɛ.

Zamaa nkpɔ nkpɔ

9 Si anyii nŋu, nɔ ǹ cɔ ilu má nɔ ǹ yɛ zamaa nkpɔ nkpɔ iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ka ŋa. À fita wa hai ilɛ fei do si dimi fei do si fee ikã ikã fei. Aŋa fei à waa leekǐ si wajui kitãu do Angudãu, à waa dasi jaaɛ fũfũ nɔ à waa mu wuai kpakpa si awɔ nŋa.
10 À waa dɔ̃ anu à waa ni, faaba nwa wa naai hai bi Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa iyi wa buba si kitãi bommau do hai bi Angudãu.

11 Nɔ amaleka ŋau fei à leekĩ à kaako kitãi
bommau do inɛ ngbo ŋau do ilu hunde mɛɛ
ŋau. À sɛɛbata si wajui kitãu à waa tɔɔ Ilaaõ
12 à ni, ami.
Kucĩ do amboe
Do kumà do saabu do bɛɛrɛ,
Do gbugbã, do yiiko,
Fei ndɛɛ ku jɛ ti Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa
Hee do ajɔ fei. Ami.
13 Ŋɔi inɛ akãi inɛ ngbo ŋau í beem í ni,
yoo ŋai à waa dasi jaaɛ fũfũ ŋau ihɛ̃. Hai iwoi
à naa.
14 Nɔ ɲ̀ jɛaa ɲ̀ ni, lafɛ̃ɛm, n kù mà, awɔi aa
mà. Nɔ í sõm í ni, inɛ ŋau ihɛ̃ à fita wai hai si
bõnɛ nla nla. À fɔ jaaɛ nŋa ŋa à fũutaɛ do njɛi
Angudãu.
15 Nŋui í jɔ̀ à waa leekĩ si wajui kitãi
bommai Ilaaõ à waa tɔɔɛ dasãò idũ inɔ
kpasɛ̃ɛ. Nɔ Ilaaõ á wa inɔ nŋa ku maa degbe
ŋa.
16 Ari kaa kpa ŋa má hee má jɛ agbɛ, nɔ
inunu kaa cã ŋa má, bɛɛbɛ mɔi inya gbãa kaa
wahala ŋa ma.
17 Angudã iyi wa leekĩ bi kitãi bommau á
gbã ŋa ku bɔò ŋa isõi kuwɛɛ. Ilaaõ mɔ á gbã
cikãaju nŋa fei.

8

À ga sɛɛda mɛɛjesia

1 Waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛjesiau,
ilu í coko lelei Aõ zakai iju kamɛɛ kuntaa.
2 Si anyii nŋu, nɔ ɲ̀ yɛ à na amaleka mɛɛje
ŋa iyi à ya maa leekĩ si wajui Ilaaõu kãakãakĩ
mɛɛje.
3 Si anyii nŋu, amaleka mmu gɔ í na í leekĩ
kɔkɔi bi kuweeu, wa mu fatai wura bii à ya
jo tulare. À náa tulare nkpɔ nkpɔ ku tɔtɔɔò
kutɔɔi woo dasi naanɛ ŋa ku ba ku joo si
antai bi kuweei wura iyi í wa si wajui kitãi
bommai Ilaaõu.
4 Cuai tulareu do kutɔɔi woo dasi naanɛ
ŋau í dede lele si wajui Ilaaõ hai si awɔi
amalekau.
5 Ŋɔi amalekau í so fatau nɔ í bu ina hai bi
kuweeu, í dasi inɔɛ hee í kõ, nɔ í nyɔɔ ilɛ bɛ.
Waati bɛɛbɛ à gbɔ kulai ijĩ do iba ŋa nɔ à yɛ
kuŋɔi ijĩ do kuyayai ilɛ.

Kãakãakĩ ŋa

6 Si anyiɛ, amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu
kãakãakĩ mɛɛje ŋau, à ce sɔɔlu a fãa.
7 Amaleka sinteu í fã kãakãakĩɛ. Ŋɔi kutai
ijĩ do ina do njɛ í yɔgɛɛ si njɛ nɔ wa naa hai
lele do gbugbã. Nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai ilɛ
í jo do jĩi ŋa do fɔfɔ tũtũ ŋa fei.
8 Nɔ amaleka minjisiau í fã kãakãakĩɛ. Nɔ
à nyɔ ngɔgɔ iyi í yɛ bɛi iri kuta nla iyi wa jo
si tenku. Ŋɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai tenkuu í
kpɔò njɛ,
9 nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai mii ilu hunde
ŋa iyi à wa si inyiu à ku, nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃
mɛɛtai akɔi inyi fei í ce nfe.
10 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛtasiau í fã
kãakãakĩɛ. Ŋɔi andaiya nla gɔ iyi í ya ina bɛi
jugula í cuku wa hai lele si ikɔ akãi kukpɛ̃
mɛɛtai ido do isõ ŋa.
11 Irii andaiyaui Kuro. Nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃
mɛɛtai inyiu í ro. Iyi inɛ ŋa à mɔɔ, nkpɔ nŋa
í ku si na iyi í jɔ̀ inyiu í ro.
12 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛsiau í fã
kãakãakĩɛ. Ŋɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inunu
do ti cukpa do ti andaiya ŋa í dũ, nɔ ikɔ akãi
kukpɛ̃ mɛɛtai inya kumái dasã kù wɛɛ má,
bɛɛbɛ mɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inya kumái
idũ kù wɛɛ má.
13 Iyi ɲ̀ cɔ ilu má nɔ ɲ̀ yɛ kungbã wa fo
hee lelei Aõ. Kungbãu wa kpata wa dõ anu
hee lele wa ni, waiyooi, iko í jɛm, iko í jɛm.
Bɛirei ijuukpãi inɛi andunya ŋa á to si waati
iyi amaleka mɛɛta ŋa iyi à gbe ŋau aa fã
kãakãakĩ nŋa.

9

Kãakãakĩ miusia

1 Si anyii nŋu, amaleka miusiau í fã
kãakãakĩɛ. Nɔ ɲ̀ yɛ andaiya gɔ í cuku ilɛ hai
lele wa. Nŋui à na kileei isa nla hai nɛ kɔɔu.
2 Andaiyau í cĩ isau nɔ cua wa fita bɛi cuai
ina nla, nɔ í bii inunu í jɔ̀ inya fei í dũ.
3 Nɔ kɛtɛngbo ŋa à fita wa hai si cuau à waa
tɛ ilɛ, nɔ à mu nŋa gbugbã bɛi acĩi cencee.
4 À na ŋa wooda à ni a maà bɛjɛ fɔfɔ walakɔ
mii tũtũ gɔ walakɔ jĩi gɔ bii kù jɛ inɛ ŋa iyi a
kù nɛ nyindai Ilaaõ si ikpo nŋa.
5 A kù na kɛtɛngbo ŋau wooda a kpaò
amanɛ ŋa bii kù jɛ a kpã ŋa iju hee zakai
cukpa miu. Ara kuroi ijuukpãu í mungaò
bɛi bii cencee í ta amanɛ.
6 Si cukpa miuu, inɛ ŋa aa dɛdɛ iku amma
a kaa ba. Aa bi aŋa a ku amma iku á sa nŋa.

7 Kɛtɛngbo ŋau à jɔ acɩ̃ ŋa iyi à tã sɔɔlu a bɔ igũ. Ngɔgɔ í wa si iri nŋa bɛi fulai wura, nɔ waju nŋa í yɛ bɛi ti amanɛ ŋa.
8 Ntoi iri nŋa í yɛ bɛi ntoi irii inaabo ŋa nɔ inyi nŋa í yɛ bɛi ti muusu nla ŋa.
9 À bii gɛndɛ nŋa do bata ku nɛ sisima gɔ iyi bii 1i yɔɔ aa ni isɔi. Nɔ ikpa nŋa í ya maa ce iba bɛi sarɛti nkpɔ iyi acɩ̃ ŋa à waa fa bi ku ce igũ.
10 À nɛ akpaamu ku nɛ acɩ̃ bɛi cencee ŋa. Do akpaamu nŋau bɛi aa kpãò amanɛ ŋa iju si cukpa miuu.
11 Ilaalui kɛtɛngbo ŋaui í jɛ amaleka ilu irii isa nla hai nɛ kɔɔu. Iriɛi í jɛ Abadõɔ do feei Ebɛɛ. Do Gɛrɛki mɔ à ya kpooi Apoliõ, waatɔ Woo bɛjɛ.
12 Nsɛi, iyi ijuukpã sinte í lɔ í gbe ijuukpã minji gɔ ŋa iyi aa naa má.

Kãakãakɩ̃ mɛɛfasia

13 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau í fã kãakãakɩ̃ɛ. Nɔ ɩ̀ gbɔ ide ku fɔ gɔ hai gonta mɛɛi bi kuweei wura iyi í wa si wajui Ilaaõ.
14 Ide ku fɔu í sõ amaleka mɛɛfasia iyi wa mu kãakãakɩ̃u í ni, fũ amaleka mɛɛ ŋa iyi à dɩ̃ kɔkɔi ido nla iyi à ya kpe Efaratau.
15 Ŋɔi à fũ amaleka mɛɛ ŋau. Na adõu do cukpau do ajɔu do isɔu bɛi amaleka ŋau à tã sɔɔlu mam mam ku ba a kpa ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai amanɛ ŋa.
16 A sõm jiai masa ŋau, à wɛɛi dubu minji ikɔ dubu cɩ̃ɔ má (200.000.000).
17 Si bɛi ɩ̀ yɛ acɩ̃ ŋau do masa ŋau si kuyɛm wee. À dasi batai igũ nkpa bɛi ina do boogu bɛi bulam do igbaagba bɛi fainwita. Irii acɩ̃ ŋau í yɛ bɛi irii muusu nla, nɔ ina do cua do fainwita wa fita wa hai si gɛlɛ nŋa.
18 Ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai inɛi andunya ŋa á ku na saabui bõnɛ mɛɛta ŋau, waatɔ ina do cua do fainwita iyi wa fita hai si gɛlɛi acɩ̃ ŋau.
19 Gbugbãi acɩ̃ ŋau í wai si gɛlɛ nŋa do si akpaamu nŋa. Akpaamuu í yɛi bɛi njo, nɔ í nɛ iri. Do nŋui à ya kpã inɛ ŋa iju.
20 Do nŋu fei, inɛi andunya ŋa iyi à gbe a kù ku si bõnɛu à kɔ ku kpaasi idɔ. Nɔ à kɔ ku jɔ̀ mii ŋa iyi à ce do awɔ nŋa ku tɔɔ. À waa mɔsi inɛi inɔɔko ŋa ku tɔɔ do iwẽ ŋa iyi à ce do wura do isɔ fũfũ do isɔ danya do kuta do jɩ̃i ŋa, aŋa iyi a kaa yɔkɔ a gbɔ ide, a kaa nɔ a yɔkɔ a yɛ ilu, hee má jɛ a nɛ.
21 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau a kù jɔ̀ inɛ ku kpa do dobu dobu nŋa ŋa ku ce, do sakara ku ce, do ile nŋa ŋa.

10

Amaleka do tia keeke

1 Ɩ̀ nyi ɩ̀ yɛ amaleka ilu gbugbã gɔ má wa kita wa hai lele. Kudũi ijɩ̃ í biiɛ bɛi jɩ̃nɛ iyi í dasi, nɔ njoi Ilaaõ í wenwee si iriɛ, wajuɛ wa daana bɛi inunu, nɔ kutɛɛ í yɛ bɛi amɛi ina.
2 Wa mu tia keeke gɔ iyi wa cɩ̃ si awɔɛ. Í lesi isɛ njɛɛ si antai tenku, isɛ cangaɛ mɔ si ilɛ.
3 Nɔ í dõ anu bɛi muusu nla. Iyi í dõ anu í tã ŋɔi dagba lele mɛɛje gɔ ŋa mɔ à waa dõ anu.
4 Iyi dagba lele mɛɛje ŋau à dõ anu à tã, gbakã ɩ̀ tã sɔɔlu n kɔ ide nŋau. Amma ɩ̀ gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele wa ni, maà ti i kɔ mii iyi dagba lele mɛɛje ŋau à fɔ. Muu si asii.
5 Ŋɔi amaleka iyi ɩ̀ yɛ wa leekɩ̃ si antai tenku do si ilɛu, í wu awɔ njɛɛ lele,
6 nɔ í gbasi do irii inɛ iyi í wɛɛ hee do ajɔ fei, iyi í taka lele do ilɛ do tenku do mii ndu ŋa ŋa fei. Amalekau í fɔ í ni, waati iyi í gbe kù waa sɔ má,
7 amma waati iyi amaleka mɛɛjesiau mɔ á fã kãakãakɩ̃ɛ, waati bɛɛbɛi Ilaaõ á kõ mii iyi í dasi idɔ ku ce iyi inɛ kãma kù màu, si bɛi í sõ walii woo ce icɛɛ ŋa wo.
8 Si anyii nŋu, imu iyi ɩ̀ tako ɩ̀ gbɔ hai leleu, í bam ide ku fɔ má í ni, koo gba tia keeke iyi wa cɩ̃u hai si awɔi amaleka iyi wa leekɩ̃ si antai tenku do si ilɛu.
9 Ŋɔi ɩ̀ bɔ bi amalekau, ɩ̀ tɔɔɛ ku nam tia keekeu. Nɔ í sõm í ni, gba i ŋɔɔ. Á ro si inɔɛ, amma á dõi si gɛlɛɛ bɛi nyikõ.
10 Ŋɔi ɩ̀ gba tia keekeu hai si awɔɛ, nɔ ɩ̀ ŋɔɔ. Ntɔi, í dõ si gɛlɛm bɛi nyikõ, amma iyi ɩ̀ muu ɩ̀ tã, í roi kom kom si inɔm.
11 Ŋɔi à sõm à ni, í gbe i sisi i ce walii má na inɛ nkpɔ, do ilɛ nkpɔ, do dimi nkpɔ, do ilaalu nkpɔ.

11

Woo jɛ sɛɛda minji ŋa

1 Si anyii nŋu, inɛ gɔ í nam mii ku wã ilɛ iyi í yɛ bɛi akpa, nɔ í sõm í ni, dede i koo i wã kpasẽi Ilaaõ do bi kuweeu, nɔ i ka inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ bɛ.

2 Amma maà wã bantumaɛ, domi à mua
dimi mmu ŋa, aŋa iyi aa tɛɛsɛ ilu kumáu si
afei cukpa ciiji do minji *.
3 Nɔ í ni nŋu á jɔ̀ woo jɛ sɛɛda minjii nŋu
ŋau a fɔ idei nŋu. Aa maa we saaki ŋa, nɔ nŋu
á mu nŋa yiiko a ceò walii si afei ajɔ dubu do
cĩɔ minji do kita † (1.260).
4 Woo jɛ sɛɛda minji ŋaui à yɛ bɛi jĩi ndii
olivi minjiu, do bi ku lesi fitila minji iyi wa
leekĩ si wajui Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi ilɛu fei.
5 Bii inɛ gɔ wa bi ku ce nŋa laalɔ, ina í ya
fitai hai si gɛlɛ nŋa ku kpa irii mbɛɛ nŋa ŋa.
Bɛɛbɛi inɛ iyi wa dɛdɛ ku ce nŋa laalɔ á kuò.
6 À nɛ gbugbã a cĩmbo lele, ijĩ ku maà rɔ si
waati iyi à waa ce walii. À nɔ à nɛ gbugbã
a kpaasi inyi njɛ. À nɔ à nɛ gbugbã má a
naaò dimii wahala ikã ikã baa yooma fei wa
si andunya si waati iyi à bi fei.
7 Waati iyi aa jɛ sɛɛda a tã, iŋai sako gɔ á
ba ŋa igũ ku ce ku kãmia ŋa ku kpa ŋa. Iŋai
sakou á fita wai hai si isa nla hai nɛ kɔɔu.
8 Iku nŋa á maa sũi si bantumai ilu nla bii
à kpakpa Lafɛ̃ɛ nŋa si jĩi nɔu. À nɛ a kpe iluui
wo Sodomu walakɔ Ezibiti.
9 Inɛ ŋa si dimi fei do si fee fei do si ilɛ fei
aa cɔ iku nŋa zakai ajɔ mɛɛta do bubu, a kaa
jɛ a si ŋa.
10 Inɔi inɛi andunya ŋa á dɔ̃, aa ce jingau
nɔ a sambaa njɛ amua ŋa si na iyi í jɔ̀ walii
minji iyi à tako à wahala ŋa ŋau à ku.
11 Si anyii ajɔ mɛɛta do bubuu, Ilaaɔ̃ í nyi í
da nŋa si hunde ma, nɔ à dede à leekĩ. Njo
nla nlai í mu inɛ ŋa iyi à yɛ ŋa fei.
12 Ŋɔi walii minji ŋau à gbɔ ide ku fɔ gɔ
wa hai lele wa ni, i gũ wa ihɛ̃. Nɔ à gũ lele
si kudũi ijĩ ijui mbɛɛ nŋa ŋa.
13 Bɛ gbakã nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ, nɔ ikɔ akãi
kukpɛ̃ mɛɛwai iluu í cuku. Inɛ ŋa iyi à ku
si kuyayai ilɛu, kukpɔ nŋa í to amanɛ dubu
mɛɛje (7.000). Zigii inɛ ŋa iyi à gbe í da ntɔ
ntɔ, nɔ à ni Ilaaɔ̃ í la.
14 Nsɛi, ijuukpã minjisiau í lɔ, wee
mɛɛtasiaɛ wa naa má.

Kãakãakĩ mɛɛjesia

15 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau í fã
kãakãakĩɛ. Ŋɔi à gbɔ anu ku dɔ̃ nla nla gɔ ŋa
lelei Aɔ̃ à ni, a sindoa Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa do inɛ iyi
í cicau bommai andunyau, nɔ a jɛ bomma
hee do ajɔ fei.
16 Waati bɛɛbɛi inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ
ŋa iyi à waa buba si kitãi bomma si wajui
Ilaaɔ̃u, à sɛɛbata à waa tɔɔɛ
17 à waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Awɔ iyi ì wɛɛ nsɛi, ì nɔ ì wɛɛ wo,
À waa saabuɛi si na iyi í jɔ̀ ì ce icɛ do gbugbã
nlaɛ.
Nɔ ì sinti bommaɛ ku jɛ.
18 Dimii andunya fei í damɔɔ.
Amma idɔɔkɔ̃ɛ í to wa.
Waati í to i kiiti iku ŋa.
Waati í nɔ í to i na walii woo ce icɛɛ ŋa riba
nŋa,
Do woo dasi naanɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
jirimaɛ,
Hai keekeò nlaɛ.
Waati í to i ce nfei inɛ ŋa iyi à waa ce nfei
andunya.
19 Ŋɔi à cĩ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa lele nɔ à yɛ
kpakoi akabuuɛ si inɔɛ. Nɔ ijĩ wa ŋɔ, nɔ à
waa gbɔ iba ŋa do kulai ijĩ. Nɔ ilɛ wa yaya,
nɔ kutai ijĩ ŋa à waa cuku wa do gbugbã.

12

Abo gɔ do akandama

1 Ŋɔi nyinda nla gɔ í fita lelei Aɔ̃. Inaabo gɔ
í wa bɛ, nunui í jɛ ibɔɛ, nɔ wa leekĩ si cukpa
nɔ wa dasi fulai andaiya maateeji.
2 Abou í nɛ asĩ, nɔ wahalai kubí do ara ku
roi inɔu í jɔ̀ wa dɔ̃ anu.
3 Ŋɔi nyinda mmu gɔ í fita má lelei Aɔ̃.
Akandama nkpa nla nla gɔ í wa bɛ, í nɛ
iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ wa dasi fulai
bomma si iriu akã fei.
4 Akandamau í wɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai
andaiyai lele ŋa í nyɔ ŋa wa si ilɛ do
akpaamuɛ. Nɔ í koo í leekĩ si wajui abo iyi
wa bi ku bíu, ku ba ku ŋɔ amau bii í cuku
wa.
5 Ŋɔi abou í bi ama inɛmɔkɔ. Amaui á gbã
dimi fei do goloi isɔ. Hee akandamau ku
maa ŋɔ amau à so à bɔòɛ bi Ilaaɔ̃, bii wa buba
si kitãi bommaɛ.
6 Abou í sa í nɛ ikpa gbabua bii Ilaaɔ̃ í ceaa
sɔɔlui inya bii á wa a maa woo si afei ajɔ
dubu do cĩɔ minji do kita (1.260).

* **11:2** cukpa ciiji do minji waatɔ adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa.

† **11:3** ajɔ dubu do cĩɔ do minji do kita, waatɔ adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa.

7 Ŋɔi igũ í dede lele bɛ. Misɛli do amalekaɛ
ŋa à ce igũ do akandamau do amalekaɛ ŋa.
8 Nɔ Misɛli do amalekaɛ ŋa à jɛ ŋa igũ. Nɔ
à kɔ akandamau do amalekaɛ ŋa a wa lele bɛ
má.
9 Ŋɔi à nyɔ akandama nla nlau wa ilɛ.
Akandamaui í jɛ njo iyi í wɛɛ hai tako. Nŋui
á ya kpe mbirisi walakɔ Seetam. Nɔ nŋui í
dĩ ijui inɛi andunya ŋa fei. À nyɔɔ wa ilɛ do
amalekaɛ ŋa ajɔ.
10 Si anyii nŋu, nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ lele
í ni,
Nsɛi, waatii faabau í to wa.
Nsɛi, Aõ Lafɛ̃ɛ nwa
í nyisi gbugbãɛ,
nɔ í jilɛ bommaɛ.
Nsɛi, inɛ iyi í cicau í gba inɛ ngbo ku jɛɛ,
Domi woo fɔ laalɔi inɛ nwa ŋa,
nŋu iyi í ya maa fɔ laalɔ nŋa
si wajui Ilaaõ dasãò idũ
À nyɔɔ wa hai lele.
11 Inɛ nwa ŋau à jɔɔ igũ
do saabui njɛi Angudãu
do sɛɛdai ntɔu iyi à jɛ.
A kù doo kuwɛɛ nŋa nkãma,
amma à jɛsi aŋa a ku.
12 Na nŋu, lele, jɔ̀ i wɛɛò inɔ didõ,
Nɔ iŋɛ iyi ì wa lele, i wɛɛò inɔ didõ ŋa.
Amma inɔ ku fɔi í jɛ ti ilɛ,
Nɔ inɔ ku fɔi í jɛ ti tenku,
Domi Seetam í kita si ŋɛ wa
do idɔɔkõ nla nla,
Si na iyi í jɔ̀ í mà iyi
waati keekei í gbea nŋu.
13 Iyi akandamau í ba à nyɔ nŋu wa ilɛ, ŋɔi
í lɔsi ku lele abo iyi í bí ama inɛmɔkɔu.
14 Amma à na abou ikpa minjii kungbã nla
ku ba ku fo ku bɔ ikpa inya iyi Ilaaõ í ceaa
sɔɔluɛu si gbabua bii aa woo adõ mɛɛta do
bubu. Tengi bɛi á j̃ìò njou.
15 Ŋɔi njou í tu inyi wa hai si gɛlɛɛ, wa cã
bɛi ido nla nla si anyii abou ku ba inyiu ku
jɔɔ.
16 Amma ilɛ í faaba abou, domi í là, í mɔ
inyi iyi wa fita hai si gɛlɛi akandamau wa.
17 Ŋɔi idɔi akandamau í kõ si abou ntɔ ntɔ,
nɔ í bɔ igũ ku ce do dimiɛ ŋa iyi à gbe, aŋa
iyi à waa jirima woodai Ilaaõ fei, inɛ ŋa iyi à
waa leekĩ dim dim si sɛɛdai Jesu.
18 Nɔ í koo í leekĩ si sãai tenku.

13

Iŋai sako iyi wa fita hai si tenku

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ iŋai sako gɔ wa fita wa
hai inɔ tenku. Í nɛ ngo mɛɛwa do iri mɛɛje
nɔ fulai bomma wa lesi ngo ŋau fei, nɔ si iri
ŋau fei à kɔ iri laalɔ ŋa ikã ikã iyi wa yaako
Ilaaõ.
2 Iŋai sako iyi ǹ yɛu í gaabu bɛi mua, nɔ
kutɛɛ í nɛ gbugbã, nɔ gɛlɛɛ í yɛ bɛi ti muusu
nla. Akandamau í so gbugbãi nŋu takaɛ í
naa, do kitãi bommaɛ do yiiko nlaɛ.
3 Iri akãi iŋai sakou í jɔ bɛi í ba kumɛɛ iyi á
yɔkɔ ku kpaa, amma kumɛɛu í tã nɔ í ba iri.
Inɛi andunya ŋa fei à waa cɔɔ do biti nɔ à waa
tooɛ.
4 Aŋa fei à waa tɔɔ akandamau si na iyi í jɔ̀ í
na iŋai sakou yiikoɛ. Nɔ à waa tɔɔ iŋai sakou
mɔ à waa ni, yooi í yɛ bɛi iŋai sakou ihẽ. Yooi
á yɔkɔ ku baa igũ ku ce.
5 Iŋai sakou í nɛ kpãa ku tɔɔò fufu nɔ ku bu
Ilaaõ, nɔ í nɛ yiiko ku ceò gbugbãɛ icɛ zakai
cukpa ciiji do minji.
6 Ŋɔi í cĩ gɛlɛɛ wa bu Ilaaõ do bi ku waɛ do
inɛ ŋa iyi à wa lele fei nɔ wa fɔ si ŋa ide laalɔ.
7 À muaa kpãa ku ce igũ do inɛi Ilaaõ ŋa nɔ
ku jɛ ŋa igũ. Nɔ à naa yiiko si dimi fei do fee
fei do ilɛ baa yooma fei.
8 Inɛi andunya fei á tɔɔɛ, waatɔ inɛ ŋa iyi
Ilaaõ kù kɔ iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku maa
taka andunya, tia iyi í jɛ ti Angudã iyi à kpau.
9 Na nŋu, inɛ iyi í nɛ itĩ, ku gbɔ.
10 Inɛ iyi í nɛ piisõɔ ku bɔ, tilasi piisõɔi á
bɔ. Inɛ mɔ iyi à nɛ a kpa do taakuba, tilasi
taakubai á kpaa. Na nŋu, í sĩa woo dasi
naanɛ ŋa a ya maa temua nɔ a leekĩ si naanɛ
ku dasi nŋa *.

Iŋai sako iyi wa fita hai si ilɛ

11 Si anyii nŋu, ǹ yɛ iŋai sako gɔ má wa fita
wa hai si ilɛ. Í nɛ ngo minji bɛi ngoi angudã,
nɔ wa fɔ ide bɛi akandama.
12 Iŋa sinteui í naa yiiko iyi í nɛ fei ku ceò
icɛ si wajuɛ. Í tilasi inɛi ilɛ ŋa a tɔɔ iŋa sinte
iyi í ba kumɛɛ iyi á yɔkɔ ku kpaa wo, nɔ í ba
iriu.

* **13:10** Tia nwo gɔ ŋa à ya ni, inɛ iyi í dasi kpaasiɛ piisõɔ, piisõɔi aa na a dasi nŋu mɔ. Inɛ iyi í kpa inɛ gɔ do taakuba, do taakubai aa kpa nŋu mɔ.

13 Iŋa minjisiau bɛi í ce dobu dobu nla nla
ŋa hee í jɔ̀ ina í kita wa hai lele í naa ilɛ si
wajui amanɛ ŋa.
14 Í dĩ ijui inɛi andunya ŋa do dobu dobu
ŋa iyi í ce si wajui iŋa sinte iyi í náa yiikou.
Wa sɔ̃ inɛi andunya ŋa a gbe mii iyi á jɔ iŋa
sinte iyi à tako à mɛɛ do taakuba nɔ kù kuu.
15 Iŋai ankãanyiu í ba yiiko ku mua mii iyi
à gbeu kuwɛɛ, nɔ ku fɔ ide bɛi amanɛ, ku ba
ku kpa inɛ ŋa iyi à kɔ ku tɔɔɛ fei.
16 Nɔ iŋau í tilasi inɛ fei, ilu gbugbã ŋa do
hai nɛ gbugbã ŋa, ilu fia ŋa do ilu are ŋa, aru
ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa ŋa, à ce nŋa
nyinda si awɔ njɛ nŋa walakɔ si ikpo nŋa.
17 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku ra walakɔ
ku ta bii kù nɛ nyinda iyi í jɛ irii iŋai sakou,
walakɔ lambai iriɛ.
18 Iyi í sĩa ka ce si laakai wee, inɛ iyi í nɛ
bisi fei í sĩa ku mà yaasei lambai iŋai sakou.
Lambaɛ, lambai amanɛi. Jiaɛi cĩɔ mɛɛfa do
kita do mɛɛfa (666).

14

Iri ku kõi inɛ ŋa iyi à faaba

1 Si anyiɛ iyi ǹ cɔ ilu nɔ ǹ yɛ Angudãu wa
leekĩ si iri kutai Siõɔ. Amanɛ dubu cĩɔ do
ciiji do mɛɛ (144.000) í wa bi tɛɛ, aŋa iyi à kɔ
irii Angudãu do ti Baaɛ si ikpo nŋa.
2 Nɔ ǹ gbɔ imu gɔ hai lele aa ni bɛi ibai iri
cuui inyi nla, walakɔ bɛi kulai ijĩi. Iba iyi ǹ
gbɔu wa dõi bɛi mɔɔlɔ iyi inɛ ŋa à waa cã.
3 Inɛ ŋau à waa leekĩ si wajui kitãi
bommau, bii ilu hunde mɛɛ ŋau do inɛ ngbo
ŋau à wa. À waa kõ iri titõ iyi inɛ gɔ kaa
yɔkɔ ku mà bii kù jɛ amanɛ dubu cĩɔ do ciiji
do mɛɛ ŋau (144.000), aŋa iyi à yá hai si
andunya.
4 Inɛ ŋau, a kù sũò inaabo. À mu ara nŋa
a kù mà inaabo titã. À waa too Angudãu bii
wa bɔ fei. À yá ŋa hai si inɔi amanɛ ŋa. À yɛi
bɛi amaajɛ sinte iyi à na Ilaaõ do Angudãu.
5 Inɛ gɔ kù gbɔ ibo hai si gɛlɛ nŋa, à jɛ inɛ
ŋa iyi a kù nɛ taale.

Amaleka mɛɛta ŋa

6 Ŋɔi ǹ nyi ǹ yɛ amaleka gɔ má wa fo hee
lelei Aõ. Nŋui á sisi laabaau jiida iyi ci ya tã
bi inɛi andunya fei, si ilɛ fei, do si dimi fei,
do si fee ikã ikã fei, do bi inɛ fei.
7 Í dõ anu wa ni, i jirima Ilaaõ nɔ i naa
amboe ŋa, domi waati í to ku kiitiò inɛ fei.
I tɔɔ Ilaaõ, nŋu iyi í taka lele do ilɛ, do tenku,
do isõ ŋa.
8 Amaleka minjisia gɔ wa too anyiɛ wa ni,
Babilɔni, ilu nlau, í cuku, í cuku. Nŋui í fa
dimi fei si sakara hai nɛ kɔɔɛ. Sakaraɛui í yɛ
bɛi atẽ iyi wa cĩ ŋa iju. Atẽ vẽɛui í jɛ idɔɔkõi
Ilaaõ.
9 Amaleka mɛɛtasia gɔ wa too inɛ minji ŋa
iyi à cuau, nɔ í dõ anu wa ni, inɛ iyi wa tɔɔ
iŋai sakou do mii iyi í gbeu * fei, nɔ í jɔ̀ à kɔ
iriɛ si ikpoɛ walakɔ si awɔɛ,
10 nŋu mɔ á mɔ atẽ iyi í jɛ idɔɔkõi Ilaaõu. Inɛ
iyi wa ce bɛɛbɛ fei á yɛ bõnɛ si ina do fainwita
si wajui Angudãu do amaleka kumá ŋau.
11 Cuai ina iyi á nyisi ŋa bõnɛu á dedei hee
lele hee do ajɔ fei. Inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ iŋai
sakou do mii iyi à gbeu †, do inɛ ŋa iyi à nɛ
nyindai iriɛu, a kaa nɛ kusĩmi alɛò daakɔ.
12 Na nŋu, í sĩa woo dasi naanɛ ŋa a temua,
aŋa iyi à waa jirima woodai Ilaaõ nɔ à dasi
Jesu naanɛ.
13 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai
lele í ni, kɔ iyi ihẽ, ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi
aa na a ku hai nsɛi na naanɛ iyi à dasi Lafẽɛ.
Ŋɔi Hundei Ilaaõ í ni, ntɔi, bɛɛbɛi. Aa sĩmi,
domi ribai icɛ jiida nŋa á too ŋa.

Kudai amanɛ ŋa

14 Si anyii nŋu, nɔ ǹ yɛ anduulai ijĩ gɔ, inɛ
gɔ wa buba bɛ í jɔ amai amanɛ. Wa dasi fulai
wurai amanlu si iriɛ, nɔ wa mu kɔɔma ku dõ
anu gɔ.
15 Amaleka gɔ í fita wa hai kpasẽi Ilaaõ, nɔ
í dõ anu í sõ inɛ iyi wa buba si kudũi ijĩu í
ni, so kɔɔmaɛ i mu, domi awaatii kumu í to.
Andunyau í to ku mu.
16 Ŋɔi inɛ iyi wa buba si kudũi ijĩu í dasi
kɔɔmaɛ si andunya, wa mu.
17 Amaleka gɔ í fita wa hai kpasẽi Ilaaõ iyi
í wa leleu má, nŋu mɔ wa mu kɔɔma ku dõ
anu gɔ.
18 Nɔ amaleka gɔ í fita wa má hai bi
kuweeu, í nɛ gbugbã si antai ina. Í la hee lele
í sõ inɛ iyi wa mu kɔɔma didõu í ni, ka rezẽɛ
iyi í wasi andunya do kɔɔmaɛ domi í jĩa.

* **14:9** mii iyi í gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14) † **14:11** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

19 Amalekau í dasi kɔɔmaɛ nɔ í kaò isoi ǰii
ŋau, nɔ í cuusi dangala bi ku fɔ̃ inyii rezɛ̃ɛ.
Iyi bɛ wa nyisi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃.
20 À fɔ̃ isoi rezɛ̃ɛu bi ku fɔ̃ɛ anyii inɔ iluu.
Nɔ hai bi ku fɔ̃ inyii isoi ǰii nɔu, njɛ í cã wa bɛ
hee kusɔɛ í to dubu akã do cǐɔ mɛɛfa ‡ (1.600)
si yaasei ilɛ ku wã, nɔ kuǰii isaɛ í to gendɛi acǐ.

15

Amaleka ŋa do ijuukpãi ankãanyi

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ nyinda gɔ má lelei Aɔ̃, í
lá nɔ í nɛ njo. Iyi ǹ yɛ wee, amaleka mɛɛje
gɔ ŋa à waa mu ijuukpã mɛɛje. Aŋai à jɛ
ijuukpãi ankãanyi domi si bɛi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃
á tã.
2 Ŋɔi ǹ yɛ tenku gɔ wa daana bɛi digi í yɔgɛɛ
do ina. Nɔ ǹ yɛ inɛ ŋa iyi à jɛ iŋai sakou igũ
do mii iyi à gbeu * do lambai iriɛ. Inɛ ŋau à
waa leekǐ si antai tenkuu à waa mu mɔɔlɔ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í na ŋa.
3 À waa kɔ̃ irii Moizi, woo ce icɛi Ilaaɔ̃u, do
ti Angudãu †, à waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Icɛɛ í la, nɔ í jɛ maamaake.
Awɔi ì jɛ amanlui ilɛ fei.
Kpãaɛ í jɛ ntɔ, nɔ í jɛ dee dee.
4 Yooi kaa ce njoɛ, Lafɛ̃ɛ.
Yooi á kɔ ku saabu iriɛ.
Awɔ akãi ì jɛ inɛ kumá.
Inɛi ilɛ baa yooma fei á naa bi tɛɛ,
Aa na a gulɛ a tɔɔɛ,
Domi ì nyisi iyi kiitiɛ í jɛ dee dee.
5 Si anyii nŋu, iyi ǹ cɔ ilu nɔ ǹ yɛ à cǐ kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ iyi í wa lele, tengi bii í jɛ bi kuwai
akabuuɛu.
6 Amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu ijuukpã
mɛɛje ŋau à fita hai kpasɛ̃u. À waa dasi nyau
fũfũ iyi wa daana nɔ à waa dǐ santikii wura
si kpaka nŋa.
7 Ŋɔi inɛ akãi mii ilu hunde mɛɛ ŋau í na
amaleka mɛɛje ŋau fatai wura ara mɛɛje iyi
í kɔ̃ do idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ hee do ajɔ
fei.
8 Nɔ kpasɛ̃u í kɔ̃ do cua iyi wa naa hai
si amboei Ilaaɔ̃ do gbugbãɛ. Inɛ gɔ kaa nɔ
ku yɔkɔ ku lɔ si inɔɛ hee ijuukpãi amaleka
mɛɛje ŋau koo kpaò iri.

16

Fatai idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ ŋa

1 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u
í sɔ̃ amaleka mɛɛje ŋau í ni, i koo i nikã
idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa si fata mɛɛje ŋau si ilɛ.
2 Amaleka sinteu í koo í nikã titɛɛ ilɛ. Ŋɔi
dimii ngoli kuro laalɔ gɔ í naa si inɛ ŋa iyi à
nɛ nyindai iŋai sakou nɔ à waa tɔɔ mii iyi à
gbeu *.
3 Ŋɔi amaleka minjisiau mɔ í nikã titɛɛ si
tenku. Inyiu í sinda bɛi njɛi iku, nɔ mii ilu
hunde baa yooma fei í ku si inɔ inyiu.
4 Ŋɔi amaleka mɛɛtasiau mɔ í nikã titɛɛ si
ido nla ŋa do si isɔ̃ ŋa, nɔ inyi nŋa í kpaasi
njɛ.
5 Nɔ ǹ gbɔ anui amaleka iyi í nɛ gbugbã si
antai inyiu í ni, awɔ Ilaaɔ̃ ì nɛ ntɔ i kiiti bɛ
ihɛ̃, awɔ inɛ kumá, awɔ iyi ì wɛɛ, ì nɔ ì wɛɛi
wo.
6 Inɛ ŋau à kpa woo dasi naanɛ ŋa do walii
ŋa à nikã njɛ nŋa, nɔ ì na ŋa njɛ a mɔ. Bɛɛbɛi
à jɔò.
7 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai
bi kuweeu í ni, ntɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei,
kiitiɛ í tɛ í jɛ ntɔ.
8 Ŋɔi amaleka mɛɛsiau mɔ í nikã titɛɛ si
inunu, nɔ inunu í ba gbugbã wa jo amanɛ ŋa
do inya gbãaɛ bɛi ina.
9 Nɔ inya gbãa nlau í jo amanɛ ŋa, nɔ à waa
bu Ilaaɔ̃, nŋu iyi í nɛ yiiko si antai bɔ̃nɛ ŋau.
Amma à kɔ ku kpaasi idɔ a jirimaɛ.
10 Ŋɔi amaleka miusiau mɔ í nikã titɛɛ si
antai kitãi bommai iŋa buuu. Nɔ ilu í kuku
si bommaɛu. Nɔ inɛ ŋa à waa ŋɔ amɛ nŋa ŋa
na ara kuro.
11 À waa bu Ilaaɔ̃ na ara kuro do ngoli nŋa
ŋa, amma à kɔ ku jò laalɔ ku ce nŋa.
12 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau mɔ í nikã titɛɛ si
ido nla iyi à ya kpe Efarata, nɔ í gbɛ mam
mam ku mua amanlui nunui daakɔ ŋa kpãa
a kua.
13 Nɔ ǹ yɛ inɛi inɔɔko mɛɛta gɔ ŋa à kpaasi
ara nŋa bɛi kpɔlɔ, akã í fita wa hai si gɛlɛi

‡ **14:20** dubu akã do cǐɔ mɛɛfa si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo cǐɔ mɛɛta (300). * **15:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14) † **15:3** Irii Moizii do ti Angudãu Inɛ gɔ ŋa si kuyɛ nŋa, à ya ni iri ikã ikã minjii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni iri akãi iyi wa fɔ bɛi Ilaaɔ̃ í faaba wa na saabui Jesu Kirisi bɛi í tako í faaba inɛi Izirɛli ŋau na saabui Moizi. * **16:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

akandamau, akã mɔ hai si gɛlɛi iŋa buuu, mɛɛtasiau mɔ hai si gɛlɛi walii ilu ibou.

14 Inɛi inɔɔko ŋaui à jɛ mɔcɔi Seetam ŋa iyi à waa ce dobu dobu ŋa. Nɔ à waa bɔ bi amanlui andunya ŋa fei a tɔtɔɔ ŋa a ce igũ si ajɔ nlai Ilaaõ ilu gbugbã fei.

15 Ŋɔi Jesu í ni, ṅ wa n naa ku zamba ŋɛ bɛi ile. Ilu inɔ didõi inɛ iyi wa wɔ njoo, nɔ wa dasi ji̇̃nɛɛ ŋa ku ba ku maà na ku dasi kpãa bàsĩ ku na ku yɛ anyɔ si bantuma.

16 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔtɔɔ amanlu ŋau fei bii gɔ iyi à ya kpe do feei Ebɛɛ Aamagedõɔ.

17 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau mɔ í nikã titɛɛ si fufu. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitãi bomma iyi í wa kpasẽi Ilaaõu í ni, ide í tã.

18 Ŋɔi iji̇̃ í ŋɔ, nɔ à gbɔ iba ŋa do kulai iji̇̃. Nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ. Ilɛ kuyayau í caa. Dimiɛ kù ce titã hai waati iyi à taka amanɛ ŋa.

19 Ilu nlau í kpẽ ikɔ mɛɛta, nɔ ilui ilɛ fei í cuku. Ilaaõ kù gbɛjɛ laalɔ ku cei inɛi Babilɔni ŋa ilu nlau nɔ í nyisi ŋa idɔɔkõ nlaɛ.

20 Gungum kãma kù wa bɛ má, nɔ a kù waa yɛ iri kuta ŋa mɔ má.

21 Ŋɔi kutai iji̇̃ nla nla ŋa à waa cuku si inɛ ŋa wa. Akãɛ fei í to kilo ciiji. Nɔ à waa bu Ilaaõ na bõnɛi kutai iji̇̃u, domi bõnɛu í caa.

17

Abo à ce sakara nla nla

1 Ŋɔi inɛ akãi amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu fata mɛɛje ŋau í sõm í ni, naa wa, an nyisiɛ bɛi Ilaaõ á kiiti abo à ce sakara nlau ihẽ, nŋu iyi wa buba si antai inyi nlau.

2 Abo à ce sakara nlau í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku ce, nɔ inɛi andunya ŋa à waa too si daa nkpɔ nkpɔɛ hee í baa í sinda iri nŋa bɛi atẽ í ya sinda irii inɛ.

3 Ŋɔi Hundei Ilaaõ í naa sim nɔ amalekau í bɔòm gbabua. Bɛi, ṅ yɛ abo gɔ wa buba si antai iŋai sako nkpa gɔ. Iŋai sakou í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ à kɔ si araɛ fei iri laalɔ ku yaako Ilaaõ ŋa.

4 Abou wa dasi nyau nkpa jiida gɔ dimi iyi amanlu ŋa à ya dasi, nɔ wa dasi booda ŋa iyi à ce do wura do kuta ku nɛ fia gɔ ŋa do lɛgɛ fũfũ bii fei. Wa mu kɔɔfui wura si awɔ si bii mii laalɔ do riisii sakara ku ceɛ wa kõ.

5 À kɔ iri gɔ si ikpoɛ, yaasei iriui í jɛ asii. Iriu wee, Babilɔni ilu nla, iyei inaabo à ce sakarai andunya ŋa, do iyei daa bututu fei.

6 Nɔ ṅ yɛ abou í mɔ njɛi woo dasi naanɛ ŋa do ti inɛ ŋa iyi à kpa si na iyi í jɔ̀ à jɛ sɛɛdai Jesu, nɔ iriɛ í sinda bɛi atẽ í ya sinda irii inɛ.

Iyi ṅ yɔɔ, ṅ biti ntɔ ntɔ.

7 Ŋɔi amalekau í sõm í ni, na mii í ce ì waa biti. An sisiɛ asiii abou do ti iŋai sako iyi í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwau.

8 Iŋai sako iyi ì yɛu bɛ í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi. Bii í kõɔsi à fita wa hai si isa nla hai nɛ kɔɔu ku bɔ nfe ku ce. Inɛi andunya ŋa iyi Ilaaõ kù kɔ iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku maa taka andunya, aa biti bii à yɛ iŋai sakou má, domi í tako í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi nɔ á na ku faata wa má.

9 Inɛ ku bɛi ku gbɔ yaasei ideu, í nɛ bukaatai bisi iyi í nɛ laakai. Iri mɛɛje ŋau, aŋai à jɛ iri kuta mɛɛje bii abou wa buba.

10 Nɔ aŋai à nyi à jɛ amanlu mɛɛje ŋau. Amanlu miu í cuku tã, inɛ akã í wɛɛ si nsɛi, nɔ inɛ akã mɔ kù to wa titã. Bii í na í to wa, kaa kpɛ.

11 Nɔ iŋai sako iyi í wɛɛ wo nɔ kù wɛɛ nsɛi máu, nŋu takaɛ í jɛ ilaalu mɛɛjɔsia, nɔ í jɛ inɛ akãi amanlu mɛɛje ŋau nɔ wa bɔ nfe ku ce.

12 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu, aŋai à jɛ amanlu mɛɛwa ŋa iyi a kù jɛ bomma titã, amma aa ba yiiko a jɛ bomma isɔ akã do iŋai sakou ajɔ.

13 Aŋa mɛɛwau fei mii akãi à waa lele, nɔ aa na iŋai sakou gbugbã do yiiko nŋa.

14 Aa ce igũ do Angudãu, amma Angudãu á jɛ ŋa igũ si na iyi í jɔ̀ í jɛ Lafẽɛi lafẽɛ ŋa nɔ í jɛ Amanlui amanlu ŋa. Nɔ ilu naanɛ ŋa iyi Ilaaõ í kpe í cica, aŋaò Angudãu aa jɛ igũ ajɔ.

15 Nɔ amalekau í sõm má í ni, inyi iyi ì yɛ abo à ce sakarau wa buba si antaɛu bɛ, nŋui í jɛ inɛ nkpɔ iyi wa naa hai ilɛ ikã ikã nɔ à waa fɔ fee ikã ikã.

16 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu bɛ do iŋai sakou, aa cé abo à ce sakarau. Aa so mii iyi í nɛ fei nɔ a jɔ̀ɔ basĩ. Aa ŋɔ iŋaɛ nɔ a joo ina mam mam.

17 Aa ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í jɔ̀ à ce idɔɔbiɛ. Bɛɛbɛi à ce anu akã ku ba a so yiikoi amanlu nŋa a na iŋai sakou. Aa maa jirima iŋai sakoui hee idei Ilaaõ koo ceò.

18 Abo iyi ì yɛu, nŋui í jɛ ilu nla iyi í nɛ gbugbã si amanlui ilɛ fei.

18

Kucukui Babilɔni ilu nlau

1 Si anyii nŋu ɳ̀ yɛ amaleka mmu gɔ wa
kita wa hai lele. Í nɛ yiiko nla nla, nɔ amboeɛ
wa daana bari bari wa má inya si andunya
fei.
2 Í dɔ̃ anu í ni, Babilɔni ilu nlau, í cuku, í
cuku. Nsɛi í baa í jɛ bii ku wai zɩ̀i ŋa do bii ku
manjii inɛi inɔɔko baa yooma fei. Yɛi laalɔ
do yɛi sãmi fei í wa bɛ.
3 À jɔ̀ iluu í cuku si na iyi í jɔ̀ dimi fei í dasi
sakaraɛ ku ce. Sakaraɛui í yɛ bɛi atɛ̃ iyi wa cɩ̀
ŋa iju. Í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku
ce do nŋu takaɛ ajɔ, nɔ woo nya sɩ̀ai andunya
ŋa à ce fia na amani nlaɛu.
4 Ŋɔi ɳ̀ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai lele í ni, iŋɛ
inɛm ŋa, i fita wa hai inɔ iluu, ku ba i maà na
i nɛ ikpɛ̃ si dulum dɛɛ nɔ bɔ̃nɛ ŋa iyi á baa ku
maà ba ŋɛ,
5 domi dulum dɛɛu í kã hee lele, nɔ Ilaaɔ̃
kù gbɛjɛ laalɔ ŋa iyi í ce.
6 Bɛi í cea inɛ ŋa, i sãa bɛɛbɛ isɛ gbeeji.
Wahala iyi í dasi inɛ ŋa í sãa ikɔ minji.
7 Zaka bɛi í so araɛ lele í wɛɛ do inɔ didɔ̃ si
amani nlaɛ, iŋɛ mɔ i nyisiɛ ijuukpã do inɔ ku
fɔ zaka bɛɛbɛ ŋa. Wa ni si idɔɛ, ɳ̀ wa n buba
bɛi amanlu, n kù jɛ jaaɔ̃. Bɛɛbɛ mɔi n kaa n
yɛ inɔ ku fɔ pai.
8 Na nŋu, bɔ̃nɛ ikã ikã á baa si ajɔ akã. Bɔ̃nɛ
ŋau wee, bɔ̃ɔ do inɔ kufɔi iku do ari. Nŋu
takaɛ á joi mam mam, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ iyi í
kiitiɛ í jɛ ilu gbugbã.
9 Amanlui andunya ŋa iyi à ce daa nkpɔ
nkpɔ do abo à ce sakarau fei nɔ à kpɛ̃ amani
nlaɛu, aa na a kpata, aa cã buubuu na iriɛ si
waati iyi aa yɛ cuai ina iyi wa joou.
10 Aa leekɩ̀ a jɩ̀òɛ si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi
ijuukpã iyi í baa, nɔ aa ni, waiyooi, waiyooi,
Babilɔni ilu nla ilu gbugbã, si isɔ akãi kiiti í
jɛɛ.
11 Woo nya sɩ̀ai andunya ŋa aa kpata do
inɔ ku fɔ na iriɛ, si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù waa
ra iwò nŋa má
12 iyi í jɛ wura do isɔ fũfũ, do kuta jiida ku
nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa, do acɔ fũfũ kú nɛ
fia gɔ do acɔ iyi í jɛ ti ilaalu do acɔ iyi à ya
ceò maŋ̀gò bɔnsuɛ do acɔ nkpa jiida. Inɛ gɔ
kù waa ra jɩ̀i ku nɛ inunu jiida ilu fia má, do
dimii mii ikã ikã iyi à ce do inyii jua walakɔ
do jɩ̀i jiida wala do isɔ nkpa wala do isɔ wala
do kuta fũfũ.
13 A kù waa ra fufui anyii jɩ̀i iyi à ya kpe
kanɛli, do nyaui ayɛ do tulare do ikpo ku dɔ̃
inunu iyi à ya kpe miru do ikpo dimi mmu
gɔ má, do vɛ̃ɛ do ikpo do iyafũ do bilee, do
kɛtɛ ŋa do angudã ŋa, do acɩ̀ do sarɛti nŋa ŋa,
do aru ŋa.
14 Nɔ woo nya sɩ̀a ŋau à sɔ̃ iluu à ni, mii
jiida iyi ì bi ku jɛ titɛɛ fei wo í lɔɛ, nɔ amaniɛ
do mii ku sɩ̀aɛ fei í nyɔɛ, amanɛ kaa yɔɔ má
pai.
15 Woo nya sɩ̀a ŋau, aŋa iyi à ce fia do
saabui iluu aa leekɩ̀ ku jɩ̀, aa maa kpata, a
maa weewea na njoi ijuukpã iyi í baau,
16 aa maa ni, waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í
ba ilu nlau ihɛ̃. Iluu í tako í yɛi bɛi abo iyi í ya
we acɔ fũfũ ku nɛ fia gɔ, do acɔ nkpa jiida do
acɔ iyi í jɛ ti ilaalu, nɔ í ya dasi wura si araɛ
do kuta jiida ku nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa.
17 Nɔ si isɔ akã amaniɛ fei í ce nfe.

Woo mu akɔi inyi ŋau fei do woo ce icɛɛ
ŋa do inɛ ŋa iyi à wa inɔ akɔi inyi ŋau fei
hee do inɛ ŋa iyi à waa ba ijɛ si inyi dũdũu,
à leekɩ̀ à jɩ̀òɛ,
18 à waa dɔ̃ anu iyi à yɛ cuai kujoi iluu à
waa ni, ilu nla gɔ kù wɛɛ bɛi iluu ihɛ̃ má.
19 À waa kosi iri nŋa sãa à waa nyisiò inɔ
ku fɔ nŋa. À waa kpata à dɔ̃ anu à waa ni,
waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í ba ilu nlau ihɛ̃.
Do saabui amaniɛi ilu akɔi inyi ŋa fei à ceò
fia. Nɔ si isɔ akã, fei ndɛɛ í kpɔò bomma.
20 Iŋɛ inɛi lele ŋa, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃. Iŋɛ
woo dasi naanɛ ŋa mɔ do woo bɛ ŋa do walii
ŋa, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃, si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í kiiti
iluu í sã nŋɛ gbese.
21 Ŋɔi amaleka ilu gbugbã gɔ í so kuta nla
bɛi alɔ gɔ í nyɔɔ si inyi dũdũu í ni, bɛɛbɛ mɔi
aa kɛkɛ Babilɔni ilu nlau do gbugbã nɔ a kaa
yɔɔ má pai.
22 A kaa gbɔ anu ku dɔ̃i mɔɔlɔ má bi titɛɛ
do woo kɔ̃ iri ŋau do gaasia ŋau do woo fã
kãakãakɩ̀ ŋau. A kaa ba woo ce icɛi awɔ dimi
ikã ikã má, a kaa gbɔ ibai alɔ iyi wa lɔlɔ má.
23 A kaa yɛ inya kumái fitila bɛ má, a kaa
nɔ a gbɔ gɛlɛi abo titɔ̃ do mɔkɔ titɔ̃. Woo nya
sɩ̀aɛ ŋai à nɛ gbugbã à re wo si andunyau ihɛ̃
fei, nɔ ì dɩ̀ ijui inɛi ilɛu ihɛ̃ fei do dobu dobuɛ.

24 À nyisi ilui Babilɔni ijuukpã si na iyi í jɔ̀ à yɛ siɛ njɛi walii ŋa do ti woo dasi naanɛ ŋa do njɛi inɛ ŋa iyi à kpa si andunyau ihɛ̃ fei.

19

1 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi anu ku dɔ̃i zamaa ikpa lelei Aɔ̃ í ni, ka saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa, nŋui í faaba wa, í nɔ í nɛ amboe do gbugbã.

2 Kiitiɛ í jɛ ntɔ, nɔ í tɛ, domi í kiiti abo à ce sakara iyi í bɛjɛ andunya fei do daa bututuɛ, nɔ í nyisiɛ bɔ̃nɛ si na iyi í jɔ̀ í nikã njɛi woo ce icɛɛ ŋa.

3 Nɔ à dɔ̃ anu má à waa ni, ka saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa. Cuai ilu nlau á maa bɔ lelei hee do ajɔ fei.

4 Ŋɔi inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau do ilu hunde mɛɛ ŋau à sɛɛbata si wajui Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa buba si kitãi bommau à tɔɔɛ à waa ni, ami, ka saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa.

Jingaui abɔdɔ̃i Angudãu

5 Waati bɛɛbɛi à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai ikpa bi kitãi bommau í ni, i saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa, iŋɛ woo ce icɛɛ ŋa fei, iŋɛ iyi ì waa ce njoɛ, keekeò nla.

6 Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi imui zamaa. Aa ni bɛi iri cuui inyi nla gɔi walakɔ bɛi kulai ijĩ. Ide ku fɔu í ni, ka saabu Ilaaɔ̃, domi Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa ilu gbugbã fei í jɛ bomma.

7 I jɔ̀ ka nyaanyi, ka wɛɛò inɔ didɔ̃. I jɔ̀ ka saabu amboeɛ domi abɔdɔ̃i Angudãu í to wa, mudɛ̃ɛu takaɛ mɔ í tã sɔɔlu.

8 À jɔ̀ í dasi nyau fũfũ wau wau ku nɛ bɛɛrɛ iyi í má. Nyau ku nɛ bɛɛrɛui í jɛ kookoosu jiidai woo dasi naanɛ ŋa.

9 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, kɔ iyi ihɛ̃. Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛ bi ku ce abɔdɔ̃i Angudãu. Nɔ í sɔ̃m má í ni, ideu ide ku fɔi Ilaaɔ̃ takaɛi.

10 Ŋɔi ǹ sɛɛbata ku ba n tɔɔɛ, amma í ni, maà ce bɛɛbɛ. Amu mɔ woo ce icɛi bɛi awɔ do bɛi kpaasiɛ ŋa iyi à waa mu ide ntɔ iyi Jesu í nyisi wau. Tɔɔ Ilaaɔ̃.

Ide ntɔ iyi Jesu í nyisi wau nŋui í jɛ icui idei walii fei.

Masa ilu acĩ fũfũ

11 Si anyii nŋu, ǹ yɛ lelei Aɔ̃ í cĩ nɔ acĩ fũfũ gɔ í faata wa. Inɛ iyi wa gũui à ya kpe ilu naanɛ do ilu ntɔ. Si ntɔi í ya kiiti, bɛɛbɛ mɔi í ya ceò igũ.

12 Ijuɛ í yɛi bɛi amɛi ina, nɔ wa dasi fulai bomma nkpɔ si iriɛ. Nɔ à kɔ iri gɔ siɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu akã.

13 Wa dasi ibɔ gɔ iyi à mù do njɛ. Iriɛi Idei Ilaaɔ̃.

14 Woo ce igũi lele ŋa à gũ acĩ fũfũ ŋa à waa tooɛ nɔ à waa dasi jaaɛ fũfũ ku nɛ bɛɛrɛ iyi í má wau wau.

15 Taakuba didɔ̃ gɔ wa fita wa hai si gɛlɛɛ iyi á jɛò dimii andunya ŋa igũ. Si anyiɛ nɔ ku gbã ŋa do goloi isɔ nɔ ku fɔ̃ inyii isoi jĩi ndii rezɛ̃ɛ. Iyi bɛ wa nyisi idɔɔkɔ̃ nlai Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei iyi á naa si inɛi andunya ŋa.

16 Si ibɔɛ do si itãɛ à kɔ iriɛ à ni, Amanlui amanlu ŋa do Lafɛ̃ɛi lafɛ̃ɛ ŋa.

17 Nɔ ǹ yɛ amaleka gɔ ma wa leekĩ si inunu. Nɔ í dɔ̃ anu wa kpe yɛi ŋa iyi à waa fo hee lelei Aɔ̃ fei wa ni, i naa i tɔtɔɔ i jɛ jingau nlai Ilaaɔ̃ ŋa.

18 I naa i jɛ iŋai arai ilaalu ŋa do ti inɛ ngboi sooge ŋa do ti woo ce igũ ŋa, do ti acĩ ŋa do masa nŋa ŋa, do iŋai inɛ fei, hai aru hee do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, keekeò nla.

19 Ŋɔi ǹ yɛ iŋai sakou do amanlui andunya ŋa do woo ce igũ nŋa ŋa, aŋa fei à tɔtɔɔ ku ba a ce igũ do inɛ iyi wa gũ acĩu do woo ce igũɛ ŋa.

20 Ŋɔi masau do woo ce igũɛ ŋa à mu iŋai sakou do walii ilu ibou ajɔ, nŋu iyi wa ce dobu dobu si wajui iŋai sakou wo. Do dobu dobuui í dĩ ijui inɛ ŋa iyi à tako à nɛ nyindai iŋai sakou nɔ à tɔɔ mii iyi à gbeu. À sɔsi aŋa minji fei si ina nla iyi wa jo do fainwitau njaawɛ.

21 Nɔ masau í kpa woo ce igũ nŋa ŋa do taakuba iyi wa fita wa hai si gɛlɛɛ. Nɔ yɛi fei í jɛ iŋa nŋa í yo.

20

Adɔ̃ dubu

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ amaleka gɔ má wa kita wa hai lelei Aɔ̃, wa mu kileei isa hai nɛ kɔɔu do sesee nla gɔ.

2 Ŋɔi í bata akandama, njo iyi í wɛɛ hai tako tako, iyi í jɛ mbirisi do Seetam, nɔ í dũu do seseeu hee adɔ̃ dubu.

3 Nɔ í tale siɛ inɔ isa nlau í sɔkɔ siɛ nɔ í ce nyinda ku ba ku maà dĩ ijui dimii inɛi andunya ŋa má hee adɔ̃ dubuu koo tãò. Si anyiɛ à nɛ a cũu nɔ a fũu si waati keeke má.

4 Ŋɔi ǹ yɛ kitãi bomma gɔ ŋa nɔ inɛ ŋa à waa buba si. À na inɛ ŋa iyi à waa buba si ŋau yiiko a kiiti inɛ ŋa. Nɔ ǹ yɛ inɛ ŋa iyi à bu iri nŋa na idei Ilaaɔ̃ do si na iyi í jɔ̀ à jɛ sɛɛdai Jesu. Aŋai a kù tɔɔ iŋai sakou hee má jɛ mii iyi à gbeu, nɔ a kù jɛ aŋa a nɛ nyindaɛ si ikpo nŋa wala si awɔ nŋa. À dede hai si balɛ nɔ à jɛ bomma do Kirisi ajɔ adɔ̃ dubu.

5 Iyi bɛi í jɛ kudede sintei iku ŋa. Amma iku ŋa iyi à gbe a kù dede hai si balɛ, í gbe hee adɔ̃ dubuu koo kɔ̃ò.

6 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à wa si kudede sinteu. Aŋai à nya ikã na irii Ilaaɔ̃. Iku minjisiau kù nɛ gbugbã si ŋa má, amma aa maa jɛ woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do ti Kirisi, nɔ aa jɛ bomma do nŋu adɔ̃ dubu.

À jɛ Seetam igũ

7 Bii adɔ̃ dubuu í kɔ̃ aa jɔ̀ Seetam hai si piisɔ̃ɔɛ.

8 Nɔ á fita koo dĩ ijui dimii inɛi andunya ŋa fei, waatɔ Gɔgu do Magɔgu *, nɔ ku tɔtɔɔ ŋa a ce igũ. Aa kpɔ bɛi sãai acĩi ido.

9 Aŋai à dede wa hai ilɛ fei à naa à kaako gbodoi woo dasi naanɛ ŋa do ilu iyi Ilaaɔ̃ í biu. Amma ina í naa hai lele, nɔ aŋa fei à jo.

10 Ŋɔi à so Seetam, nŋu iyi í dĩ ijui inɛ ŋau, à sɔsi ina nla iyi wa jo do fainwitau, tengi bii à dasi iŋai sakou do walii ilu ibou wo. Bɛi aa yɛ ijuukpã nla nla dasãò idũ hee do ajɔ fei.

Kiitii ankãanyi

11 Si anyii nŋu, ŋɔi ǹ yɛ kitãi bomma nla fũfũ gɔ do inɛ iyi wa buba si antaɛ. Nɔ ilɛ do lele à sa hai wajuɛ, nɔ a kù yɛ gɔgɔ nŋa gɔ má.

12 Ŋɔi ǹ yɛ iku ŋa, keekeò nla, à waa leekĩ si wajui kitãi bommau. Nɔ à cĩ tia ŋa do tia gɔ iyi à ya ni tiai kuwɛɛ. À kiiti iku ŋa si bɛi kookoosu nŋa iyi à kɔ si tia ŋau í to.

13 Waati bɛɛbɛi tenku í sindo iku ŋa iyi à wa inɔɛ wa, nɔ iku do bi ku wai iku ŋa à sindo iku nŋa ŋa iyi à waa mu wo. Aŋa fei à baa si kuwɛɛ nɔ à kiiti ŋa si bɛi kookoosu nŋa í to.

14 Ŋɔi à so iku do bi ku wai iku ŋau à dasi ina nlau. Ina nlaui í jɛ iku minjisia.

15 Inɛ baa yooma iyi a kù kɔ iriɛ si tiai kuwɛɛu à soo à dasi ina nlau.

21

Lele titɔ̃ do ilɛ titɔ̃

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ lele titɔ̃ do ilɛ titɔ̃. Lele nwo do ilɛ nwo ŋau a kù wɛɛ má. Tenku mɔ kù wɛɛ má.

2 Nɔ ǹ yɛ ilu kumá iyi í jɛ Zeruzalɛmu titɔ̃ í kita wa hai lelei Aɔ̃. Í tã sɔɔlu bɛi abo titɔ̃ iyi wa bɔ mɔkɔɛ ku ko.

3 Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitãi bommau í ni, nsɛi bi kuwai Ilaaɔ̃ í wɛɛ do amanɛ ŋa. Ilaaɔ̃ á maa wɛɛ do aŋa, nɔ aa jɛ inɛɛ ŋa. Ilaaɔ̃ takaɛ á wa si anini nŋa.

4 Á gbã cikãaju nŋa ŋa fei. Iku do inɔ ku fɔɛ do kukpata do ara ku ro kaa wɛɛ má, domi mii ndii tako ŋau fei í lɔ.

5 Waati bɛɛbɛi inɛ iyi wa buba si kitãi bommau í ni, wee ǹ ce mii fei titɔ̃. Nɔ í sɔ̃m í ni, kɔ iyi ihẽ domi idem ide ntɔi, nɔ í nɛ naanɛ.

6 Nɔ í sɔ̃m má í ni, fei ndɛɛ í tã. Inɛ kãma kù takom nɔ inɛ kãma kaa naa do anyim. Amui ǹ jɛ sintei mii fei do iri ku kpaɛ. Inɛ iyi agbɛ wa kpa fei an jɔ̀ ku mɔ inyii isɔ̃ hai nɛ fia ku sã. Nɔ inɛ iyi í mɔ inyiu fei á maa wɛɛi.

7 Inɛ iyi í jɛ igũ aa naa mii ŋau bɛ, nɔ an jɛ Ilaaɔ̃ Baabaɛ, nɔ nŋu mɔ ku jɛ amam.

8 Amma inɛ ŋa iyi à mɔngɔ do hai dasi naanɛ ŋa do woo ce laalɔ ŋa do woo kpa inɛ ŋa do woo ce sakara ŋa, do woo ce dobu dobu ŋa do woo tɔɔ iwẽ ŋa do woo sɔ ibo ŋa fei aa ba ikpẽ nŋa si ina nla iyi wa jo do fainwitau. Iyi bɛi í jɛ iku minjisiau.

Zeruzalɛmu titɔ̃

9 Ŋɔi amaleka mɛɛje ŋa iyi à tako à waa mu fata mɛɛje ŋa si bii bɔ̃nɛ mɛɛje í wa siu, inɛ akã nŋa í naa í sɔ̃m í ni, naa wa n nyisiɛ abo titɔ̃ iyi Angudãu í so.

10 Hundei Ilaaɔ̃ í naa sim nɔ amalekau í bɔòm si antai iri kuta nla gɔ. Í nyisim Zeruzalɛmu, ilu kumá iyi wa kita wa hai lelei Aɔ̃u.

11 Wa daana do amboei Ilaaɔ̃ bɛi kuta kusĩa jiida ku nɛ fia gɔ iyi à ya kpe zasipu, iyi í má bɛi digi.

12 Nɔ bindi nla ku gboka gɔ í kaakoɛ. Í nɛ andɛ maateeji, nɔ amaleka maateeji gɔ ŋa à waa degbe andɛ koofa ŋau. Si andɛ koofa ŋaui à kɔ irii dimi maateejii inɛi Izirɛli ŋau.

* **20:8** Gɔgu do Magɔgu Ezekiɛli 38 do 39 í fɔ idei Gɔgu do Magɔgu. Si afeu bɛ, Gɔguu ilaalui, Magɔgu mɔ ilɛɛi.

13 Gonta mɛɛi bindiu fei í nɛ andɛ mɛɛta
mɛɛta. Andɛ mɛɛta í wa ikpa nunui alɛ,
mɛɛta mɔ í wa ikpa nunui daakɔ, nɔ mɛɛta
mɛɛta í wa cingaa do cingaa.
14 À nyɔ icui bindii iluui do kuta maateeji.
Si antaɛi à kɔ irii woo bɛ maateejii Angudãu.

15 Amaleka iyi wa bam ide ku fɔu, wa mu
goloi wura iyi í jɛ mii ku wã ku ba ku wãò
iluu do koofaɛ ŋa do bindiɛ.
16 Gontai iluu fei wa mungai, kucĩɛ do
kusɔɛ fei akãi. Amalekau í wãa do golo ku
wãɛ. Nɔ kusɔɛ í ce dubu maateeji (12.000)
si yaasei ilɛ ku wã *. Bɛɛbɛ mɔi kucĩɛ do
kugbokaɛ.
17 Amalekau í wã bindiu nɔ sisimaɛ í ce
agbãawɔ cĩɔ do ciiji do mɛɛ (144). Í wãa do
yaase bɛi amanɛ ŋa mɔ à ya ce.
18 À ma bindiui do dimii kuta ku nɛ fia gɔ
iyi à ya kpe zasipu nɔ à ma iluu takaɛi do
wura alala iyi í má bɛi digi.
19 À nyɔ icui bindiui à ce boodaɛ do kuta
kusĩa ku nɛ fia gɔ ŋa dimi ikã ikã, í nɛ ila ikã
ikã. Kuta sinteui à ya kpe zasipu, minjisiaɛ
mɔ safira, mɛɛtasiaɛ agati, mɛɛsiaɛ emɛrodu,
20 miusiaɛ saadonisi, mɛɛfasiaɛ saadɔni,
mɛɛjesiaɛ kisoliti, mɛɛjɔsiaɛ berili,
mɛɛsãsiaɛ topazi, mɛɛwasiaɛ kisopazi,
maatakãsiaɛ zasɛnti, maateejisiaɛ amɛtisi.
21 Nɔ à ce gamboi lɛgɛ maateeji. Gambo
akã fei à cooi do lɛgɛ fũfũ akã ku nɛ fia. Nɔ à
ce kpãai iluu do wura alala iyi í má bɛi digi.

22 N kù yɛ bi kuwai Ilaaɔ̃ si iluu si na iyi í
jò Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei do Angudãu, à wai
bii fei.
23 Iluu kù nɛ bukaatai inunu walakɔ
cukpa iyi á máa inya, domi amboei Ilaaɔ̃ wa
má inya siɛ, nɔ Angudãu í jɛ fitilaɛ.
24 Dimii ilɛ fei á maa nɛ si inya kumáɛ, nɔ
amanlui ilɛ ŋa fei aa naaò amani nŋa wa bɛ.
25 Koofai iluu á maa cĩi waati kãma fei,
domi idũ kaa dũ bɛ má pai.
26 Aa naaò amanii ilɛ fei wa do bɛɛrɛɛ si
iluu.
27 Amma mii riisi kãma kaa lɔ bɛ. Bɛɛbɛ
mɔi inɛ iyi wa ce laalɔ do woo sɔ ibo a kaa lɔ
bɛ pai. Inɛ ŋa iyi aa lɔ bɛ, aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à
kɔ iri nŋa si tiai Angudãu iyi í jɛ tiai kuwɛɛ.

22

1 Si anyii nŋu, amalekau í nyisim inyii ido
iyi í ya na inɛ ŋa kuwɛɛ. Inyiu wa daana bɛi
digi nɔ wa cã wa hai si kitãi bommai Ilaaɔ̃ do
Angudãu.
2 Wa cã si aninii kpãai iluu. Jĩi ndii kuwɛɛ
wa leekĩ si ice do icei idou. Í ya so tuuba
maateeji si adɔ̃ akã, gbakã akã si cukpa baa
yooma fei. À ya ce iwɔ do wuai jĩi nɔu a
faabaò dimii andunya fei.
3 Ilaaɔ̃ kaa ceekpe inɛ gɔ má.
Kitãi bommai Ilaaɔ̃ do ti Angudãu í wa bɛ,
nɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋau aa maa tɔɔɛ.
4 Aa yɛ wajuɛ, nɔ á kɔ iriɛ si ikpo nŋa.
5 Idũ kaa ya dũ bɛ. A kaa nɛ bukaatai inya
kumái fitila walakɔ ti inunu, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi
í jɛ inya kumá nŋa. Aa nɔ a jɛ bomma hee do
ajɔ fei.

Kubaai Jesu

6 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, ideu ihɛ̃ ide ntɔi,
í nɔ í nɛ naanɛ. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í gbã walii
ŋau, í bɛ amalekaɛ wa bi woo ce icɛɛ ŋa ku
sɔ̃ ŋa mii iyi á ce bii í kɔ̃ɔsi.
7 Ŋɔi Jesu í ni, wee, an nyi wa kaa kpɛ. Ilu
inɔ didɔ̃i inɛ iyi wa jirima ide iyi à ce waliiɛ
si tiau ihɛ̃.
8 Amu Zãa ǹ gbɔ ideu ihɛ̃, nɔ ǹ yɛ mii ŋau.
Iyi ǹ gbɔɔ nɔ ǹ yɔɔ ǹ tã, ŋɔi ǹ sɛɛbata si wajui
amaleka iyi í nyisim fei ndɛɛu ku ba n tɔɔɛ.
9 Amma í sɔ̃m í ni, maà ce bɛɛbɛ. Amu mɔ
woo ce icɛi bɛi awɔ do bɛi walii kpaasiɛ ŋa
do bɛi inɛ ŋa iyi à waa jirima idei tiau ihɛ̃ fei.
Tɔɔ Ilaaɔ̃.
10 Ŋɔi í ni má, maà ti i singaa inɛ ŋa idei
walii iyi à kɔ si tiau ihɛ̃ domi waati í maai
wa ku ce.
11 Inɛ iyi wa ce laalɔ ku hanya ku maa ce
laalɔɛ, inɛ mɔ iyi wa ce daa sãmi ku hanya
ku maa ce daa sãmiɛ. Inɛ mɔ iyi wa ce jiida
ku hanya ku maa ce jiidaɛ, inɛ mɔ iyi í jɛ inɛ
kuma ku jò ku má ku maa koo.
12 Jesu í ni, wee n kaa n kpɛtɛ n nyi wa. An
naaò riba wa n sãaò inɛ fei si bɛi icɛɛ í to.
13 Amui ǹ jɛ iriò isɛ. Inɛ kãma kù takom nɔ
inɛ kãma kaa naa do anyim. Amui ǹ jɛ sintei
mii fei do iri ku kpaɛ.
14 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi kuwɛɛ nŋa í
má bɛi nyau iyi à fɔ sãa sãa, ku ba a ba kpãa

* **21:16** dubu maateeji si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo dubu minji do cĩɔ minji (2.200).

a jɛ isoi j̃ii ndii kuwɛɛu nɔ a lɔ inɔ iluu hai do andɛɛ.
15 Amma woo ce laalɔ ŋa anyii iluui aa wa do woo ce dobu dobu ŋa do woo ce sakara ŋa do woo kpa inɛ ŋa do woo tɔɔ iwẽ ŋa do inɛ ŋa iyi à bi ibo nɔ à ya maa sɔ ibou fei.
16 Amu Jesu, amui ṅ bɛ nŋɛ amalekam wa ku sõ igbɛi inɛm ŋa fei ideu ihẽ. Amui ṅ jɛ tɔkui Davidi, nɔ ṅ jɛ andaiyai amɛɛjuuma iyi wa má inya.
17 Hundei Ilaaõ do abo titõ à fɔ à waa ni, naa wa, Lafẽɛ Jesu.
Inɛ iyi wa gbɔ ideu fei nŋu mɔ ku ni ku naa wa.
Inɛ iyi agbɛ wa kpa ku naa wa, inɛ mɔ iyi í bi inyi iyi í ya na inɛ ŋa kuwɛɛ ku naa ku gba, kù nɛ ku sã.

Iri ku kpai ide

18 Amu Zãa, ide iyi ṅ wa n sõ inɛ baa yooma iyi wa gbɔ idei tiai waliiu ihẽ wee, bii inɛ gɔ í kõɔsi ide gɔ si antai iyi à kɔ si tiau ihẽ, Ilaaõ á kõɔsi ijuukpãi lafẽɛ do bõnɛ ŋa iyi à kɔ si tiau.
19 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í kaye ide gɔ hai si tiai idei waliiu ihẽ, Ilaaõ á kɔ̀ lafẽɛ ikpẽi isoi j̃ii ndii kuwɛɛ do ilu kumá iyi à sisi yaaseɛ si tiau ihẽ.
20 Jesu, nŋu iyi í fɔ ideu ihẽ fei í jilɔɔ do naanɛ, í ni, bɛɛbɛi an nyi wa kaa kpɛ.

Nɔ amu Zãa ṅ jɛ ṅ ni, ami, naa wa Lafẽɛ Jesu.
21 Didõi Lafẽɛ Jesu ku wɛɛ do inɛɛ ŋa fei. Ami.